GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2021

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 10 / 11 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2021/12280 17.11.2021
ÇOLİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

002 2021/12923 17.11.2021
NACİ UÇAR VE DİĞERLERİ

003 2021/12953 17.11.2021
İZZETTİN KARATAY VE DİĞERLERİ

004 2021/18549 17.11.2021
TURAN KOÇ VE DİĞERLERİ

005 2021/18635 17.11.2021
ABDULLAH KIRBOĞA VE DİĞERLERİ

006 2021/19118 17.11.2021
MEHMET SİRAÇ TEKİN VE DİĞERLERİ

007 2019/3589 23.11.2021
HALİT KABADAĞ

008 2019/4486 23.11.2021
MUSTAFA KORAY LENK

009 2019/4642 23.11.2021
TEVFİK KAYNAR

010 2019/4752 23.11.2021
K.Ş.

011 2019/4821 23.11.2021
SEVDA ÜLGER

012 2019/4865 23.11.2021
M.Y.

013 2019/5252 23.11.2021
ALİ YÜCEL VE DİĞERLERİ

014 2019/5448 23.11.2021
MEHMET ELMASCAN

015 2019/5507 23.11.2021
BEDA ENERJİ DAĞITIM VE PERAKENDE SATIŞ HİZMETLERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ

016 2019/5918 23.11.2021
AZİZ YEMEN

017 2019/6198 23.11.2021
SERAP SİVRİ

İçindekiler - devam

018 2019/7116 23.11.2021
MAKBULE TEKİN

019 2019/7344 23.11.2021
AHMET EKEN

020 2019/7982 23.11.2021
HAMİ ÇETİNER

021 2019/8549 23.11.2021
CEMİL HIRCA

022 2019/10332 23.11.2021
MEHMET BÜLENT AZİZOĞLU

023 2019/10570 23.11.2021
NEZİHA ARICI

024 2019/11052 23.11.2021
ARDA SAİT ÖKTEM VE DİĞERLERİ

025 2019/11112 23.11.2021
HASAN ALBAYRAK

026 2019/11208 23.11.2021
MUAZZEZ ÇELİK KARAKAYA

027 2019/11616 23.11.2021
RAUF ALTINOK

028 2019/13480 23.11.2021
HANİFE ŞAHAN VE SİNAN ŞAHAN

029 2019/21781 23.11.2021
KENT ÇARŞI YÖNETİMİ

030 2019/22333 23.11.2021
ABDULKADİR KORKMAZ VE DİĞERLERİ

031 2019/25326 23.11.2021
YASEMİN TEKİN

032 2019/36149 23.11.2021
GAZİ BÖYÜK

033 2021/7929 23.11.2021
CEMAL ŞEFLEKÇİ VE DİĞERLERİ

034 2021/17744 23.11.2021
MEHMET ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

035 2021/18618 23.11.2021
DİLAVER GEZGİN VE DİĞERLERİ

036 2021/18723 23.11.2021
TAHSİN KIZILBUĞ VE DİĞERLERİ

037 2017/40087 24.11.2021
AZİZE DEĞER KUTLU VE ABDURRAHMAN ZORLU

038 2018/15732 24.11.2021
EMRAH ÖZDEN

039 2018/25694 24.11.2021
ALİ BEKDEMİR VE DİĞERLERİ

040 2018/36333 24.11.2021
İNAN GÖK (2)

041 2018/37732 24.11.2021
GAZİ MUHAMMED

042 2019/20 24.11.2021
MEDET BECEREK VE DİĞERLERİ

043 2019/131 24.11.2021
İBRAHİM SILİBİ

044 2019/138 24.11.2021
QOSAİ SALIBI

045 2019/791 24.11.2021
MEHMET ARSLAN

046 2019/2474 24.11.2021
MEMET YÜCEL (2)

047 2019/3157 24.11.2021
SEMA TOMRUK

048 2019/4977 24.11.2021
FENER MADEN YAPI İNŞAAT OTELCİLİK TURİZM VE TİCARET LTD. ŞTİ.

049 2019/5735 24.11.2021
D.D.T.

050 2019/8219 24.11.2021
MUSTAFA NİYAZİ BULUT

051 2019/18931 24.11.2021
ŞERAH PETROL ÜRÜNLERİ İNŞAAT TURİZM OTOMOTİV MOBİLYA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

İçindekiler - devam

052 2019/20396 24.11.2021
İSA KAMASI VE DİĞERLERİ

053 2019/20420 24.11.2021
OKAN ALADAĞ

054 2019/41425 24.11.2021
MEHMET TARHAN VE DİĞERLERİ

055 2020/16051 24.11.2021
MUSTAFA ZEYBEK

056 2020/32944 24.11.2021
Y.Ö.

057 2020/33962 24.11.2021
İBRAHİM KIDIR VE DİĞERLERİ

058 2020/37742 24.11.2021
ABDULLAH ÖZGÜN

059 2021/307 24.11.2021
Z.N.Ç. VE F.İ.

060 2021/7811 24.11.2021
BEDRAN SARIBOĞA VE DİĞERLERİ

061 2021/18631 24.11.2021
YAKUP YÜRGÜÇ VE DİĞERLERİ

062 2021/29367 24.11.2021
UMUT ÖZELBİR VE DİĞERLERİ

063 2015/16451 15.12.2021
CEM SARISÜLÜK VE DİĞERLERİ

064 2016/35468 15.12.2021
CÜNEYT DURMAZ (2)

065 2018/2739 15.12.2021
ABDULLAH TANTAŞ VE DİĞERLERİ

066 2018/13305 15.12.2021
GÖKSAL ÇETİN VE İSMAİL TEMEL

067 2019/1990 15.12.2021
REMZİ ŞANLI VE DİĞERLERİ

068 2019/6606 15.12.2021
ÖZCAN DERELİ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

069 2019/25444 15.12.2021
RECEP KESKİN VE DİĞERLERİ

070 2019/25918 15.12.2021
ABDULCABBAR KAYA VE DİĞERLERİ

071 2019/34963 15.12.2021
AYÇA ÖZDOĞAN KAYMAZ VE DİĞERLERİ

072 2019/39356 15.12.2021
HASAN TARHAN VE DİĞERLERİ

073 2019/39675 15.12.2021
AHMET ARSLAN VE DİĞERLERİ

074 2020/4880 15.12.2021
İSAK ERTURAL VE DİĞERLERİ

075 2020/4998 15.12.2021
MEHMET AKGÜL VE DİĞERLERİ

076 2020/8403 15.12.2021
RAMAZAN KARAHAN VE DİĞERLERİ

077 2020/11952 15.12.2021
ŞAKİR ASLAN VE DİĞERLERİ

078 2020/12799 15.12.2021
İNCELER TURİZM OTELCİLİK SEYAHAT VE TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ

079 2020/13231 15.12.2021
DİLEK ÖZGEN VE DİĞERLERİ

080 2020/14075 15.12.2021
HALİS TEMEŞ VE DİĞERLERİ

081 2020/19332 15.12.2021
ABDULHAMİT KIZRAK VE DİĞERLERİ

082 2020/27974 15.12.2021
MUSTAFA TAKYAN

083 2020/28559 15.12.2021
ABDULHAKİM ASAN VE DİĞERLERİ

084 2020/30051 15.12.2021
ERDAL KILIÇ VE DİĞERLERİ

085 2020/30989 15.12.2021
ABDULHADİ ÇİÇEK VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

086 2020/31738 15.12.2021
İ.B. VE DİĞERLERİ

087 2020/35086 15.12.2021
NAZİFE SARIÖZDEN VE DİĞERLERİ

088 2021/314 15.12.2021
GÜVEN İTAH VE DİĞERLERİ

089 2021/3824 15.12.2021
SABRİ ERTUNÇ VE DİĞERLERİ

090 2021/16803 15.12.2021
AHMET SEYYAR VE DİĞERLERİ

091 2021/18572 15.12.2021
HAMİT ANARAN VE DİĞERLERİ

092 2021/18704 15.12.2021
MUZAFFER UÇKAN VE DİĞERLERİ

093 2021/22293 15.12.2021
CÜNEYT TOPRAK VE DİĞERLERİ

094 2021/27785 15.12.2021
NEBAHAT AKAR VE DİĞERLERİ

095 2021/30809 15.12.2021
MEHMET GÖKGÖZ VE DİĞERLERİ

096 2016/5824 28.12.2021
BURCU REİS

097 2016/10023 28.12.2021
NURETTİN BALTA

098 2016/14547 28.12.2021
KIRMIZI ŞEMSİYE CİNSEL SAĞLIK VE İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

099 2017/10628 28.12.2021
SERHAT ALTINKÖK

100 2017/32278 28.12.2021
MURAT SAÇAN VE SERPİL SAÇAN

ÇOLİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/12280 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/12280

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇOLİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/12280)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Çoli ÖZDEMİR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/12280 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/12280 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaın bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NACİ UÇAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/12923 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/12923

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NACİ UÇAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/12923)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Naci UÇAR Ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/12923 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/12923 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İZZETTİN KARATAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/12953 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/12953

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İZZETTİN KARATAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/12953)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : İzzettin KARATAY ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : Esra ÇELİK ATİLLA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/12953 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/12953 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURAN KOÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18549 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURAN KOÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18549)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Turan KOÇ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18549 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18549 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH KIRBOĞA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18635 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18635

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH KIRBOĞA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18635)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Abdullah KIRBOĞA ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18635 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18635 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaın bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SİRAÇ TEKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/19118 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19118

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SİRAÇ TEKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19118)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Mehmet Siraç TEKİN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/19118 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/19118 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİT KABADAĞ

B. No: 2019/3589 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3589

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİT KABADAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3589)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Halit KABADAĞ

Vekili : Av. Özge İMAMOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; uyuşmazlığın esasına etkili iddiaların ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, ortaklığın giderilmesi davasına konu evin satışına ilişkin işlemlerin usulsüz olması ve ihalenin feshi davasının reddedilmesi sebebiyle ihale bedelinin %10'u oranında cezaya hükmedilmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1973 doğumlu olup Kocaeli'de ikamet etmektedir.

9. Başvurucunun da müşterek maliki olduğu taşınmaz için Karamürsel Sulh Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) ortaklığın giderilmesi davası açılmıştır. Mahkemece taşınmazın satışı suretiyle ortaklığın giderilmesi kararı verilmiş, Mahkemenin yazı işleri müdürü satış işlemlerini gerçekleştirmek üzere satış memuru olarak tayin edilmiştir.

10. Satış memurunca kıymet takdiri yaptırılmıştır. Taşınmaz için 259.805,61 TL değer öngören kıymet takdir raporu taraflara tebliğ edilmiştir. Taraflarca rapora itiraz edilmemiştir. Satış memurunca 18/4/2014 tarihinde satış kararı alınmış ve açık artırma ilanı yapılmıştır. Kararda satışın adliye divanhanesinde, ilan panosunda ve Kocaeli genelinde yayımlanan bir gazetede ilan edilmesine karar verilmiştir. Satış kararında belirtilen araçlarla ilan yapılmış, bunun yanında kararda yer almadığı hâlde satış belediyede de ilan ettirilmiştir.

11. Taşınmazın üzerinde Sınırlı Sorumlu Karamürsel Esnaf ve Sanatkarları Kefalet Kooperatifi (Kooperatif) lehine ipotek mevcuttur. Satış ilanı ve kıymet takdir raporu Kooperatife gönderilmemiştir.

12. İhale ilanda belirtildiği şekliyle 2/6/2014 tarihinde saat 10.00'da yapılmıştır. İhaleye elektronik ortamda teklif sunan olmamıştır. İhale sonucunda taşınmaz açık artırmada sunulan en yüksek teklif olan 132.000 TL'ye H.B.ye satılmıştır.

13. Başvurucu 10/6/2014 tarihinde ihalenin feshi istemiyle Mahkemede dava açmıştır. Dava dilekçesinde, kıymet takdir raporunun ve satış ilanının kanun gereği tüm ilgililere tebliğ edilmesi gerektiği hâlde taşınmaz üzerine lehine ipotek bulunan Kooperatife tebligat yapılmamasının hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucuya göre Kooperatife tebliğ yapılması hâlinde Kooperatifin daha yüksek pey sürmesi olasılık dâhilindedir. Dilekçede; rüçhanlı alacaklının bulunması hâlinde taşınmazın muhammen bedelin %50'siyle birlikte rüçhanlı alacaklar ile paraya çevirme masraflarının toplamından fazla bir bedelle satılması gerektiği, somut olayda bu şartın yerine getirilip getirilmediğinin anlaşılamadığı ifade edilmiştir. Dilekçede ayrıca Belediye tarafından düzenlenen tutanakta ilanın belediye ilan panosuna asıldığına dair ibarenin yer almadığı, belediyedeki ilanın 13 gün sürdüğü oysa satış tarihinden bir ay öncesinde ilanın yapılmış olması gerektiği, bu sebeple ilanın usulsüz olduğu belirtilmiştir.

14. Mahkeme 9/9/2014 tarihli kararla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; satış memurluğunca yapılan kıymet takdirine bir itirazın bulunmadığı, satış yapılması esnasında ihalede herhangi bir usulsüzlüğün mevcut olmadığı belirtilmiştir. Kararda, başvurucunun beklediği alıcının ihaleye katılmamasının ihalenin feshi sebebi oluşturmadığı ifade edilmiştir. Gerekçeli kararda ayrıca haksız yere ihalenin feshi davası açması sebebiyle 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 134. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca başvurucu aleyhine ihale bedelinin %10'u oranında para cezasına hükmedilmiştir. Mahkeme kararı Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin (Daire) 26/3/2015 tarihli kararıyla bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, kısa kararda para cezasına ilişkin bir hüküm fıkrası olmadığı hâlde

gerekçeli kararda başvurucu aleyhine para cezasına hükmedilmesi nedeniyle kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişki oluştuğu belirtilmiştir. Daire ayrıca sadece alıcının değil tüm hissedarların davalı taraf olarak gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

15. Bozma kararına uyan Mahkeme 1/12/2015 tarihli kararıyla bu sefer davayı kabul etmiş ve ihaleyi feshetmiştir. Kararın gerekçesinde ilk yargılamada verilen karardan ve Daire kararından söz edildikten sonra Dairenin bozma kararına uyularak davanın kabulüne karar verildiği belirtilmiştir. Ancak ihalenin feshine karar verilmesinin gerekçeleri kararda açıklanmamıştır. Daire 17/1/2017 tarihli kararıyla, ihalenin feshi sebeplerinin oluşup oluşmadığı tartışılmadan karar verildiği gerekçesiyle mahkeme kararını yine bozmuştur.

16. Bozma kararına uyan Mahkeme 12/9/2017 tarihli duruşmada davanın reddine ve başvurucu aleyhine 2004 sayılı Kanun'un 134. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihale bedelinin %10'u oranında para cezası uygulanmasına hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde, her ne kadar kıymet takdir raporunun ve satış ilanının ipotek alacaklısına -Kooperatife- ilgili sıfatıyla tebliğ edilmesi gerekse de ihalenin feshini isteyen başvurucunun, kendisi dışındaki diğer ilgililere satış ilanının tebliğ edilmediği gerekçesiyle ihalenin feshini istemesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Kararda, ihale bedelinin 2004 sayılı Kanun'un 129. maddesi uyarınca belirtilen, gayrimenkulün tahmin edilen kıymetinin %50'sini bulduğu, paraya çevirme ve paylaştırma masraflarını da karşıladığı belirtilmiştir. Kararda başvurucunun ihalenin şekline ilişkin itirazlarına yönelik olarak da değerlendirme yapılmıştır. Mahkemeye göre 2004 sayılı Kanun'un 114. maddesi uyarınca ilanın şeklini icra müdürü/satış memuru tayin eder. Satış kararı incelendiğinde satış memurunun satış ilanının ilan panosunda, adliye divanhanesinde ve gazetede yayımlattırılmasına karar verdiği anlaşılmaktadır. Satış kararında ilanın belediye aracılığıyla yapılacağına ilişkin bir hüküm yoktur. Buna rağmen zorunlu olmadığı hâlde belediyede de yapılan ilanın usulsüz olduğundan bahisle ihalenin feshi istenemez. Mahkeme ayrıca somut olayda elektronik ortamda bir teklifin verilmediğinin açık olduğunu, bu nedenle 2004 sayılı Kanun'un 129. maddesindeki elektronik tebligatla ilgili hükümlerin uygulanmayacağı açıklamıştır. Mahkeme son olarak satışın ulusal bir gazetede mi yoksa yerel bir gazetede mi ilan edileceğinin takdirinin satış memuruna ait olduğunu, olayın mahiyeti gözetildiğinde ilanın Kocaeli'de yayın yapan bir gazetede yapılmasının yeterli görüldüğünü ifade etmiştir. Mahkeme tüm bu sebeplerle başvurucunun talebinin reddi gerektiği kanaatine vardığını belirtmiştir.

17. Mahkeme kararı Dairenin 7/6/2018 tarihli kararıyla onanmıştır. Karar düzeltme istemi de Dairenin 4/12/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Nihai karar 9/1/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 17/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. 2004 sayılı Kanun'un "Artırma hazırlık tedbirleri" kenar başlıklı 114. maddesi şöyledir:

"Satış açık artırma ile yapılır. Birinci ve ikinci artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat daha önceden ilân edilir.

İlanın şekli, artırmanın tarzı, yer ve günü ve gazete ile yapılıp yapılmıyacağı icra memurluğunca alakadarların menfaatlerine en muvafık geleni nazarı dikkate alınarak tayin olunur. İlânın yurt düzeyinde yayımlanan bir gazete ile yapılmasına karar verilmesi hâlinde bu ilân satış talebi tarihinde tirajı ellibinin (50.000) üzerinde olan ve yurt düzeyinde dağıtımı

yapılan gazetelerden biriyle yapılır.

Gazete ile yapılacak ilanlara satış şartnamesi eklentisiyle geçirilmeyip, satılacak şeyin cinsi, mahiyeti, önemli vasıfları, muhammen kıymeti, bulunduğu yer ve ikinci artırmanın gün ve saati, satış şartnamesinin vesair bilginin nereden ve ne suretle öğrenilebileceği, talep halinde ve ilanda gösterilen masrafı verilmek şartiyle şartnamenin bir örneğinin gönderilebileceği hususları yazılmakla iktifa olunur. İcra dairesince yapılması zaruri ilanlar dışında, taraflar şartnamenin tamamını, masrafı kendilerine ait olmak üzere, diledikleri vasıtalarla ilan edebilirler. Ancak hususi mahiyetteki bu ilan resmi muameleye tesir etmez. Satış ilanı elektronik ortamda da yapılır.

Açık artırmaya elektronik ortamda teklif verme yoluyla başlanır. Elektronik ortamda teklif verme, birinci ihale tarihinden on gün önce başlar, ihalenin tamamlanacağı günden önceki gün sonunda sona erer; ikinci ihalede ise elektronik ortamda teklif verme birinci ihaleden sonraki beşinci gün başlar, en az on gün sonrası için belirlenecek ikinci ihalenin tamamlanacağı günden önceki gün sonunda sona erer. Elektronik ortamda verilecek teklifler haczedilen malın tahmin edilen kıymetinin yüzde ellisinden az olamaz; teklif vermeden önce, haczedilen malın tahmin edilen kıymetinin yüzde yirmisi nispetinde teminat gösterilmesi zorunludur.

Satışa çıkarılan taşınır üzerinde hakkı olan alacaklının alacağı yukarıdaki fıkrada yazılı oranda ise artırmaya iştiraki halinde ayrıca pey akçesi ve teminat aranmaz"

20. 2004 sayılı Kanun'un "İhale" kenar başlıklı 129. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Birinci ve ikinci ihale icra memuru tarafından, ilanda belirlenen yer, gün ve saatte, elektronik ortamda verilen en yüksek teklif üzerinden başlatılır. Taşınmaz üç defa bağırıldıktan sonra, elektronik ortamda verilen en yüksek teklif de değerlendirilerek, en çok artırana ihale edilir. Şu kadar ki, artırma bedelinin malın tahmin edilen bedelinin yüzde ellisini bulması ve satış isteyenin alacağına rüçhanı olan diğer alacaklar o malla temin edilmişse bu suretle rüçhanı olan alacakların mecmuundan fazla olması ve bundan başka paraya çevirme ve paraların paylaştırılması masraflarını aşması gerekir."

21. 2004 sayılı Kanun'un "İhalenin neticesi ve feshi" kenar başlıklı 134. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"İhalenin feshini, Borçlar Kanununun 226 ncı maddesinde yazılı sebepler de dahil olmak üzere yalnız satış isteyen alacaklı, borçlu, tapu sicilindeki ilgililer ve pey sürmek suretiyle ihaleye iştirak edenler yurt içinde bir adres göstermek koşuluyla icra mahkemesinden şikayet yolu ile ihale tarihinden itibaren yedi gün içinde isteyebilirler. İlgililerin ihale yapıldığı ana kadar cereyan eden muamelelerdeki yolsuzluklara en geç ihale günü ıttıla peyda ettiği kabul edilir. İhalenin feshi talebi üzerine tetkik icra mahkemesi talep tarihinden itibaren yirmi gün içinde duruşma yapar ve taraflar gelmeseler bile icap eden kararı verir. Talebin reddine karar verilmesi halinde icra mahkemesi davacıyı feshi istenilen ihale bedelinin yüzde onu oranında para cezasına mahküm eder. Ancak işin esasına girilmemesi nedeniyle talebin reddi hâlinde para cezasına hükmolunamaz."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, Daire kararının gerekçesiz olmasından yakınmıştır. Başvurucuya göre Dairenin önceki bozmalarının usule ilişkin nedenlere dayanması sebebiyle Mahkemenin üçüncü yargılama sonucunda verdiği kararındaki gerekçeleri ayrıca incelemesi gerekirdi. Başvurucu, Dairenin onama kararının kendi içtihadıyla çeliştiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca mahkeme kararındaki gerekçelerin de yetersiz olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, elektronik ortamda bir teklifin verilip verilmediğinin tutanağa yazılmamış olmasının, ipotek alacaklısı Kooperatife satış ilanının gönderilmemesinin ve ihale ilanının ulusal bir gazetede yapılmamasının ihalenin feshini gerektiren eksiklikler olduğunu iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Hilmi Kocabey ve Diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

26. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

27. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi

veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

28. Öte yandan temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, § 57).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Başvurucu; elektronik ortamda bir teklifin verilip verilmediğinin tutanağa yazılmamış olmasının, ipotek alacaklısı Kooperatife satış ilanının gönderilmemesinin ve ihale ilanının ulusal bir gazetede yapılmamasının ihalenin feshini gerektiren eksiklikler olduğunu iddia etmiş ve Mahkemenin bu konulardaki gerekçelerinin ilgili ve yeterli olmadığını savunmuştur.

30. Belirtilmelidir ki Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarının incelenmesinden ibarettir. Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin gerekçelerinin hukuka uygun olup olmadığını denetleme gibi bir görevi bulunmadığı gibi derece mahkemesi kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir.

31. Mahkemenin 12/9/2017 tarihli kararına bakıldığında başvurucunun dava dilekçesinde belirttiği ve ihalenin feshini gerektirdiğini ileri sürdüğü tüm hususların karşılandığı görülmektedir. Bu bağlamda Dairenin ilk bozma kararında belirlediği kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki giderilmiş ve başvurucu aleyhine 2004 sayılı Kanun'un 134. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihale bedelinin %10'u oranında para cezası uygulanmasına ilişkin hüküm fıkrasına hem kısa kararda hem de gerekçeli kararda yer verilmiştir.

32. İkincisi, kıymet takdir raporu ile satış ilanının ipotek alacaklısına tebliğ edilmemesinin ilanı usulsüz kıldığı iddiasına yönelik olarak Mahkeme; her ne kadar kıymet takdir raporunun ve satış ilanının ilgili sıfatıyla Kooperatife tebliğ edilmesi gerekse de ihalenin feshini isteyen başvurucunun, kendisi dışındaki diğer ilgililere satış ilanının tebliğ edilmediği gerekçesiyle ihalenin feshini istemesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Kararda, ihale bedelinin gayrimenkulün tahmin edilen kıymetinin %50'sini bulduğu, paraya çevirme ve paylaştırma masraflarını da karşıladığı, bu nedenle 2004 sayılı Kanun'un 129. maddesindeki gerekliliğin yerine getirildiği tespiti yapılmıştır.

33. Kararda başvurucunun ihalenin şekline ilişkin itirazları da değerlendirilmiştir. Mahkeme, 2004 sayılı Kanun'un 114. maddesi uyarınca ilanın şeklini satış memurunun tayin edeceğini belirtmiş ve satış memurunun ilan araçlarını ilan panosu ve adliye divanhanesinde asma ve gazetede ilan şeklinde takdir ettiğini, belediye aracılığıyla ilan yapılmasına yönelik bir karar almadığını vurgulamıştır. Mahkemeye göre herhangi bir zorunluluk yokken belediyede de ilan yapılmış ise de bu ilanın usulsüz olduğundan bahisle ihalenin feshi istenemez.

34. Mahkeme ayrıca somut olayda elektronik ortamda bir teklifin verilmediğinin açık olduğu belirtmiş ve bu nedenle 2004 sayılı Kanun'un 129. maddesindeki elektronik tebligatla ilgili hükümlerin harekete geçmeyeceğini değerlendirmiştir. Mahkeme son olarak satışın ulusal

bir gazetede mi yoksa yerel bir gazetede mi ilan edileceğinin takdirinin satış memuruna ait olduğunu, olayın mahiyeti gözetildiğinde satışın Kocaeli'de yayımlanan bir gazetede ilan edilmesinin yeterli görüldüğünü ifade etmiştir.

35. Görüldüğü üzere Mahkemenin başvurucunun tüm iddialarını karşıladığı ve başvurucuya sunulan cevapların ilgili ve yeterli gerekçe standardını sağladığı anlaşılmaktadır. Mahkemenin sunduğu gerekçenin icra iflas hukukuna uygun olup olmadığını incelemenin ise Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı bir kez daha hatırlatılmalıdır.

36. Öte yandan gerekçeli karar hakkının başvurucunun iddialarının iki derecede incelenmesini ve iki derecede ayrı ayrı gerekçeler ortaya konulmasını garanti etmediği vurgulanmalıdır. Gerekçeli karar hakkı bir bütün olarak yargılama sürecinde başvurucuya ilgili ve yeterli gerekçe sunulmasını güvence altına almaktadır. Bu sebeple ilk derece mahkemesinin gerekçesinin ilgili ve yeterli olması kaydıyla temyiz merciinin ayrı bir gerekçe ortaya koymadan ilk derece mahkemesinin kararına atıf yapmakla yetinmesi yeterli görülebilir. Somut olayda Mahkemenin gerekçesi ilgili ve yeterli görüldüğünden Dairenin bu gerekçeye atıfla kararı onaması gerekçeli karar hakkını ihlal eden bir unsur olarak görülmemiştir.

37. Ayrıca başvurucu; ilk derecedeki yargılama sırasında mevcut olmayan, ilk kez temyiz aşmasında ortaya çıkan ve bu sebeple Dairenin ayrı ve açık yanıt vermesini gerektiren bir durumun varlığını da iddia etmemiştir. Başvurucunun bireysel başvuru formundaki şikâyetleri incelendiğinde ilk dava dilekçesinde öne sürülenlerden farklı bir iddiasının bulunmadığı görülmektedir.

38. Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları derece mahkemelerince konuyla ilgili makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu, evinin usulsüz işlemlerle satılmasının ve bunun yanında aleyhine ihale bedelinin %10'u oranında para cezasına hükmedilmesinin mülkiyet hakkının ağır bir biçimde ihlal edilmesi sonucunu doğurduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Başvuruculların maddi dayanaklar yönünden yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak; hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

42. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 12/1/2021, § 24).

43. Başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik olarak evinin usulsüz işlemlerle satılması ve ayrıca aleyhine ihale bedelinin %10'u oranında para cezasına hükmedilmesi şeklinde iki hususta şikâyet ettiği anlaşılmaktadır. Başvurucu, başvuru formunun mülkiyet hakkıyla ilgili şikâyetini açıkladığı bölümünde evinin satılması sırasındaki usulsüzlüklerin ne olduğunu belirtmemiştir. Başvurucunun gerekçeli karar hakkıyla ilgili bölümde ileri sürdüğü usulsüzlüklere atıf yaptığı düşünülebilse de belirtilen usulsüzlük iddiaları gerekçeli karar hakkı bağlamında zaten incelenmiştir. Başvurucu, bunların dışında mülkiyet hakkı şikâyetine özgü bir usulsüzlüğün varlığını öne sürmediği gibi evinin satılmasının mülkiyet hakkını ne şekilde ihlal ettiğiyle ilgili olarak da hiçbir açıklamada bulunmamıştır. Öte yandan başvurucu, aleyhine hükmedilen para cezasına ilişkin olarak ise başvuru formunda sadece bu durumun mülkiyet hakkını ihlal ettiğini belirtmekle yetinmiş; aleyhine para cezası uygulanmasının hangi nedenlerle mülkiyet hakkını ihlal ettiğini açıklamamıştır.

44. Sonuç olarak başvurucu, mülkiyet hakkının hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KORAY LENK

B. No: 2019/4486 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4486

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KORAY LENK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4486)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Mustafa Koray LENK

Vekili : Av. Nazlı ÇUBUKLU SAYGILI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir sosyal güvenlik ödemesinin değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetlerinde Emekli Sandığına tabi olarak görev yapmakta iken albay rütbesiyle 19/10/2012 tarihinde emekliye ayrılmış ve kendisine söz konusu tarih itibarıyla 30 yıl hizmet karşılığı olarak emekli ikramiyesi ödenmiş ancak 30 yılın üzerindeki hizmet süresinin karşılığı ödenmemiştir.

9. Anayasa Mahkemesi, 25/12/2014 tarih ve E:2013/111, K:2014/195 sayılı kararı ile 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesinde yer alan “verilecek emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler” ibaresini, Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir. Bu karar 7/1/2015 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

10. Bunun üzerine başvurucu 6/6/2016 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK), Emekli Sandığına tabi olarak çalıştığı 30 yılın üzerindeki hizmet süresi için de kendisine emekli ikramiyesi ödenmesini talep etmiştir. İdare cevap vermemek suretiyle başvuruyu zımnen reddetmiştir.

A. İlk Dava Süreci

11. Başvurucu 12/8/2016 tarihinde Ankara 5. İdare Mahkemesinde, SGK'nın işleminin iptali ve 30 yıldan fazla hizmet süresine göre hesaplanacak emekli ikramiyesinin yasal faiziyle birlikte kendisine ödenmesi istemiyle dava açmıştır.

12. Mahkeme 24/11/2016 tarihinde davanın kabulü ile dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkemece emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak 30 hizmet yılından fazla geçen hizmet süresine ilişkin emekli ikramiyesinin başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmiştir.

13. Söz konusu karara karşı SGK tarafından yapılan itiraz üzerine, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinin (Daire) 17/4/2017 tarihli kararıyla itiraz başvurusundan vazgeçilmiş sayılmasına hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde, 5434 sayılı Kanun'a 6770 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle eklenen geçici 226. maddesinde, 30 yıldan fazla emekli ikramiyesine müstahak hizmet süreleri bulunmasına rağmen 30 tam hizmet yılı üzerinden emekli ikramiyesi ödenenlere, 30 yılı aşan her tam hizmet yılı için de ikramiye ödemesinde bulunulacağı, Mahkemelerce bu istemle açılmış olan davalarda ilk derece mahkemelerince verilen kararlar hakkında SGK tarafından kanun yollarına başvurulmayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılan itiraz veya temyiz başvurularından vazgeçilmiş sayılacağı hükmüne yer verildiği belirtilmiştir.

14. Mahkemenin idari işlemin iptaline dair mezkur kararı üzerine başvurucunun 30 yıl üstü fiili hizmet karşılığı olan emekli ikramiyesi 2017 yılının Ocak ayında yasal faizi ile birlikte ödenmiş, ancak ikramiyenin ödenmesinde ödeme tarihindeki katsayılar yerine emekli olunan tarihteki katsayı üzerinden hesaplama yapılmıştır.

B. İkinci Dava Süreci

15. Başvurucu bu defa, emekli olduğu tarih ile ödeme tarihi arasındaki enflasyon oranındaki yıllara sâri artış nedeniyle alacağının kayba uğradığını iddia ederek mezkûr yargı kararına istinaden tarafına ödenen emekli ikramiyesi tutarının Merkez Bankası verileri kullanılarak enflasyon karşısında değer kaybı giderilmiş karşılığının hesaplanarak yasal faizi ile birlikte

ödenmesi için 6/10/2017 tarihinde SGK'ya idari başvuruda bulunmuştur. İdare cevap vermemek suretiyle başvuruyu zımnen reddetmiştir.

16. Başvurucu 28/12/2017 tarihinde Ankara 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) işlemin iptali ve yoksun kaldığı emekli ikramiyesi farkının yasal faizi ile birlikte ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde yukarıda aktarılan olayları anlatarak zımnen reddedilen işlemin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

17. Mahkemece 29/6/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, ikramiyenin emeklilik tarihindeki katsayılar üzerinden ödeneceğine dair ilk yargı kararının kesinleşmiş olduğu ve güncel tutarlara göre ödeme yapılmasının kanuni bir dayanağının bulunmadığı ifade edilmiştir.

18. Başvurucunun itirazı üzerine, Daire 17/1/2019 tarihinde istinaf başvurusunun kesin olarak reddine karar vermiştir.

19. Nihai karar 31/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 12/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki katsayılar esas alınarak ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre ikramiye ödemesinde ödeme tarihi yerine emekli aylığının bağlandığı tarihin esas alınması, alacağın değer kaybetmesine yol açmaktadır.

B. Değerlendirme

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

24. Başvuruya konu somut olayda başvurucu, SGK'dan 30 yılın üzerindeki hizmeti karşılığında emekli ikramiyesi ödenmesi isteğinde bulunmuş ve bu isteğin reddine karar verilmesi üzerine işlemin iptali talebiyle açtığı ilk davanın kabulüne dair karar, Dairenin 17/4/2017 tarihli itiraz başvurusundan vazgeçilmiş sayılması kararıyla kesinleşmiştir. Davanın kabulüyle 2017 yılı Ocak ayında başvurucuya talep ettiği emekli ikramiyesi faiziyle birlikte ödenmiştir.

25. Anayasa Mahkemesi daha önce Ferda Yeşiltepe ([GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017) kararında; bir sosyal güvenlik alacağının değer kaybına uğratıldığı yönündeki şikâyeti, mülkiyet hakkı kapsamında esas bakımından incelemiştir. Ancak söz konusu başvuruda başvurucunun değer kaybına yönelik iddiasını derece mahkemeleri önünde dile getirdiği ve olağan kanun yollarını da yöntemince tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunduğu tespit edilerek başvuru kabul edilebilir bulunmuştur.

26. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucu, her ne kadar 30 yılın üzerindeki hizmetine

ilişkin emekli ikramiyesi alacağının emekli olduğu 2012 yılı katsayılarına göre ödendiğini belirterek bu alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğramasını şikâyet etmekte ise de bu emekli ikramiyesi talebi, Ankara 5. İdare Mahkemesince kabul edilmiştir. Söz konusu mahkeme kararında ikramiyenin emekli olunan tarihteki katsayılar üzerinden ödeneceği kararlaştırılmış ve karar kesinleşmiştir. Ancak mahkeme kararı uyarınca yapılan hesaplama sonucu tespit edilen ikramiye ve faizi başvurucu tarafından tatmin edici bulunmadığından ikinci kez yargı yoluna müracaat edilmiş ve derece mahkemeleri de önceki mahkeme kararı uyarınca işlem yapıldığından davayı reddetmiştir.

27. Bu itibarla bireysel başvuruya konu olay Ferda Yeşiltepe kararına konu yargılama sürecinden farklı özellikler taşımaktadır. Şöyle ki ilk yargı sürecinde emekli ikramiyesinin aylık bağlama tarihindeki katsayılar esas alınarak ödenmesine ilişkin karar gereğince idare tarafından yapılan hesaplama sonucunda belirli bir miktar emekli ikramiyesi ve faiz ödenmesine ilişkin işleme karşı ikinci kez yargı yoluna gitmiş olup bu işlem üzerine değer kaybına yönelik iddiasını dile getirmesinin idari ve yargısal yolları canlandırmaya yönelik olduğu kabul edilmelidir. 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'ün hükümleri daha önce tamamlanmış olan bir sürece yönelik yeni bir başvuru hakkı imkânı tanımamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Turhan Kanaoğlu, B. No: 2016/11436, 21/3/2019, § 25).

28. Bu durumda başvurucunun, emekli ikramiyesi alacağını enflasyon karşısında değer kaybına uğratıldığı iddiası nedeniyle ilk davada verilen karara ilişkin Dairenin 17/4/2017 tarihli nihai kararını öğrendiği tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi içinde bireysel başvuruda bulunması gereklidir. Başvuru formu ve eki belgelerden ilk davadaki nihai kararın hangi tarihte öğrenildiği anlaşılamasa da başvurucunun kararın içeriğinden en geç tarafına ödenen emekli ikramiyesi tutarının Merkez Bankası verileri kullanılarak enflasyon karşısında değer kaybı giderilmiş karşılığının hesaplanarak revize edilmiş haliyle yasal faizi ile birlikte ödenmesi için SGK'ya yapmış olduğu idari başvuru tarihi olan 6/10/2017 tarihinde öğrendiği kabul edilmelidir. Buna göre başvurucu bu süre geçtikten sonra 12/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TEVFİK KAYNAR

B. No: 2019/4642 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4642

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TEVFİK KAYNAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4642)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Gökçe GÜLTEKİN YILMAZ

Başvurucu : Tevfik KAYNAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, fiziksel ve sözlü şiddete ilişkin olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucunun Yaralanmasına İlişkin Soruşturma Süreci

8. Başvurucu 22/9/2012 tarihinde köy yerindeki arazi anlaşmazlığıyla ilgili olarak yaşanan bir kavga sırasında sol gözünü kaybetmiştir.

9. Genç Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başvurucuya karşı kasten yaralama, tehdit ve hakaret suçlarını işledikleri iddiasıyla şüpheliler N.Y., Se.Y., Su.Y., M.B., P.Y., hakkında soruşturma başlatılmıştır.

B. Müşteki (Başvurucu) Beyanı ve Sanık Savunmaları

10. Başsavcılık 5/11/2012 tarihinde başvurucunun müşteki şüpheli sıfatıyla ifadesini almış; başvurucu özetle olay günü şüphelilerin kendisine ve kızına saldırmaya kalkıştığını, bu nedenle evlerine kapandıklarını, şahısların giderken beş veya altı kez ateş ettiklerini, oğlunun hayvanları otlatmaya götürdüğü için olay sırasında orada bulunmadığını ancak oğlu döndüğü sırada şüphelilerin oğlunu taş ve sopalarla yaradığını, oğluna yardıma koşarken bu şahısların saldırısına uğradığını, kavgaya engel olmak isteyen Z.K. ve Z.A.nın kendisini tuttuğunu, bu sırada P.Y.nin gözüne taşla vurduğunu, daha sonra M.B.nin aynı taşı gözüne vurduğunu, Z.K.nın kendisini bıraktığını ve yere düştüğünü, yerde iken üzerine taşların geldiğini, kendisinin kimseye vurmadığını beyan etmiştir.

11. Başvurucunun Genç Asliye Ceza Mahkemesindeki (Mahkeme) beyanı da benzer mahiyettedir.

12. Sanık Se.Y. 8/2/2013 tarihinde alınan ifadesinde özetle olay günü evinde olduğu sırada başvurucunun av tüfeği ile evlerine doğru ateş ettiğini, silah sesi duyması üzerine dışarı çıktığını ve başvurucuyu gördüğünü söylemiş; suçlamaları reddetmiştir.

13. Diğer sanıklar kollukta ve Mahkemedeki savunmalarında suçlamaları reddetmiştir.

C. Olay Tespit Tutanağı ve Uzmanlık Raporu

14. 22/9/2012 tarihli Olay Yeri Tespit Tutanağı'nda; daha önce aralarında arazi anlaşmazlığı bulunan başvurucu ve N.Y.nin kavga ettiği, başvurucunun tüfek ile ateş etmesi sonucunda N.Y.nin yaralandığı ihbarı üzerine olay yerine gidildiği belirtilmiştir. Yapılan incelmede N.Y.nin üzerinde kan izi olduğu, yürümekte zorlandığı, P.Y., Su.Y., M.B. ve Se.Y.de belirgin bir yaralanma görülmediği, başvurucunun sol göz kısmında darp izleri olduğu, başvurucunun oğlu Z.K.nın başında yaralanma olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir. Olayın meydana geldiği N.Y. ve başvurucunun evinin arasındaki dere yatağı ile boş alanda yapılan araştırmada boş kovan bulunamadığı belirtilmiştir.

15. Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Laboratuvar Amirliği tarafından düzenlenen 12/12/2012 tarihli uzmanlık raporunda Su.Y.ye ait tişörtün ön kısmında eser miktarda atış artıklarının tespit edildiği, başvurucuya ait gömleğin ön ve kol bölgelerinde atış artıklarının tespit edildiği belirtilmiştir.

D. Tanık Beyanları

16. Olay tarihinde köyün muhtarı olan tanık Z.K. 14/11/2012 tarihli beyanında;başvurucu ile N.Y.nin kavga ettikleri yönünde ihbar gelmesi üzerine Z.A. ile birlikte olay yerine gittiklerini, olay yerine ulaştıklarında kavganın sona erdiğini, Z. ile birlikte N.Y.yi ve ailesini sakinleştirmeye çalıştıklarını, bir süre sonra Z.K.nın hayvan otlatmadan döndüğünü, N.Y.nin

oğlu Su.Y.nin Z.K.ya hakaret ettiğini Z.K.nın da aynı şekilde karşılık verdiğini, daha sonra Z.K.nın evine giderek elinde sopa ile dışarı çıktığını, yanında babası olan başvurucunun da olduğunu ifade etmiştir. Her iki tarafın da birbirlerine sopalarla saldırdıklarını, P.Y.nin ve M.B.nin de olay yerinde olduklarını, bu şahısların elinde taş veya sopa görmediğini, P.Y.nin ve M.B.nin de kendisiyle birlikte kavgayı ayırmaya çalıştıklarını, kimin kime vurduğunu görmediğini fakat kavga esnasında N.Y.nin ve oğulları Su. ile Se.nin başvurucu ve oğluylataş ve sopalarla birbirlerine saldırdıklarını, kavga başlayınca aradan çekilmek zorunda kaldığını söylemiştir. Tanık Z.K. ayrıca ikametinde bulunduğu sırada olayın olduğu saatlerde dört kez tüfek sesi duyduğunu, amacının kavgayı ayırmak olduğunu ifade etmiştir.

17. Tanık Z.A. beyanında; olay günü köy muhtarının isteği üzerine tarafları yatıştırmak amacıyla muhtarla birlikte olay yerine gittiklerini, olay yerine vardıklarında herhangi bir kavganın olmadığını, başvurucunun da evde olmadığını, bu sırada başvurucunun oğlu Z.K.nın hayvanları otlatmadan döndüğünü, N.Y.nin ve oğlu Su.Y.nin Z.K.ye hakaret ettiklerini ve "sabah senin baban bize ateş etti" dediklerini, tarafların tartışmaya başladıklarını belirtmiştir. Tanık ayrıca, Z.K.nın ikametine giderek sopa getirdiğini, muhtar Z.K.nin Z.yi tutarak kavga etmeyin dediğini, kendisinin de N.Y.yi tuttuğunu, bu sırada başvurucu ile N.Y.nin oğullarının geldiklerini ve tarafların birbirlerine taş ve sopalarla saldırdıklarını, kendilerini korumak için muhtarla birlikte aradan çekildiklerini, başvurucunun gözündeki yaralanmanın bu kavga esnasında olduğunu ifade etmiş, M.B.nin kavgayı ayırmak için orada olduğunu ve bu sırada yaralandığını, ayrıca P.Y.nin kavga sona erdikten sonra olay yerine geldiğini, taraflardan hangisinin taş ve sopayla diğerlerine vurduğunu ayırt edemeyeceğini, her iki tarafın da elinde taş ve sopa olduğunu, birbirlerini bu şekilde yaraladıklarını söylemiştir.

E. Başvurucunun Adli Raporları

18. Başvurucu hakkında Bingöl Genç Devlet Hastanesi tarafından 22/9/2012 tarihinde düzenlenen adli muayene raporunda, sol göz alt dış kısmında kesi mevcut olduğu, aynı zamanda aktif kanamanın olduğu, lezyonların basit tıbbi müdahale ile giderilip giderilemeyeceğine ve hayati tehlikesinin mevcut olup olmadığına bir üst merkezce karar verileceği belirtilmiş, başvurucu Bingöl Devlet Hastanesine sevk edilmiştir.

19. Fırat Üniversitesi Hastanesi tarafından düzenlenen 4/4/2013 tarihli raporda başvurucunun yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olmadığı, yüzünde sabit iz niteliğinde olduğu ve sol gözünün işlevini yitirmesine neden olduğu belirtilmiştir.

F. Sanıklar Hakkında Açılan Kamu Davasına İlişkin Süreç

20. Savcılığın 15/4/2013 tarihli iddianamesi ilebaşvurucuya karşı kasten yaralama suçunu işledikleri iddiasıyla sanıklar N.Y., Su.Y., Se.Y., M.B., P.Y., hakkında kamu davası açılmıştır.

21. Mahkemece 23/5/2013 tarihi ile 9/4/2015 tarihi arasında gerçekleştirilen on duruşmada, Z.K. hakkında Adli Tıp Kurumundan rapor alınmış; bir kısım sanıkların savunması dinlenmiş ve görevsizlik konusunda inceleme yapılmıştır.

22. Mahkemenin 7/5/2015 tarihli kararıyla bir kısım sanıkların beraatine ve bazı sanıkların da cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Tanık Z.A. aşamalarda vermiş olduğu ifadesinde, olay tarihinde Tevfik ve Z. ile N,, S., ve S. arasında taşlı sopalı kavga yaşandığını ve kavgayı kendisi ile beraber Z., P. ve M. ile

beraber ayırmaya çalıştıklarını belirttiği, kavga öncesinde Su.nun Z.ye 'a..s.' diyerek küfür ettiğini belirttiği, olay esnasında ve öncesinde bir ateş açılma hadisesini görmediğini belirttiği anlaşılmıştır.

Tanık Z.K. aşamalarda vermiş olduğu ifadesinde, Z.nin hayvan otlatmaktan geldiği sırada Su.nun Z.nin yanına giderek kendisine küfür ettiğini, Z.nin de Su.ya karşılık verdiğini, daha sonra Z.nin evine doğru gittikten sonra T. ile beraber ellerinde sopa ile geldiklerini aralarında kavga başlaması neticesinde Tevfik ve Z. ile N., Su. ve Se.nin birbirlerine girdiklerini belirttiği anlaşılmıştır.

...sanıklar P.Y. ve M.B. hakkında basit yaralama ve kasten yaralama suçlarını işledikleri iddiası ve cezalandırılmaları talebi ile kamu davası açılmış ise de, tanıklar Z. ve Z.nin beyanlarında adı geçen sanıkların meydana gelen kavgayı ayırmaya çalıştıklarının anlaşıldığı, sanıkların üzerlerine atılı suçları işlediklerine dair dosya kapsamında katılan sanıklar Z. ve Tevfik'in beyanları dışında her türlü şüpheden uzak ve somut delillerin bulunmaması ve yüklenen suçların sanıklar tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedeni ile 5271 sayılı CMK'nun 223/2-e maddesi uyarınca atılı suçlardan sanıkların ayrı ayrı beraatlerine karar vermek gerekmiştir.

...

Katılan sanıklar Su., N. ve sanık Se.nin üzerlerine atılı kasten yaralama suçu yönünden yapılan değerlendirmede: katılan sanıklar Tevfik ve Z.ye ait adli muayene raporları, tanık anlatımları, sanıkların tevil yollu ikrarları bir arada değerlendirildiğinde, katılan sanıklar S., N.ve sanık S.nin silah vasfı taşıdığı kuşkusuz olan taş ve sopa kullanmak suretiyle her iki katılan sanığa da cizmen eza verdikleri ve bu suretle üzerlerine atılı yaralama suçunu işledikleri sabit görülmüştür.

...

Sanıklar Se.Y., Su.Y. ve N.Y. üzerlerine atılı kasten yaralama suçunu müştereken Tevfik KAYNAR'a karşı işledikleri sabit görülmekle; TCK'nın 61. maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi ve meydana gelen tehlikenin ağırlığı göz önüne alınarak eylemine uyan TCK'nın 86/1. maddesi gereğince takdiren alt sınırdan ceza belirlenmiş, sanıkların eylemi silahla gerçekleştirdikleri anlaşıldığından cezada TCK'nın 86/3-e maddesi uyarınca arttırıma gidilmiş, sanıkların eylemi neticesinde mağdurun duyularından birinin işlevini yitirmesine neden oldukları anlaşılmakla TCK'nun 87/2-b maddesi uyarınca cezalarında arttırıma gidilmiş, sanıkların cezalarında TCK'nın 87/2-son maddesi uyarınca yasal arttırıma gidilmiş, sanıkların eylemi olay esnasında ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığının tespit edilememesi sebebiyle haksız tahrik altında gerçekleştirdikleri anlaşılmakla cezada TCK'nın 29. maddesi uyarınca indirime gidilmiş, sanıkların dosyaya yansıyan olumsuz tavır ve davranışları bulunmaması nedeniyle cezada TCK'nın 62. maddesi gereğince takdiren indirime gidilmiş, sanıklar hakkında hükmolunan hapis cezasının miktarı dikkate alındığında CMK'nın 231/5. maddesi ile TCK'nın 50. ve 51. maddelerinin uygulanmasına yasal olanak bulunamamış ve aşağıdaki hüküm tesis edilmiştir.

HÜKÜM:Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere:

...

2-Sanıklar Se.Y., Su.Y. ve N.Y. üzerlerine atılı kasten yaralama suçunu müştereken Tevfik KAYNAR'a karşı işledikleri sabit görülmekle;

...

Sanıkların dosyaya yansıyan olumsuz tavır ve davranışları bulunmaması nedeniyle cezada TCK'nın 62. maddesi gereğince takdiren 1/6 oranında indirime gidilerek neticeten ayrı ayrı 3 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına,

...

3-Sanık Se.Y.nin üzerine atılı tehdit suçunu işlediği sabit görüldüğünden;

Sanığın TCK'nın 61. maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçun işlendiği yer, sanığın kasda dayalı kusurunun ağırlığı göz önüne alınarak eylemine uyan TCK'nun 106/2-a. maddesi gereğince takdiren 2 yıl hapis cezasıile cezalandırılmasına,

...

Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkum olmaması, suç tarihinden sonra gösterdiği pişmanlık ile bir daha suç işlemeyeceği yönünde mahkememizde kanaat oluşması, karşılaması gereken maddi zararın olmaması ve kabul etmesi nedenleriyle CMK'nın 231/5. maddesi gereğince hakkındaki HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASINA,"

23. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 9/10/2018 tarihli kararıyla onanmıştır. Yargıtay kararında sanıklar hakkında, tespit edilen bir yıl altı ay hapis cezasının, iki kat artırılması suretiyle belirlenen ceza miktarının üç yıl on sekiz ay hapis cezası yerine hesap hatası yapılarak 2 yıl 12 ay hapis cezası olarak tayini, sonuca etkili görülmediğinden, Anayasa Mahkemesinin, 24/11/2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 8/10/2015 tarihli ve E.2014/140, K. 2015/85 sayılı 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesindeki hak yoksunluklarına ilişkin iptal kararının infaz aşamasında gözetilebileceği belirtilerek bozma nedeni yapılmadığı ifade edilmiştir.

G. Başvurucu Hakkında Yürütülen Yargılama Süreci

24. Savcılığın 15/4/2013 tarihli aynı iddianamesiyle başvurucu hakkında tehdit ve kasten yaralama suçlarından kamu davası açılmıştır.

25. Mahkemenin 7/5/2015 tarihli aynı kararında başvurucunun tehdit ve yaralama suçlarını işlediği gerekçesiyle cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

26. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 9/10/2018 tarihli aynı kararıyla onanmıştır. Bu karar başvurucuya 4/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. 5237 sayılı Kanun'un "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

...

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

e) Silahla,

İşlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır. "

28. 5237 sayılı Kanun'un "Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" kenar başlıklı 87. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten yaralama fiili, mağdurun;

...

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

...

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde üç yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde beş yıldan az olamaz.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu, uğradıkları saldırı sonucunda oğlu Z.K.nin başından yaralandığını ve kendisinin sol gözünü kaybettiğini, sanıklar hakkında orantısız ceza verildiğini, yargılamanın makul bir süratle tamamlanmadığını belirterek yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

31. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, yaşam hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de adli raporlara göre başvurucunun üçüncü kişilerin fiilleri nedeniyle maruz kaldığı saldırı sonucunda yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olmadığı, yüzünde sabit iz niteliğinde olduğu ve sol gözünün işlevini yitirmesine neden olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun kamu makamlarınca daha önceden bilinen ya da bilinmesi gereken gerçek ve yakın bir tehdidin mevcudiyeti noktasında bir iddiada bulunmadığı hususu ve yaralanmasının niteliği dikkate alındığında incelemenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul yükümlülüğü ile sınırlı olarak yapılmasına karar verilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

35. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamasını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

36. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

37. Kötü muamele vakalarında yürütülecek ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara, üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 77). Ancak usul yükümlülüğünün bir unsuru olarak tespit edilen sorumlulara fiilleriyle orantılı cezalar verilmeli ve mağdur açısından uygun giderim sağlanmalıdır (Şenol Gürkan, B. No: 2013/2438, 9/9/2015, § 105).

38. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek kural olarak savcılık ve derece mahkemelerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Diğer taraftan yargı savcılık ve derece mahkemelerinin bulgularının Anayasa Mahkemesini bağlamamasına

rağmen normal şartlar altında bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin bulunması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 96).

39. Mahkemelerin yargıya ve adalete olan güveni sürdürülebilir kılmak amacıyla kovuşturmaların kısa sürede sonlandırılması, özellikle işkence ve kötü muamele niteliğindeki fiillerin zamanaşımına uğramaması için ellerinden gelen tüm gayreti sarf etmeleri ve tüm araçlara başvurmaları gerekir. Kötü muamele iddialarına ilişkin bir ceza davası söz konusu olduğunda yetkililer tarafından çabuklukla verilecek bir yanıt, eşitlik ilkesi içinde genel olarak kamunun güveninin korunması açısından temel bir unsur olarak sayılabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

40. Kötü muameleye ilişkin bir soruşturmanın olabildiğince süratle ve özenle yürütülmesi gerekir. Bazı durumlarda soruşturmanın ilerlemesine engel olan güçlükler bulunabilir. Ancak böyle bir durumda dahi yetkililerin süratle hareket etmeleri olayın aydınlatılabilmesi, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından büyük öneme sahiptir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 119).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvurucunun iddiaları kasten yaralama suçu sonucunda sol gözünü kaybetmesine karşın bütün hususlar araştırılmadan sanıklar hakkında düşük ceza tayin edilmesi, bir sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi ve yargılamanın makul süratte sonuçlandırılmaması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yaralama olayıyla ilgili diğer usul yükümlülükleri hususunda başvurucunun somut bir şikâyeti bulunmadığı gibi başvuruya yansıyan olgular nazara alındığında soruşturmanın özensiz yapıldığını düşündürecek bir husus da tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvuru bu iki temel şikayet kapsamında incelenmiş, öncelikle cezasızlık şikâyeti irdelenmiştir.

42. Somut olayda başvurucu olay günü aralarında husumet bulunan tüm şüphelilerin saldırısına uğradığını, P.Y.nin gözüne taşla vurduğunu, daha sonra M.B.nin aynı taşı gözüne vurduğunu, yere düştüğünü, yerde iken üzerine taşların geldiğini yargılama sırasında beyan etmiştir. Mahkeme ise tanık anlatımları ve tüm delilleri değerlendirerek bu sanıkların atılı suçtan beraatine karar vermiştir.

43. Bireylerin cezai sorumluluklarının kapsamına ilişkin hukuki sorunların incelenmesi Anayasa Mahkemesinin görevleri arasında olmayıp konu derece mahkemelerinin takdirine bırakılmıştır. Yine bu bağlamda suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevleri arasında bulunmamaktadır (Tahir Canan, § 35). Ancak Anayasa Mahkemesi bu soruna devletin kötü muamele oluşturan eylemleri etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği düzleminde, yaptırımın caydırıcı olup olmadığı yönünden incelemektedir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Musa Erdem ve diğerleri, B. No: 2013/1845, 7/11/2013, § 26).

44. Mahkemece iki tanığın beyanı ve diğer deliller de dikkate alınarak başvurucuyu gözünden yaralayan şahıslar Su.Y., Se.Y. ve N.Y. olarak tespit edilmiştir. Sanıkların eylemi silahla gerçekleştirdikleri ve sanıkların eylemi neticesinde başvurucunun duyularından birinin işlevini yitirmesine neden olduğu gerekçesiyle cezada arttırıma gidilmiş, sanıkların eylemi esnasında ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığının tespit edilememesi sebebiyle haksız tahrik indirimi yapılmış ve ayrıca takdiri indirim sebebi uygulanmıştır. Sanıkların sonuç olarak üç yıl dört ay hapis cezasıyla cezalandırılmalarına; hükmün açıklanmasının

geri bırakılmasına, hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesine veya ertelenmesine ilişkin kanun hükümlerinin uygulanmasına yasal olanak bulunmadığına karar verilmiştir. Se.Y. hakkında ayrıca silahla tehdit suçundan hapis cezası verilmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

45. Cezasızlık, işlenen bir suçun somut olarak cezasız kalmasını ifade etmektedir. Cezasızlık; kötü muamele fiillerine yönelik olarak sorumluların adalet önüne çıkarılmaması, işledikleri suçla orantılı bir biçimde cezalandırılmaması veya mahkûm edildikleri cezanın infazının sağlanmaması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. İşlenen suç ile verilen cezalar arasında orantısızlık olması ya da hiç ceza verilmemesi durumunda bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek caydırıcı bir etki ortaya koymaktan oldukça uzak kalınmaktadır (S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, § 102).

46. Bu açıdan Mahkemenin nihai kararı değerlendirilmesi sonucunda gerçekleşen kötü muamele vakasında sorumluların tespit edildiği ve hapis cezasıyla cezalandırıldığı, verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın ertelenmediği veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmediği hususları birlikte değerlendirildiğinde sanıklara verilen cezaların eylemleriyle orantılı olduğu, kötü muamele yasağının caydırıcı işlevinin sağlandığı görülmüştür.

47. Buna karşın, olayın 22/9/2012 tarihinde gerçekleştiği, Savcılığın 15/4/2013 tarihli iddianamesiyle kamu davasının açıldığı, Mahkeme tarafından 7/5/2015 tarihinde karar verildiği, Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 9/10/2018 tarihli kararıyla hükmün onandığı, yaklaşık altı yıl bir ay süren yargılamada üç yıl beş aya yakın bir sürenin temyiz incelemesinde geçtiği görülmektedir.

48. Somut olayda, hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayın niteliği, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kıstaslar dikkate alındığında başvuru konusu olayın karmaşık bir görünüm arz etmediği, başvurucunun yargılamanın uzamasına sebep olacak tutumunu ve usule ilişkin haklarını kullanırken özensizliğini gösteren bir unsurun da gözlenmediği; yaklaşık altı yıl bir aylık yargılama süresinde makul olmadığı anlaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Adem Erden, B. No: 2015/4032, 23/1/2019, § 42). Dolayısıyla makul hızla soruşturma -yargılama- yapılmadığından kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı

ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

51. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 400.000 TL maddi, 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

52. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

53. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

54. Somut başvuruda kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

55. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 40.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

56. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 40.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

K.Ş.

B. No: 2019/4752 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4752

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

K.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4752)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : K.Ş.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle Hazine avukatlığına atanmama işlemine karşı açılan davada işleme esas alınan bilgi ve belgelerin devlet sırrı olduğu gerekçesiyle mahkemeye sunulmaması ve sunulmayan bu bilgi ve belgelere göre karar verilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Maliye Bakanlığı tarafından açılan Hazine Avukatlığı Sınavı'nın 17/1/2016 tarihinde yazılısına girmiş ve başarılı olmuştur. Daha sonra 14/3/2016 tarihi ile 31/3/2016 tarihi arasında yapılan mülakat sınavından da başarılı olarak İstanbul Muhakemat Müdürlüğü Hazine avukatlığı kadrosuna yerleştirilmiştir.

8. Başvurucu hakkında 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği (Yönetmelik) uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin incelenmesi neticesinde Bakanlık Değerlendirme Komisyonu Başkanlığının 22/6/2017 tarihli kararıyla başvurucunun atanmaması gerektiği değerlendirilmiştir. Söz konusu karar gereği 30/6/2017 tarihli işlemle de başvurucunun ataması yapılmamıştır. Anılan işlem başvurucuya 6/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu atanmamasına yönelik işlemin iptali istemiyle 28/8/2017 tarihinde dava açmıştır.

10. Ankara 8. İdare Mahkemesi 10/4/2018 tarihinde davayı reddetmiştir.

11. Başvurucu, karara karşı 31/7/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur.

12. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 12/12/2018 tarihinde istinaf talebini reddederek mahkeme kararını kesin olarak onamıştır.

13. Nihai karar başvurucuya 10/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, atanmamasına yönelik tesis edilen işlemin gerekçesini oluşturan güvenlik soruşturmasına ilişkin bilgi ve belgelerin devlet sırrı niteliğinde olması nedeniyle kendisi ile paylaşılmadığı gibi mahkemelere de sunulmadığını belirtmiştir. Bu sebeple bilgi ve belgelere karşı kendini savunamadığını ve söz konusu durumun savunma hakkının, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, masumiyet karinesini ve mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı

64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

19. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz.

20. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

21. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

22. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

23. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

24. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

25. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedirler. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler (Hüseyin Aşkan, § 27).

26. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

27. Yargılama sürecinde nihai karar olan Bölge İdare Mahkemesi ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından 25/12/2018 günü saat 17.59’da açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

28. Somut olayda; Bölge İdare Mahkemesi ilamının başvurucu tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 25/12/2018 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 25/12/2018 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yönde kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

29. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 25/12/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 8/2/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde karar

verildi.

Başkan Üye Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN Hicabi DURSUN Recai AKYEL

Üye Üye

Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi 1. Bölüm 2019/4752 esas sayılı dosyada çoğunluk başvurucunun silahların eşitliği çelişmeli yargılama masumiyet karinesi ve mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Aşağıda açıkladığım sebeplerle kabul edilebilirlik yönünden bu karara katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

3. Başvurucu güvenlik soruşturmasını olumsuz sonuçlanması nedeniyle idari işlemin iptali nedeniyle kamu davası açılmıştır. Ankara 8. İdare Mahkemesi 10/04/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Ret kararı Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 1. İdari Dava Dairesinin 12/12/2018 tarihinde istinaf talebini reddetmesiyle kesinleşmiştir.

4. Anayasa Mahkemesi Raportörlüğünce Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) yapılan incelemede başvurucunun 25/12/2018 tarihinde kararı okuduğu tespit edilmiştir.

5. Sayın çoğunluk otuz günlük başvuru süresini bu tarih itibariyle başlatarak süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

6. 6216 sayılı kanunun 47. Maddesinde "bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazeret nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler…" Mahkeme iç tüzüğünün 64. Maddesinde de "Bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde yapılması gerekir."

7. Yukarıda özetlenen her iki hükümden de anlaşılacağı üzere bireysel başvurunun ön şartlarından biri otuz günlük süredir. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekmektedir. Sayın çoğunlukla ayrı düşülen husus sürenin başlangıç tarihi ve her iki hükmün yorumlanmasına ilişkindir.

8. Tebligat bütün hukuk sistemlerinde önemlidir. Doğurduğu hukuki sonuçlar itibariyle de birçok kanunda düzenlenmiştir. Esasen usul kanunlarında düzenlenmiştir. Mahkeme iç tüzüğü ve mahkemenin kuruluş kanunundaki hükümde bütüncül yorum gereği tebligat hükmünün genel ilkeleri usul kanunundaki düzenlemeler çerçevesinde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.

9. Tebligat, tebligata yetkili organın; hukuki işlemlerden muhatabı haberdar etmek için o işlemin muhatabına belli usuller çerçevesinde bildirim yapılmasıdır. Tebligatın asıl amacı hukuki işlemden etkilenecek kimseye bu durumun bildirilmesidir. Tebligata çoğu zaman hukuki sonuçlar bağlandığı için bu bildirim basit bir bildirim değildir. Bildirimin yürürlükteki düzenlemelere uygun olarak yapılması ve bu bildirimin yapıldığının

belgelendirilmesi gerekmektedir. Tebligatın muhatap açısından sonuç doğurması hukuk düzeni açısından sonuç doğurabilmesi için hem bilgilendirme hem de belgelendirilme amacı güdülür. Tebligat yargısal bir faaliyete ilişkin olabileceği gibi idari ve mali de olabilir. Tebligat hukuki dinlenilme hakkı adil yargılanma hakları açısından doğrudan ilişkili olduğu için tebligatın usulüne uygun olarak yapılması önemlidir. Tebligatın usulüne uygun yapılmamış olması anayasada korunmuş temel hakların ihlali anlamına da gelebilecektir. Bir kimse söz konusu işlemden uygun şekilde bilgilendirilmezse bu bilgilendirilmeye bağlı olarak kanunun bağladığı sonuçlar da gerçekleşmeyecektir. Tebligat ile ilgili düzenlemelerin açık, anlaşılır, yerine getirilebilir, belgelenebilir nitelikte olması gerekmektedir.

10. Tebligatın temel amaçlarından birisi hakkında yargısal işlem tesis edilen şahsın işlemden ve sonucundan usulüne uygun bir şekilde haberdar edilmesidir. Bu durum her şeyden önce adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Tebligat adli, idari ve hukuki işlemlerin yetkili organlarca kanunun öngördüğü esaslar dahilinde yazı, ilan veya elektronik olarak muhataba bildirilmesi, bu bildirimin belgelendirilmesi işlemi olarak da tanımlanabilir. Müessese bu haliyle hukuki güvenlik ilkesine de hizmet etmektedir. Hukuki güvenlik ilkesi öngörülebilirlik unsuru açısından kişilerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duymasını devletin de bu güven duygusunu olumsuz etkileyen yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Bireylerin hangi somut eylem ve olguya hangi hukuki sonucun bağlandığını bilebilmesi bu bağlamda önem arz eder. Demokratik ülkelerde hukukun üstünlüğünü görünüm biçimlerinden birisi olarak kabul edilen hukuki belirlilik ve kesinliğin tesisi mahkeme kararlarına karşı gerçekleştirilecek bireysel başvuru sürecinde sürelerin başlangıcı noktasında farklı uygulamalarında önüne geçilmesini gerektirir. Medeni yargıda sürelerin taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda öngörülen hallerde tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı hukuk muhakemeleri kanununda açıkça düzenlenmiştir. Tebligat kanunu da usulüne uygun bir tebliğin varlığını süreler bakımından aramaktadır.

11. Hukuk sistemimiz de bazı hallerde öğrenmeden itibaren bu sürelerin başlayacağı düzenlenmiştir. Ancak bu durumlar genellikle ilgili işlemden muhatabın haberdar olmasını arızilik ve tesadüfilik içerdiği hallerdir. Bireysel başvuru açısından başvuru yolu öngörülen hallerde sürenin başlangıç anı açısından öğrenmeye ilişkin ayrıca bir düzenleme yer almamaktadır. 6216 sayılı kanunun 47. Maddesinde ifade edildiği üzere bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

12. Tebliğ öncesi uyap üzerinden karara ulaşma imkanı varlığı gerekçe gösterilerek burada yer alan kayıtlar çerçevesinde başvuru süresinin geçmiş sayılması kişilerin mahkemeye erişim hakkını orantısız bir şekilde sınırlamaktadır.

13. Bireysel başvuruda bulunmak isteyen bireyler sürenin tebligat ile başlayacağına ilişkin güven çerçevesinde mahkemenin bu uygulaması nedeniyle ayrıca mağduriyet yaşamaktadırlar. Uyaptan karara erişmek suretiyle sürenin başlayacağını kişinin bilebilmesi bireysel başvuruda bulunacak bir kişiden beklenemez. Mahkememizce sürenin başlaması için tebligata ilişkin genel esaslardan ayrınılarak öğrenme kavramına indirgemek yorum yoluyla sınırlandırma yapmak olur. Anayasa Mahkemesince öğrenme gibi, belgelendirilme imkanı olmayan şeffaf ve denetlenebilir niteliği olmayan arızi ve tesadüfi bir kavramın tercih edilmesi her bir dosya açısından da başka sorunlar yaratabilir. Bu nedenle sürenin başlangıcı için kullanılacak kriterin belgelendirilebilir bir kriter olması gerekir. Bu sebeple de sürenin başlangıcında hukuk sistemimizde kullanılan ve oturmuş tebligat sisteminin esas alınması sürenin de tebliğ ile başlaması gerekmektedir.

14. Anayasa Mahkemesince SEGBİS üzerinden alınan savunmalar mahkeme önüne geldiğinde şartları oluşmuşsa sistem üzerinden savunma yapılmasını adil yargılama hakkı kapsamında duruşmada hazır bulunma hakkının ihlali olarak görmüştür. Mahkemenin çoğunluğu kararlarıyla UYAP ve SEGBİS sistemini duruşma salonunun bir parçası olarak görmemiştir. Bireysel başvuruya konu bu karar ve buna benzer kararlar ile UYAP sistemi üzerinden öğrenmeyi esas alması esasen UYAP sistemini duruşma salonunu bir parçası olarak gördüğü sonucunu da doğurabilecektir. Bu şekilde farklı yaklaşımlar mahkemenin bir sisteme bakışı açısından da çelişkiye neden olabilecektir.

15. Anayasa Mahkemesince UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden resen inceleme yaptığını duyurduğu karar 21/07/2021 tarihli Hüseyin AŞKAN kararıdır. Mahkeme uygulamasını bu tarihten önceki başvurulara da teşmil etmektedir. Bu şekildeki bir uygulama öngörülebilirlik ve etkili başvuru hakkı ile bağdaşmamaktadır.

16. Anayasa Mahkemesince otuz günlük sürenin başlangıç tarihi olarak; hukuki güvenlik ilkesi, etkili başvuru hakkı kapsamında tebligat hukukunun bütüncül yorum yoluyla yorumlanarak belgelendirilebilen bir tebligat işlemi sonucu başlatması gerekmektedir.

17. Belirtilen nedenlerle başvurucunun hak ihlallerine ilişkin iddialarının kabul edilerek esastan görüşülmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun düşüncesine katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

SEVDA ÜLGER

B. No: 2019/4821 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4821

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVDA ÜLGER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4821)

Karar Tarihi: 23/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2021-31706

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Sevda ÜLGER

Vekili : Av. Samet KARAGÜZEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar uygulama işlemi sonucu başka yerden verilen taşınmaza yönelik olarak açılan kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası devam ederken imar uygulama işlemi iptal edildiği hâlde bu durum dikkate alınmadan kamulaştırma bedeli belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1970 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu, Samsun ili Canik ilçesi Yeni Mahalle Ali Rıza Bey Bulvarı'nda kâin 105 ada 536 parsel No.lu taşınmazın malikidir. Başvurucunun maliki olduğu parsel ile bu parselin çevresinde bulunan bazı taşınmazların kullanımı dosyadan anlaşılmayan bir tarihte yapılan plan değişikliğiyle dinî tesis alanı, park ve yol olarak belirlenmiştir. Plan değişikliğinin akabinde Canik Belediyesi (Belediye) 26/8/2009 tarihinde başvurucunun taşınmazının bulunduğu bölgede imar uygulama işlemi yapmış ve bu işlem sonucunda başvurucunun mülkiyet hakkını 105 ada 643 numaralı parsele kaydırmıştır. Başvurucunun yeni taşınmazdaki hissesi 101501/1425869 olup 1.015,01 m² büyüklüğündeki alana isabet etmektedir.

10. Toplu Konut İdare Başkanlığı (TOKİ) 1/6/2011 tarihinde 105 ada 643 numaralı parsel hakkında kamulaştırma kararı almıştır. Kamulaştırma kararı 3/8/2011 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 12/11/2013 tarihli ve 1/5000 ölçekli nâzım imar planı ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planıyla başvurucunun taşınmazının bulunduğu mahalle, gecekondu önleme bölgesi (Kuzey Yıldızı Kentsel Dönüşüm Projesi) olarak belirlenmiştir. Plan değişiklikleriyle başvurucunun önceki taşınmazının bulunduğu alan dinî tesis alanı olmaktan çıkarılmış, yol genişliği 15 metreden 10 metreye düşürülmüş, bölgenin inşaat yoğunluğu emsal 2.20'ye yükseltilmiş ve yükseklik seviyesi serbest bırakılmıştır.

A. İmar Uygulama İşlemine Karşı Açılan İptal Davası Süreci

12. Başvurucu imar uygulama işleminin iptali istemiyle 8/5/2013 tarihinde Belediyeye karşı Samsun 1. İdare Mahkemesinde (1. İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. Başvurucu, taşınmazın kaydırıldığı 643 numaralı parselin değerinin orijinal parsele (536 numaralı parsele) göre düşük olduğunu ve bu nedenle imar uygulama işleminin hukuka aykırı bulunduğunu ileri sürmüştür.

13. Yargılama sonucunda 1. İdare Mahkemesi 20/3/2014 tarihli kararla imar uygulama işlemini iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde özetle şunlar ifade edilmiştir:

i. İmar uygulaması işlemlerinin amacı; şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, imar tekniğine ve imar planına uygun, yapılaşmaya elverişli, düzgün imar parselleri oluşturmaktır. Bu amaçlar dışında imar uygulaması yapılması ilgili kanun hükümlerinin amacına aykırı olacağı gibi yapılaşma koşulları yönünden sorunlu parseller oluşmasına da neden olabilecektir.

ii. Olayda davalı idarenin savunmasından ve dava dosyası içinde yer alan bilgi ve belgelerin birlikte değerlendirilmesinden dava konusu imar uygulamasının yapılma amacının plan değişikliği sonrasında taşınmazları dinî tesis alanı, park ve yola çevrilen kişilerin başka bir adaya taşınması olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucuya ait taşınmaz, Ali Rıza Bey Bulvarı'na cepheli iken dava konusu imar uygulaması işlemiyle bulunduğu adanın arka tarafına

taşınmıştır. Başvurucunun taşınmazının bulunduğu yere ise plan değişikliğinden etkilenen başka kişilere ait taşınmazların kaydırıldığı görülmektedir.

iii. Bu duruma göre başvurucunun maliki olduğu taşınmaz, bulvara cepheli iken adanın arka tarafına taşındığı hâlde plan değişikliğinden etkilenen diğer taşınmazların ise başvurucunun taşınmazının uygulama öncesinde bulunduğu alana kaydırılmasının hangi teknik gerekçeye dayalı olarak yapıldığı davalı idare tarafından ortaya konulamamıştır. Bu durum dikkate alındığında imar uygulaması işlemi hukuka aykırıdır.

14. İlk derece mahkemesi kararı temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

15. Belediye, iptal kararı doğrultusunda yeni bir imar uygulama işlemi yapmamıştır.

B. İmar Planlarına Karşı Açılan İptal Davası Süreci

16. Başvurucu 12/11/2013 tarihli ve 1/5.000 ölçekli nâzım imar planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının iptali istemiyle 27/12/2013 tarihinde Samsun 2. İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde; imar plan değişiklikleriyle kentsel dönüşümün amacından uzaklaşıldığı, bu sebeple söz konusu alandaki tüm değişikliklerin iptali gerektiği ileri sürülmüştür.

17. Samsun 2. İdare Mahkemesi, bilirkişi incelemesi yaptırdıktan sonra 27/10/2015 tarihinde bilirkişi raporundaki görüş doğrultusunda imar planlarını iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; plan değişikliklerin gerekçesinin planlama rapor tekniğine uygun olmadığı belirtilmiş, alanda ticaret amacıyla emsal değerinin 2,20'ye çıkarılmasının ve yüksekliğin serbest bırakılmasının oldukça yoğun ve olası olarak yüksek katlı bir yapılaşmaya yol açacağı ifade edilmiştir. Kararda, bu değişikliğin yapıların güneşe göre cephesi ve yönlenmesi özelliklerini olumsuz yönde etkileyeceği, yol genişliğinin 15 metreden 10 metreye düşürülmesinin teknik altyapı ve gerekliliklerinin ortaya konulmadığı vurgulanmıştır. Kararda ayrıca uyuşmazlık konusu alanda daha yoğun bir kullanım ve kullanıcı sayısı öngörülmesine karşın dinî tesislerden birinin kaldırılmasının şehircilik ilkelerine ve planlama tekniklerine aykırı olduğu sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

18. İlk derece mahkemesi kararı, Danıştay Altıncı Dairesinin 14/11/2017 tarihli kararıyla onanmıştır. TOKİ bu karara karşı karar düzeltme yoluna başvurmuştur. Karar düzeltme isteminin karara bağlanıp bağlanmadığıyla ilgili olarak herhangi bir bilgi başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

C. Kamulaştırma Bedelinin Tespiti ve Tescil Davası Süreci

19. TOKİ, satın alma görüşmelerinden sonuç alınmaması üzerine 29/12/2014 tarihinde Samsun 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) başvurucu aleyhine kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır.

20. Başvurucu, Asliye Hukuk Mahkemesine sunduğu cevap dilekçesinde, TOKİ'nin önerdiği 300 TL metrekare birim fiyatının düşük olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca taşınmazın değerini etkileyen bir dizi faktöre yer vermiş ve bunların dikkate alınmasını talep etmiştir.

21. Asliye Hukuk Mahkemesi 30/3/2015 tarihinde taşınmaz mahallinde keşif yapmıştır. Bilirkişi heyetince düzenlenen 13/4/2015 tarihli raporda 643 numaralı parselin kamulaştırma bedeli toplam 1.218.992,36 TL olarak belirlenmiştir. Bilirkişiler başvurucunun taşınmazının büyüklüğünü 698,80 m² olarak dikkate almıştır. Başvurucu, bilirkişi raporuna yönelik olarak sunduğu itiraz dilekçesinde taşınmazın büyüklüğüne ve hesaplama yöntemine

ilişkin iddiaların yanında Samsun 1. İdare Mahkemesinin iptal kararına dikkat çekmiş; 536 numaralı parsel esas alınarak hesaplama yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

22. Asliye Hukuk Mahkemesi 18/5/2015 tarihinde yeniden keşif yapmıştır. Keşif sonrası farklı bir heyet tarafından düzenlenen 1/6/2015 tarihli bilirkişi raporunda 643 numaralı parselin kamulaştırma bedeli yine toplam 1.218.992,36 TL olarak belirlenmiştir. Başvurucu bu rapora da aynı gerekçelerle itiraz etmiştir.

23. İkinci bilirkişi heyeti tarafından 4/9/2015 tarihli ek rapor düzenlenmiştir. Ek raporda başvurucunun taşınmazının 1.015,01 m² büyüklüğünde olduğu kabul edilerek yeniden hesaplama yapılmış ve kamulaştırma bedeli 1.535.202,36 TL olarak tespit edilmiştir.

24. Asliye Hukuk Mahkemesi 8/10/2015 tarihli kararıyla davayı kabul etmiş ve ikinci bilirkişi heyetince hazırlanan 4/9/2015 tarihli ek rapor esas alınarak 1.535.202,36 TL kamulaştırma bedeline hükmetmiştir. Kararda, başvurucunun 536 numaralı parsel esas alınarak hesaplama yapılması gerektiği iddiasına yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

25. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, kamulaştırma bedelinin hesaplanma yöntemine yönelik itirazların yanında kamulaştırma bedelinin hesaplanmasında 536 numaralı parselin dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür. Başvurucu, Samsun 1. İdare Mahkemesince imar uygulama işleminin iptal edildiğini ancak Belediyenin bu kararı uygulamadığını vurgulamış; bulvara cephesi olmayan 643 numaralı parselin değerinin 536 numaralı parsele göre çok düşük olduğunu iddia etmiştir.

26. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Daire) 16/2/2017 tarihli kararıyla dosyayı geri çevirmiştir. Daire; Samsun 1. İdare Mahkemesinin 20/3/2014 tarihli kararı ile Samsun 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2015 tarihli kararının kesinleşmiş karar örneklerinin mahkemesinden istenmesini, 643 parselin en son imar durumunun ne olduğunun ve imar planının iptal edilip edilmediğinin ilgili belediyeden sorulmasını Asliye Hukuk Mahkemesinden istemiştir.

27. Geri çevirme kararı üzerine Asliye Hukuk Mahkemesi Belediyeye, Canik Kaymakamlığı Tapu Müdürlüğüne (Tapu Müdürlüğü) ve idare mahkemelerine müzekkere yazmıştır. Tapu Müdürlüğü 105 ada 643 numaralı parsele ilişkin kayıtları göndermiştir. Buna göre Samsun 1. İdare Mahkemesinin 20/3/2014 tarihli kararı sonrasında taşınmazın tapu sicilinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Samsun 1. İdare Mahkemesi kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiğini, Samsun 2. İdare Mahkemesi ise kararın temyiz incelemesinde olduğunu bildirmiştir. Belediye de 25/5/2017 tarihli cevabında, Samsun 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2015 tarihli kararından sonra imar planlarının iptal edilerek 1/2/2016 tarihinde yeniden onaylandığını ve yasal askı süresi içinde herhangi bir itirazın olmaması üzerine plan değişikliğinin yürürlüğe girdiğini belirtmiştir.

28. Asliye Hukuk Mahkemesi temin ettiği bilgi ve belgeleri ekleyerek dosyayı yeniden Daireye göndermiştir. Daire 29/3/2018 tarihli kararıyla Asliye Hukuk Mahkemesi kararını, kararın usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek onamıştır. Daire kararında geri çevirme kararı üzerine Asliye Hukuk Mahkemesinin topladığı bilgi ve belgelerin sonuca ne yönde etki ettiğine dair bir açıklama yapılmamıştır. Karar düzeltme istemi de aynı Daire tarafından 12/12/2018 tarihinde reddedilmiştir.

29. Nihai karar 15/1/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

30. Başvurucu 14/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. 3/5/1985 tarihli ve 3194 İmar Kanunu’nun 18. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İmar hududu içinde bulunan binalı veya binasız arsa ve arazileri malikleri veya diğer hak sahiplerinin muvafakatı aranmaksızın, birbirleri ile, yol fazlaları ile, kamu kurumlarına veya belediyelere ait bulunan yerlerle birleştirmeye, bunları yeniden imar planına uygun ada veya parsellere ayırmaya, müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esaslarına göre hak sahiplerine dağıtmaya ve re'sen tescil işlemlerini yaptırmaya belediyeler yetkilidir. Sözü edilen yerler belediye ve mücavir alan dışında ise yukarıda belirtilen yetkiler valilikçe kullanılır."

32. 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun’un ek 1. maddesi şöyledir:

"İmar planı olan yerlerde, 9/5/1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesi gereğince arsa ve arazi düzenlemelerinde, binalı veya binasız arsa ve arazilere bu Kanundan önce özel parselasyona dayalı veya hisse karşılığı satın alınan yerler dikkate alınarak müstakil, hisseli parselleri veya üzerinde yapılacak binaların daire miktarları gözönünde bulundurularak kat mülkiyeti esasına göre arsa paylarını sahipleri adlarına resen tescil ettirmeye valilik veya belediyeler yetkilidir. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu;

i. Bulvar üzerinde olan taşınmazının imar uygulama işlemi ve plan değişiklikleriyle konumu itibarıyla yaklaşık beş kat daha değersiz olan bir yere kaydırıldığını belirtmiştir. İmar uygulama işlemi ile plan değişikliklerine karşı idari yargıda açtığı davalar derdest iken TOKİ'nin kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açtığını ifade etmiştir. Yargılama devam ederken Samsun 2. İdare Mahkemesince plan değişiklikleri iptal edilmesine rağmen Belediye ile TOKİ'nin anlaşarak iptal edilen plan üzerinden kamulaştırma işleminin sürdürülmesini sağladıklarını ileri sürmüştür.

ii. Kamulaştırma bedelinin 536 parsel numaralı taşınmaz esas alınarak belirlenmesi gerektiğini derece mahkemelerinde ileri sürdüğü hâlde bu iddiasının dikkate alınmadığından yakınmıştır.

iii. Belediyenin kamulaştırılan taşınmazları 3.500 TL metrekare birim fiyatıyla satışa çıkardığını ve bu şekilde kentsel dönüşüm sürecini haksız kazanca dönüştürdüğünü öne sürmüştür. Kentsel dönüşüm uygulaması adı altında mülkiyet hakkına bu şekilde müdahale edilmesinin Anayasa'nın 35. maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir.

iv. İdare mahkemelerince verilen iptal kararlarının dikkate alınmamasının hak arama hürriyetini ihlal ettiğini savunmuştur. Taşınmazı kentsel dönüşüm alanı içinde bulunmamasına rağmen hukuka aykırı plan değişiklikleriyle kentsel dönüşüm alanına dâhil edildiğinden ve sonrasında da plan değişikliklerinin iptaline ilişkin mahkeme kararının uygulanmamasından şikâyet etmiştir.

B. Değerlendirme

35. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, hukuka aykırılığı mahkeme kararıyla saptanmış plan değişiklikleri ile imar uygulama işlemine istinaden parseli değiştirilen taşınmazının kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesidir. Başvurucunun tüm iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

38. Başvurucunun Samsun ili Canik ilçesi Yeni Mahalle Ali Rıza Bey Bulvarı'nda kâin 105 ada 643 parsel numaralı taşınmazın maliki olduğu açıktır. Öte yandan başvurucunun dava konusu ettiği imar uygulama işleminden önce aynı adadaki 536 numaralı parselin maliki olduğu hususunda da ihtilaf bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

39. Somut olayda başvurucunun taşınmazı kamulaştırılmış ve Asliye Hukuk Mahkemesinin 8/10/2015 tarihli kararıyla TOKİ adına tescil edilmiştir. Başvurucunun taşınmazının kamulaştırılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği tartışmasızdır.

40. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

41. Taşınmazın kamulaştırma nedeniyle TOKİ adına tesciline karar verilmesi başvurucunun mülkten yoksun kalması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla somut olaydaki müdahale

mülkten yoksun bırakma mahiyetindedir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

43. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

44. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

45. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

46. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No:

2014/6192, 12/11/2014, § 44).

47. Somut olayda başvurucunun Samsun ili Canik ilçesi Yeni Mahalle Ali Rıza Bey Bulvarı'nda kâin 105 ada 536 parsel No.lu taşınmazı 26/8/2009 tarihli imar uygulama işlemiyle 643 numaralı parsele kaydırılmıştır. Ardından 12/11/2013 tarihli ve 1/5.000 ölçekli nâzım imar planı ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planıyla başvurucunun taşınmazının bulunduğu mahalle gecekondu önleme bölgesi olarak belirlenmiştir. Bu arada hakkında 1/6/2011 tarihinde kamulaştırma kararı alınan 643 parsel sayılı taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespiti ve TOKİ adına tesciline karar verilmesi için açılan dava sonucunda 643 parsel sayılı taşınmaz TOKİ adına tescil edilmiştir.

48. TOKİ'nin kamulaştırma yetkisinin bulunduğu ve kanundaki usullere uygun olmak kaydıyla kamulaştırma yetkisini kullanabileceği noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak kamulaştırma işleminin ve işlemin dayanağı olan işlemlerin hukuka aykırı olduğunun mahkemelerce saptanması hâlinde taşınmazın TOKİ adına tescilinin hukuki temelden yoksun hâle geleceği açıktır.

49. Kamulaştırma işlemleri 643 parsel sayılı taşınmazın başvurucunun mülkiyetinde bulunduğu olgusu temel alınarak yürütülmüştür. Ancak başvurucunun mülkiyetinde bulunan 536 numaralı parselin 643 numaralı parsele kaydırılmasına ilişkin imar uygulama işlemi Samsun 1. İdare Mahkemesinin 20/3/2014 tarihli kararıyla iptal edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun taşınmazının imar uygulaması ile aynı ada 643 numaralı parsele kaydırılmasının hukuksal dayanağı ortadan kalkmıştır. Bu durumda 643 parsel sayılı taşınmazın başvurucunun mülkiyetinde bulunduğu olgusuna dayalı olarak yürütülen kamulaştırma işleminin hukuki temelden yoksun hâle geldiği anlaşılmıştır. Başvurucu yargılama sürecinde bu hususu dile getirdiği hâlde Mahkeme buna yönelik bir değerlendirme yapmamıştır.

50. Öte yandan başvurucunun taşınmazının bulunduğu mahallenin gecekondu önleme bölgesine dönüştürüldüğü 12/11/2013 tarihli ve 1/5000 ölçekli nâzım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının da Samsun 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2015 tarihli kararıyla -Asliye Hukuk Mahkemesinin tescil kararını verdiği 8/10/2015 tarihinden çok kısa bir süre sonra- iptal edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun temyiz aşamasında Samsun 2. İdare Mahkemesinin iptal kararından Daireyi haberdar ettiği görülmektedir. Nitekim Daire 16/2/2017 tarihli geri çevirme kararında Samsun 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2015 tarihli kararının kesinleşip kesinleşmediği sorularak buna ilişkin belgelerin temin edilmesini Asliye Hukuk Mahkemesinden istemiştir. Ancak Daire sonradan bu konuya ilişkin olarak bir değerlendirme yapmaksızın ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

51. Danıştay Altıncı Dairesinin Samsun 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2015 tarihli kararını onamasına ilişkin 14/11/2017 tarihli kararına karşı TOKİ tarafından yapılan karar düzeltme başvurusunun sonucuyla ilgili olarak dosyada bir bilgi bulunmamakla birlikte iptal kararının verildiği 27/10/2015 tarihi itibarıyla kamulaştırma işleminin dayanaklarından biri olan imar planı değişikliklerinin hukuk âleminden kalktığı açıktır. Her ne kadar Dairenin geri çevirme kararı üzerine Belediye, Asliye Hukuk Mahkemesince yazılan müzekkereye verdiği cevapta imar planlarının 1/2/2016 tarihinde yeniden onaylandığını ve yasal askı süresi içinde herhangi bir itirazın olmaması üzerine plan değişikliğinin yürürlüğe girdiğini belirtmiş ise de bunun kamulaştırma işlemine etkisi Daire kararında tartışılmamıştır. Ayrıca bu belgelerin başvurucuya tebliğ edildiğine ve başvurunun buna karşı beyanlarını sunmasına fırsat tanındığına ilişkin bir bilgi başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

52. Başvurucunun 12/11/2013 tarihli ve 1/5.000 ölçekli nâzım imar planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının iptaline ilişkin kararın uygulanması hâlinde -taşınmazının Kuzey Yıldızı Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında kalmayacağı yolundaki iddiası da gözetildiğinde- bu yönüyle de kamulaştırma işleminin hukuki temelinin bulunduğunun derece mahkemelerince açıklığa kavuşturulmadığı kanaatine varılmıştır.

53. Bu durumda başvurucunun mülkünden yoksun bırakılmasının gerek taşınmaza ilişkin yapılan imar uygulama işleminin iptal edilmiş olması gerekse kamulaştırma işleminin dayanağını teşkil eden Kuzey Yıldızı Kentsel Dönüşüm Projesi'ni içeren imar planları değişikliklerinin iptal edilmiş olması karşısında hukuki dayanaktan yoksun hâle geldiği anlaşılmıştır. Varılan sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve taşınmazın gerçek değeri olan 3.500.000 TL'nin tazminat olarak ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

59. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi

uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

60. İncelenen başvuruda, başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

61. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 2. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

63. Bununla birlikte başvurucunun taşınmazının kamulaştırılmasına ilişkin karara yönelik bir şikâyetinin bulunmadığı, sadece değerinin ödenmesini talep ettiği hususu yeniden yapılacak yargılamada gözetilmelidir.

64. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/571, K.2015/387) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.Y.

B. No: 2019/4865 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4865

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4865)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Gökçe GÜLTEKİN YILMAZ

Başvurucu : M.Y.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumundaki tutma koşulları ile ceza infaz kurumunda getirilen kısıtlamalar nedenleriyle kötü muamele yasağının, özel hayata saygı ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen silahlı darbe teşebbüsü sonrasında terör örgütü (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) üyesi olduğu gerekçesiyle 28/11/2016 tarihinde tutuklanarak Hatay T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

8. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumundaki bazı uygulamalar hakkında 16/8/2018 tarihinde Hatay İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hakimliği) şikâyette bulunmuştur. Bu kapsamda;

- Her hafta yapılması gereken telefonla haberleşme hakkının iki haftada bir yaptırıldığını,

- Her ay yapılması gereken açık görüş hakkının iki ayda bir yaptırıldığını,

- Ceza İnfaz Kurumunda sosyal ve kültürel etkinliklerden faydalanma hakkının engellendiğini,

- Aile bireyleri dışında üç kişiyle görüşme imkânının engellendiğini,

- Havalandırmanın üstünün tel örgü ile kapatıldığını ve diğer suç gruplarıyla aralarında ayrımcılık yapıldığını,

- Tutulduğu odada on kişi kalması gerekirken yirmi üç kişiyle birlikte kaldıklarını ileri sürmüştür.

9. İnfaz Hâkimliği 5/10/2018 tarihinde başvurucunun talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Hatay T Tipi Kapalı Ceza İnfa Kurumunun 04/10/2018 tarih ve 2018/30076 sayılı yazısı ile;

1-Tutuklu 22/11/2016 ile 04/08/2018 tarihleri arasında her hafta yapılması gereken telefon görüşünün iki haftada bir yaptırıldığı ve hak kaybına uğradığını iddia etmiş ise de tutuklunun ilgili tarihler arasında konu ile ilgili kurum aracılığı ile herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, ilgili tarihler arasında OHAL süreci kapsamında tutuklunun suç grubu (FETÖ/PDY) göz önünde bulundurularak telefon görüşmeleri iki haftada bir yaptırıldığı, ilgili kurul kararının yazı ekinde gönderildiği,

2-Tutuklu 28/11/2016 ile 04/08/2018 tarihleri arasında her ay yapılması gereken açık görüşünün iki ayda bir yaptırıldığını ve hak kaybına uğradığını iddia etmiş ise de tutuklunun ilgili tarihler arasında konu ile ilgili kurum aracılığı ile herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, ilgili tarihleri arasında OHAL süreci kapsamında şahsın suç grubu (FETÖ/PDY) göz önünde bulundurularak açık görüşleri iki ayda bir yaptırıldığı, ilgili kurul kararının yazı ekinde gönderildiği,

3-Tutuklu dilekçesinde eğitim biriminin düzenlenmiş olduğu kültür ve sanat etkinliklerine katılmadığını iddia etmiş ise de tutuklunun bu konuyla ilgili daha önce kuruma herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, OHAL sürecinin 19/07/2018 tarihinde bitmesi nedeniyle kurumumuzda şahsın suç grubunda bulunan tutuklu ve hükümlülerin sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerinden yararlandırılmasına karar verildiği, şahsın bulunduğu koğuş olan D-5 koğuşunun her Pazartesi 15:30 ile 16:30 arasında halı saha etkinliğinden yararlandırıldığı,

4-Tutuklu dilekçesinde 3 kişilik arkadaş görüş hakkının haksız ve hukuksuz yere

sınırlandırıldığını iddia etmiş ise de konu ile ilgili daha önce kuruma herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, konu ile ilgili yapılan tetkikler sonucunda tutuklu OHAL kapsamında yayınlanan 667 sayılı KHK'nın 6. Maddesi (e)bendine istinaden ve 5237 sayılı TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından OHAL'in devamı süresince 'Tutuklu olanlar belgelendirilmesi koşuluyla sadece eşi, ikinci dereceye kadar kan ve birinci derece kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir.' hükmü gereğince OHAL süresince sadece bu kişilerle görüştürüldüğü,

5-Tutuklu dilekçesinde koğuş havalandırmasının üstüne tel çekildiğini ve diğer suç gruplarıyla ayrım yapıldığını belirtmiş ise de bu konu ile ilgili daha önce kuruma veya kurum aracılığı ile başka bir kurumu başvuruda bulunmadığı, ilgili uygulama Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 02/12/2016 tarih ve 42626735-769/3293/138814 sayılı yazılarına istinaden yapıldığı,

6-Tutuklu dilekçesinde 10 kişinin kalması gereken koğuşta 23 kişinin kaldığını belirtmiş ise de, tutuklunun bu konu ile ilgili daha önce herhangi talebinin bulunmadığı, tutuklu konu ile ilgili talepte bulunsa dahi Ceza İnfaz Kurumumuzun kapasitesinin 1000 kişi olmasına rağmen gün itibarı ile genel mevcudumuz 1383 olması nedeni ve bu sayının gerek ilk defa ceza infaz kuruma gelenler ve gerekse muhtelif ceza infaz kurumlarından nakil yoluyla gelenlerle bu sayının gün geçtikte arttığı, kurumun kapasitesinin çok üzerinde hükümlü/tutuklu barındırılmakta olması ve hükümlü/tutukluların koğuşlarına yerleştirilmelerinde, suç, yaş, hasımlılık gibi etmenlerin göz önünde bulundurularak koğuşlara yerleştirme işlemi yapıldığından kurumdaki koğuşlarda kapasitenin üzerinde tutuklu/hükümlü barındırıldığından talebinin uygun görülmeyeceği düşünüldüğünden tutuklunun talebinin yerine getirilmediği belirtilmiştir....

Tutuklunun infaz hakimliğine şikayette bulunabilmesi için öncelikle bulunduğu ceza infaz kurumu idaresi tarafından gerçekleştirilmiş bir işlem veya faaliyetin yapılmış olması gerektiği, ceza infaz kurumu idaresi tarafından herhangi bir işlem veya faaliyet yapılmadan tutuklu tarafından doğrudan infaz hakimliğinden işlem veya faaliyet yapılmasının talep edilemeyeceği değerlendirilmekle, tutuklunun dilekçesinde talepte bulunduğu hususlarla ilgili olarak kuruma herhangi bir başvurusunun olmadığı, kurum tarafından bu taleplere ilişkin herhangi bir işlem veya faaliyet yapmadığı anlaşıldığından doğrudan İnfaz Hakimliğinden tutuklunun talepte bulunmasının mümkün olmadığı kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur..."

10. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 1/11/2018 tarihinde reddedilmiştir. Nihai karar başvurucuya 21/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 4/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu; ziyaretçi sayısının, açık görüş hakkının, telefonla haberleşme hakkının, sosyal ve kültürel etkinlikte bulunma hakkının ceza infaz kurumunda sınırlandırıldığını,

bahçe havalandırmasının üzerinin fens teli ile kapatıldığını, on kişilik odada yirmi üç kişi ile tutulduğunu, taleplerinin yedi gün içinde karara bağlanmadığını ve eksik araştırma sonucunda gerekçesiz olarak reddedildiğini belirterek dilekçe hakkının, aile hayatına saygı hakkının, ayrımcılık yasağının, masumiyet karinesinin, adil yargılanma hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3) ve 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçe ile deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017).

15. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvuru formu titizlikle doldurulmalı, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olaylar gösterilmeli, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeler başvuru dilekçesine eklenmelidir. Bir belge elde edilememişse bunun da nedenleri açıklanmalıdır (Musa Yılmaz Acar, B. No: 2013/1664, 16/7/2014, § 42).

16. Somut olayda başvurucu, gerçeğin araştırılması bakımından başvuruya konu iddialara ilişkin yeterli açıklamayı yapmamış ve belge sunmamıştır. Başvurucu; ihlal iddialarına ilişkin delillerini sunma, temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Dolayısıyla başvurucu tarafından soyut olarak ileri sürülen bu iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ YÜCEL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5252 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5252

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ YÜCEL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5252)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Ali YÜCEL

2. Dilek YÜCEL

3. Ergül YÜCEL

4. Köksal YÜCEL

5. Merve KÖSE

6. Murat YÜCEL

Başvurucular Vekilleri : Av. Soner TANRIKULU

Av. Lider TANRIKULU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Kamu görevlisinin eylemine bağlı olarak meydana gelen ölüm olayı nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Antalya Kepez İlçe Emniyet Müdürlüğü Suç Önleme ve Araştırma Büro Amirliğinde görev yapan polis memurları M.İ. ve O.S., ihbar üzerine farklı suçlardan aranan bir şahsı yakalamak için 22/1/2017 tarihinde ihbarcı şahsın da katılımıyla başvuruculların annesi olan H.Y.nin ikametgâhının bulunduğu adrese gitmiştir. Polisler konutu bir süre gözledikten sonra eşgale uyan kişilerin konutun bahçe içinde bulunan balkonunda oturuyor olduğunu görmeleri ve ihbarcının da bu kişilerden birinin aranan şahsa benzediğini söylemesi üzerine bahçe kapısından içeri girmiştir. İhbarcı kişi, güvenli olduğu düşünülen bir konumda bırakılmış; konutun bahçesine girmemiştir.

7. Başvuruculların formdaki ifadelerine göre olaylar, izleyen cümlelerde aktarıldığı gibi gerçekleşmiştir. Bahçe kapısından giren polis memurunun (Başvurucular polis memurunun sivil görünümlü olduğunu ve kendisini tanıtmadığını, kimlik de göstermediğini belirtmişlerdir.) hiçbir şey söylemeden Ali Yücel'e silah doğrultmuş ve neden geldikleri, kim oldukları yönünde sorulan sorulara cevap vermemiştir. Bu sırada Ali Yücel olay esnasında birlikte olduğu misafirlerinin arkasına saklanmış ancak polis memuru, Ali Yücel'in kolundan tutarak silahını kendisine doğrultmaya devam etmiştir. Bu sırada mutfakta olan H.Y. ise çıkan gürültü üzerine olayın gerçekleştiği, bahçe içinde bulunan balkona gelmiş ve polis memuruna "Ne oluyor oğlum, bir şey mi var, siz kimsiniz?" şeklinde sorular yöneltmiştir. Polis memuru H.Y.yi koluyla ittirmiş ve soruya cevap olarak "Teyze sen bir çekil, oğlun cinayet işlemiş, cinayetten aranıyor." şeklinde beyanda bulunmuştur. Ali Yücel annesinin kalp rahatsızlığı bulunduğunu beyan etmesine karşın polis memuru Ali Yücel'e silah doğrultmaya ve onu tutmaya devam etmiştir. Akabinde ikinci bir polis memuru elinde evrakla bahçeye girmiş ve Ali Yücel'in talebi üzerine polis kimlik kartını ibraz etmiştir. Bunun üzerine Ali Yücel de kimliğini çıkartarak daha sonra gelen polis memuruna ibraz etmiş ve aranan şahsın kendisi olmadığı polis memurlarınca anlaşılmıştır.

8. Başvuruculların annesi H.Y. söz konusu olay sırasında rahatsızlanmış ve ambulansla hastaneye sevk edilmiştir. H.Y. tedavi altına alındığı hastanede aynı gün kalp krizi neticesinde vefat etmiştir.

9. Başvurucular, Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde polis memurları M.İ. ve O.S.den hukuksuz eylemleri sonucu annelerinin ölümüne sebep olmaları nedeniyle şikâyetçi olmuştur.

10. Polis memurları M.İ. ve O.S. soruşturma sırasında alınan ifadelerinde "Ali Yücel'e silah doğrultmadıklarını, kelepçe veya fiziksel temasın söz konusu olmadığını; [H.Y.ye] yönelik itme/dokunma şeklinde de olsa fiziksel müdahalede bulunulmadığını; [H.Y.nin] olay sırasında bahçede olmadığını, kendi eylemlerinden ziyade Ali Yücel'in fevri hareketleri sonucu [H.Y.nin] bahçeye geldiğini ve fenalaştığını; 'senin oğlun katil' şeklinde bir ifadenin söz konusu olmadığını ve sadece görevlerini yaptıklarını" beyan etmiştir.

11. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 10/5/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına

karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir;

"Yapılan soruşturma neticesinde, her ne kadar müştekiler vekili polis memurlarının hiçbir arama izni alınmaksızın, savcılık talimatı veya talebi veya mahkeme izni olmaksızın tamamen kendi keyfi ve ihmali davranışlarıyla ikamete gelerek hatalı teşhis ile gözaltına yapmaya çalıştıkları ve ihmalleri neticesinden maktülün ölümüne sebebiyet verdiklerinden bahisle şikayetçi olmuş ise de, Kepez İlçe Emniyet Müdürlüğü Suç Önleme ve Araştırma Büro Amirliği'nde görev yapan şüpheli polis memurlarının Uyuşturucu Ticareti Yapmak, Hükümlü ve Tutuklunun Kaçması, Tasarlayarak Adam Öldürme, Hırsızlık, Basit Yaralama, İftira suçlarından hakkında yakalama emirleri bulunan ve 8,5 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan [Ş.V.] isimli şahsın yakalanması yönünde yapılan ihbara dayanarak Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 13. Maddesinde 'haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları, eylemin veya durumun niteliğine göre; koruma altına alır, uzaklaştırır ya da yakalar ve gerekli kanuni işlemi yapar' şeklindeki düzenleme uyarınca bu yetki kapsamında ihbara konu aranan şahsın kaçma ihtimalini gözeterek gerekli tedbirleri alarak söz konusu ikametin bahçe kısmına girdikleri, aranan şahsın eşgali ile ikamette bulunan Ali Yücel isimli şahıs arasındaki benzerlik üzerine yapmış oldukları kimlik kontrolünde aranan şahsın Ali Yücel isimli şahıs olmadığını tespit ettikleri, o esnada ikamet içerisinden ikametin bahçe kısmına gelen Ali Yücel'in annesi olan maktüle [H.Y.nin] fenalaşmaya başladığı ve kaldırıldığı hastanede kalp krizi sonucu vefat ettiği, bu şekilde meydana gelen olayda şüpheli polis memurlarına atfedilecek herhangi bir kusurun veya ihmalin bulunmadığı kanaatine ulaşıldığından ... "

12. Başvurucular, şikâyet edilen polislerin hukuka aykırı olarak silah kullandığını, kalp rahatsızlığı olduğu söylenen bir kişinin bulunduğu ortamda hukuksuz hareketlerine devam ettiklerini ve ölüme neden olan bu eylemlerinin bilinçli taksire vücut verdiğini belirterek Antalya 2. Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı itirazda bulunmuştur. Antalya 2. Sulh Ceza Hâkimliği 8/8/2018 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Gerekçede itiraza konu kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı ifade edilmiştir.

13. Başvurucular itirazın reddine dair kararı tebellüğ etmelerinin ardından 14/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

14. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

...”

15. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13.maddesinin ilk cümlesi şöyledir:

"Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. "

B. Yargı Kararları

16. Danıştay Onuncu Dairesi 16/9/2019 tarihli ve E.2019/7648, K.2019/5705 sayılı kararıyla; polis memurlarının eylemi nedeniyle uğranılan zararın tazmini için açılan davada, görevin yerine getirilmesi sırasında gerçekleşen hizmet kusurunu tespit etmek suretiyle tazminata hükmeden İzmir 3. İdare Mahkemesinin 29/1/2019 tarihli ve E.2019/84, K.2019/140 sayılı kararını onamıştır. Danıştay Onuncu Dairesinin kolluk kuvvetlerinin eylemleri nedeniyle uğranılan zararların tazmini için açılan davalara ilişkin olarak farklı tarihlerde verilmiş kararları mevcuttur (çok sayıda karar arasından bkz. E.2016/1127, K.2019/4287; E.2016/13930, K.2019/4289; E.2018/1153, K.2019/4285).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

18. Başvurucular; polis memurlarının herhangi bir delil olmadan, gereken araştırmayı yapmadan suçsuz birinin evine geldiğini, şartları oluşmadan hukuka aykırı olarak silahlarını çıkardığını, bilinçli taksirle annelerinin ölümüne sebebiyet verildiğini, soruşturma sırasında polisin silah kullanmasından ve bilinçli taksirden hiç bahsedilmediğini belirterek Anayasa'nın 17. ve 40. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

20. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

21. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“...Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

24. Başvuruculara şikâyetlerinin özü, kolluk kuvveti görevlilerinin davranışları ile annelerinin ölümüne yol açtıkları ve olaya yönelik soruşturmanın etkisiz olduğu iddialarına

ilişkin olduğundan incelemenin Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında yapılması gerekir.

25. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, pozitif bir yükümlülük olarak da yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50, 51).

26. Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44). Yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülük kapsamında kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin hayatına son vermeme ödevi bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri,§ 51).

27. Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda Anayasa’nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

28. Pozitif yükümlülüklerin korumaya ilişkin maddi yönünün yanı sıra usule ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

29. Yaşam hakkına ilişkin bu usul yükümlülüğü olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikteki soruşturmalarla yerine getirilebilir. Kasten veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte bir cezai soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda idari soruşturmalar ve tazminat davaları sonucunda idari bir yaptırım veya tazminata hükmedilmesi ihlali gidermek ve dolayısıyla mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

30. Ancak kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşam hakkının veya vücut bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmeyen durumlarda pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idarihatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

31. Bu bağlamda yaşam hakkı kapsamında devletin etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğü, olayın niteliğine bağlı olarak farklı nitelikteki hukuki

yolların etkili yürütülmesiyle yerine getirilmiş sayılabilmektedir. Bu durumda başvuruya konu ölüm olayının niteliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

32. Bu noktada yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının değerlendirilmesinde belirleyici öneme sahip olan husus "güç kullanımına" ilişkin durumdur. Başvuruculaların annesi H.Y.nin ölümünün polis memurlarının doğrudan H.Y.ye yönelik (vurmak, yaralamak vb.) bir eylemine bağlı olarak gerçekleşmediği; H.Y.nin oğlu Ali Yücel ile polis memurları arasında, evinin bahçe içinde bulunan balkonunda meydana gelen tartışmadan etkilenerek fenalaştığı ve akabinde daha önceden var olan rahatsızlığına bağlı olarak kalp krizi geçirmek suretiyle hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvuruculaların da polislerin H.Y.ye zarar vermeye, yaralamaya/öldürmeye yönelik kasıtlı, güç kullanımını içeren bir eyleminin bulunduğuna işaret eden bir iddiaları bulunmamaktadır. Dosya içeriğinden de anlaşıldığı üzere olayın meydana geldiği koşullar da bu bağlamda kasta ve/veya güç kullanımına dair herhangi bir şüphe uyandırmamaktadır. Bununla beraber polislerin herhangi bir kişiye yönelik olarak konut içinde güç kullandıklarına işaret eden bir durumun varlığından söz edilmesi mümkün görünmemektedir. Zira kolluk kuvvetinin H.Y.nin oğluna karşı kullandığı ileri sürülen bedeni kuvvet ya da silah teşhiri, ölümün temelde bir güç kullanımına bağlı olarak gerçekleştiği sonucu çıkarılmasına elverişli hususlar değildir.

33. Bu belirlemeler uyarınca somut başvuru, polis memurlarının kimlik göstermemek, silah doğrultarak paniğe yol açmak, şüpheli şahsa ilişkin yeterli araştırma yapmadan suçsuz birini itham ederek korkuya neden olmak gibi özensiz, ihmalkâr ve güç kullanımı içermeyen davranışlarına ilişkin bulunmaktadır.

34. Bu durumda Anayasa’nın 17. maddesi bağlamında devletin etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğü, somut olayda mağdura idari yargı mercileri önünde açabileceği bir tam yargı davası yolunun sağlanması ile yerine getirilmiş sayılabilir. Zira idare ajanının, dolayısıyla idarenin hizmetin yerine getirilmesi sırasında meydana gelen kusurunun değerlendirilmesi ve kusur gerçekleşmişse bu kusur nedeniyle uğranılan zararın gideriminin sağlanması tam yargı davası ile mümkündür.

35. Somut olayda başvurucular, yakınlarının ölümü ile neticelenen olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasından sonra bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucular, Türk hukuk sistemindeki mevcut hukuki yollardan olup hem idarenin mesuliyetini saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesini sağlayabilecek olan tam yargı davası yolunu tükettiklerine ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeyi Anayasa Mahkemesine sunmamıştır. Bu durumda yaşam hakkına ilişkin şikâyetler yönünden kanunda öngörülen yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olduğundan söz edilemeyecektir.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden ayrıca incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ELMASCAN

B. No: 2019/5448 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5448

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ELMASCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5448)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mehmet ELMASCAN

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen ölüm olayından kaynaklanan manevi zararların tazmini istemiyle açılan davada, yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın değerlendirilmemesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, saldırının hedefindeki miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bazı sivil toplum kuruluşlarınca gerekli yasal izinler alınarak 10/10/2015 Cumartesi günü 12.00-16.00 saatleri arasında Ankara'da barış, emek ve demokrasi konulu bir miting yapılması kararlaştırılmıştır. Planlamaya göre Ankara Tren Garı'nda toplanılacak ve Talatpaşa Bulvarı, Opera Meydanı ile Atatürk Bulvarı'nı takiben Sıhhıye Meydanı'na yürünecektir.

10. Ankara Tren Garı önünde 10/10/2015 tarihinde toplanan kalabalığın hazırlıkları sürerken saat 10.04 sıralarında peş peşe iki patlama meydana gelmiş ve yaşanan bu olay nedeniyle aralarında başvurucunun yakınının da bulunduğu pek çok kişi ölmüş, birçok kişi de yaralanmıştır. Ankara 7. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) görülen yargılama sonucu verilen gerekçeli kararda belirtildiği üzere Adli Tıp Kurumu Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığının 10/10/2015 tarihli Otopsi Tutanağı'ndan başvurucunun kardeşi Y.E.nin Ankara Tren Garı çevresinde meydana gelen patlama sonucu vefat ettiğinin belirtildiği anlaşılmıştır.

11. İçişleri Bakanlığı, başka hususlar yanında olay öncesinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı konusunda iki mülkiye başmüfettişi ile iki polis başmüfettişine ön inceleme yaptırmıştır. Ön inceleme sonunda hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitler yer almıştır:

- 2015 yılı başından itibaren İstihbarat ve Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüklerine değişik kaynaklardan birçok istihbarat bilgisi gelmiştir. Bu istihbarat bilgilerinin büyük çoğunluğu ya yer, zaman ve kişiye ilişkin somut bilgiler ihtiva etmemiş ya da teyide muhtaç niteliktedir ancak sözü edilen istihbarat bilgilerinin yine de güvenlik tedbirlerinin planlamasında dikkate alınması gerekir. 2015 yılında DEAŞ terör örgütü ile ilişkili istihbaratın fazlalığına rağmen Ankara Tren Garı önünde canlı bomba terör eylemini gerçekleştiren Y.E.A.nın da aralarında olduğu bazı şahısların canlı bomba eyleminde bulunabileceğine ve irtibatlı oldukları DEAŞ terör örgütünün Diyarbakır ve Suruç terör eylemlerinden sonra ülkemizde ses getirecek başka terör eylemi hazırlığı içinde olduğuna, halkın kalabalık olduğu yerlerde toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde birden fazla canlı bomba eylemi yapabileceğine yönelik istihbaratlar son derece önemlidir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yoğun olarak yapıldığı illerin başında Ankara gelmektedir. Bu sebeple anılan nitelikteki bilgilerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini planlamakla sorumlu il emniyet müdürü, emniyet müdür yardımcısı, emniyet birimleri hatta vali ile paylaşılması gereklidir. Buna rağmen TEM Şube Müdürlüğü, emniyet tedbirlerinin gözden geçirilmesi veya sıklaştırılması amacıyla emniyet birimlerine çoğunlukla aynı içerikli yazılar göndermiştir (ön incelemeyle ilgili süreç için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-14).

12. Başvurucu 8/12/2015 tarihli dilekçeyle müracaat ettiği İçişleri Bakanlığından kardeşinin hayatını kaybetmesine istinaden 600.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Sözü edilen dilekçesinde başvurucu, özetle canlı bomba saldırısı yapılacağına ilişkin istihbarat bilgisine rağmen miting için toplanan insanların yaşamlarının korunması için gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığını ve güvenlik güçlerinin saldırı sonrasında yaralılar ile yaralılara yardım edenlere gazlı müdahalede bulunup ambulansların yaralıların bulunduğu yere gelmesini fiilî olarak engelledikleri, olayda hizmet kusuru bulunduğunu iddia etmiş ve olay nedeniyle uğradığı ruhsal zararların tazminini talep etmiştir.

13. Tazminat talebine cevap verilmemesi üzerine başvurucu, yaptığı başvurunun zımnen reddedilmesine ilişkin işlemin iptal edilerek lehine 100.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi istemiyle İçişleri Bakanlığı aleyhine 5/4/2016 tarihinde İdare Mahkemesi nezdinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca tam yargı davası açmıştır.

14. Dava dilekçesinde başvurucu; saldırı gerçekleşebileceği yönünde istihbarat bilgisine sahip olmasına rağmen idarenin saldırının önlenmesi ve mitingle gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin çokça iddia bulunup güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğini, olayda ağır hizmet kusuru bulunduğunu, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ve katılma hakkına ilişkin olarak devletin üzerine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirmediğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucu; söz gösteri yürüyüşüne katıldığına, gazlı müdahaleye maruz kaldığına ve/veya kendisine yapılacak tıbbi müdahalenin fiilen engellendiğine yönelik bir iddia dile getirmemiştir.

15. Delil olarak canlı bomba saldırısını gerçekleştiren kişiler hakkında yürütülen ceza soruşturmasına istinat eden başvurucu; İdare Mahkemesinden DEAŞ saldırılarına ilişkin uyarı yazılarının ilgili yerlerden getirtilmesini, DEAŞ ile ilgili istihbarat bilgilerinin temini için Millî İstihbarat Teşkilatı ile yazışma yapılmasını, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki canlı bomba saldırısını gerçekleştiren şahıs hakkında terör örgütü üyeliği nedeniyle daha önce yürütülmüş soruşturma dosyasının celbini, Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığıyla yazışma yapılarak DEAŞ faaliyetleri hakkında yürütülen soruşturma dosyalarının istenmesini, olay nedeniyle yürütülen disiplin soruşturmalarına ilişkin dosyaların İçişleri Bakanlığından getirtilmesini, bir siyasi partinin mitingine ve binalarına yapılan saldırılar ile Suruç'ta gerçekleşen saldırılar hakkında yürütülen soruşturmalar hakkında Bakanlıktan bilgi istenmesini, askerî personelin saldırı öncesinde canlı bomba konusunda uyarılıp uyarılmadığı hususunda Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığıyla yazışma yapılmasını, mitinge katılan kişilerin güvenliğinin sağlanması için miting öncesinde yapılan planlamalara, alınan fiilî tedbirlere, kararlara ve istihbarat bilgilerine, miting için şehir dışından gelenleri taşıyan otobüslerin aranıp aranmadığına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin (yazışmalar, görüntü kayıtları, fotoğraflar, telsiz ve telefon görüşmelerine ilişkin kayıtlar) Ankara Valiliği ile Ankara Emniyet Müdürlüğünden temin edilmesini istemiştir.

16. Başvurucu yukarıda bahsi geçen ön inceleme raporunun bir örneğini içeren CD'yi 7/9/2016 tarihinde İdare Mahkemesine sunmuştur.

17. İçişleri Bakanlığı yaşanan olay hakkında bir ihbar bulunmadığını, idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan bir güvenlik açığı olmadığını, idarenin üzerine düşen dikkat ve özeni gösterdiğini, olayın bir terör saldırısı olduğunu, patlamaların miting alanı dışında ve

miting için kararlaştırılan zaman diliminden önce yaşandığını, Anayasa'nın devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını, uyuşmazlığın 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde çözülmesi gerektiğini, 5233 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra idarenin terör olaylarından kaynaklanan zarar dolayısıyla sosyal risk ilkesi çerçevesinde dahi sorumlu tutulamayacağını ve manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını savunmuştur.

18. İçişleri Bakanlığı ayrıca başvurucu ve müteveffanın diğer kardeşlerine 5233 sayılı Kanun çerçevesinde maddi tazminat olarak 31.085,95 TL ödenmesine karar verildiğini ve bu konuda uyuşmazlık tutanağı imzalandığını bildirmiştir.

19. İdare Mahkemesi 15/12/2017 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 40.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

''...

İdare, Anayasanın 125. maddesinde de belirtildiği üzere, kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir. Bunun yanında, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aramadan tazmin etmesi gerekmektedir.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi, Anayasa'nın yukarıda öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

...

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır. Genel bir ifade ile 'terör olayları' olarak nitelenen eylemlerin, Devlete yönelik olduğu, Anayasal düzeni yıkmayı amaçladığı, bu tür olaylarda zarar gören kişi ve kuruluşlara karşı kişisel husumetten kaynaklanmadığı bilinmekte ve gözlenmektedir. Sözü edilen olaylar nedeniyle zarara uğrayan kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olmaları nedeniyle zarar görmektedirler. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların ise, özel ve olağandışı nitelikleri dikkate alınıp, terör olaylarını önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemeyen idarece, yukarıda açıklanan sosyal risk ilkesine göre, topluma pay edilmesi suretiyle tazmini hakkaniyet gereği olup, sosyal devlet ilkesine de uygun düşecektir.

Öte yandan; terör eylemleri mağdurlarına tazminat ödenmesi amacıyla,... 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun 27/07/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından AİHM nezdinde açılan davalarda hükümetin yaptığı itirazlar yerinde görülmüş ve 5233 sayılı Kanunun etkin bir başvuru yolu olduğu belirtilmiştir.

...komisyonlarda tartışılan manevi zararlara ilişkin olarak Yasada olumlu ya da olumsuz

herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Yine konuya ilişkin yasama çalışmalarından anlaşıldığı üzere, sözü edilen Yasanın temel amaçlarından biri de yargı dışı bir yöntem geliştirerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bu konuda yapılan başvuruları sona erdirip, bireyler aleyhine oluşan dengenin iç hukukta geliştirilen usullerle yeniden kurulmasını sağlamaktır. Bu çerçevede, halihazırda terör olayları nedeniyle uğranılan manevi zararların Anayasaya dayalı olarak sosyal risk ilkesi uyarınca tazmini olanaklı iken, yasama organınca özellikle yaşam hakkı başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açar nitelikte ve manevi tazminat ödenmesini engellemek amacına yönelik böyle bir yasanın yürürlüğe konulduğu söylenemez.

Terör eylemleri sonucu oluşan olaylar incelendiğinde, bir taraftan yakılan ev, ulaşılamayan arazi ve tarım gelirleri, telef olan hayvanlar ve gelirleri, yakılıp yıkılan ev eşyaları, mağdurların yaralanmaları, sakatlıkları ya da yakınlarının ölmesi, vb. maddi zararların meydana geldiği görülmekle birlikte, esasen terör eylemlerini bizzat yaşayan vatandaşların çektikleri ve çekecekleri üzüntü, acı, elem, psikolojik buhran, vb. manevi zararların daha büyük sıkıntılara yol açacağı hususu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla, idare hukuku kuralları çerçevesinde Anayasaya dayalı olarak geliştirilen bir ilke uyarınca manevi zararların karşılanma olanağının içeriği itibariyle engelleyici bir hüküm taşımayan yasa ile ortadan kaldırıldığından bahsedilmesi olanaksızdır.

Kaldı ki, manevi tazminat, patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmekte ise de, tam yargı davalarının niteliği gereği takdir edilecek miktarın aynı zamanda duyulan elem ve ızdırabı giderecek bir oranda olması gerekmektedir. İşte bu niteliğinden dolayı sorumluluk hukukunun genel çerçevesinde manevi tazminatın miktarı her bir olay ve birey yönünden yargı yerlerince farklı şekilde değerlendirileceğinden, manevi tazminat miktarının idare organlarınca takdir edilmesini sağlayacak şekilde yasayla belirlenmesi de müessesenin niteliği ile bağdaşmayacağından, yasa koyucunun bunu yasada açıkça öngörmesini beklemek de gerçekçi değildir.

...

...5233 sayılı Yasa, idarenin terör olaylarına dayalı kusursuz sorumluluk alanını genişleten, oluşan zararların yargı yoluna başvurulmadan sulh yoluyla ödenmesini öngören, bu yönüyle uyuşmazlığın sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlayan, ancak manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen nitelikte bir yasadır.

...

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve hukuki değerlendirmeler ışığında maddi olayın incelenmesinden; 10.10.2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlamada davacının ağabeyi [Y.E.nin] vefat ettiği, Adli Tıp Kurumu Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığı'nın 10.10.2015 tarih ve... otopsi tutanağı ile davacının agabeyi [Y.E.nin] Ankara Tren Garı çevresinde meydana gelen patlama sonucu vefat ettiğinin belitildiği, [Y.E.nin] davacının da aralarında bulunduğu mirasçıları tarafından Ankara Valiliği'ne tazminat talebinde bulunulduğu, 5233 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan zarar tespit komisyonu

kararında; Ankara İl Emniyet Müdürlüğü'nün 05.11.2015 tarih... yazısıyla patlama olayının 3713 sayılı Kanun kapsamında terör eylemi olduğunun bildirildiği, 5233 sayılı Kanun gereğince 31.085,95-TL'nin ödenmesine karar verildiği, davacının da aralarında bulunduğu mirasçıların vekili tarafından sulhname tasarısının imzalanmadığı, 10.10.2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlama davacının ağabeyi [Y.E.nin] vefat etmesi nedeniyle 2577 sayılı Yasa'nın 13. maddesi uyarınca hizmet kusuru sonucu oluştuğu iddia olunan zararın tazmini istemiyle yapılan 08.12.2015 tarihinde yapılan başvurunun zımnen reddine ilişkin işlemin iptali ile uğranılan zarar karşılığı olarak 100.000,00-TL manevi tazminatın yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesine karar verilmesi istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bakılan uyuşmazlıkta, meydana gelen patlama ile ilgili adli ve idari sürecin devam ettiğinin ifade edildiği ve yine davalı idare tarafından olayın bir terör saldırısı olduğunun belirtildiği göz önüne alındığında, olay nedeniyle ağabeyinin vefatından dolayı davacının yaşadığı elem ve üzüntü sebebiyle oluşan manevi zararının sosyal risk ilkesi uyarınca tazmin edilmesi gerekmektedir.

Manevi tazminat, kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, kişinin manevi yaşamında ortaya çıkan acı ve elemin azaltılmasına yönelik tatmin amacı olma yönü ağır basan bir tazminat türüdür. Terör eyleminden dolayı ortaya çıkan manevi zarar, eylemin gerçekleşmesinde idarenin kusuru olmasa dahi sosyal risk ilkesi gereğince zenginleşmeye yol açmayacak miktarda saptanması zorunludur.

Bu durumda, terör olayı sonrası ağabeyinin vefatı nedeniyle duyulan acı, üzüntü ve ruhsal sıkıntının giderilmesi için çekilen manevi üzüntü ve ızdırap ile orantılı olarak takdiren, 40.000,00-TL manevi tazminatın yerleşik Danıştay içtihatları ile kabul edildiği üzere davalı idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte davalı idarece davacıya ödenmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle; tazminat talebinin zımnen reddine ilişkin işlemin iptali isteminin incelenmeksizin reddine, davacının manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile, 40.000,00-TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihinden (08.12.2015) itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davalı idarece davacıya ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat isteminin reddine...''

20. Başvurucu ile davalı idare, İdare Mahkemesince verilen karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu istinaf istemine ilişkin dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını yineleyip olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusuru olduğu için davanın sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele alınamayacağını, sosyal risk ilkesine göre değerlendirmenin ancak idarenin hizmet kusurunun tespit edilememesi durumunda yapılabileceğini ve hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

21. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 18/12/2018 tarihinde başvurucunun istinaf istemini reddetmiş, davalı idarenin istinaf başvurusunun kısmen kabulüne ve tazminat miktarının 25.000 TL olarak belirlenmesine kesin olarak karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...Uyuşmazlık konusu olayda Ankara 7. İdare Mahkemesi'nce verilen 15/12/2017 gün ... sayılı kararın tazminat talebinin zımnen reddine ilişkin işlemin iptali isteminin incelenmeksizin reddi ile fazlaya ilişkin manevi tazminat isteminin reddine ilişkin kısmı usul ve hukuka uygun olup davacı vekili tarafından ileri sürülen istinaf başvurusu nedenleri

kararın bu kısımlarının kaldırılmasını gerektirir nitelikte görülmemiştir.

Mahkeme kararının manevi tazminat isteminin 40.000,00-TL'lik kısmı yönünden kabulüne ilişkin kısmına davalı idarece yapılan istinaf başvurusuna gelince;

...

Manevi tazminata hükmedilmesi için kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucu doğuran olayların meydana gelmesi veya idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylemi sonucunda ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması veya şeref ve haysiyetinin rencide edilmiş bulunması gerekir.

Manevi tazminata hükmedilirken ilgililerin sosyal ve ekonomik durumu dikkate alınarak olay nedeniyle duyduğu elem ve ızdırabın kısmen giderilmesini ifade edecek, idarenin hukuka aykırılığını ortaya koyacak ve hukuka aykırılığı özendirmeyecek bir miktarın belirlenmesi gerekmektedir.

Dava dosyasının incelenmesinden,10.10.2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlamada davacının ağabeyi [Y.E.nin] vefat ettiği, Adli Tıp Kurumu Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığı'nın 10.10.2015 tarih... otopsi tutanağı ile davacının agabeyi [Y.E.nin] Ankara Tren Garı çevresinde meydana gelen patlama sonucu vefat ettiğinin belirtildiği, [Y.E.nin] davacının da aralarında olduğu mirasçıları tarafından Ankara Valiliği'ne tazminat talebinde bulunulduğu, 5233 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan zarar tespit komisyonu kararında; Ankara İl Emniyet Müdürlüğü'nün 05.11.2015tarih.... yazısıyla patlama olayının 3713 sayılı Kanun kapsamında terör eylemi olduğunun bildirildiği, 5233 sayılı Kanun gereğince 31.085,95-TL'nin ödenmesine karar verildiği, davacının da aralarında bulunduğu mirasçıların vekili tarafından sulhname tasarısının imzalanmadığı, 10.10.2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlama davacının ağabeyi [Y.E.nin] vefat etmesi nedeniyle 2577 sayılı Yasa'nın 13. maddesi uyarınca hizmet kusuru sonucu oluştuğu iddia olunan zararın tazmini istemiyle yapılan 08.12.2015 tarihinde yapılan başvurunun zımnen reddine ilişkin işlemi iptali ile uğranılan zarar karşılığı olarak 100.000,00-TL manevi tazminatın yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesine karar verilmesi istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Buna göre manevi tazminatın yukarıda belirtilen niteliği gözetildiğinde olay nedeniyle duyulan acı, üzüntü ve ruhsal sıkıntının giderilmesi için davacıya 25.000,00-TL manevi tazminat ödenmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır..."

22. Dairenin söz konusu kararı 10/1/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 11/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 2577 sayılı Kanunu'nun “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde

cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

24. Danıştay Onuncu Dairesinin 21/10/2020 tarihli ve E.2015/4478, K.2020/4057 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

İdare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup, idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru, hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi de, Anayasanın öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal risk ilkesinin, terör olaylarına ilişkin olarak 5233 sayılı Kanun ile yasalaşması karşısında, terör eylemleri nedeniyle uğranılan maddi zararlara yönelik istemlerin anılan Kanun çerçevesinde karara bağlanması gerektiği açıktır. Ancak, 5233 sayılı Kanun, sosyal risk ilkesi dışında, nedensellik bağına dayalı hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk sebebine dayanılarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesine göre tam yargı davası açılmasına engel oluşturmadığı gibi, olayda idarelerin hizmet kusurunun ya da kusursuz sorumluluğunun saptandığı durumlarda, olay terör eylemi olsa bile uyuşmazlığın 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenemeyeceğinde duraksama bulunmamaktadır. Danıştay Onuncu Dairesi'nin konuyla ilgili yerleşik içtihadı da; terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil bir hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk hallerinin bulunup bulunmadığının araştırılması, idarenin gerek hizmet kusuru gerekse kusursuz sorumluluk hallerinin olayda bulunmaması durumunda 5233 sayılı Kanun kapsamında gerekli inceleme ve araştırma yapılarak karar verileceği yönündedir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

25. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, §§ 34, 36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru

incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu özetle;

i. Bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığını,

ii. Anılan hususa ve güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğini, olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığını,

iii. Olay nedeniyle yaptırılan ön inceleme sonunda hazırlanan raporun yargılama sırasında dikkate alınmadan, hizmet kusuru iddiaları değerlendirilmeden sosyal risk ilkesi uyarınca karar verildiğini,

iv. Hatalı değerlendirmeye dayalı olarak manevi tazminat miktarının belirlendiğini ve istinaf aşamasında da hatalı olarak tazminat miktarının azaltıldığını,

v. İstinaf isteminin gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini belirterek yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anılan görüşte daha sonra miting için alınan tedbirler açıklanarak bireysel bir olay olan terör eylemine yönelik herhangi bir ihbarın ya da istihbari bilginin idareye intikal etmediği, terör olaylarının tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı, olayda devletin kusurlu sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmenin kamu makamları üzerinde aşırı yük meydana getirecek bir yorum olacağı, başvurucunun yakınının ölümüne sebep olan patlamanın terör örgütü bağlantılı olarak organize edilen bir eylem olduğu ve zararın üçüncü şahısların kusurundan doğduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak idareye karşı hizmet kusuru ya da sosyal risk ilkelerine dayanarak açılan tam yargı davalarında terör olayları nedeniyle ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklılık göstermediği, başvurucuya ödenen tazminatın yeterli olduğu ve yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından yeterince etkili şekilde işlediği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarıyla benzer hususları dile getirmiş ve Anayasa Mahkemesinin Hasan Kılıç kararına değinmiştir.

2. Değerlendirme

a. İddiaların Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

31. Başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiası kapsamında yakındığı

hususlardan birisi de güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine ve olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddiası (hizmet kusuru) hakkında İdare Mahkemesince herhangi bir değerlendirme yapılmamasıdır. Ne var ki başvurucu; söz konusu gösteri yürüyüşüne katıldığına, olayda kullanıldığı ileri sürülen gazdan etkilendiğine ve/veya yaralanmasından sonra acil sağlık hizmetlerinden yararlanamadığına dair bir şikâyette bulunmamıştır. Bu sebeple başvurucunun anılan şikâyetinin Anayasa'da güvence altına herhangi bir hak, özgürlük ya da yasak kapsamında incelenmesi mümkün görülmemiştir.

32. Başvurucunun diğer şikâyetleri ise özünde, bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığına ve bu iddiasının İdare Mahkemesince etkili bir şekilde incelenmediğine ilişkindir. Bu bakımdan başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine yöneliktir.

33. Bu noktada değerlendirilmesi gereken husus, başvurunun yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden ayrı ayrı incelenip incelenemeyeceğidir ancak anılan inceleme için evvela yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin devlete yüklediği yükümlülükler somut olayı ilgilendirdiği ölçüde ortaya konulmalıdır.

34. Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

35. Anılan pozitif yükümlülükler kapsamında devlet, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi (yaşamı koruma yükümlülüğü) altındadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Sözü edilen koruma ödevini yerine getirilebilmesi için devletin başka hususlar yanında bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda, görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53) hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Bu ödev, bireylerin yaşam hakkının terörden kaynaklanan bir tehdit altında olduğu durumlar için de söz konusudur (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 62). Bununla birlikte yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53). Ayrıca yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

36. Başvurucu, yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğini ileri sürse de başvuru dosyasında yukarıdaki paragrafta açıklanan bağlamda değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut başvuruda anılan iddia yönünden bir inceleme yapılması olanaklı değildir.

37. Öte yandan başvurucunun tam yargı davasında dile getirdiği iddiaların büsbütün temelsiz olmadığı, bir başka ifadeyle sözü edilen iddiaların savunulabilir (tartışmaya, değerlendirmeye değer) nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen başmüfettişler tarafından hazırlanan raporda bazı ihmallerden söz edilmiştir. Bu durumda yapılacak inceleme, başvurucunun yaşam hakkının maddi boyutunu ihlal edildiğine ilişkin iddiasının İdare Mahkemesince değerlendirilmediğine yönelik şikâyetiyle ilgili olarak ve yalnızca yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında olacaktır (etkili başvuru hakkından inceleme için bağlantı kurulan hak, özgürlük ya da yasağın savunulabilir olmasının şart olduğuna dair kararlar için birçok karar arasından bkz. Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 73; Sıtkı Güngör, B. No: 2013/5617, 21/4/2016; bir başvurucunun başvuruya konu olaydan kaynaklanan manevi zararının tazmini istemiyle açtığı davada olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine dair iddiasının değerlendirilmediğine yönelik şikâyetinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelendiği başvuru için bkz. Celaleddin Çakmak, B. No: 2018/22072, 11/3/2021).

38. Anayasa'nın devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kaynağını teşkil eden "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi ve "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili bölümleri ile iddianın değerlendirmeye esas alınacak "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Madde 5:

Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Madde 17:

Herkes, yaşama... hakkına sahiptir

Madde 40:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 41). Başvuru konusu olayda

müteveffa, başvurucunun kardeşidir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

40. Öte yandan Bakanlık görüşünde başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalkmadığının da değerlendirilmesi gerekir.

41. Sözü edilen değerlendirme öncesinde belirtilmesi gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de olayın niteliğine -yaşam hakkının kasten ihlal edilip edilmediğine- bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalar yürüterek olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırımlara karar verme (usul yükümlülüğü) yükümlülüğünü içermektedir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Bu sebeple devletin bir ölümden kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri gereğince sorumlu olduğuna ilişkin iddianın yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün olmadığı gibi yakınları ölen kişilere kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri çerçevesinde tazminat ödenmesi imkânı sunan idari ve yargısal yolların yaşam hakkı yönünden etkili başvuru yolları olarak kabul edilmeleri de söz konusu değildir.

42. Somut olayda olduğu gibi yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesi ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç,§ 42).

43. İdare Mahkemesi belirli bir miktar manevi tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle İdare Mahkemesinin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği ve sonrasında istinaf incelemesi sırasında miktarı yeniden belirlenen manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilmemiştir.

44. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

45. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya

da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61). Ayrıca etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılabilmesi kural olarak Anayasa'da teminat altına alınan ve ihlal edildiği yönündeki hakkın, özgürlüğün ya da yasağın ihlal edildiğine önceden karar verilmesi şartına bağlı değildir (Abdullah Yaşa, § 64).

46. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan bir tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmadan meselenin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek ve benzer olaylarda idari mercilerce alınabilecek tedbirlerin neler olduğunu ortaya koyabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur (Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021, § 49).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Başvurucu, açtığı tam yargı davasını bombalı saldırı gerçekleştirileceğini bilen idarenin saldırının gerçekleşmesini önlemek için asgari düzeyde bile tedbir alınmadığı iddiası üzerine inşa etmiş ve İdare Mahkemesinden bazı delillerin toplanmasını talep etmiştir. Başvurucunun iddiası gözetildiğinde gerekli olmasına karşın verdiği kararda başvurucunun toplanmasını istediği delillerin ispat etmek istediği hususa etkisi ve bu delillerin toplanıp toplanmadığı konusunda bir açıklama yapmayan İdare Mahkemesi, başvurucunun yakınının ölümüne neden olan saldırının olay öncesinde davalı idarelerce bilinip bilinmediği veya en azından bilinmesinin gerekip gerekmediği, davalı idarelerce biliniyor ya da bilinmesi gerekiyor ise saldırının önlenmesi için makul ölçüler çerçevesinde tedbirlerin alınıp alınmadığı ve böylece genel koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği yönünde hiçbir bir değerlendirme yapmamış; ön inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmelerle ilgili herhangi yorum yapmamış ve terör olayları nedeniyle meydana gelen manevi zararların da sosyal risk ilkesi kapsamında olduğunu belirterek başvurucu lehine manevi tazminata hükmetmiştir. Başvurucu istinaf istemine ilişkin dilekçesinde, başka hususlar yanında olayda idarenin hizmet kusuru bulunduğunu da ileri sürmüştür ancak Daire, başvurucunun iddiası yönünde açık bir değerlendirme yapmadan, yalnızca İdare Mahkemesi kararının kısmen kabulüne ve tazminat miktarının 25.000 TL olarak belirlenmesine karar vermiştir (bkz. §§ 19, 20, 21). Oysa olayın bir terör saldırı olması başvurucunun anılan iddiasının araştırılıp değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Nitekim Danıştay Onuncu Dairesi de yukarıda anılan kararında yerleşik içtihadı uyarınca terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil bir hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması ve değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. § 24).

48. Sonuç olarak idari yargı mercileri, bahsi geçen Danıştay Onuncu Dairesi kararının

içeriği de dikkate alındığında başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu, meseleyi yalnızca sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele almak suretiyle etkisiz kılıp yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda başvurucuya başarı şansı sunmamıştır. Öte yandan varılan bu sonuç, somut olayda yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği hususunda herhangi bir kanaati ifade etmemektedir.

49. Ulaşılan sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen manevi tazminat miktarının eksik değerlendirme tespit edildiğine dolayısıyla yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

51. Başvurucu, miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmadığını iddia ederek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

52. Bakanlık görüşünde; mitingte alınan önlemler sayılarak bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlem ile tedbirlerin ilgili kurumlarla da koordineli olarak bahse konu miting öncesi, esnası ve sonrasını da kapsayacak şekilde gerek yapılan planlama gerek görevlendirilen resmi ve sivil personel sayısı gerekse bu personelin uygun noktalarda konuşlanmaları ile dedektör köpeklerle de yapılan gerekli aramalar bakımından idarenin tedbir ve planlamalarının en geniş şekilde uygulandığının, uygun tedbirlerin alındığının dikkate alınarak toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

53. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ek olarak bir beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42, 45).

55. Somut olayda başvurucunun iddiasını dile getiriş biçiminden toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılan ve gerçekleşen saldırı sonucu ölen yakını bakımından bu iddiayı ileri sürdüğü, kendisinin anılan toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldığına dair bir bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin İdare Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2016/1587, K.2017/3528) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2018/1531, K.2018/1564) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEDA ENERJİ DAĞITIM VE PERAKENDE SATIŞ HİZMETLERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5507 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5507

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEDA ENERJİ DAĞITIM VE PERAKENDE SATIŞ HİZMETLERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5507)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. ekli tablonun (C) sütunu

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (H) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, temyiz başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen

başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/5507 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların bir kısmı işe iade, bir kısmı ise iş akdinin feshedilmesi nedeniyle açılan alacak davasında davanın tarafıdır.

10. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen İş Mahkemelerinde görülen davaların neticesinde aleyhine karar verilen tarafça istinaf talebinde bulunulmuştur. Ekli tablonun (F) sütununda belirtilen Bölge Adliye Mahkemelerince, başvurucular aleyhine sonuçlanan istinaf incelemeleri neticesinde iki haftalık süre içerisinde temyiz kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.

11. Başvurucular temyiz talebinde bulunmuş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından temyiz talepleri ekli tablonun (G) sütununda belirtilen tarihlerde süre aşımından reddedilmiştir. Yargıtay karar gerekçelerinde; 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı mülga İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca temyiz süresinin gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren sekiz gün olduğu belirtilip sekiz günlük temyiz süresi geçtikten sonra yapılan temyiz başvurularının süresinde olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca karar gerekçesinde; Bölge Adliye Mahkemesi kararında gerekçeli kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde kararın temyiz edilebileceği açıklanmışsa da 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında kanundaki süreleri hâkimin artırıp eksiltemeyeceği vurgulanmıştır.

12. Temyiz taleplerinin reddi üzerine başvurucular süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. Hüküm tarihinde yürürlükte olan 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinin üçüncü fıkrası şu şekildedir:

"Bölge adliye mahkemesinin para ile değerlendirilemeyen dava ve işler hakkındaki kararları ile miktar veya değeri kırk bin Türk lirasını geçen davalar hakkındaki nihaî kararlara karşı tebliğ tarihinden başlayarak sekiz gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir."

14. 6100 sayılı Kanun'un dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 361. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

"Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir."

15. 6100 sayılı Kanun'un "hükmün kapsamı" kenar başlıklı 297. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şu şekildedir:

"Hüküm 'Türk Milleti Adına' verilir ve bu ibareden sonra aşağıdaki hususları kapsar:

...

ç) Hüküm sonucu, ... varsa kanun yolları ve süresini.

..."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkının Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olduğunu (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52), bu kapsamda herkesin kişisel hak ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya yargı önüne getirme hakkının güvence altına alındığını (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36), Sözleşme'nin 6. maddesinde, mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusunda bulunma hakkının güvence altına alınmadığını ancak devletin kendi takdirine bağlı olarak taraflara kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı tanıması durumunda, kanun yolu başvurusunu inceleyen mahkeme önünde uygulanan muhakeme usulünün bu ilkelere uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Delcourt/Belçika, B. No: 2689/65, 17/1/1970, § 25).

18. AİHM, mahkemeye erişim hakkına yönelik birtakım sınırlandırmaların kabul edilebileceğini ancak sınırlamaların meşru bir amaca yönelik olmadığı veya kullanılan yöntem ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunmadığı durumlarda, kısıtlamaların Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasına uygun olmayacağını belirtmiştir (Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

19. AİHM; ulusal hukuk kurallarını yorumlama görevinin yerel mahkemelere ait olduğunu, AİHM'in rolünün bu yorumların Sözleşme ile uyumluluğunu denetlemekle sınırlı olduğunu, bu durumun kanun yolu başvurusunda öngörülen süre sınırlamaları ile ilgili yapılan yorumlar açısından da geçerli olduğunu, süreye ilişkin kuralların adaletin ve özellikle de yasal kesinliğin düzgün şekilde uygulanmasını amaçladığını (Pérez De Rada Cavanilles/İspanya, B. No: 28090/95, 28/10/1998, §§ 43, 45), bununla birlikte mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek aşırı şekilcilikten ve usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı esneklikten kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

21. Başvurucular, Bölge Adliye Mahkemelerinin temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterdiğini ve belirtilen süre içerisinde temyiz talebinde bulunmalarına

rağmen temyiz başvurularının süreden reddi nedeni ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların şikâyetlerinin özünün temyiz taleplerinin Yargıtay tarafından incelenmemesine yönelik olması nedeniyle ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

27. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

28. Somut olayda, temyiz başvurusunun süre yönünden reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

31. Bu sebeple müdahalenin, Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

32. Başvuru konusu olayda, temyiz başvurularının 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, Yargıtay tarafından verilen süreden ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

34. Temyiz başvurularının süre yönünden reddi nedeniyle başvuruculara mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvuruculara ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

35. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön

bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

37. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

38. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları ve hangi mercilere başvuracağı ve başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmaları amaçlanmıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

39. Anayasa Mahkemesi; mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yaptığı kararlarında, dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini özellikle başvuru mercii ve süresi gösterilmeyen durumlarda mahkemelerin usul kurallarını yorumlarken mahkemeye erişim hakkını zedeleyecek şekilde katı yorumdan kaçınmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle hukuk sisteminde var olan yedi, sekiz, on, on beş, otuz günlük, bir ve iki haftalık ve bir aylık kanun yolu sürelerinin çeşitliliği ve ilgili usul kanunlarında bu sürelere ilişkin olarak yapılan değişiklikler dikkate alındığında kanun yolu sürelerinin karışıklığa neden olmayacak şekilde sade olduğunu söylemek güçtür. Bu noktada hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılabilmesi için mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu süresinin belirtilmesinin ayrı bir önem taşıdığı açıktır.

40. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini de gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010 ve E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete (aynı zamanda mahkemelere) güven duyabilmesini, devletin (aynı zamanda mahkemelerin) de bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

41. Örneğin benzer nitelikteki S.K. (B. No: 2015/2438, 19/4/2018) başvurusunda; iş mahkemesi kısa ve gerekçeli kararında temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren on beş gün olarak göstermiştir. Başvurucu bu süreye güvenerek kararın tebliğinden itibaren on beş günlük süre içerisinde hükmü temyiz etmiş; Mahkemenin temyiz isteminin süreden reddine dair ek kararı, Yargıtayca, iş mahkemesi kararlarına karşı temyiz süresinin tefhim veya tebliğden itibaren sekiz gün olduğu, temyiz isteminin ise süreden sonra yapıldığı belirtilerek onanmıştır. Anayasa Mahkemesi bu başvuruda, başvurucunun kendisine tanınan on beş günlük süreye güvenerek hareket ettiği, kararda belirtilen sürenin başvurucuyu yanılttığı ve

hukuki belirsizlik yarattığı, Mahkemenin yanıltması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvurucunun katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığı, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

42. Anayasa Mahkemesinin önceki başvurularda ortaya koyduğu, yukarıda özetlenen ilkeler dikkate alındığında kanun yolu sürelerinin sade olduğunun söylenemeyeceği bir sistemde ilk derece mahkemesince gösterilen temyiz süresine, hukuki güvenlik ilkesine uygun şekilde güvenerek hareket eden başvurucunun temyiz talebinin süreden reddedilmesiyle haksız yere yüklenen külfetin ölçülü olmadığı ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvuruculara temyiz taleplerinin süre koşulu gerekçe gösterilerek incelenmemesinin mahkemeye erişim haklarına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

44. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin belirtilmesi zorunluluğu, tarafların karara karşı öngörülen kanun yolunu etkili ve işlevsel bir şekilde kullanmaları açısından önem arz etmektedir.

45. Başvuru konusu davalarda, Bölge Adliye Mahkemeleri kararları başvuruculara tebliğ edilmiş, karar tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan yasal düzenleme gereği, temyiz yoluna başvurma süresi, kararın tebliğinden itibaren sekiz gün olmasına rağmen Bölge Adliye Mahkemeleri gerekçeli kararında temyiz yoluna başvuru süresi kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterilmiştir (bkz. § 10). Başvurucular, istinaf kararlarında kendilerine tanınan ve kararın tebliğinden itibaren başladığı belirtilen iki haftalık süreye güvenerek hareket etmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, temyiz başvurularının sekiz günlük yasal sürede yapılmadığını belirterek başvuruculara temyiz taleplerini süresinde olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir (bkz. § 11).

46. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında somut olaylara bakıldığında başvuruculara istinaf incelemeleri üzerine Bölge Adliye Mahkemelerince verilen karar gerekçelerinde belirtilen tebliğden itibaren iki haftalık süre içerisinde temyiz kanun yoluna başvurdukları anlaşılmıştır. Mahkemelerin kanun yolu ve süresini taraflara doğru gösterme yönündeki yükümlülüğü gözönüne alındığında kanun yoluna başvuru süresinin Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından hatalı gösterilmesinin sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılan başvuruculara üzerinde, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin yorumunun ağır bir yüke sebep olduğu, başvuruculara katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

53. Somut olayda, başvuruculara mahkemeye erişim haklarına yönelik ihlal; başvuruculara temyiz başvurularını, temyiz haklarını kullanma imkânını kısıtlayıcı yorum ile süreden reddeden Yargıtay 9. Hukuk Dairesi kararlarından kaynaklanmaktadır.

54. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından yapılması gereken iş, temyiz başvurularının reddi yönündeki kararlarını kaldırarak temyiz başvurularını -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu

değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyaların Yargıtay 9. Hukuk Dairesine gönderilmesini sağlamak üzere ekli tablonun (D) ve (E) sütununda dosya bilgileri belirtilen İş Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

55. Avukat Meriç Yıldız Çevik tarafından temsil edilen başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin müştereken, avukatla temsil edilen diğer başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine; dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tablonun (I) sütununda belirtilen harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin, mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Yargıtay 9. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere ekli tablonun (D) ve (E) sütununda dosya bilgileri belirtilen İş Mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

D. Ekli tablonun (I) sütununda belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara AYRI AYRI, Avukat Meriç Yıldız Çevik tarafından temsil edilen başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN, avukatla temsil edilen diğer başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ YEMEN

B. No: 2019/5918 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5918

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZ YEMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5918)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Aziz YEMEN

Vekili : Av. Nazan AKÇAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, delil sunma ve inceletme taleplerinin karşılanmaması nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin; gerekçede kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının; verilen mahkûmiyet kararı nedeniyle de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/2/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Genel Bilgiler

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1979 doğumlu olan başvurucu, başvuru konusu olayların gerçekleştiği tarihlerde Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde ikamet etmektedir.

6. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK 250. madde ile yetkili) (Başsavcılık) Yüksekova'da ikamet eden Ç.Y. tarafından suç işlemek amacıyla örgüt kurulduğu, aralarında Ç.Y.nin ağabeyi olan başvurucunun da bulunduğu diğer şüphelilerin bu örgüte üye oldukları ve bu kişilerin örgütün faaliyetleri kapsamında Yüksekova'da temin edilen uyuşturucu maddelerin satılmak için Van üzerinden İstanbul'a gönderilmek suretiyle uyuşturucu uyarıcı madde ticareti yaptıkları iddiasıyla soruşturma başlatmıştır.

7. Soruşturma kapsamında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca görevli mahkemelerden alınan iletişimin dinlenilmesi ve kayda alınması, fiziki ve teknik takip yapılması kararlarına dayalı olarak aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok şüphelinin iletişimleri dinlenilmiş ve kayda alınmıştır.

8. Soruşturma kapsamında yapılan iletişimin dinlenilmesi ve takipler sonucunda 15/8/2011 ile 14/10/2011 tarihlerinde İstanbul'da farklı miktarlarda eroin, 15/10/2011 tarihinde de Van'da esrar ele geçirilmiştir. İlk iki tarihte ele geçirilen uyuşturucu maddelerin temini ve naklinde diğer sanıkların eylemlerine iştirak ettiği değerlendirilen başvurucu 15/10/2011 tarihinde Yüksekova'da yakalanarak gözaltına alınmış, İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile yetkili) 18/10/2011 tarihli kararıyla tutuklanmıştır.

B. 14/10/2011 Tarihinde Ele Geçirilen Uyuşturucu Maddeye İlişkin Soruşturma Süreci

9. Başvurucunun bireysel başvurusuna konu olay 14/10/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu madde nedeniyle verilip kesinleşen mahkûmiyet hükmü olduğundan bu olaya dair açıklamalar şu şekildedir:

10. Suç işlemek amacıyla Ç.Y. liderliğinde kurulup faaliyet gösterdiği değerlendirilen örgüte yönelik soruşturma sırasında üç farklı tarihte uyuşturucu madde ele geçirilmesine dair süreç 17/10/2011 tarihli Olay Tutanağı'nda anlatılmıştır. Anılan tutanakta aralarında başvurucunun da bulunduğu şüpheliler hakkındaki iletişimin dinlenilmesinden ve başvurucu dışındaki diğer şüphelilere yönelik İstanbul'da gerçekleştirilen teknik izleme tedbirlerinden elde edilen delillere dair değerlendirmelere de yer verilmiştir. Buna göre 14/10/2011 tarihinde İstanbul'da eroin ele geçirilmesine ilişkin süreç tutanakta şu şekilde ifade edilmiştir:

i. Şüphelilerden R.B.nin uyuşturucu madde temini için Ç.Y.yi arayarak yüz yüze görüşmek istemesi üzerine İstanbul'da görüştükleri, R.B.nin uyuşturucu madde karşılığı Ç.Y.ye dövizci aracılığıyla para gönderip 100 kg uyuşturucu madde istediği, Ç.Y.nin kimliği belirlenemeyen ve X3 olarak belirtilen kişiyi arayarak İran'daki uyuşturucu piyasasını sorup 40 kg uyuşturucu madde istediği ancak 15/8/2011 tarihinde uyuşturucu madde yakalanmış olması sebebiyle uyuşturucu madde teminini 15 gün sonraya ertelediği, bu sürede Ç.Y. ile X3'ün görüşmeyi sürdürdükleri belirtilmiştir.

ii. 15 gün sonra X3'ün uyuşturucu maddenin eski fiyatının geçerli olmadığından ve kg fiyatının 6.400 TL'ye çıktığından bahsedip Ç.Y. ile pazarlık yaptığı, X3'ün elindeki

uyuşturucunun önceden yakalanan uyuşturucudan daha kaliteli olduğundan bahsettiği, bunun üzerine Ç.Y.nin uyuşturucu maddeyi görmek istediği ve anlaştıkları ifade edilmiştir.

iii. Birkaç gün sonra X3'ün Ç.Y.yi arayarak uyuşturucunun İran'dan Yüksekova'ya getirilmesiyle ilgili görüşme yaptığı, ardından Ç.Y.nin R.Y.yi arayarak uyuşturucu maddeyi teslim alıp almadıklarını şifreli olarak sorduğu, R.Y.nin de olası bir takipten dolayı tedbirli olmak adına Ç.Y.yi konuşmaları konusunda uyardığı, 2/10/2011 tarihinde Ç.Y.nin başvurucuyu aradığı ve uyuşturucu maddeyi alıp almadığını şifreli olarak sorduğu, bir süre sonra da uyuşturucu maddenin teslim alındığı değerlendirilmiştir.

iv. Temin edilen uyuşturucu maddenin İstanbul'a nakledileceği, S.Y. ve Ç.Y.nin uyuşturucu maddeyi karşılamak için 6/10/2011 tarihinde İstanbul'a geldikleri, Ç.Y.nin takip edilme ihtimaline karşı telefonunu yanında getirmediği, geldikten hemen sonra Ç.Y.nin uyuşturucu maddenin alıcısı olduğu değerlendirilen A.B.yi arayarak teslimle ilgili konuşmak üzere bir gün sonrası için görüşme ayarladığı tespit edilmiştir.

v. 7/10/2011 tarihinde Ç.Y.nin ankesörlü telefondan A.B.yi arayıp kararlaştırılan yerde onunla buluştuğu, A.B.nin babası R.B.ye Ç.Y.nin yanında olduğunu şifreli olarak söylediği, aynı gün yapılan fiziki takipte A.B.nin şifreli olarak çocuk diye bahsettiği kişinin Ç.Y. olduğu, kararlaştırıldığı üzere A.B., R.B. ve Ç.Y.nin görüşme yaptıkları tespit edilmiştir.

vi. R.B.nin oğlu A.B.yi arayarak Şeho lakaplı kişi için teknik takibe yakalanmamak için uyuşturucu madde teslimatı sırasında kullanılmak üzere iki adet yeni telefon alınması talimatı verdiği, başvurucunun S.Y.yi arayarak bir problem olup olmadığını ve Ç.Y.yi sorduğu, 10/10/2011 tarihinde başvurucunun ankesörlü telefondan S.Y.yi arayıp uyuşturucu maddenin Yüksekova'dan İstanbul'a naklini organize eden ve kimliği belirlenemeyip X2 olarak belirtilen kişinin kullandığı cep telefonu numarasını verdiği ve ertesi gün bu numarayı aramalarını söylediği ifade edilmiştir.

vii. Anılan görüşmeye dair 187 şeklinde numaralandırılan, içeriğinin Kürtçe olduğu belirtilen ve iki kolluk görevlisi tarafından imzalanan tape kaydında, ankesörlü telefondan şüpheli S.Y.nin 10/10/2011 tarihinde arandığı ve arayan kişinin başvurucu olduğu belirtilmiştir. Tapeye yansıyan görüşme kaydının ilgili kısmı şu şekildedir:

"...

Başvurucu (B) : Sana bir numara vereceğim yaz Elo senin yanında mı

S.Y. : Evet bir dakika

B. : (Cep telefonu numarasını söylüyor)

...

B. : Sana söyleyim yarın akşam ya da öğleden sonra kulağın bende mi

...

B. : Bunu arayacaksınız

...

B. : Sana söyleyim Elonun gittiği yere fazla gitmeyin

..."

viii. Uyuşturucu maddeyi nakledecek olan ve kimliği belirlenemeyip X1 olarak belirtilen

kişinin 10/10/2011 tarihinde ankesörlü telefondan X2'yi aradığı ve İstanbul'a getirilen uyuşturucu maddenin 10 kilosunun eksik olduğunu, bu hâliyle alıcı tarafa verilip verilmeyeceğini sorduğu, X2'nin bunu kabul etmediği, Ç.Y.nin o tarihte teslimatın gerçekleşeceğini düşünerek R.B.yi arayıp buluşma ayarladığı, R.B.nin de A.B.yi arayıp teslimat sırasında kullanılacak özel telefonları hazırlamasını istediği ve sonrasında Ç.Y. ile buluştuğu, bu sırada R.B.nin uyuşturucu maddeyi bizzat teslim alacağı değerlendirilen Ağ.Y.yi arayıp Ç.Y. ile onu tanıştırıp telefon numaralarını birbirlerine vermeleri için yanlarına çağırdığı değerlendirilmiştir.

ix. Aynı gün R.B., Ç.Y. ve S.Y.nin otomobille bir iş hanına girdikleri, 15 dakika sonra da Ağ.Y.nin aynı yere geldiği, 14.35'te Ç.Y.nin X2'yi arayarak uyuşturucu maddenin teslimi için buluşma talep ettiği, X2'nin ise kendisinin Van'da olduğunu ve teslimatın bir gün sonra gerçekleşeceğini söylediği, bu nedenle Ağ.Y.nin Ç.Y. ve S.Y.den haber beklediği değerlendirilmiştir.

x. 12/10/2011 tarihinde X1 ile X2 arasında eksik miktardaki uyuşturucu hakkında telefon görüşmesi yapıldığı, X2'nin teslimatın gecikmesi nedeniyle X1'e kızdığı, X1'in de uyuşturucunun kalan kısmının 14/10/2011 tarihinde geleceğini söylediği tespit edilmiştir.

xi. 13/10/2011 tarihinde R.B.nin A.B.yi arayıp teslimatın neden geciktiğini sorduğu, A.B.nin de başvurucuyu arayarak Ç.Y.nin kendisini aramasını söylediği, ardından da Ç.Y.nin A.B.yi arayıp sorun olmadığını, endişe etmemesini ve teslimatın bir gün sonra olacağını söylediği, bunun üzerine A.B.nin R.B.yi arayıp teslimatın bir gün sonra olacağını söylediği belirtilmiştir. Bu durumda kolluk görevlilerince, şüphelilerin teknik takibe takılmamak için görüşmelerini aracılar kullanarak dolaylı yoldan yaptıkları değerlendirilmiştir.

xii. 14/10/2011 tarihinde M.Y.nin R.Y.nin telefonunu kullanarak S.Y.yi aradığı, S.Y.nin görüşme sırasında telefonu Ç.Y.ye verdiği, M.Y.nin Ç.Y.ye saat 14.30'da önceden kararlaştırdıkları dükkâna gelmesini söylediği, Ç.Y.nin M.Y.ye F.F.nin ne kadar uyuşturucu madde getirdiğini ve bunun ne kadarını naklettiğini sorduğu ancak M.Y.nin konuyu değiştirdiği, bu soruya cevap vermek istemediği ve F.F.nin İstanbul'da olduğunu söyleyip ona sormasını söylediği, Ç.Y.nin kararlaştırılan dükkâna gidip uyuşturucu madde nakliyesinin İstanbul'daki ayağıyla irtibat kurduğu ve dükkândaki yüz yüze görüşmeden sonra uyuşturucu madde teslimatına dair hareketlenme yaşandığı belirtilmiştir.

xiii. Aynı gün Ç.Y.nin A.B.yi arayıp şifreli olarak Ağ.Y.ye ulaşamadığını ve önceden kararlaştırılan dükkâna gelmesini söylediği, bunun üzerine A.B.nin R.B.yi arayıp Ç.Y.nin Ağ.Y.ye ulaşamadığını anlattığı, ardından da R.B.nin Ağ.Y.yi aradığı ve kendisini arayan olup olmadığını sorup kararlaştırılan dükkana Ç.Y. ile buluşmak üzere gitmesini söylediği tespit edilmiştir. Bu konuşma sonrasında, Ç.Y. ile Ağ.Y.nin 11/10/2011 tarihinde geldikleri yerde yeniden buluştukları tespit edilmiştir.

xiv. Buluşma sonrasında Ağ.Y.nin R.B.yi arayarak şifreli şekilde uyuşturucu maddeyi teslim almaya gittiğini ve aldıktan sonra kendisini arayacağını söylediği, ilerleyen saatlerde R.B.nin teslimatın sonucunu merak edip Ağ.Y.yi aradığı, son görüşmede Ağ.Y.nin R.B.ye yarım saate kadar uyuşturucu maddeyi teslim alıp bilgi vereceğini söylediği değerlendirilmiştir.

xv. Yapılan fiziki takip sonucunda, 14/10/2011 tarihinde saat 19.55 sıralarında Ağ.Y.nın şüphelilerden M.T.D. ile buluştuğu, Ağ.Y.nin kendi kullandığı kiralık aracı M.T.D.ye verdiği, onun da şüpheli E.K.yi araca aldığı ve birlikte oto sanayi sitesindeki bir işyerine girdikleri, buradan çıkardıkları kolileri Ağ.Y.nin aracına koydukları, M.T.D.nin aracı Ağ.Y.ye teslim

etmesi üzerine kolluk görevlilerince durdurulan aracın bagajında, 2 karton koli içerisinde toplam 96 paket hâlinde brüt 49,4 kg uyuşturucu madde ele geçirildiği, olayın ardından M.T.D, E.K. ile Ağ.Y.nin yakalandıkları ifade edilmiştir.

xvi. Olay sonrası R.B.nin Ağ.Y.ye ulaşamayıp durumdan şüphelenmesi üzerine A.B.yi aradığı ve teslimatta kullanılmak üzere alınan iki cep telefonunu atması yönünde talimat verdiği değerlendirilmiştir.

11. Adli Tıp raporuna göre 14/10/2011 tarihinde ele geçirilen 49,4 kilodan ibaret maddenin net 26,228 kilogramının uyuşturucu maddelerden eroin ve 6-MAM içerdiği tespit edilmiştir.

C. Başvurucu ve Diğer Sanıkların Yakalanmalarından Sonraki Süreç

12. Kolluk görevlilerince uyuşturucu maddelerin farklı tarihlerde ele geçirilmesi ve yapılan yakalama işlemleri sonrasında aralarında başvurucunun bulunduğu şüphelilerin müdafilerinin de hazır bulundurulmasıyla savunmaları alınmıştır. Yakalanan ve susma hakkını kullanmayan şüphelilerden başvurucuyu tanıyan ve onunla görüştüğü tespit edilenlerin 14/10/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu maddeyle ilgili savunmalarının ilgili kısmı şöyledir:

i. Ç.Y. ifadesinde; R.Y. ve S.Y.nin kendisinin amca oğulları, başvurucu ile M.Y.nin kendisinin ağabeyleri, R.B. ve A.B. ile de uzaktan akraba olduklarını, Ağ.Y.yi tanımadığını, S.Y.nin Yüksekova'da takı dükkânı olduğunu, onunla İstanbul'a takı ve parfüm almak için geldiklerini söyleyerek suçlamaları kabul etmemiştir. Kendisine teknik izleme sonucu elde edilen deliller sorulduğunda ise susma hakkını kullanması üzerine ifade alma işlemine son verilmiştir. Ç.Y. Başsavcılıkta ve sorguda da susma hakkını kullanarak savunma yapmamıştır.

ii. S.Y. ifadesinde; başvurucunun kendisinin amca oğlu olduğunu, İstanbul'a dükkânı için eşya almaya geldiğini söyleyerek suçlamaları kabul etmemiştir. S.Y.ye, tanımadığını söylediği Ağ.Y. ile 11/10/2011 tarihindeki buluşması sorulduğunda susma hakkını kullanmış, olaya ilişkin ve aralarında başvurucunun da bulunduğu şüphelilerle olan tape kayıtları okunup sorulduğunda bu görüşmeleri tutanaklarda belirtilen kişilerle ve kayıtlara geçen şekilde yaptığını ancak hiçbir görüşmenin uyuşturucu maddelerle ilgili olmadığını söylemiştir. 187 numaralı tape okunup içeriği sorulduğunda, bu görüşmeyi de başvurucu ile yaptığını, görüşmede adı Elo olarak geçen kişinin başvurucunun kardeşi Ç.Y. olduğunu, başvurucunun kendisine cep telefonu numarası verdiğini ancak numaranın kime ait olduğunu ve neden verildiğini bilmediğini, bu numarayı kendisinin aramadığını savunmuştur. S.Y. Başsavcılıkta ve sorguda da kollukta alınan beyanını tekrarladığını söylemiştir.

iii. A.B. ifadesinde; R.B.nin oğlu olduğunu, Ç.Y. ile başvurucuyu eniştesinin akrabaları olmaları nedeniyle tanıdığını, bir süre önce başvurucunun kendisini arayıp İstanbul'da loto bayii açmak istediğini anlatıp bu konuda Ç.Y.nin kendisiyle görüşeceğini söylediğini, Ç.Y. ile arasında loto bayii ve kafe açma konularında konuşmalar yaptıklarını, uyuşturucu konusunda bir görüşme yapmadığını savunmuştur. Kendisine başvurucu ve diğer kişilerle olan görüşmelerine dair tape kayıtları okunup sorulduğunda, bu görüşmelerin tutanaklarda belirtilen kişilerle yapıldığını ancak hiçbirinin konusunun uyuşturucu olmadığını söyleyerek suçlamaları kabul etmemiştir. A.B. Başsavcılık ve sorgudaki savunmalarında da kolluk ifadesini tekrarladığını, Ç.Y. İstanbul'a geldiğinde babası R.B. ile bir araya gelmesini başvurucunun aracı olmasıyla sağladığını, babasının kendisinden başvurucuyu arayarak

onun aracılığıyla Ç.Y.ye ulaşmasını söylediğini beyan etmiştir.

13. Başvurucu, kollukta alınan ifadesinde; Ç.Y. ve M.Y.nin ağabeyi, S.Y.nin kendisinin amca oğlu, R.B. ve A.B. ile de uzaktan akraba olduğunu söylemiştir. İfade Tutanağı'nda başvurucuya kendisi hakkındaki tüm dinleme kayıtlarının içerikleri okunarak diyeceklerinin sorulduğu belirtilmiş, başvurucunun bu kayıtlara ilişkin olarak 187 numaralı tapeye konu konuşmayı kendisinin yapmadığını, kimseye telefon numarası vermediğini savunmuştur. Başvurucuya bu tapeye dair S.Y.nin ifadesi okunup sorulduğunda da S.Y.nin yanlış hatırlamış olabileceğini söyleyerek savunmasını tekrarlamıştır. Başvurucu diğer tapelerdeki görüşmeleri ise kendisinin yaptığını kabul etmekle birlikte hiçbir görüşmenin uyuşturucu madde ile ilgili olmadığını, günlük hayata dair konuşmalar olduğunu ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir. Başvurucu, Başsavcılıkta alınan ve müdafiinin hazır bulunduğu ifadesinde de kollukta kendisine okunan telefon görüşmelerini yaptığını kabul ettiğini, tape içeriklerine verdiği cevapları tekrarladığını, S.Y.ye herhangi bir telefon numarası vermediğini savunmuştur. Sorguda da benzer şekilde önceki ifadelerini tekrarladığını ve telefon görüşmelerinin aile içi rutin konuşmalar olduğunu söylemiştir.

14. Şüphelilerden Ağ.Y. ise soruşturma evresinde susma hakkını kullanarak savunma yapmamıştır.

15. Başsavcılığın 1/12/2011 tarihli iddianamesi ile suç işlemek amacıyla Ç.Y. tarafından suç örgütü kurulduğu, aralarında başvurucunun da bulunduğu şüphelilerin bu örgütün üyesi oldukları, örgütün faaliyetleri kapsamında temin edilen uyuşturucu maddelerin 15/8/2011, 14/10/2011 ve 15/10/2011 tarihlerinde ele geçirildiği iddiasıyla Ç.Y. hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma, başvurucu da dâhil diğer on dokuz sanık hakkında bu örgüte üye olma ve tüm şüpheliler hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçlarından kamu davası açılmıştır. İddianamede başvurucunun örgüt üyesi olduğu ve farklı tarihlerde ele geçirilen uyuşturucu maddelerin üyesi olduğu örgütün faaliyetleri kapsamında temini ve nakliyesiyle ilgili olarak diğer şüphelilerle telefon görüşmeleri yaptığı, Ç.Y.nin talimatı doğrultusunda hareket ettiği ve uyuşturucu maddenin nakledilmesine aracı olduğu iddia edilmiştir.

16. İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesinde (CMK 250. madde ile yetkili) görülen yargılama 6 celsede tamamlanmıştır. Yargılamanın 1/3/2012 tarihli ilk celsesinde sorguları yapılan bazı sanıkların başvurucu ve 14/10/2011 tarihli olayla ilgili beyanları şu şekildedir:

i. Ç.Y. sorgusunda; soruşturma evresinde rahatsızlığı nedeniyle ifade vermediğini, F.F. ile Yüksekova'da buluştuğunda onun kendisinde uyuşturucu olduğunu ve İstanbul'a götürüp depolamak istediğini söylediğini, kendisinin de uyuşturucu maddeyi bir süre depolamayı kabul ettiğini, sonra da R.B.ye bu durumdan bahsettiğini, onun da Ağ.Y.nin yardımcı olacağından bahsettiğini, R.B.nin bu işe karışmadığını, Ağ.Y. ile buluştuklarını, sonra F.F.nin verdiği telefon numarasını Ağ.Y.ye ilettiğini, Ağ.Y.nin de gidip uyuşturucu teslim aldıktan sonra yakalandığını, kendisinin sadece 14/10/2011 tarihinde yakalanan eroinle ilgisi olduğunu, diğer iki tarihteki uyuşturucu maddelerle ilgisinin bulunmadığını, suç işlemek amacıyla örgüt kurmadığını, S.Y. ile kozmetik ürünleri almak için İstanbul'a gittiklerini, kendi yaptığı görüşmelerden başvurucunun da haberinin olmadığını ifade etmiştir.

ii. Ağ.Y. sorgusunda; hasta olduğu için soruşturma evresinde susma hakkını kullandığını, Ç.Y., A.B. ve R.B. dışındaki sanıkları tanımadığını, olaydan yaklaşık 15 gün önce R.B.nin kendisini arayıp "Ç.Y. gelecek, uyuşturucu var, bunu bir süre muhafaza edebilir misin ?" diye sorunca kabul ettiğini, ardından Ç.Y. ile buluştuklarını, Ç.Y.ye telefon numarasını

verdiğini, ancak numarayı yanlış alması nedeniyle Ç.Y.nin kendisine ulaşamadığını, sonra da kendisini R.B.nin arayıp Ç.Y. ile buluşmaları gereken yeri söylediğini, bunun üzerine Beyazıt Meydanı'na gidip Ç.Y. ile buluştuğunu, sonrasında Seyrantepe'ye gidip M.T.D. ile buluştuğunu, birlikte oto sanayisine gittiklerini, M.T.D.nin oradan ayrılıp geri geldiğini, arabaya bindiklerinde polislerce yakalandıklarını, olay yerine Ç.Y.nin yönlendirmesiyle gidip M.T.D. ile buluştuğunu, bu işi para karşılığı kabul ettiğini, Ç.Y. ile R.B. arasındaki anlaşmayı bilmediğini söylemiş, savunmasında başvurucu hakkında beyanda bulunmamıştır.

iii. M.T.D. sorgusunda; detaylı savunmayı yargılama sırasında yapmak üzere soruşturma evresinde susma hakkını kullandığını, olay tarihinden önce Yükseova'da buluştuğu F.F.nin para karşılığı kendisine uyuşturucu nakletmeyi teklif ettiğini, bunun üzerine arabasını ona F.F.ye verdiğini, onun da iki gün sonra zula yapmış şekilde getirip içine uyuşturucu koyduğunu söylediği aracı Van'da teslim ettiğini, bunun üzerine araçla İstanbul'a geldiğini, uyuşturucu maddeleri araçtan çıkarıp 96 parça hâlinde kolilere koyduğunu, bir süre sonra şüphe çekeceğini düşünerek sanıklardan E.K.nın dükkanına götürüp aracı bıraktığını, ardından Ağ.Y. ile buluşup onun arabasını aldığını, sanayinin girişinde Ağ.Y.yi bıraktığını, E.K.yı bulup araçta malzemeleri olduğunu söyleyip dükkanı açtırdığını, kolileri diğer araca koyup oradan ayrıldığını, aracı Ağ.Y.ye teslim edip uzaklaşırken yakalandığını, suçlamayı kabul ettiğini söylemiştir. M.T.D. savunmasında başvurucu hakkında beyanda bulunmamıştır.

iv. S.Y. sorgusunda soruşturma evresindeki savunmalarını tekrar ettiğini ve diğer sanıklarla olan görüşmelerinin uyuşturucu madde ile ilgili olmadığını söylemiştir. Ancak önceki ifadelerinden farklı olarak başvurucunun kendisini ankesörlü telefondan arayıp aramadığını ve bir cep telefonu numarası verip vermediğini hatırlamadığını savunmuştur. Dosya kapsamındaki delillerin kendisine okunduğu belirtilerek diyecekleri sorulduğunda da aleyhe hususları kabul etmediğini belirtmiştir.

v. A.B. sorgusunda atılı suçu işlemediğine dair önceki savunmalarını tekrar ederek babası R.B.nin telefon rehberini kullanamadığını, bu nedenle kendisini veya diğer çocuklarını telefon etmeleri için çağırdığını, Ç.Y.nin beyninden rahatsız olması sebebiyle ona ulaşmak amacıyla başvurucuyu da aradığını, tapelere yansıyan telefon görüşmelerinin Ç.Y.ye ulaşmak amacıyla yapıldığını ve bu konuşmaların uyuşturucu madde ile ilgili olmadığını savunmuştur.

17. Aynı celsede sorgusu yapılan başvurucu da önceki savunmalarını tekrar ederek tapelere yansıyan görüşmelerin hiçbirinin uyuşturucu madde ile ilgili olmadığını söylemiş, kendisinin Yüksekova'da oturması nedeniyle telefonunun çekmeme sorunu olmadığını, bu nedenle herkesin kendisini aradığını ifade etmiştir. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucuya tape kayıtlarının, ifade tutanaklarının ve dosyadaki diğer delillerin okunduğu belirtilerek diyecekleri sorulduğunda aleyhe olan hususları kabul etmediğini söylemiştir. Başvurucu celse sırasında sunduğu dilekçesinde de atılı suçlamaları kabul etmediğini söylemiş, ankesörlü telefondan S.Y. ile görüşme yapan ve ona telefon numarası veren kişinin kendisi olmadığını ileri sürmüş, bu nedenle anılan görüşmeye dair 187 numaralı tape açısından ses analizi yapılmasını talep etmiştir. Başvurucu anılan dilekçede diğer tapelerdeki görüşmeleri ise kendisinin yaptığını kabul etmiş ve numarası ile içeriklerini belirttiği söz konusu tapelerde çözümlenen görüşmelerin hangi konularla ilgili olduğu hususunda açıklamalarda bulunmuştur.

18. Başvurucu 12/6/2012 tarihli 2. celsede ve 18/12/2012 tarihli 4. celsede de 187 numaralı

tapedeki konuşmayı kendisinin yapmadığını, S.Y.yi cep telefonu ile arayabilecekken ankesörlü telefondan aramaya ihtiyaç duymayacağını söyleyip bu tapeyle ilgili ses analizi yapılması talebini tekrarlamış, diğer görüşme içeriklerinin günlük rutin faaliyetlere ilişkin olduğunu, kendisi hakkında fiziki takip yapılmadığını ve yalnızca iletişimin dinlenilmesine dair kayıtlara dayalı olarak dava açıldığını, tape kayıtlarının tek başına delil olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürmüştür.

19. Yargılamanın 26/2/2013 tarihli 5. celsesinde aralarında başvurucunun da bulunduğu sanıklar esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmalarını sunmuşlardır. Sanıklardan Ç.Y. önceki savunmalarına ek olarak kendisinin köyde, ağabeyi olan başvurucunun ise Yüksekova'da oturduğunu, köyde telefonun çekmediğini, İstanbul'a gittiğinde telefonunu dinlenmemesi için yanına almadığını, kendisi Yüksekova'da iken ona ulaşmak isteyenlerin başvurucuyu aradıklarını, onun aracılığıyla yaptığı görüşmelerden başvurucunun haberinin olmadığını söylemiştir. Başvurucu savunmasında 187 numaralı tapeye konu konuşmayı kiminle yaptığının S.Y.den sorulmasını istemiş, bunun üzerine huzura alınan S.Y. anılan görüşmeyi başvurucu ile yapmadığını, ancak kiminle yaptığını hatırlamadığını söylemiştir.

20. Yargılamanın 26/3/2013 tarihli 6. celsesinde suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve bu örgüte üye olma suçlarından tüm sanıkların beraatlerine, başvurucunun 15/8/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu madde yönünden Ç.Y. ile diğer bazı sanıkların, 14/10/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu madde yönünden de sanıklar Ç.Y., S.Y., Ağ.Y., A.B., M.T.D. ve E.K.nın eylemlerine iştirak ettiği gerekçesiyle uyuşturucu veya madde ticareti yapma suçundan zincirleme suç hükümleri de uygulanarak 21 yıl 10 ay 15 gün hapis ve 437.500 TL adli para cezasına hükmedilmiştir.

21. Hükümlerin temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 10. Ceza Dairesi (Daire) 19/3/2015 tarihinde suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve bu örgüte üye olma suçlarından tüm sanıklar hakkında kurulan beraat hükümleri ile 14/10/2011 tarihli eyleme ilişkin uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan diğer sanıklar hakkında kurulan mahkûmiyet hükümlerinin onanmasına, başvurucu hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan kurulan mahkûmiyet hükmünün ise bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargılama sürecindeki işlemlerin yasaya uygun olarak yapıldığı, delillerin gerekçeli kararda gösterilip tartışıldığı, vicdanî kanının dosya içindeki belge ve bilgilerle uyumlu olarak kesin verilere dayandırılarak sanığın 14.10.201[1] tarihli suça iştirak ettiğinin saptandığı, bu eyleme uyan suç tipi ile aşağıda belirtilen dışında yaptırımların doğru biçimde belirlendiği anlaşıldığından; yerinde görülmeyen diğer temyiz itirazlarının reddine, ancak;

1- Sanığın savunmasının aksine, 15.08.2011 tarihinde diğer sanıklar [İ. ve C.de] ele geçirilen uyuşturucu maddeyle ilgisi olduğuna ve suçları sabit olan diğer sanıkların suçlarına iştirak ettiğine ilişkin, somut olay ve olgularla örtüşmeyen telefon görüşmeleri dışında, kuşkuyu aşan kesin ve yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, sanık hakkında 15.08.2011 tarihli suçtan beraat hükmü kurulması gerekirken, bu suçun zincirleme suça dahil edilmesi,

2- İşlediği sabit olan 14.10.2011 tarihli suçtan dolayı, zincirleme suçla ilgili TCK'nın 43. maddesi uyarınca sanığın cezasının artırılması,

Yasaya aykırı, sanık ve müdafiinin temyiz itirazları ile sanık müdafiinin duruşmadaki sözlü savunması bu nedenle yerinde[dir.]"

22. Bozma üzerine dosyanın devredildiği İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yapılan yargılamanın 14/7/2015 tarihli ilk celsesinde başvurucu ve müdafii hazır bulundurulmuştur. Başvurucu müdafii bu celsede tapelere yansıyan telefon görüşmelerinin Kürtçe dilinde yapıldığını, ancak tutanaklara Türkçe dilinde aktarıldığını beyan edip diller arasındaki çevirinin bu konuda yetkili polisler tarafından yapılıp yapılmadığının belirlenmesini talep etmiştir. Bu hususta Yargıtay kararlarına da atıf yapılarak ses kayıtlarının tercümesine dair bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği, aksi hâlde tapelere dayalı olarak karar verilemeyeceği ifade edilmiştir. Başvurucu müdafii, tercümenin bu konuda yetkili polisler tarafından yapıldığının belirlenmesi durumunda dahi yeniden konuşmaların tercüme edilmesine dair bilirkişi incelemesi yaptırılarak bu konudaki raporun başvurucuya bildirilmesini, sonuç olarak hem 187 numaralı tape, hem de başvurucunun haberdar olacağı raporda kabul etmeyeceği diğer tapeler üzerinde ses analizi yaptırılmasını istemiştir. Mahkemece ise bu yöndeki taleplerin sonraki celsede değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

23. Mahkeme 17/9/2015 tarihli 2. celsede başvurucu müdafiinin ses analizi ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına dair talepleri reddedilmiştir. Mahkemenin ret gerekçesi şu şekildedir:

"Sanık Aziz Yemen müdafi Av. [Ş.A.nın] sunmuş olduğu tevsi tahkikat taleplerini, dosya kapsamı, toplanan deliller ve uyulmasına karar verilen Yargıtay Bozma İlamı doğrultusunda oybirliği ile reddine karar veril[miştir.]"

24. Aynı celsede Cumhuriyet savcısı esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Mahkemece esas hakkındaki mütalaaya karşı savunması sorulan başvurucu müdafiinin beyanda bulunmak üzere süre talep etmesi üzerine kendisine bir sonraki celseye kadar süre verilmiştir.

25. Mahkemece 10/11/2016 ve 22/11/2016 tarihli 6. ve 7. celselerde hazır bulunan başvurucu müdafiine "tevsii tahkikat" talebi olup olmadığı sorulmuş, başvurucu müdafii talebi olmadığını beyan etmiştir.

26. Mahkeme 22/11/2016 tarihinde, başvurucunun 15/8/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu madde yönünden uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan beraatine, 14/10/2011 tarihinde ele geçirilen uyuşturucu madde yönünden ise atılı suçtan haklarında verilen mahkûmiyet hükümleri kesinleşen diğer sanıkların eylemlerine iştirak ettiği sabit görülerek 15 yıl hapis ve 150.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Gerekçeli kararda, bozma öncesi verilen hükmün gerekçesine de atıf yapılmış, anılan uyuşturucu maddenin 14/10/2011 tarihinde ele geçirilmesi sürecindeki fiziki takiplere, iletişimin dinlenilmesi tedbiri kapsamında kayıt altına alınan görüşmelere dair tapelere, olay ve yakalama tutanaklarındaki tespitlere ve ele geçirilen uyuşturucu maddenin başvurucu ile irtibatına dair değerlendirmelere yer verilerek başvurucunun anılan tarihte uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunu işlediği kabul edilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Söz konusu ele geçirilen uyuşturucu maddelerle ilgili yapılan teknik takipler;

14.10.2011 tarihinde yakalanan 49,4 kilo eroin maddesi ile ilgili yapılan görüşmeler:

04.09.2011 - 13.09.2011 tarihleri arasında; [R.B.nin] uyuşturucu madde temini için [Ç.Y.yi] aradığı, yüz yüze görüşme talep ettiği (Tape 138, 139), İstanbul'da görüştükleri ardından uyuşturucu madde temin birçok kez telefonla görüşme yaptıkları, [R.B.nin Ç.Y.ye]

uyuşturucu madde temini için dövizci aracılığı ile 250.000 miktarında cinsi bilinmeyen para gönderdiği ve 100 kilo uyuşturucu istediği, (Tape 140, 141, 142, 143, 144, 152, 153, 156, 157, 158, 159) 14.09.2011 tarihinde [R.B.nin] Şıho lakaplı [Ağ.B.yi] aradığı ve buluşmak istediği (Tape 161) 27.08.2011 - 27.09.2011 tarihleri arasında [Ç.Y.] ve X3 Şahıs arasında geçen görüşmelerde; [Ç.Y.nin ... numaralı] X3 şahsı arayarak İran'daki uyuşturucu piyasasını sorduğu ve 40 kilo uyuşturucu istediği, [Ç.Y.nin] bir önceki yakalamadan dolayı tekrar problem çıkmaması için 15 gün sonrasına ertelediği, [Ç.Y.] ile X3 şahsın sürekli görüşmeye başladıkları, 15 gün geçtikten sonra X3 şahsın, uyuşturucunun eski fiyatının geçerli olmadığından ve fiyatın arttığından kilosunun 6400'e çıktığından bahsettiği, [Ç.Y.] ile pazarlık yaptıkları, X3 şahsın, elindeki uyuşturucunun çok kaliteli olduğundan ve yakalanan 104 kilo uyuşturucuyu kastederek ondan daha kaliteli olduğundan bahsettiği bunun üzerine [Ç.Y.nin] uyuşturucuyu görmek istediği ve anlaştıkları, (Tape 133, 134, 137, 162, 164, 165, 166) tespit edilmiştir.. 24.09.2011 ve 01.10.2011 tarihlerinde [Ç.Y. ve A.B.] arasında geçen görüşmelerde; [Ç.Y.nin A.B.ye] şifreli olarak 'çocuklar gelince o zaman gelirim oraya' diyerek uyuşturucu madde geldiği zaman kendisinin de İstanbul'a geleceğini söylediği,

(Tape 163, 169) 30.09.2011 ve 02.10.2011 tarihinde X3 şahsın [Ç.Y.yi] arayarak uyuşturucunun İran'dan Yüksekova'ya sokulması ve miktarıyla ilgili görüştükleri (Tape 168, 170) 30.09.2011 tarihinde [Ç.Y.nin R.Y.yi] arayarak uyuşturucuyu teslim alıp almadıklarını şifreli olarak sorduğu, [R.Y.nin] de olası bir teknik takipten dolayı [Ç.Y.yi] konuşmaları konusunda uyardığı (Tape 167), birkaç gün sonra 02.10.2011 tarihinde [Ç.Y.nin] Aziz YEMEN'i arayarak şifreli olarak uyuşturucuyu alıp almadıklarını sorduğu ve bir süre sonra uyuşturucu maddenin teslim alındığı anlaşılmıştır. (Tape 171) 04.10.2011 tarihinde [A.B.nin] Aziz YEMEN'i arayarak [Ç.Y.ye] ulaşmak istediği (Tape 172) Teslim edilen uyuşturucu maddenin İstanbul'a nakledileceği, [S.Y. ve Ç.Y.nin] 06.10.2011 tarihinde İstanbul'a uyuşturucu maddeyi karşılamak üzere geldikleri, [Ç.Y.nin] olası teknik takiplere karşı cep telefonunu İstanbul'a getirmediği, geldikten hemen sonra ankesörlü telefondan, uyuşturucu maddeyi İstanbul'da teslim alacak olanlardan biri olan [A.B.yi] arayarak ertesi gün için uyuşturucu madde teslimatını görüşmek için yüz yüze buluşma ayarladığı (Tape 173, 179) 07.10.2011 günü [Ç.Y.nin] ankesörden [A.B.yi] arayarak buluşma ayarladığı ve buluştukları, [A.B.nin R.B.ye Ç.Y.nin] yanında olduğunu şifreli olarak bildirdiği anlaşılmıştır. (Tape 179, 181)

(Not: aynı gün yapılan fiziki takipte [A.B.nin] bahsettiği kişinin [Ç.Y.] olduğu, [R.B., A.B. ve Ç.Y.nin] buluşup üçlü görüşme yaptığı tespit edilmiştir.) 07.10.2011 ve 10.10.2011 tarihleri arasında [R.B.] ve oğlu [A.B.] arasında geçen görüşmelerde; [R.B.nin] oğlu [A.B.yi] arayarak 'Şıho' lakaplı şahıs için uyuşturucu madde teslimatında kullanılmak üzere teknik takiplere yakalanmamak için iki adet yeni telefon alması talimatını verdiği (Tape 174, 183, 184, 185, 189) 07.10.2011 tarihinde Aziz YEMEN'in [S.Y.yi] arayarak bir problem olup olmadığını ve [Ç.Y.yi] sorduğu (Tape 180) 10.10.2011 günü Aziz, [S.Y.yi] ankesörden arayarak uyuşturucu maddenin Yüksekova'dan İstanbul'a nakliyesini organize eden X2 şahsın kullandığı [...] nolu telefonu vererek ertesi gün bu numarayı aramalarını söylediği (Tape 187) 11.10.2011 günü uyuşturucu nakliyecisi XI ankesörden, X2'yı arayarak İstanbul'a getirilen uyuşturucu maddenin 10 kilosunun eksik olduğunu, eksik haliyle alıcı tarafa verilip verilemeyeceğini sorduğu. X2'nin bu durumu kabul etmediği anlaşılmıştır. (Tape 190) [Ç.Y.], 11.10.2011 günü uyuşturucu maddenin teslimatının gerçekleşeceğini düşünerek bahse konu gün [A.B.] vasıtasıyla [R.B. ile] buluşma ayarladığı (Tape 191, 192, 193), ardından [R.B.nin A.B.yi] arayarak teslimat için kullanılacak özel telefonları hazırlamasını söylediği (Tape 194). ardından [R.B.nin Ç.Y.] ile buluştuğu ve uyuşturucu maddeyi bizzat teslim alacak olan

[Ağ.Y.yi] arayarak [Ç.Y. ile] tanıştırmak ve özel telefonları vermek için 'teninin orası' diye adlandırdıkları yere çağırdığı değerlendirilmiştir. (Tape 195) (Not: Aynı gün yapılan fiziki takipte de; [R.B.nin Ç.Y. ve S.Y.yi] arabasına alarak bir işhanına girdikleri, 15 dakika sonra da [Ağ.Y.nin] aynı iş hanına girdiği tespit edilmiştir). Ardından 14:35'te [Ç.Y.nin] bahse konu X2 şahsı arayarak uyuşturucu madde teslimatı için buluşma talep ettiği. X2 kendisinin Van'da olduğunu ve teslimatın ertesi güne kaldığını söylediği anlaşılmış, (Tape 197), teslimatın aynı gün olacağını düşünen [Ağ.Y.nin Ç.Y. ve S.Y.den] haber beklediği tespit edilmiş, nitekim yapılan fiziki takipte de 15.15 sıralarında [Ç.Y. ve S.Y.nin Ağ.Y.] ile buluştuğu ve 5 dakika sonra ayrıldıkları tespit edilmiştir. Aynı gün Yüksekova'da bulunan Aziz YEMEN'in [S.Y.ye] 'Alattin' lakabı kullanarak [Ç.Y.yi] sorduğu ve uyuşturucu madde teslimatının ertelendiğini söylediği, (Tape 198) Yine 12.10.2011 günü XI, X2'yi arayarak eksik olan uyuşturucu hakkında konuştukları, konuşma sırasında XI Şahsın '[Ç.yi] dün burada gördüm' cümlesiyle, [Ç.Y.] ile buluştuğunu ve uyuşturucu maddenin miktarının eksik olduğu ve teslimatının gecikeceği konusunda [Ç.Y.yi] bilgilendirdiği, X2'nin uyuşturucu madde teslimatının gecikmesinden dolayı [X1'e.] kızdığı. XI de uyuşturucunun geri kalan kısmının 14.10.2011 günü (operasyon günü) geleceğini söylediği, (Tape 199, 200) 13.10.2011 günü [R.B.nin A.B.yi] arayarak uyuşturucu madde teslimatının(Tape 202, 203, 204) sonrasında [R.B.nin A.B.yi] arayarak [Ç.Y.ye] ulaşamadığını söylediği (Tape 204), bunun üzerine [A.B.nin] Aziz YEMEN'i arayarak [Ç.Y.nin] kendisini aramasını söylediği (Tape 205), [A.B. ve R.B.] arasındaki görüşmede; [A.B.nin Ç.Y.nin] kardeşi Aziz'i aradığı[nı] ve [Ç.Y.nin] kendilerini araması için haber bıraktığını söylediği (Tape 205A), [Ç.Y.nin A.B.yi] arayarak bir problemin olmadığını, endişe etmemesini teslimatın ertesi gün (operasyon günü olan 14.10.2011) gerçekleşeceğini söylediği (Tape 206), [A.B.nin R.B.yi] arayarak teslimatın ertesi güne kaldığı bilgisini ilettiği (Tape 207), (Not: Bahse konu sanıkların, uyuşturucu madde ile ilgili görüşmelerini olası teknik takiplere yakalanmamak için bu şekilde aracılar kullanarak ve dolaylı yoldan yaptıkları değerlendirilmiştir.) 24.10.2011 günü saat 13.46'da [M.Y.nin R.Y.nin] telefonunu kullanarak [S.Y.yi] aradığı, [S.Y.nin] telefonu [Ç.Y.ye] verdiği, [M.Y.nin Ç.Y.ye] saat 14:30'da önceden kararlaştırdıkları bir dükkana gitmesini söylediği, [Ç.Y.nin M.Y.ye F.F.nin] ne kadar uyuşturucu madde getirip nakliyeye ne kadarını verdiğini sorduğu, [M.Y.nin] de cevap vermek istemediği, konuyu değiştirmeye çalıştığı (Tape 208, 209, 210, 211), [F.F.nin] zaten İstanbul'da [Ç.Y.ye] yakın olduğunu ve [F.F.ye] sormasını söylediği, [Ç.Y.nin] uyuşturucu nakliyesinin İstanbul ayağıyla bahse konu dükkana giderek irtibat kurduğu, bahse konu dükkandaki yüz yüze görüşmeden sonra da uyuşturucu teslimat hareketinin başladığı, Aynı gün içinde; saat I6.14'te [Ç.Y.nin A.B.yi] arayıp şifreli olarak [Ağ.Y.ye] ulaşamadığını, [Ağ.Y.nin] önceden kararlaştırılan yere gelmesini söylediği (Tape 212, 213), ardından saat 16:15'te [A.B.nin R.B.yi] arayarak şifreli olarak [Ç.Y.nin Ağ.Y.ye] ulaşamadığını söylediği (Tape 214), ardından saat 16:11'de [R.B.nin Ağ.Y.yi] arayarak kendisini arayan, olup olmadığını sorduğu ve önceden kararlaştırılan buluşma yerine [Ç.Y. ile] buluşmak üzere gitmesini söylediği (Tape 215), sonrasında saat 16:18 ile 17:42 arasında [Ç.Y. ve A.B.] isimli şahısların daha önceden 11.10.2011 günü de buluştukları yer olarak tespit edilen [...] Çay bahçesinde buluştukları (Tape 216, 217, 218, 219, 220), nitekim 14.10.2011 günü yapılan fiziki takipte 17:10 sıralarında [Ağ.Y.nin Ç.Y.] ile buluştuğu tespit edilmiştir.

Buluşmadan sonra saat 18:00'da [Ağ.Y.nin R.B.yi] arayarak şifreli olarak uyuşturucuyu teslim almaya gittiğini ve aldıktan sonra kendisini arayacağını söylediği (221), ilerleyen saatlerde [R.B.nin] teslimatı merak ederek [Ağ.Y.yi] sıkıştırdığı ve sürekli olarak nerede kaldığını sorduğu, aralarındaki en son görüşmede saat 20.58'de [Ağ.Y.nin R.B.ye] yarım

saate kadar uyuşturucuyu teslim alıp bilgi vereceğini söylediği anlaşılmıştır. (Tape 222, 223, 229)

Nitekim yine yapılan fiziki takipte: 14.10.2011 günü 19:55 sıralarında, ismi sonradan öğrenilen ve yurtiçi nakliyesinin adamı olduğu değerlendirilen [M.T.D.] isimli şahısla [Ağ.Y.nin] buluştuğu, [Ağ.Y.nin] kendi kullandığı kiralık aracı [M.T.D.ye] verdiği, [M.T.D.nin] ismi sonradan öğrenilen [E.K.yı] de aynı araca aldığı ve birlikte Maslak Atatürk Oto Sanayi Sitesi içerisinde bir işyerine girdikleri, şahısların işyerinden çıkardıkları kolileri [Ağ.Y.nin] kiralık aracına koydukları, [M.T.D.nin] aracı alıp [Ağ.Y.ye] teslim ettiği tespit edilmesi üzerine operasyon kararı alınmış ve bahse konu kiralık araçta 49,4 kg eroin ulduğu değerlendirilen madde ele geçirilmiş, [Ağ.Y., E.K. Ve M.T.D.] yakalanmıştır.

[Ağ.Y.] isimli şahsın özel olan ve [R.B.] isimli şahsın bildiği telefonunu ankesörlü telefondan saat 21.46'da arayan şahsın uyuşturucu madde teslimatının akıbetini merak eden [R.B.] olduğu (Tape 231 A), [Ağ.Y.ye] ulaşamayan [R.B.nin] saat 21.53'te [A.B.yi] arayarak 'o [...] cevap vermiyor ben dedim bırak gel şimdi telefonu cevap vermiyor' diyerek, [Ağ.Y.] isimli şahsı aramasına rağmen ulaşamadığını, 'git onun kardeşini ara kulübede' diyerek de, [A.B.ye] Aziz YEMEN'i aramasını söylediği (Tape 231B) [R.B.]'den talimat alan [A.B.nin] saat 23.55'te Aziz YEMEN'i arayarak 'Sen hayrına onu ara bizim bu saatte birbirimizi görmemiz gerekiyor telefonu kapalı' diyerek [Ağ.Y.ye] ulaşamadıklarını, 'Hayrına söyle arasın' diyerek de [Ç.Y.nin] kendisini aramasını söylediği anlaşılmış (Tape 23I), Aynı gün içerisinde saat 21.56'da Aziz YEMEN'in [S.Y.ye] 'Eloyu söyle Ferdinin dünürünü arasın' diyerek [Ç.Y.nin R.B.yi] araması gerektiğini söylediği (Tape 232), [Ç.Y.nin R.B.yi] saat 22.03'te arayarak uyuşturucu madde teslimatının olup olmadığı ile ilgili konuştukları (Tape 233) anlaşılmıştır. Operasyondan sonra [R.B.nin Ağ.Y.ye] ulaşamaması ve şüphelenmesi üzerine saat 22.07'de [A.B.yi] arayarak, evde bulunan uyuşturucu madde ticareti için kullanılan iki özel telefonu atması talimatını verdiği de tespit edilmiştir. (Tape 234)

...

Tüm dosya kapsamı ile sanık Aziz Yemen'in 14.10.2011 tarihinde elde edilen uyuşturucu madde ticareti suçunu işlediği sabit olmuştur."

27. Başvurucu, mahkûmiyet hükmünün sadece tape kayıtlarına dayandığını, atılı suçu işlemediğini, tespiti yapılan telefon görüşmelerinin Kürtçe dilinde yapıldığını, ancak bu görüşmeyi kimlerin tercüme ettiğinin belli olmadığını, ayrıca Duruşma Tutanağı'nda tapelerin okunduğu belirtilmekle birlikte bu yöndeki ibarelerin tutanağa usulen yazıldığını, tutanakların içeriklerinin duruşmada okunmadığını, Yargıtay kararlarına atfen tapelerin duruşmada okunması ve içeriklerine karşı çıkılanlar yönünden bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği hâlde tercüme ve ses analizi hususundaki bilirkişi incelemesi taleplerinin dikkate alınmadığını beyan ederek hükmü temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde ayrıca, içeriklerinin günlük rutin hayata dair olduğunu belirttiği tapelerin ele geçirilen uyuşturucu madde ile irtibatına dair değerlendirmelerin ön kabule dayandığını ve gerekçelendirilmediğini de ileri sürmüştür.

28. Daire 24/1/2019 tarihinde hükmü onamıştır.

29. Başvurucu duruşmalı olarak yapılan temyiz incelemesinde hazır bulunan müdafiine aynı tarihte tefhim edilen nihai karara karşı 14/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

30. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti" kenar başlıklı 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarının suç tarihinde yürürlükte bulunan hâlleri şöyledir:

"(3) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır."

"(4) Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır."

B. Yargıtay Kararları

31. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 20/5/2021 tarihli ve E.2020/22179, K.2021/5733 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıkların telefon görüşmelerine ilişkin iletişim tespit çözüm tutanaklarının ve dosya içindeki tüm belgelerin sanıklara okunarak diyeceklerinin sorulması, iletişim tespit tutanaklarında geçen görüşmelerin kendilerine ait olmadığını söylemeleri durumunda, ses örnekleri alınarak telefon konuşmalarının sanıklara ait olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesi veya uzman bir kurum ya da kuruluşa ses analizi yaptırılarak rapor alınması, sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile hüküm kurulması [bozmayı gerektirmiştir.]"

32. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 28/4/2021 tarihli ve E.2017/6149, K.2021/5235 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıkların iletişim tespit tutanaklarındaki görüşmelerin kendilerine ait olmadığını savunmaları karşısında, ses kayıtlarının getirtilip dinletilerek sanıklardan seslerin kendilerine ait olup olmadığının sorulması, kendilerine ait olmadığını söyledikleri takdirde ses örneklerinin alınarak belirtilen konuşmalardaki seslerin sanıklara ait olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesine veya uzman bir kurum ya da kuruluşa ses analizi yaptırılarak rapor alınması,

Tüm deliller birlikte değerlendirilerek sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile hüküm kurulması [bozmayı gerektirmiştir.]"

33. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 27/1/2021 tarihli ve E.2020/18191, K.2021/1168 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıklar ve müdafileri tarafından hükme esas alınan telefon görüşmelerinin bir çoğunun kürtçe olduğu ve çevirilerin hatalar içerdiğinin belirtilmesi karşısında hükme esas alınan ve kürtçe olduğu belirtilen telefon görüşmelerinin, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından atanan bilirkişi marifetiyle çözüm ve tercümesinin yapılıp yapılmadığının araştırılması, yapılmış ise buna ilişkin bilirkişi yemin tutanağı ile bu bilirkişi tarafından düzenlenen tercüme tutanaklarının getirtilmesi, bilirkişi atanmamış ise atanacak bir bilirkişi aracılığıyla bu işlemlerin yaptırılması gerektiği gözetilmeden, kolluk görevlilerince Türkçe olarak düzenlenen iletişim tespit tutanaklarına dayanılarak karar verilmesi ... [bozmayı gerektirmiştir.]"

34. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 18/10/2016 tarihli ve E.2016/1653, K.2016/3005 sayılı

kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içerisindeki bilgi ve belgeler, iletişimin tespitine dair Mahkeme kararları, diğer sanıkların beyanları ile sanık [F.nin] savunmalarındaki tape içeriklerini teyit eden beyanları dikkate alınarak yapılan incelemede, Mahkeme tarafından sanık [F.] ve müdafiinin ses analizi yaptırılması yönündeki taleplerinin reddedilmesinde usul ve yasaya aykırılık görülmemiş ve tebliğnamedeki bu yönde bozma isteyen görüşe iştirak edilmemiştir."

35. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 16/1/2013 tarihli ve E.2012/19276, K.2013/442 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık [T.S.nin] 01.02.2010 tarihli duruşmada sanığın bu görüşmelerin inci ve çorap ticaretine ilişkin olduğunu beyan ederek iletişim tespit tutanaklarındaki görüşmelerin kendisine ait olduğunu kabul etmesi karşısında tebliğnamedeki bu hususta görüş benimsenmemiştir."

36. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 1/3/2012 tarihli ve E.2011/12626, K.2012/2384 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Hükme esas alınan ve Kürtçe olduğu belirtilen telefon görüşmelerinin, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından atanan bilirkişi tarafından çözümü ve tercümesinin yapılıp yapılmadığı araştırılıp, yapılmış ise buna ilişkin bilirkişi yemin tutanağı ile bu bilirkişi tarafından düzenlenen tutanakların getirtilmesi, bu konuda bilirkişi atanmamış ise, atanacak bir bilirkişi aracılığıyla bu işlemlerin yaptırılması gerektiği gözetilmeden, kolluk görevlilerince Türkçe olarak düzenlenen iletişim tespit tutanaklarına dayanılarak karar verilmesi ... [bozmayı gerektirmiştir.]"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu, atılı suçtan ceza infaz kurumunda hükümlü olarak tutulmasına dayanak olan mahkûmiyet kararı ile Dairece verilen onama kararının gerekçe içermemesi nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

39. Anayasa Mahkemesi; bir kimsenin yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olması ve hükümle birlikte tutukluluğun devamına veya tutuklamaya karar verilmesi hâlinde hüküm sonrasındaki tutulma hâlinin suç isnadına bağlı olarak değil mahkûmiyete bağlı tutma olarak kabul edilmesi gerektiğini, bireysel başvuru incelemesi açısından tutuklamanın şartları ile mahkûmiyet kararı verilmesi arasındaki esaslı farkın bunu gerektirdiğini ifade etmiştir. Zira mahkûmiyete karar verilmekle isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmektedir. Anayasa Mahkemesi bu durumdaki tutulmanın kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine dayalı olan suç isnadına bağlı tutma niteliğinde olmadığının açık olduğunu, ayrıca hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı veya tutuklama kararı sonrasındaki hürriyetten yoksun kalmanın mahkûmiyete bağlı tutma olarak kabulü için mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinin de

zorunlu olmadığını belirtmiştir (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33).

40. Buna göre başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma hâli, hakkında ilk derece mahkemesince mahkûmiyet kararının verildiği 22/11/2016 tarihinde sona ermiştir. Başvurucunun bu tarihten sonraki döneme ilişkin olarak hürriyetinden yoksun kalması, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında bir suç isnadına bağlı tutma niteliğinde değil aynı maddenin ikinci fıkrası kapsamında mahkûmiyete bağlı tutma, bir diğer ifadeyle "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" niteliğindedir (Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, § 37).

41. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır (Ç.Ö., § 38). Bu kapsamda yapılan incelemede başvurucunun mahkûmiyet kararını ve mahkûmiyete bağlı tutma kararını veren mercinin bir mahkeme olmadığı, kararın hürriyeti kısıtlayıcı bir niteliğinin bulunmadığı veya hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza ya da tedbirinin kapsamını aştığı şeklinde bir iddiasının bulunmadığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesince de bu yönde herhangi bir tespite varılmamıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun mahkûmiyet hükmüne dayalı olarak tutulması yönünden bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

43. Başvurucu, iletişimin dinlenilmesine dair kayıtlarda bir kısmının Kürtçe olduğu belirtilen görüşme kayıtlarının Türkçeye tercüme edilerek tape düzenlendiğini ancak tercüme işlemini gerçekleştiren görevlilerinin bu konudaki uzmanlıklarının belli olmadığını, Duruşma Tutanağı'nda usulen kendisine okunduğu belirtilen bu tapelerin aslında okunmadığını, tapelerin tercümesi açısından bilirkişi incelemesi yapılmadığını, ayrıca hükme esas alınan bir tapeye konu görüşmeyi kendisinin yapmadığını söylediği hâlde bu görüşme ile ilgili ses analizi yapılması taleplerinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkındaki yargılama süreci ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine dair yargısal içtihatlara dair bilgi verildikten sonra somut olaya dair şu değerlendirmelerde bulunulmuştur.

i. Yargılamanın 1/3/2012 tarihli ilk celsesinde tape kayıtlarının yanı sıra soruşturma sürecinde alınan tüm savunmaların, tanık beyanlarının, fiziki takip tutanakları ile olay tutanağı gibi diğer delillerin de başvurucu ile müdafiine okunduğu, başvurucu ve müdafiinin de aleyhe olan belge ve tutanakları kabul etmediğini söylediği aktarılmıştır. Dairenin bozma kararı sonrası yapılan 14/7/2015 tarihli celsede ise başvurucu ve müdafinin ilk kez yargılamanın genişletilmesine ilişkin olarak beyanlarını sundukları, bu bağlamda başvurucu müdafiinin Kürtçeden Türkçeye çevirinin kim tarafından nasıl yapıldığına ilişkin olarak

araştırma yapılmasını, tercümenin kolluk tarafından yapılmışsa ses kayıtlarının başka bir bilirkişi tarafından yeniden incelenmesi gerektiğini ileri sürdükleri ifade edilmiştir. Ancak başvurucu müdafiinin 22/11/2016 tarihinde söz konusu talepleri ile ilgili olarak tevsi tahkikat talebinin olmadığını belirttiği vurgulanmıştır.

ii. Somut başvuruda başvurucunun temel iddiasının 14/10/2011 tarihli eylemine ilişkin olarak verilen mahkûmiyet kararında dayanak olarak gösterilen tape kayıtlarına ve bunların incelenmesine yönelik itirazlarının karşılanmaması hususu olduğunu dile getiren Bakanlık, 22/11/2016 tarihli duruşmada başvurucu müdafii tarafından söz konusu talepten vazgeçildiğini değerlendirmektedir.

iii. Bakanlık sonuç olarak somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması ve tape kayıtlarının yeniden incelenmesi yönündeki taleplerinin karara bağlanmaması hususunun, başvurucu müdafii tarafından tekrar edilmemesi ve bu taleplerinden vazgeçilmesi nedeniyle başvurucuyu yargı mekanizmaları önünde dezavantajlı bir duruma düşürüp düşürmediği yönünden değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

45. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; tercüme ve ses analizine dair bilirkişi incelemesi yaptırılması taleplerini bozma kararı sonrası 14/7/2015 tarihinde yapılan celsede dile getirdiğini, Mahkemece bir sonraki celsede bu talebin değerlendirileceği belirtildiği hâlde 19/9/2015 tarihli celsede de talebe ilişkin bir karar verilmediğini, 27/11/2016 tarihli celsede aynı taleplerin tekrarlanmamasının bu taleplerden vazgeçildiği anlamına gelmeyeceğini, maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için bu yöndeki araştırmaların Mahkemece zaten yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucu, esasa ilişkin önceki savunmalarını ve o savunmalarında belirttiği hususlarda bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiğine dair iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

46. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun, hükme esas alınan iletişimin dinlenmesine dair kayıtların duruşmada okunmadığına ve bu kayıtlar üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmadığına dair ihlal iddialarının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

48. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ilkesi ışığında taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma, inceletme noktasında uygun imkânların tanınması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsiz olma iddiaları da yargılamanın bütünü kapsamında değerlendirilecektir. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir (Mustafa Kupal, B. No: 2013/7727, 4/2/2016, §§ 50, 51, 52).

49. Kural olarak Anayasa Mahkemesinin görevi, herhangi bir davada bilirkişi raporu veya

uzman mütalaasının gerekli olup olmadığına karar vermek değildir. Bilirkişi raporu benzeri delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususları derece mahkemelerinin yetkisi dâhilindedir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 68).

50. Somut olayda başvurucu, muhakemenin tüm evrelerinde sanıklardan S.Y. ile ankesörlü telefondan 10/10/2011 tarihinde yapılan görüşmeye dair 187 numaralı tapeyi kabul etmediğini ve bu görüşmeyi kendisinin yapmadığını beyan etmiştir. Bozma kararı sonrası yapılan yargılamada, duruşma tutanağında aksi yazılmakla birlikte ses kayıtlarının aslında okunmadığını ileri sürerek kayıtların okunmasını, 187 numaralı tape üzerinde ses analizine ve tüm tapelerdeki konuşmaların tercüme edilmesine dair uzmanlık raporları alınmasını talep etmiştir. Mahkemece başvurucunun bu talebi bozma kararı sonrasındaki 17/9/2015 tarihli celsede reddedilmiş (bkz. § 23), aynı celsede esas hakkındaki mütalaanın da sunulması üzerine başvurucu müdafiinden davanın esası hakkındaki savunmasını bildirmesi istenilmiştir (bkz. § 24). Başvurucu müdafii araştırılması gereken hususlara dair diğer celselerde talepte bulunmamış ise de bu yöndeki taleplerin önceki celsede reddedilerek kendisinden esas hakkındaki savunmasının sorulması karşısında yeniden benzer taleplerde bulunmasının yargılamanın geldiği aşama itibarıyla etkili bir yol olmaması ve aynı hususların temyiz dilekçesinde de bozma nedeni olarak gösterilmesi birlikte değerlendirildiğinde anılan taleplerden vazgeçildiği sonucuna ulaşmak mümkün görünmemektedir.

51. Bununla birlikte başvurucu, Dairenin bozma kararı öncesindeki muhakeme sürecinde 187 numaralı tape dışındaki tüm tapelere yansıyan görüşmeleri kendisinin yaptığını belirtmiş, bu görüşmelerin içerik olarak tapelere eksik ya da hatalı şekilde aktarıldığına, Kürtçe dilinde yapılan görüşmelerin doğru tercüme edilmediğine ya da bu tapelerin içeriklerinin kendisine duruşmada okunmadığına dair herhangi bir iddia ve itirazda bulunmamıştır. Diğer yandan müdafiinin hazır bulunmasıyla alınan kolluk ifadesine dair tutanakta, tüm tapelerin yüzüne karşı okunduğu belirtilerek başvurucunun savunması alınmış ve başvurucu içeriklerini inkâr etmediği görüşmelerin uyuşturucu madde ticareti ile ilgisiz konularda yapıldığını ifade etmiş ve bu beyanlarını sonradan verdiği savcılık ve sorgu ifadeleri ile 1/3/2012 tarihli celsede de tekrarladığını söylemiştir. Ayrıca başvurucunun görüşme yaptığı diğer sanıklar tarafından da aşamalarda tape içeriklerine yönelik benzer itirazlarda bulunulmadığı gibi başvurucu 1/3/2012 tarihli dilekçesinde de numarasını ve tapelerde aktarıldığı şekliyle içeriklerini belirttiği görüşmelerin hangi konularda yapıldığına dair açıklamalarda bulunmuştur (bkz. §§ 12, 13, 16).

52. Öte yandan başvurucu, uyuşturucu maddeyi naklettiği değerlendirilen kişinin kullandığı belirtilen telefon numarasının sanıklardan S.Y.ye söylenmesine dair 187 numaralı tapede aktarılan konuşmayı kendisinin yapmadığını belirtip bu konuda ses analizi yapılmasını talep etmiştir. Ancak sanık S.Y. sonradan reddetmekle birlikte müdafiinin hazır bulunmasıyla alınan kolluk ifadesinde tapedeki tespiti destekler şekilde bu görüşmeyi başvurucu ile yaptığını belirterek hangi konuda konuşulduğuna dair beyanda bulunmuştur. Öte yandan Mahkeme, gerekçeli kararda başvurucunun bu tapeye yönelik iddiasına dair değerlendirme yapmamakla birlikte dosya kapsamındaki delilleri ve bozma kararında değinilen hususları dikkate alarak ses analizi yapılması talebini ara kararıyla reddetmiştir (bkz. §§ 22-23).

53. Bununla birlikte Mahkemece, içeriği kabul edilmeyen 187 numaralı tape tek başına ya da belirleyici delil olarak kabul edilmemiş; bu delille birlikte aşamalarda alınan savunmalar, diğer sanıklar hakkındaki fiziki takipler, bu sanıkların birbirleriyle veya başvurucuyla yaptıkları ve ele geçirilen uyuşturucu maddeyle ilgisi olmadığı iddia edilse de içeriğini

başvurucunun da kabul ettiği diğer görüşmeler birlikte değerlendirilerek başvurucunun uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan haklarındaki mahkûmiyet hükümleri kesinleşen diğer sanıkların eylemlerine iştirak etmek suretiyle atılı suçu işlediği sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 26).

54. Bu bağlamda somut olayda başvurucunun talepleri, Mahkemenin bu talebi ret gerekçesi, maddi olayın niteliği, yargılamanın bütünü ve gerekçeli karar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun usule ilişkin imkânlardan yararlandığı ve dezavantajlı konuma düşürülmediği anlaşıldığından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik bir ihlal bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

56. Başvurucu, atılı suçu işlemediğine ve iletişimin dinlenilmesine dair görüşme kayıtlarının ele geçirilen uyuşturucu madde ile ilgili olmadığına dair aşamalarda dile getirdiği esasa etkili savunmalarının Mahkeme ve Daire kararında karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

57. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

58. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

59. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması, bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

60. Somut olayda Mahkemenin, başvurucunun bilirkişi incelemesi yapılmasına dair taleplerini yeterli gerekçe göstererek reddettiği (bkz. § 23), yapılan değerlendirme sonunda

hükümde başvurucunun davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmaları tartışılarak verilen kararda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu görülmektedir (bkz. § 26). Kanun yolu incelemesi sonucunda verilen kararda, değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesinin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki derece mahkemesince gerekçeli kararda; iletişimin dinlenilmesi sonucunda tespit edilen görüşmelere dair tapeler, dosya kapsamında bulunan fiziki takip ve olay tutanaklarında ulaşılan sonuçlar, başvurucu ve diğer sanıkların olaya dair savunmaları ayrı ayrı özetlenerek ilgisi açısından tercih edilen görüşme kayıtları ve değerlendirmelere atıf yapılmak suretiyle uyuşmazlık konusunun çözümünde dikkate alınan deliller belirtilmiştir.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Diğer İhlal İddiaları

a. Başvurucunun İddiaları

62. Başvurucu; iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri sonucu elde edilen ve mahkûmiyete esas alınan hiçbir görüşme kaydının suç konusu uyuşturucu madde ile ilgili olmadığını, bu görüşmelerin ve dosya kapsamındaki diğer delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

63. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

64. Somut olayda Mahkemece yapılan değerlendirmede başvurucunun iddiaları, dava dosyasına sunulan bilgi ve belgeler ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilmek suretiyle bir karar verildiği anlaşılmıştır. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup Mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

65. Başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının yukarıda belirtilen içtihat kapsamında kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu sonucuna varıldığından başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. 1. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERAP SİVRİ

B. No: 2019/6198 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6198

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERAP SİVRİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6198)

Karar Tarihi: 23/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 4/1/2022-31709

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Serap SİVRİ

Vekili : Av. Seyit Ömer AKSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir yolcu treninin raydan çıkıp birçok kişinin ölümü ile pek çok kişinin yaralanmasına sebep olmasına istinaden bazı kamu görevlileri hakkında yürütülen ceza yargılamasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Haydarpaşa (İstanbul)-Ankara seferini yapan bir yolcu treninin 22/7/2004 tarihinde Sakarya'nın Pamukova ilçesi Mekece Mahallesi yakınlarında raydan çıkması sonucu birçok kişi ölmüş, pek çok kişi de yaralanmıştır. Ölenler arasında başvurucunun o tarihteki eşi H.T. ile H.T.nin kardeşi A.T. ve A.T.nin çocukları N.T. ile M.T. de bulunmaktadır.

9. Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı) olay hakkında derhâl soruşturma başlatılmıştır.

10. Soruşturma kapsamında ölü muayenesi ve otopsi işlemleri yapılmış, yaralıların adli raporları aldırılmış ve olay hakkında bilgi sahibi olan kişilerin beyanları alınmıştır. Ayrıca olay yerinde keşif yapılmış, soruşturmayı aydınlatması beklenen bilgi ve belgeler resmî kurumlardan getirtilip kazaya karışan vagonlar üzerinde inceleme yaptırılmış, olayın neden kaynaklandığına ve kusur durumuna ilişkin bilirkişi raporu alınmıştır.

11. Bir üniversitenin makine ve inşaat mühendisliği bölümlerinde öğretim üyeliği yapan üç kişiden oluşan bilirkişi heyetince hazırlanan 31/8/2004 tarihli raporda; olay esnasında lokomotif hariç beş vagonun raydan çıktığı ve bu vagonların dördünün devrildiği, hattan çıkan ve devrilmiş olan vagonların tekerlek takımlarında ve bojilerinde (trenin yürüyüş takımı) olaya sebebiyet verecek bir neden gözlenmediği, kazaya karışan trendeki vagonların seyir emniyeti bakımından yeterli olduğu, trenin kazanın meydana geldiği yerdeki hızının yaklaşık saatte 130 km olduğu, altmış sefere ait hız bantları üzerinde yapılan incelemede olay yerinden geçen trenlerin hızlarının saatte 65-90 km olduğu ve livreye (tren tarife kitapçığı) göre olay yerinden 80 km hızla geçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca raporda, birinci makinist F.K.nın livrede yazılı hıza (80km/saat) uymayıp trenin hızını gerektiği gibi ayarlayamaması ve yönetimi altındaki trenin seyir kontrolü için gerekli dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle olayın meydana gelmesinde 3/8 oranında kusurlu olduğu, ikinci makinist R.S.nin seyir hızı konusunda birinci makinisti uyarmayarak trenin seyir kontrolü için gerekli dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle olayın meydana gelmesinde 1/8 oranında kusurlu olduğu ve tren şeflerinin tren seyir kontrolüne ilişkin görevlerinin bulunmaması nedeniyle K.C.nin kusursuz olduğu belirtilerek üstyapı bakım ve onarım yetersizlikleri ile güvenli seyir kontrolü için kontrol düzenek ve sistemlerinin olmayışının olayın meydana gelmesinde 4/8 oranında etkili olduğu açıklanmıştır.

12. Cumhuriyet Başsavcılığı, makinistlere yardımcı olacak otomatik ya da yarı otomatik kontrol sistemlerinin kurulması gerektiği hâlde kurulmadığı ve üstyapıda eksikliklerin kazanın meydana gelmesinde rol oynadığı iddiası ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü (TCDD) yetkilileri hakkında yürüttüğü soruşturmada yetkisizlik kararı vermiş ve soruşturma evrakını Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Bu soruşturmanın sonucu tespit edilememiştir.

13. Öte yandan Cumhuriyet Başsavcılığı; birinci makinist F.K., ikinci makinist R.S., ve Tren Şefi K.C.nin 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 389. maddesinde düzenlenen tedbirsizlik, meslek veya sanatında tecrübesizlik ya da nizam, emir ve kaidelere

riayetsizlik neticesi olarak demir yolu üzerinde kazaya neden olma suçunu işledikleri iddiasıyla 7/9/2004 tarihinde Sakarya 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) haklarında kamu davası açmıştır.

14. Başvurucunun davaya katılma talebi Ceza Mahkemesince 10/11/2004 tarihli celsede kabul edilmiştir.

15. Ceza Mahkemesinin istinabe suretiyle aldığı 30/4/2007 tarihli bilirkişi raporunda olayın meydana gelmesinde F.K.nın 3/8, R.S.nin 1/8, TCDD'nin ise 4/8 oranında kusurlu olduğu, K.C.nin herhangi bir kusurunun bulunmadığı belirtilmiştir.

16. Yürüttüğü yargılama sonunda K.C.nin beraatine karar veren Ceza Mahkemesi F.K.yı 2 yıl 6 ay hapis ve 1.000 TL adli para cezasına, R.S.yi ise 1 yıl 3 ay hapis ve 733 TL adli para cezasına mahkûm etmiştir.

17. Ceza Mahkemesince verilen 1/2/2008 tarihli bu karar F.K. ve R.S.nin müdafii ile aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı katılanlar tarafından temyiz edilmiştir.

18. Yargıtay 2. Ceza Dairesi (2. Daire) 13/7/2009 tarihinde, şikâyetçi olduklarını bildiren bazı mağdurlara duruşma gününün ve kararın tebliğ edilmediğini belirterek kararın söz konusu kişilere tebliğ edilmesi amacıyla dava dosyasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir. Bu kararın gereğinin yerine getirilip getirilemediği tespit edilememekle birlikte 12/7/2010 tarihinde temyiz talepleri hakkında karar veren 2. Daire, K.C. hakkındaki davayı zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle düşürmüş; diğer sanıklar hakkında verilen mahkûmiyet kararlarını ise bozmuştur. Bozma gerekçeleri şöyledir:

i. Aralarında menfaat çatışması bulunan sanıklar aynı müdafi tarafından temsil edilmiştir.

ii. Lehlerine vekâlet ücretine hükmedilen katılanların ad ve soyadları gerekçeli karar başlığına yazılmamıştır.

iii. Davaya katılma hakkı bulunmayan bazı kişilerin davaya katılmasına karar verilip lehlerine vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

iv. Katılması hükümsüz kalan kişiye gerekçeli karar başlığında katılan olarak yer verilmiş ve lehine vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

v. Davaya katılmalarına karar verilen bazı kişiler gerekçeli karar başlığında gösterilmemiş, davaya katılma yönünde talebi bulunmayan bir mağdur gerekçeli karar başlığında katılan olarak gösterilmiştir.

vi. Olayda ölen bir kişi, gerekçeli karar başlığında şikâyetçi olarak gösterilmiştir.

vii. F.K. ve R.S. hakkında verilen adli para cezasının taksitlendirebilmesine ilişkin normun uygulanıp uygulanmayacağı hususunda bir karar verilmemiştir.

viii. Suçun işlendiği yer, gerekçeli karar başlığına yazılmamıştır.

ix. Sebebiyet verdikleri yargılama giderlerinin sanıklardan ayrı ayrı tahsiline karar verilmesi gerekirken müştereken tahsiline karar verilmiştir.

x. Hükümden sonra yapılan yasal değişiklik uyarınca R.S. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilip verilmeyeceğinin değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

19. Bozma sonrası yargılamada Ceza Mahkemesi, bozma ilamına karşı sanıkların ve/veya

müdafilerinin beyanını tespit etmiş; yargı çevresinde ikamet eden katılanlara bozma ilamı ekli duruşma günü ile saatini bildirir davetiye çıkarmış, yargı çevresi dışında ikamet eden katılanların beyanlarının tespiti için birçok istinabe talebinde bulunmuş ve sonuçta bozma ilamına uyulmasına karar vermiştir. Bozma ilamı çerçevesinde yapılan yargılama sonunda 7/2/2012 tarihinde, sanıklara isnat olunan eylemin 765 sayılı mülga Kanun'un 389. maddesinde düzenlenen tedbirsizlik veya meslek ya da sanatında tecrübesizlik, nizam ve emir ile kaidelere riayetsizlik neticesi olarak demir yolu üzerinde kazaya neden olma suçunu oluşturduğunun 2. Dairenin 12/7/2010 tarihli kararıyla belirlendiği, söz konusu suç için kanunda öngörülen dava zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle sanıklar hakkında açılan davaların düşürülmesine karar verilmiştir.

20. Karar, bir kısım katılan vekili tarafından temyiz edilmiştir.

21. Gerekçeli kararın bazı katılanların vekiline tebliğ edilmediğini tespit eden ve bahse konu eksikliğin giderilmesi için 24/4/2013 tarihinde dava dosyasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar veren Yargıtay 12. Ceza Dairesi (12. Daire) 3/2/2014 tarihinde, sanıklara isnat edilen eylemin 765 sayılı mülga Kanun'un 455. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen dikkatsizlik ve tedbirsizlik neticesi birden fazla kişinin ölümüne ve birçok kişinin yaralanmasına sebebiyet verme suçu kapsamında da değerlendirilebileceği sonucuna varmış; sanıkların hukuki durumunun söz konusu norm çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği ve suç eşyası esas defterine kayıtlı eşyalar hakkında bir karar verilmesinin lazım geldiği gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar vermiştir.

22. Bozma sonrası yargılamada Ceza Mahkemesi bozma ilamına karşı sanık R.S.nin beyanını tespit etmiş, yargı çevresi dışında ikamet eden katılanlar ile sanık F.K.nın beyanlarının tespiti için istinabe taleplerinde bulunmuş ve sonuçta bozma ilamına uyulmasına karar vermiştir. Bozma ilamı çerçevesinde yapılan yargılamanın 24/11/2014 tarihli üçüncü celsesinde, sanık R.S.nin 1 yıl 15 gün hapis ve 50 TL adli para cezasıyla, sanık F.K.nın ise 3 yıl 1 ay 15 gün hapis ve 152 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Ceza Mahkemesi, kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışlarını gözönünde bulundurduğunda yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varamadığını belirterek sanık R.S. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermemiş ancak cezasının ertelenmesi hâlinde ileride tekrar suç işlemeyeceği konusunda vicdani kanaate vardığını ifade ederek sanık R.S. hakkında hükmettiği cezaları ertelemiştir.

23. Anılan karar sanık müdafileri ile aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı katılanların vekilleri tarafından temyiz edilmiştir. Başvurucu vekili temyiz talebinde kusurun tamamen sanıklarda olduğunun gözardı edildiğini, yeniden suç işlemeyeceği yönünde kanaat oluşmadığı gerekçesiyle sanık R.S. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmediğini ancak aynı sanığa verilen cezaların ertelenmesine karar verilerek çelişkiye düşüldüğünü ve sanıklara verilen cezaların ortaya çıkan zarara nazaran az olduğunu iddia etmiştir.

24. 12. Daire 30/3/2016 tarihinde, katılma isteminde bulunmalarına rağmen bu konuda herhangi bir karar verilmeyen mağdurlara gerekçeli kararın tebliğ edilmediği gerekçesiyle bahse konu eksikliklerin giderilmesi için dava dosyasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

25. 26/9/2018 tarihinde 12. Daire;

i. Ölenler ve mağdurlar ile bazı katılanların isimlerinin gerekçeli karar başlığında

yazılmaması,

ii. Davaya katılma hakkı olmayan bir mağdurun gerekçeli karar başlığında katılan olarak gösterilmesi,

iii. Katılma talepleri hükümsüz hâle gelen bazı katılanlar ile hatalı olarak davaya katılmasına karar verilen bir mağdura gerekçeli karar başlığında katılan olarak yer verilmesi,

iv. Sanıklar hakkında 765 sayılı mülga Kanun'un 455. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen dikkatsizlik ve tedbirsizlik neticesi birden fazla kişinin ölümüne ve birçok kişinin yaralanmasına sebebiyet verme suçundan mahkûmiyet kararı verildiği hâlde gerekçeli karar başlığında suç isminin taksirle demir yolu kazası tehlikesine sebebiyet verme olarak yazılması,

v. Suçun işlendiği zaman dilimi ile sanıkların gözaltı, tutuklanma ve tahliye tarihlerinin gerekçeli karar başlığına yazılmaması,

vi. Sanıklar hakkındaki hapis cezaları üst hadden tayin edildiği hâlde adalet ve hakkaniyete uygun olmayacak şekilde sanıklara az miktarda adli para cezası tayin edilmesi,

vii. Sanık müdafilerinin hükmedilen hapis cezalarının adli para cezasına çevrilmesini ve hükmolunan adli para cezalarının taksitlendirilmesini de kapsayan lehe hükümlerin uygulanmasına ilişkin talepleri hakkında karar verilmemesi,

viii. Sanık R.S. hakkında yeniden suç işlemeyeceği hususunda olumlu kanaat edinilemediği gerekçesiyle hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmamasına karar verildikten sonra sabıkasız geçmişinden dolayı ileride tekrar suç işlemeyeceği hususunda olumlu kanaat edinildiğinden bahisle hükmedilen hapis cezasının ertelenmesine karar verilmek suretiyle hükümde çelişkiye neden olunması,

ix. Sanıkların gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri sürelerin cezalarından mahsubuna karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi,

x. Lehlerine maktu vekâlet ücretine hükmolunan katılanların ad ve soyadlarının kararda yazılması gerektiğinin gözetilmemesi,

xi. Yaşı küçük bazı katılanlar için vekil görevlendirilmesi nedeniyle zorunlu vekillik ücretlerinin yargılama gideri olarak sanıklardan tahsil edilmesine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi,

xii. Yargılama giderlerinin her bir sanığa sebebiyet verdikleri tutar kadar ayrı ayrı yükletilmesine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi,

xiii. Uyulmasına karar verilen 3/2/2014 tarihli bozma ilamında vurgulandığı hâlde suç eşyası esas defterine kayıtlı eşya hakkında bir karar verilmemesi nedenleriyle Ceza Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar vermiştir.

26. 12. Dairenin bozma ilamına uyan Ceza Mahkemesi 1/4/2019 tarihli dördüncü celsede F.K.nın neticeten 15.784 TL adli para cezasıyla, R.S.nin ise 47.352 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş ve verilen adli para cezalarını birer ay arayla 20 eşit taksite bölüp ertelemiştir.

27. Anılan karar, sanık müdafileri ile aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı katılanların vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

28. 12. Daire, dava zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle 25/12/2019 tarihinde

sanıklar hakkındaki kamu davalarının düşmesine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

29. Olayın meydana geldiği tarihte yürürlükte bulunan 765 sayılı mülga Kanun'un 102. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

...

3 - Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

4 - Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis yahud sürgün veya hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müstelzim cürümlerde beş sene ... geçmesile ortadan kalkar.

...”

30. 765 sayılı mülga Kanun'un 104. maddesi şöyledir:

“Hukuku amme davasının müruru zamanı, mahkümiyet hükmü yakalama, tevkif, celb veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya C. müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir.

Bu halde müruru zaman, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeğe başlar. Eğer müruru zamanın kesen muameleler müteaddid ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeğe başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müddetini 102 nci maddede ayrı ayrı muayyen olan müddetlerin yarısının ilavesile baliğ olacağı müddetten fazla uzatamaz.”

31. 765 sayılı mülga Kanun'un 389. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bir kimse tedbirsizlik veya meslek veya sanatında tecrübesizlik veya nizam ve emir ve kaidelere riayetsizlik neticesi olarak demiryolu üzerinde bir kaza vukuu tehlikesine meydan verirse üç aydan otuz aya kadar hapse ve iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye ve kaza vukubulmuş ise beş seneye kadar ağır hapse ve yüz elli liradan aşağı olmamak üzere ağır cezayı nakdiye mahkum olur.”

32. 765 sayılı mülga Kanun'un 455. maddesi şöyledir:

“Tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve sanatta acemilik veya nizamat, ve evamir ve talimata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren şahıs iki seneden beş seneye kadar hapse ve 250 liradan 2.500 liraya kadar ağır para cezasına mahkum olur.

Eğer fiil birkaç kişinin ölümünü mucip olmuş veya bir kişinin ölümü ile beraber bir veya birkaç kişinin de mecruhiyetine sebebiyet vermiş ve bu yaralanma 456 ncı maddenin 2 nci fıkrasında beyan olunan derecede bulunmuş ise dört seneden on seneye kadar hapis ve 1.000 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile mahkum olur.

Yukardaki fıkralarda beyan olunan cezalar, kusurun derecesine göre sekizde birine kadar indirilebilir.”

33. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun “Zaman bakımından uygulama” kenar başlıklı 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.”

34. 5237 sayılı Kanun'un “Dava zamanaşımı” kenar başlıklı 66. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası;

...

d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,

...

Geçmesiyle düşer.

...”

35. 5237 sayılı Kanun'un “Dava zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi” kenar başlıklı 67. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir.

“2) Bir suçla ilgili olarak;

a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi,

b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,

c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi,

d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi,

Halinde, dava zamanaşımı kesilir.

(3) Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.

(4) Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.”

36. 5237 sayılı Kanun'un “Taksirle öldürme” kenar başlıklı 85. maddesi şöyledir:

“(1) Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

B. Uluslararası Hukuk

37. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “İnsan haklarına saygı yükümlülüğü” kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

“Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.”

38. Sözleşme'nin “Yaşam hakkı” kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur...”

39. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında, Sözleşme'nin 2. maddesinin ilk cümlesinin devletin yalnızca kasti ve hukuka aykırı olarak ölüme sebebiyet vermekten kaçınmasını değil aynı zamanda devletlerin egemenlik yetkileri içinde bulunan kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli tedbirleri almalarına dair devletlere pozitif yükümlülük yüklediği de hatırlatılmaktadır (L.C.B/Birleşik Krallık, B. No:23413/94, 9/6/1998, § 36).

40. AİHM’e göre Sözleşme’nin 2. maddesi, devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının bulunduğu durumlarda devlete elindeki tüm imkânları kullanarak yaşama hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak yeterli yargısal veya diğer tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Osman/Birleşik Krallık [BD], B. No: 23452/94, 28/10/1998, § 115; Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık, B. No: 46477/99, 14/3/2002, § 54). AİHM, bu yükümlülüğün -kamusal olsun veya olmasın- yaşama hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından da geçerli olduğu kanaatindedir (Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 31/11/2004, § 71).

41. Bone/Fransa ((k.k.), B. No: 69869/01, 1/3/2005) kararında devletlerin tren istasyonunda bulunan herkesin yaşamını güvence altına almaya yönelik tedbirler almaları yönünde pozitif yükümlülükleri olduğunu belirten AİHM, Kalender/Türkiye (B. No: 4314/02, 15/12/2009) kararında devlet görevlilerinin ya da kurumlarının demir yolu taşımacılığı gibi potansiyel olarak tehlikeli etkinliklerde muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri gözardı ederek demir yolu taşımacılığı gibi tehlikeli bir etkinlik nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -bireyler kendi inisiyatifleriyle hangi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun- insan hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmamasının Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği anlamına gelebileceğini ifade etmiştir (Kalender/Türkiye, § 52).

42. AİHM'in yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğünün usul boyutunun incelenmesi konusunda benimsediği ilkeler için bkz. Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 95, 96.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

43. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu, yakınlarının ölümüyle sonuçlanan olay hakkındaki yargılamanın makul bir süratle yürütülmediğini ve bu sebeple olayın sorumlularının cezalandırılamadığını belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

45. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir.”

46. Anayasa’nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

47. Başvurucu, başvuru formunda yaşam hakkının devlete birtakım pozitif ve negatif yükümlülükler yüklediğinden söz etse de demir yolu işletmeciliğiyle ilgili olarak devletin pozitif yükümlüklerini ihlal ettiği yönünde bir iddiada bulunmamıştır. Bu nedenle yapılacak inceleme sadece yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında olacaktır.

1. Kabul Edilebilirlik

a. A.T., N.T. ve M.T. ile İlgili Başvuru Yönünden

48. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı güncel bir kişisel hakkı doğrudan etkilenen kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa ve Sözleşme'nin ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 47). Nitekim mağdurun bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı ve yakın akrabalık ilişkisinin bulunduğu kimi durumlarda -özellikle yaşam hakkının söz konusu olduğu- başvuruculaların ihlalden doğrudan etkilenmemiş olmalarına rağmen ihlalden dolaylı olarak etkilenmeleri nedeniyle bu etkiye dayanarak kendi adlarına başvuru yapabilecekleri kabul edilmiştir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014).

49. Öte yandan mağdur kavramı Anayasa Mahkemesi tarafından hukuk ve ceza davaları ile idari davalardaki menfaat ve ehliyet kavramlarından bağımsız bir şekilde yorumlanmaktadır. Bu nedenle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bir başvuruda başvurucunun dolaylı mağdur sıfatının olup olmadığı, başvurucu ile ölen arasındaki kişisel ve özel bağın ne ölçüde sıkı olduğuna bağlıdır. Bu bağın belirlenmesinde başvurucu ile ölenle arasında kan bağının bulunup bulunmaması ya da başvurucunun ölenin mirasçısı olup olmaması gibi hususlar tek başına rol oynamaz. Nitekim;

i. Duygu Altıntaş ve diğerleri (B. No: 2015/18411, 13/9/2018, § 59) başvurusu hakkında verilen kararda; müşteki sıfatıyla soruşturmada yer alması, ölenle birlikte yaşadığını iddia etmesi ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karara ölenle müşterek çocukları olan diğer başvurucularla birlikte yaptığı itirazın mağdur sıfatı yokluğu nedeniyle reddedilmemesi dikkate alınarak ölenin eski eşinin dolaylı mağdur sıfatını taşıdığı sonucuna varılmıştır (resmî evlilik bağı tespit edilemese de başvurucunun dolaylı mağdur olarak kabul edildiği başvuru için bkz. Aisha Fares, B. No: 2015/18701, 31/10/2018, § 75).

ii. Abdülkadir Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/11868, 12/6/2018, § 76) başvurusu hakkında verilen kararda ise müteveffaların daha yakın akrabalarının da dosyada başvurucu sıfatıyla

yer almaları ve ölenler ile yakın kişisel ilişki durumlarına ilişkin özel bir durum ortaya koyamamaları dikkate alınarak yeğenlerin, eski eşin ve eniştenin mağdur sıfatının bulunmadığı değerlendirilmiştir.

50. Somut olayda başvurucu; A.T.nin, ölen eşi H.T.nin kardeşi; N.T. ve M.T.nin ise H.T.nin yeğenleri olduğunu beyan etmiş ancak sözü edilen kişilerle arasındaki kişisel ve özel bağın ne olduğuyla ilgili hiçbir açıklama yapmamıştır. Bu nedenle başvurucunun A.T., N.T. ve M.T.nin ölümlerine ilişkin olarak dolaylı mağdur sıfatını haiz olmadığı değerlendirilmiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle A.T., N.T. ve M.T. ile ilgili başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. H.T. ile İlgili Başvuru Yönünden

52. Anayasa Mahkemesi, bazı istisnaları olsa da bireysel başvuru yolları tüketilmeden önce yapılan başvuruları, başvuru yollarının incelenme tarihine kadar tüketilmesi koşuluyla incelemektedir (Ziver Demircan, B. No: 2014/235, 3/2/2016, §§ 41-48). Başvuruya konu edilen yargılama da bireysel başvurunun incelenmesinden önce sona ermiştir. Ayrıca başvuruya konu yargılama nedeniyle yapılan Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya (B. No: 2015/1232, 30/10/2018) başvurusunda mahkeme, olayın demir yollarının işletilmesi sırasında vuku bulduğunu ve livreye göre saatte 80 km hızla gitmesi gereken trenin saatte 130 km hızla gitmesi sonucu olayın meydana geldiğine dair bilirkişi raporunu dikkate alarak muhakeme hatasını aşan bir durumun söz konusu olduğu ve somut olay bakımından yaşam hakkının usul boyutunun ceza soruşturması yapılmasını gerektirdiği sonucuna varmıştır (anılan kararda bkz. § 50). Bu nedenle başvuru yollarının tüketilmesi yönünden başvuruda herhangi bir eksiklik bulunmamaktadır. O hâlde açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmayan, H.T. yönünden yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

53. Anayasa'nın 17. maddesinin kendisine yüklediği pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin yönü uyarınca devlet, şüpheli her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütmelidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 54; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94).

54. Bununla birlikte etkili soruşturma yükümlülüğü bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

55. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için;

- Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz, resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

- Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30) gerekir.

56. Son olarak belirtmek gerekir ki olası cezai sorumluluğun tespiti adına, soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçilmiş ise ilk derece mahkemesi önündeki yargılama aşaması dâhil bütün süreç Anayasa'nın 17. maddenin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olmalıdır (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Başvuruya konu edilen yargılama sürecinde yapılan işlemler ve başvurucunun iddiaları birlikte değerlendirildiğinde başvuruda incelenmesi gereken mesele, yargılamanın makul bir sürat ve özenle yürütülüp yürütülmediğidir.

58. Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya başvurusunda meydana gelen olayda ölen ve yaralananların fazlalığı nedeniyle ölenlerin yakınları ile yaralıların ifadelerinin tespitinin uzun zaman alması anlaşılabilir bir durum olduğu ancak yargılamadaki hiçbir unsurun yargılamanın sonuçlandırılamamasını haklı kılmadığı belirtilerek yargılamanın makul bir süratle yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir (anılan kararda bkz. § 56). Sözü edilen kararın verildiği tarihten sonra da yargılama 10 ay 25 gün daha sürmüş ve nihayetinde sanıklar hakkındaki kamu davası zamanaşımına uğramıştır. Yargılamanın bütününde yapılan işlemler ve bozma kararlarının içerikleri dikkate alındığında davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesinin sebebi davanın sürüncemede bırakılmış olmasıdır. Bu bakımdan başvuruya konu yargılamanın makul bir özen ve süratle yürütüldüğü söylenemez.

59. Açıklanan gerekçelerle H.T. ile ilgili başvuruda Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

61. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

62. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler

belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

63. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

64. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

65. İncelenen başvuruda sanıkların bir cezasızlık nedeni olan dava zamanaşımından istifade etmesine neden olacak surette makul bir özen ve süratle yargılama yapılmaması nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır ancak Anayasa'nın 38. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca suç için sonradan yürürlüğe giren kanunda öngörülen daha uzun dava zamanaşımı süresi geçmişte işlenen suç yönünden uygulanamadığı için kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ceza Mahkemesine gönderilmesi mümkün görülmemiştir.

66. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için, başvurucunun talebi de dikkate alınarak yaşam hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

67. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. A.T., N.T. ve M.T. ile ilgili başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. H.T. ile ilgili başvuru yönünden yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. H.T. ile ilgili başvuru yönünden Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi edinmesi için Sakarya 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/270, K.2019/69) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAKBULE TEKİN

B. No: 2019/7116 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7116

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAKBULE TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7116)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Makbule TEKİN

Vekili : Av. Behzat ATEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilgili mevzuat uyarınca hak sahibi olarak tespit edilen depremzedeye kalıcı konut tahsis edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Hak Sahipliği Süreci

8. Diyarbakır ve çevresinde 6/9/1975 tarihinde meydana gelen depremde Lice ilçesi Güldiken köyünde bulunan, başvurucunun murisine ait ev yıkılmıştır.

9. Deprem nedeniyle evi hasar görenler 15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayatlara Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun hükümleri uyarınca hak sahibi kabul edilmiştir.

10. Buna göre söz konusu depremdeki ağır hasarlı ve yıkık binalardan dolayı 8.159 aile hak sahibi kabul edilmiştir. Ayrıca 1975 ve 1976 yıllarında Hani, Kulp ve Lice ilçeleri ile köylerinde geçici ve kalıcı nitelikte toplam 7.115 konut tamamlanıp hak sahiplerine teslim edilmiştir.

11. Güldiken köyünde, talep ve taahhütname veren afetzedelerin adı, soyadı, doğum tarihi ve baba adları belirtilmek suretiyle hak sahipliği listesi hazırlanmıştır. Buna göre 122 kişinin hak sahibi olduğu tespit edilmiştir. Hak sahipliğinin belirlenmesinden sonra 95 konut ihale suretiyle yaptırılmıştır.

12. Diyarbakır Valiliğinin (İdare) oluşturduğu komisyonca hazırlanan, hak sahibi olarak kabul edilenlere ait isim listesinde başvurucunun murisinin de ismi yer almaktadır. Başvurucu 7269 sayılı Kanun uyarınca hak sahibi olduğunu belirterek adına konut veya kredi verilmesi istemiyle 25/8/2014 tarihinde İdareye başvuruda bulunmuştur. Bu talebe İdarece herhangi bir cevap verilmemiştir.

B. Dava Süreci

13. Başvurucu; İdarece düzenlenen hak sahipliği listesinde murisinin adının bulunduğunu ancak İdarece bugüne kadar herhangi bir ilan ya da duyuru yapılmadığı gibi kendisine herhangi bir konut teslimi de yapılmadığını öne sürerek Diyarbakır 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) idari işlemin iptali istemiyle 15/12/2014 tarihinde dava açmıştır.

14. Mahkeme 15/5/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; Güldiken köyünde yapıları yıkık ve ağır derecede hasar gören kişilere ait listede, başvurucu murisinin ismine yer verilerek hak sahibi kabul edildiği belirtilmiştir. Öte yandan köyde yaptırılan boş-işgal ve su basman durumunda bulunan deprem konutlarına ait listede de Devlet eliyle inşa edilerek verilen ahşap karkas konutun iskân durumunda bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca daha sonra yapılan incelemelerde dış duvarın yıkılıp taş duvarın yapıldığı, sıva, cam ve saçak tahtalarının noksan olduğunun tespit edildiği, dolayısıyla başvurucunun konut yardımından yararlandığı kabul edilmiştir.

15. Başvurucunun temyiz talebi üzerine karar, Danıştay Ondördüncü Dairesince (Daire) 10/11/2015 tarihinde bozulmuştur. Kararın gerekçesinde;

i. Olayda, hak sahiplerinin borçlanmalarını yapmaları ve bilahare konutlarını teslim almaları için herhangi bir ilan ve duyuru yapıldığına ilişkin davalı İdarece bilgi ve belge sunulamadığından ve 7269 sayılı Kanun'un 40. maddesine göre hak sahibi olduğu anlaşılan ve ayrıca süresi içinde talep ve taahhütname vermediği yönünde herhangi bir iddiada da

bulunulmayan başvurucunun hak sahipliğinin devam ettiği sonucuna varılmıştır.

ii. Öte yandan Güldiken köyünde yaptırılan konutlardan boş-işgal ve su basman durumunda olanlara ait isim listesinde, başvurucu adına; iskânlı, ahşap kâgir türü, "hasar durumu: dış duvarı yıkmış, taş duvar yapmış; sıva, cam, saçak tahtaları noksan" şeklinde konut tahsisinin yapıldığının belirtildiği ancak afet sebebiyle borçlanmaları yapılan hak sahiplerine yapılacak konutların kalıcı (betonarme, kâgir) konut olması gerektiği dikkate alınarak anılan listede yer alan kayıt ve ifadelerin başvurucuya kalıcı konut tahsisi yapıldığını kesin bir şekilde ortaya koyamadığı vurgulanmıştır.

iii. Netice itibarıyla başvurucu adına kayıtlı olduğu iddia edilen afet konutunun kalıcı konut olup olmadığı hususunda bilgi, belge ve tapu kayıtları istenildikten ve bu konuda bir inceleme yapıldıktan sonra karar verilmesi gerektiği açıklanmıştır.

16. Mahkemece bozma kararına karşı direnilerek 12/4/2016 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; önceki gerekçeye ilaveten deprem sonrası inşa edilen binaların prefabrike kalıcı konut olduğu ve kısa süreli ve geçici iskân için değil uzun süreli daimî iskân amacıyla yapıldığı, normal bakımlarının yapılması hâlinde ömürlerinin en az 50 yıl olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla hak sahiplerine teslim edilen konutlarda hâlen ikamet etmekte olanların varlığı da gözönünde bulundurulduğu açıklanarak teslim edilen yapıların kalıcı konut niteliğinde olduğu, ayrıca hak sahiplerine yapılacak konutların betonarme-kâgir olması gerektiği yolunda bir düzenleme de bulunmadığı ifade edilmiştir.

17. Başvurucunun temyiz talebi üzerine karar, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca (İDDK) 9/2/2017 tarihinde onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de Danıştay İDDK tarafından 17/10/2018 tarihinde reddedilmiştir.

18. Nihai karar 4/2/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 6/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Sedat Şanlı, B. No: 2018/6812, 3/7/2019, §§ 22-43.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, 7269 sayılı Kanun kapsamında hak sahibi oldukları hâlde kalıcı nitelikte konut tahsisi yapılmaması nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma hakları ile diğer bazı anayasal güvencelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, başvurucunun hak sahipliğinin kanun gereği çok uzun süre önce

sona ermiş olması sebebiyle başvurucunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca İdare Mahkemesi ve Danıştay tarafından ilgili mevzuat uyarınca dava konusu işlemin incelendiği ve hukuka aykırılık görülmediği ifade edilmiş, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkı yönünden yapılacak değerlendirmede ilgili mevzuat hükümlerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bütün şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Anayasa Mahkemesi Sedat Şanlı kararında benzer şikâyeti zaman bakımından yetkisi kapsamında görmüştür. Anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

29. Anayasa Mahkemesi eldekine benzer bir başvuruyu Sedat Şanlı kararında incelemiştir. Anılan kararda, yargılama sırasında yapılan tespit gözönüne alındığında başvurucunun 7269 sayılı Kanun'da konut tahsisi için öngörülen şartları yerine getirdiğinin kabulü gerektiği ve başvurucunun 35. madde kapsamında korunması gereken bir menfaatinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sedat Şanlı, § 50).

30. Anayasa Mahkemesi konu ile ilgili olarak İDDK tarafından 9/2/2017 tarihinde verilen karara değinmiş ve söz konusu kararda 7269 sayılı Kanun'da afet sebebiyle hak sahiplerine teslim edilecek konutların betonarme-kârgir olması gerektiği yolunda bir düzenleme bulunmadığına vurgu yapıldığına işaret etmiştir. Anılan olayda başvurucunun murisine fiilî olarak bir konut teslim edildiğine dikkat çeken Anayasa Mahkemesi; İDDK kararında idarenin kalıcı prefabrik konut teslim etmekle kanuni yükümlülüğünü yerine getirdiğinin kabul edildiğini belirtmiş, Danıştayın bu yorumunun keyfî olmadığını ve bariz takdir hatası içermediğini ifade etmiştir (Sedat Şanlı, §§ 59-60).

31. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi aradan kırk dört yıl geçtiği hâlde başvurucuya teslim edilen konut yönünden bir tapu kaydı verilip verilmediğinin araştırılmadığının, başvurucuya fiilî olarak bir konut teslimi yapıldığı kabul edilmiş ise de bu konuta ilişkin tapunun verilip verilmediğinin belirsiz olduğunun altını çizmiştir. Sözü edilen kararda, konutu edinme yönünde 7269 sayılı Kanun hükümlerine dayalı olarak meşru bir beklentisi olan başvurucunun bu beklentisinin karşılandığından söz edilebilmesi için mülkiyet belgesi

niteliği taşıyan tapu kaydının kendisine verilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Kararda sonuç olarak başvurucuya teslim edilen konutun tapu kaydının başvurucu adına düzenlenip düzenlenmediği araştırılmadığından mülkiyet hakkının korunmasına yönelik usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği değerlendirilmiştir (Sedat Şanlı, §§ 61-62).

32. Mevcut başvuruda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

35. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, maddi ve manevi tazminat ile yeniden yargılamaya hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

37. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

38. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi

kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

39. Anayasa Mahkemesi, teslim edilen konutun tapu kaydının hak sahibi adına düzenlenip düzenlenmediği araştırılmadan mülkiyet hakkının korunmasına yönelik usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

40. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

41. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

42. Yargılama gideri olarak 4.500 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine (E.2016/453) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET EKEN

B. No: 2019/7344 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7344

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET EKEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7344)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Ahmet EKEN

Vekili : Av. İbrahim BARLAS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bağıştan rücu nedenine dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescil davasının hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucunun Dayandığı Tapu Kayıtları

8. Başvurucunun 64/384 oranında hisse sahibi olduğu İstanbul'un Büyükçekmece ilçesine bağlı Çakmaklı köyünde bulunan 188, 193, 234, 881 ve 1279 parsel sayılı taşınmazlar diğer hissedarlarla birlikte okul, cami, park ve çocuk bahçesi yapılmak üzere Çakmaklı Köy Tüzel Kişiliğine 21/7/1988 tarihinde şartlı bağışlanmıştır. İdari yapılanma nedeniyle Çakmaklı köyü önce Kıraç Belediyesine daha sonra Esenyurt Belediyesine bağlanmıştır.

9. 14/8/1992 tarihinde yapılan imar uygulamasıyla söz konusu 188, 193 ve 234 sayılı parseller 201 ada 1 parsel, 203 ada 6 parsel, 212 ada 3, 4 ve 5 parsel olarak arsa vasfında Çakmaklı Köy Tüzel Kişiliği adına tescil edilmiştir.

10. Ardından 212 ada 3, 4 ve 5 numaralı parseller ikinci kez imar uygulamasına tabi tutularak 12/5/1998 tarihinde 212 ada 29, 30 ve 31 parsel olarak Çakmaklı Köy Tüzel Kişiliği adına tescil edilmiştir.

11. Çakmaklı köyünün Kıraç Belediyesi hudutlarına dâhil edilmesi nedeniyle 201 ada 1 parsel, 203 ada 6 parsel ve 212 ada 29, 30 ve 31 numaralı parseller 19/7/2007 tarihinde Kıraç Belediyesi adına tescil edilmiştir.

12. Kıraç Belediyesinin 17/8/2007 tarihli kararıyla 212 ada 29, 30 ve 31 parsel sayılı taşınmazlar; 12/5/2011 tarihli kararıyla da 201 ada 1 parsel sayılı taşınmaz üçüncü kişilere satılmıştır.

13. 203 ada 6 parsel sayılı taşınmaz ise 11/8/2010 tarihinde ikinci kez imar uygulamasına tabi tutularak 203 ada 19 parsel olarak davalı Esenyurt Belediyesi adına tescil edilmiştir.

B. Diğer Hissedarların Açtıkları Davalar

14. Başvuru formu ile ekindeki bilgi ve belgelere -ilk derece mahkemesi kararlarına- göre; başvuru konusu taşınmazlarda 80/384 oranında hisse sahibi olan diğer bazı hissedarlar, Büyükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde 29/11/2013 tarihinde açtıkları davada (E.2013/965) şartlı olarak bağışlanan taşınmazların koşulun yerine getirilmemesi nedeniyle tapu iptali ve tescil ile tazminat talebinde bulunmuşlardır. Büyükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesince 17/12/2014 tarihinde, rücu koşullarının oluştuğunun tespitiyle üçüncü kişilere satılan 212 ada 29, 30 ve 31 parseller ile 201 ada 1 parsel yönünden tazminata hükmedilmiş; 203 ada 19 parsel yönünden ise davalı Esenyurt Belediyesi adına olan 80/384 hissenin iptali ile davacılar adına tesciline karar verilmiştir.

15. Kararın gerekçesinde, bağıştan rücuya ilişkin davalarda bir yıllık hak düşürücü sürenin şartın yerine getirilmesindeki umudun tükendiği tarihten itibaren başlayacağı vurgulanmıştır. Buna göre satılan taşınmazlar yönünden üçüncü kişilere yapılan satış nedeniyle şartın yerine getirilme imkânının ortadan kalktığı, davalı Esenyurt Belediyesi adına kayıtlı olan taşınmaz yönünden ise geçen süreye rağmen şartın yerine getirilmemesi nedeniyle rücu koşullarının oluştuğu kabul edilmiştir.

16. Başvuru konusu taşınmazlarda 80/384 oranında hisse sahibi olan diğer bazı hissedarların Büyükçekmece 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde 29/4/2014 tarihinde aynı

taleple açtıkları dava da (E.2014/221) 23/3/2015 tarihinde benzer gerekçeyle kabul edilmiştir.

C. Başvuru Konusu Dava Süreci

17. Başvurucu, okul, cami, park ve çocuk bahçesi şartıyla bağışladığı taşınmazların koşulun yerine getirilmediğini belirterek 14/7/2015 tarihinde Büyükçekmece 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Esenyurt Belediyesi (Belediye) aleyhine bağıştan rücu nedenine dayalı tapu iptali ve tescil ile tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde, diğer hissedarların açtıkları davada söz konusu tapunun iptali ile tesciline karar verildikten sonra bağışlama şartının yerine getirilmediğini öğrendiğini belirtmiş ancak tam olarak hangi tarihte öğrendiğini açıklamamıştır.

18. Mahkemece 6/10/2016 tarihinde hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, bağışın koşullu olduğu ve koşulun yerine getirilmediğinin açık olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte imar işleminden sonra çok uzun süre dava açılmadığı açıklanarak bir yıllık hak düşürücü sürede bağıştan dönme hakkının kullanılmadığı belirtilmiştir.

19. Başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesince 30/3/2017 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; bağışın koşullu olduğu ve geçen sürede koşulun yerine getirilmediği ancak 14/8/1992 tarihinde birinci imar uygulaması, 12/5/1998 tarihinde de ikinci imar uygulamasının kesinleştiği hâlde çok uzun süre dava açılmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca aynı taşınmazların dava dışı hissedarları tarafından aynı sebeple 29/11/2013 tarihinde Büyükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmış olmasına rağmen başvurucunun bu tarihten itibaren bir yıl geçtikten sonra 14/7/2015 tarihinde başvuru konusu davayı açtığı belirtilerek başvurucunun hak düşürücü süre içerisinde bağıştan dönme hakkını kullanmadığı kabul edilmiştir.

20. Başvurucunun temyiz talebini inceleyen Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 7/11/2018 tarihinde kararı onamıştır.

21. Nihai karar başvurucuya 8/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 28/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun “Şartın icrası” kenar başlıklı 241. maddesi şöyledir:

"Vahip, mukavele mucibince mevhubünleh tarafından kabul edilmiş olan mükellefiyetin icrasını talep edebilir.

Ammenin menfaati için mevhubunlehe tahmil edilmiş olan mükellefiyetin icrasını talebetmek salahiyeti, vahibin vefatından sonra, ait olduğu mercie intikal eder.

Hibe edilen şeyin kıymeti masrafını korumaz ve masraf fazlası kendisine tesviye edilmezse mevhubunlehin, mükellefiyeti icradan imtina etmeğe hakkı vardır."

24. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Yüklemeli bağışlama” kenar başlıklı 291. maddesi şöyledir:

"Bağışlayan bağışlamasına yüklemeler koyabilir.

Bağışlayan, sözleşme gereğince bağışlanan tarafından kabul edilmiş olan yüklemelerin yerine getirilmesini isteyebilir.

Kamu yararına olarak bağışlamaya konulmuş olan bir yüklemenin yerine getirilmesini isteme yetkisi, bağışlayanın ölümünden sonra, ilgili kamu kurumuna geçer.

Bağışlama konusunun değeri, yüklemenin yerine getirilmesi masraflarını karşılamaz ve aşan kısım kendisine ödenmezse bağışlanan, yüklemeyi yerine getirmekten kaçınabilir."

25. 818 sayılı mülga Kanun'un “Hibe edilen malların istirdadı” kenar başlıklı 244. maddesi şöyledir:

"Vahip, aşağıdaki hallerden biri vukuunda elden yaptığı hibeden veya tenfiz ettiği taahhüdünden rücu ve mevhubunlehin elinde halen ne kalmış ise onun iadesini dava edebilir.

1- Mevhubunleh, vahibe yahut yakınlarından birine karşı ağır bir cürum irtikap ederse.

2- Mevhubunleh, vahide veya ailesi için kanunen mükellef olduğu vazifelere karşı ehemmiyetli bir suretle riayetsizlikte bulunmuş ise.

3- Mevhubunleh, hibeyi takyit eden mükellefiyeti haklı bir sebep olmaksızın icra etmezse."

26. 6098 sayılı Kanun’un “Bağışlamanın geri alınması” kenar başlıklı 295. maddesi şöyledir:

"Bağışlayan, aşağıdaki durumlardan biri gerçekleşmişse, elden bağışlamayı veya yerine getirdiği bağışlama sözünü geri alabilir ve bağışlananın istem tarihindeki zenginleşmesi ölçüsünde, bağışlama konusunun geri verilmesini isteyebilir:

1. Bağışlanan, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse.

2. Bağışlanan, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranmışsa.

3. Bağışlanan, yüklemeli bağışlamada haklı bir sebep olmaksızın yüklemeyi yerine getirmemişse.."

27. 818 sayılı mülga Kanun'un “Müruru zaman ve dava hakkının mirasçılara intikali” kenar başlıklı 246. maddesi şöyledir:

"Vahibin, rücu sebebine vakıf olduğu günden itibaren bir sene içinde hibeden rücu etmeğe hakkı vardır.

Vahip sene geçmeden vefat ederse dava hakkı, mirasçılarına intikal eder ve mirasçılar senenin hitamına kadar rücu davası ikame edebilirler.

Mevhubunleh, haksız olarak tasavvur ve tasmim ile vahibi öldürür veya rücu hakkını kullanmaktan menederse, mirasçılar hibenin feshini dava edebilirler."

28. 6098 sayılı Kanun’un “Geri alma hakkının süresi ve mirasçılara geçmesi” kenar başlıklı 297. maddesi şöyledir:

"Bağışlayan, geri alma sebebini öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alabilir.

Bağışlayan bir yıllık süre dolmadan ölürse, geri alma hakkı mirasçılarına geçer ve

mirasçıları bu sürenin sona ermesine kadar bu hakkı kullanabilirler.

Bağışlayan, sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçıları, ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilirler.

Bağışlanan, bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürür veya onun geri alma hakkını kullanmasını engellerse, mirasçıları bağışlamayı geri alabilirler."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ifade edilen hakkın kurucu unsurlarından birinin mahkemeye erişim hakkı olduğunu belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36). Mahkemeye erişim hakkı, Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olup (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52) bu kapsamda (1) numaralı fıkra, herkesin kişisel hakları ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya bir yargı yeri önüne çıkarma hakkını güvence altına alır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

31. Mahkemeye erişim hakkı, niteliği gereği devlet tarafından düzenleme yapılmayı gerektirdiğinden mutlak bir hak olmayıp sınırlamalara tabidir. AİHM'e göre bu hak, Sözleşme'nin tanımlamaksızın kabul ettiği bir hak olduğundan bir hakkın kapsamını belirleyen (çerçevesini çizen) sınırlardan başka sınırlamalara da tabi olabilir. Ancak hiçbir durumda bu sınırlamalar hakkın özünü zedelememelidir (Golder/Birleşik Krallık, § 38).

32. Ayrıca bu sınırlama, meşru bir amaç izlemeli ve kullanılan araçlarla gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmalıdır, aksi takdirde bu sınırlama 6. maddenin (1) numaralı fıkrasıyla bağdaşmaz (Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu, derece mahkemelerince hak düşürücü sürenin başlangıcının belirtilmediğini ve derece mahkemelerinin gerekçelerinin hukuki temele dayanmadığını, soyut ve sübjektif bir yorumla emsal içtihatların aksine karar verildiğini öne sürmüştür. Başvurucu, şartın yerine getirilmediğini öğrenme tarihinin imar uygulaması tarihi olmayacağını ileri sürmüştür. Başvurucu sonuç olarak belirtilen gerekçelerle eşitlik ilkesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ve aynı taşınmazlara ilişkin olarak diğer paydaşların açtıkları ve davaların kabul edildiğine yönelik ilk derece mahkemesi kararlarını da başvuru formu

ekinde sunmuştur.

2. Değerlendirme

35. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, eşitlik ilkesi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun hak düşürücü süreye yönelik şikâyetinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

39. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı ve uyuşmazlık kapsamında bir talebi mahkeme önüne taşıyabilmek ve bunların etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (AYM, E.2013/40, K.2013/139, 28/11/2013).

40. Somut olayda hak düşürücü süreden dolayı reddedilen dava nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

41. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

42. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak

ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

43. Mahkemece imar işleminden sonra çok uzun süre dava açılmadığı açıklanarak bir yıllık hak düşürücü sürede bağıştan dönme hakkının kullanılmadığı gerekçesiyle hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesince 1992 yılında birinci imar uygulaması, 1998 yılında da ikinci imar uygulamasının kesinleştiği hâlde çok uzun süre dava açılmadığı ve ayrıca aynı taşınmazların dava dışı hissedarları tarafından aynı sebeple 29/11/2013 tarihinde dava açılmış olmasına rağmen başvurucunun bu tarihten itibaren bir yıl geçtikten sonra davayı açtığı belirtilerek başvurucunun hak düşürücü süre içerisinde bağıştan dönme hakkını kullanmadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla 6098 sayılı Kanun'un 297. maddesi dayanılarak verilen davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine ilişkin kararla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni temelinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

44. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre koşuluna bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple dava hakkının bir yıllık süre koşuluyla sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

45. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

46. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

47. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

48. Ölçülülük ilkesi, öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin

gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin kişiyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin ölçülü olduğundan söz edilemez (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38). Müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken ilgili yasal düzenlemelerle birlikte somut olayın koşulları ve başvurucunun tutumu da gözönünde bulundurulmalıdır (Ahmet Ersoy ve diğerleri, B. No: 2014/4212, 5/4/2017, § 50).

49. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

50. Başvuru formu ekinde sunulan bilgi ve belgelere -ilk derece mahkemesi kararlarına- göre başvuru konusu taşınmazların dava dışı hissedarları tarafından aynı sebeple 29/11/2013 tarihinde Büyükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davada (E.2013/965) 17/12/2014 tarihinde; 29/4/2014 tarihinde Büyükçekmece 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davada (E.2014/221) ise 23/3/2015 tarihinde davaların kabulüne karar verilmiştir (bkz. §§ 14-16). Bu kararların gerekçelerinde 14/8/1992 tarihinde kesinleşen birinci imar uygulaması ve 12/5/1998 tarihinde kesinleşen ikinci imar uygulamasının bağışlama şartının yerine getirilmediğini öğrenme tarihi olarak değerlendirilmediğini belirtmek gerekir (bkz. §§ 14-16).

51. Başvurucu, dava dilekçesinde diğer hissedarların açtıkları davada söz konusu tapunun iptali ile tesciline karar verildikten sonra bağışlama şartının yerine getirilmediğini öğrendiğini belirtmiş ancak tam olarak hangi tarihte öğrendiğini açıklamamıştır.

52. Başvuru konusu davada derece mahkemelerince başvurucunun 1992 yılında birinci imar uygulaması, 1998 yılında da ikinci imar uygulaması kesinleştiği hâlde çok uzun süre dava açılmadığı ve ayrıca aynı taşınmazların dava dışı hissedarları tarafından aynı sebeple 29/11/2013 tarihinde Büyükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde (E.2013/965) dava açılmış olmasına rağmen başvurucunun bu tarihten itibaren bir yıl geçtikten sonra davayı açtığı belirtilerek başvurucunun hak düşürücü süre içerisinde bağıştan dönme hakkını kullanmadığı kabul edilmiştir (bkz. §§ 18, 19).

53. Öncelikle dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmadığını hatırlatmak gerekir. Ancak dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkını ihlal edip etmediği incelenmelidir. Bu kapsamda

somut olayın koşulları değerlendirildiğinde; başvurucunun açtığı davada imar uygulamalarının kesinleştiği tarihler dikkate alınarak, bu tarihlerden çok uzun süre sonra dava açıldığı gerekçesiyle davanın reddedilmesine rağmen diğer paydaşların açtıkları davalarda, imar uygulamalarının dava açma sürelerinin belirlenmesinde esas alınmadığını vurgulamak gerekir. Bununla birlikte başvuru konusu davada derece mahkemelerinin karar gerekçelerinde, hak düşürücü sürenin tespitinde diğer hissedarların açtıkları ve kabul edilen davalardaki gerekçeden neden farklı bir sonuca ulaşıldığı açıklanmamıştır. Buna göre dava açma süresiyle ilgili kararlar arasındaki farklılığın nedenleri ortaya konulmadığından derece mahkemelerinin kararlarında ilgili ve yeterli gerekçelerin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

54. Öte yandan diğer hissedarların kabul edilen davalarında verilen kararların kesinleşip kesinleşmediği araştırılmadan, diğer hissedarların açtıkları davanın tarihi (29/11/2013) esas alınarak başvurucunun açtığı davanın hak düşürücü süre içerisinde açılmadığına karar verilmiştir. Somut olayın koşulları çerçevesinde başvurucunun diğer hissedarların açtıkları davadan haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan gerekçeler belirtilmeden yapılan bu yorumun dava hakkının varlığını anlamsızlaştırdığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülük kriterini taşıdığı derece mahkemelerince gösterilememiştir.

55. Bu itibarla somut olayda derece mahkemelerinin gerek uyuşmazlık konusu olguyu gerekse bu olgudan hareketle dava açma süresinin hesaplanma usulünü ve sürenin başlatılacağı tarihi belirlemesiyle ilgili yorumunun öngörülemez ve yeterli gerekçeden yoksun nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

56. Yukarıda açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu, ihlalin tespit ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret

etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. Başvuruda, başvuru konusu davanın süresinde açılmadığına ilişkin derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli gerekçeden yoksun yorumunun ölçülü olmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin derece mahkemeleri kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın Büyükçekmece 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki

mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Büyükçekmece 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/367, K.2016/409) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMİ ÇETİNER

B. No: 2019/7982 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7982

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMİ ÇETİNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7982)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Hami ÇETİNER

Vekili : Av. Gürbüz EJDER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisinin tutuklu kaldığı dönemde maaşından kesilen ancak sonradan ödenen aylıkları için faiz tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1966 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetlerinde kıdemli jandarma albay olarak görev yapmakta iken kamuoyunda askerî casusluk davası olarak bilinen soruşturma kapsamında 15/5/2012 tarihinde tutuklanmış, 27/1/2014 tarihinde ise tahliye edilmiştir. İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/2/2016 tarihli kararıyla başvurucunun beraatine hükmedilmiştir. Beraat kararı Yargıtay 16. Ceza Dairesince 21/10/2016 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

9. Başvurucu hakkında görevden uzaklaştırma (açığa alma) tedbirinin uygulanıp uygulanmadığı bireysel başvuru dosyasından anlaşılamamakla birlikte başvurucunun tutuklu kaldığı toplam 1 yıl 8 ay 17 günlük süre boyunca aylığından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır.

10. Başvurucu 9/11/2016 tarihinde Jandarma Genel Komutanlığına müracaat ederek tutuklu bulunduğu dönemde eksik ödenen aylıkları ile diğer ödemelerin yasal faiziyle birlikte ödenmesi talebinde bulunmuştur. Eksik ödenen 33.598,98 TL tutarındaki aylıklar 25/11/2016 tarihinde başvurucunun banka hesabına yatırılmıştır. Jandarma Genel Komutanlığı 6/12/2016 tarihli yazıyla da yasal faiz ödenmesinin mümkün olmadığını başvurucuya bildirmiştir.

11. Başvurucu, faiz ödenmesi talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle 16/12/2016 tarihinde Ankara 12. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, geç yapılan maaş ödemesi için faiz işletilmemesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Mahkeme 20/10/2017 tarihli kararla idari işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına atıfta bulunularak başvurucunun maaşından yapılan kesintilerden kaynaklanan alacağına geç kavuştuğu ve bu yüzden alım gücünde meydana gelen azalmanın karşılanması bakımından faiz işletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

13. Davalı İçişleri Bakanlığı bu karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesinde (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf yoluna başvurmuştur. Bölge İdare Mahkemesi 31/1/2019 tarihli kararla mahkeme kararını kaldırarak davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle şunlar ifade edilmiştir:

i. 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'da ödemede gecikme olmadığı, temerrüde düşülmediği sürece yasal faiz ödenmeyeceği açıktır.

ii. İdare hukukunda, yoksun kalınan maaş alacağı gibi tazminat miktarına faiz ödenip ödenmeyeceği hususu tartışmalı bir konu olsa da yargı kararlarıyla içtihat hâline geldiği üzere idarelerin faiz ödemesiyle yükümlü tutulabilmesi için ilgili tarafından idarenin temerrüde düşürülmesi gerekir.

iii. Kamu personelinin görevden uzaklaştırıldığı veya tutuklu kaldığı dönemde kesilen veya eksik ödenen maaş tutarının memurun beraat etmesi hâlinde ödeneceği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 137. ve devamı maddelerinde geç ödenen maaş tutarları için faiz işletileceğine dair açık bir hüküm

öngörülmemiş ise de ferî bir hak olan faizin de ödenmesi gerekir. Ne var ki faiz ödenebilmesi için idarenin bu konuda temerrüde düşürülmesi zorunludur.

iv. Olayda başvurucunun idareye müracaat ettiği 9/11/2016 tarihi itibarıyla temerrüt oluşmuştur. Ancak idarenin makul bir süre içinde -25/11/2016 tarihinde- maaş alacaklarını ödediği gözetildiğinde faiz işletilmemesi hukuka aykırı değildir.

14. Nihai karar 9/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 14/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 657 sayılı Kanun'un "Görevden uzaklaştırma" kenar başlıklı 137. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Görevden uzaklaştırma, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir."

16. 657 sayılı Kanun'un "Görevden uzaklaştırılan veya görevinden uzak kalan memurların hak ve yükümlülüğü" kenar başlıklı 141. maddesi şöyledir:

"Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

143 üncü maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir."

17. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun "Açığa çıkarılan, tutuklanan veya firar ve izin tecavüzünde bulunan, cezası infaz edilmekte olan subaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı 65. maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"Açığa alınan veya tutuklanan subay ve askerî memurlar hakkında aşağıdaki esaslara göre işlem yapılır:

a) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Haklarında ölüm veya ağır hapis cezasını gerektiren veya yüz kızartıcı bir suçtan ya da taksirli suçlar hariç olmak üzere 5 yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren bir cürümden veya emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarından dolayı kamu davası açılanlar mensup oldukları bakanlıklarca açığa çıkarılabilirler.

Ancak, emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarında; nezdinde mahkeme kurulan kıt’a komutanı veya kurum amiri tarafından fiilin işleniş şekli, niteliği ve disiplini ihlal derecesi bakımından açığa alınmayı gerektirip gerektirmediği hakkında bir görüş bildirilmişse bu görüş de dikkate alınır.

b) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) (a) bendi gereğince açığa çıkarılanlar yapmakta oldukları görevden alıkonulurlar ve kendilerine başka görev verilmez.

c) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Bunlardan;

1. (Değişik: 28/6/2001 - 4699/9 md.) Yargılama sonunda beraatlerine, haklarındaki kamu davasının her ne sebeple olursa olsun ortadan kaldırılmasına veya duruşmanın tatiline veya davanın düşmesine veya kamu davasının reddine veya Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkilerinin kesilmesini gerektirmeyecek şekilde hükümlülüklerine karar verilenlerin açıkları, haklarındaki kararın kesinleşmesi beklenmeksizin kaldırılır.

2. Soruşturmaya konu olan fiillerinin hizmetlerine devama engel olmadığı anlaşılanların açıkları, haklarında karar verilmesi beklenmeksizin kaldırılabilir.

...

f) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Açığa alınan ya da tutuklananlar;

1. Hizmet eri tazminatından ve bu Kanunda öngörülen aile yardım ödeneği, mahrumiyet yeri ödeneği, doğum yardım ödeneği, ölüm yardım ödeneği, tedavi ve cenaze masrafları, yakacak yardımı, giyecek ve yiyecek (tayın bedeli) yardımı, tahsil bursları ve yurttan faydalanma, lojmandan faydalanma hükümlerinden yararlanmaya devam ederler.

2. (Değişik birinci cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Açığa alınanlara ve tutuklulara (hakim subaylar dahil), bu süreler içinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 141 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödenir. Ancak, bu gibilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük hakları ödenir. (Ek cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurtdışı kadrolarında görevliyken açığa alınan veya tutuklananlara da yurtiçinde bir kadroya atanıncaya kadar, bu alt bent uyarınca yurtdışı aylığı ödenir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

18. AİHM, kamu makamlarınca yapılacak ödemelerin gecikmesini faiz ödemeleriyle istikrarlı olarak ilişkilendirmektedir. AİHM'in çeşitli kararlarında, makul olmayan bir gecikme nedeniyle tazminatın değer kaybettiği durumlarda bu tazminatın yeterli olamayacağı belirtilmiştir (Angelov/Bulgaristan, B. No: 44076/98, 22/4/2004, § 39). Nitekim böyle başvurularda AİHM, esas itibarıyla kamu makamlarının geçen süre nedeniyle ödenmesi gereken tutardaki değer kayıplarını telafi etmek için gecikme faizi ödeyip ödemediğini dikkate almaktadır. Kısacası AİHM; mülkiyet hakkı kapsamında faiz ödemesini, esasen devletin borçlu olduğu tutar ile alacaklı tarafından nihai olarak alınan tutar arasındaki enflasyon nedeniyle oluşan değer kayıplarını giderme yükümlülüğüyle ilişkilendirmektedir (Akkuş/Türkiye, B. No: 19263/92, 9/7/1997, § 29).

19. Devlet tarafından ödenecek bir bedelin enflasyon karşısındaki değer kayıplarında AİHM, ikili bir ayrıma gitmekte; mahkemelerce belirlenmiş bir para alacağının ödenmemesi hâlinde daha katı bir tutum sergileyerek %5'e kadar değer kayıplarını hesaplama faktörlerindeki değişkenlerle ilgili kabul etmektedir (Arabacı/Türkiye (k.k.), B. No: 65714/01, 7/3/2002). Çünkü ödemelerin geç yapılması, mahkeme kararlarının icra edilmesi ile ilgili bir sorun olarak görülmektedir. Mahkemelerde geçen yargılama süresindeki enflasyon nedeniyle kamulaştırma bedelinin değer kaybı yönünden meydana gelen farkın tazminatın belirlenmesi yönteminden kaynaklandığı ve bu konuda kamusal makamların belirli bir takdir yetkisinin olduğu da gözetilip bu farkın başvurucular açısından aşırı bir yük getirip

getirmediği incelenerek karar verilmektedir (Aka/Türkiye, B. No: 19639/92, 23/9/1998, §§ 41-51; Güleç ve Armut/Türkiye (k.k.), B. No: 25969/09, 16/11/2010).

20. AİHM'in Eko-Elda Avee/Yunanistan (B. No: 10162/02, 9/3/2006, §§ 23-31) kararında; haksız olarak tahsil edilen verginin 5 yıl 5 ay sonra faizsiz olarak iade edilmesi, belli bir meblağdan yararlanma hakkı uzun süre engellenen başvurucunun mali durumunda önemli bir zarara yol açması nedeniyle ölçülü görülmemiş ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

21. Yine benzer şekilde Sefine Baş/Türkiye (B. No: 49548/99, 24/6/2008, §§ 58-64) kararında da tazminatın değer kaybına uğratılarak ödendiğine ilişkin şikâyet incelenmiştir. Başvuruya konu olayda, idare mahkemesince başvurucunun 15/9/2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere dul aylığına hak kazandığı kabul edilmiştir. AİHM öncelikle idare mahkemesinin kararının talep edilebilir bir alacak oluşturduğu ve bu nedenle başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülkiyet oluşturan bir hakkının mevcut olduğunu belirtmiştir. AİHM ayrıca Emekli Sandığına başvurduğu tarihten itibaren geçerli olacak şekilde geriye dönük olarak bu hakkın başvurucuya tanındığını vurgulamıştır. Bununla birlikte AİHM, başvurucuya salt bu hakkın tanınmış olmasının başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmadığını kabul etmiştir. AİHM'e göre, mağdur sıfatının ortadan kalkması için ileri sürülen ihlalin hem zamanı hem de mağdurun bu hakkı kullanamadığı süre gözönüne alınarak telafi yoluna gidilmesi gerekmektedir. AİHM bu çerçevede başvurucunun banka hesabına yatırılan paranın yargılamada geçen süre içinde uğradığı maddi kaybın sonuçlarını gidermeye yetmediğini belirtmiştir. AİHM, geçen sürenin yalnızca devlete yarar sağladığını ve ilgili dönemde Türkiye'de paranın hızla değer kaybettiğini gözönüne alarak başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

22. Ayrıca AİHM; Kat İnşaat Ticaret Kollektif Şirketi-İsmet Kamış ve Ortakları/Türkiye ((k.k.), B. No: 74495/01, 31/1/2006) kararında, ilke olarak alacağın geç ödenmesinden doğan bir zararın varlığının ileri sürüldüğü durumlarda enflasyon oranı esas alınarak faiz ödenmesi suretiyle zararın giderilebileceğini kabul etmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu, tutuklu bulunduğu dönemde eksik ödenen maaş farklarının faizsiz olarak ödenmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu parayı kullanamaması sebebiyle oluşan zararın faiz ödenmesi suretiyle giderilmesinin mülkiyet hakkının korunmasının bir gereği olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca Bölge İdare Mahkemesinin faiz ödenmesini temerrüdün gerçekleşmesine bağlayan görüşünün hukuka aykırı olduğunu zira maaşın her ayın 15. gününde muaccel hâle geldiğini savunmuştur. Başvurucu netice olarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

25. Bakanlık görüşünde, görevden uzaklaştırılan kamu görevlisinin eksik ödenen aylıklarının sonradan ödenmesi hâlinde faiz işletileceğine ilişkin bir hükmün mevzuatta yer almaması sebebiyle başvurucunun mevcut mülkü bulunmadığı gibi meşru beklentisinin de olmadığı belirtilmiştir. Bakanlık, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu, meşru ve ölçülü olduğunu ifade etmiş; eksik ödenen aylıkların ödenerek

başvurucunun mağduriyetinin giderildiğini değerlendirmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutuklu bulunduğu dönemde eksik ödenen aylıklarının tarafına faizsiz olarak iade edilmesine yöneliktir. Bu sebeple başvurucunun şikâyetinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

29. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Başvurucunun 15/5/2012-27/1/2014 döneminde tahakkuk ettirilmiş maaşlarından 1/3 oranında yapılan kesintinin mülk teşkil ettiği konusunda tereddüt bulunmadığına göre somut olayda mülkün var olduğu açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

30. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

31. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel

çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

32. Başvurucunun tutuklu kaldığı 15/5/2012-27/1/2014 tarihleri arasındaki maaşlarından üçte bir oranında kesinti yapılmış; toplam 33.598,98 TL olan söz konusu kesinti, başvurucu hakkındaki ceza yargılamasında verilen beraat kararının 21/10/2016 tarihinde kesinleşmesi üzerine 25/11/2016 tarihinde kendisine ödenmiştir. Bu durumda başvurucu 15/5/2012-27/1/2014 döneminde tahakkuk ettirilen aylıklarının üçte birine 25/11/2016 tarihine kadar erişememiş, bu süre zarfında 33.598,98 TL üzerinde tasarrufta bulunma imkânından mahrum kalmıştır. Başvurucunun 33.598,98 TL'nin kullanımından belli bir süre mahrum kalması mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Mülke erişimin engellenmesi biçimindeki müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

35. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

36. 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin (f) fıkrasının (2) numaralı bendinde açığa alınanlara ve tutuklulara bu süreler içinde 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödeneceği ancak böyle kişilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük haklarının ödeneceği hükme bağlanmıştır. 657 sayılı

Kanun'un 141. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde ise görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun ya da olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisinin ödeneceği belirtilmiştir.

37. Somut olayda Türk Silahlı Kuvvetlerinde subay olan başvurucu 15/5/2012-27/1/2014 döneminde tutuklu kalmış ve başvurucunun tutuklu kaldığı dönemde maaşından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır. Eksik ödenen 33.598,98 TL tutarındaki aylıklar beraat kararının kesinleşmesinden sonra 9/11/2016 tarihinde başvurucunun Jandarma Genel Komutanlığına yaptığı müracaat üzerine 25/11/2016 tarihinde kendisine ödenmiştir. Bu durumda başvurucunun tutuklandığı dönemde aylığından 1/3 oranında kesinti yapılmasının erişilebilirlik, belirlilik ve öngörülebilirlik koşullarını sağlayan bir kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

38. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vererek bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörmek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturmak suretiyle mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

39. Tutuklanan kamu görevlisinin tutuklu bulunduğu dönemde fiilî bir çalışması söz konusu olmayacaktır. Kanun koyucu fiilen görev yapmayan kamu görevlisinin aylığının bir kısmının ödenmemesini tercih etmiştir. Amacın Hazinenin menfaatinin korunması olduğu anlaşılmaktadır. Tutuklanan kamu görevlisinin aylığından Hazinenin menfaatinin korunması gayesiyle 1/3 oranında kesinti yapılmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturtulabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

41. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

42. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

43. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

44. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

45. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde tutulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

46. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52; başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, §§ 74-89; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 57-72).

47. Kamu yararı amacı doğrultusunda mülkle ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara da yol açmaması ya da oluşması durumunda böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun bir yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre kamu makamlarının kanuna dayalı olarak ve ilgili kamu yararı amacı doğrultusunda mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulaması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireyin haklarının korunmasının gerekliliklerine uyulduğu takdirde ölçülü görülebilir (D.C., § 54).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Türk Silahlı Kuvvetlerinde kıdemli jandarma albay olarak görev yapan başvurucu 15/5/2012-27/1/2014 döneminde tutuklu kalmış ve tutuklu kaldığı dönemde başvurucunun maaşından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır.

49. Başvurucunun aylığından kesinti yapılmasının hukuka aykırılığıyla ilgili olarak herhangi bir şikâyeti bulunmamaktadır. Başvurucunun temel şikâyeti, kesilen aylıklarının faizsiz olarak ödenmesine yöneliktir. Kamu otoriteleri de başvurucunun alacağının bulunmadığını iddia etmemiş, aksine 15/5/2012-27/1/2014 döneminde tahakkuk ettirilen aylıklarından yapılan kesintiler toplamı olan 33.598,98 TL'yi başvurucuya ödemiştir. Taraflar arasındaki ihtilaf noktasının yapılan kesintilerin faizsiz olarak ödenmesinin Anayasa'nın 35. maddesini ihlal edip etmediği olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ölçülülük bağlamında müdahalenin elverişliliği ve gerekliliği yönünden inceleme yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Bu durumda bireysel başvuru incelemesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıyla sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

50. Müdahalenin orantılılığı bağlamında öncelikle incelenmesi gereken mesele başvurucuya iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığıdır. Başvurucu, faize hükmedilmesi gerektiğiyle ilgili iddialarını gerek idare aşamasında gerekse yargılama sırasında mahkemeler önünde dile getirme imkânı bulmuş; bu süreçte kendisini avukatla temsil ettirebilmiştir.

51. Müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken dikkate alınacak unsurlardan biri de malikin davranışlarıdır. Bu noktada 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin (f) fıkrasının (2) numaralı bendi ile 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin ikinci fıkrasında beraat kararına otomatik bir sonuç bağlanarak bu gibi durumlarda eksik ödenen aylıkların kusurundan bağımsız olarak kamu görevlisine ödenmesinin öngörüldüğünün altı çizilmelidir. Diğer bir ifadeyle kanun koyucu, yapılan kesintinin tutuklama işleminin haklı olup olmadığına bakılmaksızın iade edilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla somut olay itibarıyla başvurucunun fiillerinin tartışılmasına gerek bulunmamaktadır.

52. Son olarak tedbirin başvurucunun kaçınılmaz olanın ötesinde zarara uğramasına yol açıp açmadığı değerlendirilmelidir.

53. Ekonomilerde bir değişim vasıtası olan para; çeşitli ticari, sınai, zirai vs. faaliyetlerde kullanılmakla sahibine kazanç, kira, nema gibi yararlar sağlayan ekonomik bir değerdir. Paranın sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılması, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu doğurması yanında enflasyon etkisinde olan ekonomilerde değerini yani alım gücünü enflasyon oranına bağlı olarak yitirmesine neden olur (NO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 70).

54. Mülkiyet hakkı kapsamında alacağın geç ödenmesi durumunda arada geçen sürede

enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanma imkânı da bulunmamaktadır. Bu şekilde kişiler mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratılmaktadır (AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011). Anayasa Mahkemesi kanun koyucunun bir hak olarak öngördüğü veya kamu borcu hâline gelmiş ödemelerin geç yapılması nedeniyle mağdur olunduğu iddiasıyla yapılan başvurularda, alacakta veya hakka konu bedelde meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde orantısız bir yük oluşturması hâlinde mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri; Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015).

55. Paranın enflasyon karşısında yitirdiği değerini telafi eden araçlardan biri de faizdir. Bu sebeple alacağın geç ödenmesi sebebiyle parada oluşan değer kaybı, borçlu aleyhine faize hükmedilmek suretiyle kısmen veya tamamen giderilebilir. Somut olayda 15/5/2012-27/1/2014 döneminde başvurucudan kesilen toplam 33.598,98 TL başvurucuya 25/11/2016 tarihinde ödenmiştir. Ödemenin kesintinin yapıldığı tarihlerden en az 2 yıl 10 ay sonra yapıldığı görülmektedir. Başvurucunun faiz talebi, görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulandığı dönemde eksik ödenen tutarlar için faiz ödenmesini öngören bir hükmün bulunmadığı gerekçesiyle idare tarafından reddedilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise 657 sayılı Kanun'da bir hüküm bulunmasa da 3095 sayılı Kanun uyarınca faizin ödenmesi gerektiğini kabul etmekle birlikte idarenin faiz ödeme yükümlülüğü altına girebilmesi için temerrüde düşürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölge İdare Mahkemesine göre idarenin temerrüdü başvurucunun idareye müracaat ettiği 9/11/2016 tarihi itibarıyla oluşmuş ancak idare makul bir süre içinde -25/11/2016 tarihinde- maaş alacaklarını ödediğinden faiz işletilmemesi hukuka aykırı değildir.

56. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarını tespit etmek ve yorumlamak derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise -keyfîlik ve bariz takdir hatası içermesi durumu hariç- kural olarak bu yorumların etkilerini incelemekten ibarettir. Başvurucunun beraat kararının kesinleşmesinden önce idareye başvurmasının beyhude kalacağının açık olduğu gözetildiğinde Bölge İdare Mahkemesinin idarenin faiz ödeme sorumluluğunu idarenin temerrüde düşürülmesine bağlayan yorumunun makul olduğunu değerlendirmek güçtür. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Bölge İdare Mahkemesinin temerrüt ile ilgili yorumunun isabetli olup olmadığıyla ilgilenmeyecek, değerlendirmesini bu yorumun başvurucunun mülkiyet hakkını ihlal edip etmediğiyle sınırlı tutacaktır.

57. Başvurucu 33.598,98 TL'nin kullanımından en az 2 yıl 10 ay süreyle mahrum kalmıştır. Bu süre boyunca başvurucu, para üzerinde tasarrufta bulunma ve paranın değer yitirmesini önleyici tedbirler alma olanağı bulamamıştır. Bu süreçte 33.598,98 TL tamamen idarenin kontrolü altında kalmıştır. Bu durumun başvurucuya külfet yüklediği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun parasının değer yitirmesi şeklinde oluşan zararının idarenin işleminden kaynaklandığı açıktır. Dolayısıyla idarenin işlemi sebebiyle başvurucuya yüklenen külfetin telafi edilmesi Anayasa'nın 35. maddesinin bir gereğidir. Ancak başvurucunun yüklendiği bu külfet; idarenin kamunun kendi fiilinden doğan bu zararı karşılaması için yasal bir dayanağa ihtiyaç bulunduğunu kabul eden yorumu, Bölge İdare Mahkemesinin ise başvurucunun idareyi temerrüde düşürmemiş olması sebebiyle idarenin faiz ödeme sorumluluğunun bulunmadığı şeklindeki yorumu nedeniyle hafifletilememiştir.

58. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı, kamu otoritelerince mülke erişimin ve mülkün kullanılmasının engellenmesi sebebiyle oluşan zararların karşılanmasını gerektirmektedir. İdarenin bireylerin idari işlemden kaynaklanan zararının

(paranın enflasyon karşısında yitirilen değerinin) karşılanmasını açık bir kanuni hükmün varlığına bağlayan görüşünün idare hukukunda bir temelinin bulunup bulunmadığı bir yana Anayasa'nın 35. maddesiyle açık bir çelişki içinde olduğu belirtilmelidir.

59. Sonuç olarak başvurucunun aylıklarından kesilen 33.598,98 TL'nin faizsiz olarak başvurucuya ödenmesi başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemiş olup başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozmuştur. Mülkiyet hakkına yapılan müdahale bu sebeple ölçülü değildir.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

61. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

62. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılamaya karar verilmesini, ayrıca 10.000 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

63. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

64. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

65. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak

amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

66. İncelenen başvuruda, başvurucunun aylıklarından kesilen 33.598,98 TL'nin faizsiz olarak başvurucuya ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak mahkemeler de ihlali gidememiştir.

67. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

68. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

69. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2016/5379, K.2017/2857) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMİL HIRCA

B. No: 2019/8549 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMİL HIRCA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8549)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Cemil HIRCA

Vekili : Av. Nüket AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptali ve tescil davasının hafta sonu tatili dikkate alınmayarak süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, babasından kendisine intikal eden taşınmazın sehven dedesi adına tescil edildiği iddiasıyla 2/7/2018 tarihinde Azdavay Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tapu iptali ve tescil davası açmıştır.

9. Mahkeme 31/10/2018 tarihli kararıyla davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde; 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 12. maddesi uyarınca kadastro tespitine ilişkin tutanakların kesinleşmesinden itibaren on yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak dava açılamayacağı, kadastro tespit tutanaklarının 1/7/2008 tarihinde kesinleştiği 2/7/2018 tarihinde açılan davanın süresinde olmadığı belirtilmiştir.

10. Mahkeme kararı, istinaf yolu açık olmak üzere verilmiştir.

11. Başvurucunun istinaf başvurusu Mahkeme kararının kesin olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu karar, başvurucuya 20/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 13/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, bireysel başvurunun ardından sunduğu ek beyan dilekçesinde, başvuruya konu Mahkeme kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan kanun yararına temyiz başvurusunun Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 24/12/2019 tarihli kararıyla kabul edildiğini belirtmiştir. Ek beyan dilekçesine ekli kararda, dava açma süresinin son günü olan 1/7/2018 tarihinin resmî tatil olan pazar gününe denk geldiğinden 2/7/2018 tarihinde açılan davanın süresinde olduğu, hükmün sonucuna etkili olmamak ve hükmün hukuki sonuçları saklı kalmak kaydıyla Mahkeme kararının kanun yararına bozulmasına karar verildiği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Sürelerin bitimi" kenar başlıklı 92. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"...Süre; hafta, ay veya yıl olarak belirlenmiş ise başladığı güne son hafta, ay veya yıl içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Sürenin bittiği ayda, başladığı güne karşılık gelen bir gün yoksa, süre bu ayın son günü tatil saatinde biter."

14. Aynı Kanun'un “Tatil günlerinin etkisi” kenar başlıklı 93. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Resmî tatil günleri, süreye dâhildir. Sürenin son gününün resmî tatil gününe rastlaması hâlinde, süre tatili takip eden ilk iş günü çalışma saati sonunda biter.”

15. 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"30 günlük ilan süresi geçtikten sonra, dava açılmayan kadastro tutanaklarına ait sınırlandırma ve tespitler kesinleşir.

Kadastro müdürü tarafından onaylanarak kesinleşen tutanaklar ile kadastro mahkemesinin kesinleşmiş kararları; kesinleşme tarihleri tescil tarihi olarak gösterilmek suretiyle en geç 3

ay içinde tapu kütüklerine kaydedilir.

Bu tutanaklarda belirtilen haklara, sınırlandırma ve tespitlere ait tutanakların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz olunamaz ve dava açılamaz.

…”

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

17. Sözleşme’de açıkça yer almasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkını adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olarak nitelendirmektedir (Roche/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 117; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229). AİHM, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren uygulamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini vurgulamaktadır (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36).

18. Bununla birlikte AİHM; dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesini, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereği olarak kabul etmekte ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmayacağını belirtmektedir (Perez de Rada Cavanilles/İspanya, B. No: 28090/95, 28/10/1998, § 45). Ne var ki öngörülen süre koşullarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamaları söz konusu olduğunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Osu/İtalya, B. No: 36534/97, 11/7/2002, § 35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; Mahkeme tarafından dava açma gününün son günü olarak belirtilen 1/7/2018 tarihinin pazar gününe denk geldiğini, pazar gününün hafta sonu tatili olması sebebiyle tatilin bitimini takip eden ilk iş günü olan 2/7/2018 tarihinde davanın açıldığını, süresinde açılan davanın reddedilmesi ile etkili başvuru ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

22. Başvuru konusu Mahkeme kararına karşı yapılan kanun yararına bozma talebi Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 24/12/2019 tarihli kararıyla kabul edilmiştir (bkz. § 12). 6100 sayılı Kanun'un 363. maddesi gereğince kanun yararına bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmadığından başvurucunun mağdur statüsünün devam ettiği anlaşılmaktadır.

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü, davanın süresinde açılmadığından bahisle usulden reddedilmesi nedeniyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesidir. Başvurucunun mülkiyet hakkı yönünden somut herhangi bir iddiada da bulunmadığı görüldüğünden ihlal iddiaları adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B.No: 2014/13156, 20/4/2017,§ 34).

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

27. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

28. Somut olayda tapu iptali ve tescil davasının süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir

müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

31. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

32. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

33. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıkları ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No:2017/26048, 29/1/2020, § 29).

34. 3402 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan 12. maddesinde kadastro tutanaklarının kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak dava açılamayacağı düzenlenmiştir. 6100 sayılı Kanun'un anılan 92. maddesinde süre yıl olarak belirlenmiş ise başladığı yıl içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biteceği kuralı yer almaktadır. Aynı Kanun'un 93. maddesinde ise tatil

günlerinin sürelere dâhil olduğu, sürenin son gününün tatil gününe rastlaması hâlinde sürenin tatil gününü takip eden çalışma gününün bitimine kadar uzayacağı kuralı yer almaktadır.

35. Mahkemenin kadastro tutanaklarının kesinleştiği tarihi 1/7/2008 olarak kabul ettiği görülmektedir. Bu tarihten on yıl sonrası 1/7/2018 pazar gününe denk gelmektedir.

36. Somut olayda, dava açma süresinin son günün pazar gününe rastladığı, başvurucunun davasını resmî tatili takip eden ilk iş günü olan 2/7/2018 tarihinde açtığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Mahkemenin davayı süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddetmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

37. Yukarıda açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu'nun 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

39. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılama yapılmasını istemiştir.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere

kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

43. İncelenen başvuruda Mahkemenin dava açma süresine ilişkin yorumu sonucunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Azdavay Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

45. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Azdavay Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/112, K.2018/218) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BÜLENT AZİZOĞLU

B. No: 2019/10332 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10332

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BÜLENT AZİZOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10332)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eser AKINCI

Başvurucu : Mehmet Bülent AZİZOĞLU

Vekili : Av. Barış YAVUZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir öldürme olayıyla ilgili olarak yapılan soruşturmanın etkili olmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun babası olan R.A. 1/8/2002 tarihinde Diyarbakır'da ateşli silahla vurularak öldürülmüştür.

9. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı) başlatılan soruşturma kapsamında yapılan ölü muayene ve otopsi işlemleri sonucunda R.A.nın ölümünün ense bölgesinden giren ateşli silah mermi çekirdeğinin beyincik ve beyin sapında oluşturduğu harabiyet sonucu meydana geldiği, atışın uzak atış mesafesinden gerçekleştirildiği tespit edilmiş; olay yerinde bulunan 7,65 mm'lik bir kovan ile bir adet aynı çapta bir deforme mermi çekirdeği muhafaza altına alınmıştır.

10. Başvurucu, olay tarihinde kolluk görevlilerine verdiği ifadede emekli avukat olan babasının daha önce A.V.A. ile S.S. arasındaki bir arazi davasına baktığını, babasının öldürülmesiyle ilgili olarak S.S.den şüphelendiğini belirtmiştir.

11. Başvurucu ve olayla ilgili olarak ifadelerine başvurulan F.D., M.A., M.A., T.Ş. ve C.K.nın beyanları doğrultusunda şüpheliler S.S., M.Ş.F., M.F.S., S.S., M.C.S. ile M.A.S. gözaltına alınmıştır. Şüphelilerin ev ve işyerlerinde arama yapılmış, S.S.nin evinde ele geçen 7,65 mm çaplı tabancanın Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünde yapılan balistik inceleme sonucu olay yerinden elde edilen suç delilleriyle irtibatı tespit edilememiştir. 2/8/2002 tarihinde, alınan ifadelerinde suçlamaları reddeden şüphelilerin serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

12. 2/8/2002 tarihinde ifadesine başvurulan N.A., olay günü maktul R.A.nın -öldürüldüğü- apartmana girdikten sonra peşinden yüzünü göremediği 25-30 yaşlarında, 1.70 boylarında bir şahsın apartmana girdiğini ve daha sonra patlama sesi duyduğunu ifade etmiştir. Aynı gün kolluk görevlilerince R.A.nın çalışanı olan T.Ş., şoförü C.K. ile başvuru konusu olayın yaşandığı apartmanın kapıcısı F.D.nin olaya ilişkin beyanları alınmıştır.

13. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 7/7/2002 tarihli raporuyla maktulün ellerinden alınan svap örneklerinde atış artığının bulunmadığı tespit edilmiştir.

14. 1/10/2002 tarihinde kendi iradesiyle bilgi vermek istediğini ifade eden R.A., maktulün yeğeni olduğunu, öldürülmesinden bir hafta kadar sonra F.Y.nin kendisiyle görüşmek istediğini söylediğini, bu şahısla görüştüğünde Diyarbakır'da içkili bir yerde oturduğu sırada bir arkadaşının "Biz yolumuzu bulduk, Silvanlı bir avukatı öldürdük, 25 milyar parayı Ergani yolunda bir benzinlikteki şahıstan aldık, silahların nerede olduğunu da biliyoruz." dediğini fakat bu arkadaşının ismini vermediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Mersin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olduğu tespit edilen F.Y.nin beyanına başvurulmuştur. F.Y. 23/12/2002 tarihli ifadesinde, başvuru konusu olayın şüphelilerinden olan M.C.S.nin kendisine Diyarbakır'daki bir avukatla arasında arazi meselesinin olduğunu söyleyerek onu öldürmesi karşılığında para teklif ettiğini, kendisi kabul etmeyince şaka yaptığını söylediğini dile getirmiştir.

15. F.Y.nin beyanı üzerine 29/1/2003 tarihinde tekrar gözaltına alınan M.C.S. ifadesinde F.Y.nin kendisi hakkında anlattıklarının doğru olmadığını beyan etmiştir.

16. 23/12/2002 tarihinde maktulün yazıhanesinin bulunduğu binada çalışan E.A. olayla ilgili olarak bilgi vermek istediğini belirtmiş ve ifadesinde, olay tarihinden önce birkaç kez

maktulün işyerinin önünde şüpheli bir şahıs gördüğünü söylemiştir. 30/1/2003 tarihinde E.A. kendisine gösterilen şüpheli M.C.S.yi teşhis edememiştir. Ayrıca E.A.nın verdiği eşkâl bilgilerine göre robot resim çizdirilmiştir.

17. Cumhuriyet Başsavcılığınca 19/3/2003 tarihinde, yapılan tüm araştırmalara rağmen faillerin tespit edilememesi nedeniyle zamanaşımı süresi dolana kadar olayın faillerinin daimî olarak aranmasına (daimî arama kararı) karar verilmiştir.

18. Cumhuriyet Başsavcılığı 2/2/2012 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak 23/12/2002 tarihinde ifadesine başvurulan F.Y.nin olayın şüphelisi olup olmadığının tespiti için fotoğrafının tanıklar E.A., N.A. ve R.A.ya gösterilmek suretiyle teşhis işlemi yaptırılmasını ve F.Y.nin yeniden ifadesinin alınmasını istemiştir. R.A. 28/3/2012 tarihli tutanağa göre kendisine fotoğrafı gösterilen F.Y.nin önceki ifadesinde bahsettiği şahıs olduğunu belirterek F.Y.yi teşhis etmiştir.E.A. ve N.A. kendilerine fotoğrafı gösterilen F.Y.yi teşhis edememiş, F.Y. ise 23/5/2012 tarihinde verdiği ifadesinde önceki beyanlarını inkâr etmiş, R.A.nın kendisiyle ilgili söylediklerini yalanlamış ve M.C.S.nin kendisine bir avukatı para karşılığında öldürmesi için teklifte bulunmadığını söylemiştir.

19. Başvurucu 3/4/2012 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına müracaat ederek M.F.nin -bu şahsın daha önce ifadesi alınarak serbest bırakılan M.Ş.F. olduğu anlaşılmıştır- arazi meselesiyle ilgili olarak akrabalarıyla birlikte babası R.A.yı tehdit ettiğini duyduğunu, M.F.nin babasının ölümünden birkaç hafta önce bankadan yüklü miktarda para çektiğini öğrendiğini, bu parayı babasının kiralık katiline vermek için çektiğini düşündüğünü anlatmış ve bu hususların araştırılmasını istemiştir. Başvurucunun talebine istinaden Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan M.F.nin hesap hareketlerinin bildirilmesi istenmiş fakat bu talep ilgili makamın görev ve yetki alanında olmaması nedeniyle yerine getirilememiştir.

20. Cumhuriyet Başsavcılığınca 18/8/2017 tarihinde, şüpheliler M.C.S. ile S.S. hakkında maddi bir delil elde edilemediği ve eylemin olay tarihinde yürürlükte olan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 448. maddesinde yaptırıma bağlandığı ve aynı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen on beş yıllık dava zamanaşımının dolduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

21. Başvurucu bu karara dava zamanaşımının henüz dolmadığı ve toplanan delillere göre takipsizlik kararının yerinde olmadığı gerekçeleriyle itiraz etmiştir. Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği 31/10/2017 tarihinde itirazı kabul ederek takipsizlik kararını kaldırmış ve başvurucunun M.F. hakkındaki iddialarının araştırılması, M.F. ile M.Ş.F.nin aynı kişi olup olmadığının tespiti, şüphelilerin telefon görüşmeleri ile şüpheli M.F.nin banka hesap kayıtlarının tespit edilmesi, maktulün tehdit edilip edilmediğinin araştırılması, dosyada yer alan robot resmin kolluk arşivlerinden soruşturulması ve görgü tanıklarına teşhis ettirilmesi için soruşturmanın genişletilmesine karar vermiştir.

22. Cumhuriyet Başsavcılığınca 11/12/2010 tarihinde vefat ettiği anlaşılan M.Ş.F.nin tüm banka hesap kayıtları temin edilerek incelenmiş ancak suç tarihinden önce şüpheli bir işleme rastlanmamış, maktulün olaydan önce tehdit edildiğine ilişkin herhangi bir tahkikatın olmadığı anlaşılmış, kimliği tespit edilemeyen şüpheliye ait robot resme ilişkin yapılan kolluk araştırmasından ve şüphelilerin incelenen telefon görüşme kayıtlarından sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine 22/3/2018 tarihinde şüpheliler M.C.S. ile S.S. hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Anılan kararda maddi bir delil elde edilemediği ve soruşturmanın sonuçsuz kaldığı belirtilmiş ve kimliği tespit edilemeyen

şüpheli yönünden 765 sayılı mülga Kanun'un 102. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre 20 yıllık dava zamanaşımı süresinin dolduğu 30/1/2023 tarihine kadar daimî arama kararı verildiği açıklanmıştır. Dolayısıyla inceleme tarihi itibarıyla soruşturmanın derdest olduğu anlaşılmaktadır.

23. Başvurucu bu karara, telefon görüşme ve banka hesabı kayıtlarının yeterince araştırılmadığı gerekçesiyle itiraz etmiştir. Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliği 15/10/2018 tarihli kararıyla itirazı kabul ederek şüphelilerin telefon görüşme kayıtlarının incelenmesi için soruşturmanın genişletilmesine karar verilmiştir.

24. Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce şüphelilerin telefon kayıtlarıyla ilgili hazırlanan 17/1/2019 tarihli raporda olayın aydınlatılmasına ilişkin kayda değer bir tespit yapılamadığı belirtilmiştir.

25. Cumhuriyet Başsavcılığı 4/2/2019 tarihinde eksikliklerin giderildiğini belirterek dosyayı Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğine göndermiştir. Bunun üzerine Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 11/2/2019 tarihinde başvurucunun itirazının reddine karar verilmiştir.

26. Başvurucunun 19/2/2019 tarihinde tebliğ edildiğini beyan ettiği anılan kararın 24/2/2019 tarihinde kendisine elektronik olarak tebliğ edilmesinin ardından başvurucu 21/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

27. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi” kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.”

28. 5271 sayılı Kanun’un “Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri” kenar başlıklı 161. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.”

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar"

30. Sözleşme'nin "Yaşam Hakkı" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili

kısmı şöyledir:

"Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur..."

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 2. maddesi 1. maddesiyle birlikte yorumlandığında devletin yaşam hakkı kapsamındaki bir olayı etkili soruşturma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18984/91, 5/9/1995, §161). AİHM, yaşam hakkı kapsamında incelediği McCann ve diğerleri/ Birleşik Krallık başvurusunda verdiği kararla devletin etkili soruşturma yükümlülüğü bulunduğunu ilk kez belirgin bir şekilde karar altına almıştır.

32. AİHM'e göre bu yükümlülük, sadece bir kamu görevlisinin eylemi veya ihmali sonucu meydana gelen ölüm olayları açısından geçerli değildir (Salman/Türkiye [BD], B. No: 21986/93, 27/6/2000, § 105, Şener Can ve diğerleri/Türkiye, B. No: 27446/12, 24/11/2014, § 37). Devletin doğal olmayan her ölüm olayında -öldürmeme ya da yaşamı korumama yükümlülüklerini ihlal etmemiş olsa da- gerçekleşen ölümün sebebini ve varsa sorumlularını ortaya çıkarmaya yönelik etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü vardır. Ayrıca devletin etkili soruşturma yapma şeklindeki usul yükümlülüğü, maddi yükümlülükten ayrı ve bağımsız bir yükümlülük hâline gelmiştir.

33. AİHM, 2001 yılında incelediği bir başvuruda verdiği kararda ise devletin yükümlülüğündeki etkili soruşturmanın ilkelerini belirlemiştir (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, B. No: 24746/94, 4/5/2001). "Jordan Prensipleri" olarak anılan bu ilkeler, AİHM'in tamamen yeni belirlediği ilkeler değildir. Yukarıda belirtilen McCann ve diğerleri/ Birleşik Krallık kararından beri önüne gelen davalarda uyguladığı birtakım ilkelerin sistematikleştirilmesinden ibarettir. AİHM'in yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturmaya ilişkin belirlediği ilkeler şöyledir:

- Soruşturma makamlarının yaşama hakkıyla ilgili konulardan haberdar olduklarında kendiliğinden harekete geçmesi (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 105)

- Soruşturma makamlarının bağımsız olması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 106)

- Soruşturmanın sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek şekilde etkili olması, bu kapsamda olayı aydınlatmaya yarayabilecek bütün delillerin toplanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 107)

- Soruşturmanın makul bir süratle tamamlanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 108)

- Yürütülen soruşturmanın ve sonuçlarının kamu denetimine açık olması, her olayda, ölen kişinin yakınlarının veya başvurucunun meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 109).

34. AİHM, kararlarında soruşturmanın etkililiği için bu ilkeleri belirlemekle birlikte soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olduğunu, bu itibarla bu konudaki yaptığı değerlendirmelerin hiçbir şekilde başvuruculara üçüncü kişileri adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmediğini de belirtmiştir (Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 96).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru

incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu, ölüm olayının üzerinden on beş yıl geçmesine rağmen fail ya da faillerin tespit edilip yargı önüne çıkarılamadığını, olayla ilgili olarak etkili bir soruşturma yapılamadığını, bu nedenle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde; Cumhuriyet Başsavcılığınca 19/3/2003 tarihinde daimî arama kararı verilmesinden sonra 2012 yılına kadar hiçbir işlem yapılmadığı, dolayısıyla başvurucudan soruşturmanın sonucunu beklemesini istemenin makul olup olmayacağı hususundaki takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu, ayrıca başvurunun otuz günlük başvuru süresinin nihai kararın başvurucuya tebliğini izleyen günden itibaren değil tebliğ tarihinde yani 19/2/2019 tarihinde başlaması gerektiği dikkate alındığında başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

38. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

39. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özü, ölüm olayıyla ilgili olarak yapılan soruşturmanın faillerin bulunmasını sağlayacak düzeyde etkili olmamasına ilişkindir. Bu nedenle başvurudaki tüm iddialar, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutu kapsamında incelenmiştir.

41. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan olay sonucunda ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvurucu, olayda yaşamını yitiren kişinin oğludur. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

42. Başvuruda, başvuru ehliyeti ile ilgili bir eksiklik bulunmamakla birlikte başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları bakımından da incelenmesi gerekir.

43. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarında sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütülmesini gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 54, 55).

44. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkının usul boyutu konusunda benimsediği genel

ilkelere göre bir ceza soruşturmasının etkililiği için;

i. Soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

ii. Ceza soruşturmasının fiilen hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması, ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

iii. Hukuk devletine bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi amacıyla ceza soruşturması makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30) gerekir.

45. Soruşturmanın delillerin toplanması açısından etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın gerçekleri gözönünde bulundurularak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın delillerin toplanmasına ilişkin etkililiği bakımında her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68).

46. İfade etmek gerekir ki Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklar kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer yandan burada yer verilen değerlendirmeler, hiçbir şekilde Anayasa’nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

47. Ayrıca belirtilmelidir ki etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında başvuru konusu olaylar açısından yer verilen somut tespitler, hiçbir şekilde kişilerin masumiyetine veya suçluluğuna ilişkin olarak Anayasa Mahkemesince bir yorum yapıldığı şeklinde değerlendirilmemelidir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 143).

48. Anayasa Mahkemesi, görevi olmadığından değerlendirmelerinde belirtilen hususlarda araştırma yapılması hâlinde başvuruya konu davanın nasıl sonuçlanacağı ile ilgilenmemektedir. Anayasa Mahkemesinin görevi, soruşturma makamlarının Anayasa'nın 17. maddesi ile öngörülen derinlikli ve özenli inceleme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini ya da ne ölçüde getirdiğini belirlemekten ibarettir (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 169).

49. Son olarak ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine doğrudan geçecek şekilde, gerçekleşen olaylardaki delillerin değerlendirmesini kendisinin yapması söz konusu olamaz; bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 58).

50. Somut olayda Cumhuriyet Başsavcılığının ölüm olayı hakkında kendiliğinden, ivedilikle

bir soruşturma başlattığı ve bu soruşturmada başvurucunun delil toplanmasına ilişkin taleplerini dile getirebildiği, kovuşturmaya yer olmadığını dair kararlara itiraz edebildiği, soruşturmaya katılım konusunda herhangi bir engelle karşılaşmadığı görülmüştür.

51. Başvurucu; takipsizlik kararlarının eksik inceleme sonucu verildiğini, olayın üzerinden on beş yıl geçtiği hâlde ve maktulün avukat olarak takip ettiği dava yüzünden öldürülmüş olabileceğini destekleyen birçok ifadeye rağmen kovuşturma başlatılmadığını, Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği 3/4/2012 tarihli ifadesinde şüpheli M.Ş.F.nin banka hesap kayıtlarının araştırılmasını talep ettiği hâlde bunların araştırılmadığını, Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/10/2017 tarihli kararında şüphelilerin telefon görüşmelerinin incelenmesi gerektiği belirtildiği hâlde bu incelemenin de yapılmadığını, bu nedenle soruşturmanın etkili olmadığını ileri sürmektedir.

52. Başvurucunun araştırılmadığını iddia ettiği M.Ş.F.ye ait banka hesap kayıtlarının tümünün Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/10/2017 tarihli kararı üzerine ilgili bankalara yazılan müzekkerelerle temin edildiği ancak soruşturmaya katkı sağlayacak bir bilgi elde edilemediği soruşturma dosyasından açıkça anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yine başvurucunun incelenmediğini ifade ettiği şüphelilere ait telefon görüşme kayıtlarının da Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 15/10/2018 tarihli kararı üzerine ayrıntılı olarak incelendiği fakat olayın aydınlatılmasına ilişkin olarak kayda değer bir tespit yapılamadığı Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen 17/1/2019 tarihli raporla ortaya konmuştur (bkz. §§ 22-24).

53. Anayasa Mahkemesi açısından bir soruşturma dosyasında yer alan unsurlar, taraflarca soruşturma hakkında sunulan bilgiler ve olayı çevreleyen koşullar gözönünde bulundurulduğunda soruşturma makamlarının delillerin toplanması ve soruşturmanın yönlendirilmesi konusunda gerekli işlemleri yerine getirdiğine kanaat getirilen durumlarda sadece eylemi gerçekleştiren kişi ya da kişilerin kimliklerinin tespit edilememesine bağlı olarak soruşturmanın etkisiz olduğu sonucu çıkarılması mümkün değildir (İsmail Yıldırım ve diğerleri, B. No: 2013/9332, 20/4/2016, § 75). Bu kabul, yaşama hakkıyla ilgili soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü olmamasının ve başvuruculara üçüncü kişileri yargılatma hakkı vermemesinin olağan bir gereğidir.

54. Anayasa Mahkemesine göre, yürütülen soruşturmadan daha derin ve etkili bir soruşturma yürütülmesi konusunda haklı bir beklentiye girebilmesi için başvurucunun iddiaları hakkında soruşturma makamlarına daha sağlam argümanlar sunması gerekir (benzer değerlendirme için bkz. Beste Güler Aslan ve diğerleri, B. No: 2015/9669, 19/2/2019, § 95).

55. Somut olaya bu yönden bakıldığında her ne kadar soruşturmanın Cumhuriyet Başsavcılığının Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak F.Y.nin olayın şüphelisi olup olmadığının araştırılması için talimat verdiği 2/2/2012 tarihine kadar etkisiz kaldığı söylenebilirse de belirtilen tarihten sonra özellikle başvurucunun soruşturmada eksik olduğunu ileri sürdüğü hususların olayın üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen etkili şekilde araştırabildiği anlaşıldığından salt olay tarihinden itibaren on beş yıl geçmiş olmasına karşın kovuşturma başlatılmamış olmasına bağlı olarak soruşturmanın etkisiz olduğu sonucuna ulaşılamayacağı değerlendirilmiştir. Kaldı ki başvurucu, olayın üzerinden uzun bir zaman geçmesi yüzünden Sulh Ceza Hâkimliklerinin soruşturmanın genişletilmesine ilişkin kararlarının ardından yapılan soruşturma işlemlerinin etkisiz olduğu iddiasında da bulunmamıştır.

56. Soruşturma kapsamında toplanan deliller, yapılan tespitler ve soruşturma usulü dikkate alındığında olayın koşullarının tespiti ve ölümden sorumlu olanların belirlenmesi için gerekli adımların atılmadığı, delillerin toplanması konusunda gerekli özenin gösterilmediği ve soruşturma makamlarının elde ettikleri tüm bulgulara ilişkin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analiz yapmadığının söylenemeyeceği kanaatine varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEZİHA ARICI

B. No: 2019/10570 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10570

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEZİHA ARICI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10570)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Neziha ARICI

Vekili : Av. Mustafa ÖZTOK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, orman sınırlarının dışına çıkarılan ve Hazine adına tescilli bulunan taşınmazın önceki malikinin iade talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, bu işleme karşı idari yargıda açılan davada görevsizlik kararı verilmemesi ve uyuşmazlığın idari yargı tarafından çözümlenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1951 doğumlu olup İzmir'de ikamet etmektedir.

9. İzmir ili Menderes ilçesi Gümüldür köyünde (Cumhuriyet Mahallesi'nde) kâin 6 pafta 201 parsel sayılı 17.515,90 m² büyüklüğündeki taşınmazın başvurucunun murisine ait olduğunu gösteren 1325 (1909/1910) tarihli bir tapu kaydı bulunmaktadır. Söz konusu taşınmaz, tapulama faaliyeti sonucunda 27/3/1956 tarihinde 118.600 m² yüz ölçümü ve tarla vasfıyla başvurucunun murisi S.A. adına tespit ve tescil edilmiştir.

10. Aynı taşınmazın 1949 yılında yapılan orman sınırlandırılmasında tespit edilen ve 27/3/1956 tarihinde 592 parsel numarasıyla Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen 53.783.500 m² yüz ölçümlü Akkaya Tekke Maden Dağı ormanı sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır.

11. 1985 yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda 592 sayılı parselin başvurucunun murisine ait taşınmazla çakışan kısmı yönünden orman sınırları dışına çıkarma işlemi yapılmıştır.

12. Hazine tarafından 20/11/1992 tarihinde İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde S.A. aleyhine tapu iptali ve tescil davası açılmıştır. Hazine, taşınmazın 1949 yılında kesinleşen orman tahdidi ile orman vasfında olduğunun tespit edilerek 27/3/1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde kaldığını ve 201 parsel sayılı taşınmazın hatalı olarak S.A. adına tespit ve tescil edildiğini ileri sürmüştür. Anılan mahkeme 30/3/1995 tarihinde davayı kabul etmiş ve taşınmazın 1949 yılında kesinleşen orman sınırlandırmasıyla Hazine adına tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde kaldığı gerekçesiyle 201 parsel sayılı taşınmazın tapu kaydının iptaliyle Hazine adına tesciline karar vermiştir. İhtilaf konusu taşınmaz, bu kararın kesinleşmesiyle 29/12/1995 tarihinde tapuda Hazine adına tescil edilmiştir.

13. Hazine adına tescil edilen 201 parsel sayılı taşınmazın tapu kaydı daha sonra kapatılarak 6/7/2010 tarihinde 2719 ada 1 parsel numarasını almıştır. Taşınmazın tapu sicilinde de "6831 sayılı Orman Kanununun 2/B maddesi uyarınca Hazine adına Orman sınırları dışına çıkarılmıştır" şerhi yer almaktadır. Ayrıca tapu sicilinde "Üzerindeki zeytin ve narenciye ağaçlarının kullanıcısı ve sahibi [S.] kızı Neziha ARICI'dır" belirtmesi bulunmaktadır. Başvurucunun beyanına göre taşınmaz, fiilen mandalina bahçesi ve zeytinlik olarak kullanılmaktadır.

14. 26/4/2012 tarihinde yürürlüğe giren 19/4/2012 tarihli ve 6292 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi İle Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun'un 7. maddesiyle tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ve tapuda hâlen kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi bulunan veya konulan taşınmazların tapu kayıtlarının bedel alınmaksızın geçerli kabul edilmesi, iptal edilen tapuların ise iadesi imkânı getirilmiştir.

15. Başvurucu ve diğer mirasçılar, taşınmazın 6292 sayılı Kanun uyarınca bedelsiz olarak devredilmesi istemiyle 17/9/2012 tarihinde müracaat etmiştir. İzmir Defterdarlığı; Maliye Bakanlığının görüşüne istinaden 21/1/2014 tarihli yazıyla taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde kaldığını, bu nedenle 6292 sayılı Kanun uyarınca iadesinin mümkün olmadığını belirterek mirasçıların talebini reddetmiştir. Başvurucu ve diğer mirasçılar, bedelsiz iade talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle 26/3/2014 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi, her bir mirasçının ayrı ayrı dava açması gerektiği gerekçesiyle 31/3/2014 tarihinde dava dilekçesinin reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu 22/4/2014 tarihinde tek başına açtığı davayla dava dilekçesini yenilemiştir. Dava dilekçesinde, murisleri adına olan tapunun 30/3/1995 tarihinde hatalı olarak iptal edildiği belirtilmiştir. Dava dilekçesinde, Hazinenin dava açmasının sebebinin tapu sicilinde yer alan 2/B şerhi olduğu belirtilerek tapunun iptal edilmiş olmasının bedelsiz iadeye engel oluşturmayacağı görüşü savunulmuştur.

17. Davalı idarece İdare Mahkemesine sunulan cevap dilekçesinde taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde kaldığı ve bedelsiz iade hakkı kapsamına girmediği ileri sürülmüştür.

18. İdare Mahkemesi 31/12/2014 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, dava konusu taşınmazın orman sınırları içerisinde kalmakta iken hatalı yapılan tapulama faaliyeti sonucu başvurucunun murisi adına tescil edildiği ve bu tescilin mahkeme kararıyla iptal edilerek taşınmazın Hazine adına tescil edildiği vurgulanmıştır. Kararda, bu nedenle dava konusu parselin 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında değerlendirilmesine imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

19. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde İdare Mahkemesinin eksik incelemeyle karar verdiği, taşınmazın 2/B alanı olarak tescil edildiği hususunu görmezden geldiği ileri sürülmüştür. Temyiz dilekçesinde, idare mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiğine ilişkin olarak bir şikâyete yer verilmemiştir. Danıştay Sekizinci Dairesi (Danıştay) 25/4/2017 tarihinde İdare Mahkemesi kararını onamıştır.

20. Başvurucu benzer iddialarla kararın düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Karar düzeltme dilekçesinde de İdare Mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiğine ilişkin bir iddia ileri sürülmemiştir. Danıştay 21/12/2018 tarihinde karar düzeltme istemini reddetmiştir.

21. Nihai karar 28/2/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 25/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. 6292 sayılı Kanun'un "2/A veya 2/B belirtmelerinin terkini ve iade edilecek taşınmazlar" başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İlgililer tarafından idareye başvurulması ve idarece bu başvuru üzerine veya resen yapılan inceleme ve araştırma sonucunda doğruluğu tespit edilmesi hâlinde;

a) Tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ve tapuda halen kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi bulunan veya konulan taşınmazların tapu kayıtları bedel alınmaksızın geçerli kabul edilir ve tapu kütüklerindeki 2/A veya 2/B belirtmeleri terkin edilerek tescilleri aynen devam eder, aynı gerekçeyle bu nitelikteki

taşınmazlar hakkında dava açılmaz, açılan davalardan vazgeçilir, açılan davalar sonucunda tapularının iptaliyle Hazine adına tesciline karar verilen, kesinleşen ve tapuda henüz infaz edilmeyen taşınmazlar hakkında da aynı şekilde işlem yapılır. Ancak bu kararlardan infaz edilerek tapuda Hazine adına tescil edilen taşınmazlar ise, ilgilileri tarafından bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde idareye başvurulması hâlinde, bedelsiz olarak önceki kayıt maliklerine veya kanuni mirasçılarına iade edilir.

b) Özel kanunları gereğince Devlet tarafından kişilere satılan, dağıtılan, trampa edilen, bedelli veya bedelsiz olarak devredilen veya iskânen verilen ya da özelleştirme suretiyle satılanlar ile hisseleri devredilen özel hukuk tüzel kişileri adına kayıtlı olan ancak daha sonra Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi konulan taşınmazların tapu kayıtları geçerli kabul edilir, aynı gerekçeyle bu nitelikteki taşınmazlar hakkında dava açılmaz, açılan davalardan vazgeçilir, açılan davalar sonucunda Hazine adına tescil edilenler ise, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde ilgilileri tarafından idareye başvurulması hâlinde önceki maliklerine veya kanuni ya da akdî haleflerine bedelsiz olarak iade edilir. Ancak, bu kişilerden taşınmazlarına karşılık daha önce yer verilenlere veya bedeli ödenenlere iade işlemi yapılmaz.

c) Bu fıkra kapsamında kalan taşınmazların kullanıcılarının kayıt maliklerinden farklı kişiler olmaları ve kayıt maliklerinin bu fıkradan yararlanmak istemeleri hâlinde, kullanıcılar bu Kanunda belirtilen şartları taşısalar dahi doğrudan satış hakkından yararlanamazlar.

(2) Birinci fıkra kapsamında kalan taşınmazlardan orman sınırı dışına çıkartılacak yerlerde bulunan ve Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/B belirtmesi konulması gereken taşınmazların tapu kütüklerine 2/B belirtmesi konulmaz ve bunlar hakkında dava açılmaz.

(3) Birinci fıkra kapsamında kalan taşınmazlardan tapuda Hazine adına tescilli olan taşınmazlar hakkında aynı fıkrada belirtilen süre içerisinde idareye başvurmayan ilgililerin hakları bu süre sonunda sona erer, bu kişiler idareden başkaca talepte bulunamazlar, hak ve tazminat talep edemezler ve dava açamazlar. Bu taşınmazlardan Hazine adına tescilli olanlar idarece satış dâhil genel hükümlere göre değerlendirilir.

(4) Bu maddeye göre ilgililerine iade edilmesi gereken taşınmazlardan orman olduğu iddiasıyla Orman Genel Müdürlüğünce açılan davalar sonucunda orman niteliğiyle Hazine adına tescil edilen, fiilen orman niteliğinde olan veya bu nedenle dava açılması gereken, ağaçlandırılmak üzere Orman Genel Müdürlüğüne tahsis edilen, kamu hizmetlerine ayrılan veya bu amaçla kullanılan, özel kanunlar gereğince değerlendirilmesi gereken veya Maliye Bakanlığınca belirlenen taşınmazlar ilgililerine iade edilmez. Bu taşınmazların yerine, idarece belirlenen ve ilgililerince itiraz ve dava konusu edilmeksizin kabul edilen rayiç bedelleri ödenebilir veya rayiç bedellerine uygun taşınmazlar verilebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; 201 parsel numaralı taşınmazın tapu kaydının İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin 30/3/1995 tarihli kararıyla hatalı olarak iptal edildiğini, kararda açıkça 1985

yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığından bahisle tapu kaydının iptal edildiğinin belirtildiğini ifade etmiştir. Diğer yandan İdare Mahkemesinin tapu kaydı üzerinde 2/B şerhi bulunduğu gerçeğini gözardı ederek hüküm kurduğunu belirtmiştir. Başvurucu 6292 sayılı Kanun kapsamında ücretsiz iadenin koşulları oluştuğu hâlde İdare Mahkemesince yetersiz inceleme sonucu davanın reddedildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca taşınmazın Hazine adına tescil edilmiş olmasının ücretsiz iade hakkından yararlanılmasına engel olmadığını iddia etmiştir. Başvurucu son olarak mülkün iadesini öngören kanun hükmünün hatalı yorumlanarak iadenin engellenmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Başvurunun niteliği dikkate alındığında öncelikle zaman bakımından yetki meselesinin tartışılması gerekmektedir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında herkesin Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabileceği hükmüne yer verilmiştir. Anayasa'nın geçici 18. maddesinde uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvuruların kabul edileceği, 6216 sayılı Kanun'un 76. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise Kanun'un 45. ila 51. maddelerinin 23/9/2012 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

28. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisini doğru olarak belirleyebilmek için kesinleşen nihai işlem ve kararın tarihinin yanı sıra gerçekleştiği iddia olunan müdahalenin zamanını da doğru tespit etmek gerekir. Bu tespit yapılırken müdahaleyi oluşturan olaylar ve ihlal edildiği iddia olunan hakkın kapsamı birlikte değerlendirilmelidir (Zeycan Yedigöl [GK], B. No: 2013/1566, 10/12/2015, § 31).

29. Başvurucunun murisine ait tapunun mahkeme kararıyla iptal edilerek 29/12/1995 tarihinde Hazine adına tescil edildiği, dolayısıyla bu tarihten itibaren murisin mülkiyetinin yitirildiği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

30. Anayasa Mahkemesi ayrıca mülkiyetten yoksun bırakma şeklindeki müdahalelerin kural olarak anlık eylemler olup sürekli bir müdahale oluşturmadığını belirtmiştir (Agavni Mari Hazaryan ve diğerleri, B. No: 2014/4715, 15/6/2016, § 114). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, zaman bakımından yetki içinde sonuçlanmış olmak kaydıyla kamu makamlarınca müdahalenin incelenerek esası hakkında bir karar verilmesi veya müdahaleyle ilgili tanınan tazminat ve benzeri bir yolun mevcut olması durumlarını da dikkate alarak değerlendirme yapacaktır (Varvara Arnavut, B. No: 2014/7538, 13/9/2017, § 48; Agavni Mari Hazaryan ve diğerleri, §§ 111-120).

31. 26/4/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ve tapuda hâlen kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi bulunan veya konulan taşınmazların tapu kayıtlarının bedel alınmaksızın geçerli kabul edilmesi imkânı getirilmiştir. Bunun yanında aynı gerekçeyle bu nitelikteki taşınmazlar hakkında açılan davalar sonucunda tapularının iptaliyle Hazine adına tesciline karar verilen, kesinleşen ve tapuda henüz infaz edilmeyen taşınmazlar hakkında da aynı şekilde işlem yapılması öngörülmüştür. Bu kararlardan infaz edilerek tapuda Hazine adına tescil edilen taşınmazların ise ilgilileri tarafından 6292 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde idareye başvurulması hâlinde bedelsiz olarak önceki kayıt maliklerine veya kanuni mirasçılarına iade edileceği düzenlenmiştir.

32. Buna göre -Kanun'un lafzı dikkate alındığında- tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle hakkında açılan davalar sonucunda tapularının iptaliyle Hazine adına tesciline karar verilip bu karar infaz edilen taşınmazların, ilgilileri tarafından 26/4/2012 tarihten itibaren iki yıl içinde idareye başvurulması hâlinde bedelsiz olarak önceki kayıt maliklerine veya kanuni mirasçılarına iade edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

33. Somut olayda ihtilaf konusu taşınmaz, tapulama faaliyeti sonucunda 27/3/1956 başvurucunun murisi adına tespit ve tescil edilmiştir. Ancak söz konusu taşınmaz 1949 yılında yapılan orman sınırlandırılmasında tespit edilen ve 27/3/1996 tarihinde 592 parsel numarasıyla Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen 53.783.500 m² yüz ölçümlü Akkaya Tekke Maden Dağı ormanı sınırları içinde de kalmaktadır. Bu durumda söz konusu taşınmaza ilişkin olarak çifte tapu oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

34. Bu bağlamda orman sınırları içinde kalan 201 parsel sayılı taşınmaza ilişkin olarak başvurucunun murisine verilen tapunun 30/3/1995 tarihine kadar iptal edilmediğinin altını çizmek gerekir. Ayrıca 592 parsel sayılı taşınmazın 201 parsel sayılı taşınmazla çakışan kısmı 1985 yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda orman sınırlarının dışına çıkarılmıştır. Daha sonra 2010 yılında da 2719 ada 1 parsel numarasını alan taşınmazın tapu siciline başvurucu adına belirtme konulmuştur. Bu durumda yüzeysel olarak bakıldığında başvurucunun 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi kapsamında başvuru yapmasının hukuksal temelden yoksun olmadığı anlaşılabilmektedir.

35. Bu itibarla yitirilen mülkün iadesine imkân sağlayan 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya ilişkin yargısal süreçlerin 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleştiği dikkate alındığında başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir.

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

37. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı

noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

38. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31). Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

39. Somut olayda başvurucunun murisi, taşınmazın mülkiyetini 29/12/1995 tarihinde yitirmiş ise de 6292 sayılı Kanun'la mülkün iadesi imkânı getirilmiştir. 6292 sayılı Kanun'da düzenlenen iade imkânı önceki mülkiyetten bağımsız bir hak değildir. Esasen bu imkân tapunun iptali veya Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılma işlemi sebebiyle oluşan mağduriyetlerin giderilmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle iade imkânının aynı zamanda mülkün kaybedilmesi sebebiyle oluşmuş ihlallerin giderilmesine hizmet eden bir hukuki çare (yol) olduğu da açıktır.

40. Nitekim Anayasa Mahkemesi taşınmazın imara aykırı olduğu gerekçesiyle yıkılmasına yönelik olarak kamu otoritelerince verilen karardan şikâyet edildiği bir başvuruda, bazı koşulların sağlanması kaydıyla imara aykırı yapılmış yapılara ruhsat verilmesini ve söz konusu yapılara ilişkin yıkım kararlarının da iptal edilmesini öngören kanuni düzenlemenin bireysel başvuru devam ederken yürürlüğe girmiş olmasını gözeterek başvuru yollarının tüketilmediğine karar vermiştir (Murat Emrah Emre, B. No: 2018/1275, 30/10/2018, §§ 37-43). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin oluşmasından sonra müdahaleden dolayı gerçekleşen mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla oluşturulan başvuru yolları asıl mülkten bağımsız değildir. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesinin ihlal iddiasını incelemeyip bunun yeni oluşturulan hukuksal başvuru yolunda inceleme yapmaya yetkili mercilerce değerlendirilmesine karar vermesi anlamlı olmaz. Bu sebeple somut olayda mülkün varlığı, iadesi istenen taşınmazın tapusunun iptal edilmesinden önceki duruma göre karara bağlanmalıdır.

41. Bu itibarla 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya konu taşınmaz, tapusu iptal edilmeden önce başvurucunun murisi adına kayıtlı olduğu tereddütsüz bulunduğuna göre mülkün varlığı açıktır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

43. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

44. Başvuru konusu taşınmaz, orman sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle tapusu iptal edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin mevcut olduğu kuşkusuzdur. Müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62). Bu durumda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

47. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

48. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da

belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

49. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

50. Bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (mahkemeye erişim hakkı yönünden benzer değerlendirme için bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59).

51. Başvurucunun murisine ait iken tapusu iptal edilen taşınmazın 6292 sayılı Kanun uyarınca bedelsiz olarak iadesi talebi, taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde kaldığı, bu nedenle 6292 sayılı Kanun uyarınca iadesinin mümkün olmadığı belirtilerek reddedilmiştir. İdare Mahkemesi de yaptığı yargısal denetimde idarenin gerekçesini benimsemiş ve davayı reddetmiştir.

52. İhtilaf konusu taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına orman olarak tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın sınırları içinde yer aldığı hususu, İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin 30/3/1995 tarihli kararıyla tespit edilmiştir. Ancak somut olay yönünden kritik öneme sahip olan husus taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın içinde yer almasının iadeye engel teşkil edip etmediğidir.

53. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması görevi öncelikle derece mahkemelerine ait olsa da derece mahkemelerinin yorumlarında keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunup bulunmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin yetkisindedir. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin öncelikle çözümleyeceği mesele ihtilaf konusu taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen başka bir taşınmazın içinde bulunmasının iadeye engel olarak yorumlanmasının makul olup olmadığıdır.

54. İhtilaf konusu taşınmaz, Hazine adına orman olarak tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın sınırları içinde yer alsa bile 1910 tarihli tapu kaydına dayanarak tapulama sonucu 27/3/1956 tarihinde başvurucunun murisi adına tespit ve tescil edilen tapu kaydının

29/12/1995 tarihine kadar iptal edilmediği dikkate alınmalıdır. 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ... taşınmazlardan vurgusu önem taşımaktadır. Başvurucunun murisi adına tapulama mevzuatı uyarınca oluşturulmuş bir tapunun var olduğu açıktır. Öte yandan anılan maddenin Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazları kapsadığı görülmektedir. 592 parsel sayılı taşınmazın başvurucunun murisine ait taşınmazla çakışan kısmının 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucu Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı da sabittir.

55. İdare, başvurucunun murisi adına yapılan tespitin hatalı olduğunu öne sürmüş ise de tapulama işleminin neden hatalı olduğunu ve hatalı olmasının 6292 sayılı Kanun'dan yararlanılmasına neden engel teşkil ettiğini açıklamamıştır. İdare Mahkemesi kararında da bu yönde bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Bu durumda dayanak 1910 tarihli tapu kaydına göre 1956 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvurucunun murisi adına tapuya bağlanan, akabinde Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği anlaşılmaktadır.

56. Sonuç olarak başvurucu tarafından yapılan iade isteminin taşınmazın 27/3/1956 tarihinde Hazine adına orman olarak tescil edilen 592 parsel sayılı taşınmazın sınırları içinde yer aldığı gerekçesiyle reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı değerlendirilmiştir. Varılan sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

58. Başvurucu; Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına göre uyuşmazlığın adli yargı mercilerinin görevine girdiğini ve İdare Mahkemesinin görevsizlik kararı vermemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

59. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

60. Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

61. Somut olayda idari yargıda dava açmayı tercih eden başvurucu, yargılama sürecinin hiçbir aşamasında idari yargının görevsiz olduğunu ileri sürmemiştir. Başvurucu bu iddiasını ilk kez bireysel başvuruda dile getirmiştir. Bu durumda, başvurucunun bu iddiasına ilişkin

olarak olağan başvuru yollarını tükettiği söylenemeyecektir.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

64. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini, bunun yapılmaması hâlinde 2.700.000 TL maddi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

65. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

66. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

67. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59;

Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

68. İncelenen başvuruda, başvurucunun taşınmaz iade talebinin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak mahkemeler de ihlali gidememiştir.

69. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

70. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

71. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 1. İdare Mahkemesine (E.2014/692, K.2014/1827) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARDA SAİT ÖKTEM VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/11052 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11052

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARDA SAİT ÖKTEM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11052)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : 1. Arda Sait ÖKTEM

2. Fahri MUTLU

3. Mahmut Halil BATMAZ

4. Ömer Murat ARSLAN

Başvurucular Vekili : Av. Sedat GÖKDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, belediyenin hissedarı olduğu şirketlerde çalışanların ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açmış olduğu davaların Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığı dolayısıyla reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. 2019/11587, 2019/20370, 2019/20375 numaralı başvuru dosyalarının hukuki ve fiilî irtibat nedeniyle 2019/11052 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/11052 numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, Bursa Ulaşım Toplu Taşıma İşletmeciliği Turizm San. ve Tic. A.Ş.de (BURULAŞ) muhtelif tarihlerde çalışmıştır.

10. Başvurucular, BURULAŞ'taki görevlerinin sona ermesinden sonra belediyelerde çalışan personelin işçi vasfında olması nedeniyle 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla BURULAŞ aleyhine ayrı ayrı dava açmıştır.

11. Bursa 9. İş Mahkemesi (Mahkeme) vermiş olduğu kararlarla başvurucuların davalarının kabulüne karar vermiştir. Gerekçeli kararlarda, BURULAŞ'ın başvurucuları da kapsayan belediye otobüsü şoförü çalıştırılmasına ilişkin hizmet alım sözleşmelerinin işçi teminine ilişkin olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle asıl işveren ile alt işveren arasında kurulan ilişkinin muvazaalı olduğu ifade edilmiştir. Başvuruculların baştan beri BURULAŞ'ın işçisi olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanarak ilave tediye alacağı ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

12. Davalı, kararları istinaf etmiştir. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) 9. Hukuk Dairesi istinaf istemlerini kabul etmiş ve ilave tediye alacağı yönünden ilk derece mahkemesi kararlarını ortadan kaldırarak davaların reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararların gerekçesinde, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin emsal kararı uyarınca BURULAŞ'ın 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığı belirtilmiştir. Başvuruculların özel hukuk tüzel kişi olan BURULAŞ'ın çalışanı olması nedeniyle ilave tediye alacağından yararlanamayacakları ifade edilmiştir.

13. Başvurucular, muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

14. 6772 sayılı Kanun’un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Umumi, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle mütedavil sermayeli müesseseler, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirket ve kurumlarla belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller, 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer bilcümle kurum, banka, ortaklık ve müesseselerinde müstahdem olanlardan İş Kanununun şümulüne giren veya girmiyen yerlerde çalışmakta olan ve İş

Kanununun muaddel birinci maddesindeki tarife göre işçi vasfında olan kimselere, ücret sistemleri ne olursa olsun, her yıl için birer aylık istihkakları tutarında ilave tediye yapılır.''

15. 6772 sayılı Kanun'un 2. maddesi şu şekildedir:

"Birinci maddede sözü geçen işçilerden maden işletmelerinin munhasıran yeraltı işlerinde çalışanlarına bu işlerde çalıştıkları müddetle mütenasip olarak her yıl için ayrıca birer aylık istihkakları tutarında bir ilave tediye daha yapılır.''

16. 6772 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Birinci ve ikinci maddelerde yazılı olan işçilere mezkür maddeler gereğince yapılan tediyelerden ayrı olarak her yıl için bir aylık istihkakları tutarını geçmemek üzere Cumhurbaşkanı kararıyle aynı nispette bir ilave tediye daha yapılabilir.''

17. 6772 sayılı Kanun'un 7. maddesi şöyledir:

"Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.''

2. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 23/1/2020 tarihli ve E.2017/25846, K.2020/1088 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki düzenleme uyarınca, 'belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller' kanun kapsamındadır. Belediyelerin hissedarı olduğu şirketler ise, Ticaret Kanunu hükümlerine tabi, belediyeden ayrı ve bağımsız özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğundan, bu şirketlerin belediyeye bağlı teşekkül sayılması mümkün değildir. Anılan maddede, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirketlerin kanun kapsamında olduğu açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, madde metninde sermayesi belediyeye ait olan şirketlere yer verilmemesi kanun koyucunun tercihidir. Keza, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun, 15.07.1934 tarihinde yürürlüğe giren 2571 sayılı Kanun'la değişik 19. maddesi hükmünde, belediyelerin iştirak edecekleri şirketler ifadesine açıkça yer verilmiş olduğu halde, bu tarihten sonraki bir tarih olan 11.07.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6772 sayılı Kanun'da, belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerden bahsedilmemiş olması da bu durumun bir göstergesidir. Dolayısıyla, 6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki, belediyeye bağlı teşekkül ifadesinden, kanun koyucunun, belediyelerin hissedarı olduğu şirketleri kastettiği söylenemez.

Anılan sebeplerle, belediyelerin hissedarı olduğu şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında bulunmadıklarından, davalı şirket ilave tediye ödemekle yükümlü değildir. Bu halde, ilave tediye alacağı talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmesi hatalı olmuştur

Yukarıda yazılı sebeplerden kararın bozulması gerekmiştir."

19. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/2/2020 tarihli ve E.2017/13347, K.2020/1420 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketlerin 6772 Sayılı Kanun'un kapsamındaki konumuna gelince;

Yukarıda belirtildiği gibi yasal düzenlemelerden ilave tediyenin, devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlarda iş sözleşmesi ile çalışanlara uygulanacağı

görülmektedir. Söz konusu düzenlemelerde Belediyeler ve Belediyelere bağlı kuruluşlardan söz edilmiştir

Bağlı kuruluşlardan söz edilebilmesi için, Belediye'nin bazı hizmetlerinin Belediye dışında özel bir kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli ya da katma bütçeli kuruluş olması gerekir. Genel Müdürlük biçiminde özel bir kanunla kurulmuş ve belediye ana hizmetlerinin bir kısmını yürüten bu kuruluşlara bağlı kuruluş denmektedir. Bu nedenle Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketler bağlı kuruluş olarak nitelenemez. Bu nedenle Belediye Başkanlığı'nın ortak olduğu şirket bağlı kuruluş olmadığından 6772 sayılı kanun kapsamında kalmaz ve işçisi de ilave tediyeden yararlanmaz

Her ne kadar, aynı davalıya karşı ilave tediye alacak talebiyle açılmış ve bu talebin kabul edildiği bir kısım yerel mahkeme kararları Dairemizce onanmış ve ayrıca yine ilk derece ve bölge adliye mahkemelerinin gerekçeli kararlarında söz edildiği üzere, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin davalı şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararları bulunmakta ise de, Yargıtay 7. 9. ve 22. Hukuk Daireleri arasında bu yönde oluşan içtihat farklılığın giderilmesi için Yargıtay 1.Başkanlık Makamına İçtihadı Birleştirme amacıyla 22. Hukuk Dairesince yapılan başvuru üzerine, Dairemizce Yargıtay 1. Başkanlığına yazılan 30/09/2016 tarihli görüş yazısında; Belediye Başkanlıklarının ortak olduğu şirketlerin bağlı kuruluş olmadığından, bu şirketlerin 6772 sayılı kanun kapsamında kalmadıkları ve işçilerinin de ilave tediyeden yararlanamayacakları ve hukuk dairelerinin kendi içinde verdiği çelişkili kararlara karşı içtihat birleştirmesi yolu bulunmadığı ve içtihat birleştirilmesinin mümkün olmadığı yönünde görüş bildirilmiştir. Yargıtay Daireleri arasında bu hususta görüş farklılığı bulunmaması nedeniyle de, bu hususta içtihat birleştirme yoluna da gidilmemiştir.

Bu durumda Yargıtay Dairelerince benimsenen ortak görüşe göre, Belediyelerin hissedarı olduğu özel hukuk hükümlerine tabi şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bu şirketlerin işçilerine ilave tediye ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Somut uyuşmazlıkta da, davacı devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlardan olmayan Bursa Belediyesinin hissedarı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi şirket işçisi olduğundan ilave tediyeden yararlanma hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, davacının ilave tediye alacak talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.''

B. Uluslararası Hukuk

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir…”

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); adil yargılanma hakkının, hukukun üstünlüğünün Sözleşmeci devletlerin ortak mirası olduğunu belirten Sözleşme’nin ön sözüyle birlikte yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Hukukun üstünlüğünün temel

unsurlarından biri, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı garanti altına alan ve kamuoyunun mahkemelere olan güvenine katkıda bulunan hukuki güvenlik ilkesidir. Toplumun yargısal sisteme olan güveni hukuk devletinin esaslı unsurlarından biri olmasına rağmen birbirinden farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesi, bu güveni azaltacak nitelikte bir hukuki belirsizlik durumu yaratabilecektir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

22. Diğer yandan hukuki güvenlik ilkesinin gerekleri ve bireylerin meşru beklentilerinin korunması, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürülememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38).

23. Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol, tam da yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamana ihtiyaç duyacağı açıktır (Zielinski ve Pradal ve Gonzalez ve diğerleri/Fransa [BD], B. No: 24846/94, ...34173/96, 28/10/1999, § 59; Schwarzkopf ve Taussik/Çek Cumhuriyeti (k.k.), B. No: 42162/02, 2/12/2008).

24. AİHM, açık bir keyfîlik bulunan durumlar hariç ulusal mahkemelerin iç hukuku yorumlama şeklini sorgulamanın kendi görevi olmadığına dikkat çekmektedir. Benzer şekilde bu konuda -görünüşe göre benzer davalarda verilmiş olsalar bile- ulusal mahkemelerin farklı kararlarını karşılaştırmak da prensipte AİHM'in görevi değildir. AİHM, söz konusu mahkemelerin bağımsızlığına saygı göstermek durumundadır (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 50).

25. AİHM, iki ihtilafa farklı muamele yapılmasının incelenen gerçek olayların farklılığından kaynaklanmış olması hâlinde çelişkili içtihatlardan bahsedilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir (Ucar/ Türkiye (k.k.), B. No: 12960/05, 29/9/2009).

26. AİHM, mahkeme kararlarının çatışma ihtimalinin her biri kendi yargı alanında yetkili olan yargılama ve temyiz mahkemeleri ağına dayalı yargı sistemlerinin doğal bir özelliği olduğunu kabul etmiştir. Bu tip uyuşmazlıklar aynı mahkeme içinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kendi içinde Sözleşme'ye aykırı olarak değerlendirilemez (Santos Pinto /Portekiz, B. No: 39005/04, 20/5/2008, § 41; Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, § 29; Remuszko/Polonya, B. No: 1562/10, 16/7/2013, § 92; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 51).

27. AİHM, bu konuda hüküm verirken değerlendirmesine dayanak aldığı kriterleri açıklamıştır. Söz konusu kriterler yüksek mahkemenin içtihadında derin ve süregelen farklılıklar olup olmadığı, iç hukukta bu tutarsızlıkların üstesinden gelmek için bir mekanizma bulunup bulunmadığı, bu mekanizmanın uygulanıp uygulanmadığı ve uygulandı ise ne ile sonuçlandığının tespitine dayanmaktadır (Beian/Romanya, B. No: 30658/05, 6/12/2007, §§ 37, 39; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 53).

28. AİHM, bu bağlamda mahkemelerin uygulamalarında tutarlılığın ve içtihatlarında yeknesaklığın sağlanması için mekanizmalar oluşturulmasının önemini birçok defa hatırlatmış, yargı sistemlerini birbirine zıt kararlar verilmesini önleyecek şekilde

yapılandırmanın devletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki bu ilkelerin AİHM'in incelemek durumunda kaldığı çelişen yorumların bir yüksek mahkemenin birleştirici yetkisini uygulayabileceği yasal hükümlerle bağlantılı olarak yargı sisteminin aynı dalında meydana gelen davalar için öngörüldüğü belirtilmelidir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, §§ 55, 80).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

30. Başvurucular, aynı konuda farklı kararlar verildiğini ifade etmiştir. Aynı durumda olan işçilerden bazıları ilave tediye alacağına hak kazanırken bazıları ise davalarının haksız bir şekilde reddedildiğinden yakınmıştır. Söz konusu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir. Öte yandan bu sebeple haksız bir şekilde ödemek zorunda kaldıkları vekâlet ücreti nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

B. Değerlendirme

31. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculara benzer duruma ilişkin farklı kararlar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

35. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin

gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

36. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

37. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

38. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 64).

39. Anayasa Mahkemesi; bu noktada derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlamasından kaynaklanan içtihat farkının süregelen bir hâl aldığı, başka bir anlatımla kısa sayılamayacak bir zaman dilimi içinde uygulamada birliğin sağlanamadığı durumlarda uygulamadaki tutarsızlıkları ortadan kaldıracak nitelikteki tedbirlerin önemine işaret etmektedir.

40. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olarak kabul edilmelidir. (Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 58).

41. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, içtihat farklılığını değerlendirdiği bir kararında Yargıtayın istikrarlı olarak uygulanan içtihattan ayrılarak yeni bir yaklaşımı benimsemesi hâlinde kamuoyu nezdinde yargıya olan güvenin muhafaza edilmesi bakımından yeni yaklaşımın istikrarlı bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmiş ve içtihat değişikliği

sonucunda benimsenen yaklaşımın uygulamada birliği sağlamakla görevli yüksek mahkemeler tarafından istikrarlı olarak uygulanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edebileceğine karar vermiştir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

42. Anayasa Mahkemesi, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığını değerlendirdiği Yasemin Bodur (B. No: 2017/29896, 25/12/2018, § 52) kararında içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu, bu durumun davaların somut özelliğinden kaynaklanmadığı ve bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma işletilmemesi nedenleriyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Başvuruya konu somut davanın niteliği aslında tediye alacağına ilişkindir. İlk derece mahkemesi başvurucuların hizmet sözleşmesinin işçi temini amacı taşıdığını belirtmiştir. Bu nedenle BURULAŞ ile belediye arasında muvazaa bulunduğunu dolayısıyla başvuruculara ilave tediye alacağı ödenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bursa BAM ise Yargıtay kararını emsal göstererek belediye şirketlerinin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığından ilave tediye alacağı ödenmeyeceğini sonucuna varmıştır. Belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerde çalışanların ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususu Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerin belediyelerden ayrı bir tüzel kişiliği olduğu ve bu şirketlerin belediyelere bağlı teşekkül sayılamayacağını ifade etmiştir. 6772 sayılı Kanun'da sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirketlerin kanun kapsamında olduğu açıkça belirtildiği, madde metninde sermayesi belediyeye ait olan şirketlere yer verilmediğini ifade etmiştir. Bu sebeple belediyelerin hissedarı olduğu şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı sonucuna varmıştır (bkz. § 18). Yargıtay 9. Hukuk Dairesi de belediyelerin hissedarı olduğu özel hukuk hükümlerine tabi şirketleri 6772 sayılı Kanun kapsamında kabul etmemekte ve bu şirketlerin, işçilerine ilave tediye ödeme yükümlülüğü bulunmadığını ifade etmektedir (bkz. § 19). Sonuç olarak Yargıtay Daireleri arasında belediyenin hissedarı olduğu şirketlerin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığı konusunda görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

44. Somut olayda da Bursa BAM, Yargıtay Dairelerinin benimsediği görüş doğrultusunda karar vererek belediyenin hissedarı olduğu BURULAŞ'ın 6772 sayılı Kanun kapsamında sayılamayacağını ifade etmiştir. Başvuruculara özel hukuk tüzel kişisinin çalışanı olması nedeniyle ilave tediye alacağından faydalanmayacağını belirtmiştir.

45. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtayın ilgili Daireleri tarafından istikrarlı olarak uygulanan bir içtihattan ayrılma söz konusu olmadığından somut olayın yukarıda anılan Yasemin Bodur başvurusundan farklı olduğuna işaret etmektedir.

46. Yargıtay dairelerinin vermiş oldukları kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmaktadır.

47. Somut olaya konu belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerde çalışan personelin ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığı bulunmamaktadır. Aksine Daireler belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığına ilişkin görüş birliğine sahiptirler. Bursa BAM 9. Hukuk

Dairesi de belediyenin hissedarı olduğu şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığını ifade etmiş ve başvuruculaların bu sebeple ilave tediye alacağından faydalanamayacakları sonucuna varmıştır. Yapılan tespit ve varılan sonucun öngörülemez olmadığı gibi bu hususun yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği anlaşılmaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ALBAYRAK

B. No: 2019/11112 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11112

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ALBAYRAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11112)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Hasan ALBAYRAK

Vekili : Av. Sedat GÖKDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, belediyenin hissedarı olduğu şirketlerde çalışanın ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açmış olduğu davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından dolayı reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Bursa Ulaşım Toplu Taşıma İşletmeciliği Turizm San. ve Tic. A.Ş.de (BURULAŞ) 16/7/2008 tarihi ile 5/7/2013 tarihi arasında çalışmıştır.

9. Başvurucu, BURULAŞ'taki görevinin sona ermesinden sonra belediyede çalışan personelin işçi vasfında olması nedeniyle 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla BURULAŞ aleyhine 6/7/2015 tarihinde dava açmıştır.

10. Bursa 9. İş Mahkemesi 28/12/2017 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Kararda; başvurucunun çalıştırılmasına yönelik hizmet alım sözleşmesinin işçi teminine ilişkin olduğu, bu sebeple asıl işveren-alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğu belirtilmiştir. Başvurucunun baştan beri BURULAŞ'ın işçisi olması nedeniyle 6772 sayılı Kanun kapsamında olduğu ifade edilmiştir.

11. BURULAŞ, kararı 12/7/2018 tarihinde istinaf etmiştir.

12. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 3. Hukuk Dairesi 21/2/2019 tarihinde istinaf talebini kabul ederek tediye alacağı yönünden derece mahkemesinin kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararda; başvurucunun devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan, kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlardan olmayan, özel hukuk hükümlerine tabi şirket işçisi olduğu belirtilmiştir. Anılan şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmaması nedeniyle başvurucunun ilave tediye alacağına hak kazanamayacağı ifade edilmiştir.

13. Nihai karar başvurucuya 11/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 3/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

14. 6772 sayılı Kanun’un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Umumi, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle mütedavil sermayeli müesseseler, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirket ve kurumlarla belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller, 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer bilcümle kurum, banka, ortaklık ve müesseselerinde müstahdem olanlardan İş Kanununun şümulüne giren veya girmiyen yerlerde çalışmakta olan ve İş Kanununun muaddel birinci maddesindeki tarife göre işçi vasfında olan kimselere, ücret sistemleri ne olursa olsun, her yıl için birer aylık istihkakları tutarında ilave tediye yapılır.''

15. 6772 sayılı Kanun’un 2. maddesi şu şekildedir:

"Birinci maddede sözü geçen işçilerden maden işletmelerinin munhasıran yeraltı işlerinde çalışanlarına bu işlerde çalıştıkları müddetle mütenasip olarak her yıl için ayrıca birer aylık istihkakları tutarında bir ilave tediye daha yapılır.''

16. 6772 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Birinci ve ikinci maddelerde yazılı olan işçilere mezkür maddeler gereğince yapılan tediyelerden ayrı olarak her yıl için bir aylık istihkakları tutarını geçmemek üzere Cumhurbaşkanı kararıyle aynı nispette bir ilave tediye daha yapılabilir.''

17. 6772 sayılı Kanun'un 7. maddesi şöyledir:

"Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.''

2. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 23/1/2020 tarihli ve E.2017/25846, K.2020/1088 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki düzenleme uyarınca, 'belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller' kanun kapsamındadır. Belediyelerin hissedarı olduğu şirketler ise, Ticaret Kanunu hükümlerine tabi, belediyeden ayrı ve bağımsız özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğundan, bu şirketlerin belediyeye bağlı teşekkül sayılması mümkün değildir. Anılan maddede, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirketlerin kanun kapsamında olduğu açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, madde metninde sermayesi belediyeye ait olan şirketlere yer verilmemesi kanun koyucunun tercihidir. Keza, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun, 15.07.1934 tarihinde yürürlüğe giren 2571 sayılı Kanun'la değişik 19. maddesi hükmünde, belediyelerin iştirak edecekleri şirketler ifadesine açıkça yer verilmiş olduğu halde, bu tarihten sonraki bir tarih olan 11.07.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6772 sayılı Kanun'da, belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerden bahsedilmemiş olması da bu durumun bir göstergesidir. Dolayısıyla, 6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki, belediyeye bağlı teşekkül ifadesinden, kanun koyucunun, belediyelerin hissedarı olduğu şirketleri kastettiği söylenemez.

Anılan sebeplerle, belediyelerin hissedarı olduğu şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında bulunmadıklarından, davalı şirket ilave tediye ödemekle yükümlü değildir. Bu halde, ilave tediye alacağı talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmesi hatalı olmuştur

Yukarıda yazılı sebeplerden kararın bozulması gerekmiştir."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 13/1/2020 tarihli ve E.2017/25655, K.2020/106 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki düzenleme uyarınca, 'belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller' kanun kapsamındadır. Belediyelerin hissedarı olduğu şirketler ise, Ticaret Kanunu hükümlerine tabi, belediyeden ayrı ve bağımsız özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğundan, bu şirketlerin belediyeye bağlı teşekkül sayılması mümkün değildir. Anılan maddede, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirketlerin kanun kapsamında olduğu açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, madde metninde sermayesi belediyeye ait olan şirketlere yer verilmemesi kanun koyucunun tercihidir. Keza, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun, 15.07.1934 tarihinde yürürlüğe giren 2571 sayılı Kanun'la değişik 19. maddesi hükmünde, belediyelerin iştirak edecekleri şirketler ifadesine açıkça yer verilmiş olduğu halde, bu tarihten sonraki bir tarih olan 11.07.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6772 sayılı Kanun'da, belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerden bahsedilmemiş olması da bu durumun bir göstergesidir. Dolayısıyla, 6772 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki, belediyeye bağlı teşekkül ifadesinden, kanun koyucunun, belediyelerin hissedarı olduğu şirketleri kastettiği

söylenemez.

Anılan sebeplerle, belediyelerin hissedarı olduğu şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında bulunmadıklarından, davalı şirket ilave tediye ödemekle yükümlü değildir. Bu halde, ilave tediye alacağı talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmesi hatalı olmuştur. Yukarıda yazılı sebeplerden kararın bozulması gerekmiştir."

20. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/2/2020 tarihli ve E.2017/13347, K.2020/1420 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketlerin 6772 Sayılı Kanun'un kapsamındaki konumuna gelince;

Yukarıda belirtildiği gibi yasal düzenlemelerden ilave tediyenin, devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlarda iş sözleşmesi ile çalışanlara uygulanacağı görülmektedir. Söz konusu düzenlemelerde Belediyeler ve Belediyelere bağlı kuruluşlardan söz edilmiştir.

Bağlı kuruluşlardan söz edilebilmesi için, Belediye'nin bazı hizmetlerinin Belediye dışında özel bir kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli ya da katma bütçeli kuruluş olması gerekir. Genel Müdürlük biçiminde özel bir kanunla kurulmuş ve belediye ana hizmetlerinin bir kısmını yürüten bu kuruluşlara bağlı kuruluş denmektedir. Bu nedenle Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketler bağlı kuruluş olarak nitelenemez. Bu nedenle Belediye Başkanlığı'nın ortak olduğu şirket bağlı kuruluş olmadığından 6772 sayılı kanun kapsamında kalmaz ve işçisi de ilave tediyeden yararlanmaz.

Her ne kadar, aynı davalıya karşı ilave tediye alacak talebiyle açılmış ve bu talebin kabul edildiği bir kısım yerel mahkeme kararları Dairemizce onanmış ve ayrıca yine ilk derece ve bölge adliye mahkemelerinin gerekçeli kararlarında söz edildiği üzere, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin davalı şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararları bulunmakta ise de, Yargıtay 7. 9. ve 22. Hukuk Daireleri arasında bu yönde oluşan içtihat farklılığın giderilmesi için Yargıtay 1.Başkanlık Makamına İçtihadı Birleştirme amacıyla 22. Hukuk Dairesince yapılan başvuru üzerine, Dairemizce Yargıtay 1. Başkanlığına yazılan 30/09/2016 tarihli görüş yazısında; Belediye Başkanlıklarının ortak olduğu şirketlerin bağlı kuruluş olmadığından, bu şirketlerin 6772 sayılı kanun kapsamında kalmadıkları ve işçilerinin de ilave tediyeden yararlanamayacakları ve hukuk dairelerinin kendi içinde verdiği çelişkili kararlara karşı içtihat birleştirmesi yolu bulunmadığı ve içtihat birleştirilmesinin mümkün olmadığı yönünde görüş bildirilmiştir. Yargıtay Daireleri arasında bu hususta görüş farklılığı bulunmaması nedeniyle de, bu hususta içtihat birleştirme yoluna da gidilmemiştir.

Bu durumda Yargıtay Dairelerince benimsenen ortak görüşe göre, Belediyelerin hissedarı olduğu özel hukuk hükümlerine tabi şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bu şirketlerin işçilerine ilave tediye ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Somut uyuşmazlıkta da, davacı devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlardan olmayan Bursa Belediyesinin hissedarı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi şirket işçisi olduğundan ilave tediyeden yararlanma hakkı

bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, davacının ilave tediye alacak talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.''

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 19/6/2019 tarihli ve E.2016/8643, K.2019/13775 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketlerin 6772 Sayılı Kanun'un kapsamındaki konumuna gelince;

Yukarıda belirtildiği gibi yasal düzenlemelerden ilave tediyenin, devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlarda iş sözleşmesi ile çalışanlara uygulanacağı görülmektedir. Söz konusu düzenlemelerde Belediyeler ve Belediyelere bağlı kuruluşlardan söz edilmiştir.

Bağlı kuruluşlardan söz edilebilmesi için, Belediye'nin bazı hizmetlerinin Belediye dışında özel bir kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli ya da katma bütçeli kuruluş olması gerekir.

Genel Müdürlük biçiminde özel bir kanunla kurulmuş ve belediye ana hizmetlerinin bir kısmını yürüten bu kuruluşlara bağlı kuruluş denmektedir. Bu nedenle Belediye tarafından ortak olarak Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak kurulan şirketler bağlı kuruluş olarak nitelenemez. Bu nedenle Belediye Başkanlığı'nın ortak olduğu şirket bağlı kuruluş olmadığından 6772 sayılı kanun kapsamında kalmaz ve işçisi de ilave tediyeden yararlanmaz.

Her ne kadar, aynı davalıya karşı ilave tediye alacak talebiyle açılmış ve bu talebin kabul edildiği bir kısım yerel mahkeme kararları Dairemizce onanmış ve ayrıca yine ilk derece ve bölge adliye mahkemelerinin gerekçeli kararlarında söz edildiği üzere, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin davalı şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararları bulunmakta ise de, Yargıtay 7. 9. ve 22. Hukuk Daireleri arasında bu yönde oluşan içtihat farklılığın giderilmesi için Yargıtay 1.Başkanlık Makamına İçtihadı Birleştirme amacıyla 22. Hukuk Dairesince yapılan başvuru üzerine, Dairemizce Yargıtay 1. Başkanlığına yazılan 30/09/2016 tarihli görüş yazısında; Belediye Başkanlıklarının ortak olduğu şirketlerin bağlı kuruluş olmadığından, bu şirketlerin 6772 sayılı kanun kapsamında kalmadıkları ve işçilerinin de ilave tediyeden yararlanamayacakları ve hukuk dairelerinin kendi içinde verdiği çelişkili kararlara karşı içtihat birleştirmesi yolu bulunmadığı ve içtihat birleştirilmesinin mümkün olmadığı yönünde görüş bildirilmiştir. Yargıtay Daireleri arasında bu hususta görüş farklılığı bulunmaması nedeniyle de, bu hususta içtihat birleştirme yoluna da gidilmemiştir.

Bu durumda Yargıtay Dairelerince benimsenen ortak görüşe göre, Belediyelerin hissedarı olduğu özel hukuk hükümlerine tabi şirketler 6772 sayılı Kanun kapsamında kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bu şirketlerin işçilerine ilave tediye ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Somut uyuşmazlıkta da, davacı devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan ve kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlardan olmayan Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin hissedarı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi şirket işçisi olduğundan ilave tediyeden yararlanma hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, davacının ilave tediye alacak talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.''

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

23. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının hukukun üstünlüğünün Sözleşmeci devletlerin ortak mirası olduğunu belirten Sözleşme'nin ön sözüyle birlikte yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Hukukun üstünlüğünün temel unsurlarından biri, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı garanti altına alan ve kamuoyunun mahkemelere olan güvenine katkıda bulunan hukuki güvenlik ilkesidir. Toplumun yargısal sisteme olan güveni hukuk devletinin esaslı unsurlarından biri olmasına rağmen birbirinden farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesi, bu güveni azaltacak nitelikte bir hukuki belirsizlik durumu yaratabilecektir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

24. Diğer yandan hukuki güvenlik ilkesinin gerekleri ve bireylerin meşru beklentilerinin korunması, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürülememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38).

25. Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol, tam da yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamana ihtiyaç duyacağı açıktır (Zielinski ve Pradal ve Gonzalez ve digerleri/Fransa [BD], B. No: 24846/94, ...34173/96, 28/10/1999, § 59; Schwarzkopf ve Taussik/Çek Cumhuriyeti (k.k.), B. No: 42162/02, 2/12/2008).

26. AİHM, açık bir keyfîlik bulunan durumlar hariç ulusal mahkemelerin iç hukuku yorumlama şeklini sorgulamanın kendi görevi olmadığına dikkat çekmektedir. Benzer şekilde bu konuda -görünüşe göre benzer davalarda verilmiş olsalar bile- ulusal mahkemelerin farklı kararlarını karşılaştırmak da prensipte AİHM'in görevi değildir. AİHM, söz konusu mahkemelerin bağımsızlığına saygı göstermek durumundadır (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 50).

27. AİHM, iki ihtilafa farklı muamele yapılmasının incelenen gerçek olayların farklılığından kaynaklanmış olması hâlinde çelişkili içtihatlardan bahsedilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir (Ucar/ Türkiye (k.k.) B. No: 12960/05, 29/9/2009).

28. AİHM, mahkeme kararlarının çatışma ihtimalinin her biri kendi yargı alanında yetkili olan yargılama ve temyiz mahkemeleri ağına dayalı yargı sistemlerinin doğal bir özelliği olduğunu kabul etmiştir. Bu tip uyuşmazlıklar aynı mahkeme içinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kendi içinde Sözleşme'ye aykırı olarak değerlendirilemez (Santos Pinto/Portekiz, B. No: 39005/04, 20/5/2008, § 41; Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, § 29; Remuszko/Polonya, B. No: 1562/10, 16/7/2013, § 92; Nejdet

Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 51).

29. AİHM, bu konuda hüküm verirken değerlendirmesinin dayandığı kriterleri açıklamıştır. Söz konusu kriterler yüksek mahkemenin içtihadında derin ve süregelen farklılıklar olup olmadığı, iç hukukta bu tutarsızlıkların üstesinden gelmek için bir mekanizma bulunup bulunmadığı, bu mekanizmanın uygulanıp uygulanmadığı ve uygulandı ise ne ile sonuçlandığının tespitine dayanmaktadır (Beian/Romanya, B. No: 30658/05, 6/12/2007, §§ 37, 39; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 53).

30. AİHM, bu bağlamda mahkemelerin uygulamalarında tutarlılığın ve içtihatlarında yeknesaklığın sağlanması için mekanizmalar oluşturulmasının önemini birçok defa hatırlatmış; yargı sistemlerini birbirine zıt kararlar verilmesini önleyecek şekilde yapılandırmanın devletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki bu ilkelerin AİHM'in incelemek durumunda kaldığı çelişen yorumların bir yüksek mahkemenin birleştirici yetkisini uygulayabileceği yasal hükümlerle bağlantılı olarak yargı sisteminin aynı dalında meydana gelen davalar için öngörüldüğü belirtilmelidir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, §§ 55, 80).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucu, aynı konuda farklı kararlar verildiğini ifade etmiştir. Aynı durumda olan işçilerden bazıları ilave tediye alacağına hak kazanırken bazılarının ise davalarının haksız bir şekilde reddedildiğinden yakınmıştır. Söz konusu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

33. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun benzer duruma ilişkin farklı kararlar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil

yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

37. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

38. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

39. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

40. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 64).

41. Anayasa Mahkemesi; bu noktada derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlamasından kaynaklanan içtihat farkının süregelen bir hâl aldığı, başka bir anlatımla kısa sayılamayacak bir zaman dilimi içinde uygulamada birliğin sağlanamadığı durumlarda uygulamadaki tutarsızlıkları ortadan kaldıracak nitelikteki tedbirlerin önemine işaret etmektedir.

42. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla

yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olarak kabul edilmelidir (Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 58).

43. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, içtihat farklılığını değerlendirdiği bir kararında Yargıtayın istikrarlı olarak uygulanan içtihattan ayrılarak yeni bir yaklaşımı benimsemesi hâlinde kamuoyu nezdinde yargıya olan güvenin muhafaza edilmesi bakımından yeni yaklaşımın istikrarlı bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmiş ve içtihat değişikliği sonucunda benimsenen yaklaşımın uygulamada birliği sağlamakla görevli yüksek mahkemeler tarafından istikrarlı olarak uygulanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edebileceğine karar vermiştir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

44. Anayasa Mahkemesi sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığını değerlendirdiği Yasemin Bodur (B. No: 2017/29896, 25/12/2018, § 52) kararında içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu, bu durumun davaların somut özelliğinden kaynaklanmadığı, bunun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma işletilmemesi nedenleriyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Başvuruya konu somut davanın niteliği de tediye alacağına ilişkindir. Derece mahkemesi başvurucunun alımına yönelik hizmet sözleşmesinin işçi temini amacı taşıdığını belirtmiştir. Bu nedenle BURULAŞ ile belediye arasında muvazaa bulunduğunu, dolayısıyla başvurucuya ilave tediye alacağı ödenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ise belediye şirketlerinin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığından ilave tediye alacağı ödenmeyeceğini belirtmiştir. Belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerde çalışanların ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususu Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerin belediyelerden ayrı bir tüzel kişiliği olduğu ve bu şirketlerin belediyelere bağlı teşekkül sayılamayacağını ifade etmiştir. 6772 sayılı Kanun'da sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirketlerin kanun kapsamında olduğu açıkça belirtildiği, madde metninde sermayesi belediyeye ait olan şirketlere yer verilmediğini ifade etmiştir. Bu sebeple belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerin 6772 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı sonucuna varmıştır (bkz. §§ 18, 19). Yargıtay 9. Hukuk Dairesi de belediyelerin hissedarı olduğu özel hukuk hükümlerine tabi şirketleri 6772 sayılı Kanun kapsamında kabul etmemekte ve bu şirketlerin işçilerine ilave tediye ödeme yükümlülüğü bulunmadığını ifade etmektedir (bkz. §§ 20, 21). Sonuç olarak Yargıtay Daireleri arasında belediyenin hissedarı olduğu şirketlerin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığı konusunda görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

46. Somut olayda da Bölge Adliye Mahkemesi, Yargıtay Dairelerinin benimsediği görüş doğrultusunda karar vererek, belediyenin hissedarı olduğu BURULAŞ'ın 6772 sayılı Kanun kapsamında sayılamayacağını ifade etmiştir. Başvurucunun özel hukuk tüzel kişisinin çalışanı olması nedeniyle ilave tediye alacağından faydalanmayacağını belirtmiştir.

47. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtayın ilgili Daireleri tarafından istikrarlı olarak uygulanan bir içtihattan ayrılma söz konusu olmadığından somut olayın yukarıda anılan Yasemin Bodur başvurusundan farklı olduğuna işaret etmektedir.

48. Yargıtay dairelerinin vermiş oldukları kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmaktadır.

49. Somut olaya konu belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerde çalışan personelin ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığı bulunmamaktadır. Aksine Daireler belediyelerin hissedarı olduğu şirketlerin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığına ilişkin görüş birliğine sahiptirler. Bölge Adliye Mahkemesi de belediyenin hissedarı olduğu şirketin 6772 sayılı Kanun kapsamında olmadığını ifade etmiş ve başvurucunun bu sebeple ilave tediye alacağından faydalanamayacağı sonucuna varmıştır. Yapılan tespit ve varılan sonucun öngörülemez olmadığı gibi bu hususun yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ortada içtihat farklılığı olarak değerlendirilecek bir hususun da bulunmadığı görülmektedir.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucunun üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUAZZEZ ÇELİK KARAKAYA

B. No: 2019/11208 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11208

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUAZZEZ ÇELİK KARAKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11208)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Muazzez ÇELİK KARAKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, akademik kadroya yapılan atama işlemine karşı açılan iptal davasında ileri sürülen esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Selçuk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi bünyesinde yer alan Jeoloji

Mühendisliği Bölümünün başkanıdır.

7. Selçuk Üniversitesi Rektörlüğünün 5/7/2017 tarihli ve 30115 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan akademik kadro ilanı uyarınca, başvuranlar arasından A.R.S. Selçuk Üniversite Yönetim Kurulunun 23/8/2017 tarihli kararı ile Uygulamalı Jeoloji Ana Bilim Dalı doçentlik kadrosuna atanmıştır.

8. Atama işlemine esas olan değerlendirmeyi yapan jüride Jeoloji Mühendisliği Bölümü Başkanı başvurucu yer almamıştır. Jüri üyelerinden ikisi Selçuk Üniversitesi Mühendislik Fakültesinin profesör unvanlı öğretim üyeleridir. Bu akademisyenlerden biri Jeoloji Mühendisliği diğeri ise Maden Mühendisliği Bölümünde görev yapmaktadır. Üçüncü jüri üyesi ise Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümünün profesör unvanlı öğretim üyesidir.

9. Başvurucu; akademik kadro ilanına çıkılırken ihtiyaç bulunup bulunmadığı yönünde kendisinden görüş alınmadığını, jüride birim yöneticisi olarak kendisine yer verilmediğini, bir jüri üyesinin de atama yapılan bilim dalından olmadığını, ayrıca bu kişinin başvurucu ile ortak çok sayıda eserinin bulunduğunu ve bütün bu hususların süreci hukuksuz kıldığını ileri sürerek atama işleminin iptali için Konya 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde dava açmıştır.

10. Mahkeme 26/6/2018 tarihli kararı ile davayı reddetmiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"... davalı idare bünyesinde açılan doçentlik kadrosu için müdahil öğretim üyesinin başvurduğu ve atamasının yapıldığı ancak davacı tarafından kendisinin bölüm başkanı olduğu, bu nedenle juride yer alması gerekirken juride kendisine yer verilmediği ve juride yer alan öğretim üyelerinden biriyle ataması yapılan öğretim üyesinin bir çok yayını olduğu iddia edilmiş olup dosya içerisinde yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesinden davacı ile ataması yapılan öğretim üyesi arasında yaşanan olaylar nedeniyle davacı hakkında disiplin soruşturması açıldığı ve davacıya disiplin cezası verildiği, atanan öğretim üyesinin aralarında husumet olduğundan bahisle davacının juride yer almaması için dilekçe verdiği ve bu dilekçe doğrultusunda davacının juriye alınmadığı, jurilerden biri olan Selçuk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. V.Z nin müdahil ile ortak yayınları olduğu görülmekte ise de davacı hakkında mütaala veren jurilerden üçünün de davacı hakkında olumlu görüş bildirdiği, her ne kadar bir tanesinin ortak yayınları olduğundan bahisle tarafsız kalamayacağı iddia edilmiş olsa da diğer iki jurinin de olumlu görüş bildirmiş ve rektörün bu mütalalar doğrultusunda yönetim kurulunun görüşünü de alarak atamayı gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda; davalı idarece Selçuk Üniversitesi Rektörlüğünün 05.07.2017 tarih ve 30115 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan öğretim üyesi ilanı ile bu ilana dayalı olarak A.R.S. nin Selçuk Üniversite Yönetim Kurulunun 23.08.2017 tarih ve 2017/09-17 sayılı kararı ile Doçentlik kadrosuna atanması işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır."

11. Ret hükmüne karşı yapılan istinaf başvurusu Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesinin 6/2/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Başvurucu, nihai hükmü 7/3/2019 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 2/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

13. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 25. maddesinin akademik ilan verildiği ve atama işlemi tesis edildiği tarih itibarıyla yürürlükte bulunan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir üniversite biriminde açık bulunan doçentlik kadrosu, rektörlükçe, isteklilerin başvurması için kadroların devamlı veya kısmi statüleri belirtilerek ilan edilir. Müracaat eden adayların durumlarını incelemek üzere rektör tarafından varsa biri ilgili birim yöneticisi, en az biri de o üniversite dışından olmak üzere üç profesör tespit edilir. Bu profesörler, adaylar hakkında ayrı ayrı mütalaalarını rektöre bildirirler. Rektör, bu mütalaalara dayanarak, üniversite yönetim kurulunun görüşünü de aldıktan sonra atamayı yapar."

14. 28/1/1982 tarihli ve 17588 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan mülga Öğretim Üyeliğine Yükseltilme ve Atanma Yönetmeliği'nin 16. maddesinin akademik ilan verildiği ve atama işlemi tesis edildiği tarih itibarıyla yürürlükte bulunan hâli şöyledir:

"Rektör, ilân edilen doçentlik kadrosuna, başvuran adayların durumlarının incelenmesi için onbeş gün içinde, varsa biri ilgili birim yöneticisi olmak üzere, adayın başvurduğu bilim alanından yoksa en yakın bilim alanından en az biri o üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü dışından olmak kaydıyla üç profesör tespit eder. Aday veya adayların özgeçmişlerini, bilimsel çalışma ve yayınlarını kapsayan dosyaları bu profesörlere yollayarak, kişisel raporlarını bir ay içinde göndermelerini ister. Bu profesörler aday veya adaylar hakkında ayrı ayrı tercih ve görüşlerini rektöre bildirirler. Rektör bu görüşlere dayanarak, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun gerekçeli görüşünü de aldıktan sonra atama kararını verir. Doçentlik sınavında başarılı olarak doçentlik unvanını alan yabancı uyruklu öğretim elemanlarının sözleşme ile doçentliğe görevlendirilmelerinde de bu hüküm uygulanır, ancak ilan şartı aranmaz."

B. Danıştay Kararları

15. Danıştay Sekizinci Dairesinin 19/12/2019 tarihli ve E.2015/13902, K.2019/12256 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca, üniversitenin kadro ihtiyaçlarını hazırlamak ve o kadro ile ilgili olarak adaylarda aranacak nitelikleri belirleyerek ilan etmek rektörün görev ve yetkileri arasında sayılmış ve rektör, üniversitenin ve bağlı birimlerinin öğretim kapasitesinin rasyonel bir şekilde kullanılmasında ve geliştirilmesinde, takip ve kontrol edilmesinde ve sonuçlarının alınmasında birinci derecede yetkili ve sorumlu kılınmıştır. Dolayısıyla rektör tarafından, 2547 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye dayanılarak kadro ilan edilmesi mevzuata uygun olduğundan, üniversitelerin kadro ihtiyaçlarının belirlenmesi için ilgili bölüm veya anabilim dalı başkanlığınca kadro ihtiyaç talebi belirtilerek dekanlığın görüşü ile rektörlüğe ihtiyaç yazısı gönderilmesi suretiyle kadronun rektörlükçe ilan edilmesine gerek bulunmamaktadır.

Bu durumda, İdare Mahkemesince, işin esası incelenerek bir karar verilmesi gerekirken, bölüm başkanının görüşü alınmadan akademik kadro ilanı verilmesi neticesinde tesis edilen atama işleminde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolunda verilen Mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir."

16. Danıştay Sekizinci Dairesinin 23/1/2017 tarihli ve E.2016/14854, 2017/172 sayılı kararı ile 6/6/2016 tarihli ve E.2014/4143, K.2016/6097 sayılı kararları da yukarıda alıntılanan kararla (bkz. § 15) aynı doğrultudadır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, akademik kadroya atama sürecine ilişkin olarak ileri sürdüğü esaslı iddiaların karşılanmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

20. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

21. Gerekçeli karar hakkı ile kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Mahkemeler, kararlarını hangi temele dayandırdıklarını yeterince açık olarak belirtme yükümlülüğü altındadır. Bu yükümlülük tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda onlar adına verilen yargı kararlarının sebeplerinin toplum tarafından öğrenilmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

22. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

23. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucunu etkilemesi, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, §

35).

24. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

25. Mahkemenin gerekçesini oluştururken dayandığı olgu ve delillerin takdiri Anayasa Mahkemesinin yetki alanı dışında olup yukarıda alıntılanan ilkelerde de belirtildiği üzere derece mahkemelerinin ileri sürülen her iddiayı karşılama yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu anlamda ileri sürülen ancak derece mahkemesince karşılanmayan iddiaların esasa etkili ve sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunun başvurucu tarafından ortaya konulması gerekmektedir.

26. Somut yargılama sürecinde başvurucu, dava ve savunmaya cevap dilekçelerinde (karşılanmamış olmalarının ihlal iddiasına esas alındığı) birden fazla hukuka aykırılık iddiası ileri sürmüştür. Bu iddialardan kendisinin bölüm başkanı olarak jüride yer almamasının ve jüride bulunan bir üyenin başvurucu ile ortak eserlerinin bulunmamasının süreci hukuka aykırı kıldığı yönündekiler Mahkemece karşılanmıştır. Mahkeme bu iddialar bağlamında gerekçelendirme yaparken atanan kişinin başvurucu ile husumetli olduğunu ve jürisinde bulunmaması için dilekçe verdiğini, ayrıca bir üyenin başvurucu ile ortak eseri bulunsa da diğer üyelerin de başvurucuyu yeterli gördüğünü, Rektör'ün de bu mütalaalar doğrultusunda yönetim kurulunun görüşünü alarak atamayı yaptığını ifade etmiştir (bkz. § 10).

27. Başvurucunun bölüm başkanı sıfatıyla ilana çıkılmadan önce görüşünün alınmamasının tek başına atama işlemini sakatlayan bir eksiklik olmadığı ilgili hukuk kısmında alıntısı yapılan yakın tarihli kararlardan (bkz. §§ 15, 16) anlaşıldığı gibi bilim jürisinin, ilgili bilim alanı dışında yakın bir bilim alanından profesör öğretim üyesinin katılımı ile oluşturulması işlem tarihinde yürürlükte olan mevzuat uyarınca mümkündür. Bu bağlamda söz konusu iddialara ilişkin olarak kararda bir açıklamada bulunulmaması gerekçeli karar hakkı yönünden ihlale vücut verecek nitelikte bir eksiklik değildir.

28. Bu durumda yapılan yargılama sonunda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu, başvurucunun esasa etkili olan iddialarının karşılandığı dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAUF ALTINOK

B. No: 2019/11616 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11616

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAUF ALTINOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11616)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Rauf ALTINOK

Vekili : Av. Nazlı ÇUBUKLU SAYGILI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir sosyal güvenlik ödemesinin değer kaybına uğratılarak yapılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu Türk Silahlı Kuvvetlerinde Emekli Sandığına tabi olarak görev yapmakta iken tuğgeneral rütbesiyle 16/9/2007 tarihinde 43 yıl 8 ay hizmet süresi üzerinden kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayrılmış ve kendisine söz konusu tarih itibarıyla yaşlılık aylığı bağlanmıştır. Başvurucuya sadece 30 fiilî hizmet yılı karşılığı emekli olduğu tarihteki katsayı üzerinden emekli ikramiyesi ödenmiş olup 30 yılın üzerindeki hizmet süresinin karşılığı ödenmemiştir.

8. Anayasa Mahkemesi bu defa 25/12/2014 tarihli ve E.2013/111, K.2014/195 sayılı kararı ile 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesinde yer alan “verilecek emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler”ibaresini Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir. Bu karar 7/1/2015 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

9. Bu gelişme üzerine başvurucu 15/12/2015 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK), Emekli Sandığına tabi olarak çalıştığı toplam 43 yıl 8 aylık hizmet süresinin ödemeye konu yapılmayan 13 yıl 8 aylık kısmı için de kendisine emekli ikramiyesi ödenmesini talep etmiştir. İdare cevap vermemek suretiyle başvuruyu zımnen reddetmiştir.

A. Ankara 9. İdare Mahkemesindeki İlk Yargı Süreci

10. Başvurucu 17/2/2016 tarihinde Ankara 9. İdare Mahkemesinde, SGK'nın işlemin iptali ve 30 yıldan fazla hizmet süresine göre hesaplanacak emekli ikramiyesinin yasal faiziyle birlikte kendisine ödenmesi istemiyle dava açmıştır.

11. Mahkeme 1/7/2016 tarihinde davanın kabulü ile dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkemece emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak hesaplanacak emekli ikramiyesi tutarının başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı SGK tarafından başvurucuya ödenmesine karar verilmiştir.

12. Söz konusu karara karşı SGK 1/8/2016 tarihinde itirazda bulunmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi (Daire) 8/3/2017 tarihli kararıyla itiraz başvurusundan vazgeçilmiş sayılmasına hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; 5434 sayılı Kanun'a 8/1/2017 tarihli ve 6770 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle eklenen geçici 226. maddesinde, 30 yıldan fazla emekli ikramiyesine müstahak hizmet süreleri bulunmasına rağmen 30 tam hizmet yılı üzerinden emekli ikramiyesi ödenenlere, 30 yılı aşan her tam hizmet yılı için de ikramiye ödemesi yapılacağı, mahkemelerce bu istemle açılmış olan davalarda ilk derece mahkemelerince verilen kararlar hakkında SGK tarafından kanun yollarına başvurulmayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılan itiraz veya temyiz başvurularından vazgeçilmiş sayılacağı hükmüne yer verildiği hatırlatılmıştır.

13. Mahkemenin idari işlemin iptaline dair mezkûr kararı üzerine başvurucunun 30 yıl üstü fiilî hizmet karşılığı olan emekli ikramiyesi 2016 yılının Ağustos ayında yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmiş ancak ikramiyenin ödenmesinde ödeme tarihindeki katsayılar yerine emekli olunan tarihteki katsayı üzerinden hesaplama yapılmıştır.

B. Ankara 13. İdare Mahkemesindeki İkinci Yargı Süreci

14. Başvurucu bu defa emekli olduğu tarih ile ödeme tarihi arasındaki enflasyon oranında yıllara sari artış nedeniyle alacağının kayba uğradığını iddia ederek mezkûr yargı kararına istinaden tarafına ödenen emekli ikramiyesi tutarının Merkez Bankası verileri kullanılarak

enflasyon karşısında değer kaybı giderilmiş karşılığının hesaplanmak suretiyle yasal faizi ile birlikte ödenmesi için 6/9/2017 tarihinde SGK'ya idari başvuruda bulunmuştur. İdare cevap vermemek suretiyle başvuruyu zımnen reddetmiştir.

15. Başvurucu 28/12/2017 tarihinde Ankara 13. İdare Mahkemesinde zımnen ret işleminin iptali ve yoksun kaldığı emekli ikramiyesi farkının yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, yukarıda aktarılan olayları anlatarak zımnen reddedilen işlemin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

16. Mahkeme 31/10/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Mahkeme kararında ikramiyenin emeklilik tarihindeki katsayılar üzerinden ödeneceğine dair Kurul kararının kesinleşmiş olduğu ve güncel tutarlara göre ödeme yapılmasının kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

17. Başvurucu karara karşı 28/11/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. Daire; istinaf başvurusuna konu kararın hukuka uygun olduğu, kararın kaldırılmasını gerektirecek yasal bir sebebin bulunmadığı tespitiyle 20/3/2019 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

18. Nihai karar 10/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 16/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki katsayılar esas alınarak ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre ikramiye ödemesinde ödeme tarihlerinin değil de emekli aylığının bağlandığı tarihin esas alınması, alacağın değer kaybetmesine yol açmaktadır.

22. Bakanlık görüşünde, kanunda başvurucunun talebine cevaz veren bir düzenleme olmadığı dikkate alındığında yürürlükteki mevzuata uygun işlemin hukuki dayanağının bulunduğu ifade edilmiştir. Bakanlık ayrıca somut olay bakımından başvurucu tarafından her ne kadar söz konusu alacağın ödenmesi istemiyle iptal davası açılmış ve davanın kabulüne de karar verilmiş ise de bu kararın taraflarca istinaf talebinde bulunulmakla nihai hâle gelmediğini belirtmiştir. Bakanlığa göre bu durumda başvurucu yararına geriye dönük bir hak kazanıldığını tespit eden nihai bir yargı kararı söz konusu değildir.

B. Değerlendirme

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

24. Başvuruya konu somut olayda başvurucu, SGK'dan Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmeti karşılığında emekli ikramiyesi ödenmesi isteğinde bulunmuş ve bu isteğin reddine karar verilmesi üzerine işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Ankara 9. İdare Mahkemesinin

1/7/2016 tarihli davanın kabulüne dair kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinin 8/3/2017 tarihli itiraz başvurusundan vazgeçilmiş sayılması kararıyla kesinleşmiştir. Kesinleşen bu karar gereğince başvurucuya belirli miktar emekli ikramiyesi ve faiz ödenmesine ilişkin yeni bir işlem tesis edilmiştir.

25. Anayasa Mahkemesi daha önce Ferda Yeşiltepe ([GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017) kararında, bir sosyal güvenlik alacağının değer kaybına uğratıldığı yönündeki şikâyeti mülkiyet hakkı kapsamında esas bakımından incelemiştir. Ancak söz konusu başvuruda başvurucunun değer kaybına yönelik iddiasını derece mahkemeleri önünde dile getirdiği ve olağan kanun yollarını da yöntemince tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunduğu tespit edilerek başvuru kabul edilebilir bulunmuştur.

26. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucu, her ne kadar emekli ikramiyesi alacağının emekli olunan tarihteki katsayılara göre ödendiğini belirterek bu alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğramasını şikâyet etmekte ise de emekli ikramiyesi ödenmesi talebi, Ankara 9. İdare Mahkemesince kabul edilmiştir. Söz konusu mahkeme kararında ikramiyenin emekli olunan tarihteki katsayılar üzerinden ödeneceği kararlaştırılmıştır. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinin 8/3/2017 tarihli itiraz başvurusundan vazgeçilmiş sayılması kararıyla yerel mahkeme kararı da kesinleşmiştir. Ancak mahkeme kararı uyarınca yapılan hesaplama sonucu tespit edilen rakam başvurucu tarafından tatmin edici bulunmadığından ikinci kez yargı yoluna müracaat edilmiş ve derece mahkemeleri de önceki mahkeme kararı uyarınca işlem yapıldığından davayı reddetmiştir.

27. Bu itibarla bireysel başvuruya konu olay Ferda Yeşiltepe kararına konu yargılama sürecinden farklı özellikler taşımaktadır. Şöyle ki ilk yargı sürecinde emekli ikramiyesinin aylık bağlama tarihindeki katsayılar esas alınarak ödenmesine ilişkin karar gereğince idare tarafından yapılan hesaplama sonucunda belirli bir miktar emekli ikramiyesi ve faiz ödenmesine ilişkin işleme karşı ikinci kez yargı yoluna gitmiş olup başvurucunun bu işlem üzerine değer kaybına yönelik iddiasını dile getirmesinin idari ve yargısal yolları canlandırmaya yönelik olduğu kabul edilmelidir. 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'ün hükümleri daha önce tamamlanmış olan bir sürece yönelik yeni bir başvuru hakkı imkânı tanımamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Turhan Kanaoğlu, B. No: 2016/11436, 21/3/2019, § 25).

28. Bu durumda başvurucunun, emekli ikramiyesi alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratıldığı iddiası nedeniyle ilk davada verilen karara ilişkin Dairenin 8/3/2017 tarihli nihai kararını öğrendiği tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi içinde bireysel başvuruda bulunması gereklidir. Başvurucu ise bu süre geçtikten sonra 16/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Dolayısıyla ikinci kez açılan ve reddedilen davanın bireysel başvuru süresine bir etkisi bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HANİFE ŞAHAN VE SİNAN ŞAHAN

B. No: 2019/13480 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13480

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANİFE ŞAHAN VE SİNAN ŞAHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13480)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Hanife ŞAHAN

2. Sinan ŞAHAN

Başvurucular Vekili : Av. Zübeyir ÇETİNKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, trafik kazası sonucu meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların kızı İ.S.Ş. 4/3/2018 tarihinde saat 11.20 sıralarında Antalya'nın Kumluca ilçesi Beykonak Mahallesi'ndeki bir cadde üzerinde O.K.nın yönetimindeki aracın çarpması neticesinde yaralanmış ve bir sağlık merkezine sevk edilmiştir. Olay anında O.K.ya ait aracın arkasındaki çeki demirine 4,60 m uzunluğunda bir tekne bağlıdır. Olay tarihinde İ.S.Ş. 11 yaşındadır.

8. Kolluk görevlilerinin olay sonrasında düzenlediği Kaza Tespit Tutanağı'na göre;

- Kazanın meydana geldiği asfalt kaplı, eğimsiz ve düz olan yol iki yönlüdür ve 7,60 m genişliğindedir. Yolda görüşe engel bir cisim bulunmamaktadır.

- Kazanın meydana geldiği yerdeki azami hız limiti saatte 50 km'dir.

- Hava açık ve yolun yüzeyi kurudur.

- Kazanın meydana geldiği yerde kavşak, geçit ve trafik işareti levhası yoktur.

- Olay yerinde çarpma noktası sonrasına ait 9,1 m fren izi bulunmaktadır.

- Çarpma noktası, sürücünün seyir istikameti yönüne göre yolun sağ kenar çizgisine 2,2 m mesafededir.

- Çarpma sonrası araç 23,7 m mesafede durmuştur.

9. Olaydan haberdar edilen Kumluca Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) olay hakkında resen soruşturma başlatmış ve olayı haber veren kolluk görevlilerine gerekli talimatları vermiştir.

10. Kolluk görevlilerinin şüpheli sıfatıyla aldıkları ifadesinde araçta üç kişi oldukları söyleyen O.K., başvuruculaların kızının yolun karşısına geçmek isterken birden yola çıktığını, çocuğa çarpmamak için şeridinin dışına çıkmaya ve kornaya basmaya başladığını ancak aracının sağ ön aynasının çocuğa çarptığını ve olay anında hızının saatte 30-40 km civarında olduğunu öne sürmüştür. O.K. ile aynı araçta bulunan ve kolluğun bilgi sahibi olarak ifadelerine başvurduğu S.A. ve İ.O., O.K.nın anlatımlarını doğrulamıştır. Bununla birlikte S.A., O.K.nın yönetimindeki aracın olay anındaki hızının saatte 40-50 km civarında olduğunu söylemiştir.

11. Kolluğun bilgi sahibi sıfatıyla ifadesine başvurduğu S.E.nin beyanından bu kişinin olay anını görmediği anlaşılmıştır.

12. Olay anını kaydeden bir işyerine ait güvenlik kamerasına ait görüntüler kolluk görevlilerince izlenmiş ve görüntü içeriği kayıt altına alınmıştır. Sözü edilen işlem nedeniyle düzenlenen tutanağa göre başvuruculaların kızı elindeki bir poşetle yalnız bir şekilde önce yolun karşısına geçmek için yolun ortasına doğru yürümüş, sonra yol kenarına doğru yürüyüp kameranın görüş açısından çıkmış, bir süre sonra hızlı adımlarla yolun karşısına geçmeye çalışmıştır. O.K. şeridinden kaçmaya çalışmış ancak aracının sağ ön kısmı başvuruculaların kızına çarpmıştır. Olaydan sonra O.K. aracını olay yerinin 10-15 m ilerisine, yolun sağına çekmiştir.

13. Başvuruculaların kızı 9/3/2018 tarihinde Antalya'daki bir sağlık merkezinde tedavi gördüğü sırada vefat etmiştir.

14. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığında görevli bir Cumhuriyet savcısının huzurunda

Antalya Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli bir hekim tarafından yapılan ölü muayenesi işlemi, başvuruculaın kızının trafik kazası sonucunda meydana gelen kafa travmasına bağlı kemik kırıkları ile kafa içi değişimler neticesinde vefat ettiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı otopsi yapılmasına gerek görmemiştir.

15. Başvurucu Hanife Şahan Başsavcılıkta verdiği 15/3/2018 tarihli ifadesinde kısaca kızını ekmek alması için evlerinin karşısında bulunan markete gönderdiğini, olay anında güçlü bir fren sesi duyduğunu ancak olaydan sonra sesin olaya neden olan araçtan başka bir araca ait olduğunun söylendiğini, korna sesi veya başka bir ses duymadığını söylemiştir.

16. Başvurucu Hanife Şahan 19/3/2018 tarihinde Başsavcılığa soruşturmaya ilişkin taleplerini içerir bir dilekçe sunmuştur. Anılan dilekçede başvurucu, soruşturma dosyasının bilirkişiye tevdi edildiğini ancak olay yerini gören E.Ç. ve M.İ.nin işyerlerine ait kamera görüntülerinin istenmediğini, ayrıca olayı gören tanıklar Ç.G. ile S.B.nin ifadelerine başvurulmadığını belirterek sözü edilen eksikliklerin giderilmesinden sonra bilirkişiden rapor alınmasını istemiştir.

17. Başsavcılık Kumluca İlçe Jandarma Komutanlığına (Jandarma) yazdığı 20/3/2018 tarihli müzekkere ile E.Ç. ve M.İ.ye ait işyerinin kamera görüntülerinin incelenmesini, olay anını göstermesi hâlinde bir örneğinin alınarak çözümünün yapılmasını, ayrıca olayı gördüğü iddia edilen Ç.G. ile S.S.nin (S.B.nin isminin aslında S.S. olduğu anlaşılmaktadır.) bilgi sahibi sıfatıyla ifadelerinin alınmasını istemiştir.

18. Jandarma, Başsavcılığın talimatını yerine getirmiş ve sonucu 23/3/2018 tarihinde Başsavcılığa bildirmiştir. Buna göre;

i. Ç.G. evinin balkonunda çamaşır asmaktayken duyduğu fren sesi üzerine yola baktığını ve bir çocuğu yerde yatarken gördüğünü söylemiştir.

ii. S.S., evinde iken keskin bir fren sesi duyması üzerine yola baktığını, bir aracın karşı şeride doğru yönelmesine rağmen bir çocuğa çarptığını ve bu sırada ikinci bir fren sesi daha duyduğunu beyan etmiştir.

iii. M.İ.ye ait olduğunu söylenen işyerindeki kamera olay yerini görmemektedir.

iv. E.Ç.ye ait işyerinin kamera görüntüleri, daha önce incelenen (bkz. § 12) kamera görüntüleriyle uyumludur.

19. Başsavcılık tarafından bilirkişi olarak görevlendirilen bir trafik polisi tarafından düzenlenen 26/3/2018 havale tarihli raporda, olayın meydana gelmesinde O.K.nın kusurunun bulunmadığı belirtilmiştir. Rapora göre olay, başvuruculaın kızının dikkatsiz bir şekilde yola girmesi nedeniyle meydana gelmiştir.

20. Başsavcılık 28/3/2018 tarihinde S.A. ile İ.O.nun, 29/3/2018 tarihinde ise Ç.G. ile S.S.nin ifadelerini almıştır. S.A., İ.O., Ç.G. ve S.S. önceki ifadeleriyle uyumlu beyanda bulunmuştur ancak S.A., O.K.nın olaydan önce bir kez, İ.O. ise iki kez kornaya bastığını söylemiştir. S.S. ise duyduğu keskin fren sesinin karşı şeritte seyir hâlindeki bir başka araca ait olduğunu düşündüğünü ve O.K.ya ait aracın ne süratli ne de yavaş olduğunu beyan etmiştir.

21. Başvurucu Sinan Şahan 6/4/2018 tarihinde Başsavcılık tarafından alınan ifadesinde şüphelinin aracının olay anındaki hızının saatte en az 70-80 km olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

22. Başsavcılığın talebi üzerine Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesince hazırlanan

15/11/2018 tarihli raporda; O.K.nın aracıyla seyir hâlinde iken seyir istikametine göre sağ tarafından karşıdan karşıya geçmek için yakın mesafede yola koşarak giren yayaya karşı ikazla beraber fren ve direksiyon tedbirine başvurduğu ancak kazayı önlemeye yönelik başka alabileceği önlem de olmadığından kusuru bulunmadığı, başvuruculların kızının araçların hareket hâlinde olduğunu gözetip gerekli ve yeterli kontrollerin akabinde tedbirli bir şekilde geçişini gerçekleştirmesi gerekirken bu hususlara riayet etmediği ve sol tarafını kontrol etmeksizin koşarak geçiş yaparak kazanın oluşumuna sebebiyet verdiği açıklanmıştır.

23. Başsavcılık, olayın ölenin gerekli özeni ve dikkati göstermeden yola çıkması nedeniyle meydana geldiği ve şüphelinin olayın meydana gelmesinde kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

24. Başvuruculların anılan karara ayrı ayrı yaptıkları itirazlar, Elmalı Sulh Ceza Hâkimliğince 5/3/2019 tarihinde reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili hukuk için bkz. İlknur Koca, B. No: 2015/3511, 15/11/2018, §§ 24-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

28. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

29. Başvurucular;

i. Bilirkişi raporunda anlık hıza ilişkin bir değerlendirme yer almadığını oysa bir meskûn mahalde gündüz vaktinde öleni fark edip iki kez kornaya basan şüphelinin aracıyla hızlı bir şekilde seyrettiğini düşünmek gerektiğini,

ii. Şüphelinin aracının hızının soruşturma dosyasında mevcut, olay anına ilişkin kamera kayıtları üzerinden tespit edilebileceğini,

iii. Şüphelinin aracının arkasında bir tekne taşıdığı ve bu hususun aracın durma süresini artırdığı değerlendirilmeyip şüphelinin aracının hızı araştırılmadan sonuca varıldığını,

iv. Yargıtay uygulaması uyarınca çelişkili ifadelerin ve öleni çarpma anından çok daha önce fark eden şüphelinin iki kez kornaya bastıktan sonra frene bastığına ilişkin iddianın mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirterek yaşam ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara göre Cumhuriyet savcısının cezai bir uyuşmazlığın esasını sonuçlandırması hak ihlaline neden olmaktadır.

2. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların iddialarının özünün kızlarının ölümü hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkin olduğu gözetilerek başvurunun yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmesinin gerekli ve yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

31. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

32. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

33. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, şüpheli her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 54).

34. Yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurmakla yükümlü olan devlet, yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda sözü edilen yükümlülüğünü mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarını açık tutmak suretiyle de yerine getirebilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 52, 59).

35. Anılan değerlendirme trafik kazası sonucu meydana gelen ölümler yönünden de geçerlidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi trafik kazası sonucu meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yapılan birçok başvuruyu, ölümün kaza sonucu meydana geldiğini ve olası sorumlulukların tespitini sağlayabilecek seviyede bir ceza soruşturması yürütülmesi kaydıyla etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün başvurulara tazminat/tam yargı yolunun sağlanması ile yerine getirilmiş sayılabileceğine işaret ederek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Fatma Kılıçarslan, B. No: 2015/4991, 4/4/2018, §§ 28-32; Bedriye Demir, B. No: 2015/8309, 13/9/2018, §§ 36-38; İlknur Koca, §§ 44-46; Alaattin Sadık, B. No: 2015/16748, 21/2/2019, §§ 39-41).

36. Somut olayda, olayın bir trafik kazası olduğunu ve başvurucuların kızının ölümüne neden olan araç sürücüsünün tespitine imkân veren bir ceza soruşturması yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca başvurucular, olayın kasten meydana getirildiğini iddia etmemiş ve etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün somut olayda ceza soruşturmasını

gerektirdiğini ya da tazminat yolunun olayın gerçekleşme koşulları ile sorumluların tespitinde etkisiz olduğunu ileri sürmemiştir. Bu nedenle tazminat davası yolunu tükettiğine ilişkin herhangi bir bilgiyi Anayasa Mahkemesine vermeyen başvuruculların iddiaları yönünden kendilerine makul başarı şansı tanıyan tazminat yolunu tüketmeden bireysel başvuruda bulunduğu sonucuna varılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden ayrıca incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KENT ÇARŞI YÖNETİMİ

B. No: 2019/21781 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21781

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KENT ÇARŞI YÖNETİMİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21781)

Karar Tarihi: 23/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 23/12/2021-31698

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Kent Çarşı Yönetimi

Vekili : Av. Orhan ÇAKIROĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, itirazın iptali talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu aleyhine 15/11/2013 tarihinde itirazın iptali talebiyle dava açılmıştır. İstanbul Anadolu 10. Asliye Ticaret Mahkemesince 16/11/2013 tarihinde mahkemenin görevsizliğine karar verilmiş ve kararın kesinleşmesi üzerine dava dosyası nöbetçi İstanbul Anadolu Tüketici Mahkemesine gönderilmiştir.

8. Uyuşmazlığı inceleyen İstanbul Anadolu 4. Tüketici Mahkemesi 18/7/2017 tarihinde mahkemenin görevsizliği nedeniyle davanın usulden reddine ve Mahkemeleri ile İstanbul Anadolu 10. Asliye Ticaret Mahkemesi arasında olumsuz görev uyuşmazlığı çıktığından merci tayini için dosyanın İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesine (Bölge Adliye Mahkemesi) gönderilmesine karar vermiştir.

9. Bölge Adliye Mahkemesinin 22/11/2017 tarihli merci tayini kararı üzerine dosyayı inceleyen İstanbul Anadolu 1. Asliye Ticaret Mahkemesince (Mahkeme) 4/3/2019 tarihinde, davacının 15/11/2018 tarihli duruşmada hazır bulunmaması ve mazeretini belgelendirmemesi nedeniyle dosyanın işlemden kaldırılmasına karşın aradan geçen üç aylık sürede davanın davacı tarafça yenilenmediği gerekçesiyle açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Tarafların istinaf etmemesi üzerine karar 8/7/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Mahkeme ilamına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinden yapılan incelemede, yargılama sürecinde vekil olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden başvurucunun avukatı Orhan Çakıroğlu'nun ilgili kararı 13/5/2019 tarihinde saat 14.12.24’te açarak okuduğu tespit edilmiştir.

11. Mahkeme kararının 19/6/2019 tarihinde tebliği üzerine başvurucu aynı tarihte bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

15. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

16. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

17. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belirli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz.

18. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

19. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

20. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

21. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda, başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

22. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

23. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar, sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte; bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

24. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

25. Yargılama sürecinde mahkeme ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararı başvurucunun avukatı Orhan Çakıroğlu'nun 13/5/2019 tarihinde saat 14.12.24’te açarak okuduğu tespit edilmiş ve buna ilişkin ekran çıktısı alınıp dosya arasına konulmuştur. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlatılması gerekir.

26. Somut olayda mahkeme ilamının başvurucunun avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 13/5/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 13/5/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

27. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 13/5/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 19/6/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi 1. Bölüm 2019/21781 esas sayılı dosyada çoğunluk başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle

kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Aşağıda açıkladığım sebeplerle kabul edilebilirlik yönünden bu karara katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

3. Başvurucu aleyhine 15/11/2013 tarihinde itirazın iptali davası açılmıştır. İstanbul Anadolu 10. Asliye Ticaret Mahkemesince 16/11/2013 tarihinde görevsizlik kararı verilerek dosya Nöbetçi Tüketici Mahkemesine gönderilmiştir. İstanbul Anadolu 4. Tüketici Mahkemesi tarafından 18/07/2017 tarihinde görevsizlik nedeniyle ret kararı verilmiştir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesinin merci tayin kararı üzerine dosyayı inceleyen İstanbul Anadolu 1. Asliye Ticaret Mahkemesince işlemden kaldırılan dosyanın yenilenmemesi üzerine açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Bu karar İstinaf edilmeden 8/7/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

4. Anayasa Mahkemesi Raportörlüğünce Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) yapılan incelemede başvurucu vekilinin kararı 13/05/2019 günü açarak okuduğu tespit edilmiştir.

5. Sayın çoğunluk otuz günlük başvuru süresini bu tarih itibariyle başlatarak süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

6. 6216 sayılı kanunun 47. Maddesinde “bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazeret nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler…” Mahkeme iç tüzüğünün 64. Maddesinde de “Bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde yapılması gerekir.”

7. Yukarıda özetlenen her iki hükümden de anlaşılacağı üzere bireysel başvurunun ön şartlarından biri otuz günlük süredir. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekmektedir. Sayın çoğunlukla ayrı düşülen husus sürenin başlangıç tarihi ve her iki hükmün yorumlanmasına ilişkindir.

8. Tebligat bütün hukuk sistemlerinde önemlidir. Doğurduğu hukuki sonuçlar itibariyle de birçok kanunda düzenlenmiştir. Esasen usul kanunlarında düzenlenmiştir. Mahkeme iç tüzüğü ve mahkemenin kuruluş kanunundaki hükümde bütüncül yorum gereği tebligat hükmünün genel ilkeleri usul kanunundaki düzenlemeler çerçevesinde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.

9. Tebligat, tebligata yetkili organın; hukuki işlemlerden muhatabı haberdar etmek için o işlemin muhatabına belli usuller çerçevesinde bildirim yapılmasıdır. Tebligatın asıl amacı hukuki işlemden etkilenecek kimseye bu durumun bildirilmesidir. Tebligata çoğu zaman hukuki sonuçlar bağlandığı için bu bildirim basit bir bildirim değildir. Bildirimin yürürlükteki düzenlemelere uygun olarak yapılması ve bu bildirimin yapıldığının belgelendirilmesi gerekmektedir. Tebligatın muhatap açısından sonuç doğurması hukuk düzeni açısından sonuç doğurabilmesi için hem bilgilendirme hem de belgelendirilme amacı güdülür. Tebligat yargısal bir faaliyete ilişkin olabileceği gibi idari ve mali de olabilir. Tebligat hukuki dinlenilme hakkı adil yargılanma hakları açısından doğrudan ilişkili olduğu için tebligatın usulüne uygun olarak yapılması önemlidir. Tebligatın usulüne uygun yapılmamış olması anayasada korunmuş temel hakların ihlali anlamına da gelebilecektir. Bir kimse söz konusu işlemden uygun şekilde bilgilendirilmezse bu bilgilendirilmeye bağlı olarak kanunun bağladığı sonuçlar da gerçekleşmeyecektir. Tebligat ile ilgili düzenlemelerin

açık, anlaşılır, yerine getirilebilir, belgelenebilir nitelikte olması gerekmektedir.

10. Tebligatın temel amaçlarından birisi hakkında yargısal işlem tesis edilen şahsın işlemden ve sonucundan usulüne uygun bir şekilde haberdar edilmesidir. Bu durum her şeyden önce adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Tebligat adli, idari ve hukuki işlemlerin yetkili organlarca kanunun öngördüğü esaslar dahilinde yazı, ilan veya elektronik olarak muhataba bildirilmesi, bu bildirimin belgelendirilmesi işlemi olarak da tanımlanabilir. Müessese bu haliyle hukuki güvenlik ilkesine de hizmet etmektedir. Hukuki güvenlik ilkesi öngörülebilirlik unsuru açısından kişilerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duymasını devletin de bu güven duygusunu olumsuz etkileyen yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Bireylerin hangi somut eylem ve olguya hangi hukuki sonucun bağlandığını bilebilmesi bu bağlamda önem arz eder. Demokratik ülkelerde hukukun üstünlüğünü görünüm biçimlerinden birisi olarak kabul edilen hukuki belirlilik ve kesinliğin tesisi mahkeme kararlarına karşı gerçekleştirilecek bireysel başvuru sürecinde sürelerin başlangıcı noktasında farklı uygulamalarında önüne geçilmesini gerektirir. Medeni yargıda sürelerin taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda öngörülen hallerde tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı hukuk muhakemeleri kanununda açıkça düzenlenmiştir. Tebligat kanunu da usulüne uygun bir tebliğin varlığını süreler bakımından aramaktadır.

11. Hukuk sistemimiz de bazı hallerde öğrenmeden itibaren bu sürelerin başlayacağı düzenlenmiştir. Ancak bu durumlar genellikle ilgili işlemden muhatabın haberdar olmasını arızilik ve tesadüfilik içerdiği hallerdir. Bireysel başvuru açısından başvuru yolu öngörülen hallerde sürenin başlangıç anı açısından öğrenmeye ilişkin ayrıca bir düzenleme yer almamaktadır. 6216 sayılı kanunun 47. Maddesinde ifade edildiği üzere bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

12. Tebliğ öncesi uyap üzerinden karara ulaşma imkanı varlığı gerekçe gösterilerek burada yer alan kayıtlar çerçevesinde başvuru süresinin geçmiş sayılması kişilerin mahkemeye erişim hakkını orantısız bir şekilde sınırlamaktadır.

13. Bireysel başvuruda bulunmak isteyen bireyler sürenin tebligat ile başlayacağına ilişkin güven çerçevesinde mahkemenin bu uygulaması nedeniyle ayrıca mağduriyet yaşamaktadırlar. Uyaptan karara erişmek suretiyle sürenin başlayacağını kişinin bilebilmesi bireysel başvuruda bulunacak bir kişiden beklenemez. Mahkememizce sürenin başlaması için tebligata ilişkin genel esaslardan ayrılınarak öğrenme kavramına indirgemek yorum yoluyla sınırlandırma yapmak olur. Anayasa Mahkemesince öğrenme gibi, belgelendirilme imkanı olmayan şeffaf ve denetlenebilir niteliği olmayan arızi ve tesadüfi bir kavramın tercih edilmesi her bir dosya açısından da başka sorunlar yaratabilir. Bu nedenle sürenin başlangıcı için kullanılacak kriterin belgelendirilebilir bir kriter olması gerekir. Bu sebeple de sürenin başlangıcında hukuk sistemimizde kullanılan ve oturmuş tebligat sisteminin esas alınması sürenin de tebliğ ile başlaması gerekmektedir.

14. Anayasa Mahkemesince SEGBİS üzerinden alınan savunmalar mahkeme önüne geldiğinde şartları oluşmuşsa sistem üzerinden savunma yapılmasını adil yargılama hakkı kapsamında duruşmada hazır bulunma hakkının ihlali olarak görmüştür. Mahkemenin çoğunluğu kararlarıyla UYAP ve SEGBİS sistemini duruşma salonunun bir parçası olarak görmemiştir. Bireysel başvuruya konu bu karar ve buna benzer kararlar ile UYAP sistemi üzerinden öğrenmeyi esas alması esasen UYAP sistemini duruşma salonunu bir parçası olarak gördüğü sonucunu da doğurabilecektir. Bu şekilde farklı yaklaşımlar mahkemenin bir

sisteme bakışı açısından da çelişkiye neden olabilecektir.

15. Anayasa Mahkemesince UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden resen inceleme yaptığını duyurduğu karar 21/07/2021 tarihli Hüseyin AŞKAN kararıdır. Mahkeme uygulamasını bu tarihten önceki başvurulara da teşmil etmektedir. Bu şekildeki bir uygulama öngörülebilirlik ve etkili başvuru hakkı ile bağdaşmamaktadır.

16. Anayasa Mahkemesince otuz günlük sürenin başlangıç tarihi olarak; hukuki güvenlik ilkesi, etkili başvuru hakkı kapsamında tebligat hukukunun bütüncül yorum yoluyla yorumlanarak belgelendirilebilen bir tebligat işlemi sonucu başlatması gerekmektedir.

17. Belirtilen nedenlerle başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilerek esastan görüşülmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun düşüncesine katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

ABDULKADİR KORKMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22333 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR KORKMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22333)

Karar Tarihi: 23/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 5/1/2022-31710

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Abdulkadir KORKMAZ

2. Abdullah ALMAS

3. Abdullah ALMAS

4. Abdurrahman ALMAZ

5. Abdurrazzak ALMAZ

6. Adle KORKMAZ

7. Ahmet KORAMAZ

8. Ali ALMAS

9. Ali KORKMAZ

10. Ayşe ELMAS

11. Aziz KORAMAZ

12. Bekir KORKMAZ

13. Celal ELMAS
14. Davut ELMA
15. Davut KORKMAZ
16. Dursun DEMİR
17. Emine ALMAS
18. Emine ALMAZ
19. Emine ERCAN
20. Emine KILIÇ
21. Emine KORKMAZ
22. Emine KORKMAZ
23. Fatma ALMAS
24. Fatma ELMAZ
25. Fatma KORKMAZ
26. Güler BENCİK
27. Hacı ALMAS
28. Hacı KORKMAZ
29. Hacir KORKMAZ
30. Hadice ALMAS
31. Hadice KORKMAZ
32. Halil KORAMAZ
33. Halil KORKMAZ
34. Halime GÖK
35. Hanım KORKMAZ
36. Hanım KORKMAZ
37. Hasan ELMAZ
38. Hasan KORKMAZ
39. Haşim KORKMAZ
40. Hatice ELMA
41. Hatun KILIÇ
42. İslim KORKMAZ
43. Kasım KORKMAZ
44. Mahide KURT
45. Mahmut KORAMAZ

46. Mahmut KORKMAZ

47. Makbule TAŞ

48. Mehmet ALMAS

49. Mehmet KORAMAZ

50. Mehmet KORAMAZ

51. Mehmet KORKMAZ

52. Mehmet Nakşi KORKMAZ

53. Mehmet Nezer KORKMAZ

54. Mehmet Nuri ALMAS

55. Memet ALMAS

56. Miyase KILIÇ

57. Mustafa KORKMAZ

58. Osman ALMAS

59. Osman KORKMAZ

60. Rabia KORKMAZ

61. Remzi ALMAS

62. Selim ALMAS

63. Semra KORKMAZ

64. Sıdık KORKMAZ

65. Suzan ÇOBAN

66. Şükran ALMAZ

67. Veysi KORKMAZ

68. Yıldız ALMAZ

69. Yusuf KORKMAZ

70. Zehra KORKMAZ

71. Zeliha ALMAS

72. Zeliha KORKMAZ

73. Zeynep ALMAS

74. Zeynep ELMAZ

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Selim HARTAVİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular, murisleri olan Kenanağazade Emin Ağa mirasçıları tarafından 1966 yılında Bozova Asliye Hukuk Mahkemesinin E.1966/2 sayılı dosyasında müdahalenin meni davası açıldığını ve dosyanın yenileme sonrasında E.1972/93 sayısını aldığını ifade etmişlerdir. Sonrasında dosyada görevsizlik kararı verilerek davanın Bozova Kadastro Mahkemesinin E.1976/267 sayısına kaydedildiğini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 22/5/2013 tarihli kararı uyarınca Bozova Kadastro Mahkemesinin kapatılarak Şanlıurfa Kadastro Mahkemesine bağlanması ve dosyaların devredilmesi nedeniyle de dosyanın Şanlıurfa Kadastro Mahkemesinde E.2013/60 sayısını aldığını ve yargılamanın devam ettiğini belirtmişlerdir.

8. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 3/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular; davalarının 53 yıldır derdest olduğunu, tapu sahibi oldukları taşınmazdan yararlanamadıklarını, yargılamanın çok uzun süredir devam ettiğini belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... Başvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ... eklenmesi şarttır."

12. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

13. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı

fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"(2) Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer alır:

...

ç) Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların ... özeti.

d) Bireysel başvuru kapsamındaki güncel ve kişisel haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar.

e) İhlal edildiği iddia edilen temel haklar ve bunlara ilişkin açıklamaların birbirleriyle ilişkilendirilerek ayrı ayrı yapılması.

...

h) Başvurucunun talepleri.

...

(3) Başvuru formuna aşağıdaki belgelerin ya da onaylı örneklerinin eklenmesi zorunludur:

...

e) Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örnekleri.

f) Tazminat talebi varsa uğranılan zarar ve buna ilişkin belgeler.

...

(4) Başvurucu, üçüncü fıkradaki belgeleri herhangi bir nedenle sunamaması hâlinde bunun gerekçelerini belirterek varsa buna ilişkin bilgi ve belgeleri başvuru formuna ekler. Mahkeme, mazereti kabul etmesi hâlinde ve gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar."

14. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (bkz. § 12). Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir.

15. Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

16. Nitekim 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ilave olarak İçtüzük'ün 59. maddesinde de başvuruculların yükümlülükleri kapsamında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş (bkz. § 13), böylece başvuru koşullarının öngörülebilirliği kuvvetlendirilmiştir.

17. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile

mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 24).

18. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel, § 25).

19. Başvuruculara anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz başvuruculara bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

20. Başvurucular; murislerince 1966 yılında Bozova Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan müdahalenin meni davasında görevsizlik kararı verilerek dosyanın Bozova Kadastro Mahkemesi esasına kaydedildiğini, HSYK'nın 22/5/2013 tarihli kararı ile Bozova Kadastro Mahkemesinin kapatılması nedeniyle de dosyanın Şanlıurfa Kadastro Mahkemesinin E.2013/60 sayısına alındığını ve yargılamanın devam ettiğini belirtmiştir.

21. Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örneklerinin bireysel başvuru formuna eklenmesi İçtüzük'ün 59. maddesi hükmü gereğince zorunludur (bkz. § 13).

22. Somut başvuruya yönelik bireysel başvuru formu ve eklerinin incelenmesi neticesinde başvurucular tarafından murislerinin kim olduğunun belirtilmediği, murislerinin hangi tarihten itibaren müdahalenin meni davasında yer aldıklarının dayanakları ile gösterilmediği, murislerin ne zaman vefat ettiklerini ve mirasçılarını gösterir veraset ilamlarının sunulmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddiasını temellendirecek belgelerin de -davaya konu taşınmaza ilişkin tapu kaydı, dava dilekçesi, tensip zaptı, yenileme dilekçesi, görevsizlik kararı, dâhilî dava dilekçesi, müdahale dilekçesi vb.- bireysel başvuru formuna eklenmediği belirlenmiştir.

23. Diğer taraftan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ortamında yapılan incelemede de Şanlıurfa Kadastro Mahkemesinin 155 tarafın bulunduğu E.2013/60 sayılı dosyasında Ali Almas dışındaki 73 başvurucunun kayıtlarının görülmediği, ilgili başvuruculara UYAP'ta dosyaya taraf girişinin yapılmadığı ve bu durumun ilgili başvuruculara söz konusu davanın tarafı olup olmadıkları hususunda tereddüde yol açtığı görülmektedir.

24. Buna göre başvuruculara davadaki sıfatlarını ispatlayan ve iddialarını temellendiren dayanak bilgi ve belgeleri başvuru formuna eklememiş olmaları nedeniyle başvuru ehliyetine sahip olup olmadıkları tespit edilememiş ve başvuru konusu makul sürede yargılanma hakkı yönünden makul sürenin hangi tarihten hesaplanacağı belirlenememiştir.

25. Sonuç olarak başvurucular tarafından menfaat durumunu ortaya koyacak ve başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddiasını temellendirecek dayanak bilgi ve belgelerin başvuru formuna eklenmesi yönündeki yükümlülükler yerine getirilmemiş, bu bağlamda ileri sürülen ihlal iddiaları temellendirilememiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASEMİN TEKİN

B. No: 2019/25326 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25326

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASEMİN TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25326)

Karar Tarihi: 23/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 4/1/2022-31709

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Başvurucu : Yasemin TEKİN

Vekili : Av. Hikmet MAHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yurt dışında alınan yüksek lisans eğitiminin tanınması için bir yıllık staj koşulu öngörülmesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formunda ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1975 doğumlu olan başvurucu, lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde başarı ile tamamlamıştır.

7. Başvurucu, Bulgaristan Cumhuriyeti'nde bulunan Sv. Kliment Ohridski Üniversitesi Okul Öncesi ve İlkokul Pedagojisi Fakültesinin Dil ve Konuşma Terapisi Bölümünde 21/10/2014-22/6/2016 tarihleri arasında yüksek lisans eğitimini tamamlamış; mesleki uzmanlık olarak logopedi uzmanı unvanını almıştır.

8. Başvurucu, adına 26/7/2017 tarihinde dil ve konuşma terapisi alanında tezli yüksek lisans diplomasına denklik belgesi verilmesi talebi ile Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) başvuruda bulunmuştur. YÖK; ergoterapi, fizik ve rehabilitasyon, dil ve konuşma terapisi alanları konusunda uzmanlardan oluşan bir bilimsel danışma kurulu (Kurul) kurmuştur. Başvurucunun da aralarında bulunduğu ilgililerin başvuru belgelerini inceleyen Kurul 22/11/2017 tarihinde, başvurucunun Hacettepe Üniversitesi veya Anadolu Üniversitesinde 1 yıl süre ile dil ve konuşma terapisi alanında staj yapması hâlinde yüksek lisans diplomasının eş değer sayılabileceğini değerlendirmiştir.

9. YÖK 28/2/2018 tarihinde, 1 yıl süre ile Hacettepe ve Anadolu Üniversitelerinden birinde dil ve konuşma terapisi alanında staj yapması hâlinde başvurucu hakkında tezli yüksek lisans diploma denklik belgesi düzenlenebileceğine karar vermiştir.

10. Başvurucu, YÖK tarafından hakkında tatbik edilen staja tabi tutulma şartının 23/2/2006 tarihli ve 5463 sayılı Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile iç hukuk hâline gelen 11/4/1997 tarihli Avrupa Bölgesinde Yükseköğretim ile İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme'ye (Lizbon Tanıma Sözleşmesi) ve Anayasa'nın 90. maddesine aykırılık teşkil ettiğini belirterek YÖK tarafından öne sürülen koşulun ilgili anlaşmanın tarafı olan devletlerce düzenlenen yüksek öğretim belgelerinin -bu belgeye karşılık gelen diploma ile arasında önemli bir farklılık görülmediği sürece- tanınacağı kuralına aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, anılan koşulun hukuka aykırılığına ilişkin yargısal içtihat da bulunduğunu belirterek 1 yıl süreyle staja tabi tutulma kararının iptali ve Sv. Kliment Ohridski Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümünden almış olduğu yüksek lisans diplomasına denklik verilmesi gerektiğinin tespitine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır.

11. Yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemesi dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde; Lizbon Tanıma Sözleşmesi'nin "VI. Bölüm"ünün 1. maddesinde "Bir tanıma kararı, yükseköğretim belgesi tarafından belgelenen bilgivebeceri esasına dayanıyorsa, herTaraf, tanımanın istendiği belge ile tanımanın istendiği Tarafça bu belgeye karşılık gelen diploma arasında önemli bir farklılık(substantial difference) görülmediği durumda, diğer Tarafta verilmiş yükseköğretim belgelerini tanıyacaktır." şeklinde bir kurala yer verildiği, ilgili hüküm gereği önemli farklılıkların objektif bir bilimsel değerlendirme ile ortaya konması için usul ve esasların açıkça belirlenmesi, bu usul ve esasların duyurularak başvuranların istemlerinin nasıl bir incelemeden geçirildiğini bilmesinin temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu sebeple YÖK tarafından başvurunun değerlendirilmesi açısından esas alınan alt komisyon kararında genel değil bireysel bazda bir araştırma ve değerlendirmede bulunulması gerektiğini belirten Mahkeme; söz konusu değerlendirme açısından ilgilinin gördüğü eğitimin düzeyinin ve programın kalitesinin, diploma veren kurumun kalitesinin, mezuniyet için gereken ulusal kredinin TCTS kredisinin belirlenerek iki üniversitede eğitim düzeyi ve içeriği bakımından bir farklılık olup olmadığının saptanması, önemli görülen bu farklılığın somut ve açık olarak ifade edilmesi

gerektiğini belirtmiştir. Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi gereği uluslararası sözleşmelere taraf olan devletlerin ahde vefa ilkesi uyarınca iyi niyetle taraf olunan sözleşmenin gerekliliklerini yerine getirmeye zorunlu olduğunu, ölçüsüz şekilde sınırlayıcı veya ortadan kaldırıcı mahiyetteki iç hukuk normlarını gerekçe göstererek sözleşmeyi uygulamamazlık yapamayacağını belirten Mahkeme, ülkemizdeki yükseköğretimin düzeyi ve içeriği ile davacının mezun olduğu yükseköğretim kurumunun eğitim düzeyi ve içeriği arasında farklılıklar bulunup bulunmadığı, farklılık varsa bunların denklik vermeyi gerektirecek ölçüde önemli olup olmadığı hususlarında gerekli araştırma, inceleme ve raporlandırmanın yapılması gerektiğini belirterek dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

12. Karara karşı davalı YÖK, istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf mercii; başvurucunun aldığı eğitimin düzeyi ve içeriğinin bu hususta farklı üniversitelerde görev yapan ve dava konusu eğitim-öğretim alanında uzman olan profesör unvanlı akademik personelden oluşturulan komisyon (bilimsel danışma kurulu) tarafından yapılan inceleme sonucu yeterli bulunmadığını, söz konusu diplomasına denklik verilmesinin 1 yıl süreli staja tabi tutulması şartına bağlandığını belirterek başvurucunun diploma denklik başvurusunun reddi yönünde tesis edilen dava konusu işlemde mevzuata aykırılık ve aksi yöndeki mahkeme kararında ise hukuki isabet bulunmadığı sonucuna varmış; istinaf başvurusunun kabulüne, başvuruya konu mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

13. Başvurucu, karardan 29/6/2019 tarihinde haberdar olmuş; 19/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. 2/8/2019 tarihinde başvurucu bireysel başvuru dosyasına bir ek beyan dilekçesi sunmuştur. Başvurucu ilgili dilekçede, 23/9/2019 tarihinde Anadolu Üniversitesinde staj eğitimine başlatılacağını belirtmiştir. Bununla birlikte 2/11/2016 tarihinde denklik talebinde bulunduğunu ve başvurusundan üç yıl sonra staja başlayabilme imkânı bulduğunu belirten başvurucu gerekli altyapı hazırlanmadan staj uygulaması öngörülmesi nedeniyle zarara uğradığını ifade etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun (p) fıkrası şöyledir:

"Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek"

16. 5/12/2017 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Yurt Dışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (j) bendi şöyledir:

"Seviye ve Yeterlik Belirleme Sistemi (SYBS): Mezun olunan programla ilgili temel kazanımlar, eğitim-öğretimin dili, programın niteliği, teorik ve uygulamalı dersler, stajlar ve projeler yönünden eksiklik tespit edildiğinde ve/veya tereddüt oluştuğunda, söz konusu programın niteliğine göre ders tamamlama, staj tamamlama, proje yapma veya sınava tabi tutma gibi uygulamalardan birinin, birkaçının veya tamamının kullanılarak kazanımların elde edilme düzeyini ölçme, değerlendirme ve belirlemeye yönelik işlemler bütününü"

17. Yönetmelik'in "Mezuniyet tanıma belgesi ve diploma denklik belgesi başvurularının incelenmesi sonucu yapılacak işlemler" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili beşinci fıkrası

şöyledir:

"Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşmeye taraf olan ülkelerden, aşağıda sayılan meslek icrasına izin veren alanlar dışında kalan programlardan mezun olan başvuru sahiplerinin, bu Yönetmelikte geçen diğer şartları ve ilgili program ve derecenin Türkiye'de karşılığı olması ve ülkemizde ilgili program ve derecede gerekli olan asgari eğitim süresi ve asgari krediyi sağlamaları durumunda SYBS işlemlerine tabi tutulmaksızın denklik verilebilir. Buna ilişkin usul ve esaslar Kurul tarafından belirlenir. Meslek icrasına izin veren tıp, hukuk, mühendislik, mimarlık, diş hekimliği, eczacılık, öğretmenlik ve Kurulun usul ve esaslarla belirlediği klinik uygulaması olan sağlık alanlarından alınan diplomaların denklik başvurularının değerlendirilmesinde ise, başvuru özelinde münferiden inceleme yapılır ve bu inceleme sonucunda aynı programdan mezun farklı kişilere; almış oldukları dersler, uygulamalar ve projeler gibi hususlar göz önünde tutularak farklı SYBS işlemleri gerektiren kararlar alınabilir."

18. 5463 sayılı Kanun ile iç hukuk hâline gelen Lizbon Tanıma Sözleşmesi'nin "VI. Bölümü"nde yer alan "Yükseköğretime kabulü sağlayan belgelerin tanınması" kenar başlıklı1. madde şöyledir:

"Bir tanıma kararı, yükseköğretim belgesi tarafından belgelenen bilgi ve beceri esasına dayanıyorsa, her Taraf, tanımanın istendiği belge ile tanımanın istendiği Tarafça bu belgeye karşılık gelen diploma arasında önemli bir farklılık görülmediği durumda, diğer Tarafta verilmiş yükseköğretim belgelerini tanıyacaktır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu;

i. Yüksek lisans diplomasına denklik verilmesi istemi hakkında YÖK tarafından bir yıl sonra gecikmeli olarak cevap verildiğini,

ii. Bulgaristan'da aldığı eğitim ile Türkiye'deki muadil eğitim arasında nasıl bir önemli fark bulunduğu YÖK tarafından belirtilmeden 1 yıllık staj eğitimi yapması yönünde bir şart öne sürülmesinin haksız olduğunu,

iii. İlgili üniversitelere staj için müracaat ettiğini, her iki üniversitenin de lisansüstü düzeyde staj eğitimi verecek altyapılarının bulunmadığını belirttiğini,

iv. YÖK' e stajı nasıl yapması gerektiği konusunda yeniden dilekçe verdiğini ancak bu konuya bir açıklama getirilmediğini belirtmektedir. İstinaf mercii tarafından davanın reddi yönünde verilen kararın ahde vefa ilkesine, Anayasa'nın 90. maddesine ve yerleşik içtihada aykırı olduğunu belirten başvurucu eğitim ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyet ettiği koşullar ve şikâyetlerini dile

getirme biçimi dikkate alındığında adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerinin de Anayasa'nın 42. maddesi kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

22. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlamlaşması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36) karar vermiştir.

23. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim hakkı, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkâna sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması gerekmektedir (Rauf Bekiroğlu, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25; Şehmus Altuğrul, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 41).

24. Bu bağlamda başvurucunun ulusal düzeyde denkliği olan bir üniversiteden almış olduğu eğitimin sonunda diplomasına denklik verilmesi yönündeki talebi, aldığı eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması ve başvurucunun eğitiminden menfaat sağlaması için bir gerekliliktir. Aksi takdirde başvurucu, aldığı eğitimden yurt içinde bir kazanım sağlayamayacaktır. Bu nedenle denkliği olan bir üniversitede tamamlamış olduğu eğitim sonrasında başvurucunun diplomasına denklik verilmesi istemine karşılık 1 yıllık staj yapma şartı öngörülmesinin eğitim hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiştir.

25. Başvurucunun eğitim hakkına yönelik gerçekleştirilen müdahalenin temeli 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile 5463 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme ve 23/2/2011 tarihli ve 6165 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukukuna Göre Kurulmuş Olan Üniversitelerin Karşılıklı Tanınmasına Dair Milletlerarası Anlaşma hükümlerine dayanılarak hazırlanan Yönetmelik'in 7. maddesinin beşinci fıkrasına dayanmakta olup anılan hükmün kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

26. Anayasa'da diğer haklardan farklı olarak eğitim hakkının sınırlanması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlanması hususundaki takdir aralığının geniş olduğu ve bu bağlamda başvurucunun eğitim hakkına yönelik gerçekleştirilen müdahalenin meşru amacının ulusal ölçekte eğitim kalitesinin korunması olduğu sonucuna varılmıştır.

27. YÖK, yabancı üniversitelerden alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomasına denklik verme yetkisi olan kamu otoritesidir ve Kurumun bu alandaki amacı ülkede geçerli olacak yabancı yükseköğretim programlarının niteliklerinin belirlenmesi ve bununla bağlantılı olarak da sahte ve niteliksiz diplomalara ulusal düzeyde geçerlilik tanınmasının önüne geçilmesidir. YÖK'ün bu amaç doğrultusunda diploma denklik işlemi öncesinde

başvurucunun bir yıl süre boyunca ilgili üniversitelerde staj yapması konusunda bir şart öngördüğü anlaşılmaktadır.

28. Somut olay yönünden başvurucu, gerek denklik işleminin YÖK tarafından 1 yıl süreyle staj yapma koşuluna bağlanmasını gerekse yeterli altyapı oluşturulmadan staj ön koşulu getirilmesini bireysel başvurusuna konu etmiştir. Bu bağlamda başvurucunun her iki şikâyeti de ayrı ayrı ele alınmalıdır.

29. Ele alınacak olan ilk şikâyet YÖK tarafından öngörülen 1 yıllık staj koşuludur.Başvurucu, Bulgaristan Cumhuriyeti Sofya Sv. Kliment Ohridski Üniversitesi Okul Öncesi ve İlkokul Pedagojisi Fakültesi Dil ve Konuşma Bölümünde yüksek lisansını tamamlamış olup eğitimi sonucunda yüksek lisans diplomasının yanı sıra ilgili bölümden mezun olması sebebiyle dil ve konuşma terapisi uzmanı (logopedi uzmanı) unvanı da almıştır. Bu kapsamda başvurucunun denklik talebine konu ettiği diplomasının kendisine bir meslek icra etmeye izin verdiği açıktır. Yönetmelik'te meslek icrasına izin veren diplomalar yönünden Seviye ve Yeterlik Belirleme Sistemleri (SYBS) işlemleri adı altında birtakım ek yükümlülükler öngörülebileceği düzenlenmiştir. Öngörülen SYBS işlemleriyle, icra edilen meslekler yönünden ulusal düzeyde belli bir standardizasyonun yakalanması amaçlanmaktadır.

30. Bu bağlamda YÖK'ün başvurucunun denklik talebine ilişkin başvurusunu ergoterapi, fizik tedavi ve rehabilitasyon, dil ve konuşma terapisi alanlarında farklı üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapan uzmanlardan oluşan Kurul eli ile incelemiş ve 1 yıllık staj yapma koşulu söz konusu bilimsel kurul tarafından mütalaa edilmiştir. YÖK, bu bilimsel görüşü esas alarak 1 yıllık staj koşulunu öngörmüştür.

31. Diploma tanıma ve denklik işlemleri konusunda devlete ve ulusal makamlara tanınan takdir yetkisi oldukça geniştir. Bu bağlamda gerek kanun koyucunun eğitim hakkını sınırlandırması hususundaki takdir yetkisinin gerekse ulusal makamların değerlendirmeleri sonucunda verilen ve yargısal denetimden geçmiş kararların Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır. Bu itibarla takdir yetkisinin meşru amaçlar doğrultusunda kullanılması, yurt dışında yükseköğrenim yapmış bireylere tanıma ve denklik işlemleri konusunda ölçüsüz olarak külfet yüklenmemesi gerekir. Nitekim YÖK tarafından öngörülen 1 yıllık staj yapma ön koşulu, Lizbon Sözleşmesi'nde öngörülen önemli farklılık kriterini karşılayan bir inceleme üzerine getirilmiştir.

32. Ele alınması gereken diğer şikâyet ise yeterli altyapı oluşturulmadan staj ön koşulu getirilmesidir. Başvurucu bireysel başvuru tarihi itibarıyla YÖK tarafından belirlenen Hacettepe ve Anadolu Üniversitelerinde yüksek lisans düzeyinde staj eğitimi verilmediğini, YÖK'ün kendisini mevcut olmayan bir eğitim kurumuna yönlendirmek suretiyle gerçekleştirilmesi imkânsız bir koşul ileri sürdüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte başvurucu bireysel başvuru dosyasına sunduğu 2/8/2019 havale tarihli ek beyan dilekçesinde Anadolu Üniversitesi bünyesinde 2019-2020 öğretim yılında yüksek lisans düzeyinde staj eğitimi verilmeye başlanacağını belirtmiştir.

33. Başvurucu her ne kadar 2/8/2019 havale tarihli ek beyan dilekçesinde, 26/7/2017 tarihinde YÖK'e denklik talebi ile başvurduğunu, Anadolu Üniversitesinin ise 23/9/2019 tarihinde staj eğitimi için kendisine olanak sağladığını belirterek sırf bu durumun dahi eğitim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüşse de YÖK tarafından öngörülen eğitimi verme konusunda ehil olan öğretim kurumunun inceleme tarihi itibarıyla mevcut olduğu ve bu şikâyet yönünden giderimin sağlandığı anlaşılmıştır.

34. Tüm bu değerlendirmeler ışığında denklik konusunda öngörülen staj yapma koşulunun -devletin takdir yetkisi de gözetilerek- ölçülü olduğu, başvurucunun inceleme tarihi itibari ile yönlendirildiği eğitim kurumuna erişimi ile ilgili bir engelle karşılaşmadığı anlaşılmaktadır. İstinaf mahkemesinin gerekçeleri, başvurucunun eğitim hakkına yapılan müdahale için ilgili ve yeterlidir.

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, § 24).

36. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda eğitim hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GAZİ BÖYÜK

B. No: 2019/36149 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36149

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GAZİ BÖYÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36149)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Gazi BÖYÜK

Vekili : Av. Kemaleddin Vehbi BAĞDATLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun belediye nezdinde taşeron şirketlerde çalışanın ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açmış olduğu davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından dolayı reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Belediye) nezdinde değişen taşeron şirketler bünyesinde 2009 yılından itibaren 30/4/2017 tarihine kadar çalışmıştır.

9. Başvurucu, görevinin sona ermesinden sonra Belediyede çalışan personelin işçi vasfında olması nedeniyle 21/1/2017 tarihli ve 6772 sayılı Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla Belediye aleyhine 27/11/2017 tarihinde dava açmıştır.

10. Gebze 5. İş Mahkemesi (Mahkeme) 8/1/2019 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda başvurucunun çalıştığı işe yönelik emir ve talimatları asıl işveren yetkilisi ve kadrolu işçilerinden aldığı ve işe alınma koşullarının Belediye yetkilileri tarafından belirlendiği belirtilmiştir. Bu nedenle taşeron şirketler ile Belediye arasındaki ilişkinin muvazaalı olması nedeniyle başvurucuya ilave tediye alacağının ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

11. Belediye 15/2/2019 tarihinde istinaf etmiştir.

12. Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 9. Hukuk Dairesi 11/9/2019 tarihinde istinaf talebini kabul ederek tediye alacağı yönünden Mahkemenin kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararda Belediye ile dava dışı şirketler arasında yapılan ihale sözleşmesinde ihale edilen işin parkların ve yeşil alanların bakım işi olduğu belirtilmiştir. Alt işverenliğe bırakılan işlerin alt işverene verilebilecek işlerden olduğu ve tanık beyanlarından da başvurucunun park ve bahçeler müdürlüğünde işçi olarak çalıştığı ifade edilmiştir. Davalı Belediye ile dava dışı şirketler arasında geçerli bir asıl-alt işveren ilişkisi bulunduğu kabul edilerek ilave tediye alacağı isteği reddedilmiştir.

13. Nihai karar başvurucuya 27/9/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 28/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

14. 6772 sayılı Kanun’un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Umumi, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle mütedavil sermayeli müesseseler, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan şirket ve kurumlarla belediyeler ve bunlara bağlı teşekküller, 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer bilcümle kurum, banka, ortaklık ve müesseselerinde müstahdem olanlardan İş Kanununun şümulüne giren veya girmiyen yerlerde çalışmakta olan ve İş Kanununun muaddel birinci maddesindeki tarife göre işçi vasfında olan kimselere, ücret sistemleri ne olursa olsun, her yıl için birer aylık istihkakları tutarında ilave tediye yapılır.''

15. 6772 sayılı Kanun’un 2. maddesi şu şekildedir:

"Birinci maddede sözü geçen işçilerden maden işletmelerinin munhasıran yeraltı işlerinde çalışanlarına bu işlerde çalıştıkları müddetle mütenasip olarak her yıl için ayrıca birer aylık istihkakları tutarında bir ilave tediye daha yapılır.''

16. 6772 sayılı Kanun’un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Birinci ve ikinci maddelerde yazılı olan işçilere mezkür maddeler gereğince yapılan tediyelerden ayrı olarak her yıl için bir aylık istihkakları tutarını geçmemek üzere Cumhurbaşkanı kararıyle aynı nispette bir ilave tediye daha yapılabilir.''

17. 6772 sayılı Kanun’un 7. maddesi şöyledir:

"Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.''

2. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 25/2/2020 tarihli ve E.2017/32140, K.2020/3409 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Somut uyuşmazlıkta mahkemece, dava dilekçesinde yer alan iddia doğrultusunda, asıl işveren davalı Belediye nezdinde alt işveren işçisi olan davacının görevi süresince fiilen özel kalem müdürlüğü görevini icra ettiği gerekçesiyle muvazaa söz konusu olduğu, davacının asıl işveren işçisi sayılması gerektiği ve buna göre Ceyhan Belediyesi özel kalem müdürünün emsal olması gerektiği sonucuna ulaşılarak davacının fark ücret talebi kabul edilmiştir.

...

İş Kanunu kapsamına girsin girmesin, yukarda belirtilen devlet ve ona bağlı kurumlarda İş Kanunu’nun 1. maddesindeki tanıma göre işçi sayılan herkes bu alacaktan yararlanacaktır. Kanun, 4857 ve mülga 1475 sayılı İş Kanunu’ndan önceki İş Kanunu’na atıfta bulunmuştur. 4857 sayılı İş Kanunu işçi tanımına 2. madde de yer vermiştir. Buna göre 'bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi' denir. O halde bir iş sözleşmesine dayanarak, yukarda belirtilen kurumlarda çalışan her işçiye ilave tediye ödemesinin yapılması gerekir.

Somut uyuşmazlıkta davacı alt işveren işçisi olduğundan ve davacının muvazaa iddiasının reddedilmesi gerektiği anlaşıldığından, davacı işçinin ilave tediye alacağından faydalanması olanaklı değildir. Bu itibarla, davacının ilave tediye alacağı isteminin de reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir."

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 13/1/2020 tarihli ve E.2017/26562, K.2020/49 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Dosya içeriğine göre; davalı ile yüklenici şirketler arasında imzalanan sözleşmelere konu işlerin asıl iş niteliğinde olduğu anlaşılmasına karşın, bu işlerin alt işverenlere verilebilmesi yasal olarak mümkündür. Mahkemece dinlenen tanıklarca davacının davalı Belediyenin kadrolu elemanları ile beraber çalıştığı, taşeron işçilere gerekli tüm talimatların belediye yetkilileri tarafından verildiği ifade edilmiş ise de, bu beyanlar davalı ile yüklenici şirketler arasındaki ilişkinin muvazaalı olduğunu göstermez. Keza, davacının davalının kadrolu işçileri ile aynı işi yaptığı, asıl işverenin gözetim ve denetim yükümlülüğünü aşacak boyutta ve özellikle yüklenici firmaların işverenlik sıfatını ortadan kaldıracak, onu bordro ya da kayden işveren durumuna sokacak hususların bulunduğu hususları ispat edilememiştir. Davalı ile yüklenici şirketler arasında imzalanan sözleşme hükümlerinin de muvazaa kriterlerini karşılamadığı görülmektedir. Bu nedenle, davalı ile ihbar olunan şirketler arasında geçerli bir asıl işveren-alt işveren ilişkisi bulunmakla birlikte, genel muvazaa kriterleri ve ileri sürülen muvazaa iddiasının ispat yükünün davacıda olduğu hususları birlikte dikkate alındığında; dosya kapsamına göre, sunulan hizmet alım sözleşmeleri

kapsamında emlak servisinde büro elemanı olarak çalıştığı anlaşılan davacı işçi tarafından muvazaa iddiasının ispatlanamadığı anlaşılmakla, dava konusu ilave tediye isteminin reddi gerekirken, davalı ile yüklenici şirketler arasındaki hukuki ilişkinin muvazaaya dayandığı gerekçesiyle kabulü hatalı olmuştur."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 13/2/2014 tarihli ve E.2013/3249, K.2014/2191 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı, asıl işveren bünyesinde 01.05.2004 tarihinde işe başladığını, iş sözleşmesi feshedilinceye kadar değişik alt işverenler nezdinde temizlik işçisi olarak çalışmaya devam ettiğini, 01.08.2009 tarihinde iş sözleşmesinin feshedildiğini kanuni haklarının ödenmediğini, bu sebeple fazlaya dair hakları saklı kalmak kaydıyla kıdem ve ihbar tazminatı ile ilave tediye alacağı, yıllık izin ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti, hafta tatili alacağı, yemek ücreti ve asgari geçim indirimi alacağının davalıdan tahsilini istemiştir.

...

Davacının ilave tediye alacağı talebi mahkemece davalı ile taşeron şirket arasında muvazaa olduğu gerekçesiyle kabul edilmiştir. Davalı ile taşeron şirket arasındaki ilişkinin muvazaalı olduğu iddiası geçerli delillerle ispatlanamamıştır. Davalı belediye ile taşeron şirket arasındaki sözleşmenin muvaazalı olmadığı taraflar arasında geçerli bir asıl işveren-alt işveren ilişkisinin mevcut olduğu davacının alt işveren işçisi olması sebebi ile 6762 sayılı Kanun ile kamu işçilerine ödenen ilave tediye ücreti talep edemeyeceği hususlarının gözden kaçırılarak ilave tediye alacağının hüküm altına alınması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.''

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 9/3/2020 tarihli ve E.2017/14526, K.2020/3856 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta; davacı işçi işyerinde değişen alt işverenler nezdinde çalışmış olup, açtığı bu davada ilave tediye ücreti isteğinde bulunmuştur. Mahkemece isteğin kabulüne karar verilmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 67. maddesine göre çöp toplama işlerinin alt işverenlere bırakılması mümkün olup belediye ile yüklenici arasındaki ilişkinin muvazaaya dayandığından söz edilemez. Davalı belediye ile dava dışı Şirket arasında asıl işveren-alt işveren ilişkisi bulunduğundan ve davacı işçi doğrudan alt işverene bırakılan iş kapsamında çalıştığından ilave tediye alacağına hak kazanması mümkün değildir. Mahkemece bu yöndeki isteğin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.''

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 30/10/2012 tarihli ve E.2010/9804, K.2012/35083 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda davacının davalı belediye işçisi olmadığı ve davalıdan ihaleyle iş alan alt işveren işçisi olarak çalıştığının anlaşıldığı, mahkemece de asıl işveren alt işveren ilişkisine değer verildiği kararda belirtilmiş olmasına rağmen başka işçilerin açtıkları davalarda muvazaa olgusunun kesinleştiğinden söz ederek ilave tediye isteğinin kabulüne karar verilmesinin hatalı olduğu, her dosyanın kendi içindeki delil durumuna göre değerlendirilmesi gerektiği, davacı işçinin davalı hakkında muvazaa iddialarıyla ilgili dava açmadığı, başka bir işçinin açtığı davada yapılan tespitlerin dava açmamış işçiler yönünden uygulanmasının da mümkün olmayacağı, davacının gerçek işvereni dava dışı alt işveren

olup, kamu kurumundan iş almış olsa da 6772 sayılı Yasanın 1. maddesindeki koşulları taşımayan alt işverenin ilave tediye ödeme yükümü bulunmadığı, asıl işverenin işçilik alacaklarından sorumluluğunun alt işverenin sorumluluğunu aşamayacağından ilave tediye alacağı isteğinin reddi gerekirken yazılı şekilde isteğin kabulüne karar verilmesi hatalı olduğu' gerekçesi ile kararın bozulmasına karar verilmiştir.''

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının hukukun üstünlüğünün Sözleşmeci devletlerin ortak mirası olduğunu belirten Sözleşme'nin ön sözüyle birlikte yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Hukukun üstünlüğünün temel unsurlarından biri, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı garanti altına alan ve kamuoyunun mahkemelere olan güvenine katkıda bulunan hukuki güvenlik ilkesidir. Toplumun yargısal sisteme olan güveni hukuk devletinin esaslı unsurlarından biri olmasına rağmen birbirinden farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesi, bu güveni azaltacak nitelikte bir hukuki belirsizlik durumu yaratabilecektir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

25. Diğer yandan hukuki güvenlik ilkesinin gerekleri ve bireylerin meşru beklentilerinin korunması, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürülememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38).

26. Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol, tam da yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamana ihtiyaç duyacağı açıktır (Zielinski ve Pradal ve Gonzalez ve digerleri/Fransa [BD], B. No: 24846/94, ...34173/96, 28/10/1999, § 59; Schwarzkopf ve Taussik/Çek Cumhuriyeti (k.k.), B. No: 42162/02, 2/12/2008).

27. AİHM, açık bir keyfîlik bulunan durumlar hariç ulusal mahkemelerin iç hukuku yorumlama şeklini sorgulamanın kendi görevi olmadığına dikkat çekmektedir. Benzer şekilde bu konuda -görünüşe göre benzer davalarda verilmiş olsalar bile- ulusal mahkemelerin farklı kararlarını karşılaştırmak da prensipte AİHM'in görevi değildir. AİHM, söz konusu mahkemelerin bağımsızlığına saygı göstermek durumundadır (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 50).

28. AİHM, iki ihtilafa farklı muamele yapılmasının incelenen gerçek olayların farklılığından kaynaklanmış olması hâlinde çelişkili içtihatlardan bahsedilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir (Ucar/ Türkiye (k.k.) B. No: 12960/05, 29/9/2009).

29. AİHM, mahkeme kararlarının çatışma ihtimalinin her biri kendi yargı alanında yetkili olan yargılama ve temyiz mahkemeleri ağına dayalı yargı sistemlerinin doğal bir özelliği olduğunu kabul etmiştir. Bu tip uyuşmazlıklar aynı mahkeme içinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kendi içinde Sözleşme'ye aykırı olarak değerlendirilemez (Santos Pinto /Portekiz, B. No: 39005/04, 20/5/2008, § 41; Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, § 29; Remuszko/Polonya, B. No: 1562/10, 16/7/2013, § 92; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 51).

30. AİHM, bu konuda hüküm verirken değerlendirmesinin dayandığı kriterleri açıklamıştır. Söz konusu kriterler yüksek mahkemenin içtihadında derin ve süregelen farklılıklar olup olmadığı, iç hukukta bu tutarsızlıkların üstesinden gelmek için bir mekanizma bulunup bulunmadığı, bu mekanizmanın uygulanıp uygulanmadığı ve uygulandı ise ne ile sonuçlandığının tespitine dayanmaktadır (Beian/Romanya, B. No: 30658/05, 6/12/2007, §§ 37, 39; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 53).

31. AİHM; bu bağlamda mahkemelerin uygulamalarında tutarlılığın ve içtihatlarında yeknesaklığın sağlanması için mekanizmalar oluşturulmasının önemini birçok defa hatırlatmış, yargı sistemlerini birbirine zıt kararlar verilmesini önleyecek şekilde yapılandırmanın devletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki bu ilkelerin AİHM'in incelemek durumunda kaldığı çelişen yorumların bir yüksek mahkemenin birleştirici yetkisini uygulayabileceği yasal hükümlerle bağlantılı olarak yargı sisteminin aynı dalında meydana gelen davalar için öngörüldüğü belirtilmelidir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, §§ 55, 80).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu aynı konuda farklı kararlar verildiğini ifade etmiştir. Aynı durumda olan işçilerden bazıları ilave tediye alacağına hak kazanırken bazılarının ise davalarının haksız bir şekilde reddedildiğinden yakınmıştır. Başvurucu, söz konusu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

34. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun benzer duruma ilişkin farklı kararlar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma

hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

37. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

38. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

39. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

40. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

41. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 64).

42. Anayasa Mahkemesi; bu noktada derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlamasından kaynaklanan içtihat farkının süregelen bir hâl aldığı, başka bir anlatımla kısa sayılamayacak bir zaman dilimi içinde uygulamada birliğin sağlanamadığı durumlarda uygulamadaki tutarsızlıkları ortadan kaldıracak nitelikteki tedbirlerin önemine işaret etmektedir.

43. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olarak kabul edilmelidir. (Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 58).

44. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, içtihat farklılığını değerlendirdiği bir kararında Yargıtayın istikrarlı olarak uygulanan içtihattan ayrılarak yeni bir yaklaşımı benimsemesi hâlinde kamuoyu nezdinde yargıya olan güvenin muhafaza edilmesi bakımından yeni yaklaşımın istikrarlı bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmiş ve içtihat değişikliği sonucunda benimsenen yaklaşımın uygulamada birliği sağlamakla görevli yüksek mahkemeler tarafından istikrarlı olarak uygulanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edebileceğine karar vermiştir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

45. Anayasa Mahkemesi sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığını değerlendirdiği Yasemin Bodur (B. No: 2017/29896, 25/12/2018, § 52) kararında içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu, bu durumun davaların somut özelliğinden kaynaklanmadığı ve bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma işletilmemesi nedenleriyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvuruya konu somut davanın niteliği aslında tediye alacağına ilişkindir. Derece mahkemeleri başvurucunun 6772 sayılı Kanun kapsamına girip girmeyeceğinin tespiti amacıyla muvazaa olgusunu değerlendirmiştir. Muvazaa konusu Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi çalışanların alt işverence iş sözleşmesinde belirtilen işlerde ve koşullarda çalıştırıldığının tespit edilmesi durumunda asıl işveren ile alt işveren arasında muvazaanın bulunmadığına, dolayısıyla da ilave tediye alacağına hak kazanamayacağına karar vermiştir. Öte yandan yine aynı Daire; çalışanların iş sözleşmesinde belirtilen işler dışında çalıştırıldığının tespit edilmesi hâlinde ise asıl işveren ile alt işveren arasında yapılan sözleşmenin muvazaalı olduğu, bu nedenle çalışanların baştan beri asıl işverenin işçisi sayılması gerektiğini belirtmiş ve çalışanların bu durumda ilave tediye alacağına hak kazanacağına karar vermiştir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi de aynı yönde kararlar vermiş olup çalışanların alt işveren ile yapmış oldukları sözleşmede belirtilen işlerde çalışması hâlinde asıl işveren ile alt işveren arasında muvazaa bulunmadığını belirtmiştir. Söz konusu durumda da çalışanların ilave tediye ücretine hak kazanacağına karar vermiştir (bkz. §§ 18-22). Sonuç olarak Yargıtay Daireleri her bir davanın koşullarına özgü şekilde değerlendirme yapmakta ve muvazaa iddiasını inceleyerek karar vermektedir.

47. İncelenen olayda Mahkeme, başvurucunun yapmış olduğu işin şartlarını ve ne şekilde yerine getirileceğinin asıl işveren olan Belediye tarafından belirlendiğini ifade etmiştir. Bu

sebeple Belediye ile taşeron firma arasındaki sözleşmenin muvazaalı olması nedeniyle başvurucunun asıl işverenin işçisi sayılması gerektiğini vurgulayarak ilave tediye alacağının ödenmesine karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ise başvurucunun çalışmış olduğu işin alt işverene verilebilecek iş olduğunu belirtmiştir. Tanık beyanlarını değerlendirerek başvurucunun asıl işinde çalıştığı sonucuna varmıştır. Buna bağlı olarak da başvurucunun ilave tediye alacağından yararlanamayacağını ifade etmiştir.

48. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtayın ilgili Daireleri tarafından istikrarlı olarak uygulanan bir içtihattan ayrılma söz konusu olmadığından somut olayın yukarıda anılan Yasemin Bodur başvurusundan farklı olduğuna işaret etmektedir.

49. Yargıtay Dairelerinin vermiş oldukları kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunulmaktadır.

50. Somut olaya konu Belediye nezdinde taşeron şirkette hizmet akdine bağlı olarak çalışan personelin ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığı bulunmamaktadır. Aksine Daireler davacılara ait sözleşmelerde muvazaa bulunup bulunmadığını kendi açılarından değerlendirerek muvazaa bulunması hâlinde ilave tediye alacağının ödenmesine karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de başvurucunun davaya konu iş sözleşmesinde muvazaa bulunup bulunmadığını incelemiş ve muvazaa bulunmadığı kanaatine varmıştır. Muvazaa bulunmadığı kanaatine varılmasıyla başvurucunun 6772 sayılı Kanun kapsamında ilave tediye alacağına hak kazanamadığı tespiti yapılmıştır. Yapılan tespit ve varılan sonucun öngörülemez olmadığı gibi bu hususun yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ortada içtihat farklılığı olarak değerlendirilecek bir hususun da bulunmadığı görülmektedir.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucunun üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL ŞEFLEKÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/7929 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7929

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL ŞEFLEKÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7929)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Cemal ŞEFLEKÇİ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/7929 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/7929 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/17744 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/17744

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/17744)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Mehmet ÇİFTÇİ ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/17744 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/17744 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLAVER GEZGİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18618 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLAVER GEZGİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18618)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Dilaver GEZGİN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18618 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18618 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHSİN KIZILBUĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18723 | Karar tarihi: 23.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18723

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHSİN KIZILBUĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18723)

Karar Tarihi: 23/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Tahsin KIZILBUĞ ve diğerleri[bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18723 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18723 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 23/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZE DEĞER KUTLU VE ABDURRAHMAN ZORLU

B. No: 2017/40087 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/40087

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZE DEĞER KUTLU VE ABDURRAHMAN ZORLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/40087)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 31/3/2022 - 31795

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : 1. Azize DEĞER KUTLU

Vekili : Av. İbrahim Halil YILDIZ

2. Abdurrahman ZORLU

Vekili : Av. Burhaneddin BEŞER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; belediye başkanlığı görevinden uzaklaştırma işlemine karşı açılan dava ile vali yardımcısının belediye başkanı olarak görevlendirilmesi işlemine karşı açılan davada hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, özel hayata saygı hakkı ile seçme ve seçilme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 7/12/2017 ve 26/7/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2018/24250 numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/40087 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2017/40087 numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyanın kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

11. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (674 sayılı KHK) 1/9/2016 tarihli ve 29818 2. mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 674 sayılı KHK'nın 38. maddesiyle 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 45. maddesine belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hâllerinde belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirileceği eklenmiştir. Yine aynı KHK'nın 40. maddesiyle 5393 sayılı Kanun'a geçici 9. madde eklenmiş ve madde metninde; bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları kapsamında haklarında yürütülen soruşturma veya kovuşturma nedeniyle görevden uzaklaştırılan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyelerinin yerine 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre işlem yapılmış olsa bile on beş gün içinde 46. maddedeki yetkili makamlarca 45. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen usule göre görevlendirme yapılacağı belirtilmiştir.

13. 674 sayılı KHK, 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Kanun'un 24/11/2016 tarihli ve 29898 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Başvurucu Azize Değer Kutlu'ya İlişkin Olay ve Olgular

14. Başvurucu 30/3/2014 tarihli Yerel Seçim'de Diyarbakır Sur Belediyesi meclis üyesi, S.N. ise belediye başkanı olarak seçilmiştir.

15. Sur ilçesinde meydana gelen yol kapama, hendek kazma, kamu malına zarar verme, kolluk kuvvetlerine saldırı eylemleri nedeniyle belediye başkanı olan S.N. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 302. maddesinde düzenlenen Devletin birliği ve ülke bütünlüğünü bozma suçu kapsamında 19/8/2015 tarihinde gözaltına alınmıştır. 22/8/2015 tarihinde tutuklama istemiyle mahkemeye sevk edilen S.N., Diyarbakır 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2015/185 Sorgu numaralı kararıyla tutuklanmıştır. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığının 24/8/2015 tarihli oluru ile S.N. belediye başkanlığı görevinden uzaklaştırılmıştır.

16. Belediye başkanının görevinden uzaklaştırılmasının ardından 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesi uyarınca toplanan Belediye Meclisi 31/8/2015 tarihinde başvurucu Azize Değer Kutlu'yu belediye başkan vekili olarak seçmiştir.

17. 674 sayılı KHK'nın 40. maddesiyle 5393 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9. madde kapsamında Diyarbakır Valiliğinin 10/9/2016 tarihli oluru ile Sur Belediyesi başkanlığına Vali Yardımcısı B.N.nin görevlendirilmesi üzerine başvurucunun belediye başkan vekilliği görevi sona ermiştir.

18. Başvurucu, vali yardımcısının belediye başkanı olarak görevlendirilmesine yönelik işlemin iptali istemiyle 9/11/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; göreve başladığı günden bu yana hiçbir cezai ve idari soruşturma geçirmediğini, görevi boyunca yaptığı tüm işlemlerin usulüne uygun olduğunu ileri sürmüştür. 674 sayılı KHK'da yer alan hükme dayanılarak, savunması dahi alınmadan gerekçesiz bir şekilde görevine son verildiğini ifade etmiştir. 674 sayılı KHK ile 5393 sayılı Kanun'a ekleme yapılarak yetki aşımına gidildiğini belirtmiştir. Geçirdiği bir soruşturma bulunmamasına karşın herhangi bir şekilde savunması alınmadan tesis edilen işlem nedeniyle adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Hakkında suçlama yapılmadan ve delillendirilmeden keyfî bir şekilde görevine son verilmesinin suçta ve cezada kanunilik ilkesini de ihlal ettiğini söylemiştir.

19. İdare, dava dilekçesine karşı 16/12/2016 tarihinde savunma yapmıştır. Dilekçesinde, 5393 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine yer verdikten sonra yaşanan olayları anlatmış ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olması nedeniyle davanın reddedilmesi gerektiğini savunmuştur.

20. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 21/2/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda; 5393 sayılı Kanun'a göre terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları kapsamında haklarında yürütülen soruşturma veya kovuşturma nedeniyle görevden uzaklaştırılan belediye başkanı yerine, Belediye Meclisince başkan vekili seçilmiş olsa bile büyükşehir ve il belediyelerinde içişleri bakanı, diğer belediyelerde vali tarafından görevlendirme yapılacağının açık olduğu ifade edildikten sonra İlçe Belediye Başkanı'nın devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü bozma suçundan tutuklanması nedeniyle görevinden uzaklaştırılması neticesinde dava konusu işlemin tesis edildiği belirtilmiştir.

21. Başvurucu 18/4/2017 tarihinde karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde, dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrar etmiştir.

22. İdare 3/5/2017 tarihinde istinaf başvuru dilekçesine cevap vermiştir. Dilekçesinde, savunma dilekçesinde söylediği hususları yinelemiştir.

23. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 17/10/2017 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

24. Nihai karar başvurucuya 15/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 7/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucu Abdurrahman Zorlu'ya İlişkin Olay ve Olgular

25. Başvurucu 2009 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen yerel seçimlerde Diyarbakır Hani ilçe belediye başkanı olarak seçilmiştir.

26. Başvurucu, hakkında 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinde düzenlenen silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturma kapsamında 9/9/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve daha sonra Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 29/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Bunun üzerine başvurucu, İçişleri Bakanlığının 5/10/2016 tarihli oluru ile belediye başkanlığı görevinden uzaklaştırılmıştır.

27. Başvurucu, görevden uzaklaştırma işleminin iptali istemiyle 5/12/2016 tarihinde dava açmıştır. Dilekçesinde; 674 sayılı KHK ile 5393 sayılı Kanun'a eklenen madde kapsamında görevinden uzaklaştırılamayacağını ve KHK ile Kanun maddesinin değiştirilmesinin hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Görevi boyunca hakkında herhangi bir adli ya da idari soruşturma açılmadığını belirtmiştir. Seçimle geldiği görevinden bu şekilde ayrılmasının seçme ve seçilme hakkına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Savunması alınmadan tesis edilen işlemin hukuka uygun olmaması nedeniyle iptal edilmesi gerektiğini, hakkında herhangi bir suçlama olmamasına rağmen tesis edilen işlem nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini söylemiştir.

28. Davalı idare 23/1/2017 tarihinde savunma yapmıştır. Savunma dilekçesinde, başvurucuya ilişkin olaylara kronolojik olarak yer verdikten sonra başvurucunun tutuklanmasına yol açan suçun niteliği gözönüne alındığında tesis edilen görevden uzaklaştırma işleminin yasal ve yerinde olduğu ifade edilmiştir.

29. Başvurucu 20/3/2017 tarihinde savunmaya cevap vermiştir. Dilekçesinde; tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğuna dair bir gerekçe sunulamadığını, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinin idare tarafından kabul edildiğini ileri sürmüştür.

30. Davalı idare 25/4/2017 tarihinde cevap dilekçesine cevap vermiştir. Dilekçesinde, savunma dilekçesinde belirttiği hususları tekrar ettiğini dile getirmiştir.

31. Mahkeme 30/11/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda; soruşturma konusu suçların niteliği, ağırlığı, göreve ilişkin ve görev sırasında işlenmiş olduğu iddialarını gözönünde bulundurarak konu ile ilgili yürütülecek soruşturmanın selameti bakımından tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir.

32. Başvurucu, dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrar ederek 19/1/2018 tarihinde karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur.

33. Davalı idare 19/2/2018 tarihinde istinaf başvuru dilekçesine cevap vermiştir. Dilekçesinde, savunma dilekçesinde söylediği hususları yinelemiştir.

34. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 20/4/2018 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

35. Nihai karar 2/7/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 26/7/2018

tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

36. 5393 sayılı Kanun'un "Belediye başkanlığının boşalması hâlinde yapılacak işlemler" kenar başlıklı 45. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması durumunda, vali tarafından belediye meclisinin on gün içinde toplanması sağlanır. Meclis, birinci başkan vekilinin, onun bulunmaması durumunda ikinci başkan vekilinin, onun da bulunmaması durumunda en yaşlı üyenin başkanlığında toplanarak;

...

b) Başkanın görevden uzaklaştırılması, tutuklanması veya seçim dönemini aşmayacak biçimde kamu hizmetinden yasaklama cezası alması durumunda bir başkan vekili,

Seçer.

Ancak, belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hallerinde 46 ncı maddedeki makamlarca belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirilir. Görevlendirilecek kişinin seçilme yeterliğine sahip olması şarttır. Görevden uzaklaştırılan veya tutuklanan belediye meclisi üyesinin istifa etmesi halinde de bu fıkra hükümleri uygulanır. Bu fıkra gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde bütçe ve muhasebe iş ve işlemleri valilik onayı ile defterdarlığa veya mal müdürlüğüne gördürülebilir. Bu belediyelerde belediye meclisi, başkanın çağrısı olmadıkça toplanamaz. Meclisin, encümenin ve komisyonların görev ve yetkileri 31 inci maddede belirtilen encümen üyeleri tarafından yürütülür.

..."

37. 5393 sayılı Kanun'un "Belediye başkanı görevlendirilmesi" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin yapılamaması durumunda, seçim yapılıncaya kadar belediye başkanlığına büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde vali tarafından görevlendirme yapılır. Görevlendirilecek kişinin belediye başkanı seçilme yeterliğine sahip olması şarttır."

38. 5393 sayılı Kanun'un geçici 9. maddesi şöyledir:

"Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları kapsamında haklarında yürütülen soruşturma veya kovuşturma nedeniyle görevden uzaklaştırılan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyelerinin yerine 45 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre işlem yapılmış olsa bile onbeş gün içerisinde 46 ncı maddedeki yetkili makamlarca 45 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen usule göre görevlendirme yapılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

41. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

42. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

43. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

a. Başvurucu Azize Değer Kutlu Yönünden

i. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

44. Başvurucu; hakkında herhangi bir suçlama yapılmadan, savunması alınmadan ve delillendirilmeden keyfî bir şekilde görevine son verilmesi ve Mahkemenin yalnızca davalı idarenin ileri sürdüğü hususları dikkate alması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

45. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında doğrudan KHK ile tesis edilmiş bir işlem bulunmadığı vurgulanarak idare tarafından tesis edilen işleme karşı başvurucunun dava açtığı belirtilmiştir. Öte yandan verilen karar incelendiğinde Mahkemenin başvurucunun ileri sürdüğü iddiaları etraflıca değerlendirerek dava konusu işlemi hukuka uygun bulduğu ifade edilmiştir.

ii. Değerlendirme

46. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

47. Anayasa'nın "Mahalli idareler" kenar başlıklı 127. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir."

48. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, Mahkeme tarafından yeterli inceleme yapılmadan karar verilmesinden yakındığından başvurucunun mahkemeye erişim hakkına, eşitlik ilkesine, suçta ve cezada kanunilik ilkesine yönelik şikâyetleri adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

49. Somut olayda öncelikle belirtmek gerekir ki her iki başvurucu doğrudan KHK hükmüyle değil KHK ile verilen yetkiye istinaden tesis edilen idari işlemlerle belediye başkanlığı ve belediye başkan vekilliği görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Söz konusu işlemlere karşı idare mahkemesinde dava açmış ve davaları esas bakımından incelenerek karara bağlanmıştır. Valilik işlemi ile vali yardımcısının belediye başkanı olarak görevlendirilmesi işleminin iptali istemiyle başvurucu tarafından açılan davada İdare Mahkemesi, Sur Belediye Başkanı S.N.nin devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü bozma suçundan dolayı tutuklanması nedeniyle görevinden uzaklaştırıldığına vurgu yaparak anılan makama 5393 sayılı Kanun hükümlerine göre görevlendirme yapılması işleminde hukuka aykırılık bulunmadığını tespit etmiştir.

50. Başvurucu; hakkında herhangi bir suçlama yapılmadan, savunması alınmadan keyfî bir şekilde görevine son verildiğini ve Mahkemenin yalnızca davalı idarenin ileri sürdüğü hususları dikkate aldığını iddia etmiştir. İdare Mahkemesi, Sur Belediye Başkanı'nın tutuklanmasına bağlı olarak yeni belediye başkanının görevlendirilmesini 5393 sayılı Kanun hükümlerine göre değerlendirmiştir. Mahkemenin yalnızca davalı idarenin ileri sürdüğü hususlar kapsamında değerlendirme yaptığını gösteren herhangi bir durum olmadığı gibi başvurucu tarafından da söz konusu durumun temellendirilmesi için herhangi bir bilgi ve belge başvuru formuna eklenmemiştir. Bunun dışında başvurucu, usule ilişkin güvencelere yönelik bir iddia da ileri sürmemiştir.

51. 5393 sayılı Kanun uyarınca belediye başkanının görevlendirilmesi hususunun değerlendirilmesi ve bu değerlendirme uyarınca somut olayın ele alınmasındaki takdir, derece mahkemesine aittir. Somut başvuruda, derece mahkemesince 5393 sayılı Kanun

kapsamında gerekli koşulun ne olduğu yorumlanmak ve maddi olayda bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediği hususu değerlendirilmek suretiyle bir karara varıldığı görülmektedir. Başvurucu tarafından bireysel başvuruya konu edilen davaya ilişkin olarak ileri sürülen iddialar derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar irdelendiğinde, derece mahkemesi kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucu Abdurrahman Zorlu Yönünden

i. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

53. Başvurucu; KHK ile 5393 sayılı Kanun'a madde eklenmek suretiyle savunması alınmadan görevinden uzaklaştırıldığını, söz konusu durumun yetki aşımı olduğunu, ayrıca açılan davada Mahkemenin yürütülen soruşturmayı yeterli görüp sadece davalı idarenin savunmasına itibar ederek haksız bir şekilde davasını reddettiğini, hakkında yürütülen soruşturma dosyasının Mahkeme tarafından incelenmediği gibi sonucunun da beklenmediğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

54. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında doğrudan KHK ile tesis edilmiş bir işlem bulunmadığı vurgulanarak idare tarafından tesis edilen işleme karşı başvurucunun dava açtığı belirtilmiştir. Öte yandan İdare Mahkemesi kararı incelendiğinde Mahkemenin başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaları etraflıca değerlendirerek dava konusu işlemi hukuka uygun bulduğu ifade edilmiştir.

ii. Değerlendirme

55. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, Mahkeme tarafından yeterli inceleme yapılmadan karar verilmesinden yakındığından başvurucunun mahkemeye erişim hakkına ve eşitlik ilkesine yönelik şikâyetleri adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

56. Somut olayda İdare Mahkemesi başvurucu hakkındaki soruşturmanın konusu, kapsamı, suçlamaların niteliği, ağırlığı gibi hususları gözönünde bulundurarak soruşturmanın selameti bakımından Anayasa'nın 127. maddesinin dördüncü fıkrası, 5393 sayılı Kanun'un 47. maddesi uyarınca ihtiyati bir tedbir olarak başvurucunun görevinden uzaklaştırılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir.

57. Başvurucu, savunması alınmadan görevinden uzaklaştırılmış olmasının hukuka aykırı olduğunu ve Mahkeme tarafından yalnızca davalı idarenin ileri sürdüğü hususların dikkate alındığını belirterek mahkeme kararında bariz takdir hatası bulunduğunu ileri sürmüştür. Somut olayda İdare Mahkemesi, başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması ile birlikte tesis edilen işlemi değerlendirerek görevden uzaklaştırma işlemi hakkında karar vermiştir. Bu kararı verirken Mahkeme, tesis edilen işleme dayanak alınan hususlar ile 5393 sayılı Kanun hükümlerini birlikte değerlendirerek karar verdiğinden yalnızca davalı idarenin

ileri sürdüğü hususlar kapsamında karar verilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Bu durumun aksini gösterir bir bilgi ya da belgenin başvurucu tarafından gösterilmediğinin de altı çizilmelidir. Bunun dışında başvurucu usule ilişkin güvencelere yönelik bir iddia da ileri sürmemiştir.

58. 5393 sayılı Kanun uyarınca belediye başkanlığının boşalması hâlinde yapılacak işlemlerin değerlendirilmesi derece mahkemesinin takdirindedir. Somut başvuruda, derece mahkemesince 5393 sayılı Kanun kapsamında gerekli koşulun ne olduğu yorumlanmak ve maddi olayda bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediği hususu değerlendirilmek suretiyle bir karara varıldığı görülmüştür. Başvurucu tarafından bireysel başvuruya konu edilen davaya ilişkin olarak ileri sürülen iddialar derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar irdelendiğinde, derece mahkemesi kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucu Azize Değer Kutlu Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

60. Başvurucu, hakkında herhangi bir idari ya da cezai soruşturma olmadığı hâlde belediye başkanlığı görevine başkasının görevlendirilmesine bağlı olarak görevinin son bulması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

61. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına dair 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi, B. No: 2014/3905, 19/4/2017, § 27).

62. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol,

B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

63. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

64. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

65. Masumiyet karinesinin sağladığı ve yukarıda anılan güvencenin dışında kalan, ayrıca suç isnadına ve suç ithamına ilişkin olmayan durumlara yönelik ihlal iddiaları ise masumiyet karinesinin kapsamında değildir (İdris Ertaş [GK], B. No: 2018/21949, 20/5/2021, § 74).

66. Somut olayda başvurucu hakkında herhangi bir ceza yargılamasının bulunmadığı açıktır. Bireysel başvuruya konu derece mahkemesi kararında, vali yardımcısının belediye başkanı olarak görevlendirilmesine yönelik işlem 5393 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmiş olup mahkeme kararında başvurucunun herhangi bir suçla bağlantılı olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurucunun masumiyetini sorgulamadığı açıktır.

67. Buna göre hakkında ceza yargılaması ve suç isnadı bulunmayan, herhangi bir suçla itham da edilmeyen başvurucunun ihlal iddialarının masumiyet karinesi kapsamına girmediği anlaşılmıştır.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucu Abdurrahman Zorlu Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

69. Başvurucu, görevinden uzaklaştırılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

70. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir

müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşruluğunun açık olduğu başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

71. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, § 26).

72. Kişinin suçluluğunu ima ya da kabul eden bir yargı kararı söz konusu olmadıkça sadece soruşturma açılmış olması da disiplin veya idari yaptırım işlemlerinin başlatılması veya uygulanması için yeterli görülebilir (Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 65).

73. Masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, § 47).

74. Başvuruya konu olayda derece mahkemesi, başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ilişkin işlemi başvurucu hakkında yürütülen soruşturma ve soruşturma konusu suçun niteliğini gözönünde bulundurarak değerlendirmiştir. Kararda başvurucunun suçlu olduğuna dair saptamada bulunulmamıştır. İdare Mahkemesi, görevden uzaklaştırma işlemini olgusal olarak ele almış ve mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmıştır.

75. Buna göre derece mahkemesi tarafından ilgili mevzuat ve somut olayın koşulları değerlendirilmek suretiyle işlemin hukuka uygun olduğunun tespit edildiği görüldüğünden masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

76. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

77. Başvurucular özel hayata saygı hakkı başlığı altında, avukat yardımından yararlanmadan, suçlamaları öğrenip bu konuda karar alıcıları etkileyecek şekilde karşı görüşlerini hazırlayıp sunma imkânı bulamadan, haklarındaki iddialara dair tüm deliller taraflarına bildirilmeden siyasi saikle işlem tesis edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

78. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre bireysel başvurularda, başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri ibraz etmek suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendisine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayandığı delillerle ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline

dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçelerle deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

79. Nitekim 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ilave olarak Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 59. maddesinde de başvuruculaların yükümlülükleri kapsamında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş, böylece başvuru koşullarının öngörülebilirliği kuvvetlendirilmiştir.

80. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/129900, 21/1/2021, § 25).

81. Başvuruculaların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini mahkemeye sunmaları ya da mahkemenin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

82. Anayasa Mahkemesinin C.A. (3) ([GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 93) kararında vurgulandığı üzere mesleğe ilişkin bir müdahale özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamaz. Özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olabilmesi için mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ne şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı başvurucular tarafından yapılacak açıklamalarla ortaya konulmalıdır (C.A. (3), § 93). Anılan kararında Anayasa Mahkemesi; mesleğe ilişkin bir müdahalenin özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesini gerekli kılan asgari ağırlık düzeyinde olup olmadığının değerlendirilebilmesi için kişinin iç dünyasında meydana gelen etkinin derecesinin, işinin sosyal çevresinde ve itibarında meydana gelen etkinin derecesinin, kişinin mesleğine ilişkin nesnel nitelikleri dikkate alındığında muhatap olduğu müdahalenin ya da tedbirin neden olacağı etkinin ya da zararın derecesinin ortaya konulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca etkinin ya da zararın ne derecede ikna edici açıklamalarla ortaya konduğunu ve delillendirildiğini, mesleki hayata yönelik müdahalelerin ya da tedbirlerin nedenlerini uygulanabilirlik değerlendirmesinde dikkate alacağını da açıklamıştır (C.A., § 94).

83. Olayda başvurucular; işlem tesis edilmeden önce avukat yardımından faydalandırılmadıklarını, işleme karşı herhangi bir görüş ileri süremediklerini, idarenin hangi argümanlara göre hareket ettiklerini bilmediklerini belirterek savunma hakkı tanınmaksızın işlem tesis edilmesinden yakınmıştır.

84. Başvurucular idari işlem tesis edilmeden önce devam eden bir statüleri olduğundan ve işlemle birlikte bu statülerine son verildiğinden başvuruculaların işlemin görünen etkileri itibarıyla özel hayata saygı hakkına ilişkin güvencelerden yararlandırılıp yararlandırılmadıklarının denetlenmesi gündeme gelebilir. Ancak C.A. (3) kararında ifade edildiği gibi bu tür bir müdahale özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamaz. Mesleki hayata yönelik müdahalenin özel hayatlarına ciddi

şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı da başvurucular tarafından ortaya konulmalıdır.

85. Başvurucular kendilerine savunma imkânı verilmediğinden yakınmalarına karşın tesis edilen işlemin ve işleme karşı açılan davanın sonucunun özel hayatlarına etkisinin nasıl olduğuna ilişkin herhangi bir açıklama yapmamıştır. Yalnızca işlem tesis edilmeden önce savunma hakkına ilişkin argümanların kullandırılması gerektiğini ifade etmiş, söz konusu işlem nedeniyle özel hayatlarında yaşadıkları durumlardan hiçbir şekilde bahsetmemiştir. Tesis edilen işlemlerin mesleki hayatlarında sahip oldukları konuma etkisinin neler olduğu ve aile hayatlarının bu durumdan nasıl etkilendiğine dair herhangi bir husus belirtmemiştir. Başvurucular hangi sebeple inceleme konusu hakkın ihlal edildiğine dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

86. Sonuç olarak başvurucular, şikâyetlerine konu temel olay ve olgular ile bireysel başvuruya konu ettikleri temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüklerini yerine getirmemiş, bu bağlamda başvurularını temellendirmemiştir.

87. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Serbest Seçim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

88. Başvurucular, yerel seçimler sonucunda seçildikleri görevlerinden herhangi bir seçim olmaksızın 674 sayılı KHK ile alınmaları ve yerlerine kayyım atanması nedeniyle serbest seçim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

89. Anayasa'nın "Görev ve yetkileri" kenar başlıklı 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

90. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

...

(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz."

91. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin de kapsamına girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren

başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18; Adnan Oktar, B. No: 2012/917, 16/4/2013, § 16).

92. Sözleşme kapsamında korunan hak, yasama organının seçimi ile ilgili olup Anayasa'nın 127. maddesi uyarınca mahallî idare niteliğinde olan belediye organlarının seçimiyle ilgili ihlal iddiaları bağımsız bir hak olarak Sözleşme kapsamında değerlendirilmediğinden bu hakka yönelik ihlal iddialarının bireysel başvuru konusu yapılabilmesi mümkün değildir (Mansur Yavaş ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/5425, 23/7/2014, § 35).

93. Öte yandan Yüksek Seçim Kurulu kararları, Anayasa'nın 79. maddesinin ikinci fıkrası gereği yargı denetimi dışında bırakıldığından Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvuru konusu olamayacağına dair 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca da başvurucunun iddialarının bireysel başvuruya konu edilmesi mümkün değildir (Atila Sertel [GK], B. No: 2015/6723, 14/7/2015, §§ 37- 40).

94. Netice itibarıyla somut başvurunun bu kısmının konusunun Anayasa'da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmaktadır (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Zeyyat Ceylan, B. No: 2019/14426, 20/10/2020, §§ 20-31).

95. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucu Azize Değer Kutlu yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucu Abdurrahman Zorlu yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Serbest seçim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRAH ÖZDEN

B. No: 2018/15732 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/15732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH ÖZDEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/15732)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Emrah ÖZDEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü bulunan başvurucunun göndermek istediği mektuba el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, Erzincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktadır.

10. Başvurucu, milletvekili D.T.ye mektup göndermek istemiştir. Başvurucu, İnfaz Kurumundaki bazı uygulamalardan şikâyetçi olduğu mektubunda; kurumda askerî nizama göre sayım yapılmak istendiğini, sabah vakitlerinde odalarının basılarak zorla havalandırmaya çıkarıldıklarını, işkenceye varan kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu olaylar sırasında bir kulağında işitme kaybı meydana geldiğini belirten başvurucu, Cumhuriyet Başsavcılığının işkenceyi önlemediğini ifade etmiştir.

11. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) 14/3/2018 tarihinde, mektubun sakıncalı olduğu gerekçesiyle gönderilmemesine karar vermiştir. Anılan kararda, mevzuat hatırlatıldıktan sonra mektup içeriğinde kişi ve kurumları hedef gösteren bilgiler olduğu, ayrıca suç örgütü mensuplarının haberleşmelerine neden olacak bir mektup niteliği taşıdığı ve bu durumun mektubun tamamına nüfuz ettiği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, anılan karara karşı Erzincan İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yaptığı itirazında; İnfaz Kurumunda yaşamış olduğu sorunları, hukuka aykırı uygulamaları ve işkenceleri yazdığı mektubuna el konulmasının hukuki bir dayanağının olmadığını, İnfaz Kurumu kararının keyfî olduğunu ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini beyan etmiştir.

13. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun itirazını 21/3/2018 tarihli kararla reddetmiştir. Anılan kararlarda mektup içeriğinde kişi ve kuruluşları paniğe sevk edecek, kişi ve kurumları hedef gösteren nitelikte bilgiler olduğu belirtilmiştir. Başvurucunun anılan karara itirazı ise Erzincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 11/4/2018 tarihinde, İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

14. Nihai karar 13/4/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 5/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; öncelikle ilk bireysel başvurusunun 23/5/2018 tarihli ve 2018/767 muhabere numaralı yazıyla usulüne uygun olmaması sebebiyle iade edildiğini ileri sürerek incelemeye konu olan başvurunun yasal süresi içerisinde yapıldığının kabulünü talep etmiştir. Başvurucu; mektubunu milletvekili D.T.ye göndermek istediğini, mektubunda özetle İnfaz Kurumunda bizzat yaşadığı hukuka aykırı uygulamaları ve bu uygulamalar sırasında bir kulağında işitme kaybı meydana geldiğini anlattığını, başvurularına rağmen hukuksuz uygulamalarla ilgili bir tedbir alınmadığı için sesini mektuplarla dışarıya duyurmaya çalıştığını belirtmiştir. Başvurucu, mağduriyetini kamuoyuna mektup yoluyla duyurmak istediğini ancak idarenin keyfî davranarak haberleşme hürriyetini engellendiğini iddia etmiştir. Disiplin Kurulunun mektuba el konulmasına ilişkin kararı sonrasında üzerindeki manevi baskının daha da arttığını vurgulayan başvurucu, haberleşme ve ifade hürriyeti ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde; başvurucu tarafından gönderilmek istenen mektubun 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 68. maddesi ve olay tarihinde yürürlükte olan 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı mülga Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza Güvenlik Tedbirleri Hakkında Tüzük'ün 91. maddesi uyarınca yetkili makamlar tarafından sakıncalı bulunduğu belirtilmiştir. Görüşte, mektubun alıcısına gönderilmemesinin kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıyıp taşımadığı ve Anayasa'nın haberleşme hürriyetine ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amacı olup olmadığı hususunda takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 4. maddesi gereğince olağanüstü dönemlerde devletlerin olağan dönemdeki hukuk rejiminin dışına çıkabileceği, durumun gereklerine uygun şekilde temel hak ve özgürlükleri olağan döneme nazaran daha fazla kısıtlayabileceği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, göndermek istediği mektubun Disiplin Kurulunca sakıncalı görülerek alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24; Tayfur Tunç, § 36; Rıdvan Türan, § 36). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

22. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

23. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla başvuruculara, bireysel başvuruda bulunmak için imkân yanında hukuki belirlilik de sağlanmaktadır. Dolayısıyla dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi -bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve mahkemeye erişim hakkına aykırı değildir (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27).

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

25. Somut olayda başvurucu, ilk başvurusunun 23/5/2018 tarihli ve 2018/767 muhabere numaralı yazıyla usulüne uygun olmaması sebebiyle iade edildiğini beyan etmiştir. Buna karşın başvurucunun beyan ettiği bilgilerin Anayasa Mahkemesinin kayıtları ile örtüşmediği belirlenmekle birlikte, başvurucunun ilk başvurusunu bir mahkeme veya ceza infaz kurumunu aracı kılmaksızın doğrudan posta yolu ile gönderdiğini ifade ettiği dikkate alındığında bu başvurunun hukuken geçerli kabul edilmesine de olanak bulunmamaktadır.

26. Sonuç olarak başvurucunun nihai kararı 13/4/2018 tarihinde öğrenmesinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 5/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ BEKDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/25694 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25694

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ BEKDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25694)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Ali BEKDEMİR

2. Veysel BEKDEMİR

3. Dünya Harita Proje İnşaat Elektrik Mühendislik Taahhüt Turizm Emlak Nakliye Gıda ve Yem Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet CAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, istinaf başvurusunun süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular tarafından 1/6/2017 tarihinde Tokat İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) ihalenin feshi davası açılmıştır.

9. Mahkeme 20/12/2017 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar vermiştir. Mahkemece, gerekçenin ekli kararda açıklanacağı belirtilerek 20/12/2017 tarihli kısa kararda sadece hüküm sonucu tefhim edilmiştir. Ayrıca hem kısa kararda hem de gerekçeli kararda davacı tarafın gerekçeli kararın tebliğinden itibaren on günlük süre içerisinde istinaf kanun yoluna başvurabileceği belirtilmiştir.

10. Mahkeme kararının 2/1/2018 ve 3/1/2018 tarihlerinde başvuruculara tebliği üzerine, başvurucular 3/1/2018 tarihinde istinaf talebinde bulunmuş; Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Daire) 5/7/2018 tarihli hükmüyle süresinde olmaması nedeniyle istinaf başvurusunun usulden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesi gereğince icra mahkemesi kararları aleyhine istinaf yoluna başvuru süresinin tefhim tarihinden itibaren on gün olduğu, yüze karşı verilen kararlarda temyiz süresinin tefhimden itibaren başladığı ve gerekçeli kararın tebliğinin ek temyiz süresi bahşetmediği vurgulanarak söz konusu süreden sonra yapılan istinaf başvurularının süreden reddi gerektiği kanaatine varıldığı ifade edilmiştir.

11. Nihai karar 23/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 14/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili hukuk için bkz. Nihal Uslukol, B. No: 2016/73086, 25/9/2019, §§ 16-22.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

14. Başvurucular, Mahkemece istinaf süresinin kararın tebliğinden itibaren on gün olarak gösterildiğini ve belirtilen süre içerisinde istinaf talebinde bulunmalarına rağmen istinaf merciince tebliğ yerine tefhim tarihi esas alınarak istinaf başvurularının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

18. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

19. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

20. Süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle istinaf taleplerinin reddedilmesi suretiyle kanun yolu başvurularının esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

22. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun

olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

23. Başvuru konusu olayda, başvurucunun istinaf başvurusunun 2004 sayılı Kanun'un 363. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre Daire tarafından verilen süreden ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

24. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

25. İstinaf başvurusunun süre yönünden reddi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

27. Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemez. Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Dava açılmasına veya diğer kanun yollarına başvurulmasına ilişkin dilekçelerin yetkili mahkemelere sunulma yöntemine dair kanuni veya fiilî belirsizliklerin bulunması, kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Hasan İşten, § 45).

28. Öte yandan mahkemelerin dilekçelerin sunulması yöntemine ilişkin usul kurallarını uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde şekilcilikten kaçınmaları gerekir. Ayrıca mahkemelerin iç işleyişlerine ilişkin süreçlerdeki aksama ve hatalardan kaynaklanan sorumluluk, yargısal koruma talep eden bireylere yüklenmemelidir. Bu bakımdan yargısal başvurulara dair dilekçelerini ilgili mevzuatta öngörülen usule uygun olarak yetkili yargı merciine sunan kişilerin kendilerine atfedilemeyen, tamamen mahkemelerin iç işleyişinden kaynaklanan hata ve aksamalardan

sorumlu tutularak mahkemeye erişimlerinin engellenmesi bu hakka yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılabilir. Özellikle kanun yoluna başvurma yönündeki istek ve iradesini ortaya koymuş olan başvurucular yönünden bu tür müdahaleler, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlaline sebep olabilir (Hasan İşten, § 46).

29. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer birçok başvuruda verdiği kararlarda dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda, özellikle derece mahkemesi kararında gösterilen başvuru mercii ve süresine ilişkin bilgiye güvenilerek buna uygun yapılan kanun yolu başvurularının süre aşımından reddedilmesinin başvurucu üzerinde öngörülemez ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Nihal Uslukol, § 42).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucuların istinaf isteminin istinaf başvuru süresinin kararın tefhiminden başlatılması suretiyle incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

31. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği mevzuatın yorumlanması ve uygulanması derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde yapılacaktır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

32. Olay tarihinde de yürürlükte olan 2004 sayılı Kanun'un 363. maddesinde, icra mahkemesi kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren on gün içinde kanun yolu incelemesi talebinde bulunulabileceği belirtilmiştir.

33. Başvuruya konu olayda derece mahkemesinin kısa ve gerekçeli kararlarında, kısa kararda gerekçeye yer verilmeyip sadece hüküm sonucu tefhim edildiğinden tarafların karara karşı tebliğden itibaren on gün içinde kanun yoluna başvurabileceğini belirtmiştir.

34. Somut olayda istinaf başvuru süresinin yukarıda yer verilen Kanun hükmüne göre tefhim veya tebliğden itibaren on gün olduğunda duraksama bulunmamaktadır. Duraksama sürenin hangi durumda tefhimden hangi durumda tebliğden başlatılacağı hususundan kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesinin Nihal Uslukol kararında da belirtildiği üzere gerek ilgili Kanun hükmü ve gerekse buna ilişkin Yargıtay içtihadına göre gerekçesi açıklanmamış bir hüküm tefhim edilmiş bir hüküm sayılmamakta ve dolayısıyla gerekçeli karar tebliğ ya da tefhim edilmeden kanun yoluna başvurma süresi başlamamaktadır. Nitekim başvuruya konu kararda da derece mahkemesi gerekçesi açıklanmadığı için hükme karşı tebliğinden itibaren on gün içerisinde kanun yolunun açık olduğunu belirtmiştir.

35. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında başvurucuların -ilk derece mahkemesinin kısa kararı ve gerekçeli kararında belirtildiği üzere- istinaf başvuru süresinin kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağına güvenerek kanun yoluna müracaat etmesinin -mahkemelerin kanun yolunu ve süresini ilgili kanun ve içtihatlara uygun olarak taraflara

doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğu dikkate alındığında- makul görülmesi gerekmektedir. Bu durumda kanun yolu merciinin somut olayın koşullarında istinaf süresinin ilk derece mahkemesi tarafından gerekçesi açıklanmadığı hâlde tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumu öngörülemez nitelikte olup başvurucular üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

38. Başvurucular; ihlalin tespit edilmesi, yargılamanın yenilenmesi ve 100.000 TL tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

39. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

40. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

41. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim

yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

42. Somut olayda, başvuruculaların mahkemeye erişim hakkına yönelik ihlal; başvuruculaların istinaf başvurusunu, istinaf hakkını kullanma imkânını kısıtlayıcı yorum ile süreden reddeden Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi kararından kaynaklanmaktadır.

43. Bu durumda mahkemeye erişim hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi tarafından yapılması gereken iş, istinaf başvurusunun reddi yönündeki kararını kaldırarak istinaf başvurusunu -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyanın Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesine gönderilmesini sağlamak üzere Tokat İcra Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

44. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

45. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere Tokat İcra Hukuk Mahkemesine (Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/673, K.2018/1698 sayılı kararıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İNAN GÖK (2)

B. No: 2018/36333 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İNAN GÖK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/36333)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : İnan GÖK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü bulunan başvurucunun mektup ekinde göndermek istediği şiirlerinin sakıncalı olduğu gerekçesiyle alıkonulmasına karar verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçundan hükümlü olarak Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

10. Başvurucu, yeğenine ekinde şiirler bulunan bir mektup göndermek istemiştir. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) 4/9/2018 tarihinde mektubun ekinde bulunan 10 şiirin 8 tanesini sakıncalı bularak bunların muhatabına gönderilmemesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; şiirlerde örgüt propagandası içeren, suçu, suçluyu, terörizmi öven ve terörizmi teşvik edici ifadeler olduğu vurgulanmıştır. Kararda ayrıca silahlı terör örgütünün dağ yapılanmasını öven, meşru gösteren, muhatabını etki altında bırakabilecek sakıncalı ifadelerin mevcut olduğu belirtilmiştir.

11. Başvurucu, anılan karara karşı Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yaptığı itirazında; mektuplarına yazdığı şiirleri ekleyerek gönderdiğini, sakıncalı görülen şiirlerin daha önce denetimden geçerek birçok ceza infaz kurumuna gönderildiğini ancak şiirlerini toplu göndermek istediğinde yasaklandığını belirtmiştir. Şiirlerinde mekân ve kurum adı kullanmadığını, terörizme ve şiddete dair bir ifadenin mevcut olmadığını, idarenin şiirleri yanlış yorumladığını belirtmiştir. Şiirinde kullandığı korku sözcüğünü idarenin terörizm olarak yorumladığını oysa terörün korku, yılgınlık yaratmak amacıyla halka yönelen şiddet olarak tanımlandığını, şiirinde, yazılarında terörün zerresinin bulunmadığını vurgulamıştır. Şiirlerine el konulmasının hukuki bir dayanağının olmadığını, İnfaz Kurumu kararının keyfî olduğunu ifade etmiştir.

12. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun itirazını 10/10/2018 tarihli kararla reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; ileti içeriğinde bulunan bir kısım şiirlerin daha öncesinde gerek ceza infaz kurumu idaresince gerekse de İnfaz Hâkimliği kararıyla ilgilisine gönderilmesinde bir sakınca bulunmadığı ancak hükümlünün iletisinin yazılış ve düzenleniş şekli itibarıyla bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Disiplin Kurulunun gerekçe ve takdirinin iletinin içeriğine uygun olduğu ifade edilmiştir.

13. Başvurucunun anılan karara itirazı, İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilerek Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 7/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

14. Nihai karar 16/11/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 3/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20; Tayfur Tunç, B. No: 2017/36327,10/3/2020, §§ 15-28; Rıdvan Türan, B. No: 2017/20669, 10/3/220, §§ 15-28; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, B. No: 2017/16227, 10/3/2020, §§ 18/31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; yeğeni ve aynı zamanda vasisi olan Ç.G.ye mektup ekinde şiirlerini göndermek istediğini, bu şiirlerin büyük bir bölümünün daha önce gönderildiğini ve idare tarafından sakıncalı bulunmadığını belirtmiştir. Alınan kararlarda göndermek istediği şiirlerin hangi nedenle ve hangi ifadelerden dolayı sakıncalı olduğunun açıklanmadığını, sakıncalı olma nedeninin somut olarak ortaya konulmadığını vurgulamıştır. Şiirlerin içeriğinde yer, zaman, kişi ve kurum isimlerinin mevcut olmadığını hatta hangi ülke ya da hangi zaman aralığının kastedildiğine dair yorum bile yapmanın mümkün olmadığını, bu duruma rağmen terör ve terör propagandası yapıldığına ilişkin soyut gerekçeler üretildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte şiirlerinin bir sanat eseri olduğunu vurgulayan başvurucu, adil yargılanma hakkı ile ifade ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; ilgili mevzuat ve yargı kararları hatırlatıldıktan sonra başvurucunun göndermek istediği mektubun sakıncalı görülerek kurumda muhafaza edilmesine karar verilmesinin, kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla orantılı olduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda Disiplin Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği, kararlardaki tespit ve sonuçların yasanın uygulanması niteliğinde olduğu ve Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal etmediği iddia edilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun haberleşme hürriyetinin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları ile ceza infaz kurumunun düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge gözetilerek sınırlandırıldığı değerlendirmesine yer verilmiştir.

22. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, önceki iddialarını yinelemekle birlikte; sakıncalı görülen 8 şiirden 7'sinin daha önce mektup vasıtasıyla gönderildiğini ve İnfaz Kurumunun sakıncalı bulmadığını, yazdığı şiirleri kaybolmasın diye zaman zaman toplu olarak gönderdiğini, şiirlerin terör faaliyetleriyle ilişkisini ortaya koyan bir gerekçenin de mevcut olmadığını belirtmiştir. Şiirlerin sanat ürünü olduğunu, içeriklerinin beğenilmemesinin onların gönderilmemesinin gerekçesi olamayacağını vurgulamıştır.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün şiirlerin mektuplaşma yoluyla iletilmesinin engellenmesine ilişkin olması nedeniyle başvuru haberleşme hürriyeti kapsamında değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür

başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24; Tayfur Tunç, § 36; Rıdvan Türan, § 36). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa’nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 8. maddesinde de herkesin, haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı, haberleşme hürriyetinin yanı sıra içeriği ve biçimi ne olursa olsun haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Haberleşme bağlamında, bireylerin karşılıklı ve toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması gerekir. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin haberleşme hürriyeti ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 49; Ahmet Temiz, § 31).

26. Kamu makamlarının bireyin haberleşme hürriyetine ve haberleşmesinin gizliliğine keyfî bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme hürriyetine yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme hürriyeti mutlak nitelikte olmayıp meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, § 50; Ahmet Temiz, § 32).

27. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucunun göndermek istediği şiirlerin sakıncalı olduğunu değerlendirerek alıkonulmasına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

28. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 22. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından

öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, § 36).

(1) Kanunilik

30. Anayasanın 13. ve 22. maddeleri uyarınca haberleşme hürriyetine yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir (Ahmet Temiz, §§ 37, 38).

31. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında, somut olayda da uygulanan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin hükümlülerin ceza infaz kurumlarından yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu ve düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşıladığı tespiti yapılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 37-46). Öte yandan Anayasa'nın haberleşme hürriyetinin düzenlendiği 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir." denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71). Bu bağlamda ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 74-76; Ahmet Temiz, § 41).

(2) Meşru Amaç

32. Haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için bu müdahalenin Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden birine veya birkaçına dayanması gerekir (Ahmet Temiz, § 47).

33. Somut olayda haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin İnfaz Kurumunun düzeni ile disiplininin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması kapsamında yapıldığı, bu bağlamda yazışmaların denetlenmesine yönelik uygulamanın meşru amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

34. Tutuklu ve hükümlüler, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 27; Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda tutuklu ve hükümlülerin haberleşme hürriyeti de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Ahmet Temiz, § 66; Musa Kaya (2), B. No: 2013/2351, 16/9/2015, § 62).

35. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi kurumda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda tutuklu ve hükümlülerin sahip oldukları haklar sınırlanabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 35; Ahmet Temiz, § 66).

36. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

37. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

38. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

(b) Hükümlü ve Tutukluların Mektuplarının Denetlenmesi Suretiyle Haberleşme Hürriyetine Yapılan Müdahalelerin Demokratik Toplum Gereklerine Uygunluğunun Denetiminde Gözetilmesi Gereken Hususlar

39. Ceza infaz kurumu yetkilileri, mektup gönderme ve almanın ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile bağlantısında en önemli araçlardan biri olduğu gerçeğini gözönünde bulundurarak dış dünya ile yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahkûmlara yardım etmeli ve bunun için onlara uygun desteği sunmalıdır (Kahraman Güvenç, B. No: 2013/2072, 3/2/2016, § 49; Musa Kaya (2), § 66; Orhan Bingöl, B. No: 2016/9154, 12/11/2019, § 29; Mustafa Baysal, B. No: 2016/58482, 11/9/2019, § 33, 34).

40. Haberleşme hürriyetine yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Ahmet Temiz, § 58; Musa Kaya (2), § 54; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

41. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ahmet Temiz, §§ 64, 65; Özkan Kart (2), §§ 66, 67). Orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında adil bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Koray Eryaşa, § 89; Veysi Aktaş (2), B. No: 2015/15982, 6/2/2019, § 36).

42. Haberleşme hürriyetine yönelik bir müdahale bakımından adil dengenin sağlanıp sağlanmadığının tespitinde müdahaleyi gerçekleştiren kamu makamlarının ve derece

mahkemelerinin karar gerekçesi büyük önem taşır. Kamu makamlarının ve derece mahkemelerinin temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalenin zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiğini ve orantılı olduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyma yükümlülüğü vardır. Aksi durumda temel haklara yönelik müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla haberleşme hürriyetine gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahaleler Anayasa'nın 22. maddesini ihlal edecektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Ahmet Temiz, §§ 67, 68; Musa Kaya (2), §§ 64-66; Mehmet Reşit Arslan (3), B. No: 2013/1770, 10/3/2016, §§ 48, 49; Kahraman Güvenç, §§ 43, 44).

43. Mevcut başvuruya benzer şikâyetlerde derece mahkemelerinin ve kamu gücünü kullanan diğer organların gerekçelerinin ilgili ve yeterli sayılabilmesi için kararlarda bulunması gereken ve benzer başvuruların koşullarına göre değişebilecek unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

i. Ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek makul nedenler, somut olayın tüm koşulları dâhilinde objektif bir gözlemciyi haberleşme hakkının kötüye kullanıldığına ikna edebilecek nitelikte olaya özgü olgu ve bilgilerle, somut mektuba özgü kabul edilebilir makul gerekçelerle açıklanmalıdır. Sakıncalı bulunan mektuptaki hangi ifadelerin hangi nedenlerle ceza infaz kurumu güvenliğini tehlikeye düşürdüğünün somut verilere dayanılarak gerekçelendirilmesi gerekir. 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında “Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların” hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir. Ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararında veya infaz hâkimliğinin kararında sadece bu madde hükmünün yazılmış olması ilgili ve yeterli gerekçe sayılmaz (benzer değerlendirmeler için bkz. Ahmet Temiz, §§ 69, 70; Ramazan Vural, §§ 71, 72; Musa Kaya (2), § 67; Kahraman Güvenç, §§ 50-52; Mehmet Reşit Arslan (3), §§ 56-58; Ercan Oral, B. No: 2013/3827, 3/2/2016, §§ 43, 44; Musa Kaya (3), 2013/3828, 1/12/2015, §§ 60, 61; Veysel Kaplan, B. No: 2013/1830, 18/11/2015, §§ 63-65; Turan Günana (4), B. No: 2013/8554, 4/11/2015, §§ 67, 68; Abdulvahap Kavak, B. No: 2013/7477, 6/10/2015, §§ 66, 67; Mustafa Aydin, § 74; Akif İpek, §§ 72-74; Eren Yıldız, §§ 80, 81; Mehmet Sabri Yakut, B. No: 2013/9709, 23/3/2016, §§ 48-50; Cumali Karsu, B. No: 2014/971, 19/4/2017, §§ 33, 35; Özkan Kart (3), B. No: 2016/2251, 12/6/2019, § 34; Orhan Bingöl, § 35; K.Ö., B. No: 2017/34068, 28/1/2020, §§ 35, 36).

ii. Mektubun içeriği ile birlikte muhatabının kim olduğu da yapılan değerlendirmede dikkate alınmalı, mektubun bu muhataba gönderilmesinin hangi nedenlerle ceza infaz kurumu güvenliğini ve kamu düzenini tehlikeye düşüreceğinin açıklanması gerekir. Muhatabın kim olduğuna yönelik olarak imkânlar ölçüsünde bir araştırma yapılması, bu hususta idari ve yargısal makamlarca elde edilen bilgilerin karar gerekçelerine yansıtılması gerekmektedir (Ercan Oral, § 40; avukata gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Kemal Yiğit, B. No: 2013/1700, 20/1/2016, § 56; Süleyman Araç, B. No: 2016/9882, 12/6/2019, §§ 39-41; hükümlünün avukatına ve vasisine gönderdiği mektuplar ile ilgili olarak bkz. Mehmet Reşit Arslan (3), §§ 53, 54, 56-58; başbakana gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Abdulvahap Kavak,§ 66; milletvekillerine gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Kahraman Güvenç, §§ 47, 50; Mecit Şahinkaya ve Tamer Korkmaz, B. No: 2016/463, 12/9/2019, § 39; bir siyasi

partinin genel merkezine gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Mehmet Sabri Yakut, §§ 43, 44; gazetecilere gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Musa Kaya (2), § 60; Ercan Oral, § 44; Mustafa Baysal, §§ 33, 34; sivil toplum kuruluşlarına ve insan hakları derneklerine gönderilen mektup ile ilgili olarak bkz. Orhan Bingöl, §§ 31-33; Keyfo Başak ve Şeyhmus Musa, B. No: 2015/17258, 20/9/2018, § 36; Murat Türk (5), B. No: 2016/2826,20/9/2018, §§ 36, 37;Naif Bal, B. No: 2015/17982, 20/9/2018, § 42; Mustafa Aydin, § 71; Musa Kaya (2), § 66; Akif İpek, § 72; Ramazan Vural, § 71).

iii. Mektup içeriği hakkında yapılan değerlendirmede mahpus hakkında uygulanan infaz rejiminin ve mahkûmiyet sebeplerinin de dikkate alınması gerekir (Ahmet Temiz, § 67; Mehmet Reşit Arslan (3), § 48; Kahraman Güvenç, § 43; Musa Kaya (2), § 57; Veysel Kaplan, § 60; Mustafa Aydin, § 68; Murat Karayel, B. No: 2013/2125, 16/9/2015, § 70; Ramazan Vural, § 68; Eren Yıldız, § 69). Söz konusu bilgilerin somut mektubun alınması veya gönderilmesine olan etkilerinin (terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan yahut örgüt üyeleri arasında motivasyonu artırmaya yönelik mektuplar gibi) karar gerekçelerinde gösterilmesi gerekmektedir.

iv. Her somut olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde mektubun tamamının alıkonulmasına karar vermek yerine mektup içinde sakıncalı olduğu değerlendirilen bazı cümlelerin okunmayacak şekilde karalanarak mektubun gönderilmesinin veya muhatabına verilmesinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu şekilde mektubun tamamının alıkonulması şeklindeki müdahalenin orantılı olup olmadığı ortaya konulmalıdır (Musa Kaya (3), §§ 69, 70; Mehmet Çelebi Çalan (6), B. No: 2016/14536, 10/12/2019, § 31; Osman Evcan, B. No: 2016/10176, 12/6/2019, § 35; Murat Karayel (6), B. No: 2013/5034, 9/3/2016, § 45; Zeyni Arat, B. No: 2013/3951, 18/2/2016, § 46; Turan Günana (4), § 73; Ahmet Temiz (4), B. No: 2013/6208, 18/11/2015, § 65; Özkan Kart (2), § 72).

(c) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelerin mektubu gönderen, mektubun muhatabı ve mektup içeriği gözetilerek mektuba özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi ve haberleşme hakkının kötüye kullanıldığının objektif bir şekilde ortaya konulması gerektiği söylenebilir. Dolayısıyla bu kapsamda öncelikle mektubun içeriğindeki hangi sözlerin neden sakıncalı olduğu yeterli bir gerekçe ile gösterilmek zorundadır. Ayrıca yazışmanın kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde, sakıncalı görülen kısımların çizilmesi suretiyle yazışmanın muhatabına ulaştırılma imkânının olup olmadığı hususunun da ilgili kararlarda tartışılması gerekir (Gökhan Gündüz, B. No: 2017/36100,13/10/2020, § 43; Davut Şen, B. No: 2018/14937, 11/2/2021, § 44)

45. Somut olayda şiirlerin alıkonulmasına yönelik olarak Disiplin Kurulu kararında; gönderen, muhatap ve içerik gözetilerek başvuruya konu şiirler içeriğinde yer alan hangi sözlerin neden sakıncalı olduğu belirtilmeden şiirlerin sakıncalı olduğu ifade edilmiştir. İnfaz Hâkimliğinin ise bu gerekçeyi tekrarlamakla, Ağır Ceza Mahkemesinin de İnfaz Hâkimliği kararını mevzuata uygun bulmakla yetindiği görülmüştür. Böylece İnfaz Kurumu ve derece mahkemeleri tarafından başvuruya konu şiirlerin neden sakıncalı olduğuna dair, içerikleriyle ilişkilendirilerek bir gerekçe ortaya koymadıkları söylenebilir. Bu durumda ilgili kararlarda mektubun alıkonulmasına dair mektupla ilişkili ve yeterli bir gerekçe sunulmadığı, dolayısıyla mektubun 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinde yer verilen sebeplerden en az birini içerdiğinin somut olarak ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır.

46. Sonuç olarak somut olayda kamu düzeninin korunması, suçun önlenmesi ileceza infaz kurumunda disiplinin ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gereklilikler somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulmadığından, diğer bir deyişle başvurucunun göndermek istediği şiirlerin alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahale ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığından müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Tayfur Tunç, §§ 57-60; Rıdvan Türan, §§ 57-60; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, §§ 58-61).

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2)Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucu, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılarak manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim

yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. İncelenen başvuruda, Disiplin Kurulu Başkanlığının şiirlerle ilgili yeterli gerekçe içermeyen kararı nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idari işlemden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

54. Bu durumda haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2018/3466; E.2018/3609) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/2261 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GAZİ MUHAMMED

B. No: 2018/37732 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GAZİ MUHAMMED BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37732)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 3/2/2022 - 31739

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Gazi MUHAMMED

Vekili : Av. Zerrin KIZILTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sahibine teslim edilmesi kararı verilen aracın kanunilik ilkesine aykırı olarak uzun süre sonra iade edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ve mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiş; başvurucu da Bakanlık görüşüne karşı cevabını sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Yeminli tercüman olarak görev yapan başvurucu, İstanbul'un Başakşehir ilçesinde ikamet etmekte olup başvuru konusu aracın sahibidir.

A. Soruşturma Süreci

9. Başvurucuya ait araç, terör şüphelisinin olabileceği yönündeki ihbar üzerine 5/5/2015 tarihinde Fatih İlçe Emniyet Müdürlüğü ekiplerince Yenikapı feribot çıkışında durdurularak araçta inceleme yapılmıştır.

10. 5/5/2015 tarihli Savcı Görüşme Talimat Tutanağı'nda; araç içinde başvurucunun olmadığı, yabancı uyruklu üç şahsın bulunduğu tespit edilmiş ve aracın kiralık olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araçtaki iki kişi hakkında kimliklerinin sahte olabileceği şüphesiyle nöbetçi Cumhuriyet savcısının talimatıyla resmî belgede sahtecilik suçundan işlem yapılması ve söz konusu aracın sahibine ulaşılarak teslim edilmesi talimatı verildiği anlaşılmıştır.

11. Araç, başvurucuya teslim edilmek üzere önce Fatih İlçe Emniyet Müdürlüğü Merkez Amirliğinin otoparkında muhafaza edilmiş; ardından 6/5/2015 tarihinde Kumkapı Polis Merkezi Amirliğinin Topkapı Yediemin Otoparkı'na "resmî belgede sahtecilik suçuyla ilgili olarak aracın muhafaza altına alındığı" yazıyla bildirilerek kontak anahtarı ve ruhsatıyla birlikte yediemin otoparkına çekilmiştir.

12. Ardından İstanbul nüfusuna kayıtlı araç sahibinin başvurucu olduğu emniyet birimlerince tespit edilmiş ve başvurucuya bilgi verilmiştir. Ancak araç sahibinin başvurucu olduğunun ne zaman tespit edildiği ve başvurucuya hangi tarihte bilgi verildiği hususunda başvuru formu ve ekleriyle Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarında bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte 1/8/2015 tarihinde Fatih İlçe Emniyet Müdürlüğünün Merkez Amirliğine gelen başvurucuya aracını yediemin otoparkından alması için üst yazı verilerek aracını teslim alması sağlanmıştır.

B. Ağır Ceza Mahkemesindeki Tazminat Davası Süreci

13. Başvurucu, fiilî elkoyma nedeniyle uğradığı zararların tazmini talebiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. maddesi gereğince Maliye Hazinesi aleyhine 3/5/2016 tarihinde Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde, nöbetçi savcının aracın sahibine teslim edilmesi talimatına rağmen aracın kendisine teslim edilmeyip yediemin otoparkına çekildiğini, 89 gün boyunca aracını kullanmadığını ve kiraya veremediğini öne sürmüştür. Ayrıca yediemin otopark ücretini de ödemek zorunda kaldığını beyan etmiştir. Başvurucu netice itibarıyla haksız elkoyma ve aracın zamanında geri verilmemesi nedeniyle 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi gereğince 17.000 TL maddi tazminat ve 3.000 TL manevi tazminat ödenmesini istemiştir.

14. Ağır Ceza Mahkemesi 23/2/2017 tarihinde, davanın 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddeleri kapsamında kalmadığını belirterek reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvuru konusu araçla ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından sahibine ulaşılarak

teslim edilmesi ve bilgi alınmasının sağlanması talimatı verilmesiyle Cumhuriyet savcısının ve kolluğun adli görevinin sona erdiği belirtilmiştir. Bu talimatı müteakiben kolluğun idari görevinin başladığı açıklanarak aracın iade işleminin gecikmesinden idarenin sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Buna göre iddia ve talep edilen zararın tazminine ilişkin davanın görülme yerinin idari yargı olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucunun istinaf talebi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesince 20/6/2017 tarihinde kararın yargılama giderleri yönünden düzeltilerek istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

C. İdare Mahkemesindeki Tazminat Davası Süreci

16. Başvurucu bu kez 7/9/2017 tarihinde İstanbul 10. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) maddi tazminat istemiyle tam yargı davası açmıştır.

17. Mahkeme 11/5/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, 5/5/2015 tarihinde yediemin otoparkına bırakılan aracın teslim alınmasına engel bir durum bulunmadığı hâlde başvurucu tarafından aracın teslim alınmadığı ve teslim almaya çalışıldığına ilişkin bir bilgi ve belgenin de sunulmadığı belirtilmiştir. Buna göre zarar ile idarenin işlemi arasında illiyet bağının bulunmadığı, idarenin olayda kasıt, kusur veya ihmalinin olmadığı, zarara başvurucunun kendi kusurunun sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. Öte yandan olayda idarenin kusursuz sorumluluğunun da bulunmadığı vurgulanarak idarenin tazmin sorumluluğunun mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır.

18. Başvurucunun istinaf talebini inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesince (Daire) 24/10/2018 tarihinde istinaf talebinin reddine karar verilmiştir.

19. Nihai karar, başvurucu vekiline 14/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 11/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası Yönünden

21. İlgili hukuk için bkz. Hikmet Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş., B. No: 2016/4557, 4/7/2019, §§ 31-41.

B. Mülkiyet Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiği İddiasına İlişkin Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

23. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal

resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun var olması gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu hukuk yolunun teoride olduğu kadar pratikte de etkili bir yol olması gerekmektedir (İlhan/Türkiye [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 157; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

25. AİHM, etkili başvuru hakkının Sözleşme çerçevesinde savunulabilir nitelikteki bir şikâyetin mahkemelerce etkili bir şekilde incelenmesini ve öngörülen yolun uygun bir telafi imkânı sunmaya elverişli olmasını güvence altına aldığını vurgulamaktadır (Kudla/Polonya, § 157; Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, B. No: 11379/03, 10/2/2011, § 35). AİHM, iç hukuktaki düzenlemelerin başvuruculara bu anlamda asgari güvenceleri içerecek şekilde yeterli bir hukuk yolu sunup sunmadığını irdelemektedir (Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, § 36).

26. Hazine arazisi üzerinde inşa edilen bir gecekondunun etrafında bulunan çöplüğün patlaması üzerine zarar gördüğü olayın ele alındığı Öneryıldız/Türkiye ([BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004) kararında AİHM, mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükler yönünden ihlal edildiğine karar verdiği gibi meseleyi etkili başvuru hakkına ilişkin 13. madde yönünden de ele almıştır. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi ulusal hukuk sistemlerinin yetkili ulusal otoritelere Sözleşme kapsamındaki ileri sürülebilir bir şikâyetin özünü ele almalarına salahiyet tanıdığı etkili bir hukuk yolunu erişilebilir kılmalarını gerektirir. Bunun amacı ise uluslararası şikâyet mekanizmasını AİHM önünde harekete geçirmek zorunda kalmadan önce bireylerin Sözleşme haklarının ihlalleri için ulusal düzeyde uygun bir telafi elde edebilecekleri bir yol sağlamaktır (Öneryıldız/Türkiye, § 145). Bununla birlikte AİHM; 13. madde ile sağlanan korumanın herhangi bir özel çözüm yöntemi gerektirecek kadar ileri gitmediğini, taraf devletlerin bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda belirli bir takdir aralığının olduğunu kabul etmiştir (Öneryıldız/Türkiye, § 146). AİHM, başvurucunun evinin ve eşyalarının kaybı yönünden tazminat yolu etkin bir şekilde işletilmediği için Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Öneryıldız/Türkiye, §§ 156, 157).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu, ceza soruşturması kapsamında durdurulan aracının -kanunilik ilkesine aykırı olarak- nöbetçi savcının sahibine teslim edilmesi hususundaki talimatına rağmen kendisine herhangi bir bilgi verilmeden yediemin otoparkına çekilmesi ve ancak 89 gün sonra iade edilmesi sonucu oluşan zararlarının karşılanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde; başvuru evraklarının incelemesi neticesinde başvurucunun aracını

teslim almak için talepte bulunduğunu ve bunun yerine getirilmediğini gösterir herhangi bir belgeye rastlanmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte ilgili mercilerin de başvurucunun bu yöndeki talebine ilişkin herhangi bir bilgi ya da belge olmadığını ifade ettikleri vurgulanmıştır. Buna göre hayatın olağan akışına aykırı bir şekilde aracı teslim almak için başvurucu tarafından talepte bulunulmamış olduğu ileri sürülmüştür. Diğer yandan 1/8/2015 tarihli kolluk yazısında başvurucuya emniyet birimleri tarafından araştırma yapılarak resen ulaşıldığı yönünde ibareler bulunduğuna işaret edilmiştir.

30. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

31. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

33. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruya konu aracın trafik sicilinde başvurucuya ait olduğu anlaşıldığından el konulan bu aracın başvurucu yönünden mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

34. Malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması, mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa Mahkemesi daha önce bir suç isnadına bağlı olarak uygulanan elkoyma tedbirinin mülkten geçici süreyle de olsa yoksun bırakma sonucuna yol açtığından mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir (Hanife Ensaroğlu, B. No: 2014/14195, 20/9/2017, § 52). Diğer taraftan somut olayda başvurucunun aracı bir ceza soruşturması sürecinde önce muhafaza altına alınmış, sonrasında sahibine teslim edilmek üzere yediemin otoparkına çekilmiştir. Bu durumda müdahalenin amacı da gözetildiğinde mülkiyetin kamu yararına kullanımının düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hanife Ensaroğlu, § 52; Onur Tur Uluslararası Nakliyat Ltd. Şti., B. No: 2015/947, 15/11/2018, § 52).

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

37. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

38. Başvuru konusu olayda şüphe üzerine durdurulan başvuru konusu araçta, araç sahibinin bulunmadığının anlaşılması üzerine Savcılık aracın sahibinin tespit edilerek kendisine iadesi talimatı vermiştir. Bunun üzerine kolluk tarafından yediemin otoparkına çekilen araç ancak 89 gün sonra başvurucuya iade edilmiştir.

39. Yediemin otoparkına çekilen araç hakkında 5271 sayılı Kanun'un 127. ve 128. maddelerine dayanılarak verilmiş kolluk amiri veya savcılık emri ya da sulh ceza hâkimliğince verilmiş bir elkoyma kararının olmadığına işaret etmek gerekir. Öte yandan aracın muhafaza altına alınması emrinin veya aracın suçta kullanıldığı ya da suçtan elde edildiğine dair bir iddianın olmadığını da vurgulamak gerekir.

40. Sonuç olarak Savcılık talimatı sonrasında aracın gerçek sahibinin tespiti sürecinde yaşanan makul olmayan gecikme sebebiyle ancak 89 gün sonra aracına kavuşan başvurucunun gelirden mahrum kaldığı, fiilî olarak gerçekleşen elkoymanın 5271 sayılı Kanun'un 127. ve 128. maddelerinde belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği kanaatine ulaşılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu, ceza soruşturması kapsamında durdurulan aracının nöbetçi savcının sahibine teslim edilmesi hususundaki talimatına rağmen kendisine herhangi bir bilgi verilmeden yediemin otoparkına çekilmesi ve ancak 89 gün sonra iade edilmesi nedeniyle oluşan zararlarının karşılanmamasından yakınmaktadır.

43. Başvurucu, bu süre zarfında aracının nerede olduğuna dair bilgi almak amacıyla gerek kendisinin gerek avukatının emniyet birimlerini hem telefonla aradığını hem de bizzat başvurarak karakollardan araştırma yaptığını ancak sonuç alamadığını vurgulamıştır. Öte

yandan idarenin aracın yediemin otoparkına çekildiğine dair bilgiyi emniyet Polis Bilgi Sistemi'ne (PolNet) de girmediğini, bu nedenle tüm araştırmalarına rağmen aracına ulaşamadığını öne sürmüştür.

44. Başvurucu özellikle sabit bir ikametgâh adresi bulunduğuna ve basit bir araştırmayla adres kayıt sisteminden adresine her zaman ulaşılabileceğine işaret ederek talimata rağmen araç sahibine ulaşmayan idarenin kusurlu olduğunu ve kendisinin kusurunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca idarenin aracın teslimi için kendisine ulaşmaya çalıştığına dair bilgi ve belge de sunmadığına dikkat çekmiştir.

45. Bununla birlikte başvurucu, idarenin kusurlu eylemiyle maddi zararı arasında illiyet bağı olmasına rağmen Mahkemenin hukuka açıkça aykırı olarak davayı reddettiğini ve istinaf kararının da gerekçesiz olduğunu belirtmiş; gerekçeli karar ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşü ve başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı cevabı mülkiyet hakkı yönünden yapılan değerlendirmede özetlenmiştir (bkz. §§ 29, 30).

2. Değerlendirme

47. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

48. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu adil yargılanma ve gerekçeli karar haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de ceza soruşturması kapsamında başvurucunun aracı hakkında uygulanan fiilî elkoyma nedeniyle uğradığını iddia ettiği zararların ödenmediği yönündeki şikâyeti esas itibarıyla mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkını ilgilendirmektedir. Buna göre başvurucunun belirtilen iddialarının Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

49. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkı bağlamındaki etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

50. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli

giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

51. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

52. Gerçekten de kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarından biri olan koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açma imkânının mevzuatta yer alması tek başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (Murat Haliç, § 49; İlhan Gökhan, § 49).

53. Sonuç olarak tahdidî sayılan koşullar dışında hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemlerden kaynaklanan zararların giderilmesine yönelik girişimlerde bulunma imkânı sağlayan ve geniş şekilde yorumlanmaya uygun olan söz konusu düzenlemelerin zarar görenlerin herhangi bir yargı merciine başvurma imkânını ortadan kaldıracak şekilde dar yorumlanmaması ve etkili bir yargısal koruma sağlama konusunda yargı makamlarınca temel hak ve özgürlükleri önceleyen bir yaklaşım içinde olunması etkili başvuru hakkının gereklerinin sağlanması açısından önem arz etmektedir (Murat Haliç, § 50; İlhan Gökhan, § 50).

54. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." hükmüne yer verilerek mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 5. maddesi ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa’nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

55. Devletin pozitif yükümlülükleri nedeniyle mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı önlemler alması gerekmektedir. Koruyucu önlemler mülkiyete müdahale edilmesini önleyici; düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle

telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. Mülkiyet hakkına müdahalenin malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafi edilmesini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri A.Ş.,B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 46, 48).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

56. Somut olayda aracın sahibine ulaşılarak teslim edilmesi talimatının araca zarar verilmeden, uygun muhafaza şartları altında yerine getirilebilmesi için araca fiilen el konulması zorunlu görülebilir. Bununla birlikte olayda söz konusu aracın aslında isnat edilen suç ile bir ilgisi bulunmayan başka birine ait olduğu, aracın muhafaza altına alındığı gün yani 5/5/2015 tarihinde anlaşılmış ve Savcılıkça aracın sahibine teslim edilmesi talimatı verilmiş ancak kollukça 6/5/2015 tarihinde yediemin otoparkına çekilen araç 89 gün sonra 1/8/2015 tarihinde başvurucuya iade edilebilmiştir.

57. Buna göre başvuruya konu olayda, şüphe üzerine durdurulup incelenen araçta sahibinin olmadığının ve aracın kiralık olduğunun anlaşılması üzerine Savcılığın aracın sahibine teslim edilmesi talimatının yaklaşık üç ay sonra yerine getirilmesi nedeniyle meydana geldiği iddia olunan zararla ilgili olarak kamu makamlarının ve başvurucunun tutumlarının ortaya konulması gerekmektedir.

58. Başvurucunun aracına fiilî olarak yaklaşık üç ay boyunca el konulduğu görülmektedir. Araca fiilen el konulduğuna göre aracın gerçek sahibinin tespiti kamu makamlarının yükümlülüğündedir. Ceza soruşturması sırasında özellikle muhafaza altına alınan eşyanın mülkiyetinin ihtilaflı olduğu durumlarda bu eşyanın sahibine iade edilmesinin belirli bir süre alması makul görülebilir. Ancak somut olayda ruhsatı içinde bulunan aracın -plakası sahte olmadığı müddetçe- plaka sorgusundan sahibinin tespit edilebileceği ve ardından emniyet PolNet üzerinden veya adres kayıt sistemi üzerinden araç sahibinin adresine kolayca ulaşılabileceği aşikârdır. Bununla birlikte idare tarafından üç ay sonra başvurucunun bilgilerine ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Fakat araç sahibinin ve adresinin tespitinin neden üç ay sürdüğü ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla Mahkemece zarar ile idarenin işlemi arasında illiyet bağının bulunmadığı, idarenin olayda kasıt, kusur veya ihmalinin olmadığı kabul edilmiş ise de kısa sürede başvurucu ve adresinin tespiti mümkünken aracın makul kabul edilemeyecek sürede teslim edilmesine kamu makamlarının edilgen tutumunun neden olduğu tartışmasızdır.

59. Ayrıca başvurucu, idarenin aracın yediemin otoparkına çekildiğine dair bilgiyi emniyet PolNet'e de girmediğini, bu nedenle tüm araştırmalarına rağmen aracına ulaşamadığını öne sürmüştür. Mahkemece, yediemin otoparkına bırakılan aracın teslim alınmasına engel bir durum bulunmadığı hâlde başvurucunun aracı teslim almadığına ve teslim almaya çalıştığına ilişkin bir bilgi ve belgeyi de sunmadığı vurgulanmıştır. Başvurucu, aracını bulabilmek için gerekli araştırmayı yaptığını iddia etmiş ancak delillerini ortaya koyamamış ise de idare tarafından aracın yediemin otoparkına çekildiğine dair PolNet kaydının oluşturulmadığı hususunda başvurucunun iddiasının aksinin ortaya koyulamadığına dikkat çekmek gerekir. Öte yandan kamu makamları tarafından el konulan ve kısa süre içinde sahibine iadesi gerektiği anlaşılan bir aracın iadesinin kamu makamlarının sorumluluğunda olduğu, araç sahibine aracının nerede ve hangi amaçla tutulduğunu araştırıp iadesini talep etme yükümlülüğünün yüklenemeyeceğine işaret etmek gerekir.

60. Buna göre başvurucunun aracının kamu makamlarınca soruşturma kapsamındaki suç ve şüphelilerle bağlantısı olmadığı saptanarak sahibine teslim edilmesi talimatına rağmen fiilen el konulan aracın sahibinin başvurucu olduğu makul bir süre içinde teslim edilememiş, başvurucu da bu süre boyunca mülkiyetinde bulunan aracından yararlanamamıştır. Dolayısıyla kamu makamlarının ve başvurucunun açıklanan tutumları birlikte incelenerek karar verilmesi gerekirken derece mahkemelerince esasa ilişkin yeterli değerlendirme yapılmadığını vurgulamak gerekir.

61. Hâlbuki somut olayın özelliklerine göre fiilî elkoyma süresinin makul bir süreyi aşması durumunda oluşacak zarar yönünden de bu sürenin uzamasına yol açan kamu makamlarının sorumluluğunu gerektirdiği ortadadır. Nitekim Yargıtay Dairesi sonraki içtihadında da elkoymadan doğan bu gibi zararların kamu makamlarınca karşılanması gerektiğine karar vermiştir (Hikmet Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 34).

62. Sonuç olarak Savcılık talimatı sonrasında aracın gerçek sahibinin tespiti sürecinde yaşanan makul olmayan gecikme sebebiyle ancak 89 gün sonra aracına kavuşan başvurucunun gelirden mahrum kaldığı ve fiilî olarak gerçekleşen elkoymanın 5271 sayılı Kanun'un 127. ve 128. maddelerinde belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kamu makamlarının makul derecede ivedilik ve özen koşullarına uygun hareket etmemeleri nedeniyle başvurucuya kaçınılmaz olandan aşırı bir külfet yüklenmesine rağmen başvurucuya iddia ettiği zararları için herhangi bir tazminat ödenmemiştir. Bu minvalde idarenin kusuru ve kusurla zarar arasında illiyet bağı açıkça ortaya konulduğu hâlde kamu makamlarınca yapılan elkoyma işleminden kaynaklanan söz konusu -iddia edilen- zararlarla idarenin eylemi arasında illiyet bağı bulunmadığı, bütün külfetin/kusurun başvurucuya ait olduğu gerekçesiyle tazminat talebinin reddedilmesi başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemektedir. Neticede somut olayın koşullarında mülkiyet hakkı bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya, asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı sonucuna varılmaktadır.

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

64. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

65. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, maddi ve manevi tazminat ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

66. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında

ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

67. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

68. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

69. Başvurucu açtığı tazminat davasında haksız elkoymanın uzun sürmesi nedeniyle uğradığı zararların ödenmesi talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesince hem kanunilik ilkesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiği hem de derece mahkemelerince somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yapılmaması nedeniyle mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

70. Bu durumda ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

71. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ihlalin sonuçlarının giderimi bakımından somut olay bağlamında yeterli bir giderim sağladığından başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

72. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden

oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Mülkiyet hakkı bağlamında Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ve mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. İdare Mahkemesine (E.2017/1609, K.2018/926) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEDET BECEREK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEDET BECEREK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Medet BECEREK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (H) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, temyiz başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/20 numaralı

bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların bir kısmı işe iade, bir kısmı ise iş akdinin feshedilmesi nedeniyle açılan alacak davasında davanın tarafıdırlar.

10. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen İş Mahkemelerinde görülen davaların neticesinde aleyhine karar verilen tarafça istinaf talebinde bulunulmuştur. Ekli tablonun (F) sütununda belirtilen Bölge Adliye Mahkemelerince, başvurucular aleyhine sonuçlanan istinaf incelemeleri neticesinde, iki haftalık süre içerisinde temyiz kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.

11. Başvurucular temyiz talebinde bulunmuş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından temyiz talepleri ekli tablonun (G) sütununda belirtilen tarihlerde süre aşımından reddedilmiştir. Yargıtay karar gerekçelerinde; 30/1/1950 tarihli ve mülga 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca temyiz süresinin gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren sekiz gün olduğu belirtilip sekiz günlük temyiz süresi geçtikten sonra yapılan temyiz başvurularının süresinde olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca karar gerekçesinde; Bölge Adliye Mahkemesi kararında gerekçeli kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde kararın temyiz edilebileceği açıklanmışsa da 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında kanundaki süreleri hâkimin artırıp eksiltemeyeceği vurgulanmıştır.

12. Temyiz taleplerinin reddi üzerine başvurucular süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. Hüküm tarihinde yürürlükte olan 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bölge adliye mahkemesinin para ile değerlendirilemeyen dava ve işler hakkındaki kararları ile miktar veya değeri kırk bin Türk lirasını geçen davalar hakkındaki nihaî kararlara karşı tebliğ tarihinden başlayarak sekiz gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir."

14. 6100 sayılı Kanun'un dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 361. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir."

15. 6100 sayılı Kanun'un "hükmün kapsamı" kenar başlıklı 297. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısımları şöyledir:

"Hüküm "Türk Milleti Adına" verilir ve bu ibareden sonra aşağıdaki hususları kapsar:

...

ç) Hüküm sonucu, ... varsa kanun yolları ve süresini.

..."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkının Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olduğunu (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52), bu kapsamda herkesin kişisel hak ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya yargı önüne getirme hakkının güvence altına alındığını (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36), Sözleşme'nin 6. maddesinde, mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusunda bulunma hakkının güvence altına alınmadığını, ancak devletin kendi takdirine bağlı olarak taraflara kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı tanıması durumunda, kanun yolu başvurusunu inceleyen mahkeme önünde uygulanan muhakeme usulünün bu ilkelere uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Delcourt/Belçika, B. No: 2689/65, 17/1/1970, § 25).

18. AİHM, mahkemeye erişim hakkına yönelik birtakım sınırlandırmaların kabul edilebileceğini ancak sınırlamaların meşru bir amaca yönelik olmadığı veya kullanılan yöntem ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunmadığı durumlarda, kısıtlamaların Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasına uygun olmayacağını belirtmiştir (Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

19. AİHM; ulusal hukuk kurallarını yorumlama görevinin yerel mahkemelere ait olduğunu, AİHM'in rolünün bu yorumların Sözleşme ile uyumluluğunu denetlemekle sınırlı olduğunu, bu durumun kanun yolu başvurusunda öngörülen süre sınırlamaları ile ilgili yapılan yorumlar açısından da geçerli olduğunu, süreye ilişkin kuralların adaletin ve özellikle de yasal kesinliğin düzgün şekilde uygulanmasını amaçladığını (Pérez De Rada Cavanilles/İspanya, B. No: 28090/95, 28/10/1998, §§ 43, 45), bununla birlikte mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek aşırı şekilcilikten ve usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı esneklikten kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

21. Başvurucular, Bölge Adliye Mahkemelerinin temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterdiğini ve belirtilen süre içerisinde temyiz talebinde bulunmalarına

rağmen temyiz başvurularının süreden reddi nedeni ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların şikâyetlerinin özünün temyiz taleplerinin Yargıtay tarafından incelenmemesine yönelik olması nedeniyle ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. Maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

27. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

28. Somut olayda, temyiz başvurusunun süre yönünden reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

31. Bu sebeple müdahalenin, Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

32. Başvuru konusu olayda, başvurucunun temyiz başvurusunun, 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, Yargıtay tarafından verilen süreden ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

34. Temyiz başvurularının süre yönünden reddi nedeniyle başvuruculara mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvuruculara ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

35. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön

bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

37. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

38. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları ve hangi mercilere başvuracağı ve başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmaları amaçlanmıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

39. Anayasa Mahkemesi; mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yaptığı kararlarında, dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun, mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini özellikle başvuru mercii ve süresi gösterilmeyen durumlarda mahkemelerin usul kurallarını yorumlarken mahkemeye erişim hakkını zedeleyecek şekilde katı yorumdan kaçınmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle hukuk sisteminde var olan yedi, sekiz, on, on beş, otuz günlük, bir ve iki haftalık ve bir aylık kanun yolu sürelerinin çeşitliliği ve ilgili usul kanunlarında bu sürelere ilişkin yapılan değişiklikler dikkate alındığında kanun yolu sürelerinin karışıklığa neden olmayacak şekilde sade olduğunu söylemek güçtür. Bu noktada hak arama özgürlüğünü etkin bir şekilde kullanılabilmesi için mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu süresinin belirtilmesinin ayrı bir önem taşıdığı açıktır (İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/34763, 11/2/2021, § 46).

40. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini de gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010 ve E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete (aynı zamanda mahkemelere) güven duyabilmesini, devletin (aynı zamanda mahkemelerin) de bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

41. Örneğin benzer nitelikteki S.K. (B. No: 2015/2438, 19/4/2018) başvurusunda; iş mahkemesi kısa ve gerekçeli kararında temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren on beş gün olarak göstermiştir. Başvurucu bu süreye güvenerek kararın tebliğinden itibaren on beş günlük süre içerisinde hükmü temyiz etmiş; iş mahkemesinin temyiz isteminin süreden reddine dair ek kararı, Yargıtayca, iş mahkemesi kararlarına karşı temyiz süresinin tefhim veya tebliğden itibaren sekiz gün olduğu, temyiz isteminin ise süreden sonra yapıldığı belirtilerek onanmıştır. Anayasa Mahkemesi bu başvuruda, başvurucunun kendisine tanınan

on beş günlük süreye güvenerek hareket ettiği, kararda belirtilen sürenin başvurucuyu yanılttığı ve hukuki belirsizlik yarattığı, Mahkemenin yanıltması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvurucunun katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığı, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

42. Anayasa Mahkemesinin önceki başvurularda ortaya koyduğu, yukarıda özetlenen ilkeler dikkate alındığında kanun yolu sürelerinin sade olduğunun söylenemeyeceği bir sistemde ilk derece mahkemesince gösterilen temyiz süresine, hukuki güvenlik ilkesine uygun şekilde güvenerek hareket eden başvurucunun temyiz talebinin süreden reddedilmesiyle haksız yere yüklenen külfetin ölçülü olmadığı ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvuruculların temyiz taleplerinin süre koşulu gerekçe gösterilerek incelenmemesinin mahkemeye erişim haklarına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

44. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin belirtilmesi zorunluluğu, tarafların karara karşı öngörülen kanun yolunu etkili ve işlevsel bir şekilde kullanmaları açısından önem arz etmektedir.

45. Başvuru konusu olaylarda, Bölge Adliye Mahkemeleri kararları başvuruculara tebliğ edilmiş, karar tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan yasal düzenleme gereği temyiz yoluna başvurma süresi kararın tebliğinden itibaren sekiz gün olmasına rağmen, Bölge Adliye Mahkemeleri gerekçeli kararında temyiz yoluna başvuru süresini kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak göstermiştir (bkz. § 10). Başvurucular, istinaf kararlarında kendilerine tanınan ve kararın tebliğinden itibaren başladığı belirtilen iki haftalık süreye güvenerek hareket etmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, temyiz başvurularının sekiz günlük yasal sürede yapılmadığını belirterek başvuruculların temyiz taleplerini süresinde olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir (bkz. § 11).

46. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında somut olaylara bakıldığında, başvuruculların, istinaf incelemeleri üzerine Bölge Adliye Mahkemelerince verilen karar gerekçelerinde belirtilen tebliğden itibaren iki hafta içerisinde temyiz kanun yoluna başvurdukları anlaşılmıştır. Mahkemelerin kanun yolu ve süresini taraflara doğru gösterme yönündeki yükümlülüğü gözönüne alındığında kanun yoluna başvuru süresinin Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından hatalı gösterilmesinin sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılan başvuruculların üzerinde, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin yorumunun ağır bir yüke sebep olduğu, başvuruculların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi, yargılamanın yenilenmesi ve tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuşlardır.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. Somut olayda başvuruculaların mahkemeye erişim haklarına yönelik ihlal; başvuruculaların temyiz başvurularını, temyiz haklarını kullanma imkânını kısıtlayıcı yorum ile süreden reddeden Yargıtay 9. Hukuk Dairesi kararlarından kaynaklanmaktadır.

54. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi

tarafından yapılması gereken iş, temyiz başvurularının reddi yönündeki kararlarını kaldırarak temyiz başvurularını -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyaların Yargıtay 9. Hukuk Dairesine gönderilmesini sağlamak üzere ekli tablonun (D) ve (E) sütununda dosya bilgileri belirtilen İş Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (I) sütununda belirtilen harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine; avukat Hatice Uçum tarafından temsil edilen başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin müştereken, avukatla temsil edilen diğer başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talep eden başvurucunun gizlilik talebinin kabulüne ve kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde GİZLİ TUTULMASINA,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Yargıtay 9. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere ekli tablonun (D) ve (E) sütununda dosya bilgileri belirtilen İş Mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (I) sütununda belirtilen harçların başvuruculara ödenmesine, Avukat Hatice Uçum tarafından temsil edilen başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN, avukatla temsil edilen diğer başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM SILİBİ

B. No: 2019/131 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/131

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM SILİBİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/131)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : İbrahim SILİBİ

Vekili : Av. Sıracettin EREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasının bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmediğinden reddedilmesi sebebiyle mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Yabancı uyruklu olan başvurucu, Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülen bir soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla 23/3/2017 ile 6/4/2017 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur.

8. Başsavcılıkça tutuklanması istemiyle başvurucu, Kayseri 4. Ağır Ceza Mahkemesine sevk edilmiştir. Başvurucu 6/4/2017 ile 28/11/2017 tarihleri arasındaki süreyi tutuklu olarak geçirmiştir. Kayseri 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/4/2018 tarihli kararı ile başvurucunun beraatine karar verilmiş, karar istinaf edilmeden kesinleşmiştir.

9. Başvurucunun avukatı, müvekkilinin gözaltı süresiyle birlikte toplam 8 ay 5 gün tutuklu kalması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve devamı maddeleri gereğince Kayseri 5. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) 3/5/2018 tarihinde koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açmıştır.

10. Mahkemece, dava dilekçesinde başvurucunun ikamet adres bilgisinin eksik olması nedeni ile başvurucu vekiline süre verilmiştir. Söz konusu yazıda; dava dilekçesinde başvurucunun ikametgâh adresinin bildirilmediği gibi ilgilinin MERNİS kaydına da rastlanılmadığı, ayrıca ilçe Emniyet Müdürlüğünce yapılan adres araştırması neticesinde başvurucunun Gaziantep Ceza İnfaz Kurumunda olduğu bilgisi verilmiş ise de Gaziantep Ceza İnfaz Kurumunda kaydına rastlanılmadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucu vekilinden, başvurucunun tebligata yarar adresinin bildirilmesi istenilmiş, aksi hâlde 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince istemin reddedileceği bildirilmiştir.

11. Başvurucu vekili; Mahkemeye sunduğu 18/5/2018 havale tarihli dilekçeyle tahliye kararından sonra başvurucunun Kayseri Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gözetim altına alındığını ve hâlen Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında bulunduğunu belirtmiştir.

12. Mahkemenin talebi üzerine Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünce Mahkemeye gönderilen 2/8/2018 tarihli yazıda, başvurucunun sınır dışı edildiğinin tespit edildiği bildirilmiştir.

13. Mahkemece 3/10/2018 tarihinde dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucuya ait ikametgâh adresinin dava dilekçesinde belirtilmemesi ve ilgilinin MERNİS kaydına da rastlanılmaması nedeniyle başvurucunun tebligata yarar adresinin bildirilmesi, aksi hâlde 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince istemin reddedileceği hususunun başvurucu vekiline bildirildiği vurgulanmıştır. Başvurucu vekilinin 18/5/2018 havale tarihli dilekçesinde, başvurucunun hâlen Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında tutulduğu bildirilmesine karşın Mahkemece yapılan yazışmalar neticesinde Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünün 2/8/2018 tarihli yazısı ile başvurucunun sınır dışı edildiği bilgisinin verildiği belirtilmiştir. Buna göre dava tarihi itibarıyla başvurucunun Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olmadığı ve başvurucu vekiline eksikliğin giderilmesi hususunda yapılan bildirimin yasal süresi içerisinde tamamlanmaması nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca itiraz yolu açık olmak üzere dava dilekçesinin reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

14. Karara karşı başvurucu vekili tarafından itiraz yoluna başvurulmuştur. İtiraz

dilekçesinde; başvurucunun hâlen Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde olduğu, başvurucuyla vekâlet ilişkisinin sona erdirildiğine dair herhangi bir tespitin bulunmadığı, dolayısıyla vekâlet ilişkisinin devam edip etmediğinin tespiti ve davaya muvafakat için başvurucunun hazır edilmesinin istenilmesinin yasal dayanağının mevcut olmadığı ileri sürülmüştür.

15. Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/11/2018 tarihli kararı ile; Mahkemece dava dilekçesinin reddine dair verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğunun ve mezkûr karara vaki itirazın yerinde olmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle başvurucu vekili tarafından yapılan itirazın reddine karar verildiği hüküm altına alınmıştır.

16. İtirazın reddi kararının 23/12/2018 tarihinde öğrenildiği beyan edilmiş ve 25/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

17. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(3) Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir.

(4) Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur.

..."

2. Yargıtay Kararı

19. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 7/7/2014 tarihli ve E.2014/5080, K.2014/16742 sayılı kanun yararına bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...5271 sayılı CMK'nın 'tazminat isteminin koşullan' başlıklı 142. maddesinin ... 3. fıkrasında; 'tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir' şeklinde tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesinde yer alması gereken

hususlar, 4. fıkrasında ise; 'dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur, süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur' şeklinde dilekçedeki bilgi ve belgelerin eksik olması durumunda bu eksikliğin tamamlanmasının yolu gösterilmiş, eksikliğin tamamlanmaması halinde ise dilekçenin mahkemece reddolunacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeye göre maddenin ... 3. fıkrasında; tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesinde, 'açık kimlik ve adresi ile zarara uğranılan işlemin ve zararın nitelik ve niceliğinin' bulunması ve bunlara ilişkin belgelerin de dilekçeye eklenmesi zorunlu kılınmıştır. Maddenin 4. fıkrasında ise, dilekçedeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkemenin, 'eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğinin' davacıya bildirileceği ve süresi içinde eksiği tamamlanmayan dilekçenin, mahkemece itiraz yolu açık olmak üzere reddolunacağı açık ve net bir şekilde belirtilmiş, bu aşamada dilekçedeki eksikliklerin mahkemece resen yapılacak araştırma ile giderilmesine olanak tanınmamış, bilgi ve belgeleri yetersiz olan ve verilen sürede eksiklikleri de tamamlanmayan dilekçelerin reddolunması hususunun takdire bağlı kılınmadığı emredici bir ifade ile hüküm altına alınmıştır..."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ...görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında bu fıkranın mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen, genişletici bir yorum olmayıp Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki lafzın Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

22. AİHM; mahkeme hakkının bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; Mahkeme tarafından ret kararına gerekçe yapılan hususun yasada açıkça sayılmadığını, Mahkemelerce dosyaya ilişkin gerekli incelemeler yapılmayarak hukuka ve hakkaniyete aykırı hükümler tesis edildiğini, başvurucunun hâlen ülke sınırları içerisinde bulunduğunu, bu hususa yönelik idari gözetim sonlandırma kararı ile eşya teslim belgesinin ekli olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

28. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

29. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun

olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

31. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

32. Başvuruya konu olayda koruma tedbiri nedeniyle oluşan zararın tazmini istemiyle açılan davada bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmediği gerekçesiyle dilekçenin reddedilmesi suretiyle işin esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesine dayanmakta olup müdahalenin kanuni dayanağı mevcuttur. Bunun yanı sıra dava hakkının belli usul kurallarına bağlanmasının iyi adalet yönetiminin sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

33. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

34. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

35. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

36. Somut olayda başvurucu vekili tarafından koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasına yönelik dilekçenin 3/5/2018 tarihinde Mahkemeye sunulduğu, bununla birlikte söz konusu dilekçede başvurucunun adres bilgilerine ise yer verilmediği görülmektedir.

37. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine açık kimlik ve adresine yönelik belgeleri eklemesi gerektiği belirtilmiştir. Yine dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkemece, eksikliğin bir ay içinde giderilmesi, aksi hâlde istemin reddedileceğinin ilgiliye duyurulacağı ve süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçenin mahkemece itiraz yolu açık olmak üzere reddolunacağı hükme bağlanmıştır (bkz. § 18).

38. Yukarıda yer verilen (bkz. § 19) Yargıtay içtihadında da 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesindeki hükmün açık ve net olduğu, bilgi ve belgeleri yetersiz olan ve verilen sürede eksiklikleri tamamlanmayan dilekçelerin reddolunması hususunun takdire bağlı kılınmadığının emredici bir ifade ile hüküm altına alındığı ortaya konulmuştur.

39. Mevcut bireysel başvuruya konu olan yargılama sürecinde, Mahkemece MERNİS kaydı da bulunmayan başvurucunun ikamet adres bilgisinin dava dilekçesinde eksik olması nedeniyle başvurucu vekiline süre verilmiş; başvurucu vekili tarafından verilen 18/5/2018 havale tarihli cevapta başvurucunun Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında bulunduğu bildirilmiştir. Mahkemece resen yapılan araştırma neticesinde başvurucunun sınır dışı edildiğinin tespit edildiği gerekçesiyle, dava tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olmayan başvurucuya yönelik tazminat talepli dilekçede başvurucu vekiline eksikliğin giderilmesi hususunda yapılan bildirimin yasal süresi içerisinde tamamlanmaması nedeniyle dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir.

40. Davacıların veya davacı vekillerinin, dava dilekçelerini mevzuatta belirtilen usule göre düzenlemesi, gerekli evrakları dava dilekçelerine eklemesi, mahkemelerce söz konusu hususa yönelik belirtilen eksiklikler varsa bunları verilen sürede gidermesi gerekmekte ve bu konuda gerekli özeni gösterme yükümlülükleri bulunmaktadır. Mahkemelerin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerine imkân sağlamak amacıyla da 5271 sayılı Kanun'da söz konusu hususlara ilişkin eksikliklerde açık bir yaptırım öngörülmüştür.

41. Buna göre, koruma tedbiri nedeniyle başvurucu lehine tazminat isteminde bulunan başvurucu vekilinin mevzuatta açıkça yer almasına karşın dilekçesinde başvurucunun adresine yer vermediği ve dilekçeye başvurucunun adresine yönelik belgeleri eklemediği, Mahkemenin eksikliğinin giderilmesine yönelik bildirimine karşın dilekçe tarihi itibarıyla başvurucunun ikamet ettiği adrese ilişkin belge sunmadığı, başvurucunun ikamet adresine ulaşamıyorsa eğer buna dair herhangi bir açıklamada bulunmadığı ve belirtilen hususa yönelik itiraz dilekçesinde de hiçbir beyana yer vermediği görülmüştür. Dolayısıyla başvurucu vekilinin usule yönelik dava şartları bakımından üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca başvurucu vekili tarafından, başvurucunun hâlen ülke sınırları içerisinde bulunduğu belirtilerek bu hususa yönelik idari gözetim sonlandırma kararı ile eşya teslim belgesi bireysel başvuru formuna eklenmiş ise de, başvurucunun ülke sınırları içerisinde olduğuna ve ikamet adresine yönelik yargılama aşamasında ibrazı gereken hiçbir somut belgenin eksiklik giderilmesi bildirimine rağmen mahkemelere sunulmadığı ve bu kapsamda da başvuru vekilince özen yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmediği değerlendirilmiştir.

42. Yukarıdaki tespitler ışığında somut olay değerlendirildiğinde bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmemesi nedeniyle tazminat istemine yönelik dava dilekçesinin reddedilmesinde katı ve şekilci bir değerlendirme ve yorumun varlığından söz edilemeyeceği açıktır. Bu nedenle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu ve bir ihlalin söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu, başvurusunun reddedilmesinde Suriye uyruklu olmasının gözönüne alındığını, Türk vatandaşı olsaydı aynı yönde bir hüküm tesis edilip edilmeyeceğinin kuşkulu olduğunu belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

46. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

47. Somut olayda başvurucu, kendisiyle aynı durumda olanlardan farklı bir uygulamaya maruz kaldığına ilişkin bir açıklama yapmadığı gibi iddialarını olasılıklara dayandırarak hangi nedenle ayrımcılık yapıldığına ilişkin somut bir bilgi sunmamıştır. Dolayısıyla başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

QOSAİ SALIBI

B. No: 2019/138 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/138

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

QOSAİ SALIBI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/138)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Qosai SALIBI

Vekili : Av. Sıracettin EREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasının bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmediğinden reddedilmesi sebebiyle mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Yabancı uyruklu olan başvurucu, Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülen bir soruşturma kapsamında, silahlı terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla 23/3/2017 ile 6/4/2017 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur.

8. Başsavcılıkça tutuklanması istemiyle başvurucu, Kayseri 4. Ağır Ceza Mahkemesine sevk edilmiştir. Başvurucu 6/4/2017 ile 28/11/2017 tarihleri arasındaki süreyi tutuklu olarak geçirmiştir. Kayseri 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/4/2018 tarihli kararı ile başvurucunun beraatine karar verilmiş; karar istinaf yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiştir.

9. Başvurucunun avukatı, müvekkilinin gözaltı süresiyle birlikte toplam 8 ay 5 gün tutuklu kalması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve devamı maddeleri gereğince Kayseri 5. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) 3/5/2018 tarihinde koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açmıştır.

10. Mahkemece, dava dilekçesinde başvurucunun ikamet adresi bilgisinin eksik olması nedeni ile başvurucu vekiline süre verilmiştir. Söz konusu yazıda; dava dilekçesinde başvurucunun ikametgâh adresinin bildirilmediği gibi ilgilinin MERNİS kaydına da rastlanılmadığı, ayrıca ilçe Emniyet Müdürlüğünce yapılan adres araştırması neticesinde başvurucunun Gaziantep Geri Gönderme Merkezinden ülkesi Suriye'ye gönderildiği bilgisinin verildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucu vekilinden başvurucunun ülke sınırları içerisinde tebligata yarar adresinin bildirilmesi istenilmiş, aksi hâlde 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince istemin reddedileceği bildirilmiştir.

11. Başvurucu vekili; Mahkemeye sunduğu 18/5/2018 havale tarihli dilekçeyle, tahliye kararından sonra başvurucunun Kayseri Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gözetim altına alındığını ve hâlen Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında bulunduğunu belirtmiştir.

12. Mahkemenin talebi üzerine Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünce Mahkemeye gönderilen 26/9/2018 tarihli yazıda, kamu güvenliğine tehdit oluşturması sebebiyle başvurucu hakkında 29/11/2017 tarihinde sınır dışı kararı alındığı ve başvurucunun sınır dışı edildiği bildirilmiştir.

13. Mahkemece 3/10/2018 tarihinde dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucuya ait ikametgâh adresinin dava dilekçesinde belirtilmemesi ve ilgilinin MERNİS kaydına da rastlanılmaması nedeniyle başvurucunun tebligata yarar adresinin bildirilmesi, aksi hâlde 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince istemin reddedileceği hususunun başvurucu vekiline bildirildiği vurgulanmıştır. Başvurucu vekilinin 18/5/2018 havale tarihli dilekçesinde, başvurucunun hâlen Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında tutulduğunun bildirilmesine karşın Mahkemece yapılan yazışmalar neticesinde başvurucunun 29/11/2017 tarihinde sınır dışı edildiği bilgisinin Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünün 26/9/2018 tarihli yazısı ile verildiği belirtilmiştir. Buna göre dava tarihi itibarıyla başvurucunun Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olmadığı ve başvurucu vekiline eksikliğin giderilmesi hususunda yapılan bildirimin yasal süresi içerisinde tamamlanmaması nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca itiraz yolu açık olmak üzere dava dilekçesinin reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

14. Karara karşı başvurucu vekili tarafından itiraz yoluna başvurulmuştur. İtiraz dilekçesinde; başvurucunun mevcut tüm adreslerinin ve bilgilerinin mahkemeye bildirildiği, başvurucuyla vekâlet ilişkisinin sona erdirildiğine dair herhangi bir tespitin bulunmadığı, dolayısıyla vekâlet ilişkisinin devam edip etmediğinin tespiti ve davaya muvafakat için başvurucunun hazır edilmesinin istenilmesinin yasal dayanağının mevcut olmadığı ileri sürülmüştür.

15. Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/11/2018 tarihli kararı ile Mahkemece dava dilekçesinin reddine dair verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğunun ve mezkûr karara vaki itirazın yerinde olmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle başvurucu vekili tarafından yapılan itirazın reddine karar verildiği hüküm altına alınmıştır.

16. İtirazın reddi kararının 23/12/2018 tarihinde öğrenildiği beyan edilmiş ve 25/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

17. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(3) Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir.

(4) Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur.

..."

2. Yargıtay Kararı

19. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 7/7/2014 tarihli ve E.2014/5080, K.2014/16742 sayılı kanun yararına bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...5271 sayılı CMK'nın 'tazminat isteminin koşullan' başlıklı 142. maddesinin ... 3. fıkrasında; 'tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi

gereklidir' şeklinde tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesinde yer alması gereken hususlar, 4. fıkrasında ise; 'dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur, süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur' şeklinde dilekçedeki bilgi ve belgelerin eksik olması durumunda bu eksikliğin tamamlanmasının yolu gösterilmiş, eksikliğin tamamlanmaması halinde ise dilekçenin mahkemece reddolunacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeye göre maddenin ... 3. fıkrasında; tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesinde, 'açık kimlik ve adresi ile zarara uğranılan işlemin ve zararın nitelik ve niceliğinin' bulunması ve bunlara ilişkin belgelerin de dilekçeye eklenmesi zorunlu kılınmıştır. Maddenin 4. fıkrasında ise, dilekçedeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkemenin, 'eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğinin' davacıya bildirileceği ve süresi içinde eksiği tamamlanmayan dilekçenin, mahkemece itiraz yolu açık olmak üzere reddolunacağı açık ve net bir şekilde belirtilmiş, bu aşamada dilekçedeki eksikliklerin mahkemece resen yapılacak araştırma ile giderilmesine olanak tanınmamış, bilgi ve belgeleri yetersiz olan ve verilen sürede eksiklikleri de tamamlanmayan dilekçelerin reddolunması hususunun takdire bağlı kılınmadığı emredici bir ifade ile hüküm altına alınmıştır..."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ...görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında bu fıkranın mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen, genişletici bir yorum olmayıp Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki lafzın Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

22. AİHM; mahkeme hakkının bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013,

§ 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; Mahkeme tarafından ret kararına gerekçe yapılan hususun yasada açıkça sayılmadığını, Mahkemelerce dosyaya ilişkin gerekli incelemeler yapılmayarak hukuka ve hakkaniyete aykırı hükümler tesis edildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

28. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

29. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun

olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

31. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

32. Başvuruya konu olayda koruma tedbiri nedeniyle oluşan zararın tazmini istemiyle açılan davada bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmediği gerekçesiyle dilekçenin reddedilmesi suretiyle işin esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesine dayanmakta olup müdahalenin kanuni dayanağı mevcuttur. Bunun yanı sıra dava hakkının belli usul kurallarına bağlanmasının iyi adalet yönetiminin sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

33. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

34. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

35. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

36. Somut olayda başvurucu vekili tarafından koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasına yönelik dilekçenin 3/5/2018 tarihinde Mahkemeye sunulduğu, bununla birlikte söz konusu dilekçede başvurucunun adres bilgilerine ise yer verilmediği görülmektedir.

37. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinde, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine açık kimlik ve adresine yönelik belgeleri eklemesi gerektiği belirtilmiştir. Yine dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkemece, eksikliğin bir ay içinde giderilmesi, aksi hâlde istemin reddedileceğinin ilgiliye duyurulacağı ve süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçenin mahkemece itiraz yolu açık olmak üzere reddolunacağı hükme bağlanmıştır (bkz. § 18).

38. Yukarıda yer verilen (bkz. § 19) Yargıtay içtihadında da 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesindeki hükmün açık ve net olduğu, bilgi ve belgeleri yetersiz olan ve verilen sürede eksiklikleri tamamlanmayan dilekçelerin reddolunması hususunun takdire bağlı kılınmadığının emredici bir ifade ile hüküm altına alındığı ortaya konulmuştur.

39. Mevcut bireysel başvuruya konu olan yargılama sürecinde, Mahkemece MERNİS kaydı da bulunmayan başvurucunun ikamet adres bilgisinin dava dilekçesinde eksik olması nedeniyle başvurucu vekiline süre verilmiş; başvurucu vekili tarafından verilen 18/5/2018 havale tarihli cevapta başvurucunun Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünde gözetim altında bulunduğu bildirilmiştir. Mahkemece resen yapılan araştırmada ise başvurucunun söz konusu dava tarihi olan 3/5/2018 tarihinden önce 29/11/2017 tarihinde sınır dışı edildiği tespit edilmiş ve dava tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olmayan başvurucuya yönelik tazminat talepli dilekçede başvurucu vekiline eksikliğin giderilmesi hususunda yapılan bildirimin yasal süresi içerisinde tamamlanmaması nedeniyle dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir.

40. Davacıların veya davacı vekillerinin, dava dilekçelerini mevzuatta belirtilen usule göre düzenlemesi, gerekli evrakları dava dilekçelerine eklemesi, mahkemelerce söz konusu hususa yönelik belirtilen eksiklikler varsa bunları verilen sürede gidermesi gerekmekte ve bu konuda gerekli özeni gösterme yükümlülükleri bulunmaktadır. Mahkemelerin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerine imkân sağlamak amacıyla da 5271 sayılı Kanun'da söz konusu hususlara ilişkin eksikliklerde açık bir yaptırım öngörülmüştür.

41. Buna göre koruma tedbiri nedeniyle başvurucu lehine tazminat isteminde bulunan başvurucu vekilinin mevzuatta açıkça yer almasına karşın dilekçesinde başvurucunun adresine yer vermediği ve dilekçeye başvurucunun adresine yönelik belgeleri eklemediği, Mahkemenin eksikliğin giderilmesine yönelik bildirimine karşın dilekçe tarihi itibarıyla başvurucunun ikamet ettiği adrese ilişkin belge sunmadığı, başvurucunun ikamet adresine ulaşamıyorsa eğer buna dair herhangi bir açıklamada bulunmadığı ve belirtilen hususa yönelik itiraz dilekçesinde de hiçbir beyana yer vermediği görülmüştür. Dolayısıyla başvurucu vekilinin usule yönelik dava şartları bakımından üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmediği sonucuna varılmıştır.

42. Yukarıdaki tespitler ışığında somut olay değerlendirildiğinde bildirilen eksikliklerinin yasal süre içerisinde giderilmemesi nedeniyle tazminat istemine yönelik dava dilekçesinin reddedilmesinde katı ve şekilci bir değerlendirme ve yorumun varlığından söz edilemeyeceği açıktır. Bu nedenle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu ve bir ihlalin söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu, başvurusunun reddedilmesinde Suriye uyruklu olmasının gözönüne alındığını, Türk vatandaşı olsaydı aynı yönde bir hüküm tesis edilip edilmeyeceğinin kuşkulu olduğunu belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

46. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

47. Somut olayda başvurucu, kendisiyle aynı durumda olanlardan farklı bir uygulamaya maruz kaldığına ilişkin bir açıklama yapmadığı gibi iddialarını olasılıklara dayandırarak hangi nedenle ayrımcılık yapıldığına ilişkin somut bir bilgi sunmamıştır. Dolayısıyla başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ARSLAN

B. No: 2019/791 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/791

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/791)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 1/2/2022 - 31737

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Mehmet ARSLAN

Vekilleri : 1. Av. Şivan Cemil ÖZEN

2. Av. Cemile TURHALLI BALSAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumuna girişte yapılan arama sırasında hukuka aykırı güç kullanımı nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1979 doğumlu olan başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hakkındaki yargılama nedeniyle tutuklu olup 19/2/2018 tarihinde Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

A. Olaya İlişkin Genel Bilgiler

10. İnfaz Kurumuna giriş işlemleri sırasında başvurucunun üstü aranmak istenmiş, başvurucu yapılmak istenen aramanın hukuka aykırı olduğunu söyleyerek aramaya itiraz etmiş, zor kullanılarak aranmış ve giriş işlemlerinin ardından İnfaz Kurumuna yerleştirilmiştir.

11. Anlatımına göre başvurucu, çıplak arama yapılmak istenmesi nedeniyle aramanın hukuka uygun olmadığını belirterek aramaya karşı çıkmış; bunun üzerine arama yapılacak yere gelen on infaz memuru "Başkanlığın burada geçmez aramayı kabul etmezsen sonuçlarına katlanırsın, burası vatanseverlerin yeri hepiniz bunu öğreneceksiniz." diyerek başvurucuyu darbetmiş ve ardından çıplak olarak aramıştır.

12. Olayla ilgili olarak beş infaz koruma memuru, aynı tarihte Üst Arama Tutanağı düzenlemiştir. Tutanakta; terör örgütü üyesi olma suçundan tutuklanan başvurucunun gizli ve şifreli doküman ve mesaj bulundurabileceği dikkate alınarak kurumun en yetkili amirinin bilgisi dâhilinde üst aramasının yapılmak istendiği, bu kapsamda utanma duygusunu ihlal etmeyecek ve kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirlerin alındığı belirtilmiştir. Tutanağa göre başvurucu, arama yapılmasını istememiş ve kamu görevlilerine "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Afrin'de yaptıklarını burada bana yapmaya çalışıyorsunuz. Ben [...] eş başkanıyım. Kimse benim üstümü arayamaz. Ben zaten cezaevinden geliyorum. Sizin kanunlarınızı tanımıyorum." şeklinde sözler sarf edip fiziki olarak direnmiştir. İnfaz koruma memurlarının tutanakta belirttiğine göre bu durum üzerine kurum üst amiri bilgilendirilmiş, ayrıca başvurucuya ilgili tüzük hükümleri uyarınca arama yapılacağı, direnmesi hâlinde zor kullanılacağı hatırlatılmış; buna rağmen başvurucu aramayı engellemeye ve diğer hükümlüleri galeyana getirmeye çalışmıştır. Öncelikle başvurucunun üst giysilerinin çıkarılarak arama işlemine başlandığı ve sonrasında kıyafetleri giydirilerek iç çamaşırı kalacak şekilde alt kısımdaki giysileri çıkarılarak aramanın tamamlandığı bilgisine yer verilen tutanakta, arama neticesinde infaz kurumuna sokulması veya bulundurulması yasak maddeye rastlanmadığı açıklanmıştır.

13. Arama işlemi ayrıca iki infaz koruma memuru ve nöbetçi müdürün düzenlediği başka bir tutanakla kayıt altına alınmıştır. Tutanakta başvurucunun da imzası bulunmaktadır. Başvurucunun adı, arama tarihi ve saatinin yer aldığı ve el yazısıyla doldurularak hazırlanan tutanak şu şekildedir:

"Ceza infaz kurumuna 19.02.2018 günü saat 11.20 sıralarında hükümlü/tutuklu olarak gelen

Mehmet Arslan'ın kuruma ilk kabulünde, dışarıdan hiçbir şekilde görülemeyeceği ve görüntü kaydeden bir cihazın bulunmadığı bir odada, kişinin tenine çıplak elle dokunulmadan ve giydirilen önlük üzerinden yapılan üst aramasında, kuruma girmesinde sakınca bulunan herhangi bir yasak madde bulunamamıştır.

İşbu tutanak tarafımızdan tanzim edilerek hazırda bulunanlara birlikte imza altına alınmıştır.

Başlangıç saati: 11.20

Bitiş saati :11.30

Yapılan aramadan dolayı herhangi bir zararım veya şikâyetim yoktur."

14. Arama işleminden sonra İnfaz Kurumu Hekimliği tarafından başvurucunun ilk giriş muayenesi yapılarak hakkında rapor düzenlenmiştir. 19/2/2018 tarihinde saat 11.27'de yapıldığı belirtilen muayene sonucunda başvurucunun "her iki kulağında yeni oluşmuş kızarıklık ve sağ dirseğinde yeni oluşmuş yüzeysel iki kesi" tespit edilmiştir.

B. Adli Soruşturma Süreci

15. Başvurucu 21/2/2018 tarihinde Rize Cumhuriyet Başsavcılığına dilekçe yazarak infaz koruma memurlarından şikâyetçi olmuştur. Başvurucu, şikâyet dilekçesinde; İnfaz Kurumuna getirildiğinde olağanüstü durumlarda uygulanması gereken ve insani olmayan çıplak arama yöntemine maruz kaldığını, kamu görevlileriyle bu konuyu müzakere etmeye çalışırken 10-15 kişi tarafından hastanelik oluncaya kadar darbedildiğini, kameraların yaşananları kaydettiğini, vücudunun çeşitli yerlerinde morluklar ve şişlikler oluştuğunu ileri sürmüştür.

16. Başvurucunun dilekçesi 23/2/2018 tarihinde Rize Başsavcılığına gönderilmiştir.Rize Başsavcılığı 27/2/2018 tarihinde, başvurucunun şikâyetiyle ilgili olayın gerçekleştiği İnfaz Kurumunun adli yönden Kalkandere Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) bağlı olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vererek dosyayı Başsavcılığa göndermiştir. Başsavcılık tarafından soruşturma dosyası 30/3/2018 tarihinde kaydedilerek soruşturmaya başlanmıştır.

17. Başvurucunun avukatı da 12/3/2018 tarihinde başvurucunun İnfaz Kurumuna girişinde yaşadığı olay nedeniyle Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla şikâyetçi olmuştur. Şikâyet dilekçesinde; bir siyasi partinin eş genel başkanı olan başvurucunun hukuka aykırı ve çıplak şekilde zorla arandığını, kamu görevlilerince tehdit edilerek bayılıncaya kadar fiziki saldırıya maruz bırakıldığını, işkence izlerine rağmen kurum doktorunun darp raporu düzenlemekten kaçındığını iddia etmiştir. Dilekçede ayrıca olay yerindeki kamera görüntülerinin getirtilmesini, başvurucunun en yakın sağlık kuruluşuna sevkinin sağlanarak hakkında adli muayene formu düzenlenmesini, olay yerinde keşif yapılmasını, başvurucunun bilgi sahibi olan oda arkadaşlarının tanık olarak dinlenmesini, olayın faili olan infaz koruma memurlarının ve kurum doktorunun kimliklerinin tespit edilmesini talep etmiştir.

18. Bu arada İnfaz Kurumunca olayla ilgili belgeler ve bir CD 2/3/2018 tarihinde Başsavcılığa gönderilerek suç duyurusunda bulunulmuştur. Evrakla ilgili adli soruşturma 30/3/2018 tarihinde başvurucunun şikâyetçi olduğu dosya ile birleştirilerek başvurucu hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan soruşturma yürütülmüştür.

19. Başsavcılıkça 17/4/2018 tarihinde başvurucunun ifadesi alınmıştır. Başvurucunun ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Görevli memurlar üzerimdeki elbiseleri çıkartarak aramak istedi. Ben de bu uygulamanın doğru olmadığını, bu olayın insanlık onuruna aykırı olduğunu söyledim. Bunun üzerine infaz koruma memurları beni darp ettiler. Yere yatırarak üzerimde tepindiler. Kamera kayıtları incelendiğinde olay anında hangi memurların orada olduğu görülecektir. Ben üzerimin aranması esnasında hiçbir şekilde direnmedim. Aksine orada bulunan infaz koruma memurları beni darp etti. Hatta bana karşı işkence yapıldı... "

20. Arama işlemini gerçekleştiren ve tutanakta imzası bulunan beş infaz koruma memuru Başsavcılıkta müşteki şüpheli olarak ifade vermiştir. Bu kişiler beyanlarında; arama yapmak istediklerinde başvurucunun zaten infaz kurumundan geldiğini belirtip üstünü aratmayacağını söylediğini, eş başkan olduğunu, Silahlı Kuvvetlerin Afrin'de yaptıklarını kendilerinin de burada yaptığı şeklinde sözler sarf ettiğini dile getirmiştir. İnfaz koruma memurları, herkese yapıldığı üzere başvurucunun önce üst, sonra alt kısmındaki kıyafetlerini çıkararak başvurucuyu usulüne uygun şekilde aradıklarını, kendisini kesinlikle darbetmediklerini, aramaya direndiği için başvurucudan şikâyetçi olduklarını belirtmiştir.

21. Başvurucu hakkında ilk kabul muayene raporunu düzenleyen doktor M.K.nın şüpheli sıfatıyla Başsavcılıkta savunması alınmıştır. M.K. ifadesinde özetle aynı gün terör mahkûmlarının tutulduğu koğuşlardaki sayım nedeniyle olaylar yaşandığından 50-60 kadar adli rapor düzenlediğini belirtmiş; genel uygulamanın mahkûmların kuruma girişleri sırasında sadece ilk kabul muayene raporu düzenlenmesi olduğunu ancak darp iddiası bulunduğu takdirde adli rapor düzenlendiğini, başvurucunun da darp şikâyeti olmadığı ve başka bir infaz kurumundan nakil geldiği için ilk kabul muayenesini yaparak sadece buna ilişkin rapor düzenlediğini, düzenlenen raporda da gördüğü birtakım lezyonları yazdığını beyan etmiştir.

22. Arama işleminin yapıldığı koridorda bulunan kamera kayıtlarının çözümü için Kalkandere İlçe Emniyet Amirliğine 25/4/2018 tarihinde yazı yazılmıştır. Yazıda; başvurucunun üst araması yapılmasını engellemek amacıyla fiziki direnişte bulunup bulunmadığı, infaz koruma memurlarının arama sırasında görev ve sorumluluklarını aşacak şekilde başvurucuya müdahale edip etmedikleri konusunda tutanak hazırlanması istenmiştir. İki polis memuru tarafından hazırlanan CD İnceleme Tutanağı'nda dört fotoğraf karesine yer verilerek şu tespitlerde bulunulmuştur:

- Başvurucu olduğu düşünülen kişi saat 10.14'te İnfaz Kurumuna giriş yapmıştır.

- Başvurucu, üst araması için infaz koruma memuruyla odaya saat 10.24'te girmiştir.

- Üst araması devam ederken saat 10.30'da odanın girişinde infaz koruma memurları kalabalık şekilde beklemektedir.

- Saat 10.40'ta üst araması biten başvurucu, odadan çıkmıştır.

23. CD İnceleme Tutanağı'nda ayrıca kamera görüntüsünün kalitesiz olması nedeniyle daha net görüntü elde edilemediği, infaz koruma memurlarının başvurucuya yönelik fiziki müdahalesinin olmadığı, başvurucunun da infaz koruma memurlarına fiziki bir direnişte bulunmadığı belirtilmiştir.

24. Başvurucu hakkında Rize Adli Tıp Şube Müdürlüğünden sağlık raporu alınmıştır. İnfaz Kurumunda düzenlenen ilk kabul muayene raporu incelenerek ve 22/5/2018 tarihinde başvurucu muayene edilerek aynı gün düzenlenen raporda; olayla ilgili travmatik lezyon saptanmadığı, meydana gelen yaralanmanın basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilecek

nitelikte hafif olduğu belirtilmiştir.

25. Soruşturma sonunda Başsavcılık; beş infaz koruma memuru, kurum doktoru ve başvurucu hakkında 9/8/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir (Kararda sehven 9/7/2018 tarihi yazıldığı değerlendirilmiştir.). Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"30. 04.2018 tarihinde dosyaya ibraz edilen 19.02.2018 tarihli tutanakta, Mehmet Arslan'ın kuruma ilk kabulünde yapılan üst aramasında üzerine yasak eşya bulunmadığı ve Mehmet Arslan'ın herhangi bir zarar ve şikayetinin olmadığı, Mehmet Arslan ve görevli infaz koruma memurlarınca imza altına alındığı görülmekte olup,

Yapılan soruşturma neticesinde, kamera görüntülerinden tarafların beyanlarında müşteki şüpheli Mehmet Arslan'ın görevli memurlara karşı fiziki bir direnişte bulunmadığı, fiziki direnişten bahsedebilmek için cebir veya tehdit unsurlarından birinin olması gerektiği olayda Mehmet Arslan tarafından görevli memurlara yöneltilmiş bir cebir yada tehdit unsuru olmadığı anlaşıldığından, görevi yaptırmamak için direnme suçunun unsurlarının oluşmadığı tespit edilmesi nedeniyle,

Tarafların beyanlarından, kamera görüntüsünden, 19.02.2018 tarihli üst araması tutanağından, görevli infaz memurlarının Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük 46. Maddesi gereğine uygun olarak üst araması yaptıkları, ölçülü bir şekilde müdahale ettikleri anlaşıldığından, Görevi Kötüye Kullanma, İşkence Yapma, Halkı Kin ve Düşmanlığa Alanen Tahrik Etme suçlarının unsurlarının oluşmadığı, yukarıda kimlik bilgileri yazılı şüpheli cezaevi doktorunun görevini kötüye kullandığına ilişkin her hangi bir delil yada emare bulunmadığından,

Müşteki şüpheliler ve şüpheli hakkında, yukarıda açıklanan suçlar bakımından kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA...[karar verildi.]"

26. Başvurucu söz konusu karara ilişkin itiraz dilekçesinde; şikâyet dilekçesinin iki gün sonra Başsavcılığa gönderilerek işkence izlerinin geçmesinin beklendiği, adli muayene raporunun olaydan elli bir gün sonra aldırıldığını, tanık olarak dinlenilmesini istediği tutukluların beyanlarının tespit edilmediğini, Başsavcılığın direnmeyi kabul etmediği hâlde infaz koruma memurlarının ölçülü müdahalede bulunduklarını kabul etmesinin çelişki oluşturduğunu belirterek yürütülen soruşturmanın etkisiz olduğunu iddia etmiştir.

27. Başvurucu ve avukatının itirazı Rize Sulh Ceza Hâkimliğinin 20/11/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Söz konusu karar 4/12/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

28. Başvurucu 31/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucu Hakkında Yürütülen Disiplin Soruşturması Süreci

29. Başsavcılıkça 25/4/2018 tarihinde, başvurucunun kuruma girişi sırasında yaşanan olayla ilgili disiplin soruşturması yapılıp yapılmadığı İnfaz Kurumundan sorulmuştur. 3/5/2018 tarihli yazıyla verilen cevapta olayla ilgili olarak disiplin soruşturması yürütüldüğü, başvurucu hakkında darp ve cebir raporu alınmadığı ancak ilk kabul muayenesi yapıldığı ve bununla ilgili form düzenlendiği belirtilmiştir.

30. İnfaz Kurumunca başvurucunun üst araması sırasında sözlü ve fiziki olarak direnişte bulunduğunun tutanakla kayıt altına alındığı gerekçesiyle hakkında idari soruşturma başlatılacağı ihtar edilerek başvurucudan üç gün içinde yazılı veya sözlü savunma yapması

istenmiştir. İhtar, olayın yaşandığı 19/2/2018 tarihinde yapılmıştır. Başvurucu, savunma vermemiştir.

31. Disiplin soruşturması sonucunda başvurucunun arama işlemi sırasında sözlü ve fiziki olarak direnişte bulunarak uyarılara rağmen aramaya karşı çıktığı gerekçesiyle bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası ile cezalandırılmasına 28/2/2018 tarihinde karar verilmiştir.

32. Başvurucu; bireysel başvuru formunda, itiraz üzerine İnfaz Hâkimliğince disiplin cezasının kaldırıldığını bildirmiş ise de dosya bilgilerini veya kararın bir örneğini sunmamıştır. Bakanlık görüş yazısında söz konusu karardan bahsedilmektedir. Görüş yazısında belirtildiğine göre başvurucu hakkındaki disiplin cezası Rize İnfaz Hâkimliğinin 29/3/2018 tarihli kararıyla kaldırılmıştır. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Rize L Tipi Kapalı CezaİnfazKurumunda her ne kadar hakkında aramaya karşı çıkmaktan dolayı disiplin cezası uygulanmış ise de; hükümlünün Diyarbakır D Tipi kapalı ceza infaz kurumundan Rize L Tipi Kapalı CezaİnfazKurumuna sevk olarak geldiği, Rize L Tipi Kapalı ceza infaz kurumuna girişte görevli infaz koruma memurlarının çamaşırı kalacak şekilde elbiselerini çıkartmalarını istedikleri arama yapılacağını belirttikleri, itiraz eden hükümlünün bu arama şeklini kabul etmediği, bunun üzerine görevlilerin itiraz eden hükümlünün kıyafetlerini çıkartarak arama yaptıkları, hükümlünün kıyafetlerini kendiliğinden çıkartmamakla birlikte aramayı engelleyecek fiziksel bir direnç göstermediği anlaşılmaktadır.

Çıplak arama, elbetteki kişinin mahremiyetini ihlal edecek bir uygulamadır. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Tüzüğün 46. Maddesinin 2 fırkasında Hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğuna dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, çıplak olarak veya beden çukurlarında arama yapılabileceği hükmünün mevcuttur. Ancak başka ceza infaz kurumundan sevk ile gelen hükümlünün belirtilen makul ve ciddi emare olduğuna yönelik delil olmadan çıplak arandığı, hükümlünün bu nedenle pasif direniş gösterdiği, aramaya karşı koyma suçunun oluşması için gereken fiziksel direnişi ise göstermediği, bu durumun hükümlünün ifadelerinde ve tutulan tutanaklarda sabit olduğu, aramaya karşı koyma suçu oluşmamıştır..."

IV. İLGİLİ HUKUK

33. İlgili hukuk için bkz. Mahir Birgül, B. No: 2017/37181, 13/10/2020, §§ 22-33; Emre Erdem, B. No: 2017/30219, 20/10/2020, §§ 30-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Demokratik Bölgeler Partisi eş başkanı olduğunu belirten başvurucu, nakil geldiği İnfaz Kurumuna girişte çıplak aramaya maruz kaldığını ve darbedildiğini ileri sürmüştür. Şikâyet dilekçesinin kamu görevlileri tarafından kasıtlı olarak Kalkandere yerine Rize Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiğini iddia eden başvurucu, işkence iddiasına rağmen kurum idaresince veya Başsavcılık tarafından resen adli rapor düzenlenmesinin sağlanmadığını, aramanın yapıldığı odanın kapısında çok sayıda infaz koruma memurunun bulunmasının ve

arama işlemi süresinin uzunluğunun iddialarını doğrular mahiyette olduğunu, ayrıca vücudunda oluşan morluklar avukatlarıyla yaptığı görüşmelerdeki kamera kayıtlarına girmesine rağmen bunların görmezden gelindiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

36. Bakanlık görüşünde özetle her ne kadar fiziki bir direniş sergilememiş olsa da İnfaz Kurumuna girişte üstünü aratmak istemeyen başvurucuya infaz koruma memurlarının darbetmeden ölçülü müdahalede bulundukları, başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarının bu durumu doğruladığı, iddiasının aksine olaya 10-15 infaz koruma memurunun müdahale etmediğinin ve başvurucunun yürüyerek odadan çıktığının kamera görüntülerinden anlaşıldığı, kaldı ki arama nedeniyle herhangi bir zarar veya şikâyetinin olmadığına dair tutanağı imzaladığı, kurum doktorunun beyanında da başvurucunun adli bir şikâyetinden bahsetmediğini bildirdiği, mevzuat doğrultusunda rutin şekilde başvurucunun üstünün aranmasının ve bu amaçla yapılan müdahalenin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca Başsavcılığın başvurucunun şikâyeti doğrultusunda bütün delilleri topladığını fakat iddialara dair herhangi bir emareye ulaşamadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

37. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

38. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

40. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmış; üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir

ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 81).

41. Bununla birlikte her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemez. Bu bağlamda kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95).

42. Tutuklu ve hükümlüler ceza infaz kurumu yönetiminin sorumluluk ve kontrolüne tabidir. Özgürlüklerinden yoksun olan bu kişilerin kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmeleri durumunda vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü devlete aittir (Serdar Avci, B. No: 2015/19474, 9/1/2020, § 56; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95; S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 91).

43. Anayasa'nın 17. maddesinde ceza infaz kurumunda güvenliği sağlamak, düzeni korumak ve suç işlenmesini önlemek için güç kullanımı yasaklanmamaktadır. Ancak bu kapsamda sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

44. Çıplak arama yapılması hükümlü ve tutuklular açısından tek başına kötü muamele yasağını ihlal eden bir durum olarak değerlendirilemez. Nitekim bu tür bir aramayla ceza infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması, hükümlü ve tutukluların kurum içinde kendilerine, diğer hükümlü/tutuklara ve infaz koruma memurlarına zarar verecek veya suç oluşturacak uyuşturucu maddelerin, kesici ve delici aletlerin sokulmasının engellenmesi amaçlanmaktadır (Turan Günana (5), B. No: 2013/5545, 15/12/2015, §§ 64, 65). Bununla birlikte çıplak arama usulü ve sıklığı kötü muamele yasağının ihlal edilmesine sebebiyet verebilir. Çıplak arama usulünün beraberinde getirdiği kaçınılmaz rahatsızlık seviyesini aşacak şekilde yapılan uygulamanın bireyin aşağılanması ya da küçük düşmesine sebebiyet vermesi hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edilmesi sonucunu doğurabilecektir (Mahir Birgül, §§ 41, 42).

45. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

46. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının

gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114). Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlatılması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak, özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Başvurucu, nakledilerek getirildiği İnfaz Kurumuna giriş işlemleri sırasında çıplak arama yapılmasına karşı çıkması nedeniyle infaz görevlilerince darbedildiğini ileri sürmüştür. Aramadan sonra İnfaz Kurumu Hekimliğinden alınan raporda başvurucunun her iki kulağında yeni oluşmuş kızarıklık ve sağ dirseğinde yeni oluşmuş yüzeysel iki kesi olduğu tespit edilmiştir.

48. Öncelikle başvurucunun çıplak arama yapılmasına ilişkin şikâyetleri incelenmelidir. Başvurucu, çıplak aramaya maruz kaldığını iddia etmiş fakat aramanın usulüne ilişkin bir ayrıntı dile getirmemiştir. Diğer taraftan aramanın dışarıdan görülemeyecek, kayıt cihazı bulunmayan bir ortamda, giydirilen önlük üzerinden ve iç çamaşırı kalacak şekilde, başvurucunun hemcinsi olan infaz koruma memurları tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

49. Anayasa Mahkemesince çıplak arama ile ilgili şikâyetlerin incelendiği benzer başvurularda (Mehmet Bayraktar B. No: 2014/2316, 15/2/2017; Elif Kaya B. No: 2014/266, 6/4/2017) hükümlü veya tutukluların aynı cinsiyette olan personel tarafından arandığı, çok sık arama yapılarak aramanın rencide etme uygulamasına dönüşmediği, başkalarının karşısında arama yapılmadığı gibi aramaya ilişkin somut diğer uygulama koşulları irdelenerek gerçekleştirilen uygulamanın kötü muamele yasağını ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mahir Birgül, § 44).

50. Başvuruya yansıdığı kadarıyla şikâyet konusu aramanın çıplak arama olarak nitelendirilmesi hususunda tereddüt bulunmakla birlikte başvurucuya uygulanan arama biçiminin aramanın genel olarak beraberinde getirdiği rahatsızlık seviyesini aşacak düzeyde olduğunu tespit etmek mümkün görünmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun bu yöndeki iddialarının gerçekliğinin ortaya konulamadığı değerlendirilmiştir.

51. Diğer taraftan başvurucu, arama işlemi sırasında infaz koruma memurlarınca darbedildiğini iddia ederek Başsavcılığa şikâyette bulunmuştur.Başvurucu hakkında adli muayene raporu düzenlenmemiş olsa da kurum doktoru tarafından olayın hemen ardından düzenlenen ilk giriş muayene raporunda başvurucunun kulaklarında kızarıklık ve sağ dirseğinde kesi şeklinde tespit edilen bulgular dikkate alındığında iddiasının savunulabilir olduğunu söylemek gerekir. Başvurucunun imzaladığı Arama Tutanağı'nda zarar ve şikâyetin olmadığı belirtilmesine rağmen olay nedeniyle yaralandığı hususunda tereddüt bulunmadığından söz konusu evrakın başvurucunun iddialarını savunulabilir olmaktan çıkarmayacağı ortadadır. Bu durumda başvurucunun darp iddiası konusunda artık soruşturma makamlarının derhâl etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğünün doğduğu kabul edilir.

52. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, her soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın

etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68).

53. Başvurucunun şikâyet dilekçesi İnfaz Kurumu tarafından iki gün içinde Rize Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilerek soruşturmaya başlanmıştır. Rize Başsavcılığı olay yerinin sorumluluk bölgesinde olmadığını birkaç gün içinde değerlendirerek dosyayı soruşturmada yetkili olan Başsavcılığa göndermiştir. Bu arada İnfaz Kurumunun başvurucu hakkında suç duyurusunda bulunması nedeniyle açılan soruşturma ve olay nedeniyle yapılan ihbarlardan dolayı birden fazla açılan soruşturma dosyası bu soruşturmayla bir ay içinde birleştirilerek işlemler birlikte yürütülmüştür. Başvurucunun iddiasının aksine soruşturma işlemlerinin yavaşlatılması amacıyla dilekçesinin bir süre işlemsiz bırakıldığına yönelik veri mevcut değildir.

54. Başsavcılıkça yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun şikâyet ve delilleri tespit edilmiş, şüpheli infaz koruma memurları ve doktorun kimliği belirlenerek savunmaları alınmış, başvurucu hakkında Adli Tıp Kurumu raporu temin edilmiş, olayla ilgili kamera görüntüleri incelenmiş, aramanın yapıldığı oda kapısını gösteren görüntülerin çözümü yapılmıştır. Toplanan tüm deliller neticesinde Başsavcılık başvurucunun arama yapılmasına karşı koyduğunu, bu nedenle başvurucuya orantılı güç kullanılarak aramanın yapıldığını değerlendirmiştir. Diğer taraftan başvurucunun aramaya karşı koyma eyleminin infaz görevlilerine karşı cebir veya tehdit unsurunu içermediği belirtilerek başvurucunun eylemlerinin ceza hukuku yönünden direnme suçunu oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

55. Somut olayda tutanağa göre on dakika, kamera görüntülerine göre on altı dakika süren aramaya karşı başvurucunun direnç gösterdiği, bu nedenle güç kullanıldığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Başsavcılıkça başvurucunun eylemlerinin ceza hukuku bağlamında bir suçu oluşturmadığının değerlendirilmesi bu olguyu değiştirmemektedir.

56. İnfaz kurumuna girişte tutuklu veya hükümlülerin üzerinde sakıncalı eşyalar bulunup bulunmadığının kontrolü açısından üzerilerinin aranması ve bu işleme karşı çıkıldığında, diğer bir ifadeyle direnildiğinde bu kişilere müdahale edilerek dirençlerinin kırılması olağan karşılanmalıdır. Başvurucunun direnç göstererek hangi eylemde veya eylemsizlikte bulunduğu ya da infaz görevlilerinin bu dirence müdahalesinin şekli tam olarak Başsavcılık kararında açıklanmamakta ise de başvurucunun arama yapılmasına izin vermemesi nedeniyle infaz koruma görevlilerince zor kullanılarak kıyafetlerinin kısmen çıkarılarak arandığı, bu sırada hafif ölçüde yaralandığı başvuruya yansıyan olgular ve İnfaz Hâkimliği karar gerekçesinden anlaşılmıştır. Dolayısıyla arama yapılmasının sağlanması amacıyla infaz görevlilerince zor kullanılmasının kaçınılmaz hâle geldiği gözlemlenmiştir.

57. Bu aşamadan sonra kötü muamele yasağının ihlal edilmemesinde kullanılan gücün orantılı olması şartı aranmaktadır. Aramaya karşı koyan başvurucunun yaralanma şekli ve ağırlığı dikkate alındığında başvurucunun direncinin kırılması amacıyla kullanılan gücün orantısız olduğu sonucuna ulaşılması zor görünmektedir.

58. Her ne kadar başvurucu vücudunun birçok yerinde morluk oluşacak şekilde ağır yaralandığını iddia etmiş ise de Başsavcılık başvurucunun söz konusu iddiasını destekleyen delil olmadığı kanaatine varmıştır. İlk muayene raporundaki bulguların yanı sıra incelenen kamera görüntülerinde de başvurucunun yaralandığına ilişkin emare bulunmadığı gözetildiğinde Başsavcılığın kanaatinden farklı bir sonuca ulaşmayı gerektiren herhangi bir delilin başvuru dosyasına yansımadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak infaz görevlilerinin

gereken ölçüyü aşacak şekilde başvurucuya fiziksel müdahalelerini gösteren bir olgunun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

59. Öte yandan başvurucu, darp iddiaları konusunda adli muayene raporu düzenlenmediğinden şikâyet etmiş ve hakkında düzenlenen ilk muayene raporunun gerçeği yansıtmadığını iddia etmiş ise de olaydan hemen sonra bir doktor tarafından muayene edilen ve bazı yaralanma bulguları tespit edilen başvurucu -muayene sırasında tespit edilen dışında- vücudunun hangi bölgelerinde ne tür yaralanmalarının mevcut olduğu konusunda açıklama yapmamıştır. Ayrıca başvurucu, darbedildiği iddiasıyla ilgili olarak kendisini muayene eden doktora bir söyleminin olup olmadığı veya doktordan adli muayene raporu düzenlenmesini talep edip etmediği konusunda başvuru formunda bilgi vermemiştir. Dolayısıyla başvurucunun düzenlenen raporun tek başına gerçek olmadığına ilişkin söyleminin darp iddiasının gerçekliği hususunda kanaat oluşturmaya elverişli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEMET YÜCEL (2)

B. No: 2019/2474 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2474

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEMET YÜCEL BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/2474)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Memet YÜCEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 1995 yılında tapu kaydına kamulaştırma şerhi konan taşınmazın kamulaştırılmaması nedeniyle taşınmazda meydana gelen değer kaybının ve zararların ödenmemesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 14/1/2019 ve 17/4/2020 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2020/13939 sayılı başvurunun 2019/2474 sayılı başvuru ile kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması sebebiyle 2020/13939 sayılı başvurunun kapatılmasına, incelemenin 2019/2474 sayılı başvuru üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

9. Başvuru konusu taşınmaz, ana taşınmazın 1963 yılında yapılan arazi kadastrosunda tapu kaydına dayalı olarak tapu malikleri adına tespit edildikten sonra ifrazen oluşmuştur. Başvurucunun 21/6/2002 tarihinde satın aldığı başvuruya konu İstanbul'un Pendik ilçesine bağlı Kurtdoğmuş Mahallesi 1019 parsel numaralı 46.000 metrekare (m^2) yüz ölçümündeki çiftlik arazisi niteliğindeki taşınmazın 38.409 m^2lik kısmına içme suyu mutlak koruma alanında kalması nedeniyle İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğünce (İSKİ) 16/6/1995 tarihinde kamulaştırma şerhi düşülmüştür.

10. İstanbul Bölge Orman Müdürlüğünün İSKİ'ye hitaben yazdığı 17/7/2002 tarihli yazısında başvuru konusu taşınmazın orman alanlarının dışında orman sayılmayan yerlerden olduğu belirtilmiştir.

B. Kadastro Davası Süreci

11. Orman Genel Müdürlüğü tarafından başvuruya konu taşınmazı da kapsayan birçok taşınmazın orman olduğu iddiasıyla 31/10/1972 ve 20/11/1981 tarihlerinde açılan davalar birleştirilerek en son İstanbul Anadolu 2. Kadastro Mahkemesince 11/5/2016 tarihinde kısmen kabul, kısmen reddedilmiştir. Başvuru konusu taşınmazın orman niteliğinde olmadığına dair karar, davacı Orman Genel Müdürlüğünce temyiz edilmiş olup dosyanın Yargıtayda derdest olduğu anlaşılmıştır.

C. Kamulaştırmasız El Atmadan Kaynaklı Tazminat Davası Süreci

12. Başvurucu 20/5/2009 tarihinde başvuru konusu taşınmazına kamulaştırmasız el atıldığı gerekçesiyle tazminat davası açmıştır. Pendik 1. Asliye Hukuk Mahkemesince alınan 23/9/2010 tarihli bilirkişi heyet raporunda el atılan 40.100 m^2lik kısmının değeri 6.268.432 TL hesaplanmış, aynı bilirkişi heyetinin sunmuş olduğu 16/1/2011 tarihli raporda ise 6.268.285 TL hesaplanmıştır. Mahkemece 14/5/2012 tarihli bilirkişi raporuna itibar edilerek el atılan taşınmazın değerinin 2.671.146 TL olduğu belirtilerek 19/7/2012 tarihinde davanın kabulüne ve taşınmazın 40.100 m^2lik kısmının davalı İSKİ adına tesciline karar verilmiştir.

13. Söz konusu karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince 25/2/2013 tarihinde bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, arazi üzerinde irtifak hakkının arazinin değerine etkisi bilirkişi raporuyla belirlenmeden eksik incelemeyle karar verildiği belirtilmiştir. Bozma kararı sonrasında başvurucunun davadan feragat etmesi üzerine kamulaştırma yapılamamıştır.

D. 2019/2474 Sayılı Başvuruya Konu Dava Süreci

14. İSKİ'nin başvurucuya gönderdiği 10/7/2015 tarihli yazısında başvuru konusu parselin anlaşarak devretmek istenmesi durumunda on beş gün içinde müracaat edilmesi istenmiştir. Başvurucunun müracaat etmemesi nedeniyle anlaşma gerçekleşmemiştir.

15. Başvurucu, yirmi bir yıl geçtiği hâlde taşınmazının nakit olarak kamulaştırılmaması nedeniyle bu kez 3/2/2016 tarihli dilekçesiyle takas yoluyla kamulaştırılmasını talep etmiştir. İSKİ 11/2/2016 tarihli cevap yazısında Orman Genel Müdürlüğü, İstanbul Orman

Bölge Müdürlüğü Kanlıca Orman İşletme Müdürlüğünün 9/7/2015 tarihli yazısı eklenmek suretiyle kadastro mahkemesinde dava konusu olan söz konusu taşınmazın kısmen Ömerli Barajı mutlak koruma alnında, kısmen Ömerli Barajı kısa mesafeli koruma alanında, kısmen de orman alanında ve plansız sahada kaldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte taşınmazın kullanımını engelleyici bir durumun olmadığı ve takas uygulaması bulunmadığı ifade edilmiştir. Öte yandan devam eden kadastro mahkemesindeki dava sonucuna göre taşınmazın Ömerli Barajı göl mutlak koruma alanında kalan orman haricindeki kısmının kamulaştırmaya konu edileceği belirtilmiştir.

16. Bunun üzerine başvurucu 10/3/2013 tarihinde su havzası mutlak koruma alanında kalan ve üzerinde kamulaştırma şerhi bulunan taşınmazının kamulaştırılması istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin İSKİ 11/2/2016 tarihli işlemi ile bu işleme dayanak yapılan Orman Genel Müdürlüğünün 9/7/2015 tarihli işleminin iptali ile kamulaştırmasız el atma sebebiyle uğranıldığı öne sürülen zararların tazmini talebiyle İSKİ ve Orman Genel Müdürlüğü aleyhine İstanbul 7. İdare Mahkemesinde (7. İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

17. 7. İdare Mahkemesince 24/5/2017 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde Ömerli Havzası mutlak ve kısa mesafeli koruma alanında ve kısmen de orman vasfında olan taşınmaz üzerindeki tasarruf hakkının İSKİ İçme Suyu Havzaları Koruma Yönetmeliği ile belirtilen sınırlı sebepler yönünden kısıtlandığı, bunun dışındaki sebepler yönünden ise taşınmazdan tasarruf edilmesi önünde mevzuattan kaynaklanan bir kısıtlılığın bulunmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte taşınmazın vasfı ile ilgili kadastro mahkemesinde açılmış olan davada verilen kararın henüz kesinleşmediği, gayrimenkulün aynına ilişkin davaların kesinleşmeden hüküm ifade etmeyeceği, taşınmazın bir kısmının orman olup olmadığı kesinleşmeden iptali istenilen dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu aşamada taşınmazın kamulaştırma bedeli yerine geçmek üzere ödenmesine karar verilmesi talep edilen tazminat isteminin yasal dayanaktan yoksun olduğu izah edilmiştir.

18. Başvurucunun istinaf talebini inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dördüncü İdari Dava Dairesince 25/1/2018 tarihinde karar bozulmuştur. Kararın gerekçesinde savunma dilekçelerine karşı başvurucunun cevabının Orman Genel Müdürlüğüne tebliğ edilmeksizin karar verilmesinin hukuka aykırı olduğu vurgulanmıştır.

19. 7. İdare Mahkemesince bozma kararına uyularak 30/5/2018 tarihinde bir kez daha aynı gerekçeyle davanın reddine karar verilmiştir. Dairece 18/12/2018 tarihinde başvurucunun istinaf talebinin kesin olarak reddine karar verilmiştir.

20. Nihai karar, başvurucuya 31/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 14/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

E. 2020/13939 Sayılı Başvuruya Konu Dava Süreci

22. Başvurucu, başvuru konusu taşınmazının beş yıllık yasal süresi içerisinde kamulaştırma yapılmaması ve kamulaştırma şerhinin de kaldırılmaması nedeniyle oluşan zararlarının tazmini talebiyle İSKİ ve Orman Genel Müdürlüğü aleyhine 6/8/2018 tarihinde İstanbul 3. İdare Mahkemesinde (3. İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmıştır.

23. 3. İdare Mahkemesince 23/10/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde taşınmazın vasfı ile ilgili Kadastro Mahkemesinde açılmış olan davada verilen kararın henüz kesinleşmediği, gayrimenkulün aynına ilişkin davaların kesinleşmeden hüküm

ifade etmeyeceği, taşınmazın bir kısmının orman olup olmadığı kesinleşmeden taşınmaza hukuki el atıldığından bahisle talep edilen tazminat isteminin yasal dayanaktan yoksun olduğu izah edilmiştir.

24. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdari Dava Dairesince 11/3/2020 tarihinde başvurucunun istinaf talebinin kesin olarak reddine karar verilmiştir.

25. Nihai karar, başvurucuya 24/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 17/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

27. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun "Kamulaştırmada önce yapılacak işlemler ve idari şerh" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

"Kamulaştırmayı yapacak idare, kamulaştırma veya kamulaştırma yolu ile üzerinde irtifak hakkı kurulacak taşınmaz malların veya kaynakların sınırını, yüzölçümünü ve cinsini gösterir ölçekli planını yapar veya yaptırır; kamulaştırılan taşınmaz malın sahiplerini, tapu kaydı yoksa zilyetlerini ve bunların adreslerini, tapu, vergi ve nüfus kayıtları üzerinden veya ayrıca haricen yaptıracağı araştırma ile belgelere bağlamak suretiyle tespit ettirir.

İlgili vergi dairesi idarenin isteği üzerine taşınmaz mal ve kaynakların vergi beyan ve değerlerini, vergi beyanı bulunmadığı hallerde beyan yerine geçecek takdir edilecek değeri en geç bir ay içerisinde verir.

İdare kamulaştırma kararı verdikten sonra kamulaştırmanın tapu siciline şerh verilmesini kamulaştırmaya konu taşınmaz malın kayıtlı bulunduğu tapu idaresine bildirir. Bildirim tarihinden itibaren malik değiştiği takdirde, mülkiyette veya mülkiyetten gayri ayni haklarda meydana gelecek değişiklikleri tapu idaresi kamulaştırmayı yapan idareye bildirmek zorundadır. (Değişik cümle: 24/4/2001 - 4650/2 md.) İdare tarafından, şerh tarihinden itibaren altı ay içinde 10 uncu maddeye göre kamulaştırma bedelinin tespitiyle idare adına tescili isteğinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belge tapu idaresine ibraz edilmediği takdirde, bu şerh tapu idaresince resen sicilden silinir."

28. 2942 sayılı Kanun'un "Aynın ihtilaflı bulunması" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İdare, kamulaştırılması kararlaştırılan taşınmaz malın mülkiyeti üzerinde ihtilaf olup olmadığını, taşınmaz malın bulunduğu yerdeki tapu idaresi, kadastro müdürlüğü ve hukuk mahkemelerinden sorarak ve mahallinde araştırma yaparak tespit eder.

Yapılan araştırmalar sonucunda, taşınmaz malın tapuda kayıtlı olmakla birlikte mahkemede mülkiyeti üzerinde ihtilaf olduğu veya kadastrosu yapılmasına rağmen kadastro mahkemesinde davalı olduğunun tespit edilmesi halinde idarece, 10 uncu madde uyarınca hazırlanan belgelerin tamamı, taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine verilerek, taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, bu bedelin mülkiyet ihtilafıyla ilgili uyuşmazlığın sonucunda belli olacak hak sahibine peşin veya kamulaştırma 3 üncü maddenin ikinci fıkrasına göre yapılmış ise taksitle ödenmesi karşılığında idare adına tesciline karar verilmesi istenir.

Mahkemece, taşınmaz mal hakkındaki mülkiyet ihtilafı ile ilgili davanın tüm taraflarına, 10 uncu madde uyarınca tebligatların ve ilanların yapılması, taşınmazın kamulaştırma bedelinin yine bu maddedeki usule göre tespit edilmesi ve bu bedelin mülkiyet ihtilafıyla ilgili davanın sonucunda belli olacak hak sahibine ödenmek üzere idarece mahkemenin belirttiği bankaya 10 uncu madde uyarınca ve üçer aylık vadeli hesaba yatırılmasından sonra, bu bedelin ileride belli olacak hak sahibine ödenmesine ve taşınmaz malın idare adına tesciline karar verilir ve bu karar tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. 3 üncü maddenin 2 nci fıkrasına göre yapılan kamulaştırmalarda mahkemece belirlenecek kamulaştırma bedelinin ilk ve takibeden taksitleri de mahkemenin belirlediği bankadaki üçer aylık vadeli hesaplara yatırılır.

Mülkiyet ihtilafı ile ilgili davanın sonucunda, hak sahibi olduğuna mahkemece karar verilen kişinin müracaatı üzerine kamulaştırma bedelini tespit eden mahkemenin, paranın bu hak sahibine ödenmesi için bankaya yazacağı talimat üzerine para hak sahibine ödenir.

Bu maddede öngörülen işlemler, mahkemenin davetine uymayanlar olduğu takdirde ilgilinin yokluğunda yapılır.

..."

29. 2942 sayılı Kanun'un "Trampa yolu ile kamulaştırma" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

“Mal sahibinin kabul etmesi halinde kamulaştırma bedeli yerine, idarenin kamu hizmetine tahsis edilmemiş olan taşınmaz mallarından, bu bedeli kısmen veya tamamen karşılayacak miktarı verilebilir.

Kamulaştırma bedeli yerine verilecek taşınmaz malın değeri, idarenin ihale komisyonunca yoksa bu amaçla kuracağı bir komisyonca tespit edilir. Taşınmaz mal bedelleri arasındaki fark taraflarca nakit olarak karşılanır. Ancak idarenin vereceği taşınmaz malın değeri, kamulaştırma bedelinin yüzde yüzyirmisini aşamaz."

30. 23/1/2011 tarihli İSKİ İçmesuyu Havzaları Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) ''Özel hükümler'' kenar başlıklı 6. maddesinin (9) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

“Mutlak koruma alanlarında İdare tarafından yapılacak veya yaptırılacak arıtma tesisleri hariç, hangi maksatla olursa olsun hiçbir yapılaşmaya izin verilemez.

31. Yönetmelik'in ''Genel hükümler'' kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

''(1) Bu yönetmelikte açıklanmayan tüm hususlarda Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği’nin içmesuyu havzaları ile ilgili hükümleri uygulanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri uyarınca yasaklanmış olan yapı, tesis ve faaliyetler; içmesuyu havzaları için zararlı yapı, tesis ve faaliyetlerden sayılır. Bu yapı, tesis ve faaliyetleri yapanlar hakkında; İSKİ Genel Müdürlüğü tarafından 2560 sayılı İSKİ Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili diğer mevzuat uyarınca cezalandırılmaları için suç duyurusunda bulunulur.

(3) Bu Yönetmelik hükümlerinin uygulama esasları ve diğer hususlar, Yönerge ile belirlenir.''

32. 2015 yılında kabul edilen İSKİ İçmesuyu Havzaları Yönergesi'nin (Yönerge) ''Mutlak koruma alanlarında uyulması gereken hususlar'' kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

''(1) Mutlak koruma alanlarında uyulması gereken kurallar aşağıda sıralanmıştır:

a) Bu alanlar İdarenin bütçe imkânları doğrultusunda bir program dâhilinde kamulaştırılır. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığınca mutlak koruma alanlarında öncelikle kamulaştırılacak arazi ve yapıların tespiti yapılır ve kamulaştırılması Emlak ve İstimlâk Dairesi Başkanlığından talep edilir.

b) Kamulaştırılan bu alanlar ile kamu mülkiyetinde bulunan alanlarda suni gübre ve zirai mücadele ilaçları kullanılmamak, araziyi geçirimsiz hale getirmemek şartıyla İdare tarafından Ek-1 ve Ek-2 Tabloda yer alan ağaçların dikimi, gezi, seyir, park, bahçe ve peyzaj düzenlemeleri yapılır veya yaptırılır.

c) Bu Yönergenin 10 uncu maddesinin 3 üncü ve 4 üncü bentlerinde izin verilen yapı ve tesisler hariç olmak üzere, bu alanda hiçbir yapı yapılamaz.

ç) Bu alanlar için izin verilen ve bu maddede sıralanan faaliyetler dışında TIR parkı, açık otopark, yed-i emin parkı, açık/kapalı spor alanı/tesisi, sürücü kursu eğitim alanı, madencilik, toprak dökümü ve benzeri hiçbir yapı ve faaliyete izin verilemez.

d) Zorunlu hallerde, imar planı gereği yapılacak yolların bu alandan geçecek olan kısımlarında sadece ulaşımla ilgili işlevlerine gerekli tedbirlerin alınması şartı ile izin verilebilir."

33. Yönerge'nin ''İçme suyu havzalarının tüm koruma alanlarında yapılaşma, tesis ve faaliyetler ile ilgili diğer hükümler'' kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''...

(6) Mutlak ve kısa mesafeli koruma alanlarında; kamuya ait veya 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında yapı yapılmasının talep edilmesi veya fiili olarak yapıldığının arazide görülmesi durumunda bu koruma alanları ile ilgili kısıtlamalar yapıyı yapan/yaptıran kuruma yazılı olarak bildirilir. Kamu yararı, sosyal ihtiyaçlar, ekonomik durum, yerleşik alan içerisinde olup olmadığı, atıksu tedbirinin alınıp alınmadığı ve benzeri bakımdan gerekli değerlendirmelerin yapılarak söz konusu yapılaşmaya ruhsat ve izin verilip verilmemesi hususu, yapıları yapan/yaptıran kurumların sorumluluğundadır.

(7) Mutlak ve kısa mesafeli koruma alanlarında bu yönetmelikten önceki İçme Suyu Havzaları Yönetmeliği'nin yürürlüğe girdiği 25.05.2006 tarihinde, bu tarihten sonra koruma altına alınan havzalarda ise havza ilan tarihinde mevcut olan yapılar dondurulmuştur.

(8) Mutlak ve kısa mesafeli koruma alanlarında yeni mezarlık kurulamaz. 25.05.2006 tarihinde mevcut olan mezarlıklar ve bu tarihten sonra koruma altına alınan havzalarda da havza ilan tarihinde mevcut olan mezarlıklar ilgili idarelerin yetki ve sorumluluğundadır.

...''

34. Yönerge'nin ''Müştemilat türü yapılar'' kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

''(1) Mutlak koruma alanlarında su tankı, su deposu, gölgelik, tel çit, bahçe duvarı, sızdırmaz fosseptiği olan toplam 3 m2 (üç metrekare)'yi geçmeyen tuvalet maksatlı mobo, mevcut yapılara ait merdiven, balkon boşluklarının kapatılması ve benzeri unsurlar yapılabilir.

(2) Mutlak koruma alanı dışında kalan alanlarda branda, naylon ve benzeri malzemeden

yapılan kamp çadırı gibi portatif müştemilatlar, havuz, mevcut yapıya ait günlük ihtiyaca cevap verecek, toplamda 30 (otuz metrekare) m2'yi geçmeyen kümes, tuvalet, kömürlük, odunluk, garaj, depo türü müştemilat yapılması, su havzaları için zararlı yapı, tesis ve faaliyetlerden sayılmaz ve bu yapılar hakkında İdarece işlem tesis edilmez.''

35. Yönerge'nin ''Koruma alanlarında ziraat ve hayvancılık faaliyetlerine ilişkin hususlar'' kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''(1) Mutlak koruma alanlarında hiçbir ziraat ve hayvancılık faaliyeti yapılamaz. Suni gübre ve zirai mücadele ilaçları kullanılmamak şartıyla Ek-1 ve Ek-2 Tabloda yer alan ağaçların dikilmesine izin verilir''

36. Olay tarihinde yürürlükte bulunan 31/12/2004 tarihli ve 25687 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin ''Mutlak koruma alanı'' kenar başlıklı (mülga: RG-14/2/2018-30332) 17. maddesi şöyledir:

''Mutlak koruma alanı, içme ve kullanma suyu rezervuarının maksimum su seviyesinden itibaren 300 metre genişliğindeki şerittir. Söz konusu alanın sınırının su toplama havzası sınırını aşması hâlinde, mutlak koruma alanı havza sınırında son bulur. Bu alanda aşağıda belirtilen koruma tedbirleri alınır,

a) Maksimum su seviyesinden itibaren 300 metre genişliğindeki şerit kamulaştırılır. Kamulaştırma suyu kullanan idare veya idarelerce yapılır. Ancak 1988 yılı veya su temin projesinin yatırım programına alındığı tarih itibarıyla mevcut olan yapılarda bu alanda kamulaştırma yapılıncaya kadar, yapı inşaat alanında değişiklik yapmamak ve kullanım maksadını değiştirmemek şartıyla gerekli bakım onarım yapılabilir.

b) İçme ve kullanma suyu projesine ve mevcut yapıların kanalizasyon sistemlerine ait mecburi teknik tesisler hariç olmak üzere, bu alanda hiçbir yapı yapılamaz. Bu alanda kalan mevcut yapılar dondurulmuştur.

c) Çevre düzeni planına uyularak, bu alan içinde gölden faydalanma, piknik, yüzme, balık tutma ve avlanma ihtiyaçları için cepler teşkil edilir. Bu cepler su alma yapısına 300 metreden daha yakın olamaz.

d) Kamulaştırmayı yapan idarece gerekli görülen yerlerde alan çitle çevrilir veya koruma alanı teşkil edilir.''

37. Olay tarihinden sonra 28/10/2017 tarihli ve 30224 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik'in ''Mutlak koruma alanı'' kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''(1) Mutlak koruma alanı, içme-kullanma suyu temin edilen veya edilmesi planlanan tabii göl, baraj gölü ve göletlerin, maksimum su seviyesinden itibaren yatayda 300 metre genişliğindeki kara alanıdır. Söz konusu alanın sınırının içme-kullanma suyu havzası sınırını aşması hâlinde, mutlak koruma alanı, havza sınırında son bulur.

(2) İçme-kullanma suyu temin edilmesi amacıyla yapılması planlanan baraj gölü ve göletler ile su alınması planlanan tabii göllerin çevresinde, maksimum su seviyesinden itibaren içme-kullanma suyu alma yapısını merkez alan, yarıçapı 300 metre genişliğindeki alanın kara kısmındaki bölümü, içme-kullanma suyunu kullanan idare tarafından kamulaştırılır. İçme-kullanma suyunu kullanan idarece gerekli görülmesi durumunda yarıçapı 300 metre genişliğindeki alana ilave olarak mutlak koruma alanının bir kısmı veya tamamı

kamulaştırılabilir.

(3) İçme-kullanma suyu projesine ve mevcut yapıların kanalizasyon sistemlerine ait mecburi teknik tesisler haricinde hiçbir yeni yapı yapılamaz.

..."

2. Danıştay Kararı

38. Danıştay Altıncı Dairesinin 17/1/2017 tarihli ve E.2016/6106, K.2017/275 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...İSKİ İçmesuyu Havzaları Yönetmeliğinin 'Özel hükümler' başlıklı 6.maddesinin 1. fıkrasında, İstanbul'a su temin edilen ve edilecek olan içmesuyu havzaları ve derelerin EK-1'de gösterildiği, 'İçmesuyu havzalarında imar planlarında uyulması gereken esaslar' başlıklı 9. fıkrasının c bendinde; Mutlak koruma alanlarında İdare tarafından yapılacak veya yaptırılacak arıtma tesisleri hariç, hangi maksatla olursa olsun hiçbir yapılaşmaya izin verilemeyeceği, g bendinde İçme suyu havzalarında EK-1'de isimleri verilen derelerin, orman alanları ve tarımsal niteliği korunacak alanlar dışında kalan kısımlarında; ıslah projesine uygun olarak bu derelerin ıslah kesitinin her iki yanında; temizlik, bakım ve onarımlarının yapılabilmesi maksadıyla imar planlarında en az on metrelik dere işletme bandı ayrılır. Dere ıslah alanı ile dere işletme bandları idarece kamulaştırılacağı, düzenlenmiştir.

Yukarıdaki mevzuat hükümlerinden 'havzanın mutlak koruma alanı' ile 'derenin koruma bandının' farklı kavramlar olduğu, havza mutlak koruma alanının; İçme ve kullanma suyu temin edilen ve edilecek olan suni ve tabii göller etrafında en yüksek su seviyesinde, su ile karanın meydana getirdiği çizgiden itibaren yatay 300 metre genişliğindeki kara alanı olduğu, havzanın mutlak koruma alanı içerisinde yapılaşma yasağı olduğundan bu alanda yer alan taşınmazların kamulaştırılmalarının zorunlu olduğu, havzayı besleyen derelerin dere işletme bandının ise; İSKİ içmesuyu havzaları yönetmeliği EK-1'de isimleri verilen derelerin, orman alanları ve tarımsal niteliği korunacak alanlar dışında kalan kısımlarında; ıslah projesine uygun olarak bu derelerin ıslah kesitinin her iki yanında; temizlik, bakım ve onarımlarının yapılabilmesi maksadıyla imar planlarında en az on metrelik bandı ifade ettiği ve dere işletme bandının da kamulaştırılmasının zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

..."

B. Uluslararası Hukuk

39. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Halide Demirel, B. No: 2017/17378, 13/2/2020, §§ 36-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu, içme suyu mutlak koruma alanında bulunan ve 16/6/1995 yılında kamulaştırma şerhi konulan taşınmazının aradan geçen uzun süreye rağmen hâlen kamulaştırılmaması nedeniyle arazinin değerinin düşürüldüğünü ve kullanımı ile satışının engellendiğinden yakınmaktadır.

42. Başvurucu, taşınmazın bulunduğu bölgedeki arazilerin değeri eşit olduğu hâlde su havzasında olmayan arazilerin imara açılmasıyla değerlerinin arttığı ancak kendi taşınmazının su havzasında olması nedeniyle kamulaştırma yapılsa bile değerinin arada %250 fark olacak şekilde düştüğünü öne sürmüştür. Başvurucu ayrıca idarenin su havzası ilan edilen taşınmazı su temin etmek ve su satıp para kazanarak menfaat temin etmesine rağmen %250 fark olacak şekilde taşınmazının değerinin düşmesine sebebiyet verilmesi nedeniyle şahsi olarak büyük zarara uğratıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu bu değer kaybına işaret ederek başvuru konusu davada talebinin kamulaştırma yapılması değil hukuka aykırı olarak kamulaştırma yapılmaması ve şerhin kaldırılmaması nedeniyle oluşan zararlarının giderilmesi olduğunu belirtmiştir.

43. Başvurucu 1995 yılında kamulaştırma şerhi konulan tüm arazilerin kamulaştırılmasına rağmen başvuru konusu taşınmazın kamulaştırılmadığını, 2015 yılında kamulaştırma için uzlaşma yazısı gönderildiği hâlde gerekliliklerinin yerine getirilmediğini ve takas yoluyla kamulaştırma yapılması talebinin de kabul edilmediğini ifade etmiştir. Diğer taraftan daha önce açtığı kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasında alınan ilk bilirkişi raporlarında tespit edilen taşınmazın değerinin çok altında bedelin kabul edilmesi ve bozma kararıyla bedelin daha da düşürülmesine sebebiyet verileceğinden davadan feragat etmek zorunda kaldığını vurgulamıştır.

44. Başvurucu ayrıca Orman Genel Müdürlüğünün 2002 yılında taşınmazın orman olmadığına dair yazılı beyanına rağmen 2013 yılında taşınmazın orman olduğunu iddia ederek kadastro mahkemesinde dava açması ve davanın uzun süredir sonuçlanmaması nedeniyle mağdur olduğunu beyan etmiştir. Başvurucu bununla birlikte kadastro mahkemesinde başvuru konusu taşınmazın orman niteliğinde olduğu iddiasıyla yapılan yargılamada alınan dört bilirkişi raporunda da arazinin orman olmadığının belirtildiğini ve nihayetinde kadastro mahkemesince de başvuru konusu taşınmazın orman niteliğinde olmadığına karar verildiğini zikretmiştir.

45. Sonuç olarak başvurucu bu gerekçelerle adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

46. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

47. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun

taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. "

48. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkı dışında eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucunun asıl şikâyetinin taşınmazın mutlak koruma alanında kalması nedeniyle konulan kamulaştırma şerhine rağmen uzun süredir kamulaştırma yapılmaması ve kamulaştırma şerhinin de kaldırılmamasından dolayı oluşan zararların tazmin edilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucunun bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

49. 2942 sayılı Kanun'un 24/4/2001 tarihli ve 4650 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle değiştirilen 7. maddesinin üçüncü fıkrasında idare tarafından, kamulaştırma şerh tarihinden itibaren altı ay içinde kamulaştırma bedelinin tespitiyle idare adına tescili isteğinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belge tapu idaresine ibraz edilmemesi durumunda şerhin tapu idaresince resen sicilden silineceği düzenlenmiştir.

50. Somut olayda kamulaştırma şerh tarihinden itibaren altı ayın çok üzerinde yirmi beş yıl geçmesine ve kamulaştırma işlemleri yapılmamasına rağmen tapu idaresince şerhin sicilden silinmediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucu da başvuru konusu davadan önce şerhin kaldırılmasına yönelik talepte bulunduğunu veya dava açtığını ortaya koyamamıştır.

51. Buna göre hem idare hem de başvurucunun pasif tavrı nedeniyle kamulaştırma şerhinin silinmediği anlaşılmış ise de taşınmazın su havzası mutlak koruma alanında kalmasından dolayı kamulaştırılması zorunlu taşınmazlardan olması nedeniyle başvurucunun kamulaştırma şerhinin silinmesine yönelik etkili hukuk yollarını tüketmediği söylenemez. Zira tapu kaydında kamulaştırma şerhi olmasa dahi mutlak koruma alanında kalan taşınmazların kamulaştırılması gerektiği ilgili mevzuatta düzenlenmiştir.

52. Dolayısıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

53. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruya konu taşınmazın başvurucu adına tapuda kayıtlı olduğu anlaşıldığına göre Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkün varlığında tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

54. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve sahibi olduğu şey üzerinde tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

55. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

56. Mutlak koruma alanında kalan taşınmazlarda yapılaşmaya izin verilemeyeceği gibi tarım ve hayvancılık da yapılamayacağı ve kamulaştırılması gerektiği ilgili düzenlemelerde belirtilmiştir. Buna göre mutlak koruma alanında kalan taşınmaz maliki başvurucunun mülkü üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunmasının engellediği ve başvurucunun mülkiyet hakkına müdahalenin mevcut olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Öte yandan söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

57. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

58. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

59. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

60. Somut olayda başvurucunun maliki olduğu taşınmazın yukarıda belirtilen kanun ve yönetmelik hükümleri nedeniyle -kullanma, yararlanma haklarına yönelik olarak- bazı kısıtlamalara tabi tutulduğu anlaşılmıştır (bkz. §§ 27-37). Bu kanun ve yönetmelik hükümlerinin belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğunda bir tereddüt bulunmadığından müdahalenin kanuni dayanağı mevcuttur.

ii. Meşru Amaç

61. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

62. Anayasa'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu; çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirlenmesini önlemenin devlet ile vatandaşların ödevi olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan yapılaşmanın fen, sağlık ve çevre şartlarına uygunluğunun sağlanması, buna ilişkin düzenlemelerde kamu yararı bulunduğu kabul edilmelidir (Süleyman Günaydın, B. No: 2014/4870, 16/6/2016, § 71).

63. Belirli kısıtlamalar içeren yasal mevzuat hükümlerinin etkisi değerlendirilirken taşınmazların bulunduğu İstanbul'un nüfus yoğunluğunun ve önümüzdeki yıllarda kullanılabilir temiz suya olan ihtiyacının da gözönünde bulundurulması gerekir. Temiz suya erişimin sürdürülmesinin hayati önem taşıdığı dikkate alındığında su havzalarının kirlenmesinin önlenmesi için bir kısım tedbirin alınması ve yasakların getirilmesi sonucu oluşan müdahalenin meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmiştir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

64. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk

devleti anlayışıyla bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

65. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

66. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

67. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan malların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve kanun koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında olması gereken adil denge, başvurucuya tazminat ödenmesi veya başvurucunun zararının başka yollarla telafi edilmesi şartıyla sağlanabilir (Hüseyin Akbulut ve Yusuf Akbulut, B. No: 2014/7643, 6/4/2017, § 32).

68. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

69. Dünyada artan nüfus, iklim değişikliği sebebiyle yağışların düzensizleşmesi ve yer altı su kaynaklarının gittikçe azalması sonucunda kullanılabilir temiz suya olan ihtiyacın her geçen gün arttığı açıktır. Somut olayda da kamu makamlarının kullanılabilir temiz suyun kesintisiz şekilde temin edilmesi ve bu maksatla su kaynaklarının korunması amacıyla yukarıda atıf yapılan yasal düzenlemeleri getirdiği hususunda bir duraksama bulunmamaktadır. Dolayısıyla su kaynaklarının korunmasındaki zaruriyet çerçevesinde yasal düzenleme yapılması hususunda kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin mevcut olduğuna dikkat çekmek gerekir. Bu kapsamda, kamulaştırma şerhi konulan taşınmazın mutlak koruma alanında kalmasından dolayı uygulanan kısıtlamaların öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre somut

olayın elverişlilik ve gereklilik kriterlerinin tartışılmasını gerektiren bir yönü bulunmamaktadır.

70. Somut olayda 46.000 m² yüz ölçümündeki çiftlik arazisi niteliğindeki taşınmazın 38.409 m²lik kısmının içme suyu mutlak koruma alanında kalması nedeniyle 16/6/1995 tarihinde kamulaştırma şerhi düşülmüş ve aradan geçen uzun süreye rağmen söz konusu taşınmaz kamulaştırılmadığı gibi kamulaştırma şerhinin de tapu sicilinden silinmediği anlaşılmaktadır. Başvurucu bu sürede taşınmazının kamulaştırılmaması nedeniyle arazinin değerinin düşürülmesinden, kullanımı ile satışının engellendiğinden ve bu kısıtlamalar nedeniyle oluşan zararlarının karşılanmamasından yakınmaktadır.

71. Derece mahkemelerince taşınmazın orman vasfında olduğu iddiasıyla kadastro mahkemesinde açılmış olan davada verilen kararın henüz kesinleşmediği, gayrimenkulün aynına ilişkin davaların kesinleşmeden hüküm ifade etmeyeceği, taşınmazın bir kısmının orman olup olmadığı kesinleşmeden açılan davaların yasal dayanaktan yoksun olduğu kabul edilmiştir (bkz. §§ 17, 23).

72. Öncelikle kadastro mahkemesinde görülen davanın orman kadastrosuna ilişkin olduğu ve uyuşmazlık konusu taşınmazın daha önceden kesinleşen arazi kadastrosunda tapu kaydına dayalı olarak tapu malikleri adına tescil edildiği ve taşınmazın hâlen başvurucu adına kayıtlı olduğu vurgulanmalıdır. Buna göre kadastro mahkemesinde dava konusu olan hususun taşınmazın mülkiyetinden ziyade başvurucunun adına tapuda kayıtlı olan taşınmazın vasfının orman olup olmadığına ilişkin olduğuna ve kadastro mahkemesince taşınmazın tamamının veya bir kısmının orman niteliğinde olduğuna karar verilmesi durumunda dahi 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesi uyarınca başvurucunun tazminat davası açılabilme imkânına sahip olduğuna değinmek gerekir. Öte yandan taşınmazın mülkiyeti ihtilaflı kabul edilse bile başvuru konusu taşınmazın mutlak koruma alanında kalan kısımlarının 2942 sayılı Kanun'un 18. maddesine göre kamulaştırma işlemlerinin yapılması gerekirken kadastro mahkemesindeki davanın kesinleşmemesi gerekçesine dayanılarak idarenin kamulaştırma ödevini yerine getirmediğini vurgulamak gerekir.

73. Bununla birlikte başvurucunun 20/5/2009 tarihinde açtığı kamulaştırmasız el atma nedenine dayalı açtığı tazminat davasında kısmen de olsa 19/7/2012 tarihinde davanın kabulüne karar verilerek el atılan taşınmazın bedeli 2.671.146 TL olarak tespit edilmiştir. Ancak başvurucu zaten düşük tespit edildiğini iddia ettiği bu bedelin bozma kararı sonrasında daha da düşürüleceği düşüncesiyle davadan feragat etmiştir. Bu noktada Pendik 1. Asliye Hukuk Mahkemesince alınan 23/9/2010 tarihli bilirkişi heyet raporunda başvuru konusu taşınmazın 40.100 m²lik kısmına el atıldığının tespit edildiğine işaret etmek gerekir (bkz. §§ 12, 13).

74. Başvurucu, mutlak koruma alanında kalan tapulu taşınmazının kamulaştırılması gerekirken uzun süredir kamulaştırılmadığı ve kamulaştırma şerhi nedeniyle zarara uğradığı iddiası ve itirazlarını aşamalarda ve kanun yollarına yaptığı başvurularda dile getirmiştir. Ancak derece mahkemelerince bu hususta bir değerlendirme yapılmadan davaların reddine karar verilmiştir. Hâlbuki orman olup olmadığı kadastro mahkemesinde uyuşmazlık konusu olsa da tapulu taşınmazın başvurucun açtığı kamulaştırmasız el atma nedenine dayalı tazminat davasında da ortaya konulduğu gibi mutlak koruma alanında kalması nedeniyle yukarıda zikredilen mevzuat uyarınca bir kısım kısıtlamalara tabi olduğu ve bu kısıtlamaların taşınmazdan yararlanmayı olumsuz etkilediği tartışmasızdır.

75. Bu durumda somut olayda, derece mahkemelerinin kararlarının başvurucunun davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan iddia ve itirazlarına ve kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasında de ortaya konulmuş olan olgulara cevap verecek nitelikte yeterli ve ilgili bir gerekçe içermediği anlaşılmaktadır.

76. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvurucunun bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge, başvurucu aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

77. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

78. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

79. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

80. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

81. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

82. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu

doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

83. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvencelerinin derece mahkemelerince yerine getirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvurularda ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

84. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, ihlal sonucuna uygun olarak tazminata hükmedilmesinden ibarettir. Tazminat miktarının belirlenmesi hususu ise bu konuda uzmanlaşmış derece mahkemelerinin takdirindedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. İdare Mahkemesine ve İstanbul 7. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

85. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

86. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL ve 364,60 TL harçtan oluşan toplam 811,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine (E.2018/464, K.2018/987) ve İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2018/1533, K.2019/2294) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL ve 364,60 TL harçtan oluşan toplam 811,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMA TOMRUK

B. No: 2019/3157 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3157

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMA TOMRUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3157)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 8/2/2022 - 31744

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Sema TOMRUK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu bankasına ait hisse senedinin nominal değerinin güncellenmemesi ve kanunla düşürülmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1942 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir. Başvurucunun murisi S.T. 1955 yılında Halk Bankası Anonim Şirketinin (Banka) 100 TL itibari değerli bir adet hisse senedini satın almıştır.

9. Banka 8/6/1933 tarihli ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu'yla 3.000.000 TL sermayeli olarak kurulmuştur. Banka 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (233 sayılı KHK) ile kamu iktisadi teşebbüsüne dönüştürülmüş, 2000 yılında ise bu statüden çıkarılmıştır. Banka, kurulduğu günden beri birçok defa bedelli sermaye artırımına gitmiş; bunlardan Bankanın 233 sayılı KHK'ya tabi olduğu 1984-2000 tarihleri arasında yapılanlar hariç hissedarlara rüçhan hakkı tanınmıştır. Ancak hiçbir hissedar bu hakkını kullanmamıştır. Sermaye artırım bedellerinin tamamı Hazine tarafından ödenmiştir. 1984-2000 yılları arasında yapılan sermaye artırımlarında ise kanun gereği ortaklara rüçhan hakkı tanınmamış, bu dönemdeki tüm artırımlar Hazinece ödenmiştir. Bankanın 2012 yılındaki sermayesi 1.250.000.000 TL olup bunun Hazineye ait olanı ile halka arz edileni dışında kalanının oranı %0,04 şeklindedir.

10. 28/3/2007 tarihli ve 5615 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 15/11/2000 tarihli ve 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun'a eklenen geçici 9. maddeyle Özelleştirme İdaresi Başkanlığı dışındaki hissedarlara ait 100 TL itibari değerli hisse senetleri 1 YTL itibari değerli 1 adet hisse senedine tamamlanmıştır. S.T.nin 100 TL itibari değerli hissesi bu Kanun gereğince 1 YTL itibari değerli hâle gelmiştir.

11. S.T.nin hissesi 2008 yılında başvurucuya devredilmiştir.

12. Başvurucu 18/3/2014 tarihinde Ankara 10. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, 100 TL hisse bedelinin Bankanın güncel sermayesine orantılı olarak uyarlanması ve hissenin değerinin 1 YTL olarak tespitine ilişkin işlemin iptal edilerek güncel rayice uygun olarak tespit edilmesi talep edilmiştir.

13. Mahkemece bilirkişi görüşüne başvurulmuştur. Bir bankacı, bir hukukçu ve bir mali müşavirden oluşan bilirkişi heyetince hazırlanan 3/4/2015 havale tarihli raporda, rüçhan hakkı sahiplerinin bedelli sermaye artırımlarının hiçbirine katılmadığı ve artırılan bedelin tamamının Hazine tarafından ödendiği not edilmiştir. Raporda 1984-2000 yılları arasında yapılan sermaye artırımında ortaklara rüçhan hakkı tanınmamasının sebebinin Bankanın 233 sayılı KHK kapsamına alınması olduğu ifade edilmiştir. Raporda 5615 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 4603 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9. madde gereğince hisselerin yeni Türk lirasına dönüştürülmesi işleminin doğrudan kanunla yapıldığı ve Bankanın bunda bir sorumluluğunun bulunmadığı vurgulanmıştır. Raporda ayrıca hissenin itibari değerinin 100 TL'den 1 YTL'ye dönüştürülmesi sebebiyle başvurucunun bir zararının bulunmadığı değerlendirilmiştir.

14. Mahkeme 2/11/2015 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde bilirkişi raporuna atıfla 1984-2000 dönemi hariç sermaye artırımlarında ortaklara rüçhan hakkı kullanma imkânı sağlandığı, 1984-2000 döneminde yapılan sermaye artırımlarında ortaklara rüçhan hakkı tanınmamasının Bankanın kamu iktisadi teşebbüsü statüsüne alınmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca hissenin itibari değerinin 100 TL'den 1 YTL'ye

dönüştürülmesinin doğrudan kanunla yapıldığı ifade edilmiş ve bu sebeple davanın reddi gerektiği açıklanmıştır.

15. Başvurucu, dava dilekçesindekinin benzeri iddialarla karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Daire) 25/10/2017 tarihinde mahkeme kararını onamıştır.

16. Başvurucu 31/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başvurucu aynı zamanda karar düzeltme yoluna da başvurmuştur. Karar düzeltme istemi Dairenin 9/10/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 5615 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 4603 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9. madde şöyledir:

"Türkiye Halk Bankası A.Ş.'nin ödenmiş sermayesini oluşturan hisselerin 9/12/2004 tarihli ve 5274 sayılı Türk Ticaret Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında Yeni Türk Lirasına intibakını sağlamak üzere; ödenmiş sermaye içerisinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı dışındaki hissedarlara ait 100 TL itibarî değerli hisse senetleri; 1 YTL itibarî değerli 1 adet, 500 TL itibarî değerli hisse senetleri; 1 YTL itibarî değerli 5 adet ve 1 .000 TL itibarî değerli hisse senetleri;1 YTL itibarî değerli 10 adet hisse senedine tamamlanır. Bu tamamlama işlemi, Banka sermayesi artırılmaksızın, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının hisselerinin yeteri miktarda devri yoluyla bedelsiz olarak yapılır. Ayrıca, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının farklı itibarî değerlerdeki hisseleri 1 YTL itibarî değerlihisselereçevrilir. Buşekilde yapılacak tamamlama işlemleri, Bankanın hisse senetleri Pay Defterine işlenir. Türk Ticaret Kanununun nama yazılı hisse devirlerine ilişkin hükümleri uygulanmaz.

Söz konusu işlemlere ilişkin olarak yapılacak ana sözleşme değişikliğinde 9/12/2004 tarihli ve 5274 sayılı Türk Ticaret Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri uygulanır ve anılan değişikliğin Ticaret Siciline tescil ettirilmesini takiben eski hisse senetleri hüküm ifade etmez. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren azamî iki ay içerisinde, bu madde kapsamında yapılacak ana sözleşme değişikliği mevcut mevzuat uyarınca gerçekleştirilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, hisse değerinin 100 TL'den 1 YTL'ye düşürülmesi ve 233 sayılı KHK ile rüçhan haklarının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca içinde bulunduğu belirsiz ve güvensiz durumun makul sürede giderilemediğini, idare lehine yorum yapıldığını belirterek adil yargılama hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde, Bankanın bugüne kadar yaptığı tüm sermaye artırımlarının bedelli olduğu ve sermaye artırımları dönemlerinde tüm hissedarlara rüçhan hakkı tanınarak sermaye artırımına katılma imkânı verildiği ancak hiçbir hissedarın bu hakkı kullanmadığı belirtilmiştir. Bakanlık; sermaye artırımlarının hiçbirine katılmayan başvurucunun

hissesinin oranının azalmasına kendisinin sebebiyet verdiğini, kamunun bir müdahalesinin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Bakanlık, hissenin eski Türk lirasından yeni Türk lirasına uyarlanması işleminin değerinde bir düşüşe sebebiyet vermediğini vurgulamıştır. Bakanlık bu nedenle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin aksi görüşte olması hâlinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu ve ölçülü olduğunu değerlendirmiştir.

22. Bakanlık, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak ise yargılamanın başlangıcı olarak 18/3/2014 tarihinin, bitişi olarak ise 9/10/2019 tarihinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

23. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, esas itibarıyla başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır. Başvurucu, yargılamanın başlangıcı olarak 2011 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yaptığı ancak ulusal hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunan başvurunun tarihinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

24. Başvurucu başvuru formunun 11. sayfasında "içinde bulunduğu belirsiz ve güvensiz durumun makul sürede giderilemediği"ni, idare lehine yorum yapıldığını belirterek adil yargılama hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun içinde bulunduğu belirsiz ve güvensiz durumun makul sürede giderilemediği ibaresini kullanmış olmasından hareketle makul sürede yargılanma hakkı şikâyetinde bulunduğu söylenemez. Başvurucunun anılan ibareyi makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir şikâyette bulunmaktan ziyade mağduriyetinin ağırlığını ifade etmek amacıyla kullandığı izlenimi edinilmiştir.

25. Başvurucunun başvuru formundaki şikâyetlerini açık ve net bir biçimde ifade etme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu bağlamda başvurucu gerek olay ve olguları aktarırken gerekse anayasal şikâyetlerini formüle ederken muğlaklığa mahal vermeyecek açıklıkta bir dil kullanma yükümlülüğündedir. Somut olayda ise başvurucunun makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir şikâyette bulunduğu anlaşılamamaktadır. Öte yandan başvurucu, başvuru formunda makul sürede yargılanma hakkıyla ilgili olarak herhangi bir olguya da yer vermemiştir. Bu koşullarda başvurucunun makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir şikâyet öne sürdüğü sonucuna ulaşılamamaktadır. Bu sebeple inceleme sadece mülkiyet hakkıyla sınırlı olarak yapılacaktır.

26. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

27. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

28. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31). Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

29. Başvurucu, Bankanın bir adet hisse senedine sahip olduğuna göre mülkün varlığı noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır.

30. Anayasa Mahkemesince ikinci olarak tespit edilmesi gereken husus başvurucunun mülküne herhangi bir müdahalede bulunulup bulunulmadığıdır.

31. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Bu bağlamda mülkün ekonomik değerini azaltan veya mülkten umulan ekonomik faydadan mahrum kalınmasına neden olunan kamusal işlemlerin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir.

32. Başvurucu, temel olarak hissesinin değerinin güncellenmemesinden ve itibari değerinin 100 TL'den 1 YTL'ye düşürülmesinden yakınmaktadır.

33. Başvurucunun murisinin Bankanın hissesini satın aldığı 1955 yılından bu yana gerçekleştirilen tüm sermaye artışlarının bedelli olduğu anlaşılmaktadır. Bu sermaye artışlarında -1984-2000 döneminde yapılanlar hariç- tüm ortaklara rüçhan hakkı tanınmış ancak başvurucunun murisi dâhil hiçbir ortak tarafından bu hak kullanılmamıştır. Tüm sermaye artış bedellerinin Hazine tarafından ödenmiş olması sebebiyle Hazinenin hissesinin oranı artmıştır. Hazinenin tüm sermaye artışlarını karşılayarak hissesinin oranının artmış olmasından hareketle başvurucunun hissesinin değerinin düştüğü söylenemez. Diğer bir ifadeyle başvurucunun hissesinin oransal olarak azalmış olması değerinin de azaldığı anlamına gelmez. Sermayesi artırılan Bankanın toplam değeri artsa da başvurucunun hissesinin değeri azalmamıştır. Öte yandan bedelli sermaye artırımları sonucu Bankanın toplam mevcudu ve değeri artsa da bu artıştan, sermaye artırımına katılmamış ve bedel ödememiş ortakların yararlanması düşünülemez. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı şirket hissedarlarının hisse oranının sabit kalmasını veya bedelli olarak artırılan sermayeye tüm hissedarların -bedel ödemeseler bile- aynı oranda hissedar olmasını güvence altına almamaktadır. Aksi durumda sermaye artırımına katılmamış ortaklar sebepsiz zenginleşmiş olur. Dolayısıyla başvurucunun hissesinin şirketin mevcut sermaye durumuna göre güncellenerek uyarlanması gerektiği iddiasının hiçbir temeli bulunmamaktadır.

34. Bankanın kamu iktisadi teşebbüsü statüsüne dâhil edilmiş olduğu 1984-2000 yılları

arasındaki sermaye artırımlarına ortakların katılamamış olması, başvurucunun murisinin ortaklık haklarının kullanımını etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte 1984-2000 döneminde gerçekleşen sermaye artırımlarına ortakların katılmamasının hukuka uygun olup olmadığı meselesi mevcut başvurunun konusu değildir. Eldeki başvurunun temel meselesi 1955 tarihinde edinilen ve nominal değeri 100 TL olan hissenin Bankanın mevcut sermayesi oranında güncellenmesi gerekip gerekmediğidir. 1984-2000 yılları arasındaki sermaye artışlarına ortakların katılmasına müsaade edilmemesinin anayasallığı tartışılabilir nitelikte olsa da bu dönemde yapılan sermaye artışlarının tamamının Hazine tarafından ödendiği ve başvurucunun herhangi bir ödemede bulunmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla 1984-2000 yılları arasında yapılan sermaye artışlarıyla şirketin mevcuduna eklenen ekonomik değerden başvurucunun 1955 tarihindeki hissesi oranında yararlanması gerektiği iddiası da temelsizdir.

35. Son olarak 5615 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle 4603 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9. maddeyle başvurucuya ait 100 TL itibari değerli hisse senedinin 1 YTL itibari değerli 1 adet hisse senedine tamamlanmasının da incelenmesi gerekir. Anılan işlemin temel sebebinin Türk lirasından altı sıfır atılması olduğu anlaşılmaktadır. Kanun koyucu Türk lirasıyla işlem gören hisse senetlerini yeni Türk lirasına dönüştürmüştür. Bu dönüştürme işlemi yapılırken başvurucu bir zarara uğratılmamış aksine başvurucunun lehine davranılmıştır. Başvurucunun 100 TL itibari değerli hisse senedi yeni Türk lirası ile 0,0001 iken değinilen kanun hükmü ile 1 YTL'ye çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu işlem sebebiyle başvurucunun hisse senedinin ekonomik anlamda zarara uğraması söz konusu değildir.

36. Bu durumda başvurucunun kendisine tanınan usule ilişkin tüm imkânlardan yararlandığı hâlde kamu makamlarınca mülkiyet hakkına müdahale edildiğini ispatlayamadığı kanaatine varılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğunun temellendirilememesi sebebiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FENER MADEN YAPI İNŞAAT OTELCİLİK TURİZM VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/4977 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4977

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FENER MADEN YAPI İNŞAAT OTELCİLİK TURİZM VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4977)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 20/1/2022-31725

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Fener Maden Yapı İnşaat Otelcilik Turizm ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mehmet Suat ALAYBEYOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın kıyı kenar çizgisi içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesine rağmen tazminat ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, turizm ve otelcilik işiyle iştigal eden bir limitet şirkettir.

A. Olayın Arka Planı

9. Zonguldak ili Karadeniz Ereğlisi ilçesi Göktepe köyünde kâin 649 parsel numaralı taşınmaz 1983 yılından önceki bir tarihte yapılan kadastro çalışması sonucu A.B. adına tespit ve tescil edilmiştir.

10. Hazine tarafından 21/5/1996 tarihinde Karadeniz Ereğli 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) açılan davayla taşınmazın kıyı kenar çizgisinin içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesine ve tespit dışı bırakılmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

11. Mahkeme tarafından 13/6/1996 tarihinde Tapu Sicil Müdürlüğüne yazı yazılarak "Davalıdır." şerhinin tapu siciline işlenmesi talep edilmiştir. Tapu Sicil Müdürlüğü tarafından bu talep yerine getirilerek "Davalıdır. 19.06.1996 Yev:1096" şerhi tapu sicilinin beyanlar hanesine işlenmiştir.

12. Yargılama devam ederken A.B.nin mirasçıları 24/1/2008 tarihinde 500.000 TL bedelle taşınmazı başvurucuya satmıştır. Bu tarihten sonra başvurucu, davalı olarak davaya dâhil edilmiştir.

13. Yargılama sırasında birkaç kez karar verilip Yargıtay tarafından bozulduktan sonra Mahkemece en son 12/7/2012 tarihinde verilen kararla taşınmazın tapusunun iptaline ve taşınmazın tespit dışı bırakılmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, taşınmazın denizin doldurulması suretiyle oluşturulduğu ve tarıma elverişli olmadığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca taşınmazın özel mülkiyete konu olmasının hukuken mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Karara yönelik temyiz istemi Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 10/12/2013 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar düzeltme isteminin aynı Dairenin 24/6/2014 tarihli kararıyla reddi üzerine karar kesinleşmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Tazminat Davası Süreci

14. Başvurucu 15/7/2014 tarihinde 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine dayalı olarak Hazine aleyhine tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde, taşınmazın tapusunun tazminatsız olarak iptal edilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, satın alma bedeli olarak ödediği 500.000 TL'nin güncellenip tazminat olarak ödenmesi talebinde bulunmuştur.

15. Mahkeme 27/10/2015 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, resmî satış senedinin arkasında "Davalıdır. 19.06.1996 Yev:1096" ibaresi yazılı olduğuna ve tarafların senedin bu kısımda imzalarının bulunduğuna dikkat çekilmiştir. Kararda, 4721 sayılı Kanun'un 1020. maddesinde yer alan ve kimsenin tapu sicilindeki kaydı bilmediğini iddia edemeyeceğini ifade eden hükme atıfta bulunularak başvurucunun taşınmazın davalı olduğuna ilişkin şerhi tapu sicilinde görmesine rağmen taşınmazı satın almasının basiretli bir iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğüne aykırı olduğu ifade edilmiştir. Kararda ayrıca

başvurucunun Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin önceki malikler aleyhine kararı bozması üzerine davanın ilk derece mahkemesinde derdest olduğu sırada taşınmazı satın aldığına da vurgu yapılmıştır. Kararda son olarak kanun koyucunun tacirlere basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğü yüklediği hatırlatılarak tazminat isteminin reddi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

16. Mahkeme kararı Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin (Daire) 5/7/2018 tarihli kararıyla oyçokluğuyla onanmıştır. Karara muhalif kalan üye, eski malike tanınan haklardan yeni malikin de yararlanması gerektiğini ifade etmiştir.

17. Karar düzeltme istemi, Dairenin 17/1/2019 tarihli kararıyla yine aynı üyenin karşıoyu ve oyçokluğuyla reddedilmiştir. Başvurucu 4/2/2019 tarihinde kararı öğrendiğini belirtmiştir.

18. Başvurucu 18/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda geçen deyimlerden;

Kıyı çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını,

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı,

...

ifade eder."

20. 3621 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır."

21. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi şöyledir:

"Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.

Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder.

Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür."

22. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/11/2009 tarihli ve E.2009/4-383, K.2009/517 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Bu aşamada, kadastro işlemlerinden doğan zararın, tapu sicilinin tutulmasından kaynaklanan zarar kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunun açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

...

Davaya konu somut olayda, yapılan kadastro işlemine süresi içinde Hazine adına itiraz etmekle yükümlü olan görevliler üzerlerine düşen görevlerini yapmamışlardır. Tapu işlemleri kadastro tespiti işlemlerinden başlayarak birbirini takip eden işlemler olduğundan ve tapu kütüğünün oluşumu aşamasındaki kadastro işlemleri ile tapu işlemleri bir bütün oluşturduğundan, bu kayıtlarda yapılan hatalardan T.M.K. 1007 anlamında Devletin sorumlu olduğunun kabulü gerekir.

Burada Devletin sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Kusursuz sorumluluk tapu siciline bağlı çıkarların ve ayni hakların yanlış tescili sonucu değişmesi yada yitirilmesi ile bu haklardan yoksun kalınması temeline dayanır. Çünkü sicillerin doğru tutulmasını üstlenen ve taahhüt eden Devlet, gerçeğe aykırı ve dayanaksız kayıtlardan doğan zararları da ödemekle yükümlüdür. Bu itibarla, kadastro görevlilerinin dayanaksız yada gerçek hukuksal duruma uymayan kayıtlar düzenlemelerini ve taşınmazın niteliğinde yanlışlıklar yapmalarını da aynı kapsamda düşünmek gerekir.

...

Sonuç itibariyle; davacının, Devletin kusursuz sorumluluğundan kaynaklanan bir zararının oluştuğu ve bu zararın tazminini Devletten isteyebileceği, Devletin kadastro işlemlerinden kaynaklanan sorumluluğunun da TMK’nun 1007.maddesi kapsamında olması gerektiği, bu nedenle görülmekte olan davanın adli yargıda bakılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

..."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) davanın esasını teşkil eden zararı giderecek tazminatın ulusal mahkemeler tarafından hesaplanması gereken hâllerde kendini bu konuda karar vermeye yetkili görmemektedir. Doğrusu AİHM, kamulaştırılan yerin değerini belirleyecek ve buna karşılık ödenecek tazminatın kriterlerini belirlemede kendini Türk mahkemelerinin yerine koyamaz. Ne var ki somut olaydaki dava dosyası içeriğine göre AİHM, başvurucunun ulusal mahkemelerce hükmedilen tazminat bedelinin mülkün değeri ile makul bir bağlantı kurmadığını gösterebildiğini gözlemlemektedir (Yıltaş Yıldız Turistik Tesisleri A.Ş./Türkiye, B. No: 30502/96, 24/4/2003, § 38).

25. AİHM'e göre bir taşınmazın orman veya kıyı kenar çizgisi ya da başka bir kamu alanında olduğu gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesi, hukuken öngörülebilir olup kamu alanlarının korunmasına yönelik kamu yararına dayalı meşru bir amaç da içermektedir. Ancak AİHM, mülkiyet tespitine ilişkin hukuki hatalar nedeniyle tapuların iptal edilerek kişilerin

mülkiyetlerinden yoksun bırakıldıkları başvurular bakımından istikrarlı olarak hiçbir tazminat ödenmemesini haklı gösterecek herhangi bir istisnai durum da bulunmadığı hâlde bir tazminat ödenmeksizin bireylerin tapu kayıtlarının iptal edilmesi şeklindeki mülkiyetten yoksun bırakmaya yol açan müdahalenin kamunun yararı ile bireylerin hakları arasında olması gereken adil dengeyi bozduğu ve bu müdahalelerin başvurucuları aşırı bir yük altına soktuğu kanaatine vararak başvurucuların mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (N.A. ve diğerleri/Türkiye, B. No: 37451/97, 11/10/2005, §§ 36-43; Rimer ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18257/04, 10/3/2009, §§ 34-41).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasanın Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, satın aldığı tapulu taşınmazın kıyı kenar çizgisinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun bedelsiz olarak iptal edilmesi nedeniyle kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki dengenin bozulduğunu ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu; tacir olmanın iptal edilen tapusu için tazminat davası açmaya engel oluşturmadığını, Mahkemenin bu yöndeki yorumunun eşitlik ilkesiyle uyumlu olmadığını vurgulamıştır. Başvurucu, tapunun iptal edilmesinin olası görülerek taşınmazın satın alınmış olmasının da devletin tazminat ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

30. Başvuru konusu olayda tapusu iptal edilen taşınmazın 24/1/2008 tarihinden sonra başvurucunun mülkiyetine geçtiği açıktır. Dolayısıyla mülkün varlığı konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

31. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve ondan tasarruf etme olanağı veren bir haktır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması

mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

32. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

33. Somut olayda uyuşmazlık konusu taşınmaz tapuda başvurucu adına kayıtlı olduğu hâlde taşınmazın kıyı kenar çizgisinde kaldığı gerekçesiyle tapusu iptal edilmiştir. Başvurucunun tapusunun iptal edilmesinin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

36. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

37. Başvurucunun taşınmazının tapusu 3621 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine göre iptal edilmiştir. Dolayısıyla müdahalenin kanuni bir dayanağının olduğu kuşkusuzdur.

ii. Meşru Amaç

38. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

39. Anayasa'nın 43. maddesine göre devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyılar, özel mülkiyete konu olamaz. Doğasına uygun olarak genellik, eşitlik ve serbestlik ilkeleri gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmalıdır ve bunlardan yararlanma, ancak kıyının herkese açık olması ile mümkün olabilir (AYM, E.1990/23, K.1991/29, 18/9/1991). 3621 sayılı Kanun'un kıyıların ortak kullanımını düzenlemek, yararlanmaya ilişkin karar ve önlemleri almak amacıyla düzenlendiği belirtilmiştir. Kanun'un amacı çerçevesinde kıyı kenar çizgisindeki taşınmazların kamu hizmetine tahsis edilmesi, bu bağlamda somut olayda olduğu gibi kıyıdan herkesin istifade edebileceği değerlendirildiğinde müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmiştir (Melahat Altın ve Filiz Freifrau Von Thermann, B. No: 2014/11408, 8/12/2016, §§ 52-54).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

41. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

42. İdarenin ölçülülük bağlamında iyi yönetim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu mevzubahis olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68). Bu bağlamda idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gidermeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 100).

43. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan malların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve kanun koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır

(AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Kamuya ait orman ve diğer malların korunmasındaki kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında makul denge, başvurucuya tazminat ödenmesi veya başvurucunun zararının başka yollarla telafi edilmesi şartıyla sağlanabilir (Hüseyin Akbulut ve Yusuf Akbulut, B. No: 2014/7643, 6/4/2017, § 32).

44. Diğer taraftan 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğunu, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere devletin rücu edebileceğini hüküm altına almıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, daha önceki kararlarında Yargıtay içtihadına dayanarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun kadastro tespiti aşamalarındaki işlemlerden doğan zararların telafisi yönünden de etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Nazmiye Akman, B. No: 2013/1012, 16/4/2013, § 25; Ahmet Hilmi Serter, B. No: 2014/10954, 17/11/2016, §§ 41, 42; Hatice Avcı ve diğerleri, B. No: 2014/9788, 22/9/2016, §§ 74-76).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olayda uyuşmazlık konusu taşınmazın kıyı kenar çizgisinin içinde kaldığı gerekçesiyle tapusu iptal edilmiştir. Başvurucunun taşınmazın kıyı kenar çizgisinde kaldığının tespit edilmesine ve buna bağlı olarak tapusunun iptal edilmesine yönelik bir şikâyeti bulunmamaktadır. Başvurucu tazminat ödenmemesinden yakınmaktadır. Bu durumda müdahalenin başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yükleyip yüklemediği değerlendirilmelidir.

46. İhtilaf konusu taşınmaz 1983 yılından önceki bir tarihte yapılan kadastro çalışması sonucu A.B. adına tespit ve tescil edilmiştir. Kıyıların özel mülkiyete konu edilmesi 3621 sayılı Kanun'a göre mümkün değildir. Bununla birlikte söz konusu taşınmazın kamu makamları tarafından oluşturulan tapu kayıtlarına göre özel mülke konu edildiği ortadadır.

47. Tapu kayıtlarının oluşturulması ve tutulması kamu makamlarının gözetiminde olduğuna göre kıyı kenar çizgisinin içinde kalmasına rağmen hatalı olarak bu kayıtların oluşturulması hâlinde de yine devletin sorumlu olması tabiidir. Buna göre olayda idarenin hatalı kayıt oluşturmasına ve yine hatalı olarak söz konusu taşınmazı özel mülke konu olacak şekilde A.B. adına tespit ve tescil edilmesine sebep olmasına rağmen taşınmazın tapu kaydı sonradan iptal edilmiştir.

48. Kıyıların korunması bağlamında müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmakta ise de devletin verdiği tapuya dayanarak mülkiyet hakkı sahibi olan başvurucunun da menfaatlerinin gözetilmesi ve bu çerçevede idarenin hatalı işleminin bütün sonuçlarının başvurucuya yüklenmemesi gerekir. Bu bağlamda tapunun iptal edilmesi karşılığında tazminat ödenmesinin başvurucuya yüklenen külfeti hafifletecek ve kamu yararı ile bireysel menfaatlerin dengelenmesini sağlayacak önemli bir araç olduğu söylenebilir.

49. Türk hukukunda tapu sicilinin hatalı tutulmasından kaynaklanan zararların devlet tarafından tazmin edilmesini öngören düzenleme, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde yer almıştır. Anılan maddede; tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğu, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere devletin rücu edebileceği hüküm altına alınmıştır (Nazmiye Akman, § 22; Ahmet Hilmi Serter, § 39; Hatice Avcı ve diğerleri, § 72).

50. Başvurucunun 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayalı olarak açtığı tazminat davası, başvurucunun taşınmazın davalık olduğunu bildiği gerekçesiyle Mahkemece reddedilmiştir. Mahkemeye göre tacir olan başvurucu, basiretli iş adamı gibi davranma

yükümlülüğünü ihlal etmiştir. Mahkeme, başvurucunun davalık olan ve tapusunun yitirilme ihtimali bulunduğunu öngörebildiği bir taşınmazı satın alması sebebiyle tazminat ödenmesini isteyemeyeceğini kabul etmiştir.

51. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde tacir olan malikler ile tacir olmayan malikler arasında ayrım yapılmasına imkân sağlayan bir düzenlemeye yer verilmediğine işaret etmek gerekir. Dolayısıyla Mahkemenin başvurucunun tacir olmasına vurgu yapan yorumunu kanuni bir temele dayandırdığını söylemek güçtür. Öte yandan başvurucunun kamu otoriteleri ile ticaret hukuku veya borçlar hukuku ilişkisi içine girmediği de not edilmelidir. Başvurucu kamu yararı gözetilerek Mahkeme tarafından iptal edilen tapusu için tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Kamu otoritelerinin kamu yararını gözeterek başvurucunun tapusunu iptal etmesinden doğan sorumluluğunun ticaret hukuku ilkelerine atıfla ortadan kaldırılması kabul edilebilir değildir.

52. Taşınmaz satılmamış olsaydı tazminat ödeme yükümlülüğünde olan devletin sorumluluğunun taşınmazın davalık olduğunu bilen birisine satılması durumunda ortadan kalkacağının düşünülmesi anlaşılabilir değildir. Daha açık ifade etmek gerekirse devletin hatalı kayıt oluşturmasından kaynaklı sorumluluğu ile taşınmazın davalık olduğunun bilinerek satın alınması olgusu arasında bu sorumluluğu ortadan kaldıracak nasıl bir bağlantı bulunduğu anlaşılamamıştır. Hatalı kaydın oluşmasına başvurucunun taşınmazın davalık olduğunu bilerek satın alması yol açmadığına göre Mahkemenin bu yorumu makul kabul edilememiştir.

53. Tapu siciline güven ilkesi iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarının korunması amacına yönelik olup bundan, bu kayıtları doğru bir biçimde oluşturma ve tutma sorumluluğunda olan kamu otoriteleri lehine sonuçlar çıkarılması Anayasa'nın 35. maddesiyle bağdaşan bir yorum değildir. Kamu otoriteleri, iyi niyetli üçüncü kişi olmadığı gibi bu kayıtları bizzat oluşturan ve tutanlardır. Kamu otoritelerinin oluşturduğu kaydın hatalı olması nedeniyle doğan sorumluluğundan başvurucunun tapunun iptal edileceğini öngörebileceğine atıfla kurtulması düşünülemez. Nasıl ki kamulaştırma süreci başlatılan ya da ileride kamulaştırılacak olan bir taşınmazı satın alan kişi kamulaştırma bedelini isteme hakkından vazgeçmiş sayılamayacaksa özel mülkiyete son verilerek taşınmazın kamu mülkiyetine geçirilmesi yönüyle kamulaştırma işlemine benzeyen dava konusu olayda başvurucunun devletin ileride tapuyu iptal edebileceğini öngördüğünden bahisle tazminat hakkından vazgeçtiği savunulamaz.

54. Devletin hatalı olarak oluşturduğu tapunun alış ve satış işlemlerine konu edilmesi hukuken yasak olmadığı gibi somut olayda Mahkemenin taşınmazın satışının engellenmesi yönünde ihtiyati tedbir kararı vermediğini de gözden kaçırmamak gerekir. Başvurucunun Hazine tarafından iptal davasına konu edilen bir taşınmazı satın almış olması Anayasa'nın 35. maddesindeki güvenceleri etkisiz kılmamaktadır. Diğer bir ifadeyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı Hazine tarafından iptal davasına konu edilen bir taşınmazı satın alan kişi yönünden de caridir. Salt "Davalıdır." kaydı bulunan taşınmazın başka bir kişiye satılmış olması, tapu sicilini doğru oluşturma sorumluluğunu ihlal etmesinin sonuçlarına katlanmaktan devleti kurtarmamalıdır.

55. Bu durumda başvurucunun taşınmazının tapusunun iptal edilmesi kıyıların korunması bağlamında kamu yararına dayalı meşru bir amacı içerse de mülkten yoksun bırakılan başvurucuya herhangi bir tazminat ödenmemesi idarenin hatasından doğan zarara bütünüyle başvurucunun katlanması sonucunu doğurmuştur. Sonuç olarak müdahaleyle

başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmiş olup başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu anlaşıldığından mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu kanaatine varılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

58. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve mağduriyetini giderecek miktarda tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul

hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. İncelenen başvuruda, başvurucunun taşınmazının tapusunun iptal edilmesine rağmen başvurucuya tazminat ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Karadeniz Ereğli 2. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Kadir ÖZKAYA ve Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karadeniz Ereğli 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/233, K.2015/295) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat isteminin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

İncelenen başvuruda Mahkememiz çoğunluğunca, başvurucunun tapu sicilinin doğruluğuna güvenerek satın aldığı taşınmazının tapusu, söz konusu taşınmazın kıyı kenar çizgisi içinde kaldığından bahisle iptal edilmiş olmasına rağmen kendisine tazminat ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıda açıklanan gerekçelerle tarafımızca bu sonuca iştirak edilmemiştir.

Çoğunluk görüşüne dayalı kararda da belirtildiği üzere, 1983 yılından önceki bir tarihte yapılan kadastro çalışması sonucu A.B. adına tespit ve tescil edilmiş olan, Zonguldak ili Karadeniz Ereğlisi ilçesi Göktepe köyünde kâin 649 parsel numaralı (tapusu iptal edilen) taşınmaz, başvurucu tarafından A.B. nin mirasçılarından 24.01.2008 tarihinde satın almıştır.

Bu tarih (24.01.2008) itibarıyla söz konusu taşınmazın kıyı kenar çizgisinin içinde kaldığından bahisle tapusunun iptal edilmesine ve tespit dışı bırakılmasına karar verilmesi istemiyle Hazine tarafından 25.05.1996 tarihinde açılmış bir dava bulunmaktadır. Esasen başvurucu da taşınmazı satın aldıktan hemen sonra bu davaya davalı olarak dâhil edilmiştir.

Ayrıca, söz konusu taşınmazın tapusunun iptali istemiyle Hazine tarafından dava açılması üzerine Mahkeme tarafından 13.06.1996 tarihinde Tapu Sicil Müdürlüğüne yazı yazılarak "Davalıdır" şerhinin tapu siciline işlenmesi talep edilmiştir. Tapu Sicil Müdürlüğü tarafından da bu talep yerine getirilerek "Davalıdır. 19.06.1996 Yev:1096" şerhi tapu sicilinin beyanlar hanesine işlenmiştir.

Dolayısıyla başvurucu alım/satım işlemi sırasında, an itibarıyla özel mülkiyete konu yapılmış olsa da söz konusu taşınmazın yargı süreci sonunda hukuken özel mülkiyete konu olamayacak yerlerden olduğunun karara bağlanarak tapusunun iptal edilebileceğini bilecek durumdadır. Esasen bu konuda bir tartışma da bulunmamaktadır. Zira resmî satış senedinin arkasında "Davalıdır. 19.06.1996 Yev:1096" ibaresi yazılıdır ve senedin bu kısımda tarafların imzaları bulunmaktadır.

Tapu siciline güven ilkesinin iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarının korunması amacına yönelik olduğunda, kamu otoritelerinin bu kayıtları doğru bir biçimde oluşturma ve tutma sorumluluğu bulunduğunda, bu kayıtların her durumda doğru ve güvenilir olması gerektiğinde, tapu sicilinin doğru tutulmamasından doğan zararlardan devletin sorumlu olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

Bununla birlikte somut olayda, başvurucuya ait tapunun iptali ile oluşan zararı ile devletin tapu sicilinin doğru tutulmamasından kaynaklanan zararlara ilişkin sorumluğu arasında bir sebep sonuç ilişkisi oluşmamıştır. Zira Devlet başvurucuya satın aldığı taşınmazın tapusunun uyuşmazlık konusu olduğunu, tapu sicilindeki mevcut kayıtların doğruluğunun an itibarıyla tartışmalı olduğunu, devam eden yargı süreci sonunda hukuken özel mülkiyete konu olamayacak yerlerden olduğunun karara bağlanarak tapusunun iptal edilebileceğini, dolaysıyla söz konusu sicil kayıtlarını bu haliyle değerlendirmesi gerektiğini bilgisine sunmuş bulunmaktadır. Bir başka söyleyişle başvurucu tapu sicili kayıtları ile aldatılmamıştır. Başvurucu söz konusu taşınmazın halini bilerek satın alınmıştır.

Hal böyle olunca da somut olayda başvurucunun tapusunun iptali nedeniyle oluşan bir zararının varlığı kabul edilse bile bu zarar açısından tapu sicili kayıtlarının doğru tutulmamasından kaynaklı olarak devlete karşı bir tazminat hakkının doğduğundan söz edilemez. Söz konusu taşınmazın eski maliki açısından var olabilecek olan hakkın yukarıda açıklanan durumları bilerek satın alan kişiye taşınması söz konusu olamaz.

Belirtilen nedenlerle çoğunluk görüşüne dayalı ihlal kararına katılmadık.

Başkan Üye

Kadir ÖZKAYA Yıldız SEFERİNOĞLU

D.D.T.

B. No: 2019/5735 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5735

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

D.D.T. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5735)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 3/2/2022 - 31739

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : D.D.T.

Vekili : Av. Leyla ADIYAMAN ÖNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, suçta kullanıldığı tespit edilemeyen cep telefonunun müsadere edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetler yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1995 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

9. İstanbul Emniyet Müdürlüğü ekiplerince bir ihbar üzerine yürütülen soruşturma kapsamında 27/4/2018 tarihinde yapılan çalışmada muhbire uyuşturucu teslim ettiği sırada B.M.D. gözaltına alınmıştır. Bunun üzerine arama yapılması için B.M.D.nin evine gidildiğinde B.B. ve başvurucu evdedir. Arama sırasında masanın üzerindeki cam kavanozlarda ve ağzı açık poşetler içinde çeşitli miktarlarda uyuşturucu madde ile evdeki diğer bir masa üzerinde hassas terazi, uyuşturucu madde paketlemesinde kullanılan poşetler ve 1.750 TL para ele geçirilmiştir.

10. Başvurucunun üzerinde yapılan aramada altın renkli bir adet Iphone marka cep telefonu ile bu telefona takılı bir adet SIM kart ele geçirilerek zabıt altına alınmıştır. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 28/4/2018 tarihinde elkoyma işleminin onaylanması, cep telefonu ve SIM kart üzerinde inceleme izni verilmesi için İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) talepte bulunmuştur. Sulh Ceza Hâkimliği 28/4/2018 tarihli kararıyla talebi kabul ederek elkoyma işlemini onaylamış ve cep telefonu ile SIM kart üzerinde inceleme yapılmasına izin vermiştir. Başvurucuya ait cep telefonu üzerinde inceleme yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa sonucunun ne olduğuyla ilgili olarak bireysel başvuru dosyasında bir bilgi bulunmamaktadır.

11. Başsavcılık 5/6/2018 tarihli iddianameyle B.M.D., B.B. ve başvurucunun uyuşturucu madde ticareti yapma ve sağlama suçundan cezalandırılmalarını, ayrıca uyuşturucu maddeler ile suç eşyalarının 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca müsaderesine karar verilmesini talep etmiştir.

12. İstanbul Anadolu 13. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 13/12/2018 tarihli kararla B.M.D.nin uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan neticeten 8 yıl 4 ay hapis cezası ve 833 gün karşılığı adli para cezasıyla cezalandırılmasına, B.B. ve başvurucunun kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan neticeten (her birinin) 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir. Mahkeme, B.B. ve başvurucu hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca İstanbul Anadolu Emanet Memurluğunun 2018/8844 sırasında kayıtlı bulunan ve suçta kullanılan eşyaların 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesinin birinci fıkrasına göre müsadere edilmesine hükmetmiştir.

13. Kararın gerekçesinde, başvurucunun suç işlediğine kanaat getirilirken uyuşturucu maddeyi bulunduran sanık B.M.D.nin evinde olduğuna ve uyuşturucu maddenin açık bir şekilde ortada durmasına dayanıldığı belirtilmiştir. Kararda başvurucunun fiilinin uyuşturucu ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilmesi için yeterince delil bulunmadığı, bu sebeple kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçuna vücut verdiğinin değerlendirildiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte başvurucuya ait cep telefonu ve SIM kartın müsaderesine ilişkin hüküm fıkrasıyla ilgili olarak kararda herhangi bir gerekçe açıklanmamıştır.

14. Başvurucunun bu karara karşı İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinde yaptığı itiraz

başvurusu, tarih içermeyen kararla reddedilmiştir.

15. Nihai karar 15/1/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 13/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait;

...

h) Diğer mal varlığı değerlerine,

Elkonulabilir. ..."

18. 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir..."

19. 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesi şöyledir:

"(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/11 md.) Eşyanın üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş sınırlı ayni hakkın bulunması hâlinde müsadere kararı, bu hak saklı kalmak şartıyla verilir.

(2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkansız kılınması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir.

(3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir.

(4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.

(5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir.

(6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; müsadereye konu eşyanın suçla bir ilgisinin bulunmadığını, mahkeme kararında cep telefonunun neden müsadere edildiğiyle ilgili olarak hiçbir gerekçeye yer verilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu; cep telefonuna el konulduğu hâlde cihaz üzerinde inceleme yapılmadığını, telefonun suç eşyası olduğunun ortaya konulmadığını ifade etmiş ve bu sebeple mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Olayda başvurucunun müsadere edilen cep telefonunun ekonomik değeri gözetildiğinde başvurunun anayasal öneminin bulunup bulunmadığının tartışılması gerekir.

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında anayasal açıdan önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

25. 6216 sayılı Kanun'da anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların kabul edilemez bulunabilmesi için iki koşul öngörülmüştür: Anayasal önem olarak adlandırılabilecek olan birinci koşul başvurunun Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaması, kişisel önem olarak adlandırılabilecek olan ikinci koşul ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamasıdır (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 57).

26. Somut olayda cep telefonuna el konulmasının başvurucu açısından önemli bir zarar oluşturmadığı ileri sürülebilecek ise de müdahalenin kanuni temelinin bulunup bulunmadığının ortaya konulmasının Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşıdığı değerlendirilmiştir.

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün ve Müdahalenin Varlığı ile Türü

28. Başvurucunun cep telefonunun mülk teşkil ettiği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

29. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği

görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

30. Anayasa Mahkemesi müsadere veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbirlerinin uygulanmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini daha önce kabul etmiştir. Bu kararlarda bu türden müdahalelerin mülkten yoksun bırakma sonucuna yol açmakla birlikte mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrol edilmesi amacını gözettiği dikkate alınmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, §§ 54-58; Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 42-48; Torsan Orman San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13677, 20/9/2017, §§ 50, 51). Somut olayda da başvurunun konusu müsadereye ilişkin olduğundan anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmayıp müdahale, belirtilen üçüncü kural çerçevesinde incelenmiştir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

31. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

32. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu durumda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

33. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

34. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

35. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

36. Bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı ya da somut olayın ilgili kanun maddesiyle bağlantısının kurulamadığı veyahut kurulan bağın açıkça mantık dışı bir muhakemeye dayandığı hâllerde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (mahkemeye erişim hakkı yönünden bazı farklarla birlikte bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59).

37. Somut olayda başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamında başvurucunun cep telefonuna el konulmuş, ardından da cep telefonunun müsadere edilmesine karar verilmiştir. Müsadere kararının kanuni dayanağı olarak 5237 sayılı Kanun’un 54. maddesi gösterilmiştir. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde -iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla- kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmedileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla suçta kullanılan ya da suçtan elde edilen bir eşyanın müsaderesine karar verilmesinin şeklî manada kanuni dayandığının bulunduğu anlaşılmıştır.

38. Bununla birlikte müdahalenin şeklî manada bir kanuni dayanağının bulunması yeterli olmayıp somut olayın bu kanunla bağlantısının kabul edilebilir bir muhakemeye dayalı olarak gösterilmiş olması gerekir. Başvurucunun cep telefonuna 27/4/2018 tarihinde el konulmuş, Sulh Ceza Hâkimliğinin 28/4/2018 tarihli kararıyla da başvurucuya ait cep telefonu üzerinde inceleme yapılmasına izin verilmiştir. Ancak başvurucunun cep telefonunun teknik yönden incelenip incelenmediğiyle ilgili olarak dosyada bir bilgi bulunmamaktadır. Mahkeme kararında incelemeye ve sonuçlarına dair herhangi bir açıklama mevcut değildir. Mahkeme, başvurucunun uyuşturucu madde bulundurma suçunu işlediği sonucuna ulaşarak başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiş ve mahkûmiyet hükmünün açıklanmasını geri bırakmış, ayrıca adli emanette kayıtlı bulunan suç eşyasının müsaderesine hükmetmiştir. Adli emanette kayıtlı olan eşya arasında başvurucuya ait cep telefonu da bulunduğundan telefon da müsadere edilmiştir.

39. Ancak Mahkeme, başvurucunun cep telefonuyla ilgili olarak ayrı bir değerlendirme yapmamış; cep telefonunun suçun işlenmesinde ne şekilde kullanıldığını açıklamamıştır. Bireysel başvuru dosyası incelendiğinde başvurucuya ait cep telefonunun suçun işlenmesi için kullanıldığına dair bir veriye de rastlanmamıştır. Başvurucunun cep telefonuna el konulduğu soruşturma, ilk olarak başvurucu hakkında başlatılmamıştır. Kolluk görevlileri B.M.D.nin işlediğinden şüphelendikleri bir suçtan dolayı evinde arama yaptıkları sırada tesadüfen başvurucunun da suçla ilgisinin bulunduğunu gösteren olgulara rastlamıştır. Soruşturmanın hiçbir aşamasında başvurucunun cep telefonunun suçta kullanıldığına dair bir değerlendirme yapılmamış, başvurucunun ihtiyaç duyduğu uyuşturucuyu elde etmek için bu cep telefonunu kullandığı iddia edilmemiştir. Bu durumda başvurucunun cep telefonunun kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunun işlenmesinde kullanıldığı mahkeme kararında gösterilmediğinden somut olayın kanunla bağlantısının kurulduğu söylenemeyecektir.

40. Bu itibarla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuç gözetildiğinde müdahalenin meşru amacının bulunup bulunmadığı ve ölçülü olup olmadığı yönünden inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

42. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

43. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini ve sonuçlarının giderilmesine karar verilmesini, ayrıca 200.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

44. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

45. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa

ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

46. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

47. İncelenen başvuruda, başvurucunun cep telefonunun suçta kullanıldığı gösterilmeden müsadere kararı verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

48. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

49. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

50. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 13. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/565, K.2018/453) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA NİYAZİ BULUT

B. No: 2019/8219 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8219

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA NİYAZİ BULUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8219)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mustafa Niyazi BULUT

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan manevi zararların tazmini istemiyle açılan davada, yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın değerlendirilmemesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, saldırının hedefindeki miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru6/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bazı sivil toplum kuruluşlarınca gerekli yasal izinler alınarak 10/10/2015 Cumartesi günü 12.00-16.00 saatleri arasında Ankara'da barış, emek ve demokrasi konulu bir miting yapılması kararlaştırılmıştır. Planlamaya göre Ankara Tren Garı'nda toplanılacak ve Talatpaşa Bulvarı, Opera Meydanı ile Atatürk Bulvarı'nı takiben Sıhhıye Meydanı'na yürünecektir.

10. Ankara Tren Garı önünde 10/10/2015 tarihinde toplanan kalabalığın hazırlıkları sürerken saat 10.04 sıralarında peş peşe iki patlama meydana gelmiş ve yaşanan bu olay nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Ankara 8. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) görülen yargılama sonucu verilen gerekçeli kararda belirtildiği üzere başvurucunun meydana gelen patlamada yaralandığı ve B. Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde tedavi edildiği, Tıp Fakültesi Hastanesinin Adli Tıp Ana Bilim Dalı tarafından düzenlenen raporda "şahsın 10.10.2015 tarihinde meydana gelen patlama olayı sonucu oluşan sağ ayak dış yüzündeki laserasyon müteşekil arızasının, basit tıbbi müdahale ile giderilemeyeceği, yaşamını tehlikeye sokmadığı ve vücutta kemik kırığına neden olmadığının" belirtildiği anlaşılmıştır.

11. İçişleri Bakanlığı, başka hususlar yanında olay öncesinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı konusunda iki mülkiye başmüfettişi ile iki polis başmüfettişine ön inceleme yaptırmıştır. Ön inceleme sonunda hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitler yer almıştır:

- 2015 yılı başından itibaren İstihbarat ve Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüklerine değişik kaynaklardan birçok istihbarat bilgisi gelmiştir. Bu istihbarat bilgilerinin büyük çoğunluğu ya yer, zaman ve kişiye ilişkin somut bilgiler ihtiva etmemiş ya da teyide muhtaç niteliktedir ancak sözü edilen istihbarat bilgilerinin yine de güvenlik tedbirlerinin planlamasında dikkate alınması gerekir. 2015 yılında DEAŞ terör örgütü ile ilişkili istihbaratın fazlalığına rağmen Ankara Tren Garı önünde canlı bomba terör eylemini gerçekleştiren Y.E.A.nın da aralarında olduğu bazı şahısların canlı bomba eyleminde bulunabileceğine ve irtibatlı oldukları DEAŞ terör örgütünün Diyarbakır ve Suruç terör eylemlerinden sonra ülkemizde ses getirecek başka terör eylemi hazırlığı içinde olduğuna, halkın kalabalık olduğu yerlerde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde birden fazla canlı bomba eylemi yapabileceğine yönelik istihbaratlar son derece önemlidir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yoğun olarak yapıldığı illerin başında Ankara gelmektedir. Bu sebeple anılan nitelikteki bilgilerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini planlamakla sorumlu il emniyet müdürü, emniyet müdür yardımcısı, emniyet birimleri hatta vali ile paylaşılması

gereklidir. Buna rağmen TEM Şube Müdürlüğü, emniyet tedbirlerinin gözden geçirilmesi veya sıklaştırılması amacıyla emniyet birimlerine çoğunlukla aynı içerikli yazılar göndermiştir (ön incelemeyle ilgili süreç için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-14).

12. Başvurucu 8/12/2015 tarihli dilekçeyle müracaat ettiği İçişleri Bakanlığından yaralanmasına istinaden 500.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Sözü edilen dilekçesinde başvurucu, özetle canlı bomba saldırısı yapılacağına ilişkin istihbarat bilgisine rağmen miting için toplanan insanların yaşamlarının korunması için gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığını ve güvenlik güçlerinin saldırı sonrasında yaralılar ile yaralılara yardım edenlere gazlı müdahalede bulunup ambulansların yaralıların bulunduğu yere gelmesini fiilî olarak engellediklerini, olayda hizmet kusuru bulunduğunu iddia etmiş ve olay nedeniyle uğradığı fiziksel ve ruhsal zararların tazminini talep etmiştir.

13. Tazminat talebine cevap verilmemesi üzerine başvurucu, yaptığı başvurunun zımnen reddedilmesine ilişkin işlemin iptal edilerek lehine 35.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi istemiyle İçişleri Bakanlığı aleyhine 5/4/2016 tarihinde İdare Mahkemesi nezdinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca tam yargı davası açmıştır.

14. Dava dilekçesinde başvurucu; idarenin saldırı gerçekleşebileceği yönünde istihbarat bilgisine sahip olmasına rağmen saldırının önlenmesi ve mitingle gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin çokça iddia bulunduğunu, güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğini, olayda ağır hizmet kusuru bulunduğunu, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ve katılma hakkına ilişkin olarak devletin kendisine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirmediğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucu, gazlı müdahaleye maruz kaldığına ve/veya kendisine yapılacak tıbbi müdahalenin fiilen engellendiğine yönelik bir iddiayı dile getirmemiştir.

15. Delil olarak canlı bomba saldırısını gerçekleştiren kişiler hakkında yürütülen ceza soruşturmasına istinat eden başvurucu; İdare Mahkemesinden DEAŞ saldırılarına ilişkin uyarı yazılarının ilgili yerlerden getirtilmesini, DEAŞ ile ilgili istihbarat bilgilerinin temini için Millî İstihbarat Teşkilatı ile yazışma yapılmasını, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki canlı bomba saldırısını gerçekleştiren şahıs hakkında terör örgütü üyeliği nedeniyle daha önce yürütülmüş soruşturma dosyasının celbini, Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığıyla yazışma yapılarak DEAŞ faaliyetleri hakkında yürütülen soruşturma dosyalarının istenmesini, olay nedeniyle yürütülen disiplin soruşturmalarına ilişkin dosyaların İçişleri Bakanlığından getirtilmesini, bir siyasi partinin mitingine ve binalarına yapılan saldırılar ile Suruç'ta gerçekleşen saldırılar hakkında yürütülen soruşturmalar hakkında Bakanlıktan bilgi istenmesini, askerî personelin saldırı öncesinde canlı bomba konusunda uyarılıp uyarılmadığı hususunda Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığıyla yazışma yapılmasını, mitinge katılan kişilerin güvenliğinin sağlanması için miting öncesinde yapılan planlamalara, alınan fiilî tedbirlere, kararlara ve istihbarat bilgilerine, miting için şehir dışından gelenleri taşıyan otobüslerin aranıp aranmadığına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin (yazışmalar, görüntü kayıtları, fotoğraflar, telsiz ve telefon görüşmelerine ilişkin kayıtlar) Ankara Valiliği ile Ankara Emniyet Müdürlüğünden temin edilmesini istemiştir.

16. İçişleri Bakanlığı yaşanan olay hakkında yapılmış bir ihbarın bulunmadığını, idarenin

hizmet kusurundan kaynaklanan bir güvenlik açığı olmadığını, idarenin üzerine düşen dikkat ve özeni gösterdiğini, olayın bir terör saldırısı olduğunu, patlamaların miting alanı dışında ve miting için kararlaştırılan zaman diliminden önce yaşandığını, Anayasa'nın devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını, uyuşmazlığın 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde çözülmesi gerektiğini, 5233 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra idarenin terör olaylarından kaynaklanan zarar dolayısıyla sosyal risk ilkesi çerçevesinde dahi sorumlu tutulamayacağını ve manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını savunmuştur.

17. Olay günü saat 08.00'den itibaren alınan tedbirlere, görevlendirmelere, taleplere, istişarelere, trafik düzenlemelerine, toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlemlere ilişkin bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığı tarafından İdare Mahkemesine gönderilmiştir.

18. 13/4/2016 tarihinde İdare Mahkemesi, Ankara Valiliğini de hasım olarak tespit edip dava dilekçesinin bir örneğini sözü edilen davalıya tebliğ edilmesine karar vermiştir.

19. Ankara Valiliği savunmasında özetle istenen eksik evrak başvurucu tarafından tamamlanmadığından 5233 sayılı Kanun kapsamında başvurucuya henüz maddi tazminat ödemesinin yapılamadığını, manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını ve olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusurunun bulunmadığını ileri sürmüştür.

20. İdare Mahkemesi 12/6/2018 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 10.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

''...

İdare, Anayasanın 125. maddesinde de belirtildiği üzere, kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir. Bunun yanında, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aramadan tazmin etmesi gerekmektedir.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi, Anayasa'nın yukarıda öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

...

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır. Genel bir ifade ile 'terör olayları' olarak nitelenen eylemlerin, Devlete yönelik olduğu, Anayasal düzeni yıkmayı amaçladığı, bu tür olaylarda zarar gören kişi ve kuruluşlara karşı kişisel husumetten kaynaklanmadığı bilinmekte ve gözlenmektedir. Sözü edilen olaylar nedeniyle zarara uğrayan kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olmaları nedeniyle zarar görmektedirler. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların ise, özel ve olağandışı nitelikleri dikkate alınıp, terör olaylarını önlemekle

yükümlü olduğu halde önleyemeyen idarece, yukarıda açıklanan sosyal risk ilkesine göre, topluma pay edilmesi suretiyle tazmini hakkaniyet gereği olup, sosyal devlet ilkesine de uygun düşecektir.

Öte yandan; terör eylemleri mağdurlarına tazminat ödenmesi amacıyla,... 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun 27/07/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından AİHM nezdinde açılan davalarda hükümetin yaptığı itirazlar yerinde görülmüş ve 5233 sayılı Kanunun etkin bir başvuru yolu olduğu belirtilmiştir.

... komisyonlarda tartışılan manevi zararlara ilişkin olarak Yasada olumlu ya da olumsuz herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Yine konuya ilişkin yasama çalışmalarından anlaşıldığı üzere, sözü edilen Yasanın temel amaçlarından biri de yargı dışı bir yöntem geliştirerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bu konuda yapılan başvuruları sona erdirip, bireyler aleyhine oluşan dengenin iç hukukta geliştirilen usullerle yeniden kurulmasını sağlamaktır. Bu çerçevede, halihazırda terör olayları nedeniyle uğranılan manevi zararların Anayasaya dayalı olarak sosyal risk ilkesi uyarınca tazmini olanaklı iken, yasama organınca özellikle yaşam hakkı başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açar nitelikte ve manevi tazminat ödenmesini engellemek amacına yönelik böyle bir yasanın yürürlüğe konulduğu söylenemez.

Terör eylemleri sonucu oluşan olaylar incelendiğinde, bir taraftan yakılan ev, ulaşılamayan arazi ve tarım gelirleri, telef olan hayvanlar ve gelirleri, yakılıp yıkılan ev eşyaları, mağdurların yaralanmaları, sakatlıkları ya da yakınlarının ölmesi, vb. maddi zararların meydana geldiği görülmekle birlikte, esasen terör eylemlerini bizzat yaşayan vatandaşların çektikleri ve çekecekleri üzüntü, acı, elem, psikolojik buhran, vb. manevi zararların daha büyük sıkıntılara yol açacağı hususu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla, idare hukuku kuralları çerçevesinde Anayasaya dayalı olarak geliştirilen bir ilke uyarınca manevi zararların karşılanma olanağının içeriği itibariyle engelleyici bir hüküm taşımayan yasa ile ortadan kaldırıldığından bahsedilmesi olanaksızdır.

Kaldı ki, manevi tazminat, patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmekte ise de, tam yargı davalarının niteliği gereği takdir edilecek miktarın aynı zamanda duyulan elem ve ızdırabı giderecek bir oranda olması gerekmektedir. İşte bu niteliğinden dolayı sorumluluk hukukunun genel çerçevesinde manevi tazminatın miktarı her bir olay ve birey yönünden yargı yerlerince farklı şekilde değerlendirileceğinden, manevi tazminat miktarının idare organlarınca takdir edilmesini sağlayacak şekilde yasayla belirlenmesi de müessesenin niteliği ile bağdaşmayacağından, yasa koyucunun bunu yasada açıkça öngörmesini beklemek de gerçekçi değildir.

...

...5233 sayılı Yasa, idarenin terör olaylarına dayalı kusursuz sorumluluk alanını genişleten, oluşan zararların yargı yoluna başvurulmadan sulh yoluyla ödenmesini öngören, bu yönüyle uyuşmazlığın sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlayan, ancak manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen nitelikte

bir yasadır.

...

Dava dosyasının incelenmesinden; davacının 10.10.2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlama sebebiyle yaralandığı, B. Üniversitesi Tıp Fakültesinde tedavi edildiği, Fakülte Adli tıp anabilim Dalı tarafından savcılığa gönderilen raporda '... Şahsın 10.10.2015 tarihinde meydana gelen patlama olayı sonucu oluşan sağ ayak dış yüzündeki laserasyon müteşekil arızasının, basit tıbbi müdahale ile giderilemeyeceği, yaşamını tehlikeye sokmadığı ve vucutta kemik kırığına neden olmadığı' belirtildiği, 08.12.2015 tarihinde İçişleri Bakanlığına başvurulduğu, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünün 11.12.2015 tarihli yazısı ile yapılan başvurunun Ankara Valiliği'ne iletildiği, başvurunun zımnen reddine dair işlemin iptaliyle35.000,00-TL manevi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile ödenmesi talebiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bakılan uyuşmazlıkta; davalı idare tarafından olayın bir terör saldırısı olduğunun belirtildiği, canlı bomba ile gerçekleştirilen patlama olaylarının çok sayıda vatandaşın ölümüne ve yaralanmasına sebep olduğu göz önüne alındığında, olay nedeniyle yaralanan davacının yaşadığı elem ve üzüntü sebebiyle oluşan manevi zararının yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve hukuki değerlendirmeler ışığında sosyal risk ilkesi uyarınca idarece tazmin edilmesi gerekirken yapılan başvurunun reddinde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Manevi tazminat, kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, kişinin manevi yaşamında ortaya çıkan acı ve elemin azaltılmasına yönelik tatmin aracı olma yönü ağır basan bir tazminat türüdür. Terör eyleminden dolayı ortaya çıkan manevi zarar sebebiyle hükmolunacak manevi tazminatın duyulan elem ve ızdırabı giderecek bir oranda ve zenginleşmeye yol açmayacak miktarda saptanması gerekmektedir.

Bu durumda; davacının dava konusu olay nedeniyle duymuş olduğu acı ve üzüntü ile orantılı olarak, davacının ayağında basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek bir yaralanma olduğu da nazara alınmak suretiyle takdiren 10.000,00-TL manevi tazminatın yerleşik Danıştay içtihatları ile kabul edildiği üzere davalı idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte davalı idarece davacıya ödenmesi gerektiği sonucuna varılmış, fazlaya ilişkin manevi tazminat istemi yerinde görülmemiştir.

...

Açıklanan nedenlerle, dava konusu işlemin iptaline, manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile 10.000-TL manevi tazminatın davalı idareye başvuru tarihi olan 08.12.2015 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalı idarelerce davacıya ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat ve faiz isteminin reddine...''

21. Başvurucu ile davalı idareler, İdare Mahkemesince verilen karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu; istinaf istemine ilişkin dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını yineleyip olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusuru bulunduğu için davanın sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele alınamayacağını, sosyal risk ilkesine göre değerlendirmenin ancak idarenin hizmet kusurunun tespit edilememesi durumunda yapılabileceğini ve hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

22. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 19/12/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kısmen kabulüne ve kararın belirlenen tazminat miktarına dair kısmının onanmasına kesin olarak karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...tarafların istinaf istemlerinin KISMEN KABULÜNE KISMEN REDDİNE, Ankara 8. İdare Mahkemesi'nce verilen 12/06/2018 gün... sayılı kararın davacının manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile 10.000,00-TL manevi tazminatın davalı idareye başvuru tarihi olan 08.12.2015 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalı idarelerce davacıya ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat ve faiz isteminin reddine, ilişkin kısmının ONANMASINA, kararın davacının bombalı saldırıda yaralanması nedeniyle tazminat ödenmesi talebiyle yaptığı başvurunun zımnen reddine ilişkin işlemin iptaline ilişkin kısmının KALDIRILMASINA, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45/4.maddesi uyarınca bu kısma ilişkin DAVANIN İNCELENMEKSİZİN REDDİNE..."

23. Dairenin söz konusu kararı 4/2/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 6/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

24. 2577 sayılı Kanunu'nun “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

25. Danıştay Onuncu Dairesinin 21/10/2020 tarihli ve E.2015/4478, K.2020/4057 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

İdare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup, idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru, hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi de, Anayasanın öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan,

toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal risk ilkesinin, terör olaylarına ilişkin olarak 5233 sayılı Kanun ile yasalaşması karşısında, terör eylemleri nedeniyle uğranılan maddi zararlara yönelik istemlerin anılan Kanun çerçevesinde karara bağlanması gerektiği açıktır. Ancak, 5233 sayılı Kanun, sosyal risk ilkesi dışında, nedensellik bağına dayalı hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk sebebine dayanılarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesine göre tam yargı davası açılmasına engel oluşturmadığı gibi, olayda idarelerin hizmet kusurunun ya da kusursuz sorumluluğunun saptandığı durumlarda, olay terör eylemi olsa bile uyuşmazlığın 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenemeyeceğinde duraksama bulunmamaktadır. Danıştay Onuncu Dairesi'nin konuyla ilgili yerleşik içtihadı da; terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil birhizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk hallerinin bulunup bulunmadığının araştırılması, idarenin gerek hizmet kusuru gerekse kusursuz sorumluluk hallerinin olayda bulunmaması durumunda 5233 sayılı Kanun kapsamında gerekli inceleme ve araştırma yapılarak karar verileceği yönündedir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

26. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, §§ 34, 36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu özetle;

i. Bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığını,

ii. Anılan hususa, güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine, olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddialarına rağmen İdare Mahkemesinin idarenin kusuruyla ilgili hiçbir değerlendirme yapmadığını,

iii. Hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu,

iv. İstinaf isteminin de kusur sorumluluğu iddiasına dair gerekçe içermeden reddedildiğini belirterek yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği

ifade edilmiştir. Anılan görüşte daha sonra miting için alınan tedbirler açıklanarak bireysel bir olay olan terör eylemine yönelik herhangi bir ihbarın ya da istihbari bilginin idareye intikal etmediği, terör olaylarının tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı, olayda devletin kusurlu sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmenin kamu makamları üzerinde aşırı yük meydana getirecek bir yorum olacağı, başvurucunun yaralanmasına sebep olan patlamanın terör örgütü bağlantılı olarak organize edilen bir eylem olduğu ve zararın üçüncü şahısların kusurundan doğduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak idareye karşı hizmet kusuru ya da sosyal risk ilkelerine dayanılarak açılan tam yargı davalarında terör olayları nedeniyle ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklılık göstermediği, başvurucuya ödenen tazminatın yeterli olduğu ve yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından yeterince etkili şekilde işlediği ifade edilmiştir.

30. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarıyla benzer hususları dile getirmiş ve Anayasa Mahkemesinin Hasan Kılıç kararına değinmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

32. Başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiası kapsamında yakındığı hususlardan birisi de güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine ve olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddiası hakkında İdare Mahkemesince herhangi bir değerlendirme yapılmamasıdır. Ne var ki başvurucu, olayda kullanıldığı ileri sürülen gazdan etkilendiğine ve/veya yaralanmasından sonra acil sağlık hizmetlerinden yararlanamadığına dair açık bir şikâyette bulunmamıştır. Bu sebeple başvurucunun anılan şikâyetinin Anayasa'da güvence altına herhangi bir hak, özgürlük ya da yasak kapsamında incelenmesi mümkün görülmemiştir.

33. Başvurucunun diğer şikâyetleri ise özünde, bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığına ve bu iddiasının İdare Mahkemesince etkili bir şekilde incelenmediğine ilişkindir. Bu bakımdan başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine yöneliktir. Bu durumda başvurucunun hayatta olması gözetilerek öncelikle başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenip incelenmeyeceğinin değerlendirilmesi, bir başka ifadeyle uygulanabilirlik meselesinin tetkik edilmesi gerekir.

34. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü, kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı ve dolayısıyla bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163,

11/5/2017, § 110).

35. Başvuruya konu olay, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu bir yerde üzerindeki patlayıcı maddeleri patlatan iki kişinin saldırısı sonucu gerçekleşmiş ve öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Bu sebeple başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceği sonucuna varılmıştır.

36. Uygulanabilirlik meselesinden sonra değerlendirilmesi gereken diğer husus, başvurunun yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden ayrı ayrı incelenip incelenemeyeceğidir ancak anılan inceleme için evvela yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin devlete yüklediği yükümlülükler somut olayı ilgilendirdiği ölçüde ortaya konulmalıdır.

37. Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

38. Anılan pozitif yükümlülükler kapsamında devlet, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi (yaşamı koruma yükümlülüğü) altındadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Sözü edilen koruma ödevini yerine getirilebilmesi için devletin başka hususlar yanında bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda, görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53) hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Bu ödev, bireylerin yaşam hakkının terörden kaynaklanan bir tehdit altında olduğu durumlar için de söz konusudur (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 62). Bununla birlikte yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53). Ayrıca yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

39. Başvurucu yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğini ileri sürse de başvuru dosyasında yukarıdaki paragrafta açıklanan bağlamda değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut başvuruda anılan iddia yönünden bir inceleme yapılması olanaklı değildir.

40. Öte yandan başvurucunun tam yargı davasında dile getirdiği iddiaların büsbütün temelsiz olmadığı, bir başka ifadeyle sözü edilen iddiaların savunulabilir (tartışmaya,

değerlendirmeye değer) nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen başmüfettişler tarafından hazırlanan raporda bazı ihmallerden söz edilmiştir. Bu durumda yapılacak inceleme, başvurucunun yaşam hakkının maddi boyutunu ihlal edildiğine ilişkin iddiasının İdare Mahkemesince değerlendirilmediğine yönelik şikâyetiyle ilgili olarak ve yalnızca yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında olacaktır (etkili başvuru hakkından inceleme için bağlantı kurulan hak, özgürlük ya da yasağın savunulabilir olmasının şart olduğuna dair kararlar için birçok karar arasından bkz. Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 73; Sıtkı Güngör, B. No: 2013/5617, 21/4/2016; bir başvurucunun başvuruya konu olaydan kaynaklanan manevi zararının tazmini istemiyle açtığı davada olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine dair iddiasının değerlendirilmediğine yönelik şikâyetinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelendiği başvuru için bkz. Celaleddin Çakmak, B. No: 2018/22072, 11/3/2021).

41. Anayasa'nın devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kaynağını teşkil eden "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı ve "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile iddianın değerlendirmeye esas alınacak "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Madde 5:

Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Madde 17:

Herkes, yaşama... hakkına sahiptir

Madde 40:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Bakanlık görüşünde başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği, bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalkmadığının değerlendirilmesi gerekir.

43. Sözü edilen değerlendirme öncesinde belirtilmesi gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir

şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de olayın niteliğine -yaşam hakkının kasten ihlal edilip edilmediğine- bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalar yürüterek olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırımlara karar verme (usul yükümlülüğü) yükümlülüğünü içermektedir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Bu sebeple devletin bir ölümden kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri gereğince sorumlu olduğuna ilişkin iddianın yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün olmadığı gibi yakınları ölen kişilere kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri çerçevesinde tazminat ödenmesi imkânı sunan idari ve yargısal yolların yaşam hakkı yönünden etkili başvuru yolları olarak kabul edilmeleri de söz konusu değildir.

44. Somut olayda olduğu gibi yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesi ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42).

45. İdare Mahkemesi belirli bir miktar manevi tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle İdare Mahkemesinin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilmemiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

47. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61). Ayrıca etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılabilmesi kural olarak Anayasa'da teminat altına alınan ve ihlal edildiği yönündeki hakkın, özgürlüğün ya da yasağın ihlal edildiğine önceden karar verilmesi şartına bağlı değildir (Abdullah Yaşa, § 64).

48. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler

çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan bir tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmadan meselenin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvurucu açtığı tam yargı davasını bombalı saldırı gerçekleştirileceğini bilen idarenin saldırının gerçekleşmesini önlemek için asgari düzeyde bile tedbir almadığı iddiası üzerine inşa etmiş ve İdare Mahkemesinden bazı delillerin toplanmasını talep etmiştir. Başvurucunun iddiası gözetildiğinde gerekli olmasına karşın verdiği kararda başvurucunun toplanmasını istediği delillerin ispat edilmek istenen hususa etkisi ve bu delillerin toplanıp toplanmadığı konusunda bir açıklama yapmayan İdare Mahkemesi, başvurucunun yaralanmasına neden olan saldırının olay öncesinde davalı idarelerce bilinip bilinmediği veya en azından bilinmesinin gerekip gerekmediği, davalı idarelerce biliniyor ya da bilinmesi gerekiyor ise saldırının önlenmesi için makul ölçüler çerçevesinde tedbirlerin alınıp alınmadığı ve böylece genel koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği yönünde hiçbir bir değerlendirme yapmamış; ön inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmelerle ilgili herhangi yorum yapmamış ve terör olayları nedeniyle meydana gelen manevi zararların da sosyal risk ilkesi kapsamında olduğunu belirterek başvurucu lehine manevi tazminata hükmetmiştir. Başvurucu istinaf istemine ilişkin dilekçesinde, başka hususlar yanında olayda idarenin hizmet kusuru bulunduğunu da ileri sürmüştür ancak Daire, başvurucunun iddiası yönünde açık bir değerlendirme yapmadan usul ve hukuka uygun bulduğunu belirttiği İdare Mahkemesi kararını onamıştır (bkz. §§ 20, 21, 22). Oysa olayın bir terör saldırısı olması başvurucunun anılan iddiasının araştırılıp değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Nitekim Danıştay Onuncu Dairesi de yukarıda anılan kararında yerleşik içtihadı uyarınca terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil bir hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması ve değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. § 25).

50. Sonuç olarak idari yargı mercileri, bahsi geçen Danıştay Onuncu Dairesi kararının içeriği de dikkate alındığında başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu, meseleyi yalnızca sosyal risk ilkesiçerçevesinde ele almak suretiyle etkisiz kılıp yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda başvurucuya başarı şansı sunmamıştır. Öte yandan varılan bu sonuç, somut olayda yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği hususunda herhangi bir kanaati ifade etmemektedir.

51. Ulaşılan sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

53. Başvurucu, miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmadığını iddia ederek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

54. Bakanlık görüşünde; mitingte alınan önlemler sayılarak bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlem ile tedbirlerin ilgili kurumlarla da koordineli olarak bahse konu miting öncesi, esnası ve sonrasını da kapsayacak şekilde gerek yapılan planlama gerek görevlendirilen resmî ve sivil personel sayısı gerekse bu personelin uygun noktalarda konuşlanmaları ile dedektör köpeklerle de yapılan gerekli aramalar bakımından idarenin tedbir ve planlamalarının en geniş şekilde uygulandığının, uygun tedbirlerin alındığının dikkate alınarak toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

55. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ek olarak bir beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

56. Anayasa’nın “Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

“Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.”

57. Anılan anayasal norm devletin temel amaç ve görevlerin düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını güvence altına alma yönünde bazı pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Bu pozitif yükümlülüklerden biri de hukuka uygun toplantı ve yürüyüşlerin barışçıl bir şekilde yapılmasını ve sözü edilen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliğinin sağlanması için uygun tedbirleri uygulama yükümlülüğüdür ancak bu yükümlük bir sonuç gerçekleştirme yükümlülüğü değildir. Ayrıca tedbirlerin seçimi açısından kamu makamları geniş bir takdir yetkisine sahiptir (bahsedilen pozitif yükümlükler konusunda AİHM yaklaşımı için bkz. Kudrevičius ve diğerleri/Litvanya [BD], B. No:37553/05, 15/10/2015, § 159; Frumkin/Rusya, B. No: 74568/12, 5/1/2016, §§ 128, 129). Bununla birlikte başvurudaki asıl mesele, başvurucunun iştirak edeceği miting ve gösteri yürüyüşünün barışçıl bir şekilde yapılmasının sağlanması, bu mitinge ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliklerinin temini değil olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmemesidir ve incelenmiştir. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası hakkında inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

58. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

59. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

60. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

61. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

62. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

63. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin İdare Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

64. Bu durumda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

65. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia hakkında İNCELEME YAPILMASININ GEREKLİ OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2016/1691, K.2018/1515) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine GÖNDERİLMESİNE(E.2018/1135, K.2018/1581),

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAH PETROL ÜRÜNLERİ İNŞAAT TURİZM OTOMOTİV MOBİLYA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/18931 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18931

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERAH PETROL ÜRÜNLERİ İNŞAAT TURİZM OTOMOTİV MOBİLYA SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18931)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Şerah Petrol Ürünleri İnşaat Turizm Otomotiv Mobilya Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Abdurrahman KELEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, istinaf başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu tarafından 24/1/2017 tarihinde Yusufeli İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) ihalenin feshi davası açılmıştır.

9. Mahkemece 7/3/2017 tarihinde, hak düşürücü sürelerden sonra talepte bulunulduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu, Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 23/1/2018 tarihli kararı ile usulüne uygun biçimde taraf teşkili sağlanıp, taraflarca dayanılacak deliller toplanılıp değerlendirilmek suretiyle işin esasına yönelik bir karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle kabul edilmiş ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın Mahkemeye iadesine karar verilmiştir.

10. Bölge Adliye Mahkemesinin ilamı üzerine dosyayı inceleyen Mahkemece, verilen kesin süre içerisinde belirtilen gider avansı yatırılmadığından 7/11/2018 tarihinde davanın usulden reddine karar verilmiştir. Ayrıca kararın tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde istinaf kanun yoluna başvurulabileceği de belirtilmiştir. Anılan karar 4/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu tarafından 18/12/2018 tarihli dilekçeyle istinaf başvurusunda bulunulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesince istinaf talebi 1/4/2019 tarihli kesin nitelikteki karar ile süre aşımından reddedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin karar gerekçesinde; Mahkemenin 7/11/2018 tarihli kararının başvurucu vekiline 4/12/2018 tarihinde tebliğ edilmesine karşın, on günlük yasal başvuru süresinin son günü olan 14/12/2018 tarihinden sonra 18/12/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvuruda bulunulduğu, ayrıca Mahkemenin gerekçeli kararında istinaf süresinin iki hafta olarak belirtilmesinin başvurucuya ek bir istinaf süresi kazandırmayacağı ve bu nedenle istinaf başvurusunun süresinde olmadığı ifade edilmiştir.

12. Nihai karar 28/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 27/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"...İstinaf yoluna başvuru süresi tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren on gündür."

B. Uluslararası Hukuk

14. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkının Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olduğunu (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52), bu kapsamda herkesin kişisel hak ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya yargı önüne getirme hakkının güvence altına alındığını (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36), Sözleşme'nin 6. maddesinde, mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusunda bulunma hakkının güvence altına alınmadığını ancak devletin kendi takdirine bağlı olarak taraflara kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı tanıması durumunda, kanun yolu başvurusunu inceleyen mahkeme önünde uygulanan muhakeme usulünün bu ilkelere uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Delcourt/Belçika, B. No: 2689/65, 17/1/1970, § 25).

16. AİHM, mahkemeye erişim hakkına yönelik birtakım sınırlandırmaların kabul edilebileceğini ancak sınırlamaların meşru bir amaca yönelik olmadığı veya kullanılan yöntem ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunmadığı durumlarda, kısıtlamaların Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasına uygun olmayacağını belirtmiştir (Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

17. AİHM; ulusal hukuk kurallarını yorumlama görevinin yerel mahkemelere ait olduğunu, AİHM'in rolünün bu yorumların Sözleşme ile uyumluluğunu denetlemekle sınırlı olduğunu, bu durumun kanun yolu başvurusunda öngörülen süre sınırlamaları ile ilgili yapılan yorumlar açısından da geçerli olduğunu, süreye ilişkin kuralların adaletin ve özellikle de yasal kesinliğin düzgün şekilde uygulanmasını amaçladığını (Pérez De Rada Cavanilles/İspanya, B. No: 28090/95, 28/10/1998, §§ 43, 45), bununla birlikte mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek aşırı şekilcilikten ve usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı esneklikten kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, Mahkemece istinaf süresinin kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterildiğini ve belirtilen süre içerisinde istinaf talebinde bulunmasına rağmen istinaf başvurusunun haksız yere süreden reddedilmesi nedeni ile mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

22. Anayasa'nın 36. maddesinin birici fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. Maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

23. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

24. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı, bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

25. Somut olayda, istinaf başvurusunun süre yönünden reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

28. Başvuru konusu olayda, başvurucunun istinaf başvurusunun 2004 sayılı Kanun'un 363. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen süreden ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

29. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

30. İstinaf başvurusunun süre yönünden reddi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

31. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

32. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

33. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

34. Anayasa’nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları ve hangi mercilere başvuracağı ve başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmaları amaçlanmıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

35. Anayasa Mahkemesi; mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yaptığı kararlarında, dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini özellikle başvuru mercii ve süresi gösterilmeyen durumlarda mahkemelerin usul kurallarını yorumlarken

mahkemeye erişim hakkını zedeleyecek şekilde katı yorumdan kaçınmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle hukuk sisteminde var olan yedi, sekiz, on, on beş, otuz günlük, bir ve iki haftalık ve bir aylık kanun yolu sürelerinin çeşitliliği ve ilgili usul kanunlarında bu sürelere ilişkin yapılan değişiklikler dikkate alındığında kanun yolu sürelerinin karışıklığa neden olmayacak şekilde sade olduğunu söylemek güçtür. Bu noktada hak arama özgürlüğünü etkin bir şekilde kullanılabilmesi için mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu süresinin belirtilmesinin ayrı bir önem taşıdığı açıktır (İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/34763, 11/2/2021, § 46).

36. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini de gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010 ve E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete (aynı zamanda mahkemelere) güven duyabilmesini, devletin (aynı zamanda mahkemelerin) de bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 47).

37. Örneğin benzer nitelikteki S.K. (B. No: 2015/2438, 19/4/2018) başvurusunda; iş mahkemesi kısa ve gerekçeli kararında temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren on beş gün olarak göstermiştir. Başvurucu bu süreye güvenerek kararın tebliğinden itibaren on beş günlük süre içerisinde hükmü temyiz etmiş; mahkemenin temyiz isteminin süreden reddine dair ek kararı, Yargıtayca iş mahkemesi kararlarına karşı temyiz süresinin tefhim veya tebliğden itibaren sekiz gün olduğu, temyiz isteminin ise süreden sonra yapıldığı belirtilerek onanmıştır. Anayasa Mahkemesi bu başvuruda, başvurucunun kendisine tanınan on beş günlük süreye güvenerek hareket ettiği, kararda belirtilen sürenin başvurucuyu yanılttığı ve hukuki belirsizlik yarattığı, Mahkemenin yanıltması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvurucunun katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığı, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucunun istinaf isteminin süre koşulu gerekçe gösterilerek incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

39. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin belirtilmesi zorunluluğu, tarafların karara karşı öngörülen kanun yolunu etkili ve işlevsel bir şekilde kullanmaları açısından önem arz etmektedir.

40. Başvuru konusu olayda, Mahkeme kararı başvurucuya 4/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş; karar tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan yasal düzenleme gereği istinaf yoluna başvurma süresi kararın tebliğinden itibaren on gün olmasına rağmen Mahkemece gerekçeli kararda istinaf yoluna başvuru süresi kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterilmiştir (bkz. § 10). Başvurucu, mahkeme kararında kendisine tanınan ve kararın tebliğinden itibaren başladığı belirtilen iki haftalık süreye güvenerek hareket etmiş ve 18/12/2018 tarihli dilekçesiyle istinaf isteminde bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi, istinaf başvurusunun on günlük yasal sürede yapılmadığını belirterek başvurucunun istinaf

talebini süresinde olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir (bkz. § 11).

41. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında somut olaya bakıldığında, başvurucunun Mahkemenin karar gerekçesinde belirtilen tebliğden itibaren iki haftalık süre içerisinde istinaf kanun yoluna başvurduğu anlaşılmıştır. Mahkemenin kanun yolu ve süresini taraflara doğru gösterme yönündeki yükümlülüğü gözönüne alındığında kanun yoluna başvuru süresinin Mahkeme tarafından hatalı gösterilmesinin sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılan başvurucunun üzerinde, istinaf merciinin yorumunun ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

44. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

45. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

46. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

47. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme,

usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

48. Somut olayda, başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik ihlal; başvurucunun istinaf başvurusunu, istinaf hakkını kullanma imkânını kısıtlayıcı yorum ile süreden reddeden Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi kararından kaynaklanmaktadır.

49. Bu durumda mahkemeye erişim hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi tarafından yapılması gereken iş, istinaf başvurusunun reddi yönündeki kararını kaldırarak istinaf başvurusunu -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyanın Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine gönderilmesini sağlamak üzere Yusufeli İcra Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

50. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere Yusufeli İcra Hukuk Mahkemesine (Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesinin 1/4/2019 tarihli ve E.2019/871, K.2019/625 sayılı kararıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSA KAMASI VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20396 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20396

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSA KAMASI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20396)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : İsa KAMASI ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/20396 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/20396 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OKAN ALADAĞ

B. No: 2019/20420 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20420

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OKAN ALADAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20420)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Okan ALADAĞ

Vekili : Av. Berna KARADAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan zararların tazmini istemiyle açılan tam yargı davalarında olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddialar hakkında açık bir cevap verilmeden ve davacının dayandığı delillerin toplanıp toplanmadığı hususunda açıklama yapılmadan sonuca varılması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bazı sivil toplum kuruluşlarınca gerekli yasal izinler alınarak 10/10/2015 Cumartesi günü 12.00-16.00 saatleri arasında Ankara'da barış, emek ve demokrasi konulu bir miting yapılması kararlaştırılmıştır. Planlamaya göre Ankara Tren Garı'nda toplanılacak ve Talatpaşa Bulvarı, Opera Meydanı ile Atatürk Bulvarı'nı takiben Sıhhıye Meydanı'na yürünecektir.

10. Ankara Tren Garı önünde 10/10/2015 tarihinde toplanan kalabalığın hazırlıkları sürerken saat 10.04 sıralarında peş peşe iki patlama meydana gelmiş ve yaşanan bu olay nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Başvurucu, olaydan sonra ameliyat edilmiş ve bir hastanede bir kısmı yoğun bakım servisinde olmak üzere bir süre yatarak tedavi görmüştür. Başvurucu o tarihte İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümü öğrencisidir.

11. İçişleri Bakanlığı, başka hususlar yanında olay öncesinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı konusunda iki mülkiye başmüfettişi ile iki polis başmüfettişine ön inceleme yaptırmıştır. Ön inceleme sonunda hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitler yer almaktadır:

- 2015 yılı başından itibaren İstihbarat ve Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüklerine değişik kaynaklardan birçok istihbarat bilgisi gelmiştir. Bu istihbarat bilgilerinin büyük çoğunluğu ya yer, zaman ve kişiye ilişkin somut bilgiler ihtiva etmemiş ya da teyide muhtaç niteliktedir ancak sözü edilen istihbarat bilgilerinin yine de güvenlik tedbirlerinin planlamasında dikkate alınması gerekir. 2015 yılında DEAŞ terör örgütü ile ilişkili istihbaratın fazlalığına rağmen Ankara Tren Garı önünde canlı bomba terör eylemini gerçekleştiren Y.E.A.nın da aralarında olduğu bazı şahısların canlı bomba eyleminde bulunabileceğine ve irtibatlı oldukları DEAŞ terör örgütünün Diyarbakır ve Suruç terör eylemlerinden sonra ülkemizde ses getirecek başka terör eylemi hazırlığı içinde olduğuna, halkın kalabalık olduğu yerlerde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde birden fazla canlı bomba eylemi yapabileceğine yönelik istihbaratlar son derece önemlidir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yoğun olarak yapıldığı illerin başında Ankara gelmektedir. Bu sebeple anılan nitelikteki bilgilerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini planlamakla sorumlu il emniyet müdürü, emniyet müdür yardımcısı, emniyet birimleri hatta vali ile paylaşılması gereklidir. Buna rağmen TEM Şube Müdürlüğü, emniyet tedbirlerinin gözden geçirilmesi veya sıklaştırılması amacıyla emniyet birimlerine çoğunlukla aynı içerikli yazılar göndermiştir (ön incelemeyle ilgili süreç için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-14).

12. Başvurucu 2/12/2015 tarihinde İçişleri Bakanlığından 500.000 TL maddi tazminat ile 500.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

13. Tazminat talebine cevap verilmemesi üzerine başvurucu, lehine 75.000 TL manevi tazminat ile 25.000 TL maddi tazminata hükmedilmesi istemiyle İçişleri Bakanlığı aleyhine Ankara 10. İdare İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, saldırı gerçekleşebileceğine ilişkin gerçek ve yakın bir riskin varlığının bilinmesine veya bilinmesinin gerekmesine rağmen idarenin saldırının önlenmesi için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin birçok iddiada bulunup güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp cankurtaranların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucu, gazlı müdahaleye maruz kaldığına ve/veya kendisine yapılacak tıbbi müdahalenin fiilen engellendiğine yönelik bir iddiayı açık bir biçimde dile getirmemiştir.

14. Başvurucu dava dilekçesinde ayrıca aralarında bir kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ile bir siyasi parti tarafından ayrı ayrı hazırlanan raporlar da dâhil olmak üzere bazı delillerin toplanmasını talep edip anılan raporlardan birinde isimleri geçen tanıkların duruşmada dinlenmesini istemiştir.

15. İçişleri Bakanlığı idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan bir güvenlik açığı olmadığını, idarenin üzerine düşen dikkat ve özeni gösterdiğini, olayın bir terör saldırısı olduğunu, patlamaların miting alanı dışında ve miting için kararlaştırılan zaman diliminden önce yaşandığını, Anayasa'nın devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını, uyuşmazlığın 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde çözülmesi gerektiğini, 5233 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra idarenin terör olaylarından kaynaklanan zararlar dolayısıyla sosyal risk ilkesi çerçevesinde dahi sorumlu tutulamayacağını ve manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını savunmuştur.

16. Olay günü saat 08.00'den itibaren alınan tedbirlere, görevlendirmelere, taleplere, istişarelere, trafik düzenlemelerine, toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlemlere ilişkin bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığı tarafından İdare Mahkemesine gönderilmiştir.

17. 14/4/2016 tarihinde İdare Mahkemesi, Ankara Valiliğini de hasım olarak tespit edip dava dilekçesinin bir örneğini sözü edilen davalıya tebliğ edilmesine karar vermiştir.

18. Ankara Valiliği savunmasında özetle 5233 sayılı Kanun çerçevesinde başvurucuya tazminat ödenmesine ilişkin işlemlerin devam ettiğini (Başvurucu İçişleri Bakanlığına yaptığı başvuru dışında Ankara Valiliğine 5233 sayılı Kanun çerçevesinde bir başvuru yapmıştır.), manevi zararların 5233 sayılı Kanun'un kapsamında olmadığını ve olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusurunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Başka belgeler yanında mitinge katılacak kişilerin güvenliklerinin sağlanması konusunda alınan tedbirlere ilişkin bilgi notlarını içerir bazı belgeler, bazı kolluk amir ve memurları tarafından düzenlenen Olay Tutanağı ve olay sırasında 112 Acil Çağrı Merkezi ile kurulan iletişimlere ait belgeler savunma dilekçesi ekinde İdare Mahkemesine sunulmuştur.

19. İdare Mahkemesi başvurucudan maddi zararının ne olduğuna dair açıklama yaparak tedavisiyle ilgili tüm kayıtlarla vücut fonksiyon kaybının ne olduğuna ilişkin belgeleri sunmasını istemiştir. Başvurucu herhangi bir belge sunmaksızın Ankara Üniversitesi İbni Sina Hastanesinde (Hastane) tedavi gördüğünü, öğrenim gördüğü bölümün 2015-2016 öğretim yılı birinci ve ikinci dönem vizelerine giremediği için öğreniminde bir yıl

kaybettiğini, geçen öğretim yılı için harç yatırdığını, günlük masrafının 40 TL olduğunu ve tedavi gördüğü süreçte ulaşım ve konaklama için harcama yapmasına karşın söz konusu harcamalara ilişkin belgeleri muhafaza edemediğini iddia etmiştir.

20. İdare Mahkemesi davalı idarelerden davaya konu olayın kışkırtıcı bir eylem mi yoksa bir terör eylemi mi olduğunun tespit edilip edilmediği, olaydan önce herhangi bir terör eylemi yapılacağına ilişkin bir ihbar olup olmadığı, başvurucunun yaptığı tazminat talepleri hakkında değerlendirme yapılıp yapılmadığı ve başvurucunun tedavisiyle vücut fonksiyon kaybına ilişkin bilgi ve belge talep etmiştir. Ankara Valiliği tarafından söz konusu ara kararının gereği olarak birtakım belgeler sunulmuştur. Gönderilen belgelere göre başvurucunun 5233 sayılı Kanun çerçevesinde talep ettiği tazminat, zararı tespit ve ölçümünde dikkate alınabilecek belgelerin gönderilmesine ilişkin talebin yerine getirilmemesi (belge eksikliği) nedeniyle reddedilmiştir.

21. İdare Mahkemesi, İnönü Üniversitesinden başvurucunun giremediği sınavı olup olmadığı ve bu nedenle başvurucuya mazeret sınavı hakkı verilip verilmediği, mazeret sınav hakkı verilmemişse veya devamsızlık nedeniyle başvurucu öğrenimini uzatmışsa bu fazla öğrenim süresi sonucu fazladan ödediği harç miktarı konularında bilgi istemiştir. Cevap yazısında mazeret sınavına gerek duymaksızın sınavlarda başarı kazanmaya çalışan başvurucunun 2015-2016 öğretim yılı güz döneminde çello dersinden devamsızlık, piyano dersinden ise başarısızlık nedeniyle kalarak anılan dersleri bir sonraki yıl yeniden tekrar etmek zorunda kaldığı, solfej, dikte ve teori dersinden diyaframındaki sıkıntı nedeniyle başarısız olduğu, teorik derslerin birçoğunu tamamlayabildiği, bahar döneminde başvurucunun çellodan şana geçtiği, ses genliği dar olan ve diyaframını zorlamayan parçalarla döneminde başarılı olduğu ancak yaşadığı psikolojik travma nedeniyle bazı derslerden devamsızlık nedeniyle kaldığı ve hâlen alttan ders alan başvurunun en az iki yıl öğrenimi uzattığı belirtilmiştir.

22. İdare Mahkemesi, başvurucunun vücudunda olay nedeniyle bir hasar oluşup oluşmadığı, oluşmuşsa bu hasarın iş gücünde bir azalmaya neden olup olmadığı, iş gücünde bir azalmaya neden olmuşsa bunun oranı ve iş gücü kaybının ömür boyu devam edip etmeyeceği hususunda Hastaneden rapor talep etmiştir. Hastane tarafından tanzim edilen 21/9/2018 tarihli raporda başvurucunun muayene edildiği ve başvurucu hakkındaki tıbbi kayıtların incelendiği belirtilerek başvurucunun çalışma gücünü kaybetmediği, engellilik oranının sıfır olduğu, olaydan sonra dört ay süreyle iş göremez durumda kaldığı açıklanmıştır.

23. Başvurucu; özetle müzik bölümünde okuduğunun ve geçirdiği ameliyatın diyaframını etkileyerek mesleği gereği çıkarması gereken sesleri engelleyip engellemediğinin gözönüne alınmadığını, el ve parmaklarında meydana gelen sinir kaybı nedeniyle ince motor becerilerini tamamen kaybettiğini ve müzik aletlerini çalmayı bırakmak zorunda kaldığını, alet çalmayı gerektiren derslerden geçemediği için öğrenimini en az iki yıl uzattığını, müzik alanında artık hayal ettiği akademik kariyeri yapamayacağını ve muayene sırasında tıbbi bir cihaz kullanılmadığını öne sürerek Hastane tarafından tanzim edilen rapora itiraz etmiştir.

24. İdare Mahkemesi yürüttüğü yargılama sonunda yaralanma sonucu oluşanzararını net olarak ortaya koyamadığı gerekçesiyle başvurucunun maddi tazminat talebini reddetmiş ancak sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucuya, idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. İdare Mahkemesine göre olay öngörülebilir değildir ve idarenin kusuru net olarak ortaya konulamamıştır. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“...

Davacının 25.000,00 TL Maddi Tazminat İstemine Gelince;

Davalı idareler tarafından, 5233 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra meydana gelen terör eylemleri veya terörle mücadele sırasında uğranılan zararların tazmini istemiyle açılan davalarda sosyal risk ilkesinin uygulanma imkanı olmadığı, bu tür uyuşmazlıkların 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenmesi gerektiği ileri sürülmekteyse de; 5233 sayılı Yasanın 12. maddesinde 'sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır' denilerek Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasına paralel bir düzenlemeye yer verilmiş olup, söz konusu yasanın maddi tazminata ilişkin öngördüğü hesaplamaların sulh yoluyla anlaşılması halinde zarar gören ilgilileri bağlayacağı hususunda kuşku bulunmadığı, ancak sulhnamenin imzalanmaması durumunda, ilgililerin gerçek zararlarının tazmini için yargı yoluna başvurmasını engelleyen bir hüküm de bulunmadığından, davacının terör eylemi sonucu oluşan gerçek zararının tazminat hukukunun genel ilkeleri uyarınca ödenmesini talep edebileceği açıktır.

Bakılan davada, Mahkememizin 06.09.2018 tarihli ara kararı ile Ankara Garı'nda meydana gelen patlama sonrasında vücudunda bir hasar oluşup oluşmadığının, şayet oluşmuşsa (oluştuğu bölüm de değerlendirilerek) bu hasarın iş gücünde bir azalmaya neden olup olmadığının; iş gücünde bir azalmaya neden olmuşsa bunun oranının ve iş gücü kaybının ömür boyu devam edip etmeyeceğinin saptanmasına ilişkin kesin sağlık kurulu raporu düzenlenmesinin istenildiği, ara karar cevabı olarak dosyaya sunulan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Dahili Tıp Bilimleri Bölümü Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanlığı'nca düzenlenen 21.09.2018 tarih ve 2857 numaralı raporda; '... Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği esas alındığında vücut genel çalışma gücünden kaybetmediği, Özürlülük Ölçütü Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik'e göre kişinin özür oranın 0(sıfır) olduğu, 4(dört) ay süre ile işgöremezlik halinde kaldığı kanaatinde olduğumuz hususları saygılarla arz olunur.' şeklinde tespitlere yer verilmiştir.

Bununla birlikte davacı tarafından tedavi süreci nedeniyle sınavlarına giremediği ve okulunu uzattığı bu yüzden fazla harç ödediği iddia edildiğinden Mahkememizin 07/02/2018 tarihli ara kararıyla 'Davacının 19.10.2015-03.11.2015 tarihleri arasında hastanede tedavi gördüğü ve 45 gün istirahati uygundur denilerek taburcu edildiği görüldüğünden, anılan tarihlerde davacının giremediği (vize ya da final) sınavı olup olmadığının ve bu nedenle davacıya mazeret sınavı hakkı verilip verilmediğinin sorulmasına, şayet mazeret sınav hakkı verilmemişse veya devamsızlık nedeniyle davacı okulu uzatmışsa bu fazla öğrenim süresi sonucu varsa fazladan ödediği harç miktarının bildirilmesinin istenilmesine' karar verilmiş olup verilen yanıtta davacının mazeret sınav hakkına gerek duymaksızın sınavlarda başarı kazanmaya çalıştığı ancak başarılı olamadığı belirtilmiş olup, bu durumda tedavi sürecinin doğrudan okulu uzatmasına neden olmadığı, tedavi sürecinde yol parası ve barınma masrafının olduğu ancak buna ilişkin belgelerin muhafaza edilmediği gerekçesiyle dosyaya sunulmadığı gibi bu hususu destekler makul ve kabul edilebilir açıklama getirilmemesi karşısında davacının uğradığını ileri sürdüğü tazminini istediği maddi zararı herhangi bir bilgi veya belge ile desteklenmediği dolayısıyla patlama nedeniyle yaralanma sonucu oluşan zararının net olarak ortaya konulamadığından maddi tazminat isteminin reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Davacının 75.000,00 TL Manevi Tazminat İsteminin İncelenmesinde;

-Yukarıda değinilen 'sosyal risk ilkesi' ve yapılan açıklamalar çerçevesinde, tazminat istemine konu olan terör olayının meydana geliş şekli, davacının yaralanma hususu (hastane evraklarında yer alan tespit ve bulguları) ve sosyo-ekonomik durumu dikkate alındığında, yaşanan terör olayı neticesinde davacının yaralanması nedeniyle duyduğu elem ve ızdırabın karşılığı olarak takdiren 10.000,00 TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davalı idare tarafından davacıya ödenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Davacı tarafından tazminde 'sosyal risk' ilkesinin değil, davalı idarenin ağır hizmet kusuru varlığının esas alınması gerektiği ileri sürülmüş ise de olayın öngörülebilir olmaması ve idarenin kusurunun net olarak ortaya konulmaması karşısında bu hususa itibar edilmemiştir.

...”

25. Başvurucu ile davalı idareler, İdare Mahkemesince verilen karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuşlardır. Başvurucu; istinaf istemine ilişkin dilekçesinde yargılama sürecinde dile getirdiği iddiaları yineleyerek özetle tedavi giderlerini ve yol ücretlerini kendisinin karşıladığını, herhangi bir geliri olmadığı için ailesinden yardım almak zorunda kaldığını, maddi zararın İdare Mahkemesince resen takdir edilmesi gerektiğini, hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu, idarenin olayın meydana gelmesinde kusurlu olduğunu ileri sürmüştür.

26. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek İdare Mahkemesince verilen kararın tazminata ilişkin kısımlarını 10/4/2019 tarihinde onamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

28. Danıştay Onuncu Dairesinin 21/10/2020 tarihli ve E.2015/4478, K.2020/4057 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir:

“...[İ]dare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup, idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru, hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi de, Anayasanın öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal risk ilkesinin, terör olaylarına ilişkin olarak 5233 sayılı Kanun ile yasalaşması karşısında, terör eylemleri nedeniyle uğranılan maddi zararlara yönelik istemlerin anılan Kanun çerçevesinde karara bağlanması gerektiği açıktır. Ancak, 5233 sayılı Kanun, sosyal risk ilkesi dışında, nedensellik bağına dayalı hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk sebebine dayanılarak2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesine göre tam yargı davası açılmasına engel oluşturmadığı gibi, olayda idarelerin hizmet kusurunun ya da kusursuz sorumluluğunun saptandığı durumlarda, olay terör eylemi olsa bile uyuşmazlığın 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenemeyeceğinde duraksama bulunmamaktadır. Danıştay Onuncu Dairesi'nin konuyla ilgili yerleşik içtihadı da; terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil birhizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk hallerinin bulunup bulunmadığının araştırılması, idarenin gerek hizmet kusuru gerekse kusursuz sorumluluk hallerinin olayda bulunmaması durumunda 5233 sayılı Kanun kapsamında gerekli inceleme ve araştırma yapılarak karar verileceği yönündedir.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

30. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu olaydan sonra yaşadığı ruhsal sıkıntılara da dikkate çekerek özetle ve öz itibarıyla;

i. Bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadıklarını,

ii. Maddi zararlarının İdare Mahkemesince dikkate alınmadığını oysa olay sonrasında el ve parmaklarında meydana gelen sinir kaybı sebebiyle ince motor becerilerini tamamen

kaybettiğini, bu nedenle öğrenim gördüğü müzik bölümünde daha önce çaldığı gitar, çello ve piyanoyu artık çalamadığını, müzik aleti çalmayı gerektiren derslerden geçemediğini, diyaframındaki sıkıntı nedeniyle nefes gerektiren derslerde de başarısız olduğunu, öğrenim süresini uzatmak zorunda kaldığını, el ve parmaklarında meydana gelen hasarın doktorlarca üstünkörü değerlendirildiğini ve değerlendirme yapılırken tıbbi cihazlardan yardım alınmadığını, müzik aleti çalamadığı için hayallerinin yıkıldığını, yaralanmasına neden olan saldırının tüm hayatını etkilediğini,

iii. Hükmedilen manevi tazminatın yetersiz ve manevi zararlarını gidermekten uzak olduğunu, ayrıca söz konusu manevi tazminat miktarının benzer yaşam hakkı ihlallerini önleme konusunda caydırıcı olmadığını belirterek yaşam, adil yargılama ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anılan görüşte daha sonra, miting için alınan tedbirler açıklanarak bireysel bir olay olan terör eylemine yönelik herhangi bir ihbarın ya da istihbari bilginin idareye intikal etmediği, terör olaylarının tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı, olayda devletin kusurlu sorumluluğu olduğunu kabul etmenin kamu makamları üzerinde aşırı yük meydana getirecek bir yorum olacağı, başvurucunun yaralanmasına sebep olan patlamanın terör örgütü bağlantılı olarak organize edilen bir eylem olduğu ve zararın üçüncü şahısların kusurundan doğduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak idareye karşı hizmet kusuru ya da sosyal risk ilkelerine dayanarak açılan tam yargı davalarında terör olayları nedeniyle ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklı olmadığı, başvurucuya ödenen tazminatın yeterli olduğu ve yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından yeterince etkili şekilde işlediği ifade edilmiştir.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında özet olarak idarenin kusurunun kanıtlanabilmesi için olayın bağımsız soruşturmacılar tarafından soruşturulması gerektiğini ancak soruşturmanın idarenin kendi personeli tarafından soruşturulduğunu (Başvurucunun bununla neyi kastettiği anlaşılamamıştır.), olay sonrasında dört ay süreyle iş göremeyeceğine dair rapor düzenlendiğini, kendisinde fiziksel olarak kalıcı bir hasar meydana gelmese de yaşadığı ruhsal travmanın ömür boyu süreceğini ve en kanlı terör saldırısına maruz kaldığını öne sürüp Bakanlık görüşünde olay öncesinde alındığı belirtilen tedbirlerin yeterliliğini sorgulamıştır.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik ve İddiaların Nitelendirilmesi Yönünden

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Anayasa Mahkemesine göre başvurucunun bütün iddiaları yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. O hâlde başvuruda incelenmesi gereken ilk husus başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenip incelenemeyeceği meselesidir.

36. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü, kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek

yaşam hakkı ve dolayısıyla bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110).

37. Başvuruya konu olay, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu bir yerde üzerindeki patlayıcı maddeleri patlatan iki kişinin saldırısı sonucu gerçekleşmiş ve öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi de yaralanmıştır. Bu sebeple başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

38. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

39. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

b. İncelemenin Kapsamı Yönünden

40. Başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılması sonrasında incelemenin kapsamı belirlenmelidir.

41. Yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

42. Anılan pozitif yükümlülükler kapsamında devlet, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi altındadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Sözü edilen koruma ödevini yerine getirilebilmesi için devletin -başka hususlar yanında- önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması da gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Bununla birlikte özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında sözü edilen pozitif yükümlülük kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53) ve yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

43. Başvurucu, yaşam hakkının usul boyutu yanında devletin kusuru nedeniyle gerçekleşen terör saldırısı sonucu yaralandığını öne sürerek yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne

ilişkin maddi boyutunun da ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ne var ki bu iddia hakkında değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikteki kanıt, Anayasa Mahkemesinin elinde bulunmamaktadır. Bu nedenle yaşam hakkı kapsamında yapılacak inceleme yaşam hakkının usul boyutuyla sınırlı olacaktır.

c. Kabul Edilebilirlik

44. İdare Mahkemesi yürüttüğü yargılama sonunda başvurucuya idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiş, başvurucunun maddi tazminat istemini ise maddi zararın kanıtlanmaması nedeniyle reddetmiştir. Anılan her iki karar da Daire tarafından onanmıştır. Bu nedenle -yaşam hakkının maddi boyutu yönünden inceleme yapılamayacak olsa da- başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalkmadığının değerlendirilmesi gerekir.

45. Sözü edilen değerlendirme öncesinde belirtilmesi gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de olayın niteliğine -yaşam hakkının kasten ihlal edilip edilmediğine- bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalar yürüterek olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırımlara karar verme (usul yükümlülüğü) yükümlülüğünü içermektedir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Bu sebeple devletin bir ölümden kusursuz sorumluluk ilkeleri gereğince sorumlu olunduğuna ilişkin iddianın yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir.

46. Somut olayda olduğu gibi yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar ya da derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesine ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42).

47. İdare Mahkemesi yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamış, idarenin kusursuz sorumluluk ilkesi uyarınca olaydan sorumlu olduğunu kabul ederek manevi tazminata hükmetmiştir. Bu sebeple başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkmadığı açıktır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilmemiştir.

48. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

49. Yaşam hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarında makul derecede ivedilik ve özen şartının yerine getirilmesi, dolayısıyla derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede bir inceleme yapıp yapmadıklarının

Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Perihan Uçar, B. No: 2013/5860, 1/12/2015, § 52). Öte yandan söz konusu özen şartının yerine getirilmesi, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almamaktadır (Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

(1) İdare Mahkemesinin Maddi Tazminat Talebiyle İlgili Değerlendirmeleri Yönünden

50. İdare Mahkemesi; başvurucuda olay nedeniyle iş gücü kaybı meydana gelmediğine ilişkin rapora, mazeret sınav hakkına gerek duymaksızın sınavlarda başarı kazanmaya çalışması nedeniyle tedavi sürecinin başvurucunun öğrenim süresinin uzamasına doğrudan etki etmediğine ve tedavi sürecinde bazı masraflar yapıldığı ileri sürülse de ortaya belge konulamadığına işaret ederek maddi zararın tazminine ilişkin talebi reddetmiştir. Gerçekten de Hastane tarafından başvurucu hakkında düzenlenen ve başvurucunun muayenesi ile daha önce tanzim edilen tıbbi kayıtlara dayanan raporda başvurucunun çalışma gücünü kaybetmediği, engellilik oranının sıfır olduğu ve olaydan sonra başvurucunun dört ay süreyle iş göremez durumda kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca mazeret sınavına gerek duymaksızın sınavlarda başarılı olmaya çalışan başvurucu, İdare Mahkemesine el ve parmaklarında meydana geldiğini ileri sürdüğü sinir kaybına ve/veya tedavi sürecinde yaptığını iddia ettiği masraflara ait hiçbir belge ibraz etmemiştir. Bu nedenle İdare Mahkemesinin başvurucunun maddi tazminat talebi hakkında Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede bir inceleme yapmadığı söylenemez.

(2) İdare Mahkemesinin Manevi Tazminat Talebiyle İlgili Değerlendirmeleri Yönünden

51. Başvurucu açtığı tam yargı davasına ilişkin dava dilekçesinde saldırı gerçekleşebileceğine ilişkin gerçek ve yakın bir riskin varlığının bilinmesine veya bilinmesi gerekmesine rağmen idarenin saldırının önlenmesi için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin birçok iddiada bulunup aralarında bir kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ile bir siyasi parti tarafından ayrı ayrı hazırlanan raporlar da dâhil olmak üzere bazı delillerin toplanmasını talep etmiş ve anılan raporların birinde isimleri geçen tanıkların duruşmada dinlenmesini istemiştir.

52. İdare Mahkemesi, olayın öngörülebilir olmadığını ve idarenin kusurunun net olarak ortaya konulamadığını belirterek sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucuya idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiş ancak olayda idarenin kusurunun bulunmadığı sonucuna nasıl vardığı konusunda herhangi bir gerekçe sunmamıştır. Ayrıca İdare Mahkemesince verilen karardan başvurucunun toplanmasını istediği delillerin ispat edilmek istenen hususa etkisinin İdare Mahkemesince değerlendirilip değerlendirilmediği, esasa etkili ise bu delillerin toplanıp toplanmadığı anlaşılamamıştır.

53. Başvurucu, İdare Mahkemesi önünde dile getirdiği iddiaları istinaf isteminde de dile getirmiş ancak Daire, başvurucunun iddiaları yönünde açık bir değerlendirme yapmadan usul ve yasaya uygun bulduğunu belirttiği İdare Mahkemesi kararını onamıştır.

54. Başvurucunun iddiaları gözetildiğinde İdare Mahkemesinin başvurucunun yaralanmasına neden olan saldırının olay öncesinde davalı idare tarafından bilinip

bilinmediği veya en azından bilinmesinin gerekip gerekmediği, şayet davalı idare tarafından biliniyor ya da bilinmesi gerekiyor ise saldırının önlenmesi için makul ölçüler çerçevesinde tedbirlerin alınıp alınmadığı ve böylece yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği hususunda açık bir değerlendirme yapması ve başvurucunun toplanmasını istediği delillerin ispat edilmek istenen hususa etkilerini değerlendirerek davanın esasına etki edecek delilleri toplaması gerekir. Bu nedenle derece mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği dikkat ve özende inceleme yapmadıkları sonucuna varılmıştır.

55. Ulaşılan sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve lehine manevi tazminat olarak 200.000 TL, maddi tazminat olarak 750.000 TL ödenmesi talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul

hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. İncelenen başvuruda başvurucunun yaralanmasına neden olan olayda idarenin yaşamı koruyucu önlemleri almaması nedeniyle kusuru bulunduğuna ilişkin iddiaları yönünden uyuşmazlığın çözümü için gerekli delillerin toplandığının İdare Mahkemesince verilen kararda ortaya koyulamaması, mevcut delillerin anılan kararda değerlendirilmemesi ve zikredilen iddiaların derece mahkemelerince verilen kararlarda karşılanmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

63. Bu durumda yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için hem manevi tazminat istemiyle açılan dava hem maddi tazminat istemiyle açılan dava yönünden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılamalar ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararları verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni kararlar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin hem manevi tazminat istemiyle açılan dava hem maddi tazminat istemiyle açılan dava yönünden yeniden yargılama yapılmak üzere İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. 4.500 TL vekâlet ücretinden ibaret yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2016/1552, K.2018/2694) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 4.500 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine GÖNDERİLMESİNE(2019/563, K.2019/578),

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET TARHAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/41425 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41425

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET TARHAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41425)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Mehmet TARHAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/41425 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/41425 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ZEYBEK

B. No: 2020/16051 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16051

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ZEYBEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16051)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Mustafa ZEYBEK

Vekili : Av. Kamile ÖZBULUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluğa ilişkin kararların bağımsız ve tarafsız olmayan sulh ceza hâkimliklerince karara bağlanması, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması, tahliye taleplerinin değerlendirilmemesi ve değerlendirme sonuçlarının tebliğ edilmemesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; soruşturma sürecindeki bazı uygulamalar nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. İlgili Süreç

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51).

10. Öğretmen olarak görev yapmakta olan başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmış ve 6/1/2017 tarihinde başvurucu gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu 9/1/2017 tarihinde terör örgütüne üye olma suçundan adli kontrol istemiyle Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

12. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte yaptığı inceleme sonucunda başvurucu hakkında yurt dışı çıkış yasağıyla birlikte ikametgâhına en yakın güvenlik biriminde belirlenen günlerde imza verme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

13. Başsavcılık tarafından hazırlanan 24/2/2017 tarihli iddianameyle başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçlamasıyla kamu davası açılmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü ve FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede; başvurucunun FETÖ/PDY'nin gizli haberleşme programı olan ByLock'un kullanıcısı olduğu, 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) ile kapatılan Aktif Eğitimciler Sendikasına üye olduğu, FETÖ/PDY ile iltisaklı kurumlardan Bank Asyada hesap hareketlerinin bulunduğu, ayrıca Asya Termal Tatil Köyü'nde kaldığının tespit edildiği belirtilerek FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüş ve cezalandırılması istenmiştir.

14. Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesi 1/3/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/61 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

15. Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesi 24/10/2017 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"...sanığın getirtilen internet trafik kaydına göre6 ay 27 gün de 2203 kez Bylock kullanımına tahsis edilen IP numaraları üzerinden bağlantı yaptığının, diğer bir deyişle programa giriş yaptığının tespit edilmesi, sanığın çocuklarını FETÖ/PDY müzahir okullara göndermesi ve 667 s. KHK ile kapatılan Aktif Eğitimciler Sendikasına üye olması hususları hep birlikte değerlendirildiğinde üzerine atılı silahlı terör örgütü üyeliği suçu sabit görülerek..."

16. Başvurucunun mahkûmiyet kararına karşı yaptığı istinaf başvurusu, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 29/5/2018 tarihli kararıyla esastan reddedilmiştir.

17. Başvurucu, Ankara Bölge Adliye Mahkemesince hakkında verilen karara karşı 18/6/2018 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

18. Dava, temyiz incelemesi için Yargıtayda derdesttir ve bu yargılama tutuksuz olarak devam etmektedir.

B. Başvuruya İlişkin Süreç

19. Başsavcılık tarafından FETÖ/PDY'ye ilişkin olarak başlatılan adalet teşkilatı mahrem hizmetler sınıfı soruşturması olarak bilinen yeni bir soruşturma başlatılmış, başvurucu bu soruşturma kapsamında gözaltına alınmış ve 26/2/2020 tarihinde terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanması istemiyle Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

20. Başvurucunun sorgusu Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle iddia edilen operasyonel hattı kullanmadığını, aleyhinde beyanda bulunan kişileri de tanımadığını, daha önce örgüt üyeliği suçundan yargılandığını ve yargılama sonucunda kendisine 6 yıl 3 ay ceza verildiğini, anılan kararı temyiz ettiğini ve dosyasının hâlen Yargıtayda incelemede olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca daha önceki soruşturma ve kovuşturma sırasında adli kontrole tabi tutulduğunu, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirdiğini, kaçma ve delilleri karartma şüphesinin de olmadığını belirtmiştir.

21. Sorgu sonucunda başvurucunun terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler A.İ.G. ve Mustafa Zeybek'in üzerine atılı silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçunu işlediğine dair; şüphelilerin operasyonel hat kullandıkları yönündeki tespit, bu operasyonel hat ile örgüt mensuplarıyla yaptıkları görüşmelere ilişkin HTS kayıtları, bu kayıtlara yansıyan görüşme sayısı ve görüşmelerin kapsadığı tarih, şüpheli Mustafa Zeybek hakkında S.Ö., F.K., Y.E.T., A.U. ve B.A. isimli şahısların beyanları, ... ve tüm dosya kapsamı birlikte ele alındığında şüphelilerin atılı suçu işledikleri yönünde kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, bu nedenle şüphelilerin serbest bırakılması halinde delillere etki etme ihtimalinin bulunduğu, eylemin sabit görülmesi halinde almaları muhtemel ceza miktarı da dikkate alındığında kaçma şüphesinin bulunduğu dikkate alınarak, tutuklamanın ölçülü olduğu, adli kontrol kararının yeterli görülmemesi kanaatine varılması nedeniyle CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelilerin ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA, ... [karar verildi.]"

22. Başvurucunun eşi 2/3/2020 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği 6/3/2020 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

23. Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği 24/3/2020 tarihinde dosya üzerinden yapılan değerlendirmede başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...[suçun] vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller, şüphelilerin saklanma veya kaçma şüphesini uyandıran somut olguların varlığı, fiilin kanunda karşılığı olan cezanın miktarı, suçun CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması ve tahliyeyi gerektirir yeni bir delil elde edilmemiş olması dikkate alınarak CMK. nun 108. maddesi yollamasıyla CMK'nun 100ve devamı maddeleri gereğince şüphelilerin tutukluluk hallerinin devamına... [karar verildi.]"

24. Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 17/4/2020 tarihinde dosya üzerinden yapılan değerlendirmede başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...şüpheliler A.İ.G. ve Mustafa Zeybek hakkında dosyada mevcut bilgi belge ve araştırma tutanakları, arama ve el koyma tutanakları ile somut deliller uyarınca, silahlı terör örgütü olan FETÖ/PDY üyesi olduğuna dair kuvvetli suç şüphesinin var olduğu gibi anılan FETÖ silahlı örgütün bir kısım üyelerinin olaydan sonra kaçtıklarının tespit edilmesi ve şüphelilerin aynı şekilde kaçma ihtimalinin bulunması, delillerin henüz tam olarak toplanamayışı, şüphelinin delillere tesir ederek delilleri değiştirme ihtimalinin bulunması, AİHM'nin birçok kararında da belirtildiği üzere şüphelinin salıverilmesi halinde adaletin işleyişine zarar verecek faaliyetlerde bulunma tehlikesi, söz konusu terör örgütünün Türkiye Cumhuriyet tarihinde görülen en tehlikeli terör örgütü olup, diğer terör örgütlerini de yönlendirdiğinin değerlendirildiği, delilleri yok etme gizleme değiştirme ihtimalini gösteren olguların bulunması, atılı suçun CMK'nın 100/3 maddesinde öngörülen suçlardan oluşu ve atılı suç ile tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıması dikkate alınarak tutuklama nedenininde bulunduğu cihetle, şüphelilerin tutukluluk halinin devamına... [karar verildi.]"

25. Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği 10/6/2020 tarihinde başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla katıldığı duruşmada yapılan incelemede başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... üzerine atılı suçun niteliği, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunması, şüphelilerin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alındığında CMK 108/1 maddesi uyarınca şüphelilerin tutukluluk hallerinin devamına... [karar verildi.]"

26. Başvurucu 27/3/2020 ve 11/4/2020 tarihlerinde tahliye talebinde bulunduğunu ve bu taleplerine henüz bir cevap verilmediğini belirterek 10/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Soruşturma evresinde başvurucunun tutukluluk durumu UYAP kayıtlarına göre Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğince 29/7/2020 ve 21/8/2020 tarihlerinde dosya üzerinden yapılan inceleme, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 21/9/2020 tarihinde başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı duruşma, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/10/2020 tarihinde dosya üzerinden yapılan inceleme, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/11/2020 tarihinde dosya üzerinden yapılan inceleme, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 25/12/2020 ve Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/1/2021 tarihlerinde başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı duruşmalar, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/3/2021 tarihinde dosya üzerinden yapılan inceleme ve Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/4/2021 tarihinde başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı duruşma neticesinde yukarıda yazılı benzer gerekçelerle tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

28. Başsavcılıkça başvurucu ile birlikte toplam 71 şüpheli hakkında hazırlanan 28/4/2021 tarihli iddianameyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlamasıyla kamu davası açılmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve şüphelilerin eylemlerine değinilmiştir. Başvurucu yönünden iddianamede suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen olarak görev yapmakta olan başvurucunun 15 Temmuz 2016 tarihinden sonra çıkarılan KHK ile görevinden ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun adına kayıtlı 0505 240 ... numaralı hat ile FETÖ/PDY üyelerinin iletişim amaçlı kullandıkları ByLock isimli kriptolu haberleşme programını yüklediği ve kullandığı, ayrıca FETÖ/PDY ile irtibatlı Bank Asya A.Ş. nezdinde bulunan hesabında 31/12/2013 ile 24/12/2014 tarihleri arasında 7.647,78 TL artış olduğu, 667 sayılı KHK ile kapatılan Aktif Eğitimciler Sendikasına üye olduğu ve Asya Termal Tatil Köyünde konaklama kayıtlarının bulunduğu yönünde tespitlerin yapıldığı belirtilmiştir.

iii. Başvurucunun örgütsel hiyerarşik yapı içinde Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumu sohbet sorumlusu konumunda yer aldığı, örgütsel gizliliği sağlamak ve deşifre olmayı engelleme amacıyla Mahmut ve Muhammet kod isimlerini kullandığı ileri sürülmüştür.

iv. FETÖ/PDY ile ilgili olarak Adalet Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı personeline yönelik yürütülen adalet teşkilatı mahrem yapılanması soruşturması kapsamında başvurucunun F.B. adına kayıtlı 538023 ... numaralı GSM hattını operasyonel hat olarak kullandığı, mahrem sorumlular tarafından kullanılan ve sadece örgütsel görüşmelerde kullanılması yönünde örgütün talimat verdiği belirtilen bu operasyonel hat üzerinden başvurucunun Adalet Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatında görev yapan 34 personele ait 36 hat ile 1.264 kez irtibat kurduğunun tespit edildiği bildirilmiştir.

v. FETÖ/PDY adalet teşkilatı Mahrem Yapılanması içinde Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumu sohbet sorumlusu olduğu iddia edilen başvurucunun, yine adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde mahrem sorumlu olarak faaliyet gösteren N.K., S.İ., M.E., H.İ.T., M.G., S.Ç. ve M.K. isimli şahıslar ile operasyonel hat üzerinden çok sayıda irtibatının bulunduğu, yapılan ortak baz çalışmasında hem şahsi hem de operasyonel GSM numarası ile Adalet Bakanlığı teşkilatı mahrem yapılanmasında görevli diğer mahrem sorumlular ile 2011-2014 yılları arasında Ankara'da ortak baz birlikteliklerinin bulunduğu ileri sürülmüştür.

vi. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu ve bir kısmı yukarıda belirtilen faaliyetlerde bulunduğu yönünde haklarında yürütülen soruşturmalarda etkin pişmanlık kapsamında verilen tanık beyanları ile teşhis tutanaklarının yer aldığı belirtilmiştir.

29. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak haklarında yapılan soruşturmalarda alınan beyanların ilgili kısmı şöyledir:

- S.Ö. "...Bu sohbetler devam ederken bize abilik yapan Muhammet bizi bıraktı yerine ismini Mahmut olarak bildiğim abi bize abilik yapmaya başladı. ... Sincan Grubu olarak ayrıldıktan sonra evler müsait olmadığında Sincan ilçesinde bulunan Gülen Cemaatine ait bir yurtta toplanıyorduk. Bu yurdu gitsem bulurum. ... Bu cemaatin sıkıntı olduğunu fark ettiğimizden gitmeme kararı aldık. Daha sonraki tarihte Mahmut beni aradı, bende ben ve arkadaşların toplantılara katılmak istemediğimizi söyledim. Beni ikna etmeye çalıştı ancak kararlı

olduğumu belirttim. Mahmut 2014 yılı Ocak ayında ısrarla beni arayarak görüşmek istediğini söylemesi üzerine Alnıaçıklar Market Kafeteryasında buluştuk. ... Daha sonraki tarihlerde beni değişik numaralar aradı ancak ben bu çağrıların hiçbirine gitmedim..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- F.K. "...hatırladığım kadarı ile sınf öğretmeni olan kendini Muhammet olarak tanıtan (1,75 boylarında, orta kiloda tahmini 38-40 yaşları arasında, hafif dalgalı saçlı, ten rengi açık olan yüz hatları yuvarlak, konuşması düzgün) kişide oluyordu, bu şahıs o dönem cemaat toplantılarını organize ederdi, bu şahıs toplantılarda çok aktif konuşmuyordu ancak bizleri bu şahıs arayarak cemaat toplantılarına çağırıyordu, bu toplantı da sınıf öğretmeni olarak bildiğim Muhammet olarak tanıdığım cemaat abisi fitre toplanacağının ve fitrenin öneminden bahsetti, bir toplantı dafitreden bahseder diğer toplantılarda kurban bağışından bahsederdi, yapılan cemaat toplantılarını yukarıda bahsettiğim yeni arkadaşlarla sabit olarak yapılıyordu ancak ben sıklıkla gitmiyordum. Sonradan sınıf öğretmeni olarak bildiğim ismini Muhammet olarak hatırladığım cemaat abisi olarak nitelendirilen kişi beni arayarak benden fitre istedi ayrıca benim rızam olup olmadığını sormadan sana kurban yazdım para vereceksin o dönem 400 ya da 450 TL yazdığını bunu da 4 ya da 5 taksitle ödemem gerektiğini söyledi. ... Bu arkadaş grubumun daha önceki sohbetlerine cemaat abiliği yapan ismini Muhammet olarak tanıdığım kişinin ne zaman ve kim aracılığı ile bu gruba abilik yaptığını bilmiyorum, ... 2013 yılı 6. ayından o yılın Ekim-Kasım ayına kadar bu grubun toplantısına toplamda 4-5 kez gitmişimdir, bu toplantılar çok sık yapılmazdı. ... Kurban ve fitre toplamanın işleyişi ismini Muhammet olarak bildiğim cemaat abisi telefon ile arar miktarı bildirir ve kendisi gelerek rızan olsun ya da olmasın zorla isterdi. 2013 yılı Ekim-Kasım aylarında yukarıda bahsettiğim sohbet grubu arkadaşlarımla farklı olarak siyasi konulara girildi, bu toplantının hangi evde olduğunu hatırlamıyorum, bu siyasi konuyu açan kişi ve toplantı gündemini belirleyen kişi ismini Muhammet olarak tanıdığım kişi belirlerdi. ... Bu konuyu açtığı dönem cemaat dershanelerinin kapatılma dönemine denk geliyordu..." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- Y.E.T. "... Ben Sincan'da ikamet ettiğim için Sincan grubuna dahil oldum, bundan sonra bize sohbet abiliğini kod adını hatırlamadığım M.K. isimli şahıs yapmaya başladı. M.K.'nın toplantılara katılmadığı günlerde bize sohbet toplantılarında M.G. sohbet abiliği yapardı. Bildiğim kadarı ile en üstteki sohbet abisi M.G.'dir. Bir süre bu şekilde devam ettikten sonra ismini Yusuf (K) olarak bildiğim, ancak gözaltına alındıktan sonra nezarette gördüğüm ve ismini Mustafa Zeybek olduğunu öğrendiğim şahıs bize ders vermeye başladı. ... Ben bu toplantılara katıldığım dönemde rutin olmamakla birlikte ara ara himmet adı altında para verdim. Bu paraları bizden yukarıda isimlerini sohbet abisi olarak beyan ettiğim A.Ç., M.K. ve Mustafa ZEYBEK elden toplardı. Bu toplanan paraların nereye ne şekilde aktarıldığı ilgili bir bilgim yoktur..." şeklinde ifade vermiştir.

- A.U. "...2012 yılı başında M.G. beni arayarak toplantılara katılmamı söyledi. Bende bu toplantıya katıldım katılan arkadaşlar aynı idi ancak sorumlu abi M.G. yerine öğretmen olduğunu söyleyen adını M. olarak bildiğim şahıstı. ... M. isimli şahsın abiliğinde birkaç toplantı yaptıktan sonra Mustafa ZEYBEK isimli şahıs bize abilik yapmaya başladı..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- M.B.A. "... Emniyet Müdürlüğü içerisinde gözaltına alındıktan sonra yapılan soruşturmalarda bana gösterilen fotoğraflardan daha önce gördüğümü söylediğim iki şahıs vardı. Bu şahıslar Mustafa Zeybek ve M.K. isimli şahıslardı. Diğer şahısları tanımıyorum. Mustafa Zeybek ve M.K. isimli şahısları E. isimli şahısla kaldığım 1-2 aylık dönemde tanıdım.

Ben E. isimli şahısla o dönem kaldığım süre zarfında Ceza İnfaz Kurumu memuruydum. Vardiya sistemine göre çalışıyordum. Aynı zamanda Konya ilindeki üniversiteme gidip geliyordum. Bu evde fazla kalmadım. Kaldığım sürede de yukarıda ismini bahsettiğim şahısları 2–3 defa gördüm. Bu şahıslar ikamette kendi odamda kaldığım sürede E.'nin evine geldiklerinde ikametin salon kısmında misafir olarak bulunuyorlardı. Ben de hoş geldiniz demek için arada yanlarına gidiyordum. Bu şahıslardan soruşturma sırasında siz görevliler tarafından fotoğrafı gösterildiğinde kod adı Emin olarak kendisini bana tanıtan M.K.'yı hatırlıyorum. Diğer şahsın ismini siz görevlilerden öğrendim. Sadece simaen tanıyorum..." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

30. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelinin, ke[n]disini gizlemek amacıyla Mahmut, Muhammet Kod adlarını kullandığı, örgütün sadece örgütsel görüşmelerde kullanılması amacıyla mahrem sorumlulara kullanmaları amacıyla verdiği operasyonel GSM hattını aldığı ve bu hat ile örgütsel görüşmeler gerçekleştirdiği, sonrasında ise örgütün gizlilik derecesini yükseltildiği için 2014 yılından itibaren operasyonel GSM hatlarının iade edilerek artık kullanılmaması, yine akıllı telefonların yaygınlaşması ile birlikte teknolojiden faydalanılarak örgüt yönetici ve üyelerince internet üzerinden görüşmeler yapılması yönündeki talimatlarına uyarak ByLock kriptolu haberleşme programını kullandığı, şüphelinin uzun süreden beri örgütün hiyerarşik yapısı içerisinde bulunduğu, Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Sohbet Sorumluluğu görevine kadar yükseldiği, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü Adalet Teşkilatı Mahrem Yapılanmasında yönetici pozisyonunda olduğu değerlendirilen kişilerle yoğun irtibat kurduğu, bu haliyle şüphelinin mevcut konumu itibariyle silahlı terör örgütü yöneticisi konumunda bulunduğu ..."

31. Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 17/5/2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2021/103 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

32. Mahkemece 21/5/2021 tarihinde yapılan tensip incelemesinde başvurucu hakkında devam eden ve daha önce başlatılmış bir kovuşturma bulunması da dikkate alınarak dosyanın ayrı bir esasa kaydı ile yargılamaya devam edilmek üzere tefrikine karar verilmiştir. Ayrıca başvurucunun tutukluluk halinin devamına da karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanıklar M.K., Mustafa Zeybek, A.İ.G.'nin üzerlerine atılı suçun niteliği, atılı suç için yasada öngörülen cezanın türü ve miktarı, dosya içerisinde bulunan Bylock tespit ve değerlendirme tutanakları, tanık beyanları, yazılı deliller ve tutuklama kararındaki gerekçeler ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, sanıklar yönünden kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin mevcut olması, sanıklara isnat edilen suçun CMK'nın 100/3-a maddesinin 11. alt bendi gereğince tutuklama sebebi varsayılan suçlardan olması, sanıkların tutuklu kaldığı süre ve cezasının üst sınırına göre sanıkların kaçma şüphesinin mevcudiyeti, bu aşamada adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı hususları birlikte nazara alınarak CMK 'nın 100. ve devamı maddeleri gereğince, sanık A.İ.G. müdafinin tahliye talebinin reddi ile sanıkların tutukluluk hallerinin devamına... [karar verildi.]"

33. Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2021/162 sayılı dosyası üzerinden devam eden yargılamada 24/6/2021 tarihinde ilk duruşma yapılmış, başvurucunun savunması alınmış ve

duruşma sonunda adli kontrol tedbirleri uygulanmak suretiyle tahliyesine karar verilmiştir.

34. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava, Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2021/162 sayılı dosyasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

35. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48; Yavuz Cengiz, B. No: 2019/37138, 15/6/2021, §§ 23-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucu; koşulları bulunmadan haksız olarak gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğunu, bu kararın matbu gerekçelerle verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

40. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013,§§ 16, 17).

41. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

42. Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin hukuka uygun olup

olmadığı 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Nitekim Yargıtay uygulaması (Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı; Günay Dağ ve diğerleri, § 145) da bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündedir. Bu madde kapsamında açılacak dava yoluyla yakalama ve gözaltı tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu tespit edildiğinde başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir.

43. Buna göre başvurucu yönünden gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddialarla ilgili olarak anılan kararlarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi ya da kaçma şüphesinin varlığını gösteren somut deliller olmadan, hukuka aykırı gerekçelere dayanılmak suretiyle haksız olarak tutuklandığını öne sürmüştür. Başvurucu ayrıca daha önce aynı suç isnadıyla hakkında yürütülen soruşturmada adli kontrol kararıyla serbest kalmasına ve adli kontrol tedbirine uymasına karşın yeniden başlatılan bu soruşturma nedeniyle verilen tutuklama kararının koşullarının oluşmadığını belirtilerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşünde öncelikle5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca başvurucunun kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedeni bulunmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakıldığı şeklindeki şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu da ifade edilmiştir.

47. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki beyanlarına benzer iddialarda bulunmuştur.

b. Değerlendirme

48. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

49. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelen iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

50. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma

olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin yöneticisi olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağı bulunmaktadır.

52. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

53. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucunun operasyonel hat kullandığı yönündeki tespite, bu hat ile örgüt mensuplarıyla yaptığı görüşmelere ilişkin HTS kayıtlarına ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. § 21).

54. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise başvurucunun 15 Temmuz 2016 tarihinden sonra çıkarılan KHK ile kamu görevinden ihraç edildiği, FETÖ/PDY üyelerinin iletişim amaçlı kullandıkları ByLock isimli kriptolu haberleşme programını kullandığı, FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu belirtilen Asya Katılım Bankasındaki hesabında artış olduğu, KHK ile kapatılan Aktif Eğitimciler Sendikası üyesi olduğu, yine FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu belirtilen Asya Termal Tatil Köyünde konaklama kayıtlarının bulunduğu, FETÖ/PDY örgütsel hiyerarşik yapısı içinde adalet teşkilatı mahrem yapılanması Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumu sohbet sorumlusu konumunda yer aldığı ve örgütsel gizliliği sağlamak ve deşifre olmayı engellemek amacıyla Mahmut ve Muhammet kod isimlerini kullandığı, F.B. adına kayıtlı 538023 ... numaralı GSM hattını operasyonel hat olarak kullandığı, mahrem sorumlular tarafından kullanılan ve sadece örgütsel görüşmelerde kullanılması yönünde örgütün talimat verdiği belirtilen bu operasyonel hat üzerinden Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında görev yapan 34 personele ait 36 hat ile 1.264 kez irtibat kurduğu iddia edilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun kullandığı tespit edilen GSM hatlarının diğer örgüt mensuplarıyla gizli şekilde haberleşme amacıyla kullanıldığı ve diğer şüphelilerin operasyonel hatlarıyla da irtibatlı olduğu belirtilmiştir. Söz konusu haberleşmenin örgüt içi olduğu ve üst düzey gizliliğe sahip olduğu belirtilerek FETÖ/PDY hiyerarşisi içindeki konumu itibarıyla başvurucunun terör örgütü yöneticiliği suçunu işlediği iddia edilmiştir. Ayrıca FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlar nedeniyle haklarında yürütülen soruşturmalarda etkin pişmanlık kapsamında ifade veren bir kısım tanığın başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğuna ilişkin ifadelerinin ve teşhis tutanaklarının bulunduğu belirtilmiştir (bkz. §§ 28, 29).

55. Soruşturma dosyasında, FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan kişilerden S.Ö., F.K., Y.E.T., A.U., M.B.A.nın, haklarında yürütülen soruşturmalarda etkin pişmanlık kapsamında verdikleri beyanlarda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarda bulundukları ve başvurucuyu teşhis ettikleri görülmektedir (bkz. § 29). Bu kapsamda başvurucunun sohbet toplantılarında abilik yaptığını, kod ismi kullandığını, kendilerinden himmet adı altında örgüt için para topladığını ve örgüt evlerinde zaman zaman misafir olarak bulunduğunu açıkça ifade etmişler ve başvurucunun mesleğini de söyleyerek onu teşhis etmişlerdir. Tüm bu anlatımlar karşısında başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir ([GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017) başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki

değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51; Hilmi Balta, B. No: 2016/51749, 7/11/2019, § 47).

56. Buradaki suçlamaya esas alınan diğer bir olgu da FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle -özellikle adalet yapılanmasındakilerle- olan iletişimlerini başkalarının üzerine kayıtlı olan ve operasyonel hat (patates hat) olarak ifade edilen hatlar ile gerçekleştirmiş olmalarıdır. FETÖ/PDY'ye yönelik yapılan yargılamalarda bu yönde alınan itirafçı (şüpheli veya sanık) beyanlarının olduğu da bilinmektedir. FETÖ/PDY adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumu sohbet sorumlusu olduğu iddia edilen başvurucunun F.B. adına kayıtlı 538023 ... numaralı GSM hattını operasyonel hat olarak kullandığı, mahrem sorumlular tarafından kullanılan bu operasyonel hat üzerinden Adalet Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatında görev yapan 34 personele ait 36 hat ile 1.264 kez irtibat kurduğu ve yine adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde mahrem sorumlu olarak faaliyet gösterdikleri ileri sürülen N.K., S.İ., M.E., H.İ.T., M.G., S.Ç. ve M.K. isimli şahıslar ile operasyonel hat üzerinden çok sayıda irtibatının bulunduğu yönündeki tespitlerin soruşturma makamlarınca başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir olgu olarak değerlendirilmesinin keyfî olduğu söylenemeyecektir.

57. Anayasa Mahkemesi, M.Ö. (B. No: 2019/38132, 18/11/2020) başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan başvurucunun sivil imamlardan olduğu ifade edilen kişi ile devamlılık arz edecek şekilde operasyonel cep telefonu hatları ile irtibat kurmasına ilişkin olguyu -tanık beyanlarıyla birlikte değerlendirerek- başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (M.Ö, §§ 46, 47). Somut başvuruda, benzer mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, §§ 134-136).

58. Başsavcılıkça başlatılan soruşturma sonucunda başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinde kovuşturma açılmış ve özellikle ByLock kullanıcısı olduğu belirtilerek mahkûmiyet kararı verilmiştir (bkz. § 15). Belirtilen karar henüz kesinleşmeden çok sayıda şüphelinin dâhil olduğu adalet teşkilatı mahrem hizmetler sınıfı soruşturmasında başvurucunun aleyhinde yeni tanık beyanlarının ortaya çıkması, üst düzey gizliliğe sahip olduğu belirtilen ve örgüt içi haberleşmede kullanılan operasyonel hat kullandığı yönündeki tespitler, bu operasyonel hat ile adalet teşkilatı mahrem yapılanması içinde mahrem sorumlu oldukları ileri sürülen kişilerle irtibatına dair HTS kayıtları ve baz inceleme tutanaklarına dayanılarak başvurucunun da aralarında olduğu çok sayıda kişi hakkında terör örgütü kurma veya yönetme suçundan Başsavcılıkça yeni bir ceza soruşturması başlatılmış ve başvurucu hakkında tutuklama kararı (bkz. §§ 19-21) verilmiştir. İlk soruşturma kapsamında başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma yürütüldüğü ve açılan dava sonunda anılan suçtan başvurucunun mahkûmiyetine karar verildiği, ikinci soruşturma kapsamında ise başvurucu hakkında terör örgütü yöneticisi olma suçlamasıyla soruşturma yürütüldüğü ve anılan suçtan tutuklandığı görülmektedir. Başvurucu hakkında yürütülen ve başvuruya konu edilen ikinci soruşturma kapsamında her ne kadar ilk iddianamede yer verilen hususlara da değinilmiş ise de ikinci soruşturmaya konu edilen terör örgütü yöneticiliği suçlamasına yönelik (operasyonel hat kullanma, mahrem sorumlu olması ve diğer mahrem sorumlularla irtibat kurma ve tanık beyanları) yeni ve güçlü deliller ortaya konulmuştur. Bir kısım eylem aynı olmakla birlikte sonradan ortaya çıkan yeni deliller kapsamında daha önceki soruşturma ve kovuşturmaya konu edilmeyen eylemler yönünden daha ağır bir suç olan terör örgütü kurma veya yönetme

suçlamasıyla yeniden soruşturma başlatılmış olması ve ulaşılan yeni deliller neticesinde yapılan değerlendirmede başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu sonucuna varılmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

59. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

60. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

61. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

62. Somut olayda Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunmasına ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacak olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 21).

63. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

64. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

65. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate

alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

66. Somut olayda suçun işlendiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen bu süre içinde soruşturma işlemlerinin devam ettiği, soruşturma makamlarının hareketsiz kalmadığı ve yeni deliller elde edildiği anlaşılmaktadır. Başvuru konusu olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 21) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez. Dolayısıyla süreç bakımından tutuklamanın gerekli olmadığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

67. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

68. Başvurucu; uzun süredir tutuklu olduğunu, tutukluluk süresini meşru gösteren bir sebep bulunmadığını ve tutukluluk süresinin makul olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

69. Bakanlık görüşünde, başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği, başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Bakanlık, başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı şikâyetinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları bağlamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir.

70. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakilere benzer beyanlarda bulunarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

71. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

72. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500,

29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

73. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 24/6/2021 tarihinde tahliyesine (bkz. § 33) karar verilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu, başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

74. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

75. Başvurucu; tutuklama ve tutukluluğa itirazın reddi kararlarını veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız, tarafsız ve etkili bir başvuru mercii olmadığını, kapalı devre bir sistem içinde denetleme öngörülmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

76. Anayasa Mahkemesince sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim güvencesini sağlamadığına, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadığına ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97).

77. Somut başvuruda aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

78. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

79. Başvurucu; 26/2/2020 tarihinde tutuklandıktan sonra başvuru tarihine kadar henüz hâkim önüne çıkarılmadığını, hâkim önünde düzenli ve makul aralıklarla kendini ifade etme imkânı tanınmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

80. Bakanlık görüşünde; başvurucunun tutukluluk durumunun soruşturma aşamasında

düzenli aralıklarla gözden geçirildiği, tutukluluk hâlinin gözden geçirilmesi ve tutukluluk kararına karşı yapılan her itirazda duruşma yapılmasının ceza yargılaması sistemini işlemez hâle getireceği, başvurucunun hakkında verilen kararlara karşı etkin bir şekilde itiraz edebildiği belirtilmiştir. Ayrıca Bakanlık AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği kanaatindedir.

81. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakilere benzer beyanlarda bulunarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

82. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

83. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Somut olayda başvurucunun yargılamayı yapan Mahkemece tutukluluk durumunun uzunca bir süre dosya üzerinden incelenmesine karar verilmesi nedeniyle tutukluluğa ilişkin itirazlarını etkili şekilde ileri süremediğinden şikâyet ettiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

84. Anayasa'nın Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

85. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

86. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

87. Anayasa Mahkemesi Ulaş Kaya ve Adnan Ataman (B. No: 2013/4128, 18/11/2015) kararında olağan dönemde başvurucunun tutukluluk hâlinin 3 ay 17 gün boyunca duruşma yapılmaksızın, dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda verilen kararlar ile devam ettirilmesinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasını ihlal ettiği sonucuna varmıştır (Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, § 61).

88. Anayasa Mahkemesi Kadir Ayhan (B. No: 2020/20083, 10/3/2021) ve Yavuz Cengiz (B. No: 2019/37138, 15/6/2021) kararlarında ise aynı mahiyetteki şikâyetlere ilişkin yaptığı incelemelerde, başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş; bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

89. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

90. Somut olayda başvurucunun soruşturma evresinde tutuklandığı 26/2/2020 tarihinden 3 ay 14 gün sonra 10/6/2020 tarihli duruşmada başvurucu ve müdafii mahkeme önüne çıkmış ve tutukluluğa yönelik itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur (bkz. § 33). Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

91. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

6. Tahliye Taleplerinin Değerlendirilmediğine ve Değerlendirme Sonuçlarının Tebliğ Edilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

92. Başvurucu 27/3/2020, 11/4/2020 ve 18/5/2020 tarihlerinde yaptığı tahliye taleplerinin değerlendirilmediğini ve değerlendirme yapılmış ise sonucunda verilen nihai kararların kendisine tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

93. Bakanlık görüşünde; sulh ceza hâkimlikleri tarafından başvurucunun tutuklanması kararı, tutukluluğunun gözden geçirilmesi ve tahliye taleplerine ilişkin incelemelerin usulüne uygun olarak süresinde ve yetkili mercilerce yapıldığı belirtilmiştir. Buna göre Bakanlık, verilen tutukluluk değerlendirme kararlarının kanuni bir dayanağının bulunduğu ve başvurucunun hakkında verilen kararlara karşı etkin bir şekilde itiraz edebildiği kanaatindedir.

94. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlayarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

95. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

96. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi yakalanan veya

tutuklanan kişilere, yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğa itirazın geç değerlendirildiği ya da sürüncemede bırakıldığı şikâyetleri ile ilgili olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilmiş veya hükümlü hâle gelmiş başvurucular yönünden asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendinde öngörülen yolun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (tahliye olmuş başvurucular yönünden bkz. Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40; hükümlü hâle gelmiş başvurucular yönünden bkz. Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112; Özgür Arıbaş, B. No: 2015/2394, 31/10/2018, §§ 57-60). Somut olayda tahliyesine (bkz. § 33) karar verilen başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

97. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

98. Başvurucu; tutuklandıktan sonra dosyayı incelemek amacıyla yaptığı evrak taleplerine cevap verilmediğini, verilen kararların kendilerine tebliğ edilmediğini, konusu suç teşkil etmeyen eylemlerin kuvvetli suç sebebi olarak değerlendirildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkı, savunma hakkı, suç ve cezada kanunilik ilkesi bağlamında Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

99. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan savunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

100. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

101. Somut olayda, Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki dava ilk derece mahkemesinde devam etmektedir. Başvurucunun hakkındaki soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini yargılama sırasında, kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise şikâyetlerinin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından yargılama ve sonrasında istinaf/temyiz süreçleri beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür. Dolayısıyla olağan başvuru yolları tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

102. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltına almanın hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Tahliye taleplerinin değerlendirilmemesi ya da değerlendirme sonuçlarının tebliğ edilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.Ö.

B. No: 2020/32944 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32944

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32944)

Karar Tarihi: 24/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 9/2/2022 - 31745

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportörler : Ali Rıza SÖNMEZ

Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Y.Ö.

Vekili : Av. Hasan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, darbe teşebbüsü sonrasında terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla hakkında yapılan yargılamada hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen başvurucunun aynı suçlamayla yeniden tutuklanmasının hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/10/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşıbeyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde sona ermiştir. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Tokat Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından FETÖ/PDY'nin Tokat il yapılanmasında mütevelli heyeti içinde bulunduğu iddiasıyla esnaf olan başvurucunun da aralarında olduğu şüpheliler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu anılan soruşturma kapsamında 3/10/2017 tarihinde gözaltına alınmış ve 12/10/2017 tarihine kadar Tokat İl Emniyet Müdürlüğünde gözaltında tutulmuştur.

12. Emniyette alınan ifadesinde örgütün sohbet adı verilen toplantılarına katıldığını, örgüte mensubiyeti bulunan üniversite öğrencilerinin kaldığı evin sohbet hocalığını yapan V.B.nin isteği üzerine 2010 ile 2012 yılları arasında bu evin temel ihtiyaçlarını karşılamak için örgüte maddi yardımda bulunduğunu, 2015 yılı içinde bu yapıdan koptuğunu belirterek konumuna ve soruşturma dosyası kapsamındaki delillere uygun bir şekilde örgütün il yapılanması hakkında tutarlı bilgiler vermesi ve teşhisler yapması gözönüne alınan başvurucu; Başsavcılıkça adli kontrol tedbirine tabi tutulması istemiyle Tokat 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

13. Tokat 1. Sulh Ceza Hâkimliği 12/10/2017 tarihli kararı ile başvurucu hakkında yurt dışına çıkışının yasaklanması şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına hükmetmiştir.

14. Başsavcılık 13/7/2019 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır.

15. Tokat 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2019/678 sayılı dosyasında yapılan yargılama sonunda 14/11/2019 tarihli karar ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan -etkin pişmanlık hükümleri uygulanmak suretiyle- 1 yıl 8 ay 18 gün hapis

cezasıyla cezalandırılmasına ve bu hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün Türkiye Yapılanmasındaki hiyerarşide, Samsun büyük bölgesine bağlı Tokat İli il abisi olan kişilerin altında hiyerarşiye bağlı olarak mütevelli grubu içerinde yer alması, örgütün en önemli faaliyetlerinden biri olan sohbet adı altındaki örgüt toplantılarına katılması, örgüt sorumlularının talimatı ile düzenlenen protesto gösterilerine katılması, örgüte himmet burs adı altında yardımda bulunması, ... hususları dikkate alındığında; sanığın FETÖ/PDY ile iltisak ve irtibatının olduğunun anlaşıldığı ve sanık hakkındaki beyanlar ve deliller birlikte değerlendirildiğinde; sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile önceden süreklilik, yoğunluk ve çeşitlilik arz eden organik bağının bulunduğu ve sanığın eylemlerinin bir bütün halinde 3713 sayılı TMK'nın 5. maddesinin 1. fıkrasının yollamasıyla 5237 sayılı TCK'nın 314/2. maddesinde düzenlenen Silahlı Terör Örgütü üyesi olma suçunu oluşturduğu konusunda mahkememizde tam bir vicdani kanı hasıl olmuştur.

...sanığın etkin pişmanlıkta bulunurken zikrettiği isimlerin sayısı, bu kişilerin etkinliği, verdiği bilgilerin ve isimlerin bu suç kapsamında bilinmeyen isimler olması itibariyle yapılan değerlendirmede, hiyerarşiye bağlı olarak mütevelli grubu içerinde yer aldığını, örgütün en önemli faaliyetlerinden biri olan sohbet adı altındaki örgüt toplantılarına katıldığını ayrıntılı şekilde anlatıp ikrar etmesi hususları hep birlikte değerlendirildiğinde sanığın örgütteki konumu ile uyumlu olarak örgütle alakalı bildiği tüm hususlarda bilgi verdiği ve samimi beyanlarda bulunduğu değerlendirilmiş olup sanık hakkında TCK'nın 221/4-2.cümlesi gereğince üst hadden indirim uygulanmış olup, suçun işleniş şekli, sanığın suç kastının yoğunluğu, örgütün niteliği, sanığın örgütteki konumu ve faaliyetleri, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı gözetilerek temel cezada alt sınırdan bir miktar uzaklaşılarak hüküm kurmak gerekmiştir.

Sanığın sosyal ve kişisel durumu, daha önce başka bir suçtan mahkum olmamış olması göz önüne alındığında mahkememizde uyandırdığı bir daha suç işlemeyeceği yönündeki olumlu kanaat dikkate alınarak, 5271 sayılı CMK [Ceza Muhakemesi Kanunu] 231. maddesi uyarınca koşulları oluştuğundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir."

16. Anılan karar itiraz edilmeksizin 22/11/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

17. Öte yandan darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY'nin Tokat'ta yeni bir yapılanma içinde olduğu, örgütle iltisaklı olduğundan bahisle kamu görevinden ihraç edilen, örgüt üyeliği suçundan haklarında işlem yapılan ya da bu suçtan tutuklu ve/veya hükümlü iken ceza infaz kurumundan salıverilen kişilerin ailelerine para ve gıda yardımı yapılmasının yanı sıra örgütle irtibatlı kişilere ait işletmelerde söz konusu suçtan firari konumda olan şahısların kod isimlerle gayriresmî şekilde çalıştırıldığı, böylece örgütle irtibatın ve manevi bağın kopmamasının amaçlandığı, aranmakta olan örgüt üyelerinin yurt dışına çıkışlarına yardım edildiği hususlarına ilişkin olarak emniyet birimlerince istihbari bilgilere ulaşılması üzerine örgütün yeni yapılanmasının deşifre edilmesi ve bu yapılanmada yer alanlara dair tüm örgütsel bağlantıların ortaya çıkarılması amacıyla aralarında başvurucunun da bulunduğu şüpheliler hakkında Başsavcılıkça 2020 yılının Şubat ayında yeni bir soruşturma başlatılmıştır.

18. Bahse konu soruşturmada 18/2/2020 tarihinde Başsavcılık, şüpheliler hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesi kapsamında

telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasını, 3/3/2020 tarihinde ise aynı Kanun'un 140. maddesi gereğince teknik araçlarla izleme koruma tedbirlerine ilişkin karar verilmesini Tokat 2. Sulh Ceza Hâkimliğinden talep etmiştir.

19. Anılan taleplerin Tokat 2. Sulh Ceza Hâkimliğince kabulüne dair kararlar doğrultusunda başvurucunun da aralarında yer aldığı şüphelilere yönelik olarak emniyet görevlilerince fiziki ve teknik takip başlatılmıştır.

20. Yaklaşık dört ay süreyle teknik ve fiziki takip yöntemlerinin kullanıldığı soruşturmada toplanan delillere istinaden 5271 sayılı Kanun'un 119. maddesi uyarınca gecikmesinde sakınca bulunan hâl kapsamında, Cumhuriyet savcısının 23/6/2020 tarihli yazılı emri ile arama ve elkoyma kararı verilmiş olup başvurucu aynı tarihte gözaltına alınmıştır.

21. Polis memurları tarafından ifade alma işlemi sırasında başvurucuya FETÖ/PDY'nin Tokat'taki yeni yapılanmasına dâhil olması ile ilgili isnatlar yöneltilmiştir. Bu işlem esnasında bir müdafi de hazır bulundurulmuştur. Başvurucu 25/6/2020 tarihli ifadesinde özetle örgütün yeni oluşumunda yer almadığını, daha önce aynı suçlamaya ilişkin olarak hakkında yapılan yargılamada tüm bildiklerini anlatarak etkin pişmanlıktan yararlandığını ve HAGB kararı verildiğini, yeni yapılanma içinde yer aldığı ileri sürülen kişiler ile bir irtibatının bulunmadığını savunmuştur.

22. Kolluk ifadesi sırasında fiziki ve teknik takip ile arama ve elkoyma işlemleri sonucunda yapılan tespitler, başvurucuya bu tespitler kapsamında sorulan bazı sorular ile başvurucu tarafından verilen cevapları içeren İfade Tutanağı'nın ilgili kısmı -tutanaktaki şekliyle- şöyledir:

"...

- Soru: B.A. isimli şahsı şahsı tanıyor musunuz? ... B.A. ile sizin irtibatınızı kim sağladı? ... B.A. isimli şahıs herhangi bir kod adı kullanmakta mıdır? Adı geçen şahsın firari olarak arandığı konusunda bilginiz var mıdır?

Cevap: ... Kendisi abim ...'e ait benim de çalıştığım Tokat Ucuzluk Pazarı iş yerine yaklaşık iki buçuk yıl öncegelerek iş aradığını ve iş varsa burada çalışmak istediğini söyledi. Ben de ... bir hafta deneme sürecinden sonra memnun kalınca kendisini işe aldım. Halen şahısla birlikte benim de çalıştığım iş yerinin alt katında bulunan hırdavat reyonu kısmında ürün satışı işinde çalışmaktadır. İş başvurusu için bu şahsı bana hiç kimse yönlendirmedi, kendisinin Antep ve Hatay illerinde bulunan FETÖ'ye ait olan ve kapanan dershanede öğretmen olarak çalıştığını ve dershane kapanınca işsiz kaldığını söyleyerek iş talebinde bulunmuştu. ...B.A.ya bazen Hacı, Hacı Mustafa ya da B. abi şeklinde hitap ederdik. Şahsın kod adının olup olmadığını bilmiyorum. Dükkanda herkes B. olarak bilir. ... FETÖ soruşturmaları kapsamında hakkında işlem yapılıp yapılmadığını ve firar olup olmadığını da bilmiyorum. Kendisi de firar olduğunu yani arandığı konusunda bir bilgi vermedi.

- [Tespit:] 11/3/2020 günü saat 08:15 sizin B.A. isimli şahsın ikamet etmiş olduğu adresin önüne gittiğiniz, sizin B.A.ya beyaz renkli bir zarf uzatarak 'Şöyle al abi başka bir şey varmı yapacağımız?' şeklinde soru sorduğunuz B.A.nın da 'Başka bir şey, başka bir şey,başka bir şey, yok şu an onun iki ...' Şubat, Mart gibi düşüneceksiniz; Şubat, Mart gibi , bi de 250 si önceki ayın eksiği' şeklinde cevap verdiği, devam eden görüşmede B.A. nın 'İ., İ. Diyarbakırlı' şeklinde soru sorduğu, sizin de 'İ. tamam eyvallah' diyerek ayrıldığı[nız] tespit edilmiştir.

Soru: B.A.nın adresinin önüne giderek beyaz zarf içerisinde ne teslim ettiniz? B.A. '250 önceki ayın eksiği" derken neyi kastetmekte? Siz para teslim etmişseniz bu paralar kim tarafından ve ne amaçla gönderilmiştir? ... Diyarbakırlı İ. kimdir? B. A. bu şahsı size neden sormaktadır?

Cevap: İş yerimiz Mart ayında Koronavirüs nedeniyle çalışma saatleri azdı, Mart ayında şahsın evine gitmiş olabilirim ama hatırlamıyorum, ben şahsa beyaz zarf verdiğimi de hatırlamıyorum, olmuş olabilir, son zamanlar annemin rahatsızlığı nedeniyle ve eskiden iflas etmem sebebiyle de benim kafam çok karışık, bu sebeple hatırlayamadım. Fetö yapılanmasında benim her hangi bir görevim ve irtibatım yoktur, B.A. isimli şahsın da yapı da bir görevi olup olmadığını bilmiyorum. Diyarbakırlı İ. adında bir şahsı da tanımıyorum.

- [Tespit:] 21/3/2020 tarihinde saat 14:45 ve 14:55 sıralarında [FETÖ/PDY terör örgütüne üye olmak suçundan haklarında soruşturma yapılan] A.Y. , A.B., ... ve Ö.T. isimli şahıslarla Tokat Merkezde bulunan Oto Sanayi Sitesinde bulunan ... Restoran önünde ve ... Büfe isimli yerde buluştuğu,

A.B. isimli şahsın saat 16:01 sıralarında beyaz renkli 60 AL 9.. plaka sayılı [başvurucu] [Y.Ö.]'in kullanıcısı olduğu araca girip çıktığı, A.B. ve B.A.nın bir-iki dakika kadar 60 AL 9.. plaka sayılı araç içerisinde kaldıkları ve bir iki adım mesafede olan ... Büfe isimli iş yerine döndükleri,

... Büfe isimli iş yerinden saat 16:08 sıralarında çıkan ve kimlik bilgileri tespit edilemeyen bir şahsın 60 AL 9.. plaka sayılı araca girip çıktığı,

B.A.'nın saat 16:12 sıralarında ... Bufe isimli iş yerinden ayrıldığı, sonrasında B.A. yanına gelen P.K. isimli şahısla beraber saat 16:13 sıralarında ... Büfe isimli iş yerinden P.K. yönetiminde bulunan 60 YB 3.. plaka sayılı gri renkli araç ile ayrıldığı, ... görülmüştür.

Soru: A.Y., A.B. isimli şahıslarla ... Büfe isimli yerde buluşma nedeni nedir? ... Size burada ne tür talimatlar vermiştir? A.B., Ö.T. ve P. K. isimli şahsıların örgüt içerisinde yeni yapılanmadaki görev ve konumları nedir?

Cevap: Tokat Sanayisinde bulunan ... Büfe isimli iş yerine hırdavat malzemesi satışı yapmaktayım, her hafta Cumartesi günleri sanayi bölgesindeki iş iş yerlerine mal satışı yaparım. ... Büfe isimli iş yerlerine de bu sebeple giderim. Bu iş yeri önünde bir araya gelmemizin sebebi A.Y., A.B., P.K. ve B.A. isimli şahısların beni orada görmeleri sebebiyle aracımı da tanıdıkları için yanıma gelmiş olabilirler, şahıslar ile başkaca bir nedenden dolayı sanayide görüşmem olmamıştır. Ö.T. isimli şahsı da ben tanımıyorum. Adı geçen şahısların Fetö yapılanmasında olup olmadıklarını bilmiyorum.

- Soru: [9/5/2020 tarihinde, FETÖ/PDY terör örgütüne üye olmak suçundan haklarında soruşturma yapılan] B.A , A.B. , S.F., P.K., A.Y. isimli şahıslarla söngüt köyü yoluna girildiğinde (havaalanı istikametine doğru) yaklaşık 500-600 metre sonra yolun sağ tarafında bulunan müstakil evde buluşma nedeni ve görüşme içerikleri hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Ben adı geçen şahıslarla 2020 Mayıs ayında Ramazan ayında SÖNGÜT kasabasında bulunan A.B.ye ait bağ evinde şahıslarla iftar yaptığımızı anlatmıştın, S.F. bu iftara katılmadı ancak iftarda [yenilen yemeğin] S.F.nin iş yerinden alındığını söylenmişti... ben hatırladığım kadarıyla P.K.nın aracıyla bağ evine giderek A.B.nin aracıyla geri dönmüştüm. Burada iftar yapıldı, başkaca bir nedenle toplanılmadı.

- Soru: [15/6/2020 tarihinde] İ.Z. isimli şahıs sizi arayarak 'Çalışma var mı' dediği, sizin 'Çalışmadayım ya' dediğiniz, ... İ.Z.nin 'O şey o çalışan adam nerde yanında mı o ..., o şeyle irtibatı olan adam vardı ya oraynan' dediği, Sizin 'Yok şef yok' dediğiniz, İ.Z.nin 'Nerde' dediği, sizin ' İstanbul'a gitti' dediğiniz ... İ.Z.nin 'Senin orayı bıraktı mı çalışmıyormu daha senin orda' Dediği, ... sizin 'Forda geçti Fordta çalışıyor şuanda İstanbul'da Fordta' dediğiniz İ.Z.nin 'Heee ya çocuğa para yollayacaktık ...' dediği, sizin 'Tamam görüşürüz ben hesaptan gönderirim parayı Ankara'da mı H.yemi gidecek' dediğiniz, İ.Z.nin 'Yok ya ne sende H. ile ne ilgisi var' dediği, sizin 'Tamam haydi şimdi görüşürüz kapatıyom ben' dediğiniz, ... ve görüşmenin sonlandığı anlaşılmış, görüşmeler şüpheli olarak değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili bildiklerinizi anlatınız.

Cevap: İ.Z. isimli şahsı tanırım, Tokat Turhal Yazıtepe Kasabasında bakkal dükkanı işletir, ... şahsı ile ticari ilişkim vardır, bu sebeple tanırım, oğlu olan M.Z. araba alacaktı, İ.Z. oğlunun araba alabilmesi için benden borç olarak kendisine para göndermemi istedi. Ben de yapamayacağımı söyledim. Görüşmemiz bundan ibarettir. İ.Z.nin 'O şey o çalışan adam nerde yanındamı o. ... O şeyle irtibatlı olan adam vardı ya oraynan' dediği kişi ise Tokat Ucuzluk Pazarı isimli iş yerimizde çalışan M.A. isimli şahıstan bahsedilmektedir. Maddi ödeme sıkıntısı yaşadığımızda M.A. isimli şahsın banka hesabından ticari borçlarımızı ödemekteyiz. Ayrıca İ.Z. ile dostluğum olması, 20 yıldır da tanıdığımdan dolayı para alışverişimiz vardır ...

- Soru: [15/6/2020 tarihinde] İ.Z. tarafından kullanıldığı değerlendirilen0 533 084 .. .. numaralı GSM hattına 'Kafayı mı yedin telefonda ne konuşuyorsun' şeklinde mesaj gönderdiğiniz anlaşılmış, şüpheli olarak değerlendirilmiştir. Neden şahsın telefonda açıkça konuşmamasını istemektesiniz?

Cevap: : Ben icralık olduğumdan dolayı telefonda benden emanet para istemesi şerefime dokundu o yüzden kafayı mı yedin niye telefonda konuşuyorsun diye mesaj gönderdim. Çünkü telefonu sürekli çekmiyor.

- Soru: Üst aramanızda ele geçirilen not defteri size mi aittir. Not defterinde bulunan el yazısı ile yazılmış 'inlerine giricez diyen adam ininden çıkamaz hale geldi' ne anlama gelmektedir, not kim tarafından yazılmıştır?

Cevap: : Üst aramamdan çıkan 51 sayfalık küçük not defteri bana ait değildir. Ben o not defterini Tokat Ucuzluk Pazarı isimli iş yerinin deposundaki raftan almıştım. Bu not defteri eski bir defter diye düşünüyorum. Bu defterin üzerimde olmasındaki neden iş yerine koli bandı rafı yapmak için aldığım ölçüleri yazmak amacıyla kullandığım bir not defteridir. Not defteri içerisinde yazılı olan 'inlerine giricez diyen adam ininden çıkamaz hale geldi' cümlesi bana ait değildir ve kimin yazdığım bilmiyorum. Bu cümleden ne demek istenildiğini de bilmiyorum.

..."

23. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 26/6/2020 tarihinde Başsavcılıkça Tokat 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Başvurucu hakkındaki talep yazısında, başvurucunun "üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu anlaşılmakla; üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca" tutuklanmasına karar verilmesi istenmiştir.

24. Başvurucunun sorgusu Hâkimlikçe aynı tarihte yapılmıştır. Sorgu Tutanağı'na göre yüklenen suç başvurucuya anlatılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu, emniyetteki ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiştir. Başvurucunun müdafii, etkin pişmanlık hükümleri kapsamında en üst hadden indirim yapılmak suretiyle verilen HAGB kararının kesinleşmesinden altı ay sonra müvekkilinin örgüt içinde tekrar yer almasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu belirterek serbest bırakılmasını talep etmiştir.

25. Başvurucu, Hâkimlik tarafından yapılan sorgusunun ardından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 26/6/2020 tarihinde tutuklanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... tüm dosya kapsamından şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine yönelik kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suçun CMK [Ceza Muhakemesi Kanunu] 100/3.maddesi kapsamında katalog suçlardan olduğu, bu sebeple hakkında bir tutuklama nedeninin varlığının kabul edildiği, şüphelinin salıverilmesi halinde delilleri karartma şüphesinin varlığı hususları dikkate alınarak Tokat Cumhuriyet Başsavcılığının şüpheli hakkındaki tutuklama talebinin kabulüne... [karar verildi.]"

26. Başvurucu 1/7/2020 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Tokat 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/7/2020 tarihinde "...Tokat 2. Sulh Ceza Hakimliği kararının usul ve yasaya uygun, isabetli ve yerinde olduğu, hukuka aykırılık bulunmadığı, şüphelinin tutuklanması kararına itirazının yerinde olmadığı..." gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

27. FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen aynı soruşturmada şüpheli olarak müdafi huzurunda 13/7/2020 tarihinde emniyette ifadesi alınan İ.Z.nin başvurucuya ilişkin dile getirdiği hususlar aşağıdaki gibidir:

"...kızım M.Z.nin FETÖ/PDY soruşturmasından dolayı evime 2 kez kolluk kuvvetleri gelip arama yapmıştır. Kızıma ulaşamadılar. ... Bildiğim kadarıyla kızım[ın] Zonguldak Savcılığındaki dosyasından dolayı aranması vardır. Kendisi şu an Yunanistan'da ikamet etmektedir.

...

Ben [başvurucu] [Y.Ö.] isimli şahsa kızım M.Z.nin durumunu ve Yunanistan'da olduğunu anlatmıştım. [Y.Ö.] de yanında çalışan ismini bilmediğim ... şahsa benim kızımın durumunu anlatmış. Bildiğim kadarıyla ismini bilmediğim ... şahsında FETÖ soruşturmaları kapsamında işlem gördüğünü [Y.Ö.] isimli şahıs bana anlatmıştı. Ben [Y.Ö.] 'in Yunanistan ile bir bağlantısının olduğunu biliyordum. Bu bağlantıyı kendisi mi yoksa yanında çalışan ... şahsın sağlayıp sağlamadığını bilmiyorum. Çünkü kızımın Yunanistan'da olduğundan dolayı bir keresinde Yunanistan'da yine FETÖ'den kaçan şahıslardan tanıdığı olduğunu söylemişti.

Yine telefon görüşmemin içeriği ile alakalı olarak kızım M.Z. bana Yunanistan'da telefonunu çaldırdığını ve paraya ihtiyacı olduğunu söylemişti. Bende kendisine 750-1000 TL civarında bir para göndermek istedim. Nasıl göndereceğimi bilmiyordum. Bunun üzerine de [Y.Ö.] 'e bu durumu anlattım ve telefonda da zikretmiş olduğum 'O şey o çalışan adam nerde yanında mı o. ... O şeyle irtibatlı olan adam vardı ya oraynan' sözü bana aittir.

Burada kastettiğim kişi [Y.Ö.]'in yanında çalışan ismini bilmediğim ancak bir kere gördüğüm ve görsem tanıyabileceğim şahıstır. Bu şahsın 'oraynan' yani Yunanistan ile irtibatlı olduğu için kızıma para gönderme hususunda yardım isteyecektim. Ancak bu şahsın Tokat'ta

olmadığını [Y.Ö.] isimli şahıs telefonda söyleyince bu işlemimizi gerçekleştiremedik. Bunun üzerine de [Y.Ö.] benim kızıma para göndermek istediğimi anladı ancak bana oğlum H.na göndereceğim şeklinde şifreli konuşma yaptı. Sonrasında zaten [Y.Ö.] böyle şeyleri telefonda görüşmeyelim diye beni uyardı."

28. Aynı soruşturmada FETÖ/PDY'ye üye olmakla suçlanan S.F.nin Başsavcılıkta 10/9/2020 tarihinde şüpheli olarak müdafi huzurundaki ifadesinde başvurucuyla ve örgütün Tokat'taki yeni yapılanmasının faaliyetleri ile ilgili olarak dile getirdiği hususlar şöyledir:

"...A.B.ve ... isimli şahıslar bu örgütün içerisinde yetişmiş hâlâ da örgüte hizmet eden maddi-manevi olarak yardımda bulunan şahıslardır. Örgütün Yunanistan, Gürcistan gibi yurt dışı bölgelerinde bulunmakta olan kişilerden temin edilen paralar A. [B.] ve S. isimli şahıslar aracılığı ile B.A.ya teslim edildiğini biliyorum. Bu paralar yurt dışındaki örgüt üyelerinden Türkiye'ye gelen şahıslar üzerinden A.[B.] ve S.yefiziki olarak teslim ediliyor. Bildiğim kadarıyla bu paralar daha önce yukarıda belirttiğim şekilde itirafçı olmayan örgüt üyelerine firari şahısların ailelerine ve örgüt üyeliği nedeniyle ceza almış olan şahıslara ve ailelerine yardım şeklinde kullanılıyor.

25/06/2020 tarihinde tutuklandıktan sonra cezaevinde 14 günlük karantina süresinde aynı tarihte birlikte tutuklanan A.B., A.Y., P.K., B.A., [Y.Ö.] ve ... isimli kişilerle pandemi odasında kaldık. Pandemi odasında iken birlikte tutuklanan ismini sonradan Ş.N. olarak öğrendiğim şahsın neden tutuklandığını sordum. Bu kişinin babasının FETÖ/PDY soruşturmalarından dolayı ceza evinde olduğunu bu sebeple 26 kez araç kiraladığını babasını kiralık araçlarla ziyaret etmek için cezaevine gidip geldiğini söylediler. Şahsın ne iş yaptığını babasının maddi durumunu sorunca maddi durumlarının kötü olduğunu söylediler. Maddi durumu kötü ise nasıl araç kiraladığını sorduğumda net cevap verilmeyince A.B.yi köşeye çekerek açıklama yapmasını istedim. A.B. aracı ablalar için kiraladığını söyledi. Ablaların kim olduğunu sorduğumda S. isimli bayan için kiraladığını söyledi. Bunun üzerine milletten hayır için topladığınız parayla araç mı kiralıyorsunuz diye kızdım.A.B.ye savcının bana 10.000 Dolar (on bin dolar) paradan bahsettiğini bu paranın ne parası olduğunu sorduğumda A.B. parayı S. isimli şahsın getirdiğini paranın B.[A.] isimli şahısta olduğunu söyledi. Bu paranın nereden geldiğini sorduğumda 6-7 aydır para gelmiyordu bu ay para geldiğini ancak paranın nereden geldiğini bilmediğini söyledi.

[Y.Ö.] isimli şahıs ilçelerde yardım yapılacak kişilere erzak ve para yardımı yapan kişidir. B.A. isimli şahıstan aldığı paraları veya erzakları ilçelerde bulunan örgüt üyesi olup itirafçı olmayan şahıslara yardım amacıyla veriyordu.

... "

29. Başsavcılığın başvurucunun tutukluluk hâlinin gözden geçirilerek tutukluluğunun devamına karar verilmesini talep etmesi üzerine Hâkimlik 17/9/2020 tarihinde "şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, dosya kasamında soruşturmanın devam ediyor olması, şüphelinin işlediği suçun CMK 100/3.maddesi kapsamında katalog suçlardan olduğu, Cumhuriyet Savcılığının talebi de dikkate alınarak şüphelinin serbest kaldığında delilleri karartabileceği" gerekçesiyle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucu 21/9/2020 tarihinde anılan karara itiraz etmiştir. Tokat 1. Sulh Ceza Hâkimliği itirazın 23/9/2020 tarihinde kesin olarak reddine karar vermiştir.

30. Başvurucu, anılan kararı 24/9/2020 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

31. Başvurucu 9/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

32. Başsavcılık 8/3/2021 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde başvurucu hakkında kamu davası açmıştır.

33. İddianamede FETÖ/PDY'nin Tokat'taki yeni yapılanmasına ilişkin bilgiler verilerek başvurucunun bu yapılanma içinde yer aldığı, kendisi veya yakını FETÖ/PDY kapsamında tutuklu/hükümlü olan veya yurt dışına kaçan ve benzer nedenlerle örgüt tarafından sözde mağdur olarak nitelendirilen kişilere örgütün talimatı doğrultusunda para ve gıda yardımı yaptığı ileri sürülmüştür. İddianamede;

i. İ.Z. ve S.F.nin yukarıda belirtilen beyanlarının başvurucunun örgütle iltisakını işaret ettiği vurgulanmıştır.

ii. Başvurucunun Tokat'ta örgüt üyelerine ve/veya ailelerine yapılan yardımları organize ettiği ileri sürülen B.A.yı gizlemek amacıyla işyerinde gayriresmî olarak çalıştırdığı ve örgütün Tokat'ta kurmayı amaçladığı yeni yapılanmada B.A.nın denetimine bağlı olarak örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun 11/3/2020 tarihinde emniyet görevlilerince yapılan fiziki takip sonucu B.A.nın kaldığı -örgüt içinde gaybubet evi olarak isimlendirilen- eve gelip bu kişiye bir zarf verdiğinin tespit edildiği, bu zarfın içinde de para olduğu iddia edilmiştir. Diğer yandan başvurucunun 15/6/2020 tarihinde İ.Z. adlı kişi ile yaptığı telefon görüşmesinde İ.Z.nin B.A.dan bahsettiği ve başvurucunun görüşmeyi bitirdikten sonra İ.Z.ye mobil telefonundan “Kafayı mı yedin, telefonda ne konuşuyorsun” şeklinde kısa mesaj atarak B.A. ile irtibatının ortaya çıkmasını önlemek istediği ileri sürülmüştür.

iii. Emniyet görevlileri tarafından farklı tarihlerde yapılan fiziki takiplerde B.A. ve örgüt üyeliğinden haklarında soruşturma yürütülen A.B., A.Y. ve P.K. adlı kişilerin müstakil bir evde ve başvurucunun işyerinde sık sık buluştuklarının tespit edildiği ifade edilmiştir.

34. Mahkeme 23/3/2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2021/140 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

35. Mahkeme 11/6/2021 tarihli ilk duruşma sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanığın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, cezasının alt ve üst sınırları ile meydana gelen tehlikenin ağırlığı, kaçma ve saklanma şüphenin atılı suçla birlikte kuvvetle muhtemel bulunması, ülke sınırları dışarısında benzer suçtan yargılanan çokça FETÖ/PDY üyesinin bulunması, bu sebeple sanığın kaçma saklanma ihtimali somut bir hal almış olması nedeni ile tahliye talebinin reddi ile sanığın tutukluluk halinin devamına... [karar verildi.]"

36. Başvurucu hakkındaki dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesi aşamasında derdest olup başvurucunun tutukluluk hâli devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

37. İlgili hukuk için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 31-35.

38. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20/5/2014 tarihli ve 2013/7-465, K.2014/276 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yapılmakta olan soruşturma sonucunda toplanan delillerin failin suçu işlediği yönünde yeterli şüphe oluşturması üzerine Cumhuriyet savcısınca şüpheli hakkında CMK'nun [Ceza

Muhakemesi Kanunu] 170. maddesi uyarınca iddianamenin düzenlenmesiyle hukuki kesinti oluşmaktadır. İddianamenin düzenlenmesiyle olaylar arasında hukuki kesinti oluştuğundan iddianamenin düzenlenmesinden sonra devam eden eylemler ise başka bir ceza soruşturmasının konusunu oluşturacaktır. Başka bir anlatımla sanık hakkında iddianame düzenlendikten sonra, sanık tarafından aynı suçun tekrar işlenmesi durumda, yeni ve ayrı bir suç söz konusu olacaktır.

...

Nitekim [Yargıtay] Ceza Genel Kurulu 18.09.2012 gün ve 303-296 ile 12.03.1996 gün ve 24-34 sayılı kararlarında; ' mahkumiyet hükmü, şikayetten vazgeçme üzerine verilen düşme kararı ve af yasasında olduğu gibi iddianamenin düzenlenmesi de hukuki kesinti oluşturmaktadır. Mütemadi suçlarda hukuki kesintiden sonra fiile devam edilmesi, müteselsil suçlarda ise fiilin tekrarlanması yeni ve müstakil bir suçu oluşturmaktadır. ', 11.03.2003 gün ve 325-28 sayılı kararında; ' iddianame düzenlenmesiyle hukuki kesinti husule geldikten sonraki zapt ve tasarruf eylemleri ayrı bir suçu oluşturur.', 05.02.2002 gün ve 28-179 sayılı kararında; 'iddianameyle dava açılması gibi suçta hukuki kesinti husule gelmesi halinde ayrı bağımsız suçlar oluşur.', 03.02.1998 gün ve 306-2 sayılı kararında; 'iddianamenin düzenlenmesi suçta hukuki kesinti meydana getirir. Mütemadi suçlarda hukuki kesintiden sonra eyleme devam edilmesi yeni ve müstakil bir suçu oluşturduğundan bu konuda ayrıca bir dava açılması zorunludur.' sonucuna ulaşmıştır."

39. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 5/7/2019 tarihli ve 2019/521, K.2019/4769 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Temadi eden suçlardan olan örgüt üyeliği, hukuki veya fiili kesinti gerçekleşinceye kadar tek suç sayılır. Örgüt üyeliği, yakalanma, örgütün dağılması, örgütten ihraç ya da kendiliğinden örgütten ayrılma gibi sebeplerden sona erer. Yakalanmayan sanık hakkında düzenlenen iddianame temadi eden suç için hukuki kesinti oluşturmaz. Örgüt üyeliğinden mahkum olduktan sonra tekrar örgütle hiyerarşik bağ kurup süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren faaliyetlere katılması halinde yeniden üyelik suçu oluşacaktır."

40. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 18/2/2020 tarihli ve 2020/8, K.2020/1625 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ani suç olarak işlenmesi kural olarak mümkün olmayan silahlı terör örgütüne üye olma suçu, zorunlu mütemadi suçlardandır. Mütemadi suç, suçun tamamlanmasına rağmen failin suç işleme kararının devam etmesi nedeniyle neticenin devam ettiği suç türüdür. Başka bir ifade ile bu suç türünde hem maddi hem de manevi unsur temadi eder. TCK'nın 314/2. maddesinde düzenlenen silahlı terör örgütüne üye olma suçu, esas itibariyle cezalandırılan hazırlık hareketleri olması itibariyle, netice şartı aranmayan somut bir tehlike suçudur. Suçun yapısı ve mahiyeti gereği kesintisiz devam eden, netice değil ve fakat fiiller, örgütsel faaliyetlerdir. Hatta bir anlamda devam eden durumdur.

Mütemadi suçlarda suç tarihi, temadinin kesildiği tarihtir. Temadi; ya failin iradi fiiliyle ya da gayri iradi bir müdahale ile fiilen, veya fail hakkında düzenlenen iddianame ile dava açılması ya da mahkumiyet kararı verilmesi ile hukuken sona erer. Failin bu suç nedeniyle tutuklanmaya evrilen yakalanması, tutuklanması ya da hakkında verilen hapis cezasının infazına başlanması fiili/hukuki kesinti, iddianame ve mahkumiyet hükmü ise hukuki kesinti oluşturacaktır. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu, suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin somut olayda bulunmadığını, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararlarda şikâyetleri incelenmeden gerekçesiz olarak karar verildiğini belirtmiş; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Başvurucu ayrıca daha önce aynı suçtan yapılan yargılamada hakkında HAGB kararı verilmesine rağmen yeniden aynı suçlamayla tutuklandığını iddia etmiştir. Başvurucuya göre tutuklanmasına karar verildiği tarihte terör örgütü üyeliği suçundan kesinleşmiş HAGB kararı bulunduğu hâlde soruşturma yürütülmüş ve hukuka aykırı olarak tutuklanmıştır.

44. Bakanlık; başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinde somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca soruşturmada tutuklama tedbiri uygulayan mercilerin bu hususta yetkili/görevli oldukları, tutuklamaya dair verilen kararın -ilgili gerekçeler kapsamında- temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet veren bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceği görüşündedir.

2. Değerlendirme

45. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

48. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020,

§§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

50. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

51. Başsavcılığın tutuklamaya sevk yazısında ve Hâkimliğin tutuklama kararında başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinilmiş ancak bu somut olguların neler olduğu açıklanmamıştır (bkz. §§ 23, 25).

52. İddianame ve soruşturma dosyasının içeriğinde yer alan diğer belgeler dikkate alındığında başvurucu hakkındaki soruşturmaya FETÖ/PDY'nin Tokat'ta yeni bir yapılanma içinde olduğuna ve başvurucunun da HAGB kararından sonra yeniden bu yapı içinde görev aldığına dair bilgilerin elde edilmesi sonucunda başlandığı görülmüştür (bkz. §§ 17, 33).

53. Soruşturma mercileri tarafından başvurucunun "Hacı, Hacı Mustafa" kod isimlerini kullanarak Tokat'ta örgüt üyelerine ve/veya ailelerine yapılan yardımları organize eden, söz konusu suçtan firari olup daha önce Tokat ile herhangi bir bağlantısı olmayan B.A.yı gizlemek amacıyla işyerinde gayriresmî olarak çalıştırmasının suçlamaya dayanak bir olgu olarak kabul edildiği görülmüştür. Soruşturma mercileri kurulan bu irtibatı, örgütün aktifleştirmeye çalıştığı yeni yapılanmada başvurucunun B.A.nın denetimine ve talimatlarına bağlı olarak örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı şeklinde değerlendirmiştir. Nitekim başvurucu, B.A. ile kurduğu irtibatı ve bu bağlamda 11/3/2020 tarihinde B.A.ya verdiği zarfın içinde ne olduğunu makul gerekçelerle açıklayamamıştır (bkz. § 22). Başsavcılığın başvurucunun 15/6/2020 tarihinde İ.Z. adlı kişi ile yaptığı görüşmenin ardından İ.Z.ye mobil telefonundan“Kafayı mı yedin, telefonda ne konuşuyorsun” şeklinde kısa mesaj atmasının B.A. ile irtibatının deşifre olmasını engellemek amacını taşıdığına yönelik değerlendirmesi de temelsiz değildir.

54. Öte yandan Tokat'ta esnaf olarak çalışan ve FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan kişiler, alınan ifadelerinde başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna, faaliyetleriyle bu yapılanmaya mensubiyetini devam ettirdiğine yönelik anlatımlarda bulunmuşlardır. Nitekim Başsavcılık; değişik tarihlerde yapılan fiziki takiplerde B.A. ile haklarında örgüt üyeliğinden soruşturma yürütülen A.B., A.Y. ve P.K.nın müstakil bir evde ve başvurucunun işyerinde sık sık buluştuklarının tespit edildiğini belirtmiştir. Bu kişilerden İ.Z. "başvurucunun Yunanistan ile bir bağlantısının olduğunu bildiğini, bu nedenle FETÖ/PDY üyeliği suçundan Yunanistan'da firari konumda bulunan kızı M.Z.ye para gönderilmesine yardım etmesini istediğini, başvurucunun telefonda bu konuda görüşmeyelim diye kendisini uyardığını", S.F. ise "başvurucunun B.A.dan aldığı paraları ve erzakları örgüte mensubiyeti bulunup da itirafçı olmayan kişiler ile firari konumdaki kişilerin ailelerine dağıttığını" ifade etmiştir (bkz. §§ 27, 28). Söz konusu tanık anlatımları yer, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmekte; bu anlamda yargı makamlarına denetim yapma imkânı tanımaktadır.

55. Buna göre tanıklar İ.Z. ve S.F.nin beyanları ile iletişimin tespiti ve teknik takiple elde edilen diğer olgular birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun FETÖ/PDY'nin oluşturmaya çalıştığı yeni yapılanmada faaliyet gösterdiğine ilişkin suç isnadı yönünden suç şüphesinin

varlığını doğrulayan ve tutuklama için gerekli olan kuvvetli belirtilerin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir ([GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017) başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

56. Diğer taraftan başvurucu, daha önce aynı suçtan yürütülen soruşturma/ kovuşturma süreçleri neticesinde hakkında HAGB kararı verilmesine rağmen yeniden aynı suçlamayla tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmektedir.

57. Yargıtayın yerleşik içtihadına göre terör örgütü üyeliği suçunun temadi eden suçlardan olduğu ve temadinin kişinin yakalanması (fiilî temadi) ve iddianame düzenlenmesi (hukuki temadi) ile kesileceği, dolayısıyla kişinin yakalanması ve iddianame düzenlenmesinden sonra gerçekleştirdiği örgütsel eylemlerinin yeni bir suçlamaya konu edilebileceği kabul edilmektedir (bkz. §§ 38-40).

58. Bu bağlamda başvurucu yönünden yeni bir suçun söz konusu olup olmadığını belirlemek için başvurucuya yöneltilen suçlamaya konu eylemlerin tarihleri ve dayanaklarıyla birlikte ortaya konulması gerekmektedir. Her iki soruşturmada başvurucuya yöneltilen suçlama başvurucunun terör örgütü üyesi olduğudur (bkz. §§ 14, 33). Bu kapsamda Başsavcılık tarafından düzenlenen ikinci iddianame incelendiğinde başvurucunun hakkında HAGB kararının verildiği tarihten sonra gerçekleştirdiği eylemlerinin suçlama konusu yapıldığı görülmüştür (bkz. § 33). Bu itibarla her iki suçlamanın dayanaklarının aynı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayşegül Çağatay ve diğerleri, B. No: 2019/28236, 10/3/2021, §§ 96-98; Nuriye Gülmen ve Semih Özakça, B. No: 2017/27678, 15/9/2021, §§ 81-83).

59. Buna göre anılan olgular ve Yargıtayın söz konusu içtihadı dikkate alındığında başvurucuya yeni bir suçlama yöneltilmesinin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

60. Diğer taraftan yargılanmasına devam edilen başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

61. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 31; Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

62. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, delillerin henüz toplanmamış olmasına ve salıverilmesi hâlinde delilleri karartma kuşkusunun varlığına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 25).

63. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle delilleri karartma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

64. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

65. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de -gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi- dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

66. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için delillerin tamamının henüz toplanmadığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 25) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

67. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

68. Başvurucu, makul, ilgili ve yeterli olmayan gerekçelerle tutukluluğunun hukuka aykırı olarak devam ettirildiğini belirtmiş; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

69. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında verilen tutukluluğa ilişkin tüm kararlarda gösterilen gerekçeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğunun keyfî olarak devam ettirildiğinin savunulamayacağı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

70. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

71. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16).

Başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

72. Genel ilkeler için bkz. Erdal Tercan [GK], 2016/15637, 12/4/2018, §§ 190-200.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

73. Başvurucu 23/6/2020 tarihinde gözaltına alınmış ve Hâkimliğin 26/6/2020 tarihli kararıyla FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan tutuklanmıştır. Başvurucu hakkındaki kovuşturma bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla derdest olup başvurucunun tutukluluk hâli devam etmektedir (bkz. §§ 35, 36). Buna göre başvurucunun tutukluluk süresi1 yıl 5 aydır.

74. Başvurucu, kamu makamlarınca ve yargı organlarınca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu değerlendirilen FETÖ/PDY'nin Tokat'taki yeni yapılanmasına yönelik olarak Başsavcılıkça yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. Anayasa Mahkemesince başvurucunun tutuklanmasının hukuki olmadığı iddiası incelenirken suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (bkz. §§ 50-59).

75. Diğer yandan sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemesinin tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinde yer alan tutuklama nedenlerine ve ölçülülüğe ilişkin açıklamaları incelendiğinde genel olarak delillerin karartılması ihtimalinin bulunmasına veya kaçma şüphesine, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında olmasına, delillerin karartılma tehlikesine, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı anlaşılmıştır (bkz. §§ 25, 26, 29, 35).

76. Türk yargı organlarınca FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğu kabul edilmektedir (Selçuk Özdemir, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 74).

77. FETÖ/PDY bir taraftan başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yasal faaliyetlerde bulunurken diğer taraftan bazen bu yasal kuruluşların içinde gizlenmiş olan bazen de yasal yapıdan tamamen farklı şekilde konumlanan ve hareket eden, özellikle de kamusal alana yönelik faaliyetlerde bulunan illegal bir yapılanma niteliğindedir. FETÖ/PDY, emniyet teşkilatı ve yargı organları da dâhil olmak üzere neredeyse ülkedeki bütün kurum ve kuruşlarda illegal bir biçimde örgütlenmiştir. Bu örgütlenmenin başlıca özellikleri hiyerarşi temelinde ve hücre tipi bir sistemle gerçekleştirilmesi, itaat ve teslimiyet anlayışıyla hareket edilmesi, kendisine kutsallık atfetmesi ve gizliliği esas almasıdır. FETÖ/PDY mensubu kamu görevlilerinin devlete olan sadakati, yapılanmaya olandan sonra gelmekte hatta onun karşısında bir değer ifade etmemektedir. Dolayısıyla bu kişiler, devletin amaçlarından ziyade yapılanmanın amaçları doğrultusunda faaliyette bulunmaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; Erdal Tercan, § 205).

78. Başvurucuya isnat edilen suçlamaların niteliği, başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) yukarıda ifade edilen örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (Metin Güneş (2), B. No: 2018/17593, 10/3/2020, § 42). Öte yandan anılan türdeki soruşturma/kovuşturmaların diğer ceza soruşturma/kovuşturmalarına göre daha zor ve karmaşık olduğu konusunda da herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 52).

79. Bu bağlamda isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu gibi ağır nitelikteki suça ilişkin kuvvetli suç şüphesi altında bulunduğu kabul edilen başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin olarak derece mahkemelerince açıklanan kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması, soruşturma/kovuşturma sürecinin zor ve karmaşık olması ve bu sürecin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında 1 yıl 5 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

80. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM KIDIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/33962 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/33962

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM KIDIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/33962)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : İbrahim KIDIR ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/33962 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/33962 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH ÖZGÜN

B. No: 2020/37742 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37742

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH ÖZGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37742)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Abdullah ÖZGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki bir kısım uygulama nedeniyle de masumiyet karinesi ve savunma hakkı bağlamındaki adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/11/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) 2017/136301 Soruşturma sayılı dosya ile başvurucu hakkında Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmış ve Başsavcılığın talimatıyla başvurucu 19/9/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

9. Başsavcılık 28/9/2017 tarihinde başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir.

10. İstanbul 13. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

11. Başsavcılık 8/5/2018 tarihli iddianameyle anılan suçtan cezalandırılması istemiyle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır.

12. İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi 4/6/2018 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2018/116 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır. Mahkeme aynı tarihte yaptığı tensip incelemesiyle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

13. İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi 21/9/2018 tarihinde resen yaptığı inceleme sonucunda, başvurucu hakkındaki dosyanın tefriki ile başvurucunun çeşitli suçlardan (terör örgütü propagandası yapma, görevi yaptırmamak için direnme, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, toplantı ve gösteri yürüyüşünde görevlendirilenlerin görevlerini yapmalarına engel olma, toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, toplantı ve yürüyüşlere silah ve benzeri aletler taşıyarak veya kendilerini tanınmayacak hale getirerek katılma, silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından) daha önce yargılamasına devam edilen İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesindeki E.2016/90 sayılı dosyasıyla hukuki ve fiilî irtibat nedeniyle birleştirilmesine karar vermiştir. İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

14. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 8/10/2018 tarihinde davaların birlikte görülmesinin zorunlu olmadığı gerekçesiyle birleştirme kararının reddine karar vermiştir. Anılan karar üzerine İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi 9/10/2018 tarihinde oluşan uyuşmazlığın çözümü için dosyayı ortak yüksek görevli İstanbul Bölge Adliye Mahkemesine göndermiştir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Ceza Dairesi 14/11/2018 tarihinde yaptığı incelemede davanın İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2016/90 sayılı dosyası üzerinden yürütülmesine karar vermiştir.

15. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 29/11/2018 tarihinde dosya üzerinden resen yaptığı inceleme sonucunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

16. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 7/2/2019 tarihinde ilk duruşmada başvurucunun ve müdafilerinin esasa ilişkin savunmalarını almış, ayrıca tutukluğa dair söyleyeceklerini dinlemiş ve duruşma sonunda tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

17. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim

Sistemi (SEGBİS) yoluyla katılmak istemediği ve müdafilerinin hazır bulunduğu 11/4/2019 tarihli duruşmada tanık beyanı alınmış ve duruşma sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

18. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince 10/5/2019 tarihinde başvurucu yönünden dosya tefrik edilerek E.2019/106 sayılı dosya üzerinden 20/5/2019 tarihli kararla davanın İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2015/315 sayılı dosyasıyla birleştirilmesine ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

19. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince E.2015/315 sayılı dosya üzerinden devam eden yargılamada 14/6/2019 tarihinde yapılan inceleme sonucunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

20. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 16/10/2019 tarihli duruşmada başvurucu yönünden dosya tefrik edilmiş ve aynı Mahkemenin E.2019/506 sayılı dosyası üzerinden verilen 25/12/2019 tarihli kararla davanın Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/173 sayılı dosyasıyla birleştirilmesine ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

21. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi 20/1/2020 tarihinde birleştirme kararı öncesinde kendilerinden muvafakat alınmadığını belirterek İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince verilen birleştirme kararının kaldırılması talebiyle, oluşan birleştirme uyuşmazlığının giderilmesi ve yargı yerinin belirlenmesi için dosyayı Yargıtay 5. Ceza Dairesine göndermiştir.

22. Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından 3/3/2020 tarihinde davaların birlikte yürütülmesinde yarar görülmediğinden davaların ayrı ayrı yürütülmesine ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2015/506 sayılı dosyası üzerinden verdiği birleştirme kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

23. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince E.2015/315 sayılı dosya üzerinden devam eden yargılamada 12/6/2020 tarihli dosya üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

24. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı 18/6/2020 tarihli duruşmada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

25. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı ve müdafiinin de hazır olduğu 7/10/2020 tarihli duruşmada başvurucu yönünden dosyanın ayrı bir esasa kaydedilmek üzere tefrik edilmesine ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

26. Başvurucunun anılan tutukluluk hâlinin devamına dair karara karşı yaptığı itiraz, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 20/10/2020 tarihinde reddedilmiştir.

27. Başvurucu itirazın reddine dair kararın 26/10/2020 tarihinde tebliğ edildiğini beyan ederek 23/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

28. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2020/226 sayılı dosyası üzerinden devam eden yargılamada 5/11/2020 tarihli tensip incelemesi neticesinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

29. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince E.2020/226 sayılı dosyada, başvurucu ve müdafiinin hazır olduğu 3/12/2020 tarihli duruşmada başvurucunun konutu terk etmemek şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmak suretiyle tahliyesine karar verilmiştir.

30. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili hukuk için bkz. Yavuz Cengiz, B. No: 2019/37138, 15/6/2021, §§ 23-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

33. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

34. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvurucu, işlemediği bir suç dolayısıyla haksız olarak tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

36. Bakanlık görüşünde, başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddeleri doğrultusunda tazminat davası açmadığı belirtilerek tazminat yolunun tüketilmemiş olması nedeniyle mevcut başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bakanlık esas bakımından ise başvurucunun kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedeni bulunmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakıldığı şeklindeki şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

37. Başvuru konusu olayda ileri sürülen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak 15/12/2020 tarihinde 2020/29184 sayılı dosya üzerinden İkinci Bölüm Üçüncü Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu; tutukluluğun devamına ve bunlara karşı yapılan itirazların reddine ilişkin kararların somut gerekçeden yoksun olduğunu, tutukluluğunun hukuka aykırı olarak devam

ettirildiğini ve makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık görüşünde öncelikle Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin içtihatlarına atıfla 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davasının başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu, dolayısıyla söz konusu şikâyet yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği ve başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu, tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu, soruşturmanın ve davanın yürütülmesinde savcılık ve derece mahkemelerince hareketsiz kalınan bir dönem olmadığı gibi yargılamada özensizlik gösterildiğinin de tespit edilemediği, böylece başvurucunun tutukluluk hâlinin durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olduğu ve tutukluluk süresinin makul olduğu değerlendirilmektedir.

b. Değerlendirme

41. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

42. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

43. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 3/12/2020 tarihinde tahliyesine (bkz. § 29) karar verilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Başvurucu; uzun süredir devam eden tutukluluğunda makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılma hakkının engellendiğini, tutuklandıktan yaklaşık 17 ay sonra mahkeme huzuruna çıkabildiğini, duruşmalara bizzat katılma isteğine rağmen çoğu kez SEGBİS bağlantısıyla ve ancak beş kez duruşma açılabildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesince bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiği, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitinin yapılmış olduğu ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varıldığı belirtilerek başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerince tazminat davası açma imkânı bulunması ve bu yönde herhangi bir tazminat davasının da açılmamış olması hususlarının başvurunun kabul edilebilirliği yönünden yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

b. Değerlendirme

47. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

48. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013 § 16). Somut olayda başvurucunun yargılamayı yapan Mahkemece tutukluluk durumunun uzunca bir süre dosya üzerinden incelenmesine karar verilmesi nedeniyle tutukluluğa ilişkin itirazlarını etkili şekilde ileri süremediğinden şikâyet ettiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

49. Anayasa'nın Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

51. Anayasa ve anılan Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların

görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

52. Anayasa Mahkemesi Ulaş Kaya ve Adnan Ataman (B. No: 2013/4128, 18/11/2015) kararında olağan dönemde başvurucunun tutukluluk hâlinin 3 ay 17 gün boyunca duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda verilen kararlar ile devam ettirilmesinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasını ihlal ettiği sonucuna varmıştır (Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, § 61).

53. Anayasa Mahkemesi 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesi kapsamındaki suçlar yönünden Yavuz Cengiz (B. No: 2019/37138, 15/6/202) ve sair suçlar yönünden ise Kadir Ayhan (B. No: 2020/20083, 10/3/2021) kararlarında aynı mahiyetteki şikâyetlere ilişkin yaptığı incelemelerde, başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş; bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

54. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

55. Somut olayda başvurucunun başvuru tarihine göre yasal süresi içinde yaptığı bu şikâyeti yönünden kovuşturma evresindeki 18/6/2020 tarihli duruşmada tutukluluk hâlinin devamına karar verildikten 3 ay 19 gün sonra 7/10/2020 tarihli duruşmada başvurucu ve müdafii mahkeme önüne çıkmış ve tutukluluğa yönelik itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur (bkz. §§ 24, 25). Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

57. Başvurucu; daha önce tutuksuz olarak yargılamasına devam edilen dosyalarla birleştirme kararları verilmesi neticesinde mahkemeler arasında yetki uyuşmazlıkları doğduğunu ve bu şekilde düzgün bir muhakeme yapılamadığını, makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılma hakkının engellendiğini, tutukluluk incelemelerinin yapıldığı duruşmalara bizzat katılma isteğinin reddedilmesi nedeniyle duruşmalarda hazır bulunma hakkının kısıtlandığını, taleplerinin sürüncemede bırakıldığını, duruşmada haberi olmadan

tanık dinlenilmesi suretiyle de tanık dinletme ve sorgulama hakkının engellendiğini belirterek soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki bu uygulamalar nedeniyle masumiyet karinesi ve savunma hakkı bağlamında Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

58. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan savunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

59. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

60. Somut olayda, Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki dava ilk derece mahkemesinde devam etmektedir. Başvurucunun hakkındaki soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini yargılama sırasında, kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise şikâyetlerinin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından yargılama ve sonrasında istinaf/temyiz süreçleri beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür. Dolayısıyla olağan başvuru yolları tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun mükerrer olması nedeniyle REDDİNE,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Z.N.Ç. VE F.İ.

B. No: 2021/307 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/307

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Z.N.Ç. VE F.İ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/307)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : 1- Z.N.Ç.

Vekili : Av. Esra AÇAR GÖREN

Başvurucu : 2- F.İ.

Vekili : Av. Nazım GÖREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, çocuk olan başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 21/12/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5.Yapılan incelemede 2021/1332 numaralı başvuru dosyasının hukuki ve fiilî irtibat nedeniyle 2021/307 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/307 numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer dosyanın kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamışlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

9.Z.N.Y. isimli şahıs Birecik Cumhuriyet Başsavcılığınca 30/11/2020 tarihinde alınan ifadesinde başvuruculaların arkadaşı olduğunu, başvurucu Z.N.Ç.nin eve geldiğinde annesinin kolundaki ve boynundaki altınları gördüğünü, şubat-mart aylarında Z.N.Ç.nin okuldan kovulduğunu ve ailesinin belalı kişiler olduğunu söyleyerek tehdit etmek suretiyle kendisinden para istediğini, korktuğu için ona 50 TL verdiğini, okulların kapalı olduğu zamanda ise ... Parkı'nda Z.N.Ç.nin yanına gelerek "Bana altın getireceksin, yoksa senin saçını yakarım, seni öldürürüm, etrafta bulunan kişiler hepsi benim emrimi bekliyor, eğer dediğimi yapmazsan kafana vurarak seni buradan götüreceğiz." deyip kendisine çakmak gösterdiğini, altınları istediğini, korktuğu için altın takı setinin kolyesini annesinden izinsiz alarak parkta Z.N.Ç.ye verdiğini, ikinci defa Z.N.Ç. ile birlikte F.İ.nin de geldiğini, onlara iki adet kalın altın bilezik vermek zorunda kaldığını, "Annene söyleme yoksa seni öldürürüz." dediklerini, 20/11/2020 tarihinde F.İ. ile tanımadığı bir erkek çocuğun (S.Y.) ... Marketin önünde yolunu kestiğini, "Biliyorsun yukarı mahallede insanları öldürüyorlar, satıyorlar, bizim istediğimizi yaparsan bundan vazgeçeceğiz, bize altın getir, evin altında seni bekliyoruz." dediklerini, yanında kuzeni H.Ö.nün de olduğunu, korktuğu için ince künye tarzında bileklik ve çocuk bilekliğini balkondan attığını, F.İ. ile tanımadığı çocuğun evin oraya geldiklerini, "Seni kesip öldürürüz, bize acil altın getir." dedikleri için korktuğunu ve üç altın bilezik, üç dört yüzük, bir adet küpe, bir adet ince boyunluk zincir ve kolyeyi balkondan aşağı attığını, bu kişilerin kendisinin dışarı çıkmasını kolladıklarını, tehdit yolu ile altınlarını aldıklarını belirterek bu kişilerden şikâyetçi olmuştur.

10. Bu şikâyet üzerine (2006 doğumlu) başvurucular ve diğer şüpheli (S.Y.) hakkında soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucular 9/12/2020 tarihinde yakalanmış ve aynı tarihte Birecik Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir.

i. Başvurucu Z.N.Ç. ifadesinde özetle Z.N.Y (şikâyetçi), S.Y. ile diğer başvurucu F.İ.nin arkadaşları olduğunu, Z.N.Y.nin iddia ettiği olayların gerçekleşmediğini, 20/11/2020 tarihli olayla bir ilgisinin bulunmadığını, üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiştir.

ii. Başvurucu F.İ. alınan ifadesinde özetle Z.N.Y.nin arkadaşı olduğunu, Z.N.Ç ile birlikte Z.N.Y (şikâyetçi) ile parkta oturmuşluğunun olduğunu ancak Z.N.Ç ve Z.N.Y. ile parkta oturdukları sırada tehdit içerikli sözler söyleyip altın almaları gibi bir durumun söz konusu olmadığını, 9/11/2020 ile 13/11/2020 tarihlerinde S.Y.nin kuyumcuda altın bozdurması konusunda bilgisi olmadığını, 20/11/2020 tarihinde marketin önünde S.Y. ile birlikte Z.N.Y.yi gördüklerini, Z.N.Y.nin yanında kuzeninin bulunduğunu, Z.N.Y.nin evinin altında bekleyip balkondan atılan şeyi almadığını, böyle bir olayın yaşanmadığını, S.Y.ye 21/11/2020

tarihinde Gaziantep'e giderken yanında bilezik olduğunu söylemediğini, üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiştir.

iii. Diğer şüpheli S.Y. alınan ifadesinde özetle Z.N.Y.yi başvurucu Z.N.Ç.nin arkadaşı olması nedeniyle tanıdığını, başvurucu F.İ. ile de arkadaş olduğunu, şubat-mart dönemindeki 50 TL alınması olayı ile ilgisinin bulunmadığını, başvurucuların tehdit yoluyla parkta altın alması olayıyla ilgisinin olmadığını, 9/11/2020 tarihinde kuyumcuda yüzükle bulunmasının tesadüf olduğunu, annesinin yüzüğünü bozdurmak için kuyumcuya gittiğini, 13/11/2020 tarihinde elinde zincir ve bileklikle kuyumcuda bulunmasının da tesadüf olduğunu ve annesinin bilekliğini bozdurmak için kuyumcuya gittiğini, 20/11/2020 tarihinde marketin önünde Z.N.Y.yi gördüğünü, yanında F.İ.nin de olduğunu, bir ara F.İ. ile Z.N.Y.nin yalnız kaldıklarını, ne konuştuklarını duymadığını, F.İ.nin daha sonrasında Z.N.Y.nin evinin altı olduğunu öğrendiği yere gitmek istediğini, F.İ. ile birlikte apartmana gittiklerini, balkondan içinde bir şey olan bir çocuk çorabı düştüğünü, F.İ.nin düşen şeyi aldığını ve sonra F.İ. birlikte yürüdüklerini, atılan şeyin içinde ne olduğunu bilmediğini, F.İ.nin yerden aldığı şeyi montunun cebine koyduğunu, görüntülerdeki poşet içindeki ekmeği M.E.den aldığını, bu poşetin içinde altın olmadığını, apartmanın önünde yukarı doğru bakmasının sebebinin F.İ.nin Z.N.Y.nin oturduğu katı göstermesi olduğunu, balkondan bir şey atılacağını bilmediğini, 21/11/2020 tarihinde F.İ.nin Gaziantep'e gittiğini öğrendiğini, giderken yanında 9.000 TL değerinde bilezik olduğunu, F.İ. ile konuştuğunda altını asansöre geri koyup Z.N.Y.ye verdiğini söylediğini beyan etmiştir. S.Y. ayrıca başvurucu Z.N.Ç.nin ailevi durumunun iyi olmadığını ancak birlikte oturduklarında Z.N.Ç.nin sürekli parasının olduğunu, Z.N.Ç. ile sonradan konuştuğunda Z.N.Y.nin kendisine altın verdiğini fakat bunun rıza ile gerçekleştiğini söylediğini ifade etmiştir.

12. Birecik Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma kapsamında bir kısım kişiyi tanık olarak dinlemiştir. Bu kapsamda;

i. Şikâyetçi Z.N.Y.nin kuzeni olan H.Ö.nün de bilgisine başvurulmuştur. H.Ö. 7/12/2020 tarihinde alınan beyanında özetle 20/11/2020 tarihinde bir marketin önünde bulundukları esnada bir erkek ve bir bayan şahsın yanlarına gelerek önlerini kestiklerini, kuzeni Z.N.Y.ye hitaben "Sen nerelerdesin uzun süredir seni arıyoruz, gel seninle konuşacaklarımız var." diyerek kuzeni ile birlikte üçünün biraz uzaklaştıklarını, beş altı dakika kadar konuştuklarını, Z.N.Y.ye "Altınlarını vereceksin." dediklerini duyduğunu, Z.N.Y.nin onlarla konuştuktan sonra moralinin bozuk olduğunu belirttiğini ifade etmiştir.

ii. 8/12/2020 tarihinde M.E. isimli kişinin bilgisine başvurulmuştur. M.E. beyanında özetle S.Y. ile F.İ.yi bir apartmanın arka tarafında gördüğünü, ekmek siparişi götürmekten döndüğü sırada S.Y.nin ekmek istediğini ancak tam o sırada F.İ. ile koşarak apartmanın altına doğru gittiklerini, daha sonra S.Y.nin koşup gelerek elindeki ekmeği poşetiyle aldığını, neden arka tarafa gittiklerini bilmediğini, yukarı doğru bağırdıklarını ancak bunun sebebini bilmediğini, S.Y. ile F.İ.yi yerden bir şey alırken görmediğini ifade etmiştir.

iii. 9/12/2020 tarihinde kuyumcu M.O.nun da ifadesine başvurulmuştur. M.O. ifadesinde; işyerindeki kamera görüntülerine takılan S.Y.nin değişik tarihlerde altın bozdurmak (kesik bir altın parçası, bir yüzük ve altın bilezik) için dükkâna geldiğini, annesi olduğunu iddia ettiği kişiyle telefon görüşmesi yaptığı için S.Y.ye güvenerek altınları bozdurduğunu, S.Y.den aldığı altınları eritmeye gönderdiğini, şu anda altınların elinde olmadığını, S.Y. haricinde başka bir çocuğun altın bozdurmak için kuyumcuya gelmediğini beyan etmiştir.

iv. Şikâyetçi Z.N.Y.nin annesi 11/12/2020 tarihli ifadesinde; kızının son zamanlarda içine

kapandığını, derslerinin de kötüye gittiğini ancak bunun sebebini kendisine söylemediğini, 20/11/2020 tarihinde altınlarını bulunduğu yerden çıkartacağı zaman altınlarının birçoğunun yerinde olmadığını fark ettiğini, daha sonra kızının bütün olanları anlattığını, altınları farklı tarihlerde F.İ., Z.N.Ç. ve S.Y.ye verdiğini öğrendiğini beyan etmiştir.

v. S.Y.nin annesi 17/12/2020 tarihli ifadesinde; çocuğunu altın bozdurmak için kuyumcuya göndermediğini, olayla ilgili bir bilgisinin olmadığını beyan etmiştir.

13. Birecik Cumhuriyet Başsavcılığı 9/12/2020 tarihinde başvurucuları birden fazla kişi tarafından birlikte yağma suçundan tutuklanmaları istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir. Z.N.Ç. sorgusunda Z.N.Y.yi tehdit etmediklerini, ondan kesinlikle para almadıklarını, Z.N.Y.nin yalan söylediğini ileri sürmüştür. F.İ. sorgusunda Z.N.Y.den zorla para almalarının söz konusu olmadığını, Z.N.Y.nin iftira attığını, Z.N.Y.nin yeni bir telefon aldığını da gördüğünü, ailesinin altınlarını çalarak suçu kendilerine yıkmaya çalıştığını ileri sürmüştür.

14. Birecik Sulh Ceza Hâkimliği 9/12/2020 tarihinde başvurucuların isnat edilen suçtan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"SSÇ [suça sürüklenen çocuklar] S.Y., Z.N.Ç., F.İ.nin üzerine atılı birden fazla kişi tarafından birlikte yağma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösterir somut deliller olarak (görüntü inceleme araştırma tespit tutanağı, müşteki ve tanık beyanı)dikkate alındığında, isnat edilen suçun CMK 100/3 hükmünde yer alan katalog suçlar arasında yer alıyor olması nedeniyle ssçler bakımından bir tutuklama nedeninin var olduğunun anlaşıldığı, isnat edilen suç için kanunda ön görülen cezanın alt ve üst sınırları nazara alındığında SSÇ'ler bakımından tutuklama koruma tedbirinin uygulanmasının orantılı olacağının anlaşıldığı, bu aşamada tutuklama koruma tedbirinden beklenen menfaatlerin adli kontrol tedbiriyle sağlanamayacağı kanaati hasıl olduğundan SSÇ'ler S.Y.,Z.N.Ç., F.İ.nin birden fazla kişi tarafından birlikte yağma suçundan 5271 sayılı CMK'nın 100/1,100/2-a,100/3-a maddeleri gereğince tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

15. Başvuruculaların tutuklama kararına yaptığı itiraz Şanlıurfa 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 14/12/2020 tarihinde "mevcut olay tutanağı, olaya ilişkin tutulan diğer tutanaklar ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde şüpheliler hakkında kuvvetli suç şüphesi gösterir kuvvetli somut delillerin bulunması, atılı suçun vasıf ve mahiyeti dosya kapsamı ile mevcut delil durumu henüz bir kısım delillerin toplanmayışı atılı suçun CMK'nun 100/3 maddesinde belirtilen suçlar arasında yer alması işin önemi eyleme ilişkin yasada öngörülen ceza miktarı nazara alındığında tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

16.Başvurucular 21/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Şikâyetçi Z.N.Y.nin vekili, Birecik Cumhuriyet Başsavcılığına sunmuş olduğu 28/12/2020 tarihli dilekçesinde aile büyüklerinin araya girmesiyle karşı taraf ile uzlaştıklarını ve kısmi zararlarının karşılandığını belirterek başvurucu F.İ. hakkındaki şikâyetinden vazgeçmiştir.

18.Başvurucular 28/12/2020 tarihli dilekçeleriyle tahliye talebinde bulunmuştur.

19. Birecik Cumhuriyet Başsavcılığı da başvuruculaların yaşlarının 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 31. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında (on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış) olmasına, delillerin toplanmış olmasına ve etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma ihtimalinin bulunmasına atıf yaparak tahliye

edilmeleri yönünde görüş bildirmiştir.

20. Birecik Sulh Ceza Hâkimliği 28/12/2020 tarihinde başvurucuların tahliyesine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Soruşturma dosyasının tetkikinde SSÇ Z.N.Ç. ile F.İ.nin üzerine atılı birden fazla kişi tarafından birlikte yağma suçundan Birecik Sulh Ceza Hakimliği'nin 9/12/2020 tarih ve 2020/273 sorgu sayılı kararı ile tutuklandığı anlaşılmakla suça sürüklenen çocukların yaş küçüklüğü, müşteki mağdur vekili ...nin 28/12/2020 tarihli dilekçesinde SSÇ F.İ.nin kısmi zarar gidermesi sebebiyle SSÇ F.İ. yönünden şikayetten vazgeçtiklerine dair beyanı, suça sürüklenen çocukların ilerde alabileceği sonuç ceza miktarı, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma ihtimali, delillerin toplanmış olması, dosyanın geldiği aşama dikkate alındığında suça sürüklenen çocukların tutuklu kalmasında hukuki yarar olmadığı, beklenen menfaatin adli kontrol ile sağlanacağı anlaşılmakla, SSÇ Z.N.Ç. ile F.İ.nin tahliyesine... [karar verildi.]"

21. Birecik Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma işlemlerinin Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülmesi gerektiğini belirterek soruşturma dosyasını 20/1/2021 tarihli fezleke ile anılan Başsavcılığa göndermiştir.

22. Başsavcılık birden fazla kişi tarafından birlikte yağma suçundan cezalandırılmaları istemiyle 1/2/2021 tarihinde başvurucular hakkında kamu davası açmıştır. Suçlamalara esas alınan olgular özetle şöyledir:

- İddianamede 6/12/2020 tarihli Görüntü İnceleme ve İzleme Tutanakları incelendiğinde 20/11/2020 tarihinde F.İ. ile S.Y.nin mağdur şahsın ikamet ettiği apartmanın yukarısına bakarak yürüdükleri, bekler vaziyette oldukları, mağdurun oturduğu apartmanın alt kısmına doğru gittikleri, F.İ.nin mağdurun oturduğu apartmanın yakınlarında çevreye baktığı, S.Y. ile F.İ.nin yürüyerek caddeye doğru gittikleri ve cadde üzerinde yürüdükleri, S.Y.nin üstündeki kapüşonlu kıyafetinin içinde beyaz renkli poşetin görüldüğü belirtilmiştir.

- 7/12/2020 tarihli Görüntü İnceleme Tutanağı incelendiğinde S.Y.nin 9/11/2020 tarihinde ... Kuyumculuk isimli işyerine girdiği, işyeri sahibi M.O. ile konuştukları, M.O.nun yüzüğü incelediği, S.Y.nin yüzüğü işyerine bırakarak ayrıldığı, S.Y.nin işyerine ara sıra girip çıktığı, 13/11/2020 tarihinde S.Y.nin elinde bulunan zincire benzer cismi M.O.ya verdiği, M.O.nun zincir şeklindeki bilekliğe benzer cismi hassas tartı üzerine koyduğu, tekrar tarttıktan sonra hesap makinesi ile hesaplama yaptığı, para sayma makinesinde paraları saydıktan sonra S.Y.ye verdiğinin görüldüğü belirtilmiştir.

- 7/12/2020 tarihli Teşhis Tutanaklarında mağdurun başvurucular ile diğer şüpheli S.Y.yi teşhis ettiği ifade edilmiştir.

- İddianamede başvurucuların birlikte ... Parkı'nda mağdurun yanına geldiği, mağduru korkutarak iki kalın altın bileziğini aldıkları, mağdura "Annene söyleme yoksa seni öldürürüz." dedikleri, bu suretle suça sürüklenen çocuk F.İ.nin birden fazla kişi ile birlikte yağma suçunu işlediği, 20/11/2020 tarihinde F.İ. ile S.Y.nin ... Marketin önünde Z.N.Y.nin yolunu kestikleri, "Biliyorsun yukarı mahallede insanları öldürüyorlar, satıyorlar, bizim istediğimizi yaparsan bundan vazgeçeceğiz, bize altın getir, evin altında seni bekliyoruz." diyerek onu korkuttukları, F.İ. ile S.Y.nin mağdurun evinin olduğu yere gittikleri, mağdurun balkondan üç altın bilezik, üç dört yüzük, bir adet küpe, bir adet ince boyunluk zincir ve kolyeyi aşağı attığı, F.İ. ile S.Y.nin atılan eşyaları alarak uzaklaştıkları, bu suretle F.İ.nin birden fazla kişi ile birlikte yağma suçunu işlediği ileri sürülmüştür. Savcılık bu olayların tanık H.Ö.nün beyanı, mağdur ifadesi, kamera kayıtları, 20/11/2020 tarihinde F.İ. ile S.Y.nin

mağdurun ikamet ettiği apartmanın yukarısına bakarak bekler vaziyette olmaları, S.Y.nin kıyafetinin içinde beyaz renkli poşetle caddede yürürken görülmesi, S.Y.nin kuyumcuda altın bozdurmasına ilişkin 9/11/2020-13/11/2020 tarihli görüntüler, kuyumcu olan tanık M.O.nun beyanlarıyla doğrulandığını iddia etmiştir.

- Başvurucu Z.N.Ç.nin Mart 2020 tarihinde okuldan kovulduğunu ve ailesinin belalı kişiler olduğunu söyleyerek tehdit yoluyla Z.N.Y.den para istediği, mağdurun korkarak ona 50 TL verdiği, bu suretle Z.N.Ç.nin yağma suçunu işlediği,Z.N.Ç.nin ... Parkı'nda mağdurun yanına gelerek "Bana altın getireceksin, yoksa senin saçını yakarım, seni öldürürüm, etrafta bulunan kişiler hepsi benim emrimi bekliyor, eğer dediğimi yapmazsan kafana vurarak seni buradan götüreceğiz." diyerek ona çakmak gösterdiği, altınları istediği, mağdurun korkarak takı setinin kolyesini parkta Z.N.Ç.ye verdiği ve Z.N.Ç.nin bu suretle yağma suçunu işlediği, Z.N.Ç.nin F.İ. ile birlikte ... Parkı'nda mağdurun yanına geldiği, mağduru korkutarak iki kalın altın bileziği aldıkları, mağdura "Annene söyleme yoksa seni öldürürüz." dedikleri, bu suretle de birden fazla kişi ile birlikte yağma suçunu işlediği ileri sürülmüştür. Savcılık bu olayların mağdur ifadesi, S.Y.nin kuyumcuda 9/11/2020-13/11/2020 tarihlerinde altın bozdurmasına ilişkin görüntüler, kuyumcu olan tanık M.O.nun beyanları, tanık F.Y.nin oğlu S.Y.yi kesinlikle herhangi bir kuyumcuya göndermediği yönündeki beyanıyla doğrulandığını iddia etmiştir.

23. Şanlıurfa 3. Ağır Ceza Mahkemesi 5/2/2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2021/65 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

24. Dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri " kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

8. ...ve yağma (madde 148, 149),

..."

26.3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun "Tutuklama yasağı" kenar başlıklı 21. maddesi şöyledir:

"Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez."

27.5237 sayılı Kanun'un "Yağma" kenar başlıklı 148. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslime veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

28. 5237 sayılı Kanun'un "Nitelikli yağma" kenar başlıklı 149. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yağma suçunun;

...

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

...

İşlenmesi halinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

29. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için ayrıca bkz. Furkan Omurtag, B. No: 2014/18179, 25/10/2017, §§ 22-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucular; soruşturma dosyasındaki delillerin tutuklama için yetersiz olduğunu, 5395 sayılı Kanun'a göre tutuklama tedbirinin son çare olarak öngörüldüğünü, tutuklama tedbirinden önce adli kontrol tedbirinin uygulanması gerektiğini ancak buna rağmen tutuklama kararı verildiğini, adli kontrolle salıverilme imkânı varken tutuklama kararı verilmesinin orantısız olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

32. Bakanlık; başvuruculaın yaşı ve tutuklandığı suçun niteliği itibarıyla herhangi bir tutuklama yasağının söz konusu olmadığını, tutuklama anında somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu, isnat edilen yağma suçunun tutuklama nedeni varsayılan suçlar arasında olması dolayısıyla olgusal temele dayanan bir tutuklama sebebinin mevcut olduğunu, olayın gerçekleşme şekli, oluşturduğu somut ve soyut tehlike ile tutuklama kararında adli kontrol hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı ve tutuklama tedbirinin orantılı olup olmadığı hususlarının tartışılmış olması nazara alındığında bu tedbirin ölçülü görülmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların şikâyetlerinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvuruculların iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

37. Çocuklar hakkındaki tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Furkan Omurtag, §§ 70-82.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Başvurucular nitelikli yağma suçundan (5237 sayılı Kanun'un 149/1-c) 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. 5395 sayılı Kanun'un 21. maddesinde on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemeyeceği belirtilmiştir. Başvurucular tutuklandıkları tarihte on beş yaşını doldurmamış olsalar da tutuklandıkları suçun üst sınırı 15 yıl hapis cezası olduğundan somut olayda tutuklama yasağı söz konusu değildir. Dolayısıyla kanundan kaynaklanan bir tutuklama engelinin bulunmadığı görülmektedir. Bu itibarla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama suretiyle yapılan müdahalenin kanuni bir temeli bulunmaktadır.

39. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

40. Somut olayda başvuruculların üç ayrı yağma olayına karıştığı iddia edilmiştir. Bu iddialar

şikâyetçi Z.N.Y.nin beyanına dayanmaktadır. Z.N.Y. alınan ifadesinde başvuruculaların arkadaşı olduğunu, başvurucu Z.N.Ç.nin eve geldiğinde annesinin kolundaki ve boynundaki altınları gördüğünü, şubat-mart aylarında Z.N.Ç.nin okuldan kovulduğunu ve ailesinin belalı kişiler olduğunu söyleyerek tehdit etmek suretiyle kendisinden para istediğini, korktuğu için ona 50 TL verdiğini, okulların kapalı olduğu zamanda ise ... Parkı'nda Z.N.Ç.nin yanına gelip "Bana altın getireceksin, yoksa senin saçını yakarım, seni öldürürüm, etrafta bulunan kişiler hepsi benim emrimi bekliyor, eğer dediğimi yapmazsan kafana vurarak seni buradan götüreceğiz." diyerek kendisine çakmak gösterdiğini, altınları istediğini, korktuğu için altın takı setinin kolyesini annesinden izinsiz alarak parkta Z.N.Ç.ye verdiğini, ikinci defa Z.N.Ç. ile birlikte F.İ.nin de geldiğini, onlara iki adet kalın altın bilezik vermek zorunda kaldığını, "Annene söyleme yoksa seni öldürürüz." dediklerini, 20/11/2020 tarihinde F.İ. ile tanımadığı bir erkek çocuğun (S.Y.) ... Marketin önünde yolunu kestiğini, "Biliyorsun yukarı mahallede insanları öldürüyorlar, satıyorlar, bizim istediğimizi yaparsan bundan vazgeçeceğiz, bize altın getir, evin altında seni bekliyoruz." dediklerini, yanında kuzeni H.Ö.nün de olduğunu, korktuğu için ince künye tarzında bileklik ve çocuk bilekliğini balkondan attığını, F.İ. ile tanımadığı çocuğun evin oraya geldiklerini, "Seni kesip öldürürüz, bize acil altın getir." dedikleri için korktuğunu, üç altın bilezik, üç dörtyüzük, bir adet küpe, bir adet ince boyunluk zincir ve kolyeyi balkondan aşağı attığını, bu kişilerin kendisinin dışarı çıkmasını kolladıklarını, tehdit yolu ile altınlarını aldıklarını belirtmiştir. Savcılık 20/11/2020 tarihinde gerçekleşen olayın tanık H.Ö.nün beyanı ve olayın meydana geldiği yerdeki kamera kayıtları ile doğrulandığını belirtmiştir.

41. Şikâyetçi Z.N.Y beyanında, başvurucu Z.N.Ç.nin eve geldiğinde annesinin kolundaki ve boynundaki altınları gördüğünü ifade etmiştir. Başvurucu F.İ. de alınan ifadesinde Z.N.Y. ile arkadaş olduklarını, başvurucu Z.N.Ç. ve şikâyetçi Z.N.Y ile birlikte parkta oturmuşluğunun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca diğer şüpheli S.Y. ifadesinde her iki başvurucuyla arkadaş olduğunu ve başvurucu Z.N.Ç.nin de Z.N.Y.den altın aldığını söylemiştir. S.Y. ayrıca 21/11/2020 tarihinde başvurucu F.İ.nin Gaziantep'e gittiğini, giderken yanında 9.000 TL tutarında bilezik olduğunu öğrendiğini beyan etmiştir. Öte yandan 20/11/2020 tarihinde gerçekleşen olayda başvurucu F.İ.nin dahlinin olduğu tanık H.Ö.nün beyanı ve olayın meydana geldiği yerdeki kamera kayıtları ile doğrulanmıştır. Tanık kuyumcu M.O. ise diğer şüpheli S.Y.nin farklı tarihlerde dükkânına gelerek çeşitli altın objeleri bozdurduğunu ifade etmiştir. Tüm bunlar dikkate alındığında şikâyetçi Z.N.Y.nin beyanlarının tutarsız olduğunu ve sair delillerle desteklenmediğini söylemek mümkün değildir. Tutuklamaya konu olayın meydana geliş şekline dair soruşturma mercilerince yapılan tespitler ve bunlara ilişkin dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında başvurucular bakımından soruşturma makamlarınca tutuklamanın hukukiliği bağlamında kuvvetli belirtinin bulunduğu yönünde yapılan değerlendirmenin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

42. Diğer taraftan başvurucular hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön şartı yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

43. Somut olayda tutuklama kararını veren Sulh Ceza Hâkimliği suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki katalog suçlardan olmasına atıf yapmıştır. Tutuklama kararına yapılan itirazın reddi kararında ise bunun yanında bir kısım delilin henüz toplanmamış olduğuna değinilmiştir. Başvuruculların tutuklandığı nitelikli yağma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden

durumlardan biridir (bkz. § 28; aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca bu suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır.

44. Öte yandan başvuruculara isnat edilen yağma suçunun mağdurunun bir çocuk olduğu gözardı edilmemelidir. Somut olayın koşullarında başvuruculara serbest bırakılması durumunda delillere etki edebilme, özellikle de çocuk olan tanıklar ve mağdur üzerinde baskı kurma ihtimalinin söz konusu olabileceği hatırda tutulmalıdır. Buna göre tutuklamaya ilişkin olarak karar veren yargı organlarınca özellikle kaçma şüphesine ve delilleri etkileme riskine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin bulunduğu değerlendirilmiştir.

45. Son olarak tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülü olup olmadığının belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda başvuruculara çocuk olduğunun ayrıca gözönünde bulundurulması gerekir.

46. Çocuklar hakkında tutuklama tedbirinin uygulandığı durumlarda tutuklamanın çocuklar bakımından başvurulacak en son yol olduğu, eğer tutukluluk bir zorunluluksa bunun mümkün olan en kısa sürede sonlandırılması gerektiği dikkate alınmalıdır. Ancak bu durum, çocuklar hakkında hiçbir şekilde tutuklama tedbirinin uygulanamayacağı şeklinde anlaşılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği gibi çocuklar tarafından işlenmiş olan çok ciddi suçlara ilişkin istisnai olaylarda tutuklama tedbirinin uygulanması mümkündür (Furkan Omurtag, § 82).

47. Anayasa Mahkemesinin Furkan Omurtag kararına konu olayda başvurucunun hırsızlığa teşebbüs suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu hırsızlığa teşebbüs suçunun somut olayın koşullarında ne denli ciddi bir suç olduğunun ortaya konulamadığını, ayrıca başvurucuya isnat edilen suçun cezası itibarıyla da ağır bir suç olduğunun söylenemeyeceğini belirterek tutuklamanın ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Furkan Omurtag, § 88).

48. Anayasa Mahkemesi Enver Oktay Babatürk (B. No: 2016/15355, 9/10/2019, 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşandığı sırada camiden sala okuyan din görevlisine yönelik tehdit ve hakarette bulunma suçlaması) ve Mehmet Eren Ovayolu (B. No: 2017/36232, 10/12/2019, bir terör saldırısı sonrası terör propagandası yapıldığı suçlaması) kararlarında ise başvurucunun yaşını, tutuklamaya konu suçun niteliğini ve somut olayın gerçekleştiği koşulları dikkate alarak yaptığı değerlendirmede çocuk olan başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu sonucuna varmıştır (Enver Oktay Babatürk, § 62; Mehmet Eren Ovayolu, § 48).

49. Somut olayda başvurucular nitelikli yağma gibi ağır bir suçtan tutuklanmıştır. Suçun niteliği ve tutuklamaya konu suçların konusunu oluşturan eylemlerin ağırlığı dikkate alındığında Hâkimliğin başvurucular hakkında uyguladığı tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve tutuklama koruma tedbirinden beklenen menfaatlerin adli kontrol tedbiriyle sağlanamayacağı kanaatine varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

50. Açıklanan gerekçelerle tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvuruculaların kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEDRAN SARIBOĞA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/7811 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7811

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEDRAN SARIBOĞA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7811)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Bedran SARIBOĞA ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/7811 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/7811 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. 2021/861 Sayılı Başvuru Yönünden

13. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmişse de ihlal iddiasına konu yargılamada başvurucunun taraf olup olmadığının tespit edilemediği, nitekim kendisinin de bu yönde bilgi yahut belge sunmadığı, dolayısıyla makul sürede yargılanma haklarının ne şekilde ihlal edildiğine ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır.

14. Bu bağlamda somut olayda başvurucunun, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüklerini yerine getirmediği değerlendirilmiştir. Başvurucunun ileri sürdüğü hususların, iddiasının doğruluğunu destekleyecek ve ortaya koyacak nitelik ve yeterlilikte olmadığı gözönüne alındığında söz konusu ihlal iddiasının temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Diğer Başvurular Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı

bulunmalıdır. Başvuruculların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2021/861 sayılı başvuru yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 2021/861 sayılı başvuru yönünden yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA; diğer başvurular yönünden vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP YÜRGÜÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18631 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18631

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAKUP YÜRGÜÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18631)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Yakup YÜRGÜÇ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18631 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18631 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UMUT ÖZELBİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/29367 | Karar tarihi: 24.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/29367

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UMUT ÖZELBİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/29367)

Karar Tarihi: 24/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Umut ÖZELBİR ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/29367 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/29367 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 24/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaın maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEM SARISÜLÜK VE DİĞERLERİ

B. No: 2015/16451 | Karar tarihi: 15.12.2021

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/16451

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CEM SARISÜLÜK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/16451)

Karar Tarihi: 15/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 4/3/2022-31768

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucular : 1. Cem SARISÜLÜK

2. Fikrinaz TÜMEN

3. İkrar SARISÜLÜK

4. Mustafa SARISÜLÜK

5. Sayfı SARISÜLÜK

Başvurucular Vekili : Av. Kazım BAYRAKTAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik güçlerince güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. 2015/16451 numaralı başvuru 13/10/2015 tarihinde, 2019/15572 numaralı başvuru ise 13/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşlerine karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. 2015/16451 numaralı başvuru ile 2019/15572 numaralı başvuru arasında konu bakımından hukuki irtibat bulunması nedeniyle başvurular 2015/16451 numaralı başvuru üzerinde birleştirilmiş ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

9. İkinci Bölüm tarafından 11/3/2021 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

10. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan yargılama dosyalarındaki bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

11. Başvurucuların yakını olan 1986 doğumlu E.S. 1/6/2013 tarihinde kamuoyunda Gezi Parkı eylemleri olarak bilinen gösterinin Ankara'da gerçekleştirilen kısmına katılmıştır.

12. E.S. gösteriye müdahalede bulunan kolluk görevlilerinden birinin silahından çıkan merminin başına isabet etmesiyle 1/6/2013 tarihinde yaralanmış, kaldırıldığı Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 14/6/2013 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

A. Olayla İlgili Soruşturma Süreci

13. Olayla ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından

derhâl soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu Mustafa Sarısülük 4/6/2013 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde müşteki olarak beyanda bulunmuştur.

14. Olay tarihinde gösterilere müdahale için görevli olan, aralarında şüpheli A.Ş.nin de bulunduğu güvenlik güçleri tarafından düzenlenen 2/6/2013 tarihli Olay Tutanağı'nda özetle Gezi Parkı eylemlerine destek vermek amacıyla 1/6/2013 tarihinde saat 11.00 civarında Ankara/Kızılay'da gerçekleştirilen gösteriler sırasında güvenlik güçlerinin dağılmaları yönünde uyarıda bulunmasına rağmen göstericilerin güvenlik güçlerine ve araçlarına taş, şişe, sopa, bilye gibi sert cisimlerle saldırdığı, çevrede bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile vatandaşlara ait binalara, araçlara, otobüs ve otobüs duraklarına, yaya kaldırımlarına, reklam panolarına zarar verdiği, sloganlar attığı, bazı göstericilerin gözaltına alındığı, saat 17.00 sıralarında gösterici sayısının 5.000'e ulaştığı, bu sırada polis helikopterinden 4.000 kişilik bir gösterici grubunun daha yaklaşmakta olduğunun tespit edilmesi üzerine Güvenpark'ta görevli güvenlik güçlerine geri çekilme talimatı verildiği belirtilmiştir. Tutanağın bu aşamadan sonrasına ilişkin kısmı şöyledir:

"...

Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personelinin geri çekildiğini gören GMK Bulvarı-Milli Müdafaa Caddesi kesişimi ve Kızılay Meydana kadar ilerlemiş olan ve sayıları giderek artan marjinal gruplar aniden bu kuvvete doğru koşarak ve 'teslim olacaksınız, hepinizi öldürecegiz' 'teslim olacaksınız, sizi teslim alacağız', '[T.nin] köpekleri' şeklinde bağırarak fiilen saldırı amacıyla kullanılmaya elverişli taş, şişe, sopa ve sapanla demir bilye atmak suretiyle saldırılarını artırarak devam etmişlerdir. Bu esnada çok sayıda Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personeli yaralanmıştır.

Güvenpark Havuz başı ve Milli Müdafaa Caddesi-GMK Bulvarı girişinde Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personelinin üzerlerine doğru koşarak saldıran eylemci grupların Çevik Kuvvet personelini etkisiz hale getirmek amacıyla saldırılarını artırması üzerine başka uygun geçiş güzergahının da bulunmaması nedeniyle kuvvetin geri çekilme güzergahı YKM metro çıkışının sol tarafındaki reklam panosunun altı ile telefon kulübelerinin arkasında bulunan ağaçlık kesimden gerçekleşmek zorunda kalmıştır. Burada bulunan beton otorakların geçişi engellemesi ve sadece bir kişinin geçmesine müsait olması sebebiyle geri çekilme hızlı bir şekilde gerçekleşememiş, tek tek çıkılmak zorunda kalınmıştır. Bu sırada Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personelinin bazıları yere düşmüşlerdir. Saldırgan gruplar beton otorakların önüne kadar gelerek, kalkancı olarak görev yapmaları nedeniyle kuvvetin en sonunda kalan az sayıdaki Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personeline tekme atmak ve çok sayıda taş atmak suretiyle yaralamaya ve rehin almaya çalışarak daha sert ve yakın mesafeden saldırılarına devam etmiştir. Ayrıca bu esnada güvenlik kuvvetlerine hitaben '[o...] çocukları, şerefsizler' şeklinde küfürlerle hakaret etmişlerdir. Yine grubun içerisinde bulunan bazı eylemci şahıslar tarafından, yapılan saldırılar esnasında Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personelince savunma amaçlı kullanılan kalkan ve coplar zorla gasp edilerek kendilerine siper etmek için kullanılmıştır. Bu saldırılar nedeniyle kalkanların bir kısmı da kırılarak kullanılamaz hale getirilmiştir.

Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü personelinin geri çekilmesi esnasında en önde elinde kalkan bulunan polis memuru [E.U.] sırt çantalı, yüzleri bezlerle kapalı, ellerinde ... flamalar ve sopalar bulunan göstericilerin arasında kalarak zati demirbaş silahı ayrı bir yerde olacak şekilde yere düşmüştür. Yapılan bu saldırı üzerine tekrar gazlı müdahale yapılarak, adı geçen emniyet mensubunun yerde bulunan zati demirbaş silahı göstericilerin arasından

kurtarılmıştır.

Geri çekilen Çevik Kuvvet personeli arasında bulunan ve kalkancı olarak görev yapan polis memuru [A.Ş.] [başvuruya konu polis] telefon kulübelerinin yanından Milli Müdafaa Caddesi'ne geçtiği esnada eylemci şahıslar tarafından yapılan saldırılar sonucu yere düşürülerek elindeki kalkanı zorla gasp edilmiş ve yapılan saldırılarla kendisi linç edilmeye çalışılmıştır. Polis memuru [A.Ş.] kendisini yakın mesafeden atılan taş, tekme vb. tehlike ve saldırılardan korumak için kullandığı kalkanının eylemci şahıslar tarafından gasp edilmesi ve kalkancı olarak görev yaptığından üzerinde robocop tabir edilen teçhizatın bulunmaması nedeniyle kendi can güvenliğini sağlayamayacak duruma düşmüştür. Bu olay esnasında Polis Memuru [A.Ş.]; aralarında [M.A., E.S. ve İ.Ş.A.nın] da bulunduğu, kendisini hedef alarak yakın mesafeden çok sayıda taş ve tekme atmak suretiyle saldırarak gitgide daha da yaklaşan, kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini kapatmış yaklaşık (50) kişilik marjinal bir grubun karşısında tek başına kalması ve kaskı dışında can güvenliğini sağlayabilecek herhangi bir teçhizatının da bulunmaması nedeniyle başka türlü def edemeyeceği, hayatını tehlikeye sokan ve artarak devam eden düşmanca saldırı ile muhtemel linç girişiminden kurtulabilmek amacıyla havaya zati demirbaş tabancası ile 3 el uyarı ateşi yapmak zorunda kalmış, bu sayede eylemci şahısların elinden kurtulmayı başarmış ve görevli diğer arkadaşlarının yanına gidebilmiştir. Polis memuru [A.Ş.nin] uyarı ateşi yaptığı esnada eylemci grup tarafından yakın mesafeden atılan çok sayıda taş kendisine isabet etmiştir. Bu esnada saldırgan grubun arasında bulunan [E.S.nin] yere düştüğü ve devamında ambulansla hastaneye gönderildiği gözlemlenmiştir.

Ayrıca geri çekilme esnasında gösterici grup arasında kısa bir süre kalan ve geri çekilen diğer arkadaşlarına yetişemeyen Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memurları [E.Y., H.Ö., O.A. ve G.T.] YKM alışveriş merkezi yanında bulunan Milli Eğitim Bakanlığı ek binası içerisine saklanarak eylemci şahısların elinden kurtulmuşlardır.

Meydana gelen olaylar esnasında; polis memurları [A.Ş., Ö.Y., E.E., S.C.K., S.E.K., A.E.E., F.K., E.U. ve B.Ç.] çeşitli yerlerinden yaralanarak tedavilerinin yapılabilmesi için hastaneye gönderilmiştir.

..."

15. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Ankara İl Jandarma Komutanlığı (İl Jandarma Komutanlığı) Olay Yeri İnceleme (OYİ) Timi görevlileriyle 7/6/2013 tarihinde, başvurucu Mustafa Sarısülük ve vekilleri huzurunda -Ankara İl Emniyet Müdürlüğünden (İl Emniyet Müdürlüğü) OYİ ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğüne bağlı bir ekip de hazır olduğu hâlde- olay yeri incelemesi gerçekleştirilmiştir. İncelemeye dair tutanakta Cumhuriyet Başsavcılığı; Ankara Adalet Komisyonu (Adalet Komisyonu) bilirkişi listesinden olay yeri inceleme konusunda uzman iki bilirkişi tespit edildiğini, bu şahıslardan birine telefonla ulaşılamaması, diğerinin polis olması nedeniyle görevlendirilme yapılamadığını, TÜBİTAK'tan (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) bilirkişi talep edilmesi üzerine olay yeri incelemesi yapacak nitelikte personelin bulunmadığının bildirilmesi üzerine işin aciliyeti dikkate alınarak İl Jandarma Komutanlığı OYİ Timinden iki görevlinin bilirkişi tayin edilerek olay yeri incelemesinde görevlendirildiğini açıklamıştır.

16. Olay yeri incelemesi sırasında başvurucuların dinlenmesini talep ettikleri tanıklar İ.K., B.Ç., M.C.T. dinlenmiş ve tanıklar polisin havaya birkaç el ateş ettiğini, sonrasında silahın namlusu aşağı düşmüşken tekrar ateş etmesi sonucu E.S.nin vurulduğunu ifade etmiştir. Bilirkişilerce düzenlenen 13/6/2013 tarihli raporda; olay yerinde mermi sekme iziyle ateşli

silaha ait kovan bulunmadığı, E.S.nin düştüğü yer ile şüpheli polisin durduğu ilk yer arasında 4,8 metre mesafe olduğu tespitlerine yer verilmiştir.

17. E.S.nin 14/6/2013 tarihinde tedavi altında bulunduğu hastanede ölmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından aynı gün ölü muayenesi yapılmış, bu işlemde başvurucu Mustafa Sarısülük tanık olarak dinlenmiştir. Ölü muayenesi sonunda otopsi yapılmasına karar verilmiştir.

18. Başvurucular 11/6/2013 tarihli dilekçeyle, E.S.nin beyin ölümünün gerçekleşmesinden sonra yapılacak otopsi işleminin kameraya alınmasını ve başvurucu Mustafa Sarısülük'ün otopsi işleminde hazır bulunmasını talep etmiştir. Ayrıca başvurucular 13/6/2013 tarihli dilekçeyle E.S.nin beyin ölümünün gerçekleştiğini bildirerek kesin ölümünü müteakip gerçekleştirilecek olan otopsisinde gözlemci olarak ismini belirttikleri bir doktorun da bulunmasını talep etmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığına (Grup Başkanlığı) aynı tarihli yazı ile adı geçen hekimin otopside hazır bulunacağına dair bilgilendirmede bulunulmuştur.

19. Grup Başkanlığının 6/8/2013 tarihli raporuna göre fotoğraf ve kamera çekimi yapılan 15/6/2013 tarihli otopsiye başvuruculların talebi doğrultusunda Ankara Tabip Odası tarafından görevlendirilen Adli Tıp Uzmanı Dr. A.U. da katılmıştır. Raporda; ölümün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafa kubbe ve kaide kemik kırıkları ile karakterli beyin doku harabiyeti ve kanaması sonucu meydana geldiği, kişinin vücudunda bir adet ateşli silah mermi çekirdeği giriş yarası tespit edildiği, mermi çekirdeğinin kafa kubbe ve kaide kemiklerini kırarak kraniuma (kafatası) girdiği, beyin dokusunda harabiyet ve kanama oluşturup beyin dokusu içinde kaldığı, seyrinin sağdan sola doğru olup oluşturduğu yaralanmanın müstakilen öldürücü mahiyette olduğu, "... 1x1,5 cm ebadında üst kısmında 1,5 cm uzunluğunda yırtık tarzında cilt laserasyonu bulunan sağda kalan bölümünde dış kenarda yarım ay şeklinde vurma halkası bulunan ateşli silah mermi çekirdeği giriş deliği yarası görüldü. Giriş yarası etrafında is ve barut artığı görünmedi..." tespitleri doğrultusunda cilt ve cilt altı bulguları uyarınca atışın uzak atış mesafesinden yapıldığı tespitlerine yer verilmiştir.

20. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 17/6/2013 tarihinde talep edilmesi üzerine Adli Tıp Kurumu (ATK) Fizik İhtisas Dairesince düzenlenen 20/6/2013 tarihli balistik inceleme raporunda, E.S.nin otopsisi sırasında elde edilen mermi çekirdeğinin polis memuru A.Ş.nin silahından atılmış olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

21. Cumhuriyet Başsavcılığı 6/6/2013 tarihinde İl Emniyet Müdürlüğünden, 1/6/2013 tarihindeki gösterilerde yaralanan şahsın kimlik bilgisi ile yaralamaya sebebiyet veren silahla ateş eden polis memurunun açık kimlik bilgisinin iletilmesini talep etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı 15/6/2013 tarihinde cevabın çabuklaştırılması ve polis memurunun olayda kullandığı silahın teslim edilmesi, 15/6/2013 tarihinde ise olaya tanık olan diğer polis memurlarının kimlik bilgilerinin iletilmesi yönünde başka müzekkereler yazmıştır.

22. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 6/6/2013 ve 7/6/2013 tarihli müzekkerelerle İl Emniyet Müdürlüğünden olay tarihindeki olay anını, öncesini ve sonrasını gösteren polis kamera kayıtlarının, olay yerinde bulunan ve olayı görüntüleyen MOBESE'lerin kayıtlarının, çevredeki işyerlerinde bulunan güvenlik kameralarının olayla ilgili kayıtlarının, vatandaşların yaptığı kamera kayıtlarının, bir haber ajansı kameramanının çektiği olay öncesi ve sonrasını da gösteren ham görüntülerin iletilmesi, ayrıca olay yerinde boş kovan, mermi çekirdeği, mermi çekirdeği gömlek parçası ya da ateşli silaha ait başka bir materyal

ele geçirilmiş ise bunların gönderilmesi, olayın tanıklarının araştırılarak kimlik ve iletişim bilgilerinin iletilmesi talep edilmiştir.

23. Başvurucular 11/6/2013 tarihli dilekçeyle olay anına dair video görüntüsünü Cumhuriyet Başsavcılığına ileterek şüpheli polis memurunun kask numarasının görüntülerde mevcut olduğunu belirtmiş, soruşturmanın bu yönde ilerletilmesi talebinde bulunmuştur.

24. İl Emniyet Müdürlüğü 17/6/2013 tarihinde, olaya neden olan silahı kullanan polis memuru A.Ş.ye ait silahı, şarjör ve beş adet fişekle beraber Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmiştir.

25. İl Emniyet Müdürlüğünün 18/6/2013 tarihli yazısıyla, olaya dair polis kamerasıyla çekilmiş bir görüntü bulunmadığı, olay yerinde güvenlik güçlerine saldırıda bulunan çok sayıda eylemci olması nedeniyle ilk etapta inceleme yapılamadığından olay yerinden ele geçirilmiş boş kovan, mermi çekirdeği, mermi çekirdeği gömlek parçası ya da ateşli silaha ait başka bir materyal olmadığı belirtilerek olay yerini gören MOBESE kamerası görüntüsü, haber ajansı kameramanı tarafından çekilen olaya ilişkin ham görüntü, çevrede bulunan işyerlerine ait güvenlik kameralarının görüntüleri iletilmiştir. Ayrıca E.S.nin ölümüyle sonuçlanan havaya ateş etme fiilini gerçekleştiren polis memurunun Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli A.Ş. olduğu bilgisi iletilmiştir.

26. Cumhuriyet Başsavcılığı 11/6/2013 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan, birçok televizyon kanalında E.S.nin yaralanmasına dair haber yayını yapılması nedeniyle olay anını, öncesini ve sonrasını gösteren haber yayınlarının ham hâllerinin iletilmesini talep etmiştir.

27. Başvurucular 18/6/2013 tarihli dilekçeyle, Cumhuriyet Başsavcılığından A.Ş.nin tutuklanması talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevkini istemiştir.

28. İl Emniyet Müdürlüğü ölüm olayına dair düzenlenen tahkikat evrakını Cumhuriyet Başsavcılığına 24/6/2013 tarihinde iletmiştir. Ayrıca İl Emniyet Müdürlüğü 20/6/2013 tarihinde düzenlenen Görüntü İnceleme Tutanağı'nı da Cumhuriyet Başsavcılığına sunmuştur. Sicil numaraları yazılı iki polis memuru tarafından imzalanan bu tutanakta; vurulma anı, öncesi ve sonrasına ait görüntülerin yavaşlatılması suretiyle elde edilen fotoğraflarda göstericiler ve olay yerinde bulunan taşlar numaralandırılarak polis memuru A.Ş.nin ateş ettiği anlarda ve öncesinde atılan ve isabet eden taşlar tespit edilmiştir. İddianamede ayrıntıları yazılı olan (bkz. § 36) söz konusu incelemeye göre polisin karşısındaki grup kırk kişiden oluşmaktadır ve A.Ş.ye atılan taşın biri ateş etmesinden önce polis memurunun kafa bölgesine yakın bir yere, diğer bir taş ise ateş etmesinden önce göğüs ve karın bölgesi arasına isabet etmiştir. Bu sırada A.Ş. atılan taşlardan kurtulabilmek için sağdan sola sıçramaktadır. Yine polisin ateş etmesi sırasında müteveffanın attığı taş A.Ş.nin sağ omzuna çarpmış olup polis memurunun sağdan sola sıçrama hâli devam etmektedir. Sonrasında A.Ş.nin ateş etmesi sırasında atılan bir başka taş ise A.Ş.nin karın ile kasık bölgesi arasına isabet etmiş ve A.Ş. bu nedenle önünde bulunan bir göstericiye yüzünü dönmüş, sol kolunu karın bölgesine koymuş, vücudunda kasılma oluşmuş fakat A.Ş.nin silahı omuz hizasının yukarısında kalmış, üçüncü atış esnasında ise bir başka taş A.Ş.nin kafa bölgesine yakın yere isabet etmiştir.

29. Cumhuriyet Başsavcılığı olay sırasında Çevik Kuvvet Biriminde görevli polis memurları M.E.G., S.C.K., F.Ö., E.Ş. ve E.U. ile amirleri S.G.nin tanık sıfatıyla beyanlarını almıştır. Güvenlik güçleri beyanlarında özetle olay yerinde kalabalık bir gösterici grubunun silahlı

saldırılarına maruz kaldıklarını, aralarından bazılarının yaralandığını, E.S.nin vurulma anını net görmediklerini belirtmiştir.

30. Cumhuriyet Başsavcılığında polis memuru A.Ş.nin müdafileri huzurunda alınan24/6/2013 tarihli şüpheli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Ben Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde 11/03/2011 tarihinden beri polis memuru olarak görev yaparım. Memuriyete ilk olarak bu Şubede başladım. Olay günü saat 16.00'da Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görev aldım. Birliğimizle birlikte başımızda [S.G.] olduğu hâlde araçla Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğünün bulunduğu Necatibey Caddesine gittik... Yürüyerek Kumrular Caddesini takiben Milli Müdafaa Caddesine çıktık. Ben kalkancı idim. Grubun en önünde kalkanları tutuyordum. Kalkan tutan polislere robocop kıyafeti giydirilmez. Milli Müdafaa Caddesinden Güvenpark içerisine girdik. Park içerisinde yürüyerek havuz başına geldik. Havuz başına gelirken park içerisinde bulunan göstericiler bizi alkışlarla ve ıslıklarla protesto ettiler. Havuz başına geldiğimizde ben ve diğer kalkan tutan arkadaşlarım grubun önüne geçtik. Gruptaki diğer polisler bizim arkamızda konuşlandılar. ... Biz burada konuşlanınca Ziya Gökalp Caddesi istikametinden, Gama İş Merkezi istikametinden, metro çıkışının bulunduğu yönden ve Kızılay AVM tarafından üzerimize taş, demir bilye ve torpil yağmaya başladı. ... Bunları gören Güvenpark içerisindeki grup da aynı şekilde bize saldırmaya başladı. Biz önce düz hat şeklinde konuşlanmıştık. Her yönden saldırı başlayınca saldırının yönüne göre oval olarak dizildik. ... Kalkanı başımıza taş gelmemesi ve arkadaki grubu koruyabilmek için diz kapağı hizasında tutmamız gerekiyordu. Bu şekilde yaptık. Bu defa alttan dizlerimize ve ayaklarımıza taş atmaya başladılar. Dizlerimizi korumaya çalıştığımızda yukarıdan başımıza taş atıyorlardı. Bir ara birlik amirimin telsizle 'böyle olmuyor efendim' diye anons geçtiğini duydum. Gösterici grup her yönden saldırarak bize iyice yaklaştı. Çok yakın mesafeden taş ve demir bilye atmaya devam etti. Ellerindeki flamaların sopalarıyla da vuruyorlardı. Birlik amirimiz çekileceğimizi söyledi. Biz kalkanlarla siper olup arkamızdaki grubun çekilmesine yardımcı olduk. Bu sırada göstericilerle aramızdaki mesafe iyice azaldı. Yakın mesafeden taşlı sopalı saldırılar devam ettiği için kalkanları her yöne çevirmeye çalışıyorduk. Bir taraftan da geri geri gitmeye çalışıyorduk. Geri giderken arkada beton koltuklar bizim geriye çekilmemize engel oldu. Polislerin bir kısmı yere düştü. Birbirini ezme tehlikesi geçirdi. Gösterici grup iyice yaklaşınca bu defa bize tekmelerle de vurmaya başladılar. Bazı arkadaşlarımızın kalkanları düştü. Polislerden yere düşenler oldu. Yere düşen arkadaşlarımıza taşla ve sopayla saldırdılar. Bir ara 'silah düştü' denildiğini duydum. Ancak hangi arkadaşımızın silahının düştüğünü görmedim. Arkamızdaki grup çekildikten sonra kalkancılar olarak biz de parktan çıkmaya çalıştık. Kalkancılardan bir kısmı bizden önce çıkmıştı. Biz 4-5 kalkancı polis park içinde kalmıştık. En son biz çıkmaya çalıştık. Gösterici grup çok kalabalıklaştı, her yönden bize saldırılarını sürdürdüler. Parkın bitiminde kaldırım vardı. Kaldırımın seviyesi parktan biraz daha aşağıda idi. Parkla kaldırım arasında yaklaşık yarım metre yükseklik farkı vardı. Ben de yanımdaki 4-5 kalkancı arkadaşımla birlikte parktan geri geri çıkmaya çalıştım. Bu sırada göstericilerden birisi bana tekmeyle vurdu. Elimdeki kalkan parkın içine düştü. Ben de tekmenin etkisiyle parkın dışına, kaldırım üzerine düştüm. Düştüğüm sırada da parkın içerisinden saldırılar sürüyordu. Bana taş atıyorlardı. Ben kaldırıma sırt üstü düştüm. Ayaklarım Güvenpark tarafında başım ise [Ç.] Market tarafında olacak şekilde yerde idim. O sırada yerden doğrulan sol tarafımdaki bir göstericinin bana doğru hamle yaptığını gördüm. Ben yere düştüğümde saldırılar devam ettiği ve göstericiler üzerime geldiği için beni öldüreceklerini düşündüm. Sırt üstü yerde yatarken yukarıdan bana doğru parkın içerisinden gelen ve üzerime taş atan göstericileri

görünce içimden 'işim bitti' dedim. Bir an önce oradan kaçıp kurtulmak istedim. Kaçabilmek için öncelikle bana doğru hamle yapan göstericiyi kendimden uzaklaştırıp kaçmaya fırsat yaratmak istedim. Bu amaçla hemen doğrulup öne hamle yaparak göstericiye tekme ile vurdum. Ben hızlı davranıp o göstericiye tekme vurmasaydım o benim yanıma gelip benim yerden kalkmamı engelleyerek gösterici grubun beni linç etmesini sağlayabilirdi. Bundan korktum. O göstericiye tekme attıktan sonra diğer gösterici grubu gördüm. Tam cephemde duruyorlardı ve üzerime taşlarla koşarak geliyorlardı. Benim tekmeyle vurduğum gösterici doğrulup yakın mesafeden bana taş attı. Diğer gösterici grup ise bir taraftan üzerime doğru geliyor, bir taraftan da bana taş atıyorlardı. Ben yerden kalkarken biraz önce bahsettiğim korkularla silahımı çektim. Ancak mekanizmayı çekip namluya mermi sürmemiştim. Gösterici grubun bana taşlarla saldırdığını görünce linç edileceğimi düşündüm. Kaçmak istedim. Kaçmak için kendime fırsat yaratmak için de o sırada namluya mermi sürdüm. Bunu yaparken tabancamın namlusunu yere doğru tuttum. Daha sonra tabancamın namlusunu yukarıya, omuz hizamın üzerine kaldırdım ve havaya ateş etmeye başladım. Amacım uyarı idi. Bir taraftan uyarı amacıyla havaya ateş ederken, bir taraftan da kendimi kurtarmak için geriye doğru adım atarak gösterici gruptan uzaklaşmaya çalışıyordum. Ben ateş ederken gösterici grup içerisinden atılan taşlar vücuduma isabet ediyordu. Toplam 3 el ateş ettim. Sonra da koşarak uzaklaştım. Ateş ederken gruptan bir miktar uzaklaşmayı başarmıştım. Ben kaçarken de bana taş atmayı sürdürdüler. Hatta belime bir taş isabet etti. Ben ateş ettiğim sırada birinin yaralandığını farketmedim. Biraz ilerde konuşlanmış olan çevik kuvvet ekibinin yanına gittim. Yaralandığım için ambulans çağırdılar. Ambulans ile hastaneye gittim ve o gece saat 22.00 sıralarına kadar hastanede tedavim devam etti. Tedavi sonrası istirahat raporu düzenlendi. Toplamda 16 gün istirahat raporu verdiler. Vücudumdaki yaraların fotoğrafını da çektim. Ben olaydan 2 gün sonra internette ve televizyonlarda olay görüntüleri yayınlanınca ateş ederken birinin yaralandığını öğrendim. O ana kadar haberdar değildim. Ben kimseyi hedef alarak ateş etmedim. Tek gayem linç edilip öldürülmekten kurtulmaktı. Ateş ederken o ortamda alınması gereken tedbirleri aldım. Silahın namlusuna mermi sürerken namluyu yere çevirdim. Ateş ederken de silahı omuz hizamdan yukarı kaldırdım. Ben uyarı atışı yaptığım sırada dahi gösterici grup bana yönelik saldırılarını sürdürdü. Ben görevim gereği orada bulundum. Ben yere düştükten sonra dahi devam eden saldırılar karşısında havaya ateş etmeseydim gösterici grup beni linç edecekti. Ben ateş ederken vücuduma taşlar isabet etti. Ateş etmeye başlamadan önce de vücuduma taş isabet etti. Üzerimde sadece koruyucu olarak kaskım vardı. Hatta kaskımın ön tarafına da bir taş isabet etti. Bu olaylar sırasında benimle birlikte çok sayıda polis memuru da yaralandı...

Ben göstericilerin hiç birini tanımadığım gibi [E.S.yi] de tanımam. Hayatını kaybettiği için üzgünüm.

Benim otopsi raporuna bir diyeceğim yoktur. Adli Emanete teslim edilen ve balistik incelemesi yapılan silah benim görev silahımdır. Otopsi sırasında [E.S.nin] başından çıkarılan mermi çekirdeğinin benim silahımdan çıktığına dair balistik inceleme raporuna da bir diyeceğim yoktur.

Bana silah kullanmayla ilgili mevzuatta yer alan genel ilkeler dışında özel bir talimat verilmedi. Ben olay sırasında kanunun bana tanıdığı silah kullanma yetkisinin doğduğu kanaatindeyim. Silah kullanma şartları oluştuğu için ben havaya uyarı ateşi yaptım..."

31. Cumhuriyet Başsavcılığı 24/6/2013 tarihinde meşru müdafaada sınırın aşılması suretiyle ölüme neden olma suçundan A.Ş.nin tutuklanması talebinde bulunmuştur. Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 24/6/2013 tarihinde şüphelinin tutuklanması talebinin reddi ile

hakkında yurt dışı çıkış yasağı konulması ve her hafta polis merkezine başvurma şeklinde adli kontrol uygulanmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesi ile şüphelinin sorgudaki ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

ŞÜPHELİ SORGUSUNDA: Ben bu konuda savcılık aşamasında vermiş olduğum ifademi tekrar ediyorum. Orada da belirttiğim gibi göstericilere gereken müdahaleyi yapmak üzere amirlerim tarafından Güvenpark civarında Kızılay'da görevlendirilmiştim. Müdahale devam ederken olayın çok kızıştığı bir noktada hatırladığım kadarı ile belediye ekmek satış binasının arkasında göstericiler tarafından sıkıştırıldım ve buradan 15-20 kişilik bir grup tarafından yoğun şekilde taş atışına maruz kaldım ve öldüreleceğimi düşündüm, ayağa kalkarak göstericinin bir tanesine tekme ile vurdum ancak grup üzerime doğru gelmeye devam edince kendimi korumak kastı ile silahımı çektim, önce namluya mermi sürmedim fakat saldırı devam edince silahımın ağzına mermi verdim ve namlusunu yere doğru tuttum daha sonra tabancanın namlusunu omuz hizamın üzerisine kaldırdım ve havaya doğru ateş etmeye başladım. Toplam üç el ateş ettim silah sesinin verdiği fırsattan istifade arkamı dönüp koşmaya başladım. Göstericiler halen taş atmaya devam ediyorlardı kendimi korumak kastı ile hareket ettim silah kullanma şartlarının oluştuğunu düşünüyorum kaldı ki kimseyi hedef gözeterek ateş etmedim...

Lüzum üzerine soruldu: Toplam üç el ateş ettim ancak ateş esnasında yoğun şekilde taş atışına maruz kalmıştım aldığım darbeler stabilitemi bozmuş olabilir. Bu esnada vücudumun her tarafına taş gelmişti, bileğime de gelmişti, bileğime gelen taş nedeni ile namlunun pozisyonu değişip maktülün kafasına doğru yönelmiş olabilir...

...

GEREKÇE:

Dosyada bulunan tüm deliller, cd kayıtlarının incelenmesi sonucu Gezi Parkı eylemleri adı verilen ve Ankara Kızılay'da yoğunlaşan eylemler sırasında olaya müdahale eden güvenlik güçlerinin arasında bulunan şüphelinin göstericiler tarafından prefabrik bir klübenin arkasında sıkıştırıldığı ve kalabalık bir grup tarafından yoğun şekilde taşlamaya maruz kaldığı, bu sırada şüphelinin belinden tabancasını çıkardığı ve havaya doğru üç el ateş ettiği, bu esnada maktül [E.S.nin] aniden yere düştüğü, şüphelinin arkasını dönerek grubun aksi yönüne koşmaya devam ettiği, bu sırada beline ve sırtına atılan taşların isabet etmeye devam ettiği, havaya ateş etme sırasında şüphelinin eyleminin meşru müdafaa sınırları dahilinde kalma olasılığının bulunduğu,

Şüphelinin kamu görevlisi olup kaçma ve delilleri karartma şüphesi altında olduğuna dair dosyada yeterli delil bulunmadığı gibi delillerin toplanmış olduğu,

Cumhuriyet Başsavcılığının sevk maddesinde belirtildiği şekilde suç vasfının sübuta ermiş olması ihtimaline binaen tutuklanmasının ileride telafisi mümkün olmayacak sonuçlar ortaya çıkarabileceği anlaşıldığından..."

32. Karara karşı başvurucular tarafından yapılan itirazın Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yerinde görülmemesi üzerine itirazın iletildiği Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi 2/7/2013 tarihinde, müştekilerin salıverilme kararına itiraz hakları bulunmadığı gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

33. Dosyanın incelenmesi neticesinde şüpheli A.Ş. hakkında M.İ. Hastanesi tarafından üç

ayrı tarihte istirahat raporu düzenlendiği görülmüştür. 1/6/2013 tarihli genel adli muayene raporunda "Darp cebir nedeniyle 112 tarafından getirildi. Sağ alt kadran batında abrazyonu [yüzeysel çizik, sıyrık] mevcut. Sağ ön kolda bilekte abrazyon, sol ön kol ön yüzde abrazyonu mevcut." yine 1/6/2013 tarihli raporda "TANI...: Darp edilme" 3/6/2013 tarihli raporda "TANI...: Diz kontüzyonu... Uyluk kontüzyonu [ezilme]... Dirsek burkulma ve gerilmesi ...Ayak bileği kontüzyonu" 10/6/2013 tarihli raporda ise "TANI...: Diz kontüzyonu... Uyluk kontüzyonu... Dirsek burkulma ve gerilmesi ... Ayak bileği kontüzyonu... El bileği ve karpus ligamentinin travmatik yırtığı" yazdığı ve A.Ş.nin sırasıyla 2, 7 ve 7 günlük sürelerle istirahat etmesinin uygun görüldüğü anlaşılmıştır.

34. Cumhuriyet Başsavcılığı 25/6/2013 tarihinde İl Emniyet Müdürlüğünden 1/6/2013 tarihinde Kızılay'da meydana gelen gösterilerde ve genel olarak toplumsal olaylarda Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğüne bağlı polislerin silah kullanımıyla ilgili özel bir talimatın bulunup bulunmadığına dair bilgi istemiştir.

35. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 19/6/2013 tarihinde, birçok yerden temin edilen olay anına ilişkin görüntülerin incelenmesi için Adalet Komisyonu bilirkişi listesinden seçilen iki bilgisayar yazılım donanım ve görüntülü inceleme uzmanından bilirkişi incelemesi yapılması talep edilmiştir. Bilirkişilerin hazırladığı ayrıntıları iddianamede yer alan (bkz. § 36) 25/6/2013 tarihli bilirkişi raporunda; geriden gelen bir göstericinin yakın mesafeden attığı taşın polis memuru A.Ş.nin kaskının önüne çarptığı, bu esnada A.Ş.nin silahının mekanizmasını kurduğu, A.Ş.nin silahını havaya kaldırdığı sırada müteveffa da dâhil olmak üzere birçok göstericinin elindeki taşları atmak üzere olduğu, A.Ş.nin tabancasını havaya doğrultarak namlusu havada bulunduğu sırada iki kez ateş ettiği, E.S.nin elindeki taşı A.Ş.ye attıktan sonra uzaklaşmak için sola döndüğü, bu sırada A.Ş.nin silahının baş seviyesinden yukarıda, namlusunun ise yere paralel olduğu, A.Ş.nin üçüncü kez ateş etmesinden önce grubun önünde bulunan bir göstericinin elindeki taşı fırlatmak üzere olduğu, toplam üç el ateş eden polis memurunun ateş etme süresinin bir saniye civarında olduğu, silahın ilk iki ateşlemede namlu ucunun havaya dönük olduğu fakat ateşlemeler sırasında namlunun çok hareketli olduğu, son ateşleme öncesinde ise namlunun bir an yere paralel olduğu, A.Ş.nin silahını üç kez ateşlemesine kadar geçen sürede göstericilerin ondan fazla taşı polis memuruna attığı tespitlerine yer verilmiştir.

36. Cumhuriyet Başsavcılığı, polis memuru A.Ş. hakkında meşru savunmada sınırın kasıt olmaksızın aşılması suretiyle öldürme suçundan 12/7/2013 tarihinde kamu davası açmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı iddianamede delil olarak müşteki beyanı ve dilekçeleri, Ölü Muayene Tutanağı, otopsi raporu, mermi çekirdeği ve tabanca, balistik raporu, olaya ilişkin görüntü kayıtları, görüntü analizine ilişkin bilirkişi raporu, Olay YeriTutanağı, olay yeri inceleme raporu, olay yeri inceleme uzmanlarınca düzenlenen bilirkişi raporu ve ekinde yer alan fotoğraf ile CD'ler, görüntü kayıtlarından alınan fotoğraflar, İl Emniyet Müdürlüğü tarafından gönderilen olay tutanakları, görev raporu, telsiz muhaberesine ilişkin ses kayıtları ve çözümleri, CD'ler, tanık beyanları, görev belgesi, adli muayene raporları, istirahat raporları, Görüntü İnceleme Tutanağı, zati demirbaş tabanca satış senedi, şüpheliye ait fotoğraflar ve şüphelinin savunmasını belirtmiştir. İddianamede, şüphelinin 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi ile 27. maddesinin birinci fıkrası uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesi talep edilmiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

İstanbul Gezi Parkında meydana gelen olaylara destek vermek amacıyla Ankara'nın çeşitli semtlerinde gösteriler yapıldığı, gösterilerin 01/06/2013 günü de devam ettiği, bu gösteriler nedeniyle alınan güvenlik tedbirleri kapsamında, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde polis memuru olarak görev yapan şüpheli [A.Ş.nin] Birliği ile birlikte saat:17:00 sıralarında Ankara Metrosu Milli Müdafaa Caddesi çıkışı ile Güvenpark içerisinde bulunan havuz arasında konuşlandırıldığı, şüphelinin kalkancı olması sebebiyle en ön safta yer aldığı,

Çevik Kuvvet Birliğinin Güvenpark içerisinde düzen almasından hemen sonra, o bölgede bulunan göstericilerin taş, demir bilye, çeşitli sert cisimler ile maytap atmak suretiyle polise saldırıda bulundukları,

Göstericiler tarafından gerçekleştirilen saldırıların yoğunlaşması ve Kumrular Caddesinden yaklaşık 4000 kişilik gösterici grubunun yaklaşması üzerine, Güvenpark içerisinde ve YKM Alışveriş Merkezi önünde bekleyen Çevik Kuvvete ait birliklerin Milli Müdafaa Caddesi ile Kumrular Caddesinin kesiştiği hattın yukarısına çekilme emri aldığı,

Şüphelinin ve arasında yer aldığı Çevik Kuvvet Birliğinin, arkalarında bulunan beton banklar, ağaçlar ve telefon kulübeleri ile göstericiler tarafından gerçekleştirilen saldırılar sebebiyle hızlı ve düzenli bir şekilde çekilemediği, polislerin bir kısmının telefon kulübelerinin üzerinden atladığı,

Şüpheli [A.Ş.] ile birlikte, kalkan taşıyan ve ön safta yer alan küçük bir polis grubunun park içerisinden en son çekildikleri, bu grubun çekildiği sırada ellerindeki kalkanların beton banklar arasına sıkışması ve göstericilerin taşlı, sopalı saldırıları sebebiyle beton banklar arasına düşenler olduğu gibi kalkanını elinden düşürenlerin de olduğu, bu gruba göstericiler tarafından yakın mesafeden taşlı ve sopalı saldırıların yapıldığı,

Güvenpark içerisinden çıkan şüpheli [A.Ş.nin] Milli Müdafaa Caddesi ile Güvenpark arasındaki kaldırıma geldiği sırada, üzerine gelen bir göstericiyi uzaklaştırdığı ve yere düşen göstericiye doğru ilerleyip tekmeyle vurduğu, bu sırada Metro çıkışı önünde bulunan yaklaşık 40 kişilik bir gösterici grubunun şüpheli [A.Ş.nin] üzerine geldiği ve taş atmaya başladığı, göstericiye tekmeyle vurmadan önce tabancasını çeken şüphelinin, göstericiler tarafından taşlanınca tabancasının mekanizmasını çekmek suretiyle fişek yatağına mermi sürdüğü, bu sırada namluyu yere doğru tuttuğu, şüphelinin daha sonra tabancasını yukarı kaldırıp omuz hizasından yukarıda tutarak havaya ateş etmeye başladığı, ateş ettiği sırada geriye ve yana doğru çekildiği, silahıyla bu şekilde iki kez havaya ateş ettiği, geriye ve yana doğru çekilirken arkasını göstericilere dönüp gitmek istediği sırada, geriye dönerken tabancayı tuttuğu elinin ve tabancanın bir an yere paralel hale geldiği, şüphelinin bu konumda iken tabancasını üçüncü kez ateşlediği, bu sırada [E.S.nin] elindeki taşı şüpheliye attıktan sonra uzaklaşmak için sola döndüğü, tabancadan çıkan mermi çekirdeğinin [E.S.nin] başına sağ kulak hizasından isabet ettiği, şüphelinin eylemcilere yaklaşmasından silahını 3. kez ateşlemesine kadar geçen süre zarfında göstericiler tarafından 10'dan fazla taşın şüpheliye atıldığı, ateş edildiği esnada [E.S.] tarafından, ateş edilmeden 1/3 saniye önce, ateş edilmeden 1/2 saniye önce, ateş edildiği esnada ve 3. ateş esnasında göstericiler tarafından atılan taşların şüphelinin vücudunun muhtelif yerlerine isabet ettiği,

Tabancadan çıkan mermi çekirdeği ile yaralanan [E.S.nin] Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinde saat 17:54 itibariyle tedavi altına alındığı, ancak kurtarılamayarak 14/06/2013 tarihinde vefat ettiği,

[E.S.nin] ölümünün ardından hastanede ölü muayenesinin yapıldığı, sonra Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığına sevk edildiği, burada 15/06/2013 tarihinde, müştekiler adına gözlemci olarak Adli Tıp Uzmanı Dr. [A.U.nun] da katılımıyla Minnesota Protokolüne uygun olarak otopsi yapıldığı, otopsi sırasında başından bir adet 9 mm çapında mermi çekirdeğinin çıkartıldığı,

Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığında yapılan otopsi sonucunda düzenlenen 15/06/2013 tarih... otopsi tutanağına göre, [E.S.nin] ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafa kubbe ve kaide kemik kırıkları ile karakterli beyin doku harabiyeti ve kanaması sonucu öldüğü, ayrıntılı otopsi raporunun daha sonra dosyaya ibraz edileceği,

Otopsi sırasında cesetten elde edilen mermi çekirdeğinin Adli Emanetin... muhafaza altına alındığı,

[E.S.nin] ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı olarak öldüğünün yapılan otopsi ile anlaşılması üzerine, şüpheli [A.Ş.nin] görev silahına el konularak... muhafaza altına alındığı,

Adli Emanete alınan şüpheli [A.Ş.ye] ait tabanca ile [A.Ş.nin] vücudundan çıkartılan mermi çekirdeğinin 17/06/2013 tarihinde... Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderildiği ve balistik inceleme ile mermi çekirdeği üzerinde sekme izi çalışması istenildiği,

Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesi Balistik Şubesi tarafından mermi çekirdeği ve tabanca üzerinde yapılan inceleme sonucu düzenlenen 20/06/2013 tarih ve ... balistik raporuna göre, [E.S.nin] vücudundan çıkartılan mermi çekirdeğinin şüpheli [A.Ş.ye] ait tabancadan atılmış olduğu...

Ankara Emniyet Müdürlüğünün 17/06/2013 tarihli yazısı ekinde bulunan Zati Demirbaş Tabanca Satış Senedine göre, adli emanete alınan tabancanın şüpheli [A.Ş.ye] ait olduğu,

Ankara Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünden alınan görev listesine göre, şüpheli [A.Ş.nin] 01/06/2013-02/06/2013 tarihinde 3. Birlik Amirliğinde 3. Grup 1. Tim'de Kızılay Bölgesinde görevlendirildiği,

Ankara İl Jandarma Komutanlığı Olay Yeri İnceleme Timi'nde görevli 2 uzman bilirkişi ile 07/06/2013 tarihinde olay mahalline gidilerek keşif yapıldığı, keşif sırasında mermi sekme izinin bulunmadığının belirlendiği, ayrıca müşteki vekillerince hazır edilen tanıkların dinlenildiği,

Keşif sırasında yapılan tespitlere dayalı olarak bilirkişilerce 13/06/2013 tarihli raporun düzenlendiği, bu rapora göre, olay yerinde mermi sekme izinin bulunmadığı gibi ateşli silaha ait kovana da rastlanılmadığı, [E.S.nin] yere düşme anında şüphelinin durduğu yer ile tabancanın ele alındığı ilk yer arasında 4,8 metre mesafenin bulunduğu, bilirkişilerce [E.S.nin] düştüğü yerin ve olay yerindeki sabit noktaların tespit edilerek ölçümlerinin yapıldığı, olay mahallini gösteren fotoğrafların ve kamera kaydının rapora eklendiği,

Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen Olay Yeri İnceleme Raporuna göre de, olay mahallinde herhangi bir mermi sekme izinin olmadığı, bu rapor ekinde de olay yeri görüntüleri ve krokisinin yer aldığı,

[E.S.nin] vurulma anına ilişkin görüntülerin, olay mahallinde bulunan kamu kurumları ile özel şahıslara ait işyerlerinin güvenlik kameralarından, mobese kayıtlarından, televizyon

kuruluşlarından, internetten ve RTÜK'ten temin edildiği, temin edilen görüntü kayıtlarının Ankara Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı bilirkişi listesinde yer alan bilgisayar yazılım donanım ve görüntülü inceleme uzmanlarından oluşan 2 kişilik heyete tevdi edildiği,

Görüntüleri inceleyen bilirkişilerin 25/06/2013 tarihli raporu düzenleyerek ibraz ettikleri, bu raporda, olay öncesi göstericiler tarafından polise yapılan saldırıların, şüphelinin ateş etme görüntülerinin, [E.S.nin] vurulma anı ve göstericilerin şüpheli [A.Ş.ye] yönelik taşlı saldırılarının fotoğraflarla gösterildiği,

Bahse konu rapora göre, şüphelinin üzerlerine gelen eylemciyi uzaklaştırdığı ve yere düşen eylemcinin üzerine doğru ilerleyip tekme attığı, o sırada bir çok eylemcinin ellerinde bulunan taşları atmak üzere oldukları, [E.S.nin] de elinde taş olduğu, gerilerden koşarak gelen bir göstericinin elindeki büyük bir taşı yakın mesafeden şüphelinin başına attığı, şüphelinin başındaki kaskın ön tarafına çarpan taşın yere düştüğü, bu sırada şüphelinin sağ elinde bulunan tabancasının mekanizmasını çektiği, şüphelinin tabancayı havaya kaldırdığı sırada [E.S. de] dahil olmak üzere bir çok eylemcinin elinde taş bulunduğu ve taşları atmak üzere oldukları, şüphelinin tabancasını havaya doğrultarak ateş ettiği, aynı anda da sol yana ve geriye doğru hareket ederek çekildiği, silahın namlusu havada bulunduğu sırada şüphelinin 2. kez ateş ettiği, [E.S.nin] elindeki taşı şüpheliye attıktan sonra uzaklaşmak için sola döndüğü sırada şüphelinin elindeki tabancanın baş seviyesinden yukarıda, namlusunun ise yere paralel olduğu, şüphelinin 3. kez ateş etmesinden önce grubun önünde bulunan eylemcinin elindeki iri taşı fırlatmak üzere olduğu, şüphelinin 3. atışından hemen sonra [E.S.nin] başında ve başının sağ üst tarafındaki saçlarda bir anlık hareketliliğin gözlendiği, şüphelinin ilk ateş ettiği yer ile son ateş ettiği yerin farklı olduğu, son ateş ettiği yerin daha geride olduğu, ancak bu mesafenin ölçüsünün raporda gösterilmediği, toplam 3 el ateş eden şüphelinin ateş etme süresinin 1 saniye civarında olduğu, son atış anı ile birlikte yönünü polislerin olduğu tarafa dönüp koşmaya başladığı, şüphelinin silahı ilk iki ateşlemesinde namlunun ucunun havaya yönelik olduğu, ancak ateşlemeler sırasında namlunun çok hareketli olduğu, son ateşleme öncesinde ise namlunun bir an yere paralel olduğu, şüphelinin eylemcilere yaklaşmasından silahını 3. kez ateşlemesine kadar geçen süre içerisinde göstericiler tarafından 10 adetten fazla taşın şüpheliye atıldığı, polisin 3. atışıyla aynı anda [E.S.nin] yere düşmeye başladığı,

Bilirkişiler tarafından incelenen CD ve DVD'lerin kopyalarının çıkartılarak soruşturma dosyasına eklendiği, orijinallerinin ise otopsi işlemine ait fotoğraf ve görüntü kayıtları ile birlikte Adli Emanetin ... muhafaza altına alındığı,

Ankara İl Emniyet Müdürlüğünce de olaya ilişkin kamera kayıtlarının incelenerek Fotoğraflı Görüntü İnceleme Tutanağının düzenlendiği ve 20/06/2013 tarih... yazı ekinde Başsavcılığımıza gönderildiği,

Fotoğraflı Görüntü İnceleme Tutanağında; göstericiler tarafından Ziya Gökalp Caddesi üzerinde kurulan barikatın, polisin göstericilere müdahalesinin, Güvenpark içerisinde polise yönelik taşlı saldırıların, polisin geri çekilme sırasında maruz kaldığı saldırıların ve beton banklar arasından çekilirken yaşadığı zorlukların, telefon kulübeleri üzerinden atlayan polislerin, [E.S.nin] yüzü kapalı ve eldivenli halinin ve 5 kez taş atarken görüntüsünün yer aldığı,

Aynı tutanakta vurulma anına ilişkin görüntülerin inceleme yönteminin anlatıldığı, buna göre, iki buçuk saniyelik görüntüden saniyede 1/50 (fps) kare almak suretiyle 250 kare

fotoğraf elde edildiği, görüntü hızının 50/100 ve 10/100 oranında yavaşlatıldığı, sesin senkronize edildiği,

Yine bahse konu tutanağa göre; bir buçuk saniyeden az süre içerisinde 3 el silah sesinin duyulduğu, polis memurunun silahını yere doğru dolduruş yaptıktan sonra 3 el atış yaptığı, her 3 atışta da elin omuz hizasından yukarıda olduğu, bu sırada polis memurunun çok yakınında ve karşısında bulunan, içerisinde [E.S.nin] de yer aldığı grubun taşlı saldırısına maruz kaldığı, [E.S.nin] 3. atış sesinin gelmesinin hemen ardından yere düştüğü, grubun bir kısmının geriye doğru kaçtığı, bir kısmın da taşlamaya devam ettiği, dondurulan görüntü üzerinde polis memuruna saldıran gruptaki şahıslara numara verildiği ve eşgal tanımlaması yapıldığı, buna göre grubun 40 kişiden oluştuğu, ayrıca yerde bulunan ve gösterici grup tarafından atılan taşlara da numara verildiği, polis memurunun silahla ateş etmesinden 1/3 saniye önce, tahmini 4-4,5 metre mesafeden 27 numaralı şahıs tarafından atılan 35 numaralı taşın polis memurunun göğüs üstü kafa bölgesine yakın yere isabet ettiği,atıştan 1/2 saniye önce 14 numaralı şahıs tarafından atılan taşın polis memurunun göğüs ve karın bölgesi arasına isabet ettiği, bu esnada polis memurunun atılan taşlardan kurtulabilmek için sağdan sola doğru sıçrama halinde ve yüzü göstericilere dönük olduğu, atış esnasında tahmini 4-4,5 metre mesafeden 17 numaralı şahıs [E.S.] tarafından atılan 17 numaralı taşın polis memurunun sağ omuz hizasında omuzuna çarpıp yere düştüğü, polis memurunun sağdan sola sıçrama halinin devam ettiği, yine atış esnasında 40 numaralı şahıs tarafından tahmini 7-8 metre mesafeden atılan 39 numaralı taşın polis memurunun karın ile kasık bölgesi arasına isabet ettiği, polis memurunun kendisine isabet eden taşın etkisiyle bir anda önünde bulunan 7 numaralı şahsa yüzünü döndüğü, aynı zamanda sol kolunu karın bölgesine doğru tuttuğu, vücudunun kasılma hareketi gösterdiği, silahın halen sağ elde ve omuz hizasının yukarısında bulunduğu, 3. atış esnasında 7 numaralı şahıs tarafından tahmini 2-2,5 metre mesafeden atılan 34 numaralı taşın polis memurunun göğüs üstü kafa bölgesine yakın yere isabet ettiği, 7 numaralı şahsın taşı atmasından 1/3 saniye önce polis memurunun vücudundaki kasılmanın belirgin olarak görüldüğü, 8, 10, 25 ve 36 numaralı şahısların polis memurunun kaçış istikametine taş attığı,

Fotoğraflı Görüntü İnceleme Tutanağında yer alan yukarıdaki açıklamaların fotoğraflar üzerinde de gösterildiği,

Ankara Emniyet Müdürlüğünün 20/06/2013 tarih... yazısı ekinde Başsavcılığımıza gönderilen, [M.İ.] Hastanesinin 01/06/2013 tarih ve... Genel Adli Muayene Raporuna göre, şüpheli [A.Ş.nin] 112 Acil Servis tarafından Hastaneye getirildiği, karın sağ alt kısımda, sağ ön kol bileğinde ve sol ön kol iç yüzde abrazyon mevcut olduğu, aynı Hastane tarafından [A.Ş.nin] hakkında 01/06/2013 tarihinde 2 gün, 03/06/2013 tarihinde 7 gün, 10/06/2013 tarihinde de 7 gün istirahat raporu düzenlendiği,

Emniyet Müdürlüğünün anılan yazısı ekinde şüpheli [A.Ş.ye] ait olduğu bildirilen ve vücudunun çeşitli yerlerinde yara izlerini gösteren fotoğrafların bulunduğu,

Ankara Emniyet Müdürlüğünün 24/06/2013 tarihli yazısı ekinde 02/06/2013 tarihli Olay Tutanağının gönderildiği, bu tutanağa göre; ... [bkz. § 14]

Şüphelinin de aralarında bulunduğu Çevik Kuvvet Birliğinin amiri olan [S.G.nin], görev yaptıkları 01/06/2013 günü saat 16:00 ila 02/07/2013 günü saat 10:00 arasında gerçekleşen olaylara ilişkin 02/06/2013 tarihli Görev Raporu düzenlediği, dosyaya ibraz edilen bu raporda [E.S.nin] yaralanması olayı ile bu olaydan önce ve sonra yaşananların detaylı olarak anlatıldığı, raporda isimleri yer alan 9 polis memurunun yaralandığı ve iş göremez raporu

aldığı, polise ait 5 adet boy kalkanının da göstericiler tarafından gasp edildiği bilgilerine de yer verildiği, raporun [S.G.nin] ifadesi ile uyumlu olduğu,

Şüpheli [A.Ş.nin] ifadesinde, [bkz. § 30]

Şüphelinin Sulh Ceza Mahkemesi'nde verdiği ifadesinde, [bkz. § 31]

Olay sırasında şüpheli [A.Ş.nin] görev aldığı Çevik Kuvvet birliğinde yer alan polis memurları [M.E.G., S.C.K., F.Ö., E.Ş. veE.U.nun] tanık sıfatıyla beyanlarının alındığı,

Tanık [F.Ö.nün] ifadesinde olay günü Güvenparkta görev alan birlik içerisinde kalkancı olarak görev aldığını, Güvenpark içerisinde metronun YKM çıkışı ile havuz arasında düzen aldıklarını, hemen sonra göstericilerin saldırıya başladığını, taş, demir bilye vb sert cisimler attıklarını, saldırıların yoğunlaştığı sırada geri çekilme emri aldıklarını, geri çekilirken arkalarında beton bank ve ağaç çit olduğu için çekilmekte zorlandıklarını, hızlı çekilme sağlanamadığını, çekilme sırasında göstericilerin iyice yanlarına yaklaştığını, yakın mesafeden taş ve flama sopalarıyla vurmaya başladıklarını, kendisinin ağaçların arasından geçerek parktan çıktığını, kaldırım üzerinde bulunan taksi durağının arkasına saklandığını, bu sırada 3-4 polisin parkın içerisinden telefon kulübelerinin yanından çıkmaya çalıştıklarını, bunların parktan çıkan son grup olduğunu, bu grup çıkarken parkın içerisinden yoğun şekilde taşlandıklarını, tekme ile vuranlar olduğunu, [A.Ş.nin] aldığı tekme darbesi sonucu kaldırıma düştüğünü, son çıkan grup kaldırıma geldikten sonra da park içerisinden üzerilerine taş atmaya devam edildiğini, bu sırada kel bir göstericinin [A.Ş.nin] [sanık polis memuru] üzerine doğru geldiğini, Kızılay AVM tarafından da bir grup göstericinin aralarında [A.Ş.nin de] bulunduğu polislere taş atmaya başladığını, bu grubun aynı zamanda polislere doğru geldiğini, kendisinin yardım etmek için kalkanını siper ederek yanlarına gitmeye çalıştığını, ancak bir göstericinin [A.Ş.nin] yanına yaklaştığını, [A.Ş.ye] tekme attığını, vurmaya çalıştığını, üzerlerine yoğun bir şekilde taş atıldığı ve etrafı da gözetlemeye çalıştığı için [A.Ş.nin] yerden kalktığını görmediğini, silah sesi duyunca baktığında [A.Ş.yi] üzerine gelen göstericilerin önünde havaya 3 el ateş ederken gördüğünü, ateş ederken göstericilerin [A.Ş.yi] yoğun bir şekilde taşladıklarını, [A.Ş.nin] ateş ettikten sonra dönüp kaçtığını, bu olay sırasında [E.S.nin] yaralandığını fark etmediğini, olaylar sırasında, polis memuru [E.E.nin] göğüs kafesinin kırıldığını, çok sayıda polisle birlikte kendisinin de yaralandığını, saldırıların yoğunluğu karşısında öleceğini düşündüğünü beyan ettiği,

... [devamında diğer polislerin Başsavcılıktaki tanık beyanları yer almakta]

Olay günü şüphelinin de içerisinde yer aldığı Çevik Kuvvet Birliğinin Amiri olan [S.G.nin] ifadesinde,...

Olay mahallinde yapılan keşif sırasında müşteki vekilleri tarafından keşif mahallinde hazır edilen, [İ.K., B.Ç. ve M.C.T.nin] tanık sıfatıyla dinlenildikleri,

Tanık [İ.K.nın] ifadesinde, ...

... [devamında olay yeri incelemesi sırasında dinlenen tanıkların beyanları yer almaktadır.]

Müştekiler vekilinin 08/07/2013 tarihli dilekçe ile [D.G., C.Ç., D.C., G.K., H.A., Ş.İ., M.E., K.A., S.D. ve F.O.yu] tanık olarak dinletmek istediğini beyan ettiği, bu tanıklardan [D.G., C.Ç., H.A., K.A. ve S.D.nin] dinlenildiği, bu defa müştekiler vekilinin 09/07/2013 tarihli dilekçe ile diğer tanıklarını yargılama aşamasında dinleteceklerini, bu aşamada dinletmekten vazgeçtiklerini beyan ettiği,

[Tanık S.D.nin] ifadesinde,

... [devamında tanıkların beyanları yer almaktadır.]

Olayla ilgili görüntüleri kaydeden [C.T.] Televizyonu kameramanı tanık [M.B.T.nin] ifadesinde,...

Olayla ilgili görüntüleri kaydeden [K.D.] Televizyonu kameramanı tanık [H.D.nin] ifadesinde...

Bir diğeri ile uyumlu olmayan, kısmen yorum içeren, olay görüntüleri ve görüntü analiz raporlarıyla çelişen beyanlara itibar edilemediği,

Olay yerinde yapılan keşif sırasında yapılan tespitler, olay yeri inceleme uzmanları tarafından düzenlenen raporlar, görüntü inceleme raporu, mermi çekirdeğinin kemik dokuda oluşturduğu kenarları düzgün oluk şeklindeki iz ve balistik raporuna göre, olay yerinde ve [E.S.nin] ölümüne neden olan mermi çekirdeğinde sekme izinin bulunmadığı,

Mermi çekirdeğinde sekme izinin olmamasının, şüphelinin maktülü doğrudan hedef alarak ateş ettiği anlamına gelmediği, şüphelinin silahından çıkan merminin başkaca bir cisme çarpmadan [E.S.nin] başına isabet ettiğini gösterdiği,

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 16. maddede polise silah kullanma yetkisi tanındığı, ancak bunun öldürme yetkisi anlamına gelmediği,

[E.S.nin] de arasında bulunduğu gösterici grubun şüpheliye yönelik taşlı saldırısı ile şüphelinin silahlı savunması arasında bir orantı olmadığı, meşru savunmada yasal sınırın aşıldığı, sınırın kasten aşılması halinde ceza sorumluluğunun kalkmayacağı,

Ancak şüphelinin kendisine saldırıda bulunan gösterici gruba karşı tabancasını çekerek havaya uyarı atışı yaptığı sırada, 3. atışı yapmak isterken dönüp kaçmaya çalıştığı esnada, omuz hizasından yukarıda tuttuğu tabancasının dönme hareketinin etkisi ile yere paralel hale gelmesi ve o konumda iken atış yapması sonucu [E.S.nin] yaralanmış olması ile atış öncesi ve atış esnasında şüphelinin vücudunun muhtelif yerlerine isabet eden taşlar dikkate alındığında şüphelinin meşru savunma sınırını kasten aştığının söylenemeyeceği, sınırın kasıt olmaksızın aşıldığı,

Meşru savunmada sınırın kasıt olmaksızın aşılması halinin TCK 27/1. madde düzenlendiği,

TCK 27/1. maddenin 'Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması hâlinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadarı indirilerek hükmolunur.' hükmünü içerdiği,

Şüphelinin eyleminin TCK 81 ve 27/1. maddelere uyan meşru savunmada sınırın aşılması suretiyle öldürme suçunu oluşturduğu,

Şüpheli tarafından gerçekleştirilen ve TCK 81. maddeye mümas olan eylemin meşru savunma olup olmadığı, meşru savunma ise yasal sınırın aşılıp aşılmadığı, sınır aşılmış ise bunun kasten mi yoksa kasıt olmadan mı aşıldığı hususlarının taktir ve değerlendirmesinin ağır ceza mahkemesinin görevine girdiği anlaşıldığından,

Şüphelinin yüklenen suçtan mahkemece yargılamasının yapılarak, eylemine uyan TCK 81, 27/1, 53 ve 63. maddeler uyarınca cezalandırılmasına..."

B. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi Nezdindeki Yargılamalar

1. 2013/337 ve 2013/349 Esaslarına Kayden Görülen Yargılama Süreçleri

37. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ankara Ağır Ceza Mahkemesi) 2013/337 esasına kayden görülmeye başlanan yargılamada, A.Ş.nin Ankara Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memuru olması nedeniyle hakkında 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre verilmiş soruşturma izni bulunmadan kamu davası açılması nedeniyle yargılamanın durdurulmasına karar verilmiştir.

38. Karara karşı Cumhuriyet Başsavcılığının ve başvuruculların yaptığı itirazları değerlendiren Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi 19/7/2013 tarihinde durma kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Bu karar üzerine yargılamaya 2013/349 esasa kayden devam edilmiştir.

39. Başvurucular özel olarak temin ettikleri olay anına ait görüntülerin incelenmesine dair Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden alınan 17/7/2013 tarihli bilirkişi raporunu, bir Alman belgesel yönetmenliği profesöründen alınan 9/9/2013 tarihli bilirkişi raporunu, ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı üç doktordan alınan 25/11/2013 tarihli raporu ve bir psikiyatri doktorundan temin edilen 3/7/2013 tarihli raporu Ankara Ağır Ceza Mahkemesine sunmuştur. Raporların ilgili kısımlarına Aksaray 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi) 19/12/2016 tarihli kararında yer verilmiştir (bkz. § 81).

40. Bu karar üzerine 2013/349 esasa kayden yeniden görülmeye başlanan yargılamada 19/7/2013 tarihli tensip kararıyla dosya kapsamındaki görüntü CD'lerinin incelenmesi için bilirkişiye tevdiine karar verilmiştir.

41. Bilişim suçları izleme ve değerlendirme uzmanı bilirkişi tarafından 5/8/2013 tarihli rapor düzenlenmiştir. Raporda özetle A.Ş.nin silahını yere doğrultup doldurduktan sonra havaya üç kez ateş ettiği, her üç atışta da elinin omuz hizasından yukarıda olduğu, A.Ş.nin ateş ettiği sırada kendisine yakın mesafede bulunan göstericiler tarafından taşlandığı belirtilmiştir.

42. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 23/7/2013 tarihinde, 23/9/2013 tarihli duruşma öncesinde, sırasında veya sonrasında duruşma salonunda ve civarında yaşanabilecek olumsuz olaylara karşı gerekli güvenlik tedbirleri alınması için güvenlik birimlerine müzekkere yazmıştır.

43. Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin 23/9/2013 tarihli duruşmasının başında taraflar arasında tartışma çıkması sonucunda duruşma gerçekleştirilemeyerek duruşmanın 28/10/2013 tarihine ertelenmesine karar verildiği anlaşılmıştır. Duruşma Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"... Müştekiler ...[başvurucular] hazır.

Müştekiler vekili [53 adet vekil] ... hazır.

Sanık A.Ş. ve vekilleri [3 adet vekil] ... hazır.

Duruşma salonuna alınması konusunda, polislerin alınması, avukatların içeri girmesi ve vatandaşların salona alınması hususunda tartışma ve arbede yaşandığı görüldü.

...

Dava duruşmasına başlanamaması nedeniyle ilk duruşmanın savunmanın alınması, müştekilerin beyanlarının alınması, savunma avukatlarının ve müşteki avukatlarının

beyanlarının alınması amacıyla duruşmanın CMK 142. Maddesi 182/2 Maddesi gereğince kamu güvenliği nedeniyle kapalı yapılmasına karar verildi.

...

Müşteki vekillerini temsilen müşteki vekili Av. [M.Y.nin] beyanları göz önüne alındığında duruşma salonundaki duruşma saatinin saati geçmesine rağmen başlamaması olması, mahkemenin karar aldıktan sonra duruşma salonunda her ne kadar sükunet sağlanmış ise de mahkememizin ilk celse için almış olduğu kararın kaldırılması talebinin reddine karar verildi. Kapalı duruşmaya devam olundu. Kapalılığın ilk celse duruşması için alındığı hususu belirtildi.

Duruşmaya başlanacağı zaman salonun dışında arbede yaşandığı, salonun içinde ve dışında bu sırada tutanak yazılırken müşteki vekili Av. [M.Y.] söz alarak sanığın perukla geldiğini ve peruğun düştüğünü belirterek yargılama yapılmamak için kimliğini gizlediğini belirtmiştir. Kolluk adliye dışında tutulmadığı sürece yargılamanın yapılması mümkün değildir. Salon boşaltılırken koridorda kolluk kuvvetleri çıkan seyircilere ve bu esnada orada bulunan avukatlara saldırmışlardır. İkinci çıkan arbedenin nedeni ve sorumlusu da kolluk kuvvetleridir.

Peruk, müşteki vekili Av. [M.Y.den] alındı. Emanete gönderilmek üzere dosyaya alındı.

..."

44. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 3/9/2013 tarihinde, duruşma salonunda Mahkeme Heyetine "Hâkim davayı kaçtın, onlarla ortaksınız.", polislere "Katil polis, katiller." şeklinde sözler söylendiğini, duruşma sırasında sanık A.Ş.nin darbedildiğini, arbede yaşandığını, sanığın önündeki sabit mikrofonun yerinden çıktığını, parmaklıkların yerinden oynatıldığını belirterek olaylar hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Sonrasında Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 4/10/2013 ve 25/10/2013 tarihlerinde, duruşmalarda meydana gelen olaylara ilişkin olarak 3/9/2013 tarihinde suç duyurusunda bulunulduğunu belirterek sanığın polis olması sebebiyle davanın güvenilir bir şekilde sürdürülmesi amacıyla 28/10/2013 tarihli duruşma sırasında duruşma salonunda ve kapısında gerekli sayıda asker bulundurulmak suretiyle gerekli tedbirlerin alınması için güvenlik birimlerine müzekkere yazmıştır.

45. UYAP üzerinden yapılan incelenmede A.Ş.nin Şanlıurfa'ya tayin olduğu ve bu sebeple 28/10/2013 tarihli ikinci duruşmaya katılmadığı fakat üç müdafiinin, başvuruculaların ve 101 vekilinin de hazır bulunduğu anlaşılmıştır. Duruşmada; başvuruculaların vekillerinin A.Ş.nin tutuklanmasına ilişkin taleplerinin değerlendirilmesi hususunda A.Ş.nin ilk duruşmaya geldiği fakat duruşmanın başlayamamış olması sebebiyle savunmasını yapamadığı, A.Ş.nin görevli olarak Şanlıurfa'da bulunduğu, kaçma ihtimalinin, delilleri karartmasının söz konusu olmadığı gerekçesiyle A.Ş.nin müdafilerinin şahısla ilgili mazeretlerinin kabulüne ve A.Ş.nin savunmasının Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) vasıtasıyla alınmasına dair ara kararı verilmiştir. Başvuruculaların SEGBİS ile savunma alınması kararına karşı itirazları Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/11/2013 tarihli kararıyla, söz konusu kararın itiraza tabi kararlardan olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

46. Başvurucular vekilleri SEGBİS ile alınacak savunma sırasında Şanlıurfa'daki duruşmada hazır bulunma talebinde bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi 27/11/2013 tarihinde SEGBİS Yönetmeliği ve Bakanlık Bilgi İşlem Daire Başkanlığının genelgesi gözetilerek -sanığın hazır edilmesi ve kimliğinin tespitine ilişkin hususlar dışında- tüm işlemlerin Ankara Ağır Ceza Mahkemesince yapılması gerektiğinden ve savunma SEGBİS'le görüntülü olarak Ankara

Ağır Ceza Mahkemesince alınacağından sanık ve müşteki vekillerinin Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesindeki SEGBİS duruşmasında hazır bulunamayacaklarına karar vermiştir.

47. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 31/10/2013 ve 8/11/2013 tarihlerinde, 2/12/2013 tarihli duruşma sırasında salon içinde ve kapıda gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması ve yeterli sayıda askerin bulundurulması için güvenlik birimlerine müzekkere yazmıştır.

48. 2/12/2013 tarihli üçüncü duruşmaya A.Ş., SEGBİS aracılığıyla Şanlıurfa'dan katılmış; A.Ş.nin üç müdafii, başvurucular ve çok sayıda vekil ise duruşmada hazır bulunmuştur. A.Ş.nin kimlik tespiti SEGBİS aracılığıyla yapılmıştır. Başvuruculaların vekillerinin talebi üzerine A.Ş.nin kimliğinin tespit edilip elektronik imza ile mahkemeye gönderileceğinden kimlik belgesinin resimli fotokopisinin ve bir resminin çekilmesi suretiyle gönderilmesine karar verilmiştir. Duruşmadaki savunmasında A.Ş. ayrıntılı yazılı savunmasını sunduğunu, bu savunması dışında konuşmak istemediğini bildirmiş; A.Ş.nin yazılı savunması huzurda okunmuştur. Dosyanın incelenmesinden A.Ş.nin yazılı savunmasının Cumhuriyet Başsavcılığı nezdindeki ifadesiyle benzer olduğu anlaşılmıştır.

49. Devamında Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, başvuruculaların katılma taleplerinin kabulüne karar vermiştir. Sonrasında başvurucular vekilinin sorduğu bazı sorulara A.Ş. yanıt vermiştir. Duruşma sonucunda Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Heyetince ilk duruşmada tanıkların duruşma salonu dışına çıkarıldığı, duruşma salonunda meydana gelen arbede nedeniyle duruşmanın ertelendiği, ikinci duruşmada SEGBİS'le ilgili itirazlar ve Mahkemenin adil olmadığı yönünde beyanlar ileri sürüldüğü belirtilerek yargılamadan çekinme kararı verilmiştir.

50. A.Ş. 2/12/2013 tarihli dilekçeyle, yargılanmakta olduğu olay nedeniyle radikal bazı örgütlerden tehdit aldığını ve hakarete maruz kaldığını, can güvenliği bulunmadığını, kendisine koruma tayin edildiğini belirterek çekilen fotoğrafının taraflara verilmemesini ve yargılama dosyasında muhafaza edilmesini talep etmiştir.

51. 2/12/2013 tarihli duruşmada verilen davadan çekinme kararını inceleyen Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi 13/12/2013 tarihinde hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebepler ileri sürerek çekinmesi şartlarının dosyada gerçekleşmemesi nedeniyle davadan çekinme kararının uygun olmadığına karar vermiştir.

52. Bu karar üzerine Ankara Ağır Ceza Mahkemesi başkanı 20/12/2013 tarihinde Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) kanun yararına bozma talebinde bulunmuştur. Genel Müdürlük 4/2/2014 tarihli yazıyla, kanun yararına bozma yoluna Yargıtay denetiminden geçmeden kesinleşen kararlar yönünden başvurulabileceğinden davadan çekinme kararı aleyhine kanun yararına bozma yoluna gidilmediğini belirtmiştir.

53. Bu defa Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin bir üye hâkimi 10/2/2014 tarihinde davadan çekinme kararı vermiştir. Söz konusu kararı inceleyen Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi 14/2/2014 tarihli kararla hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşürecek somut sebeplerin gerçekleşmemesi nedeniyle çekinmenin uygun olmadığına karar vermiştir.

54. Bunun üzerine Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 10/2/2014 tarihinde, 7/4/2014 tarihli duruşmanın güvenliğinin sağlanması, duruşma salonu içinde ve dışında yeterli sayıda güvenlik gücünün bulundurulması için çeşitli güvenlik birimlerine müzekkereler yazmıştır.

55. 7/4/2014 tarihli duruşmada, başvurucular çok sayıda vekille temsil edilmiş olup başvurucular 2/12/2013 tarihli duruşmada Mahkeme Heyetinin çekinmesi dolayısıyla

sanığın savunmasının tamamlanamadığını belirtmiş, sanığa soracak soruları olması nedeniyle sanığın duruşmada hazır bulundurulmasını talep etmiştir. Talep üzerine sanığa doğrudan soru yöneltilmesi, polisler tarafından tutulan tutanak ile ilgili soru sorulması amacıyla sanığın duruşmada hazır edilmesi için hakkında çağrı kâğıdı çıkarılmasına karar verilmiştir.

56. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 7/4/2014 ve 27/5/2014 tarihlerinde, 26/5/2014 ve 7/7/2014 tarihli duruşmalarda sanığın da hazır bulunacağını gözeterek duruşmaların güvenliğinin sağlanması, ek planlama yapılması, duruşma salonu içinde ve dışında yeterli sayıda güvenlik gücünün bulundurulması için çeşitli güvenlik birimlerine müzekkereler yazmıştır.

57. 26/5/2014 ve 7/7/2014 tarihli duruşmalarda A.Ş.nin duruşmada hazır bulunduğu, başvuruculaların çok sayıda vekille temsil edildiği görülmüştür. 7/7/2014 tarihli duruşmada Cumhuriyet savcısı A.Ş.nin olası kasıtla öldürme nedeniyle cezalandırılması ve haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde esas hakkında mütalaasını sunmuş, A.Ş.nin tutuklanmasına karar verilmiştir.

58. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 14/7/2014 tarihinde, 3/9/2014 tarihli duruşmada sanığın da duruşmada hazır bulunacağını gözeterek duruşmanın güvenliğinin sağlanması, ek planlama yapılması, duruşma salonu içinde ve dışında yeterli sayıda güvenlik gücünün bulundurulması için çeşitli güvenlik birimlerine müzekkereler yazmıştır.

59. A.Ş.nin 3/9/2014 tarihli duruşmadaki savunmasının ilgili kısmı şöyledir:

"...kalkanın yere bırakıp üzerlerine doğru gidildiği gittiği ... deniliyor ... benim kalkanım muhtemelen parkın içerisinde ... çünkü kasığımda bu şekilde ayak izi vardı sağ kasığımda ... Parkın içerisinde bizi yani kalkanlarımıza şu büyüklüklerde sayın hakimim delikler vardı ilerden sapanlarla bizi taşlıyorlardı o esnada ben kendi ayağıma o attıkları taşlar yerden sektirip atıyorlar kendi ayağıma gelmesin diye ayağımın kaba etine çevirdiğimi hatırlıyorum. Arkamdakileri koruyabilmek için kalkanı yukarıya kaldırıyorum hakimim... İlk mahkemeye perukla çıktığımı söylüyorlar, benim dışarıda twitterlar'da kimlik fotokopilerim paylaşıldı bu süreçten daha sonra Eylüldeki mahkemeden sonra benim illegal örgütler tarafından dışarıda dünya kadar tehdidim var, bu emniyetten istihbarattan bize ulaşıyor benim dışarıda koruma polisi verdiler bana yani benim dünya kadar tehdide uğradığım ortada twitterlar'da kimlik fotokopilerim paylaşılıyor... havuz başında beton koltukların orada sıkıştırıldığımızda ... Bir arkadaşımın üzerine bastım diyor çalıların arkasına atlayabilmek için diyor yani ne kadar vahim bir durum düşünebiliyor musunuz. Canını emanet ettiğiniz her gün beraber yiyip içtiğiniz işte göreve gidip geldiğiniz bir arkadaşının göğsüne basıyorsunuz atlıyorsunuz yani bu olayın vahametini ne kadar gösteriyor ... Yani o insanın böyle dışarıdan bakınca veya görüntüyü izleyince anlaşılmıyor o an orada o taşı bir yiyip o kaldırım taşını kırılmış ikiye bölünmüş kaldırım taşını bir yiyip bir canınızın yanması gerekiyor. Bugün hepimizin eline evde bir dikiş dikerken bile iğne batsa havaya hopluyoruz yani ... olay anında parkın içindeki görüntüde ben çalılıkların oraya kadar geldiğimde,... arkaya atlayabilmek için oraya kadar geldim orada kalkanımın nereye gittiğini bilmiyorum yani artık yakın mesafeden adamlar bizzat yere düşen arkadaşlara saldırıyorlardı, bize saldırıyorlardı hakim bey ben çalılıkların arkasına atlayabilsem yukarıya doğru kaçacaktım zaten ama çalıların oradan ben sırtım üzerine düşürüldüğümde, ... bana gelen darbe sonucu ... yere düşürüldüğümde ... hala yukarıdan taş atma durumları var orada ki eylemcilerin bu görüntü ile sabit bir şey ben orada yere düştüğümde oranın yüksekliği bu çitten daha yüksek belki de oradan sırtım üzerine yere düştüğümde elimde kalkanım yoktu sadece gaz maskem ve kaskım vardı ve

içeride havuz başında 15 dakika boyunca bu adamlar bizi orada taşlamışlar. Orada biz acayip bir duruma düştük yani bizim arkadaşlarımız telefon kulübelerinin üstünden atlayıp kaçtılar robokob arkadaşlar onlar kaçtıysa öndeki kalkancıların ... sayesinde kaçtılar ben kalkancıyım diyorum efendim size kalkanlarda bu kadar delikler vardı ben orada kalkancı olarak sırtımı dönüp gözümün önüne bakarak kaçma imkanım olsa çalılardan güzelce atlar giderdim. Ama arkamı dönmek gibi bir imkanım yoktu çünkü kalkanıma sürekli taşlar isabet ediyordu, sürekli taşlar isabet ediyor, beton koltuklar var, arkadaşlarım orada yere düşmüş millet birbirinin üzerine basıyor yani o hengameyi ben burada size ne kadar anlatsam da efendim o olayın içine yani bu hengameyi polis memuru olup da öyle bir olaya girmeyen bir insan bile anlayamaz ... ben oradan üzerime atlayacaklarını düşünerek efendim parkın içindeki o dediğim görüntüde ki çalılıklar üzerimden üzerime atlayacaklarını düşünerek silahımı yerdeyken çektim ama dolduruş yapmadım efendim, dolduruş yapmadım. Şimdi sağ elimde silah varken doğal olarak nasıl yerden doğrulmam gerekir benim sol elimi yere koymam gerekir değil mi sol elimi yere koyup doğrulduğumda yanımdaki eylemcinin bana doğru hamle yaptığını gördüm bakın buralar ekmek sandığı yüzünden ekmek kulübesi yüzünden görüntüye alınmamış ... o esnada ben yerden doğrulduğumda o eylemci bana doğru hamle yaptığında ben ona tekme suretiyle uzaklaştırmak istedim. Yani belimde copum var ama o copları bilmiyorum ne kadar bilginiz var yani çıkartmak orada çok şey değil yani kolay bir iş değil yani... Daha sonra ben orada o eylemciye tekme attıktan sonra... kaskıma taşın çarpmasıyla... birlikte kalabalık grubu ben o zaman fark ettim bana doğru geldiklerini yani aslında ben silahı parkın içindeki gruba karşı çektim orada ben bunları ifademde de anlattım ... orada ben artık taşlar bana patır patır isabet etmeye başlayınca hakim bey ben orada artık kafamdaki tek o anlık oluşan düşünce silahım namlusuna mermiyi verip havaya ateş etmek oldu. Çünkü oradaki saldırıyı dindirmem gerekiyordu benim yani oradan çıkabilmek için dindirmem gerekiyordu. Size şunu sorayım yani buradan sizin orası 5 metre vs. öyle bir şeydir herhalde sizin kürsünüz ya şimdi atılan taşlar kaldırım taşı hakim bey, ... benim doktor raporlarımda da mevcut. Eve gittim kız arkadaşıma göndermek için fotoğrafta çektim yani ... küçücük bir canınız yansa yani serçe parmağınıza vursam sonuçta bütün vücut irkiliyor ... çıplak bir vücutta yakından atılan o kaldırım taşlarının bırakacağı etkiyi bir düşünün sizce de kontrolümün bozulması normal değil mi. Eğer taşlamasalar ben zaten geri çekiliyordum ve böyle bir kaza yaşanmayacaktı. Efendim şimdi şunu söylemek istiyorum yani benim orada eğer ki amacım bir art niyetim olsa bir kötü niyetim olsa... benim o tekme attığım şahıs yerden doğruluyor ... tekrardan bana var gücüyle geriye doğru kasılıp taş atıyor sanırsam o taş herhalde görüntüde belli ben sol elimi tutuyorum kasılıyorum böyle bir hareketim oluyor elimi oraya koyuyorum yani eğer ki benim kastım olsa... bana en çok orada beş metre ve iki metre olarak kıyaslıyorum bana en çok zarar verecek olan orada iki metre mesafedeki adamdır. Yani benim bir art niyetim olsaydı ben o adama silahı doğrulturdum orada, yani benim başından sonuna bu kadar taş yememe rağmen ısrarla elimi havada tutuyorum, ısrarla havaya ateş etmek istiyorum, ısrarla havaya ateş ediyorum. Ama orada ki eylemciler yani namlu kendilerine doğrulmadığı için bakıyorlar uyarı ateşi yapıyor, hala ısrarla taş atıyorlar eğer ki namlu kendilerine doğrulsaydı zaten taş atmazlardı ... ben vücut hareketlerimle efendim şimdi kafada kask var gaz maskesi var bir ses duyuramazsınız bir şey yapamazsınız karşıdaki gruba bir ikazda da bulunamazsınız sizi taşlayan gruba ve 4,5,6 artık ne kadarsa oradaki metre hatırlamıyorum size o kadar kaldırım taşları atılıyor vücudunuza isabet ediyor canınızın yanmasını vücudunuzun tepkimelerini bir düşünün psikolojik haliniz korkmanız telaşlanmanız bunun çabası ve bu durumdayken bile bu durumdayken bile ben hareketlerime bakın ... ben hareketlerimle uyarı ateşi yaptığımı gösteriyorum karşı tarafa yani benim bir art niyetim olsa yani o silah hiçbir eğitimde öyle

kurulmaz yani yere doğru bu şekilde zıplayarak bir silah kurma şekli yoktur. Benim orada ki gayem hem geriye doğru adımlayıp mesafemi açmak hem de aynı zaman da yere doğru doldurup bir kazaya meyil vermemek istiyorum ben orada. Yere doğru dolduruyorum elimi doğrudan eylemcilere değil de doğrudan yukarı doğru doğrultarak ateş etmeye başlıyorum ve aynı zamanda hala içimdeki korkuyu paniği düşünün, yani geriye doğru adımlıyorum ben hala başkanım yani geriye doğru adımladığım halde ve ben atmaya başlamışım oraya artık silahın sesi duyuluyor orada duyulmuyorsa da görülüyor yani. Ben havaya atmaya başlamışım atmışım,... sen beni hala taşlıyorsun yani ben sana uyarı atışı yapmak amacında olduğumu gösteriyorum, ... vücut tepkimelerim yani açıkça görülüyor atılan taşlar, vücudumun hareketi o kasığıma değen taş benim iç kanamadan şüphelendiler hastanede film çektiler. Ben elimi nasıl sol kasığıma tutuyorum... bunlar çıplak gözle görülecek şeyler bunlar bilirkişi raporuna ... taşları saymaya falan hiçbir şeye gerek yok ki ... ben uyarı atışı yapıyorum yapmayın anlamı nedir bunun durdurun saldırıyı ama siz hala taş atmaya devam ederseniz yani benim vücudum o tepkimeleri gösterdiğinde haliyle o kontrol bozulabilir. Yani dünyanın en iyi silah atan adamını buraya getirelim 5 metre 6 metre mesafeye koyalım 20, 30 kişi herneyse 20-30 kişiye de gerek yok üç kişi beş kişi karşısından taşlayalım taşlayalım bakalım düzgün bir havaya atış yapabilecek mi ... eğer ki orada o eylemciler benim az önce bahsettiğim şekilde hareketlerimle atışımı atışımı uyarı atışı olacağını göstermeme rağmen havaya da uyarı atışı yapmaya devam etmeme rağmen beni hala taşlayarak böyle bir kazanın olmasına sebebiyet verdiler. Eğer ki o taşlar bana atılmamış olsaydı ben zaten hamlelerimle de geriye doğru kaçıyorum..."

60. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 3/9/2014 tarihli kararla A.Ş.nin olası kasıtla öldürme suçundan cezalandırılmasına, hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir. A.Ş. neticeten 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezasına mahkûm edilmiş ve hükmen tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

4) Eylemin bilinçli taksir veya olası kast yönünden değerlendirilmesi

a) Bilinçli taksir yönünden TCK 22/3 maddesi çerçevesinde yapılan değerlendirmede,

Kanun metninde 'kişinin öngördüğü neticeyi istememesine rağmen neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır' hükmü yer almaktadır. Taksir eyleminin değerlendirilmesinde, eylemin taksirli bir suç olması, neticenin öngörülebilir olması, hareketin iradi olması, neticenin istenilmemesi, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması, hareket ve netice arasında illiyet bağının varlığı göz önüne alınmalıdır...

b) Olası kast yönünden TCK 21/2 maddesi yönünden yapılan değerlendirmede,

Kanun metninde, 'suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemesi halinde olası kast vardır' hükmü yer almaktadır...

Olası kast ve bilinçli taksirde failin neticeyi öngörerek hareket etmesi gerekmektedir. Olası kastta fail gerçekleşme olasılığını öngördüğü neticeyi göz önüne almakta, kabullenmektedir. Bilinçli taksirde ise failin neticeye yönelik iradesi, istememe şeklindedir...

...

... Görüntülerin incelenmesinde Gezi Parkı olaylarıyla bağlantılı Ankara'da eylemler düzenlenmiş..., eylemlerin hukuk düzeninin gerektirdiği kurallar dışına çıkılarak gerçekleşmesi üzerine yasal çerçevede görevli bulunan polisler, kural dışı yapılan

hareketlere ilişkin kendilerine düşen görevi yerine getirmeye çalışmışlardır...

...

Sanığın eyleminin değerlendirilmesinde, mahkememiz olası kast ve bilinçli taksir değerlendirmesi yönünden yukarıda belirtilen kurallar çerçevesinde, sanığın görevli diğer polis memurları ile olay yerinde olaylara müdahale etmek amacıyla tedbir alınması sırasında hazır bulunduğu, eyleme katılan kişilerin güvenlik görevlilerine karşı yapmış oldukları taşlı, sopalı eylemleri sonucunda, olayın başlangıcında kalkancı durumunda bulunan polislerin bazılarının kalkanlarının alınması ve geri çekilmek zorunda bırakılmaları ve buna ilişkin verilen talimatlar sebebiyle polislerin Güvenpark yanında bulunan Milli Müdafaa Caddesi üzerinden Kumrular sokak istikametine doğru geri çekildikleri, görüntülerde izlendiği şekliyle atılan taşların nitelikleri ve direnişin küçümsenmeyecek boyutta olduğu, her bir taşın isabet etmesi halinde öldürücü bir darbe etkisi meydana getirebileceği, ancak sanığın da geri çekilme imkanı varken geri çekilmeyerek silahını çektiği açıktır. Sanık [A.Ş.nin] görevi gereği kendisine verilen tabancasıyla olayın meydana geldiği yer olan Milli Müdafaa Caddesi'nin Güvenpark Kızılay Metro çıkışı köşesinde, üç el ateş etmesi sonucunda mermilerden birinin maktul [E.S.nin] başına isabet etmesi sonucu ölüm meydana gelmiştir. Buna göre kanunun olası kast ile düzenlemiş olduğu hükümler çerçevesinde yapılan değerlendirmede sanığın ateş etmesi neticesinde orada bulunanların isabet alarak yaralanabileceklerini veya ölebileceklerini öngörebilecek bir durumda olduğu, üçüncü atış sonucunda da ölümün meydana gelmiş olması göz önüne alındığında, sanık [A.Ş.nin] olay anında, bulunduğu alanda, tabanca ile ateş etmesini gerektirecek düzeyde bir tehlikenin söz konusu olmadığı, olay anında aynı şartlar altında bulunan diğer görevli polis memurlarının böyle bir eyleme kalkışmadıkları, sanığın kendisinin de daha sonra duruşmadaki ifadesinde de kabul ettiği gibi olaydan hemen sonra polis arkadaşlarına 'çektim sıktım üç tane' demesi, sanığın suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemiş olması sebebiyle eylemin olası kastla adam öldürme olduğu mahkememizce kabul edilmiştir.

Sanığın eylemi bilinçli taksir olarak kabul edilmemiştir. Bilinçli taksirin söz konusu olabilmesi için sanığın neticeye yönelik iradesinin 'istememe' şeklinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Halbuki eylemde yukarıda anlatıldığı gibi sanık olası kast unsurlarını gerçekleştirecek şekilde hareket etmiştir.

c) Olası kast (TCK 21/2) halinde haksız tahrik hükümlerinin (TCK 29) uygulanması

...

haksız hareketin işleniş şekli, niteliği, tahrik edenle edilenin durumları nazara alınmış ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde uygun bir biçimde tahrikin derecesi tespit edilerek cezada yapılan indirim oranı 2/3 olarak belirlenmiştir.

5) Meşru müdafaa sınırının aşılması suretiyle adam öldürme iddiasına ilişkin yapılan değerlendirme

...

... TCK'nın 27/1 maddesi, meşru müdafaa bakımından geçerli olup, hukuka uygunluk nedeniyle sınırın aşıldığı hallerde uygulanır. Olayın meydana geliş şekline göre, Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı göz önüne alındığında meşru savunma şartlarının olayımızda gerçekleşmediği açıktır.

...

8) SEGBİS Sisteminin Kullanılması

...

SEGBİS sisteminin kullanımına ilişkin yukarıda belirtilen yönetmelik ve genelge gereği huzurda bulunamayan ve başka bir mekanda bulunan sanıkla ilgili savunma alınması söz konusu olduğundan, Sanık [A.Ş.nin] Şanlıurfa'da bulunması sebebiyle SEGBİS sistemiyle savunmasının alınmasına karar verilmiş olup, SEGBİS sisteminin özelliği gereği sanığın sesli ve görüntülü video sistemiyle, mahkeme huzurunda bulunan avukatı kanalıyla savunmasının alınmasıdır. Bu sebepten, sanığın savunmasının alınmasına karar verildikten sonra avukatların mahkememizde bulunması gerektiği, SEGBİS sistemi gereği sanığın yanında avukat bulunması zorunluluğu olmadığından sanığın tek başına SEGBİS sistemiyle huzurda bulunan sanık vekilleri ve katılan vekillerinin huzurunda savunması alınmıştır.

Tarafların, yani sanık vekillerinin ve katılan vekillerinin savunma konusundaki itirazları, savunmanın yapılamadığına ilişkin beyanları üzerine sanık vekillerinin sanık [A.Ş.yi] duruşmada hazır edeceklerini beyan etmeleri üzerine, sanığın huzurda hazır edilmesiyle savunması alınmıştır.

Mahkemenin buradaki amacı, tarafların beyanlarını değerlendirirken sanık savunmasına ilişkin sanık vekillerinin de beyanları göz önüne alınarak adil yargılama ilkeleri çerçevesinde savunmanın alınması olduğundan, tekrar savunma alınmıştır. Esasen mahkememizin görüşüne göre SEGBİS sistemiyle yapılan savunma geçerli olmasına rağmen, özellikle sanık vekillerinin sanığı hazır etmeleri suretiyle savunmasının alınmasını talep etmeleri sebebiyle talepleri kabul edilmiştir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME:

Sanığın savunması, katılanların beyanları, sanık vekillerinin ve katılan vekillerinin beyanları, tanık beyanları, olay anını gösteren video görüntüsü ve dosyadaki belgelerin birlikte değerlendirilmesinde,

... izlenen video kayıtları ve tanık beyanlarına göre Ankara Metrosu'nun Milli Müdafaa Caddesi çıkışı ile Güvenpark'da gösterilere müdahale etmeleri için görevlendirilen polis memurlarına göstericilerin çeşitli maddeler fırlattıkları, bu maddelerin yaralayıcı ve zedeleyici nitelikte olduğu, olay yerinde görevli olan ve kalkan taşıyan polis memurlarının bulunduğu grubun bu sebeple geri çekilirken, polislerin bir kısmının yere düştüğü, bu esnada kalkanlarının da düştüğü, geri çekilme talimatının verilmiş olduğu, sanık [A.Ş.nin] gösteriler devam ettiği sırada geri çekilirken Güvenpark'ın köşesinde bulunan telefon kulübelerinin yanından caddeye doğru çıktığı, ancak diğer polis memurları gibi Milli Müdafaa Caddesi'nden yukarı doğru geri çekilmek yerine pozisyonunu koruduğu, bir göstericiye tekme atarak hemen ardından silahını çektiği ve silahı üç kez ateşlediği, ilk iki atışın yukarı doğru yapıldığı, sanık polis [A.Ş.nin] silahını üçüncü kez ateşlediğinde, önünde bulunan gösterici grubundan [E.S.nin] vurularak yaralandığı ve yere düştüğü görüntülerden ve tanıkların beyanlarından açıkça anlaşılmakla sabittir. Adli Tıp Kurumunun maktul [E.S.nin] hangi tabancadan ateşlenen mermiyle vurulduğu hususundaki raporunda, olay yerinde bulunan polis memurlarının tabancalarının incelenmesi neticesinde, merminin sanık polis [A.Ş.ye] ait tabancadan atılmış olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine iddia makamı tarafından 12/07/2013 tarihli iddianame ile sanık hakkında meşru savunmada sınırın aşılması suretiyle öldürme suçundan kamu davası açılmıştır. Sanığın eyleminin kasten adam

öldürme - olası kastla adam öldürme - taksirle veya bilinçli taksirle adam öldürme yönünden yapılan değerlendirmelerde, yukarıda da ayrıntılı olarak izah edildiği üzere sanığın maktul [E.S.yi] olası kastla öldürdüğü kanaatine varılmış ve bu bağlamda TCK 21. madde hükümleri uygulanmış olup, eylemde kullandığı silahın devlet tarafından görevi gereği kendisine verilmiş olması sebebiyle TCK 266. maddesi kapsamında silahla ilgili değerlendirme de yapılmakla, eylemde haksız tahrikin oluşup oluşmadığı yönünden, yine yukarıda detaylı olarak izah edildiği üzere, sanığa atılan taşlar ve olayın cereyan etme şekli göz önüne alınarak, eylemin haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında işlenmiş olduğu kanaatine varılarak, TCK 29. maddesi hükmü uygulanmıştır.

Sanık hakkında verilen mahkumiyet kararı, olay anına ilişkin video görüntüsü, tanık beyanları, katılanlar vekillerinin beyanları, otopsi raporu, adli tıp ve bilirkişi raporları ile dosya kapsamının birlikte değerlendirilmesinde, sanığın suçu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunduğundan sanığın tahliye talebinin reddi ile hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar verilmiş ..."

61. Başvuruculaların temyizi üzerine anılan karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17/6/2015 tarihli kararıyla bozulmuştur. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

3- a) 26.05.2014 tarihli oturumda verilen 6 nolu ara kararının katılan tarafın dinletmek istediği ve adlarına tensibin 7 nolu bendinde yer verilen... adlı kişileri kapsadığı nazara alındığında; soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı tarafından ifadeleri alınan, beyanlarına gerekçeli kararda yer verilerek hükme esas alınan ve 19.07.2013 tarihli tensip zaptının 6 ile 8 nolu bentleri uyarınca mahkemece resen dinlenmelerine karar verilen tanıklar ... yargılama sırasında dinlenmemesi ve tarafların beyanları tespit edilerek bu konudaki ara kararlarından vazgeçilmesi yönünde herhangi bir karar oluşturulmaması suretiyle CMK'nun 211/1-c ve 215. maddelerine aykırı davranılması,

b) Olayla ilgili olarak temin edilen tüm görüntülerin mahkemece huzurda izlenmesinden, taraflarca temin edilen bilirkişi raporları incelenerek bu hususta bir tutanak düzenlenmesinden, görüntülerin kanaat oluşturmaya yeterli olmadığı düşünüldüğünde ise bu hususta kendisini geliştirmiş üniversitelerin ilgili bölümleri veya TRT gibi uzman kuruluşlara mensup bilirkişilere tevdii edilerek, mümkün olduğu takdirde görüntü kalitesinin ileri teknoloji ile iyileştirilmesi sağlandıktan sonra tarafların da hazır bulunduğu bir oturumda izlenmesinden ve taraflar ile müdafii ve vekillerinden diyeceklerinin sorulmasından sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden mahkeme heyetince nerede izlendiği ve içeriği tutanaklardan anlaşılmayan görüntülerin hükme esas alınması suretiyle yine 5271 sayılı CMK'nun 216 ve 217. maddelerine muhalefet edilmesi,... (BOZULMASINA),

... hükmolunan cezanın miktarı, temyiz incelemesi için geçen süre dışındaki tutukluluk süresi, bu aşamada bir hak kaybının bulunmaması, mahkemece sanığın hukuki durumunun bozma sonrası yargılama sırasında yeniden değerlendirilecek olması nazara alınarak sanıklar müdafiilerinin tahliye taleplerinin REDDİNE..."

2. 2015/307 Esasına Kayden Görülen Yargılama Süreci

62. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin bozma kararı üzerine Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/307 esasına kayden görülen yargılamada, 10/7/2015 tarihli tensipte sanığın tutukluluk hâlinin devamına, sanığın ilk tutuklama incelemesinin 7/8/2015 tarihinde, ikinci tutuklama

incelemesinin ise 4/9/2015 tarihinde yapılmasına, 7/9/2015 tarihinde gerçekleşecek duruşma için taraflara çağrı kâğıdı gönderilmesine karar verilmiştir. 7/8/2015 tarihli incelemede sanığın tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

63. Ayrıca 10/7/2015 tarihinde, Ankara Ağır Ceza Mahkemesince 7/9/2015 tarihinde gerçekleşecek ve tutuklu sanığın hazır bulunacağı duruşmada güvenliğin sağlanması için güvenlik birimlerine müzekkereler yazılmıştır. Ayrıca Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, 2/9/2015 tarihli yazı ile 7/9/2015 tarihli duruşmadan önce duruşma salonunda köpekle veya gerekli her türlü teknik teçhizatla bomba araması yapılmasını güvenlik birimlerinden talep etmiştir.

3. Davanın Nakli Kararı ve Sonrasındaki Yargılama Süreci

64. Sanık müdafileri 5/8/2015 havale tarihli dilekçeyle, polis memuru A.Ş.nin can güvenliği olmadığını, mahkeme huzurunda bile darbedildiğini, radikal gruplar tarafından adliye binası çevresinde gösteriler yapıldığını, adliye binasına saldırılıp zarar verildiğini, kapıların kırılıp polis araçlarının yakıldığını, duruşmalarda olaylar çıktığını, Mahkeme Heyetine hakaret edildiğini ve her türlü baskının yöneltildiğini, Mahkemenin her duruşma öncesi güvenlik sağlanması için güvenlik güçlerine müzekkere yazması gerektiğini, ilk duruşmadan bu yana hem saldırılar hem de Mahkeme Heyetine yönelik baskı ve tehditler nedeniyle güvenli ve adil yargılamayı sağlayacak bir ortamda duruşma yapılamadığını, bundan sonra da yapılamayacağını belirterek davanın daha güvenlikli ve adil yargılama yürütülebilecek bir ortamda görülmesi için güvenlik gerekçesiyle başka bir yere naklini istemiştir.

65. Bunun üzerine Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 5/8/2015 tarihinde, yargılamaya devam edilmesinin kamu güvenliği için tehlike oluşturup oluşturmadığı, davanın naklinin zorunlu olup olmadığı konusunda gereği yapılmak üzere söz konusu dilekçeyi Cumhuriyet Başsavcılığına iletmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı ise söz konusu yazıyı 10/8/2015 tarihinde Genel Müdürlüğe iletilmiştir.

66. Genel Müdürlüğün 12/8/2015 tarihli yazıyla, talebin Cumhuriyet Başsavcılığı ve Ankara Valiliğinin (Valilik) görüşü ile birlikte gönderilmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı; Ankara Ağır Ceza Mahkemesinden ve Valilikten görüş talep etmiştir.

67. Valilik 14/8/2015 tarihinde, sanık polis memuru A.Ş.nin yargılanması sırasında duruşmalarda sanığa bazı marjinal gruplar tarafından şiddet uygulanması, adliye dışında yasa dışı gösteriler yapılması, adliye binasına ve güvenlik güçlerine saldırıda bulunulması, Mahkeme Heyetinin baskı altına alınmaya çalışılması gibi eylemler karşısında A.Ş.nin ceza infaz kurumunda, adliyede, ceza infaz kurumundan adliyeye getirilip götürülmesi sırada kargaşa çıkarılmasının, saldırıya uğramasının, kaçırılmaya ve öldürülmeye çalışılmasının muhtemel olduğunun, alınan güvenlik tedbirlerine rağmen öngörülemeyen ve kamu güvenliğini ciddi olarak ihlal edebilecek, infial yaratabilecek olayların çıkabileceğinin değerlendirildiğini bildirerek davanın naklinin kamu güvenliği bakımından zaruret arz ettiği yönündeki görüşünü bildirmiştir.

68. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi de Valiliğin görüşünü teyit eden görüşünü Cumhuriyet Başsavcılığına iletmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığınca Genel Müdürlüğe yeniden iletilen nakil talebi 21/8/2015 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 25/8/2015 tarihinde Yargıtay 5. Ceza Dairesinden davanın nakli için talepte bulunmuştur.

69. Yargıtay 5. Ceza Dairesi 31/8/2015 tarihli kararıyla kamu davasının Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakline karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...Davanın başka bir yere naklinin uygun olacağı yolundaki görüş ve Adalet Bakanlığının bu hususta ki isteği yerinde görüldüğünden kamu güvenliği nedeniyle CMK.nun 19/2. maddesi uyarınca Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/307 esasında kayıtlı kamu davasının Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine NAKLİNE..."

70. Bu karar üzerine Ankara Ağır Ceza Mahkemesi 3/9/2015 tarihinde resen celse açmış, başvurucular ile vekillerinin yokluğunda verdiği kararla davanın Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakline ve Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından mahkûmiyet kararının usul yönünden bozulmuş olması, davanın nakli sebebiyle yargılamanın uzun sürebileceği, sanığın tutuklu kaldığı süre ve duruşmaları devamlı olarak takip etmesi gerekçeleriyle A.Ş.nin tahliyesine karar vermiştir.

71. Başvurucular vekili tarafından 4/9/2015 havale tarihli dilekçeyle, A.Ş.nin tutukluluk incelemesinin 4/9/2015 tarihinde yapılacağına dair ara kararı var iken adli tatilde, nöbetçi bir heyet tarafından davanın güvenlik nedeniyle nakli talebinde bulunulduğu ve sonrasında Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından davanın nakline karar verilmesiyle görevi sona erdiği hâlde Ankara Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tutukluluk incelemesi yapılacak tarihten bir gün önce ara celse açılarak davanın nakliyle birlikte sanığın tahliyesine de karar verildiği belirtilmiş ve tahliye kararına itiraz edilmiştir.

72. İtiraz, Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/9/2015 tarihli kararıyla, davanın nakli kararında sebepleri belirtilmek suretiyle tahliye kararı verme yetkisinin mahkemenin mutlak yetkisi sınırı içinde olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

73. Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/9/2015 tarihli kararı başvuruculara 30/9/2015 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucular 13/10/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi Nezdindeki Yargılamalar

1. 2015/364 Esasına Kayden Görülen Yargılama Süreci

74. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/364 esasına kayden görülen yargılamanın 11/1/2016 tarihli duruşmasında A.Ş., SEGBİS aracılığıyla hazır bulunmuştur. A.Ş.nin dört müdafii, başvurucular Sayfı Sarısülük, Mustafa Sarısülük, İkrar Sarısülük, Cem Sarısülük ile başvuruculaın yirmi beş vekili duruşma salonunda hazır bulunmuştur. Başvuruculara Yargıtayın bozma ilamına karşı diyecekleri sorulmuş, başvurucular esas mahkemede beyanda bulunmak istediklerini ve bozma ilamı konusunda bir diyeceklerinin olmadığını, avukatlarının bu konuda beyanda bulunacaklarını belirtmiştir.

75. Dosyanın incelenmesi neticesinde başvurucular vekillerinin sanığın huzurda savunma yapması, duruşmada hazır edilmesi yönündeki taleplerinin Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinde görülen yargılamada da devam ettiği anlaşılmıştır.

76. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince aynı duruşmada, bozma ilamında belirtilen şahısların dinlemesi talebinden başvurucular vekillerinin vazgeçtiği ve davanın nakledilmeden önce görüldüğü Ankara Ağır Ceza Mahkemesince de bu tanıkların dinlenmelerinden vazgeçilmesine karar verildiği anlaşılmakla tanıkların dinlenmesi hususunda yeniden karar verilmesine yer olmadığına, yine bozma ilamında belirtilen, dosyaya sunulan görüntü kayıtlarının Mahkemece celse arasında huzurda izlenerek bilirkişi raporları da incelenmek

suretiyle tutanak tutulmasına, görüntü kayıtları incelendikten sonra hüküm vermeye elverişli olmadığı kanaatine varılması hâlinde gerekli işlemin yapılmasına, A.Ş.nin duruşmada hazır edilmesi talebinin savunmasını SEGBİS aracılığıyla yapmak istemesi ve bu hususun savunma hakkıyla ilgili olması nedeniyle reddedilmesine ve A.Ş.ye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu, delillerin büyük ölçüde toplanmış olması, A.Ş.nin duruşmaları takip etmesi, kaçtığına ya da kaçacağına ilişkin bir bulguya rastlanmaması, ayrıca delilleri karartma yönünde bir eylemi olmaması nedeniyle tutuklanması talebinin reddine karar verilmiştir.

77. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi tarafından bozma kararı doğrultusunda 18/3/2016 tarihinde, olaya ilişkin görüntülerin bulunduğu Cumhuriyet Başsavcılığının emanetinde kayıtlı olan ve yargılamanın nakli sonucunda dosya ile birlikte gönderilen, çeşitli televizyon kanalları tarafından iletilen DVD, üzerinde "Olay Öncesi Polise Saldırı" yazısı bulunan CD, üzerinde "Polis Havaya Ateş" yazan DVD, üzerinde "yavaş +" yazan CD, müşteki vekili tarafından sunulan 11/6/2013 tarihli CD, yine müşteki vekilinin sunduğu, bir televizyon kanalı tarafından çekilen görüntülerin olduğu CD, A.Ş.nin müdafilerinin sunduğu flaş bellek içindeki görüntüler, çeşitli MOBESE kayıtları, Ankara Ağır Ceza Mahkemesine sunulan, 5/8/2013 tarihli bilirkişi raporunun hazırlanmasında izlenen CD, başvurucular vekillerinin sunduğu, özel bilirkişi raporlarının hazırlanmasında izlenen görüntüler izlenmiştir. Görüntülerin izlenmesi sonucu düzenlenen tutanakta, görüntü kayıtları ve bilirkişi raporlarının incelenmesi neticesinde olay anını gösteren CD ve görüntü kayıtları bulunan flaş bellekteki görüntülerin netleştirilmesi, atış anlarına ve olayın başlangıcı ile bitiş anına ilişkin kayıtların net olarak tespit edilmesi ve fotoğraflanması gerektiği belirtilmiştir. Heyet, izlediği hâliyle görüntü kayıtlarının netlik ve kalite açısından hüküm vermeye elverişli olmadığı kanaatine varmıştır.

78. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 4/4/2016 tarihli duruşmada dosya kapsamında mevcut tüm görüntülere dair yeniden bilirkişi raporu aldırılmasına karar vermesi üzerine aynı tarihte dosya kapsamındaki tüm görüntü kayıtları ve bilirkişi raporlarını Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesine ileterek görüntülerin netleştirilmesi ve sonrasında görüntü kayıtlarının kare kare fotoğraflanması, ateş etme süresinin ve atış sayısının tespiti, olay anında göstericiler tarafından polislere ve sanık polis memuruna taş atılıp atılmadığı, atılmış ise sanık polis memuruna isabet edip etmediği, isabet etmiş ise kaçının isabet ettiği, üçüncü atışta sanığın kolunda pozisyon değişikliği olup olmadığı, varsa taş ya da sopa isabet etmesi gibi buna etken bir nedenin bulunup bulunmadığı hususlarının ayrıntılı rapor ile tespitini talep etmiştir.

79. Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi 14/4/2016 tarihinde, iletilen tüm görüntülerin kalitesinin ve çözünürlüğünün iyileştirilmesini TÜBİTAK'tan talep etmiştir. Görüntülerin iyileştirilmesini müteakip görüntüler rapor hazırlanması için Türkiye Radyo Televizyon Kurumunda (TRT) görevli tekniker, sistem analisti ve başkameramandan oluşan bilirkişi heyetine teslim edilmiştir. Başvuruculaların itiraz ettiği 19/8/2016 havale tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkeme'nin dava konusu olaya ilişkin talepleri genel olarak değerlendirildiğinde, taleplerin yoğun görsel unsurlar içerecek şekilde raporlanması gereken talepler olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle dava dosyası ekinde incelenmek üzere komisyonumuza verilen tüm görüntü kayıtları öncelikle ayrıntılı bir biçimde hem içerik ve hem de teknik yeterlilikleri bakımından komisyonumuzca incelenmiştir.

Raporda yer alacak fotoğrafların açık ve anlaşılır olması amacıyla komisyonumuza verilen olay görüntülerinden, dava konusu olayı en açık ve anlaşılır şekilde görüntüleyen kayıtlar seçilmiş, orijinal görüntü içeriğine hiçbir şekilde müdahale edilmemiştir.

Tüm görüntü kayıtları üzerinde komisyonumuzca yapılan değerlendirme neticesinde ... isimli görüntü kayıtlarının ... Mahkemenin taleplerine cevap verebilecek içerik ve teknik yeterliliğe sahip olduğuna karar verilmiştir.

'vurulan genç' isimli görüntü kaydından toplam 996, 'polis havaya ateş' isimli görüntü kaydından toplam 1426 ve 'mobese' isimli görüntü kaydından toplam 1348 adet olay fotoğrafı elde edilmiştir. Elde edilen tüm fotoğraf kareleri ile olay akışı, diğer kamera görüntülerindeki fotoğraflarla doğrulatmak suretiyle tek tek incelenmiştir.

Ayrıca, farklı kamera açılarından kaydedilen olay görüntüleri, uluslararası geçerliliği olan ... görüntü işleme yazılım programı aracılığıyla eşlenerek bilgisayar ortamında tekrar kaydedilmiş ve böylece olay anını farklı kamera açılarından aynı anda izeyip değerlendirebilme imkanı sağlanmaya çalışılmıştır.

Komisyonumuzca hazırlanan bilirkişi raporunda kullandığımız görüntü kayıtlarından elde edilen tüm fotoğraflar ile görüntü eşleme yöntemi ile tekrar kaydettiğimiz video kayıtları ayrıca DVD ortammda bilirkişi raporumuz ekinde sunulmuştur.

...

(2) Kamera-2 görüntülerine göre sanık polis memuru yere diz çökmüş olan bir göstericinin kafasına sağ ayağıyla sert bir tekme atar. Bu arada çevredeki göstericiler sanık polis memuruna taş atmaktadır.

(3) Başka bir göstericinin sanık polis memuruna savurduğu iri bir taş polis memurunun kaskının tam yüzüne gelen bölümüne çarparak parçalanır.

(4) Sanık polis memuru geriye doğru sıçrayarak sağ elinde tutmakta olduğu tabancasının emniyetini açar.

(5) Sanık polis memuru sağ elinde taşıdığı tabancasını yukarıya kaldırarak ilk ateşlemeyi gerçekleştirir. Polis memurunun önünde bulunan gösterici kalabalık arasında [E.S.] açık bir biçimde görülmektedir. [E.S.nin] ilk ateşleme sırasında taş atmak üzere sağ elini yukarıya doğru kaldırdığı görülmektedir.

(6) Sanık polis memuru sağ elinde taşıdığı tabancasını yukarda tutmaya devam ederek ikinci ateşlemeyi gerçekleştirir. Görüntülere göre ikinci ateşleme sırasında [E.S.nin] sağ elindeki taşı sanık polis memuruna doğru attığı görülmektedir.

(7) Sanık polis memuru sağ elinde taşıdığı tabancasını da tutmaya devam ederek bu kez üçüncü ateşlemeyi gerçekIeştirir. Görüntülere göre üçüncü ateşleme sonrasında [E.S.] başını sola doğru çevirir.

...

Mevcut kamera görüntüleri incelendiğinde olaylar sırasında göstericilerin polislere ve sanık polis memuruna yoğun bir biçimde ve büyük ebatlarda taş attıkları ve göstericiler tarafından atılan taşların sanık polis memuruna isabet ettiği tespit edilmiştir.

...

Olaylar sırasında kamera görüş alanı içerisinde yoğun bir hareketlilik olması ve atılan

taşların sanık polis memuruna ulaşıncaya kadarki süratinin kamera kayıt hızını kimi zaman aşması ve kamera titreşimlerinden kaynaklanan netlik bozulmaları nedeniyle sanık polis memuruna isabet eden taşların tespiti konusunda makul bir hata payını da dikkate alarak, komisyonumuzca net bir biçimde atışlar öncesi ve atışlar sırasında sanık polis memuruna isabet eden taşlar aşağıda belirtilmiştir:

A) SİLAH ATEŞLENMEDEN ÖNCEKİ TESPİTLER:

Tespit-1: Atıcısı tespit edilemeyen taş polis memuruna isabet ediyor.

Tespit- 2: Polis memuruna isabet ediyor.

Tespit- 3: Polis memurunun kaskına isabet ediyor.

Tespit- 4: Polis memurunun sağ tarafına isabet ediyor.

...

Tespit-7: Gösterici taşı çok yakın mesafeden atmakta ve taş sanık polis memurunun kaskına isabet etmektedir.

...

Tespit- 10: Polis memurunun sağ omuz bölgesine isabet ediyor.

B) ATEŞLEME SIRASINDAKİ TESPİTLER:

Tespit- 11: Maktulün attığı taş polis memurunun kaskının sağ tarafına çarparak yön değiştiriyor.

Tespit-12: Atıcısı tespit edilemeyen taş polis memurunun sağ bacağına isabet ediyor.

...

Yukarıda görsel analiz yoluyla yapılan tespitler neticesinde silah atışları öncesinde ve silah atışları sırasında sanık polis memuruna göstericilerce taş atıldığı tespit edilmiştir. Silah atışları öncesinde sanık polis memuruna isabet eden tahmini taş sayısı 6, silah atışları sırasında sanık polis memuruna isabet eden tahmini taş sayısı 2'dir. Atış öncesinde atılan tahminen 4 ve atış sırasında atılan 2 taşın isabet edip etmediği tespit edilememiştir.

...

1. Atış (Tahmini atış zamanı: 00:000:08:19)

2. Atış (Tahmini atış zamanı: 00:000:09:06)

3. Atış (Tahmini atış zamanı: 00:000:09:12)

Her atış sırasında sanık polis memurunun atış pozisyonunu etkileyecek vucüt açılarını dikkate alarak bir değerlendirme yapıldığında:

1.1.Atışta her iki ayak yere basmakta, 2.Atışta sadece sağ ayak yere basmakta, 3. Atışta ise atışı yapan şahıs sıçrar pozisyonda olup parmak uçları yere değmektedir.

2. Her üç vücut krokisindeki 3 numaralı nokta incelendiğinde; atışları yapan şahsın bel kısmından öne doğru belirgin bir biçimde eğildiği,

3. Her üç vücut krokisindeki 4 numaralı nokta incelendiğinde atışlan yapan şahsın omuz kısmında silahı tutan sağ kolunu aşağı doğru belirgin bir biçimde indirdiği,

4. Her üç vücut krokisindeki 5 numaralı nokta incelendiğinde, atışları yapan şahsın dirsek kısmında açısal olarak belirgin bir değişiklik olmadığı,

5. Her üç vücut krokisindeki 6 numaralı nokta incelendiğinde, atışları yapan şahsın sağ bilek kısmında bileğini aşağı doğru belirgin bir biçimde indirdiği,

tespit edilmiştir.

Ayrıca, dava konusu olay görüntülerinin değişik açılardan incelenmesi neticesinde;

...

2. 3. Ateşleme sırasında ateş eden kolunun pozisyonunu değiştirecek şekilde sağ koluna taş isabet etmediği,

3. Sanık polis memurunun 3. Ateşleme sırasında kolunun pozisyonu değiştirecek herhangi bir etken ihtisas alanımız dahilinde tespit edilememiştir."

80. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 27/6/2016 ve 19/9/2016 tarihli duruşmalarında A.Ş.nin müdafileri, başvuruculaların bir kısmı ile başvuruculaların birçok vekili hazır bulunmuştur. Başvurucular Sayfı Sarısülük, İkrar Sarısülük, Cem Sarısülük, vekilleri ve A.Ş.nin müdafilerinin hazır bulunduğu 28/11/2016 tarihli duruşmada ise Cumhuriyet savcısı sunduğu esas hakkındaki mütalaasında, A.Ş.nin meşru müdafaa ve silah kullanma yetkisine dair hukuka uygunluk nedenlerinden basit taksir sonucu E.S.nin ölümüne sebep olduğunu belirtmiştir.

81. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi 19/12/2016 tarihinde, başvurucular Fikrinaz Tümen ve Mustafa Sarısülük dışındaki başvurucular ve vekillerinin, A.Ş. müdafilerinin yüzüne karşı verdiği kararla A.Ş.nin meşru savunmada sınırın taksirle aşılması suretiyle öldürme suçundan 2 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına, cezada 5237 sayılı Kanun'un 27. maddesinin birinci fıkrası uyarınca 1/6 oranında ve aynı Kanun'un 62. maddesinin birinci fıkrası uyarınca da 1/6 oranında indirim yapılarak sanığın neticeten 1 yıl 4 ay 20 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına, şartları oluşmadığından A.Ş. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının (HAGB) uygulanmasına yer olmadığına, hapis cezasının takdiren adli para cezasına çevrilmesiyle neticeten 10.100 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmedilen cezanın türü dikkate alınarak ertelemeye yer olmadığına karar vermiştir. Ayrıca A.Ş. hakkında Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesince 24/6/2013 tarihli yurt dışı çıkış yasağına dair adli kontrol tedbirinin devamına, imza atma yükümlülüğüne dair adli kontrol tedbirinin ise kaldırılmasına karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Tanık [F.Ö]: 'Olay günü ben kalkancı olarak görevdeydim. Ön saflardaydım. Bize yönelik göstericilerden yoğun bir şekilde taş bilye atışı vardı. Hatta kalkanı üst tarafımıza siper yaptığımız için ayaklarımıza doğru atıyorlardı. Bu nedenle geri çekilme emri aldık. Biz çekilirken göstericiler yakın mesafeden bizi sıkıştırıp filamalarla vurmaya, taş atmaya başladılar. Ben zorlukla taksi durağının arkasına çıkıp saklandım. Bir ara 3-4 arkadaşımın telefon kulübelerinin yanından çıkmaya çalıştıklarını fark ettim. Bu grup çıkarken yoğun şekilde taşlandılar. [A.Ş. de] bu gurubun içindeydi. Bunların çıkmak istedikleri yer ile zemin arasında yaklaşık yarım metre yükseklik farkı vardı. Bunlar çıktıktan sonar göstericilerin taş yağmuru devam ediyordu. Bu sırada uzun boylu ve kel bir göstericinin [A.Ş.nin] üzerine geldiğini, taşlamaya başladığını fark ettim. Ben kalkanımla yanlarına gitmeye çalıştım. Ancak başaramadım. Yoğun taş atışından gidemedim. Bu sırada aynı kel göstericinin

[A.Ş.nin] yanına yaklaştığını, tekme attığını vurmaya çalıştığını ve vurduğunu gördüm. [A.Ş.nin] yere düşüp düşmediğini, kalkıp kalkmadığını görmedim. Bir an için silah sesi duyduğumda baktığımda [A.Ş.nin] üzerine gelen göstericilerin önünde havaya doğru ateş etmekte olduğunu gördüm. Hazırlıkta 3 el ateş ettiğini belirtmiş isem de şuan kaç el ateş ettiğini bilmiyorum. Bu esnada göstericilerde onu taşlıyorlardı. Ateş ettikten sonra dönüp [A.Ş.nin] kaçtığını gördüm. Bize doğru geldi. O esnada [E.S.] isimli kişinin yaralandığını, yere düştüğünü ya da gruptan herhangi birinin yere düştüğünü, yaralandığını görmedim. Bilgim ve görgüm bundan ibarettir' şeklinde beyanda bulunmuştur.

...

...'Gezi Olayları' olarak bilinen olaylar[ın] ... 01/06/2013 günü de devam ettiği, bu gösteriler nedeniyle alınan güvenlik tedbirleri kapsamında Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nde Polis memuru olarak görev yapan sanık [A.Ş.nin], Ankara Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nden alınan görev listesine göre, 01/06/2013-02/06/2013 tarihinde 3. Birlik Amirliğinde 3. Grup 1. Tim'de, Kızılay Bölgesinde görevlendirildiği, sanığın içinde yer aldığı Çevik Kuvvet Birliği ile birlikte saat:17:00 sıralarında Ankara Metrosu Milli Müdafaa Caddesi çıkışı ile Güvenpark içerisinde bulunan havuz arasında konuşlandırıldığı, sanığın kalkancı olması sebebiyle en ön safta yer aldığı, Çevik Kuvvet Birliğinin olayların yoğunlaştığı Güvenpark içerisinde düzen almasından hemen sonra, o bölgede bulunan göstericilerin taş, demir bilye vb. çeşitli sert cisimler atmak suretiyle güvenlik güçlerine saldırıda bulundukları, göstericilerin Kızılay meydanının bir çok bölgesine yayılmış, sayısının çok fazla olduğu, mütemadiyen değişik alanlardan polislere taş, demir bilye vb. çeşitli sert cisimler atıldığı, göstericiler tarafından gerçekleştirilen saldırıların yoğunlaşması ve Kumrular Caddesinden çok büyük sayıda gösterici grubunun yaklaşması üzerine, Güvenpark içerisinde ve YKM Alışveriş Merkezi önünde bekleyen Çevik Kuvvet Birliğine ait birliklerin Milli Müdafaa Caddesi ile Kumrular Caddesinin kesiştiği hattın yukarısına çekilme emri aldığı, sanığın ve arasında yer aldığı Çevik Kuvvet Birliğinin, geri çekilme sırasında arkalarında bulunan beton banklar, ağaçlar ve telefon kulübeleri ile göstericiler tarafından gerçekleştirilen aralıksız saldırılar sebebiyle hızlı ve düzenli bir şekilde çekilemediği, olaylar sırasında sanığa ait kalkanın göstericiler tarafından gaspedildiği, polislerin bir kısmının telefon kulübelerinin üzerinden atlayarak o bölgeden uzaklaştığı, sanık ile birlikte kalkan taşıyan ve ön safta yer alan küçük bir polis grubunun park içerisinden en son çekildikleri, bu hususun olay günü Polis memuru olarak görev yapan tanık [M.E.G.nin] .... şeklindeki beyanı, olayla ilgili görüntü kayıtları ve aldırılan bilirkişi raporları ile sabit olduğu, bu grubun geri geri çekildiği sırada karşılarından sürekli olarak taş atan göstericilerden dolayı ellerindeki kalkanların beton banklar arasına sıkışması ve göstericilerin yoğun şekilde taşlı, sopalı saldırıları sebebiyle beton banklar arasına düşen polisler olduğu gibi kalkanını elinden düşüren polislerin de olduğu, bu gruba ve özellikle gruptaki yere düşen polis memurlarına göstericiler tarafından yarım metre-bir metre gibi yakın mesafeden taşlı sopalı saldırıların yapıldığı, nitekim olayın bu anına ilişkin görüntü kaydında düşen polis memurlarına yaklaşık 10 kişinin taş ile vurduğunun net olarak görüldüğü,... bu sırada Güvenpark içerisinden çıkan sanığın Milli Müdafaa Caddesi ile Güvenpark arasındaki kaldırıma geldiği anda sanığın üzerine görüntülerde de görülen ve yakın mesafeden sanığa tanık beyanlarında taş atan kel gösterici olarak tabir edilen şahsın geldiği, olay günü polis memuru olarak görev yapan tanık [F.Ö.nün] talimatla alınan beyanında 'Bu sırada uzun boylu ve kel bir göstericinin [A.Ş.nin] üzerine geldiğini, taşlamaya başladığını fark ettim. Ben kalkanımla yanlarına gitmeye çalıştım. Ancak başaramadım. Yoğun taş atışından gidemedim. Bu sırada aynı kel göstericinin [A.Ş.nin]

yanına yaklaştığını, tekme attığını vurmaya çalıştığını ve vurduğunu gördüm.' şeklinde anlattığı üzere sanığın üzerine, görüntülerde de net olarak görülen göstericinin geldiği ve sanığa saldırdığı, üzerine gelen ve kendisine saldıran göstericiyi uzaklaştırmak amacıyla sanığın ileri doğru tekmeyle hamle yaptığı, bu hususun görüntülerde net olarak görüldüğü, sanığın kendisine saldıran bu göstericiyi uzaklaştırmaya çalıştığı sırada bir anda Metro çıkışı önünde bulunan ve içlerinde ölenin de bulunduğu kalabalık bir gösterici grubunun önünde kaldığı, bu grubun sanığın üzerine geldiği ve taşlı saldırılarını sanığa yönelttikleri, görüntülerde ölenin yüzünü kırmızı fular benzeri bir bezle kapatmış olarak görüldüğü, elinde polis kalkanının bulunduğu, bu sırada sanığın silahının elinde bulunduğu, ancak silahla göstericilere yönelik herhangi bir hamlesinin bulunmadığı, kel gösterici olarak tabir edilen şahıs tarafından tekmeyle saldırıya uğraması ve akabinde kalabalık gösterici grubu tarafından yoğun şekilde taşlanması üzerine silahının mekanizmasını çekmek suretiyle fişek yatağına mermi sürdüğü, bu sırada namluyu yere doğru tuttuğu, o sırada sanığa kalabalık içerisinden yoğun şekilde taş atılmaya devam edildiği, taşlanmakta olan sanığın daha sonra silahını yukarı kaldırıp elini omuz hizasından yukarıda tutarak havaya ateş etmeye başladığı, havaya ateş ettiği sırada üzerine gelen taşlardan kaynaklı geriye ve yana doğru çekildiği, silahıyla bu şekilde iki kez havaya ateş ettiği, bu sırada kaskına ve vücudunun değişik yerlerine taş isabet ettiği, isabet etmeyen çok sayıda taş da bulunduğu, yerde seken taşların, kaskına çarpıp parçalanan taşların ve taşların ebadının görüntelerde net olarak görüldüğü, bu şekilde geriye ve yana doğru çekilirken görüntülerden ve görüntüde sanığın vücudunun aldığı şekil, sol elini o bölgeye doğru bastırması nedeniyle anlaşıldığı üzere sol kasık kısmına isabet eden taşın verdiği acı ve etki nedeniyle sanığın havaya doğru sıçrar posizyona geldiği ve isabet eden taşın verdiği etki nedeniyle tabancanın bir an yere paralel hale geldiği, normal çekimde bu durumun anlaşılamadığı, yavaşlatılmış çekimde ancak görülebildiği, sanığın anlık bir şekilde bu konumda iken tabancasının üçüncü kez ateş aldığı, bu sırada ölen [E.S.nin] de elindeki taşı sanığa doğru attıktan sonra uzaklaşmak için sola döndüğü sırada tabancadan çıkan mermi çekirdeğinin ölen [E.S.nin] başına sağ kulak hizasından isabet ettiği, bu sırada sanığın yaklaşık 1 metre yanında bulunan kel göstericinin elini olabildiğinde açıp taş fırlattığı, sanığın eylemcilerle karşı karşıya kalmasından silahını 3. kez ateşlemesine kadar geçen 1,5 saniyeden az süre zarfında karşısında bulunan göstericiler tarafından atılan ve sanığa isabet eden taşlarla ilgili katılan tarafın özel aldırdığı bir rapor dışında diğer raporlarda ve özellikle TRT'den alınan bilirkişi raporunda net bilgi bulunduğu, gerek ateş etmeden önce, gerek ateş esnasında ve gerekse ateş tamamlandığında göstericiler tarafından atılan taşların sanığın vücudunun muhtelif yerlerine isabet ettiği, bu hususun bilirkişi raporlarına da yansıdığı, ayrıntılı açıklamanın TRT'den aldırılan raporda bulunduğu, sanığın üçüncü kez ateş etmesi ile birlikte geriye dönerek oradan uzaklaştığı, sanığın oradan uzaklaşırken ve kalabalıktan epeyce uzaklaşmasına rağmen arkasından gelen taşların da görüntülerde net olarak gözüktüğü, hatta sanığın kalabalıktan uzaklaşırken sırtına isabet eden taşın ve bu taş nedeniyle tökezlediğinin de görüntülerde açıkça belli olduğu, belirtildiği şekilde olay sırasında yaralanan [E.S.nin] Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine kaldırıldığı, ancak 14/06/2013 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır.

Bundan sonra ölü muayene işleminin yapıldığı, daha sonra Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığınca 15/06/2013 tarihinde, katılanlar adına gözlemci olarak Adli Tıp Uzmanı Dr. [A.U.nun] da katılımıyla otopsi yapıldığı,... [E.S.nin] ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı olarak öldüğünün yapılan otopsi ile anlaşılması üzerine, sanığın görev silahına el konulduğu anlaşılmıştır. Otopsi sırasında ölenin başından bir adet 9 mm çapında

mermi çekirdeğinin çıkartıldığı, adli emanete alınan sanığa ait silah ile ölenin vücudundan çıkartılan mermi çekirdeğinin ... gönderildiği, Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesi Balistik Şubesi tarafından mermi çekirdeği ve tabanca üzerinde yapılan inceleme sonucu düzenlenen 20/06/2013 tarih ... balistik raporunda...

Olaylar sırasında kendisine isabet eden taşlar nedeniyle sanığın da yaralandığı, soruşturma aşamasında sanığa ait olduğu bildirilen ve vücudunun çeşitli yerlerinde yara izlerini gösteren fotoğrafların dosyaya konulduğu, olaydan sonra sanığın [M.İ.] Hastanesinin 01/06/2013 tarih... numaralı raporunda karın sağ alt kısımda, sağ ön kol bileğinde ve sol ön kol iç yüzde abrazyon mevcut olduğu, aynı Hastane tarafından sanık hakkında 01/06/2013 tarihinde 2 gün, 03/06/2013 tarihinde 7 gün, 10/06/2013 tarihinde de 7 gün istirahat raporu düzenlendiği görülmüştür.

Olay sonrası Cumhuriyet Savcısı ve Ankara İl Jandarma Komutanlığı Olay Yeri İnceleme Timi'nde görevli 2 uzman bilirkişi ile 07/06/2013 tarihinde olay mahallinde keşif yapıldığı, keşif sırasında katılan vekillerince hazır edilen tanıkların dinlenildiği, bilirkişilerce ölenin düştüğü yerin ve olay yerindeki sabit noktaların tespit edilerek ölçümlerinin yapıldığı, olay mahallini gösteren fotoğrafların ve kamera kaydının alındığı, keşif sonrası keşfe katılan bilirkişilerce 13/06/2013 tarihli raporun düzenlendiği...

Soruşturma aşamasında ölenin vurulma anına ilişkin görüntülerin, olay mahallinde bulunan kamu kurumları ile özel şahıslara ait işyerlerinin güvenlik kameralarından, mobese kayıtlarından, televizyon kuruluşlarından, internetten ve RTÜK'ten temin edilen görüntülerin bilirkişilere tevdi edildiği, bilirkişilerin 25/06/2013 tarihli raporu ibraz ettikleri görülmüştür. Raporun ayrıntılarında polise yapılan saldırıların, sanığın ateş etme anı, maktülün vurulma anı ve sanığa yönelik taşlı saldırılarının fotoğraflarla gösterildiği, gerilerden koşarak gelen bir göstericinin elindeki büyük bir taşı yakın mesafeden sanığın başına attığı, sanığın başındaki kaskın ön tarafına çarpan taşın yere düştüğü, bu sırada sanığın sağ elinde bulunan tabancasının mekanizmasını çektiği, sanığın tabancayı havaya kaldırdığı sırada ölenin de dahil olmak üzere bir çok göstericinin elinde taş bulunduğu ve taşları atmak üzere oldukları, toplam 3 el ateş eden sanığın ateş etme süresinin 1 saniye civarında olduğunun, ateşlemeler sırasında namlunun çok hareketli olduğu, son ateşleme öncesinde ise namlunun bir an yere paralel olduğu, sanığın göstericilere yaklaşmasından silahını 3. kez ateşlemesine kadar geçen süre içerisinde göstericiler tarafından 10 adetten fazla taşın sanığa atıldığının belirtildiği görülmüştür.

Ankara Emniyet Müdürlüğünün 24/06/2013 tarihli yazısı ekinde 02/06/2013 tarihli olay tutanağının bulunduğu,... Olay tutanağında anlatılan hususların tanık beyanları ile anlatılan, görüntü kayıtlarında Kızılay Meydanına ait görüntülerle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

Yine içlerinde sanığın da bulunduğu Çevik Kuvvet Birliğinin amiri olan [S.G.nin], görev yaptıkları 01/06/2013 günü saat 16:00 ila 02/07/2013 günü saat 10:00 arasında gerçekleşen olaylara ilişkin 02/06/2013 tarihli Görev Raporu düzenlediği, bu raporda ölenin vefatı olayı, bu olaydan önce ve sonra yaşananların detaylı olarak anlatıldığı, raporda isimleri yazılı 9 polis memurunun yaralandığı ve iş göremez raporu aldığı, polise ait 5 adet kalkanın da göstericiler tarafından gasp edildiği bilgilerine de yer verildiği, rapor içeriğinin görüntü kayıtları ile uyumlu görüldüğü, özellikle bilirkişi raporunda belirtilen ve göstericilerin polis kalkanı ile çekilen görüntüsü ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Katılanların olay nedeniyle şikayetçi olup, davaya katılma talebinde bulundukları, katılma konusunda karar verildiği ve katılan sıfatını aldıkları görülmüştür.

Sanık [A.Ş.nin] soruşturma aşamasında alınan ifadesinde özetle... ifade ettiği anlaşılmıştır. Yargılama aşamasında verdiği savunmasının da benzer mahiyette olduğu görülmüştür.

Görüntülerde ve bilirkişi raporlarında bir saniye ile bir buçuk saniye kadar bir sürede 3 el silah sesinin duyulduğu, sanık polis memurunun silahını yere doğru dolduruş yaptıktan sonra 3 el atış yaptığı, atışlar esnasında sanığın karşısında bulunan, içerisinde [E.S.nin] de yer aldığı gösterici grubun taşlı saldırısına maruz kaldığı, 3. atış sesinin gelmesinin hemen ardından grubun bir kısmının geriye doğru kaçtığı, bir kısmının ise sanığı taşlamaya devam ettiği, sanık kaçarken dahi arkasından taşların gelmeye devam ettiği, hatta kaçarken taşlardan birinin sanığın sırtına isabet ettiği ve bu taşın etkisiyle sanığın tökezlediği görülmüştür.

Bu itibarla,... eylemlerin basit bir gösteri yürüyüşü boyutunda kalmadığı,... gösterici sayısının kolluk görevlisi sayısından çok fazla olması nedeniyle ilk başta görüntülerde de görüldüğü üzere kalkanlarla bekleme ve gaz sıkma olarak müdahale ettikleri, ancak göstericilerin sayısının, baskı ve şiddetinin her geçen dakika artması üzerine geri çekilmeye başladıkları, bu sırada göstericilerin sıkıştırdıkları polis memurlarını linç ettikleri, bu durumun görüntü kayıtları ile sabit olduğu, ... Kızılay meydanı Güvenpark içerisinde sıkışan kolluk görevlilerinin göstericilerin sayısı, uyguladıkları şiddet nedeniyle ölüm korkusu içine düştükleri, sadece gaz sıkma ve güvenli şekilde çekilme gerçekleştirmeye çalıştıkları, bu esnada sanığın da geri çekilirken kalkancı grupta yer alması ve bu sebeple en önde yer alması nedeniyle geri çekilirken daha evvel bahsedildiği ve görüntü kayıtları ile sabit olduğu üzere taş bankların bulunduğu kısımda sıkıştığı, olay günü polis memuru olarak görev yapan tanık [F.Ö.] talimatla alınan beyanında belirttiği üzere görüntülerde sanığa en yakın pozisyonda bulunan ve en yakından taş atan uzun boylu ve kel gösterici olarak tabir edilen bir göstericinin sanığın üzerine geldiği, tekme atmaya çalıştığı, sanığı taşlamaya başladığı, bunun üzerine sanığın göstericiyi kendinden uzaklaştırmaya çalıştığı ve bu amaçla göstericiyi tekmelemeye başladığı, bu sırada sanığın kalabalık gösterici grubunun önünde kaldığı, göstericilerin yoğun taşlı saldırısının ve daha evvel taş bankların önünde sıkışması ve darp edilmeleri nedeniyle sanığın göstericileri kendinden uzaklaştırmak amacıyla silahını yere doğru tutmak suretiyle mermiyi namluya sürdüğü, yine aynı şekilde elini havaya kaldırdığı, elinin omuz hizasından yukarıda iken havaya ateş açıp göstericilerin dağılmasını sağlamak istediği, bu sırada taşla saldırının halen devam ettiği ve atılan taşlar nedeniyle sanığın sabit duramadığı, sanığın ilk iki atışı uyarı amaçlı havaya yaptığı sırada atılan ve sol kasık bölgesine isabet eden taş nedeniyle sanığın yukarı doğru sıçrar pozisyona geldiği ve yere sadece ayak uçlarının temas ettiği, bu hususun ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan polis memurlarınca hazırlanmış 20/06/2013 tarihli bilirkişi raporunun 25. sayfasında '40 nolu şahıs tarafından atılan 39 nolu taşın Polisin karın ile kasık bölgesi arasına isabet ettiği, bu isabet nedeniyle sol kolun karın bölgesine doğru tutulduğu, vücudun kasılma hareketi sergilediği' şeklinde belirtildiği, sanığın yoğun taşlı saldırıya maruz kaldığı sırada bu şekilde üçüncü atışın gerçekleştiği, o anda anlaşıldığı kadarı ile isabet eden taşın verdiği etki ve atılan ancak isabet etmeyen taşlardan korunma refleksi ile sanığın vücudunun şeklinin, el ve kol durumunun bozulduğu, dolayısıyla sanığın hedef gözetmediği, özellikle yavaşlatılmış görüntü incelendiğinde sanığın hedef gözettiğinin söylenmesinin mümkün olmadığı, sanığın göstericilerin üzerine doğru ateş etmediği, sanığın havaya uyarı atışı yaptığı sırada taşlamanın etkisiyle mevcut neticenin meydana geldiği, dolayısıyla sanığın saldırıya uğramış bir halde iken ve bu saldırıyı defetmek maksadıyla, görüntü kayıtlarındaki saldırgan sayısı ve atılan taş yoğunluğu nazara alındığında saldırıyla orantılı şekilde, PVSK 16. maddesinde belirtilen silah kullanma yetkisi kapsamında havaya

ateş ederek saldırıyı uzaklaştırmaya çalıştığı sırada sol kasık bölgesine isabet eden taşın verdiği etkiyle tedbirsizliği ve dikkatsizliği ile üçüncü atışta [E.S.nin] yaralanmasına ve akabinde ölümüne neden olduğu, sanığın bir kolluk görevlisi ve çevik birliğinde görevli olması nedeniyle bu durumda kendisinden saldırı anında dahi daha dikkatli olmasının, silah kullanma becerisinin o zor anda dahi ileri seviyede olmasının, daha dikkatli olmasının beklendiği, sanığın taş atıldığı sırada elinin şeklinin değişeceğini düşünüp ona göre tavır geliştirmesinin beklendiği, bu nedenle tedbirsizliği ve dikkatsizliği nedeniyle taksir düzeyinde sorumluluğunun bulunduğu kanaatine varılmıştır. Bu bağlamda sanığın eyleminin tipik karşılığı olan TCK 27/1 maddesi yollamasıyla TCK 85/1 maddesi uyarınca cezalandırılması cihetine gidilmiştir. Her ne kadar yargılama süresince sanığın hedef gözettiği iddia olunmuş ise de yukarıda yapılan açıklamalar ve ana klasörün ek 5. klasöründe bulunan [D.Y., E.A.Y., M.S.] tarafından hazırlanan 25/11/2013 tarihli uzman görüşü isimli raporda 'izlenen video görüntülerinde maktül [E.S.nin] ya da herhangi bir göstericinin hedef alındığına değin sanık [A.Ş.nin] bir hareketi izlenmemiştir' şeklinde belirleme, görüntü kayıtları karşısında bu iddialara itibar edilmemiştir.

Her ne kadar sanık müdafiileri TCK 27/2 maddesinin uygulanmasını talep etmiş iseler de, sanığın kolluk görevlisi olması ve bu eğitimi almış olması gözetilerek bu beyana itibar edilmemiştir.

Her ne kadar yargılama aşamasında sanık polis memurunun ekip arkadaşlarından ayrılarak ileriye çıktığı ve hedef gözeterek bu eylemi gerçekleştirdiği iddia olunmuş ise de, gerek görüntü kayıtlarında gerekse katılan vekillerinin dosyaya ibraz ettiği 02/12/2013 tarihli dilekçenin 49. sayfasında mevcut fotoğrafta da net olarak gözüktüğü üzere sanık polis memurunun ekip arkadaşlarından ayrılmadığı, fotoğrafta ağacın sağ tarafında sanık polis memurunun arka tarafına doğru birden fazla polis memurunun bulunduğu görülmekte olup bu nedenle polis memurunun ekip arkadaşlarından ayrıldığı yönündeki beyanlara itibar edilmemiştir.

KASTEN ADAM ÖLDÜRME SUÇU YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME: Dosyadaki beyan ve ifadeler, özellikle görüntü kayıtları incelendiğinde sanığın bir anda kalabalık grubun karşısında kaldığı ve kalabalığı dağıtmak amacıyla havaya ateş ettiği, görüntüler dikkatle incelendiğinde sanığın karşısındaki gruba karşı herhangi bir şekilde hedef gözetme hareketinin bulunmadığı, ana klasörün ek 5. klasöründe bulunan [D.Y., E.A.Y., M.S.] tarafından hazırlanan 25/11/2013 tarihli uzman görüşü isimli raporda 'izlenen video görüntülerinde maktül [E.S.nin] ya da herhangi bir göstericinin hedef alındığına değin sanık [A.Ş.nin] bir hareketi izlenmemiştir' şeklinde bu durumun açıklandığı, sanığın kalabalığın önünde kaldığı sırada ölenin kalabalığın orta kısmında yüzünde kırmızı fular ile bulunduğu, sanığın havaya ateş etmeye başlaması ile grubun ön kısmının geriye doğru kaçması üzerine ölenin önünün açıldığı ve yukarıda ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere üçüncü atış neticesinde vurulduğu, bu anlamda dosya kapsamı itibariyle sanığın kasten öldürme amacıyla ateş etmesinin mümkün olmadığı, kaldı ki sanığın böyle bir kastının varlığı bir an için kabul edildiğinde sanığın hemen en yakınında ve ona en yakından taş atan tanık beyanlarında kel gösterici olarak tabir edilen şahsı hedef almasının hayatın olağan akışının gereği olacağı, yine sanığın ölen [E.S.yi] daha önceden tanımadığı, ilk iki atışın havaya doğru olduğu, üç atış süresinin toplamda maksimum 1,5 saniye civarında olduğu, bu süre içerisinde düşünüp, tanımadığı öleni hedef alıp üçüncü atışı yapmasının düşünülemeyeceği, sonucun düşünüldüğü yönünde de bir kanıt olmadığı, kalabalığın orta kısmında bulunan öleni bilerek ve kasten hedef aldığının kabul edilmesinin hayatın olağan akışı ile

bağdaşmayacağı, bu itibarla mevcut olayda hedef gözetmenin ve kasten öldürme fiilinin gerçekleşmediği, eylemin yukarıda bahsedildiği üzere TCK 27/1 maddesi yollamasıyla TCK 85/1 maddesini oluşturduğu Mahkememizce kabul edilmiştir. Yine burada belirtmek gerekir ki görüntüler incelendiğinde polis memurlarının özellikle taş banklar civarında sıkıştırılıp yoğun şekilde taşlı saldırıya uğradığında ve görüntülerde net olarak görülen özellikle iki alanda linç girişimi bulunduğu ahvalde dahi ve PVSK 16. madde anlamında silah kullanma yetkileri bulunmasına rağmen silaha sarılmadıkları, sadece göstericileri uzaklaştırma gayretinde bulundukları anlaşılmaktadır. Bu durumda o halde dahi silaha sarılmayan kolluk görevlilerinin hedef gözettiği, kasten öldürdüğü iddiasının soyut kaldığı aşikardır.

OLASI KAST YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME: Olası kast TCK 21/2 maddesinde 'Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır.' şeklinde açıklanmıştır... Somut olayda sanığın amacı sayıca çok fazla olan, olaydan kısa süre önce kendilerini taş bankta sıkıştıran ve darp eden, bir anda önünde kaldığı göstericileri havaya ateş ederek dağıtmak ve oradan uzaklaşmak olup, içinde ölenin de bulunduğu göstericilerin yoğun taşlı saldırısı sırasında vücuduna isa[b]et taşın vücut şeklini bozması ve elinin bir an oynaması üzerine mevcut neticenin meydana geldiği, dolayısıyla sanığın havaya uyarı atışı açmak amacında olduğu, bu amaçta neticenin öngörüldüğünün söylenemeyeceği, bu durumun hayatın olağan akışı ile bağdaşmayacağı, bu nedenle sanığın eyleminde olası kastın şartlarının gerçekleşmediği kanaatine varılmıştır.

BİLİNÇLİ TAKSİR YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME: Bilinçli taksir TCK 22/3. maddesinde 'Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır' şeklinde tarif edilmiştir. Az evvel olası kastla ilgili açıklama yaparken bahsedildiği üzere sanığın neticeyi öngördüğünün savunulması hayatın olağan akışı ile bağdaşmaz. Zira somut olayda sanığın amacı sayıca çok fazla olan, olaydan kısa süre önce kendilerini taş bankta sıkıştıran ve darp eden, Kızılay meydanının geneline dağılmış ve somut olayda bir anda karşısında kaldığı göstericileri havaya ateş ederek dağıtmak olup bu itibarla neticeyi öngörme, öngördüğü neticeyi istememe halinin bulunmaması nedeniyle bilinçli taksir halinin de bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

MEŞRU MÜDAFAA YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME: Gezi olaylarının büyüklüğü, bu hususun katılan vekillerince de ikrarı, görüntülerde görüldüğü üzere gösterici sayısının kolluk güçleri sayısından çok fazla olması, zaman zaman kolluk görevlilerinin göstericilerce sıkıştırılması, darp edilmesi, görüntülerle sabit olduğu üzere linç edilmesi, yine görüntülerle sabit olduğu üzere göstericilerin organize şekilde ve süreklilik arzeder biçimde taşlı saldırıları, kolluk güçlerinin ancak gaz sıkma ve çekilme dışında başkaca müdahale edememesi, yine bu sıkıştırma ve darp sırasında kel ve uzun boylu olarak tabir edilen göstericinin, tanık beyanından anlaşıldığı üzere sanığın yanına gelip tekrar saldırması, sanığın bu göstericiyi uzaklaştırmak isterken içinde ölenin de bulunduğu kalabalığın önünde kalması, yoğun taşlı saldırıya uğraması, ölenin dahi taşlı saldırıya iştirak etmesi, ölenin somut olaydan bir süre önce yerden taş topladığı ve attığı taş sayısı, basit bir gösteri yürüyüşü olmayan gezi olayları bağlamında değerlendirildiğinde sıradan bir gösteri yürüyüşü olarak nitelendirilmeyen,... normal bir gösteri yürüyüşünde rastlanmayacak boyutta saldırıya maruz kalan ve polis olan sanığın kendisini saldırıdan kurtarma amacına, havaya ateş etmek suretiyle yöneldiğinin kabulünün gerektiği, bu amaçla sanığın namluyu yere doğru tuttuğu sırada namluya mermi sürdüğü, havaya kaldırdığı, bu aşamaya kadar sanığın olayların büyüklüğü, saldırıların devam etmesi ve yapılan saldırılar karşısında meşru

müdafaa şartları içerisinde kaldığı, ancak aldığı eğitim ve yer aldığı çevik birliği nedeniyle sanığın atılan taşlara rağmen profesyonelce havaya ateş etme eylemini tamamlayamadığı ve atılan taşlardan kaynaklı vücut şekli ve el kol düzeninin kayması nedeniyle ölenin vurulduğu, tüm dosya kapsamına göre sanığın hedef gözetmediği, birini vurma amacına yönelmediği, bu itibarla normal bir gösteri yürüyüşünden farklı olup çok sayıda gösterici tarafından yoğun şekilde taşlı saldırıya uğrayan sanığın meşru müdafaa şartları içeresinde iken meşru müdafaa sınırını açıklandığı üzere taksir derecesinde kusuru ile aştığı kanaatine varılmıştır.

TANIK ANLATIMLARI ...

ADLİ EMANETTE BULUNAN GÖRÜNTÜ KAYITLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME: ...

BİLİRKİŞİ RAPORLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME:

Ana klasörün ek 5. klasöründe bulunan [D.Y., E.A.Y., M.S.] tarafından hazırlanan 25/11/2013 tarihli uzman görüşü isimli raporda 'izlenen video görüntülerinde maktül [E.S.nin] ya da herhangi bir göstericinin hedef alındığına değin sanık [A.Ş.nin] bir hareketi izlenmemiştir' şeklinde belirleme olup bu belirlemenin dosya kapsamı ve görüntülerle uyumlu olduğu, bu nedenle sanığın hedef gözetmediğine ilişkin Mahkememiz kabulüne uygun olması sebebiyle raporun bu kısmına itibar edilmiştir. Ancak raporun sonuç kısmında, göstericilerin ve özellikle ölenin ve göstericilerin davranışları ile ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmamış olması, sadece sanık açısından tek taraflı değerlendirme yapılması nedeniyle raporun bu kısımlarına itibar edilmemiştir.

Ana klasörün ek 1. klasöründe bulunan [K.S.] tarafından hazırlanan 09/09/2013 tarihli raporda,.. bağımsız rapor sunacak derecede bilgisinin olmadığı kanaati oluştuğu, yine Polisin kendisine isabet eden taş nedeniyle havaya doğru sıçradığı ancak bununla ilgili olarak '1 taş Polisin kaskına isabet ediyor, Polisin doğrudan bununla ilgili bir tepkisi görünmüyor' şeklinde fotoğraf ile uyumsuz beyanının bulunduğu, yine raporun son kısmında 'burada bir meşru müdafaa durumu söz konusu olamaz' şeklinde açıklamasının bulunduğu, yine aynı sayfada 'Polisin silahını ateşlemesi yalnızca kendisinin eyleme geçmeye meyilli olmasından kaynaklanıyor gibi gözüküyor' şeklinde açıklamasının bulunduğu, raporda göstericilerin eylemleri ve şiddeti konusunda herhangi bir açıklama yapılmadığı, bu açıklamalar nazara alındığında olayların mahiyeti, büyüklüğü, göstericilerin şiddet içeren eylemleri, olayların öncesi ve sonrasından bilirkişinin bilgisinin olmadığı kanaatine varıldığı, ayrıca raporun ön kısmında bilirkişinin uzmanlık alanının 'belgesel yönetmenliği profesörü' olarak belirtildiği, ancak hukuki bir kavram olan 'meşru müdafaa' hakkında hukukçu olmadığı ve uzmanlık alanına girmediği halde subjektif bir değerlendirme yaptığı, olayı tek tarafa yönlendiren rapor hazırladığı, bu nedenle dosya kapsamı, mevcut görüntü kayıtları itibariyle bu rapora itibar edilemeyeceği kanaatine varılmıştır.

Ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan [C.K.] tarafından hazırlanan 03/07/2013 tarihli raporda, olayın Ankara'nın göbeğinde gerçekleştiği belirtilerek 'söz konusu Polis Memuru, olayın hiçbir aşamasında, kalabalık bir gösterici grubu içinde kalmış, ekibindeki Polis arkadaşlarından ayrı düşmüş, tüm savunma araçları elinden alınmış, çaresiz bir durumda değildir... göstericilere doğru öfke ile yöneldiği... tam anlamıyla durumla orantısız bir şiddet içeren ikinci davranış izlemiş... kontrol edemediği öfke ve saldırganlığı nedeniyle' şeklinde ifadelere yer vermiştir.... yine sanığın öfkesini kontrol edemediğini bilirkişinin nasıl anladığının rapor içeriğinden anlaşılamadığı, sanığın karşısında bulunan grubun öfke içinde olup olmadığı, grubun ve içerisinde ye alan ölenin öfkeli olup olmadığı, öfkelerini kontrol

edip etmedikleri, ölenin olay öncesi ve sırasında durumu hakkında ve olaylar bağlamında göstericilerin sayısı ve polisin tavrı konusunda bir açıklama bulunmadığı, sanki olay bir polis memuru ile beş-on kişi arasında cereyan etmiş gibi açıklamalar bulunduğu, raporda açıklanan hususların görüntülerle uyumlu olmadığı, bilirkişiden beklenen objektif değerlendirme yerine raporda sadece sanığı değerlendirerek tek taraflı ve subjektif hazırladığı gerekçesiyle rapora itibar edilmemiştir.

Ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan [O.A.] tarafından hazırlanan 05/08/2013 tarihli raporda, fotoğraflarda Kızılay meydanındaki göstericilerin konumu, taşlanan, beton banklar arasında sıkışarak düşen ve burada linç edilen, kaçmak için telefon kulubesinden atlayan polislerin, yerden taş toplayan ölenin, olay anına ilişkin fotoğraflarının bulunduğu, raporun dosya kapsamında incelenen görüntülerle uyumlu olması sebebiyle rapora itibar edilmiştir.

Ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan [S.Ç.Ö. ve E.Ö.] tarafından hazırlanan 17/07/2013 tarihli bilirkişi özel raporunda görüntülerle uyumlu kısımlara itibar edilmiştir. Ancak dosya kapsamı ve görüntülerle ve diğer bilirkişi raporlarıyla uyumlu olmayan sanığa taş isabet etmediğine ilişkin 7. sayfadaki açıklamalar, 8. sayfada fotoğrafta net olarak çok sayıda göstericinin taş attığının ve atmaya çalıştığının çıplak gözle dahi görülmesine rağmen 'görüntüdeki herhangi bir göstericinin taş atmadığı anlaşılıyor' şeklindeki dosya ve görüntü kayıtlarına, diğer bilirkişi raporlarına aykırı açıklamalar nedeniyle rapora itibar edilmemiştir.

Ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan Polis memurlarınca hazırlanmış 20/06/2013 tarihli bilirkişi raporundaki fotoğraf ve açıklamaların dosya kapsamı ve görüntülerle uyumlu olması sebebiyle rapora itibar edilmiştir. Raporda görüntüler kısmında Polis memurlarının sıkıştırıldığı anda taşlanma, taşların büyüklüğünü gösteren, yere düşen Polislere saldıran göstericilerin, yerden taş toplayıp 5 kez taş atan maktülün görüntülerinin bulunduğu görülmüştür. Raporun 25. sayfasında 40 nolu şahıs tarafından atılan 39 nolu taşın Polisin karın ile kasık bölgesi arasına isabet ettiği, bu isabet nedeniyle sol kolun karın bölgesine doğru tutulduğu, vücudun kasılma hareketi sergilediği belirtilmiş olup, bu husus eylemin vasıflandırılması konusunda yukarıda yapılan açıklamalarla uyumludur.

Ana klasörün ek 1. klasörü içinde bulunan bilirkişi [S.A. ve A.C.] tarafından hazırlanan 25/06/2013 tarihli raporda daha evvel izlenen görüntü kayıtlarıyla ilgili yapılan açıklamalar doğrultusunda göstericilerin taşlama, polisin beton banklar arasında sıkışan ve taşlanma, gösterici sayısı ve kapladıkları alanı gösteren, olay anına ilişkin açıklamalı fotoğrafların bulunduğu bilirkişi raporunun dosya kapsamı ve izlenen görüntü kayıtlarıyla uyumlu olduğu kanaatine varılmıştır.

Mahkememizce bozma sonrası aldırılan TRT bilirkişilerinin verdiği 19/08/2016 tarihli bilirkişi raporu içeriğinde yapılan açıklamaların dosya kapsamı ve incelenen görüntülerle uyumlu olduğu, olay sırasında ölenin de sanığa taş attığı, ölenin içinde bulunduğu grubun sanığa yönelik taşlı saldırıları ve olay anına ilişkin açıklamaların bulunduğu, sanığa olay sırasında isabet eden taşlarla ilgili isabet yerleri de gösterilerek bu hususların açıklandığı, raporun 10, 11, 12 ve 13 sayfalarında sanığa isabet eden taşlarla ilgili açıklamaların mevcut olduğu, 13. sayfada ölenin attığı taşın sanığın kaskının sağ tarafına çarptığı, 14. sayfasında atış öncesinde sanığa isabet eden taş sayısının 6, atış sırasında isabet eden taş sayısının 2 olduğunun belirtildiği, atış sırasında sanığın fiziki yapısına ilişkin açıklamaların bulunduğu görülmüş, bu nedenle dosya kapsamı, görüntü kayıtları, itibar edilen bilirkişi raporları ile uyumlu olması nazara alınarak bu rapora itibar edilmiştir. Her ne kadar raporun son

sayfasında ateşleme sırasında ateş eden kolun pozisyonunu değiştirecek şekilde 'sağ kola' taş isabet etmediği belirtilmiş ise de, görüntü kayıtlarında 3. atış sırasında sanığın sol kasık bölgesine taş isabet ettiğinin sanığın sol kolunu bu kısma doğru getirdiğini ve sanığın isabet eden bu taş sebebiyle kasılma hareketi gösterdiği, sağ elinin bu sebeple bir an için yere paralel hale geldiği yukarıda izah olunmuş olup, raporda bahsedilen sağ kola taş değmemesi açıklamasının Mahkememizin eylemin vasıflandırılması ve kabulüne aykırı olmadığı anlaşılmıştır.

Ana klasörün ek 3. klasörü içinde bulunan Emniyet Müdürlüğü İl Polis Disiplin Kurulu Başkanlığının 22/10/2014 tarih ... disiplin kararında '... linç edilmek istenildiği sırada bu saldırıları bertaraf etmek için meşru savunma durumuna düşen Polis Memuru [A.Ş.nin] PVSK'nın 16. maddesi gereği doğrudan silah kullanma yetkisi olmasına rağmen yasa dışı eylem yapan göstericilerden kendisini kurtarma maksadıyla silahını sadece havaya ateş etmek suretiyle kullanmasının mevzuatın kendisine verdiği yetkilerden olduğu... Kanunun kendisine verdiği yetkiler çerçevesinde havaya ateş ettiği ancak kendisinden kaynaklanmayan nedenden dolayı silahının pozisyonunun değişerek... yasa dışı eylemlere müdahale ettiği esnada kendisine yönelik saldırıyı bertaraf etmek maksadıyla silahını kullanmasında kusurunun olmadığı... ceza tayinine mahal olmadığına' karar verildiği görülmüştür.

GEZİ OLAYLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME: ... Olay değerlendirilirken meydana geldiği sosyal, psikolojik, sosyolojik ve çevresel faktörler ile sanığın ve ölenin bulunduğu şartlar dikkate alınmalıdır. Mahkememizce de hüküm verilirken bu faktörler yukarıda anlatıldığı şekilde değerlendirilmiştir.

KABUL EDİLEN EYLEMLE İLGİLİ BİREYSELLEŞTİRME: Sanığın eylemi bu şekilde vasıflandırıldıktan sonra olayın gelişimi, 'Gezi Olayları' olarak bilinen olayın büyüklüğü, basit bir gösteri yürüyüşü olmaması, sanığın ve suç tarihinde Kızılay'da görev yapan kolluk görevlilerinin maruz kaldığı saldırının boyutu, şidetin dozu, sanığın içinde bulunduğu hal ve buna mukabil sanığın taksire dayalı kusurunun derecesi takdir edilerek takdiren alt sınırdan bireyselleştirme yapılmış, TCK 27/1 maddesinin amir hükmü gereği ve takdiren 1/6 oranında indirim yapılmış, takdiri indirim nedenlerinin bulunması gözetilerek takdiren 1/6 oranında indirim yapılmış, netice olarak belirlenen ceza miktarı sanığa verilen süreli hapis cezasının taksirli suça ilişkin olması, sanığın kişiliği ve ekonomik sosyal durumu, hürriyeti bağlayıcı cezanın ağırlığı, olayın meydana gelme hal ve koşulları, bir engel bulunmaması nazara alınarak takdiren adli para cezasına çevrilmiştir. Burada hesaplanan netice hapis cezasının ertelenmesi veya adli para cezasına çevrilmesi hususunda..., erteleme halinde sonuç cezanın hapis olup kanun gereği infaz edilmiş sayılacağı, bu durumda seçenek yaptırımlara çevirme hükümlerinin ertelemeden daha lehe olduğu kanaatine varılarak adli para cezasına çevirme işlemi uygulanmıştır.

Sanığın taksirli eylemi neticesinde ölüm olayının meydana gelmesi, katılanların ölenin vefatı nedeniyle onun desteğinden yoksun kalmaları, bu anlamda maddi zararlarının bulunması, nitekim katılan tarafın maddi zarar nedeniyle Ankara 9. İdare Mahkemesinin 2014/1665 esas sayılı dosyası ile dava açmaları, bu itibarla CMK 231 maddesinin şartlarının oluşmaması nedeniyle sanık hakkında CMK 231 maddesinin uygulanmamasına karar verilmiştir.

Her ne kadar suçta kullanılması hasebiyle sanığa ait silah ve eklerinin müsaderesi düşünülürse de sanığın eyleminin taksirli suça ilişkin olması,... müsadere edilemeyeceği,

silah ve eklerinin resmi işlemlerin tamamlanması için sanığın bağlı olduğu kuruma gönderilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

...

Her ne kadar katılan vekilleri sanığın tahliyesine karar veren heyetin adli tatil içerisinde toplama bir heyet olduğunu, verilen tahliye kararının korsan bir karar olduğunu, Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisinin gaspedildiğini iddia etmiş iseler de tahliyeye ilişkin duruşma zaptı incelendiğinde heyette mahkumiyet kararını veren Başkan ve üye Hakimin bulunduğu görülmüş, bu itibarla katılan vekillerinin beyanlarına itibar edilmemiştir. Bir Mahkeme her türlü kararında tahliye veya tutukluluğun devamı yönünde karar verebilir. Uygulamada örneğin görevsizlik kararı veren Asliye Ceza Mahkemesi görevsizlik kararı ile tahliye kararı veya tutukluğun devamı yönünden karar verebilmektedir. Yine bir dosyaya geçici bakan bir Hakim'de gerek tahliye ve gerekse tutukluluğun devamı yönünde karar vermektedir. Bu uygulamalara sıkça rastlanmaktadır..."

82. Başvuruculaların kararı temyiz etmesi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 5/12/2017 tarihli kararıyla anılan kararın suçun sübutu yönünden onanmasına fakat ceza miktarı yönünden bozulmasına karar verilmiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2- Toplanan deliller karar yerinde incelenip, sanık [A.Ş.nin], maktul [E.S.ye] yönelik suçunun sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suç niteliği tayin, takdiri indirim sebebinin niteliği takdir kılınmış, savunması inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre verilen hükümde bozma nedeni dışında isabetsizlik görülmemiş olduğundan, sanık müdafilerinin TCK.nun 27/2. maddesinin uygulanması gerektiğine, sair hususlara, katılanlar vekillerinin eksik incelemeye, suç vasfına, sair hususlara yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine,

Ancak;

Oluşa ve dosya kapsamına göre; polis memuru olan sanığın, olay günü kamuoyunda Gezi Parkı Olayları olarak bilinen Kızılay Güvenpark bölgesinde görevlendirildiği, söz konusu olaylar sırasında, göstericiler tarafından birçok kamu malına zarar verildiği, güvenlik güçlerine yönelik taşlı sopalı saldırılarda bulunulduğu, artan saldırılar nedeniyle sanığın bulunduğu bölgede görev yapan güvenlik güçlerine Başbakanlığı korumak için geri çekilme talimatı verilmesi üzerine, Çevik Kuvvet Birliklerinin geri çekilmeye başladıkları, ancak; kendilerine yönelik saldırılar yüzünden düzenli şekilde çekilemedikleri ve bazı çevik kuvvet mensuplarının Güvenpark'ın içinde sıkıştıkları, sanık ve yanındaki bir kaç arkadaşının da bu şekilde geri çekilmek üzere parkı terk ederken bazı göstericilerin saldırısına uğradıkları, sanığın aldığı darbe yüzünden elindeki kalkanı düşürdüğü, kendisinin de yere düştüğü, parktan çıktığı sırada kendisine yöneldiğini düşündüğü bir göstericiye onu uzaklaştırmak için tekme attığı, ardından bu göstericinin arkasındaki, içinde maktulün de bulunduğu bir grup göstericiyle karşı karşıya kaldığı, gösterici grubunun kendisine yönelik yoğun taşlı saldırısını o andaki hal ve koşullara göre saldırıyla orantılı biçimde PVSK.nun 16/6-a maddesi kapsamında havaya ateş etmek suretiyle def etmek istediği, arka arkaya gerçekleşen 3 atıştan, ilk ikisinin havaya, sonuncusunun ise aldığı taş isabetleri yüzünden silah üzerindeki hakimiyetini kaybetmesi sonucu, karşısındaki grubun içinde bulunan maktulün sağ parietotemporal bölgesine isabet ettiği olayda, TCK.nun 27/1 ve 85/1. maddeleri uyarınca aynı Kanunun 3. ve 61. maddesindeki ilkeler doğrultusunda taksire

dayalı kusurunun ağırlığı nedeniyle taksirle ölüme neden olma suçundan, sonuca etkili olacak şekilde teşdiden ceza tayini gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde alt sınırdan ceza belirlenmesi..."

2. 2018/2 Esasına Kayden Görülen Yargılama Süreci

83. Bozma kararı üzerine yargılama Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 2018/2 esasına yeniden kaydedilmiştir. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi; başvuruculların vekilleri, A.Ş.nin müdafileri ve başvurucular Sayfı Sarısülük ile İkrar Sarısülük'ün yüzüne karşı verdiği 21/3/2018 tarihli karar ile aynı gerekçelerle A.Ş.nin meşru savunmada sınırın taksirle aşılması suretiyle öldürme suçundan takdiren alt sınırdan ayrılarak 3 yıl hapis cezasıyla, neticeten 2 yıl 1 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına, şartları oluşmadığından A.Ş. hakkında HAGB'nin uygulanmasına yer olmadığına, hapis cezasının takdiren adli para cezasına çevrilmesiyle neticeten 15.200 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmedilen cezanın türü dikkate alınarak ertelemeye yer olmadığına karar vermiştir.

84. Karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 11/3/2019 tarihli kararıyla onanmıştır. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi 30/5/2019 tarihli ek kararıyla A.Ş.nin tutuklu kaldığı sürelerin hakkında hükmedilen adli para cezası miktarını karşılaması nedeniyle infazının tamamlandığını dikkate alarak A.Ş. hakkındaki yurt dışı çıkış yasağı konulmasına dair adli kontrol kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

85. Başvurucular vekili nihai kararı 13/4/2019 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup başvurucular 13/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

D. Olayla İlgili Bazı İddialara İlişkin Diğer Soruşturma Süreçleri

86. Polis memurlarına güç kullanmaları yönünde talimat veren ve olayı gördüğü hâlde müdahale etmeyen polis memurları ve amirleri hakkında başvuruculların bir kısmının yaptığı suç duyurusuna ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/7/2013 tarihinde, olay gününe ait polis telsiz muhabere kayıtlarına göre A.Ş.ye silahını kullanması yönünde bir talimat verilmediğinin anlaşıldığı, bir saniye süren ateş etmeler sırasında olayın fark edilmediği ve müdahale imkânının bulunmadığı gerekçesiyle meşru savunmada sınırın aşılması suretiyle ölüme neden olma suçuna azmettirme ve görevi kötüye kullanma suçlarından ek kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Başvuruculların karara karşı yaptıkları itiraz Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesince 3/10/2013 tarihinde reddedilmiştir.

87. Başvuruculların bir kısmının o tarihte görev yapan başbakan ve vali hakkında yaptığı suç duyurusuna ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığı 5/11/2013 tarihinde, halkı kin ve düşmanlığa tahrik, görevi kötüye kullanma, hakaret gibi suçlardan kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir.

88. Yine olayda A.Ş.nin aldığı yaralara dair sahte rapor düzenlendiği ve bu raporun kullanıldığı iddiasıyla başvuruculların A.Ş. ve doktorlar hakkında yaptığı 17/3/2014 tarihli suç duyurusuna ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Başvuruculların karara karşı yaptıkları itiraz Ankara Batı 3. Ağır Ceza Mahkemesince 4/6/2014 tarihinde reddedilmiştir.

E. Olaya İlişkin Tam Yargı Davası Süreci

89. Başvurucular yakınlarının ölüm olayına ilişkin olarak aynı iddialarla 9/9/2014 tarihinde Ankara 9. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde İçişleri Bakanlığı aleyhine tam yargı davası açmıştır. Başvurucular Sayfi Sarısülük için 75.000 TL manevi, 1.000 TL maddi

tazminat, Cem, Mustafa, İkrar Sarısülük ve Fikrinaz Tümen için her birine 40.000 TL manevi tazminat, başvurucu sıfatı bulunmayan müteveffanın babası Muzaffer Sarısülük için ise 75.000 TL manevi, 1.000 TL maddi tazminat olmak üzere toplam 312.000 TL tazminat ödenmesi talep edilmiştir.

90. İdare Mahkemesi 14/12/2018 tarihli kararla manevi tazminat isteminin kısmen kabulüne, maddi tazminat isteminin reddine karar vererek anne Sayfi Sarısülük ve baba Muzaffer Sarısülük'ün her biri için 50.000 TL, kardeşler Cem Sarısülük, Mustafa Sarısülük, İkrar Sarısülük ve Fikrinaz Tümen'in her biri için 25.000 TL olmak üzere toplam 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararda maddi tazminat talebinin reddedilmesine dair karşıoy bulunmakta olup karşıoy gerekçesi şöyledir:

"Kamu görevlilerinin üstlendikleri ödevin ve yürüttükleri hizmetin kural ve usul ve gereklerine aykırı olarak yaptıkları eylem ve işledikleri kusurlar idareden ayrılamamaları nedeniyle görevle ilgili olarak işlenen 'görev kusuru' niteliğinde ve idarenin hizmet kusuru içerisinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kamu görevlisi olan olan polis memurununkamu hizmetini icra ederken kastı olmasa bile taksiri il ölüme sebep olmasıyla idarenin hizmet kusuruna yol açtığı kuşkusuzdur. Davacılar yakınının ölümü ile meydana gelen zararın polis memurunun taksirli eylemi ile kamu hizmetinin yürütülmesi ve görevin ifası sırasında oluştuğu dolayısı ile idari eylem ile zarar arasında nedensellik bağı bulunduğu açıktır.

Ölenin kanuna aykırı olarak izinsiz bir şekilde düzenlenen, demokratik gösteri sınırlarını aşan, yasa dışı örgütlerin boy gösterdiği ve şiddet olaylarının yer aldığı eylem ve gösteriye bilerek ve isteyerek aktif bir biçimde katılmış olması nedeniyle takdiren belirlenecek kusuru oranında indirim yapılmak sureti ile maddi tazminata hükmedilmesi gerekirken aksi yöndeki maddi tazminat isteminin tümden reddi yönündeki çoğunluk kararına katılmıyorum."

91. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dava dosyasının incelenmesinden, davacılar yakını [E.S.nin] 01.06.2013 tarihinde Kızılay'da gerçekleştirilen ve 'Gezi Parkı Eylemleri' olarak adlandırılan eylemler sırasında Ankara Emniyet Müdürlüğü emrinde görevli polisler tarafından göstericilere müdahale edildiği esnada, geri çekilen ve göstericiler tarafından darp edilen polis memurlarından A.Ş. isimli polis memurunun silahından çıkan kurşunun kafasına isabet etmesi neticesinde yaralandığı, 14/06/2013 tarihinde de hayatını kaybetmesi üzerine, emniyet güçlerinin aşırı güç kullandığı iddialarıyla uğradıkları zararın tazmini amacıyla şimdilik annesi Sayfı Sarısülük için 75.000,00TL manevi 1.000,00TL maddi; babası Muzaffer Sarısülük için 75.000,00TL manevi, 1.000,00TL maddi; kardeşleri Cem, Mustafa, İkrar ve Fikrinaz'ın her biri için 40.000,00TL manevi tazminatın olay tarihi olan 01/06/2013 tarihinden itibaren işleyecek faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda, Mahkememizin 16/11/2016 tarihli ara kararı ile polis memuru A.Ş. hakkında yapılan ceza yargılaması sonucunda verilen kararın Yargıtay tarafından bozulması üzerine dosyanın nakil kararı ile gönderildiği ve yeniden yargılamasının yapıldığı Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi 2015/307 E. Sayılı dosyasında verilen kararın kesinleşip kesinleşmediği sorularak, kararın ve dosya kapsamında yer alan bilirkişi raporunun gönderilmesinin istenilmesine karar verildiği, bu karar üzerine gönderilen bilgi, belge ve kamera kayıtlarının

incelenmesi neticesinde; polis memuru A.Ş.'nin yapılan yargılamasında öldürme kastı ve olası kast hali olmaksızın meşru müdafaa şartları içinde iken sınırını taksir derecesinde kusuru ile aştığı gerekçesi ile neticede 10.100,00 TL Adli Para Cezası ilecezalandırılmasına karar verildiği, 'Gezi Parkı Eylemleri' olarak adlandırılan eylemler sırasında çeşitli sivil toplum örgütleri ve marjinal gurupların organize olmak suretiyle Kızılay bölgesinde ana arterlerin araç ve yaya trafiğine kapatılması ve çevrede bulunan kamu ve özel mallara zarar verilmek suretiyle kamu düzenin bozulması üzerine güvenlik güçlerinin tazyikli su ve gaz sıkmak suretiyle gruplara müdahale ettiği, söz konusu olayların yukarıda aktarılan ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile güvence altına alınan Toplantı ve Gösteri Özgürlüğünü aşar nitelikte olduğu, zira bahse konu eylemin kamu düzenini bozucu, suç işlenmesine zemin hazırlayıcı ve başkalarının hak ve özgürlüklerini ihlal edici boyutta olması nedeniyle Kanunlarda yer verilen düzenlemelere aykırı bir şekilde meydana geldiği, bu durumun toplanma hakkının sınırlandırılması kapsamında kaldığı ve bilirkişi raporuna esas alınan kamera kayıtlarında güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen müdahalenin meşru bir amaç olan asayiş, güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda; protesto eyleminin yukarıda belirtilen gelişimi dikkate alındığında, kolluk görevlilerince kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla eyleme müdahale edilmesi, göstericilerin dağıtılması ve gözaltına alınmasına ilişkin olarak mevzuatta öngörülen zor kullanma yetkisinin kullanımına dair şartların oluştuğu ve 'Gezi Parkı Eylemleri' olarak adlandırılan eylemler sırasında polisler tarafından göstericilere müdahale edildiği esnada polis memurunun silahından çıkan kurşunun eylemciler içerisinde bulunan davacılar yakının başına isabet ettiği, yaralanma olayının ve sonrasında da ölüm olayının bu suretle meydana geldiği iddia olunmuşsa da; bilirkişi raporundan ve incelenen görüntülerden ölenin de sanığa taş attığı, taşın sanığın kaskının sağ tarafına çarptığı, yine ölenin yerden taş toplayan fotoğraflarının olduğu, barikatı ateşe verme görüntülerinin ve işyerlerine taş atma görüntülerinin olduğu, ve bahsedilen eyleme aktif olarak katıldığı anlaşılan davacılar yakınının kolluk görevlilerince defalarca yapılan ikazlara rağmen devam eden kamu düzenini bozucu nitelikteki eylemlerin veya eylemcilere karşı mevzuat çerçevesinde güvenlik güçlerince yapılan müdahalenin istenmeyen neticesi olabileceği hususları göz önüne alındığında, uyuşmazlık konusu olayda zararla idarenin eylemi arasında kesin bir nedensellik bağı kurulamadığından idarenin tazminle sorumlu tutulamayacağı, öte yandan, olayda kusursuz sorumlululuk hallerinden birinin de var olmadığı anlaşıldığından davacılardan Sayfı ve Muzaffer Sarısülük'ün maddi tazminat istemleri hukuka uygun bulunmamıştır.

Davacıların manevi tazminat istemine gelince;

Manevi tazminat, patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmekte ise de; tam yargı davalarının niteliği gereği olarak da takdir edilen miktarın aynı zamanda idarenin kusurunun ağırlığını ortaya koyacak bir oranda olması gerekmektedir.

Buna göre, her ne kadar müdahalenin istenmeyen sonucu şeklinde ölüm olayının gerçekleştiği dolayısıyla idareye atfı kabul bir kusur bulunmadığı değerlendirilmiş ise de, olayın oluş şekli, zararın niteliği, yaralanma derecesi(ölüm olayı), dikkate alındığında davacıların olay nedeniyle duyduğu acı, üzüntü ve ruhsal sıkıntılarının kısmen de olsa

dindirilmesi için takdiren, anne ve babanın her biri için 50.000,00 TL, kardeşlerin her biri için 25.000,00TL olmak üzere, toplamda 200.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesi yerinde görülmüştür.

Açıklanan nedenlerle, manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile anne ve babanın her biri için 50.000,00.-TL, kardeşlerin her biri için 25.000,00.-TL olmak üzere toplamda 200.000,00.-TL'nin idareye başvuru tarihi olan 11.07.2014 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davalı idareden alınarak davacılara ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat istemi yönünden ve maddi tazminat istemi yönünden davanın reddine..."

92. Karara karşı hem İçişleri Bakanlığı hem de maddi tazminat taleplerinin reddi bakımından başvurucu Sayfi Sarısülük ile Muzaffer Sarısülük istinaf incelemesi talebinde bulunmuş olup yargılama Bölge İdare Mahkemesi nezdinde incelemededir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

93. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

...

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde,

silah kullanmaya yetkilidir."

94. 2559 sayılı Kanun'un ek 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(Ek: 16/6/1985 - 3233/7 md.) Bu Kanun ve diğer kanun hükümlerine göre gerekli hallerde;

...

Sanık polis, hakkında dava açıldığı takdirde duruşmadan vareste tutulabilir..."

95. 25/4/1938 tarihli ve 3890 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi'nin 17. maddesi şöyledir:

"Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun on altıncı maddesi mucibince polis için silah kullanmak salahiyetinin kabul edildiği hallerde silah kullanılması silah kullanmaktan başka bir çare bulunmadığı hallere munhasırdır. Bu takdirde mümkün olduğu kadar suçlunun öldürülmekten ziyade yaralı olarak yakalanmasına dikkat edilmesi ve kalabalık yerlerde silah kullanmaktan imkan nispetinde sakınılması icap eder."

96. 5237 sayılı Kanun'un "Kast" kenar başlıklı 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

(2) Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır. Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir."

97. 5237 sayılı Kanun'un "Taksir" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir.

(3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

..."

98. 5237 sayılı Kanun'un "Meşru savunma ve zorunluluk hali" kenar başlıklı 25. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez."

99. 5237 sayılı Kanun'un "Sınırın aşılması" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"(1) Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadarı indirilerek hükmolunur.

(2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez."

100. 5237 sayılı Kanun'un "Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar" kenar başlıklı 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama

sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adlî para cezasına,

...

Çevrilebilir.

...

(4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı halinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adlî para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir halinde uygulanmaz.

(5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir."

101. 5237 sayılı Kanun'un "Adli para cezası" kenar başlıklı 52. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Hakim, ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, kişiye adlî para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adlî para cezasının hapse çevrileceği belirtilir."

102. 5237 sayılı Kanun'un "Kasten öldürme" kenar başlıklı 81. maddesi şöyledir:

"Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

103. 5237 sayılı Kanun'un "Taksirle öldürme" kenar başlıklı 85. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

104. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Davanın nakli ve duruşmanın başka yerde yapılması" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"(1) Yetkili hâkim veya mahkeme, hukukî veya fiilî sebeplerle görevini yerine getiremeyecek hâlde bulunursa; yüksek görevli mahkeme, davanın başka yerde bulunan aynı derecede bir mahkemeye nakline karar verir.

(2) Kovuşturmanın görevli ve yetkili olan mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlikeli olursa, davanın naklini Adalet Bakanı Yargıtaydan ister.

(3) (Ek: 24/11/2016-6763/21 md.) Mahkeme, fiili sebepler veya güvenlik gerekçesiyle duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına karar verebilir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

105. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Yaşam hakkı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur...

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

106. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 2. maddesini 1. maddesiyle birlikte yorumlayarak devletin yaşam hakkı kapsamındaki bir olayı etkili soruşturma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 161).

107. AİHM'e göre bu yükümlülük, sadece bir kamu görevlisinin eylemi veya ihmali sonucu meydana gelen ölüm olayları açısından geçerli değildir (Can ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 27446/12, 25/11/2014, § 37). Devletin doğal olmayan her ölüm olayında -öldürmeme ya da yaşamı korumama yükümlülüklerini ihlal etmemiş olsa da- gerçekleşen ölümün sebebini ve varsa sorumlularını ortaya çıkarmaya yönelik etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü vardır. Ayrıca devletin etkili soruşturma yapma şeklindeki usul yükümlülüğü, maddi yükümlülükten ayrı ve bağımsız bir yükümlülük hâline gelmiştir.

108. AİHM 2001 yılında incelediği bir başvuruda verdiği kararda ise devletin yükümlülüğündeki etkili soruşturmanın ilkelerini belirlemiştir (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, B. No: 24746/94, 4/5/2001). Jordan Prensipleri olarak anılan bu ilkeler, AİHM'in tamamen yeni belirlediği ilkeler değildir. Bunlar, yukarıda belirtilen McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık kararından beri önüne gelen davalarda uyguladığı birtakım ilkelerin sistematikleştirilmesinden ibarettir. AİHM'in yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturmaya ilişkin belirlediği ilkeler şöyledir:

- Soruşturma makamlarının yaşam hakkıyla ilgili konulardan haberdar olduğunda kendiliğinden harekete geçmeleri (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 105)

- Soruşturma makamlarının bağımsız olmaları (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 106)

- Soruşturmanın sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek şekilde etkili olması, bu kapsamda olayı aydınlatmaya yarayabilecek bütün delillerin toplanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 107)

- Soruşturmanın makul bir süratle tamamlanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 108)

- Yürütülen soruşturmanın ve sonuçlarının kamu denetimine açık olması, her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Hugh Jordan/Birleşik Krallık, § 109)

109. AİHM, yaşam hakkını korumaya yönelik pozitif yükümlülüğün ulusal hukuk sistemlerinin kanuna aykırı olarak herhangi bir kişiyi öldüren ya da ölümcül şekilde yaralayan kişiler hakkında ceza hukukunu uygulayabilme kapasitesini göstermesi gerektirdiğini kararlarında sıkça dile getirir (Nachova ve diğerleri/Bulgaristan [BD], B. No: 43577/98, 43579/98, 6/7/2005, § 60).

110. Ayrıca AİHM, kamu görevlisinin karıştığı kötü muamele veya öldürme olayları için uygun olan yaptırımları seçmelerinde ulusal mahkemelere saygı gösterdiğini ancak eylemin

vahameti ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlık olduğu durumlarda değerlendirme ve müdahale etme hususunda yetki kullanmasının gerekli olduğunu belirtmektedir (Nikolova ve Velichova/Bulgaristan, B. No: 7888/03, 20/12/2007, § 61).

111. AİHM, belirtilen yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğini incelemek için ulusal mahkemelerin bu kararlara varırken hukuk sisteminin caydırıcı etkisinin korunması ve yaşama hakkı ihlallerinin önlenmesinde oynaması gereken rolün öneminin altının çizilmesi amacıyla Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca davaya gereken önemi gösterip göstermediğini ya da ne dereceye kadar gösterdiğini değerlendirmesi görevinin kendisine ait olduğuna vurgu yapmaktadır (Ali ve Ayşe Duran/Türkiye, B. No: 42942/02, 8/4/2008, § 62).

112. Öte yandan AİHM soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü olmayıp uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olduğunu, bu itibarla bu konuda yaptığı değerlendirmelerin başvuruculara üçüncü kişileri adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği ve tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına hiçbir şekilde gelmediğini de belirtmiştir (Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 96).

113. AİHM'e göre Sözleşme’nin 2. maddesi soruşturma mercilerine, ölenin bir yakınının belirli bir soruşturma tedbirinin alınması için yaptığı her talebi karşılamaları şeklinde bir yükümlülük yüklemez (Ramsahai ve diğerleri/Hollanda [BD], B. No: 52391/99, 15/5/2007, § 348; Velcea ve Mazăre/Romanya, B. No: 64301/01, 1/12/2009, § 113).

114. AİHM, tüm kovuşturmaların mahkûmiyet ve belirli bir cezaya hükmedilmesiyle sonuçlanmasına yönelik mutlak bir yükümlülük bulunmamasına rağmen ulusal mahkemelerin -kamu görevlilerinin ölüme yol açan ihmalkârlıkları sonucu ortaya çıkan suçlar da dâhil olmak üzere- kişilerin hayatlarını tehlikeye sokan suçları cezalandırmamaya hiçbir koşulda olanak vermemesi gerektiğinin altını çizmektedir. AİHM'e göre kamu güveninin sürdürülmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve kanunsuz eylemlere yönelik herhangi bir tolerans ya da ittifak olduğu görünümünün önlenmesi açısından bu durum hayati önem taşımaktadır (Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006).

115. Kamu görevlilerinin güç kullanması sonucu meydana gelen olaylarda yaşam hakkının negatif yükümlülüğünün ihlal edildiğinin ileri sürülmediği, sadece etkili soruşturmaya ilişkin usul yükümlülüğü iddialarının dile getirildiği AİHM'in Armani Da Silva/Birleşik Krallık ([BD], B. No: 5878/08, 30/3/2016) kararında, toplu ulaşım mekanlarında meydana gelen terör saldırıları sonrasında yürütülen bir operasyonda güvenlik görevlilerinin silahlı güç kullanımı sonucu, olaylarla ilgisi bulunmadığı sonradan anlaşılan bir kişinin hayatını kaybetmesine ilişkin olaya dair başvuruda Sözleşme'nin 2. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi yönünün ihlal edildiği ileri sürülmemiş, sadece meşru savunmaya ilişkin iç hukuk hükümlerinin Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği standardın altında kaldığı ve adli makamların kolluk güçlerinin davranışlarını dikkatli bir şekilde incelemeden yürüttükleri soruşturma nedeniyle hesap verilebilirliğin güvence altına alınmamasına yol açtıkları belirtilmiş, bu nedenlerle etkili bir soruşturma yapılmadığı iddia edilmiştir. AİHM bu başvuruda bu iddianın kapsamını özellikle vurgulamış ve sadece yaşam hakkının usul yönünden bir inceleme yapmıştır.

116. AİHM, kolluk güçlerinin yol açtığı ölüm olayı nedeniyle yaşam hakkının usul yönünün ihlali iddialarını incelediği Armani Da Silva/Birleşik Krallık (aynı kararda bkz. § 245) kararında öncelikle olayların dışında olması sebebiyle kendisinin ve başkalarının hayatına karşı algıladığı bir tehlikeyi bertaraf etmek için olayın sıcaklığıyla tepki vermek zorunda

kalan bir görevlinin duruma ilişkin takdiri yerine kendi takdirini koyamayacağını, durumları bahse konu olaylar meydana geldiği zaman meşru müdafaada bulunan kişinin bakış açısından değerlendirmesi gerektiğini, hem kişinin güç kullanımının gerekliliğine dair düşünceye sahip olup olmadığını tespit ederken hem de kullanılan gücün derecesinin gerekliliğini değerlendirirken kendisini ölümcül güç kullanımına başvurmuş olan kişinin yerine koymaya çalıştığını ifade etmiştir.

117. AİHM, adli makamların yaşanan olayın saniyeler içinde meydana gelmiş olduğunu ve kolluk güçlerinin ölenin bir bomba patlatacağından korkmuş oldukları yönündeki ifadelerini destekleyen birtakım bağımsız delillerin mevcut olduğunu dikkate alarak değerlendirme yaptıklarını, dolayısıyla adli makamların kolluk görevlileri tarafından güç kullanılmasının söz konusu koşullar altında haklı gerekçelerinin mevcut olup olmadığını Sözleşme'nin 2. maddesinin şartlarıyla bağdaşır bir biçimde değerlendirmediklerinin söylenemeyeceğini ifade etmiştir (Armani Da Silva/Birleşik Krallık, §§ 253-256). AİHM, soruşturma sonucunda savcılıkça her ne kadar takipsizlik kararı verilmişse de kolluk görevlilerinin yanlışlıkla başvurucunun yakınının ölümüne yol açtığının yetkililerce kabul edilmesi, aile ile hemen bağlantı kurularak mali ihtiyaçlarının karşılanması, bağımsız hukuki yardım alabilmeleri konusunda gerekli maddi yardımın kendilerine sağlanması, olayda sorumluluğu görülen kolluk görevlileri ile görevlilerin bağlı bulundukları kurumun kurumsal sorumluluğun tespiti için gerekli incelemelerin yapılmış olması, ailenin hukuk mahkemesinde açtığı tazminat davası üzerine yetkililerin aile ile bağlantı kurarak üzerinde uzlaşılan tutarı kendilerine ödemiş olmalarını birlikte dikkate alarak olayda yaşam hakkının usul yönünün ihlal edilmediğini değerlendirmiştir (aynı kararda bkz. § 283).

118. Toplumsal olaylara müdahale sırasında yoğun saldırı altında kalan üç kolluk görevlisinin içinde bulunduğu bir kolluk aracının yola kurulan barikat nedeniyle sıkışarak saldırgan göstericiler arasında kalması ile taşlı sopalı saldırı altındayken araç içinde bulunan bir kolluk görevlisinin iki el ateş etmesi sonrası bir göstericinin hayatını kaybetmesine ilişkinGiuliani ve Gaggio/İtalya ([BD], B. No: 23458/02, 24/3/2011) başvuruda AİHM, kolluk görevlilerinin meşru müdafaa kapsamında silah kullanmasına ilişkin olarak yaptığı değerlendirme sonucunda yaşam hakkının maddi ve usul yönlerinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Olayda savcılık, göstericilerin yoğun saldırısına maruz kalan araç içindeki kolluk görevlisinin aracın çevresinin göstericiler tarafından sarılması ve araç içindekilere göstericilerin yoğun biçimde düşmanca fiziksel saldırıda bulunması nedeniyle yaşamının tehlikede olduğunu düşünmesinin haklı görülebileceğini ifade ettikten sonra kolluk görevlisinden saldırıyı durdurma kapasitesi olan tabancısını kullanmaktan kaçınmasının ve fiziksel bütünlüğünü tehlikeye sokması muhtemel olan bir saldırıya boyun eğmesinin beklenemeyeceğini belirterek görevli hakkında kovuşturmasızlık kararı vermiştir (aynı kararda bkz. § 75).

119. AİHM, olayın bir kolluk görevlisinin güç kullanırken video görüntüsü ve fotoğraflarının çekilebildiği ender olaylardan olması nedeniyle bu görüntülere önem atfettiğini, ayrıca saldırı nedeniyle güç kullanmak zorunda kalan saldırının muhatapları açısından güç kullanımına dair eylemleri değerlendirmesi gerektiğini öncelikle ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 186, 188). AİHM'e göre olay yerinden ayrılmaya çalışan ve göstericilere bir tehdit oluşturmayan kolluk güçlerinin aracına açık şekilde yasa dışı ve şiddetli bir saldırı olmuştur, araç göstericiler tarafından kısmen kuşatılmış, sallanmış, araca taşlar ve diğer sert nesneler atılmış olup bu durumda kolluk görevlilerinin linç edilmeleri ihtimali ortaya çıkmıştır (aynı kararda bkz. §§ 186, 188). Güç kullanan kolluk görevlisi silahını ateşlemeden önce bir

göstericinin yangın söndürme tüpünü araçtakilere fırlatması tehlikesi mevcuttur ve sanık kolluk görevlisi silahını ateşlemeden önce göstericilere silahını göstererek dağılmalarını söylemiştir (aynı kararda bkz. § 189). AİHM'e göre bu durum, güç kullanan kolluk görevlisinin yaşamının tehlikede olduğuna dair samimi inancı sonucu ateş etmek gibi potansiyel ölümcül bir savunmaya başvurmasını haklılaştırmıştır (aynı kararda bkz. § 191). AİHM, yakın bir tehlike ile karşı karşıya kalan kolluk görevlisinin aracın yedek lastiği ile tavanı arasındaki dar boşluktan ateş edebilecekken riskli bir boşluktan ateş ederek saldırganlardan birinin ölümüne neden olmasını başlı başına savunmayı orantısız hâle getirmeyeceğini ifade ederek yaşam hakkının maddi yönünün ihlal edilmediğine karar vermiştir (aynı kararda bkz. § 193).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

120. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

121. Başvurucular; polis memurunun kimliğinin uzun süre soruşturma makamına bildirilmemesi, olaydan on yedi gün sonra silahının teslim edilmesi, sanığın gözaltına alınmaması ve yirmi üç gün sonra tutuklamaya sevk edilebilmesi suretiyle sanığın korunması, siyasetçilerin soruşturmayı etkileyecek tarzda açıklamalarda bulunması, MOBESE kameralarını kontrol eden güvenlik güçlerinin delilleri karartması, soruşturma sırasında bağımsız olmayan İl Jandarma Komutanlığı görevlilerinin bilirkişi atanarak bu kişilerle birlikte keşif yapılması ve rapor temin edilmesi, sanığın sorgusuna katılımının engellenerek ve sanığa eksik soru sorularak sanığın serbest bırakılmasına karar verilmesi, mahkeme üzerindeki baskı nedeniyle adli tatil sırasında nöbetçi bir heyet ile davanın nakli talebinde bulunulması, davanın nakli kararı sonrasında yetkisiz hâle gelmiş mahkeme tarafından taraflara bildirilmeden ve incelenme tarihinden önce duruşma açılarak polis memuru sanığın tahliyesine kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

122. Başvurucular adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin olarak ayrıca duruşmada sanığın peruk, sahte bıyık takması gibi nedenlerle usulüne uygun kimlik tespitinin yapılamadığını, sanığın SEGBİS aracılığıyla savunmasının alındığını, bağımsız ve tarafsız bir kurum olmayan TRT'den bilirkişi raporu alındığını, polis memurunun silahını ateşlediği sıradaki konumunun ve hareketlerinin gözardı edilerek sanığı kollama amacıyla taraflı ve eksik inceleme sonucu hazırlanan bilirkişi raporlarına, ismi gizli tutulan iki polis memurunun hazırladığı Görüntü İnceleme Tutanağı'na, sanık hakkında düzenlenen gerçek dışı sağlık raporlarına dayanılarak suç vasfının tayin edildiğini ve mahkûmiyet kararı verildiğini iddia etmiştir. Başvurucular başvuru formuna ek olarak sundukları açıklamada aynı gerekçelerle adil yargılanma hakkının yanı sıra yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğünün de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

123. Bakanlık; başvurucuların davanın nakline ve bu kararla birlikte A.Ş.nin tahliyesine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair 2015/16451 numaralı başvuruya ilişkin görüşünde, başvuruya konu yargılamanın başvurunun yapıldığı tarihte derdest olduğuna değinerek Anayasa Mahkemesinin Şehap Korkmaz (B. No: 2013/8975, 23/7/2014) başvurusunda yargılamanın derdest olması nedeniyle yargılamanın nakli sebebiyle yargılamaya etkili katılım sağlanamadığı iddiasının bu aşamada değerlendirilmesinin mümkün olmadığına dair tespitinin somut başvuru açısından da

dikkate alınmasının uygun olacağını belirtmiştir.

124. Bakanlık söz konusu görüşünün devamında davanın nakline karar verilmesi hâlinde gerçekte yetkili olan mahkemenin davanın esasına ilişkin olanlar dışındaki işlemleri tamamlayarak esası hakkında karar vermek için dosyayı belirlenen mahkemeye göndermesi gerektiğine, Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin de davanın nakli kararından sonra davanın esasına etkili bir işlem yapmadığına ve davanın nakli sebebiyle meydana gelebilecek gecikme nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesine sebebiyet vermemek adına kanunun kendisine verdiği yetkiyle resen tutukluluk değerlendirmesi yaptığına, neticede 14 aya yakın süredir tutuklu olan sanığın tahliyesine karar verdiğine, bu karara karşı başvuruculaların itiraz etme imkânı olduğuna, nitekim başvuruculaların itirazının bir başka mahkeme tarafından esastan incelenerek reddedildiğine işaret etmiştir.

125. Bakanlık, başvuruculaların sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi sonrasında adil yargılanma hakkının ve yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiasına dair 2019/15572 numaralı başvuruya ilişkin görüşünde ise öncelikle başvuruculaların açtığı tam yargı davası neticesinde Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin sanığın taksir düzeyinde kusurlu olduğu tespitine istinaden başvurucular lehine toplam 200.000 TL tazminat ödenmesine karar verdiğini, kararın istinaf incelemesinde olduğunu belirterek verilen mahkûmiyet kararının yanı sıra tazminata da hükmedildiği hususunun başvuruculaların mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığı bakımından değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

126. Bakanlık; yaşam hakkının maddi yönü bakımından görüşünde, yasa dışı gösteri sırasında göstericilerin polis memurlarına sert cisimlerle saldırdığını, geri çekilme sırasında çok sayıda polis memurunun yaralandığını, bazısının kalkanlarının zapt edildiğini, bu esnada kendisine saldıran bir göstericiden kurtulmaya çalışırken başvuruculaların yakınının da aralarında bulunduğu bir grup gösterici tarafından yakın mesafeden A.Ş.ye taş atıldığını, göstericilerden kurtulmak amacıyla havaya iki el ateş eden A.Ş.ye isabet eden taşlar nedeniyle elinin yere paralel hâle gelmesi sonucu üçüncü kurşunun başvuruculaların yakınına isabet ettiğini belirtmiştir. Bakanlık; polis memurunun kendisine isabet eden taş sonucu elinin doğrultusunu değiştirmesiyle ölüme neden olan üçüncü kurşunu ateşlediği, herhangi bir hedef gözetmediği, kendisine yönelik saldırıyı defetmek maksadıyla havaya ateş ettiği sırada kendisine isabet eden taşın etkisiyle tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu başvuruculaların yakınlarının hayatını kaybetmesine sebebiyet verdiği kanaatini ifade etmiştir.

127. Bakanlık yaşam hakkının usul yönü bakımından yaptığı değerlendirmede resen başlatılan soruşturmada otopsi işlemiyle ölüm sebebinin tespit edildiğini, olay yerinde keşif ve gerekli incelemelerin yapıldığını, polis memurunun silahı üzerinde kriminal incelemenin yaptırıldığını, olay yeri çevresindeki kamera kayıtları, televizyon kuruluşlarındaki görüntüler, internette yer alan görüntüler ile RTÜK'te (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) mevcut olan görüntülerin temin edilerek bu görüntüler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırıldığını, olay yerinde görevli olan diğer polis memurları, olay günü özel televizyon kuruluşları adına olay yerinde görev yapan basın görevlileri ile başvurucular vekillerinin bildirdiği çok sayıda kişinin tanık olarak dinlendiğini belirtmiştir.

128. Ayrıca görüşte belirtildiğine göre başvurucular, her aşamada soruşturma ve kovuşturma makamlarına şikâyetlerini sunabilmiş; avukatları aracılığıyla sundukları talepleri doğrultusunda araştırmalar yapılmış, her türlü işleme karşı kendilerine itiraz ve

temyiz imkânı sağlanmış, meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmelerine olanak verilmiştir. Soruşturma işlemleri Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yürütülmüş; olay yeri incelemesi ve görüntü kayıtları üzerindeki incelemeler, sanık polis memurunun bağlı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü ile hiyerarşik bağı olmayan Jandarma Genel Komutanlığı ve TRT görevlileri aracılığıyla yapılmış; soruşturmanın bağımsızlığı kriterine riayet edilmiştir. Olaya ilişkin soruşturma yaklaşık bir buçuk ay gibi kısa bir sürede tamamlanmış; benzer şekilde yargılama da dinlenen tanık sayısının çokluğu, olayın karmaşık niteliği, tarafların bir kısım talebinin yerine getirilmesi, davanın güvenlik nedeniyle başka bir ile nakli gibi yargılama süresine etki edebilecek hususların varlığına rağmen makul bir özen ve süratle tamamlanmıştır.

129. Bakanlığa göre Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi olayın hangi şartlar altında meydan geldiğini, sanık polis memurunun silahını ateşlemesine yol açan unsurları, başvuruculaların yakının da aralarında olduğu grubun sanık polis memuruna yönelik saldırılarını dikkate alarak olayın taksirli eylem neticesinde meydana geldiği sonucuna ulaşmış ve meşru müdafaada sınırın kasıt olmaksızın aşılması suretiyle taksirle ölüme sebebiyet verme suçundan sanık polis memurunu adli para cezası ile cezalandırmıştır. Verilen cezanın meydana gelen netice ile orantılı olduğunu da ifade eden Bakanlık olaya ilişkin olarak etkili bir soruşturma ve yargılama yürütüldüğünü değerlendirmiştir.

130. Başvurucular, Bakanlık görüşlerine karşı beyanlarında başvuru formlarındaki iddialarını yinelemiş; ayrıca açtıkları tam yargı davasında tazminat taleplerinin kısmen reddedilmesi nedeniyle mağdur sıfatlarının ortadan kalkmadığını, fail polis memurunun olay anında meşru savunma hâlinde olmadığını, silahını öfkeyle çekip diğer polislerin arasından çıkarak göstericilere doğru -kendi tercihi ile yakınlaşması nedeniyle- silah kullanması için gerekli koşulların oluşmadığını da dile getirmiştir.

B. Değerlendirme

131. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir.

...

(...) meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması (...)13 veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

132. Anayasa'nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

1. Şikâyetlerin Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

133. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının özü yakınlarının öldürülmesine dair etkili bir soruşturma yürütülmemesidir. Bu nedenle başvuruculaların adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

134. Başvuru formlarının incelenmesi neticesinde başvuruculaların, yakınlarının güç kullanımı sonucu öldüğüne yani yaşam hakkının negatif yükümlülüğünün ihlal edildiğine dair iddiada bulunmadıkları görülmüştür. Başvurucular başvuru formunda polis memurunun eyleminden ve genel itibarıyla Gezi Parkı protestoları ile polis cinayetlerinin cezasız bırakılması politikasından bahsetmişseler de bu hususlara olay hakkında adil bir yargılama yapılmadığı, bilirkişilerin taraflı rapor hazırladıkları, dolayısıyla etkili bir soruşturma yürütülmediği iddialarını desteklemek amacıyla değindikleri açıktır. Nitekim başvurucular başvuru formunda adil yargılanma hakkının ve yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiği iddiasında bulunmuştur. Bu nedenle başvuruculaların yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiaları, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmiştir (AİHM'in benzer inceleme yöntemi için bkz. § 115).

135. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında, başvuru formundaki iddialarına ek olarak polis memurunun orantısız güç kullanımı neticesinde yakınlarının hayatını kaybettiğine dair yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiğine yönelik beyanlarda bulunmuştur. Ne var ki başvuruya konu edilen soruşturma kapsamında verilen nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz günlük başvuru süresi içinde dile getirilmeyen iddiaların Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün değildir. Aksinin kabulü, bir kez bireysel başvuru yapıldıktan sonra başvuru sonlandırılıncaya kadar başvuru dosyasına gelen her türlü ihlal iddiasının incelenmesini gerekli kılar ki bu, bireysel başvuru için öngörülen otuz gün kuralını anlamsız hâle getirir (Ümüt Demir, B. No: 2012/1000, 18/9/2014, § 31). Bu sebeple başvuruculaların başvuru formunda dile getirmeyip de Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında ortaya attıkları yaşam hakkının maddi boyutuna ilişkin olarak değerlendirilebilecek iddialar hakkında herhangi bir inceleme yapılmayacaktır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

136. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda başvurucular, müteveffanın annesi ve kardeşleridir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

137. Başvuruculaların yaşam hakkının negatif yükümlüğünün ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerinin olmadığı, ayrıca her ne kadar yürütülen soruşturma neticesinde verilen bir mahkûmiyet kararını müteakip başvurucularca açılan tam yargı davası neticesinde başvurucular lehine bir miktar tazminata hükmedilmiş olsa da söz konusu kararın kanun yolu incelemesinin tamamlanmamış olduğu da gözetildiğinde başvuruculaların mağdur sıfatının devam edip etmediği noktasında bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

138. Bu itibarla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının usul

boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

139. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

140. Yaşam hakkı kapsamındaki devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bir devlet görevlisi ya da üçüncü kişi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddianın bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir (Tahir Canan, § 25). Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, bu hak ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

141. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen veya diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54). Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer yandan burada yer verilen değerlendirmeler, hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

142. Temel anlayış bu yönde olmakla birlikte derece mahkemelerinin yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemlerin ve maddi ve manevi varlığa yönelik ağır saldırıların cezasız kalmalarına imkân vermemeleri de gerekmektedir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 32).

143. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için;

- Soruşturma makamlarının haberdar olur olmaz resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57). Soruşturmada ölüm olayının nedeninin veya sorumlu kişilerin belirlenmesi imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir.

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri gerekir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58).

- Soruşturmada görevli olan kişilerin olayların içinde olan veya olması muhtemel olan kişilerden bağımsız olması gerekir. Bu durum sadece hiyerarşik veya kurumsal bir bağlantı bulunmamasını değil aynı zamanda somut bir bağımsızlığı da gerektirmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 96). Cumhuriyet savcısının emrinde adli kolluk olarak görev alan kişilerin sırf kamu görevlileri olmaları nedeniyle soruşturmanın bağımsız

ve tarafsız yürütülmesi ilkesinin zedelendiği kural olarak kabul edilmez. Aksi yöndeki iddianın somut olgularla desteklenmesi gerekmektedir (Cemil Danışman, § 103; Ahmet Kortak ve diğerleri, B. No: 2016/14603, 10/12/2019, § 115).

- Soruşturma makamlarınca olayın sebebinin objektif analizinin yapılması ve soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekir (Cemil Danışman, § 99).

144. Ayrıca soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerekmektedir (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013 § 30). Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yapılıp yapılmadığına ilişkin tespit; başvuruya konu olayın kendi koşullarına, soruşturmadaki şüpheli sayısına, suçlamaların niteliğine, olayın karmaşıklık derecesine, soruşturmanın ilerlemesine engel olan unsurlar ya da güçlüklerin bulunup bulunmadığına göre farklılık gösterebilecektir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 91).

145. Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerekliliğinde önemli olan husus soruşturmalarda başvurucuların soruşturmanın süratle ve özenle sonuçlandırılmasındaki menfaatlerinin niteliği dikkate alındığında başlı başına, özelde ise başvurucuların ve genel olarak da toplumdaki diğer bireylerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından yeterli sürat ve özenin gösterilip gösterilmediğinin ortaya konulmasıdır (Fahriye Erkek ve diğerleri, § 92).

146. İfade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine doğrudan geçecek şekilde, gerçekleşen olaylardaki delillerin değerlendirmesini kendisinin yapması söz konusu olamaz; bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir (Cemil Danışman, § 58) fakat Anayasa Mahkemesinin başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve başvurucuların yakınlarının ölümünün tüm yönlerinin aydınlatılması noktasında soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından atılması gereken adımları nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesi gerekebilmektedir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68).

147. Etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında başvuru konusu olaylar açısından yer verilen somut tespitlerin hiçbir şekilde Anayasa Mahkemesince kişilerin masumiyetine veya suçluluğuna ilişkin bir yorum yapıldığı şeklinde değerlendirilmemesi gerektiğinin altı çizilmelidir (Rıfat Bakır ve diğerleri, § 143).

148. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri gözönünde bulundurularak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Fahriye Erkek ve diğerleri, § 68).

149. Etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında yetkililer, diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdır (Doğan Demirhan, B. No: 2013/3908, 6/1/2016, § 68).

150. Bu noktada ifade edilmelidir ki Anayasa Mahkemesinin görevi, herhangi bir soruşturma ya da davada bilirkişi raporu veya uzman mütalaasının gerekli olup olmadığına karar

vermek değildir. Bilirkişi raporu ve benzeri delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususları soruşturma makamlarının yetkisi dâhilindedir (Ahmet Gökhan Rahtuvan, B. No: 2014/4991, 20/6/2014, §§ 59, 60).

151. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin mevcut bilgilerden hareketle birtakım tahminlere yer vererek bilirkişilerin vardıkları sonuçların veya sahip oldukları bilimsel bakış açılarının doğru olup olmadığını irdeleme görevinin de bulunmadığı belirtilmelidir (Esma Çelebi, B. No: 2014/17591, 19/4/2017, § 147).

152. Yukarıda belirtildiği üzere (bkz. § 143) etkili soruşturmanın unsurlarından biri de ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleridir. Davanın bulunduğu yerden başka bir yere nakledilmesiyargılamaya etkili katılımı etkileme potansiyeline sahiptir. Böyle bir durumda, yargılamaya etkili katılım sağlanıp sağlanmadığı yargılamanın tümü gözetilerek tespit edilmelidir.

153. Bu bağlamda yaşam hakkı kapsamındaki bir davanın görevli ve yetkili mahkemenin bulunduğu yerde görülmesinin -söz konusu bölgede meydana gelebilecek toplumsal olaylar ya da başka benzeri faktörler dikkate alınarak- kamu güvenliği için tehlikeli olduğu sonucuna varılabilmesi ve bu gerekçe ile başka bir yere nakledilmesine karar verilebilmesi mümkündür. Bu durumda dikkat edilmesi gereken husus, yaşam hakkı kapsamında yürütülen davaların nakledilmesi ile etkili soruşturmanın temel amacının tehlikeye düşürülmesine, söz konusu hak kapsamında yer alan ilke ve esaslara aykırı olan neticelerin doğmasına sebep olunmaması gerektiğidir (Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, §§ 174, 175).

154. Diğer taraftan soruşturmaya katılımın etkililiğinin seviyesi soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişebilir. Ancak her hâlükârda meşru menfaatlerini korumak için sanığın savunmasının alındığı, görgü tanıklarının dinlendiği, bilirkişi raporlarının tartışıldığı, olaya ilişkin şikâyetlerinin dile getirildiği ve diğer delillerin ileri sürülerek tartışmasının yapıldığı duruşmalara katılmak isteyen mağdurlara bu imkân tanınmalıdır. Aksinin kabulü, katılımın sadece teorik olarak kabul edilmesi ve pratikte sağlanmaması hakkın özünün zedelenmesi anlamına gelebilecektir (Seyfullah Turan ve diğerleri, § 187).

155. Son olarak belirtilmelidir ki Anayasa Mahkemesi kural olarak başvuruculaın yakınının öldüğü gün resen ceza soruşturmasının açıldığı, titiz ve hızlı bir çalışma sonucunda elde edilen deliller ışığında soruşturma ve ilk derece yargılama makamlarının olayların seyrini aydınlatmak istediğinden kuşku duyulmadığı, yürütülen soruşturmaların ölüm sebeplerini kesin olarak saptamaya ve sorumlu kişilerin cezalandırılmasına imkân verdiği kanısına varılan durumlarda, yürütülen soruşturmaların -soruşturmaların ve davaların derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir eksikliğin bulunmaması koşuluyla- ve alınan kararların yetersiz veya çelişkili olduğunun ileri sürülemeyeceğini kabul etmektedir (Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 95).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

156. Somut başvurunun adli makamların olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi gerekliliği bakımından incelemesi neticesinde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından derhâl ve resen soruşturma başlatıldığı anlaşılmıştır. Bu noktada Cumhuriyet Başsavcılığının resen ve derhâl harekete geçmesinin soruşturmanın etkililiği adına önemli olmakla birlikte bunun tek başına yeterli olmadığının,

kamu görevlilerinin silahlı güç kullandığı olaylarda bir soruşturmanın etkililiğinden söz edilebilmesi için bu soruşturmanın yasa dışı silah kullanılması sonucunda ölümlerin gerçekleşmesinin önlenmesini güvence altına alacak nitelikte kapsamlı, dikkatli ve tarafsız şekilde yürütülmesinin, ayrıca olayın sebebinin aydınlatılması ve sorumluların tespiti bakımından gerekli işlemlerde bir eksiklik bulunmamasının zorunlu olduğu tekrar hatırlatılmalıdır (Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 107).

157. Başvurucu Mustafa Sarısülük'ün katılımıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca ölü muayene işlemi yapılmış (bkz. § 17), devamında da başvuruculaların talebi üzerine adli tıp uzmanı bir doktorun da gözlemci olarak katılımıyla kamera kaydı eşliğinde otopsi işlemi gerçekleştirilmiştir (bkz. §§ 18, 19). Otopsi işlemi sonucunda ölüm nedeni açıklığa kavuşturulmuştur.

158. Ölümün ateşli silahla vurulma sonucu gerçekleştiğinin netleşmesi üzerine şüpheli polis memuruna ait silah İl Emniyet Müdürlüğü tarafından adli makamlara iletilmiştir. Sonrasında müteveffanın ölümüne neden olan kurşunun bu silahtan atıldığı, eylemi gerçekleştiren polis memurunun mensubu olduğu teşkilatla hiyerarşik bir bağı bulunmayan ATK tarafından gerçekleştirilen balistik inceleme sonucunda tespit edilmiştir (bkz. § 20).

159. İl Emniyet Müdürlüğü şüpheli polis memurunun kimlik bilgisini adli makamlara iletmiştir. Bu noktada Cumhuriyet Başsavcılığı 6/6/2013 tarihinde İl Emniyet Müdürlüğünden polis memurunun kimlik bilgisi ve silahını istediği (bkz. § 21), İl Emniyet Müdürlüğünün 11-12 günlük bir süre içinde her iki bilgiyi de netleştirerek adli makamlara ilettiği (bkz. §§ 24, 25), böylelikle herhangi bir delil kaybına sebebiyet verilmediği gözetildiğinde söz konusu bilgi iletme süresi bakımından makul sayılamayacak bir gecikme yaşandığı değerlendirilmemiştir. Ayrıca İl Emniyet Müdürlüğü olaya dair temin ettiği tüm kamera görüntülerini Cumhuriyet Başsavcılığına iletmiştir (bkz. § 25).

160. Yine bizzat Cumhuriyet savcısı, olaydan altı gün sonra bilirkişi eşliğinde olay yeri incelemesi yapmıştır (bkz. § 15). Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay yerinde bulunan tüm özel binalardaki ve kamu binalarındaki güvenlik kameralarından, MOBESE kameralarından, haber ajanslarından ve RTÜK'ten olay anına dair tespit edilebilen tüm görüntüler temin edilmiştir (bkz. §§ 22, 26). Bu görüntüler, soruşturma aşamasında Adalet Komisyonu listesinden seçilen yazılım donanım ve görüntü inceleme uzmanlarınca incelenerek bilirkişi raporu düzenlenmiştir (bkz. § 35).

161. Cumhuriyet Başsavcılığı olayın gerçekleşme şartlarını netleştirmek için hem resen tespit ettiği hem de başvuruculaların dinlenilmesini talep ettiği vatandaş, polis memuru, haber ajansı görevlileri gibi birçok tanığın beyanına başvurmuştur (bkz. §§ 16, 29, 36).

162. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olayın gerçekleşmesinden yirmi dört gün sonra (bkz. § 31) ve olayın gerçekleşme şartlarının genel hatları itibarıyla belirlenmesinde makul sayılacak bir süre içinde A.Ş., ifadesi alındıktan sonra tutuklanması talebiyle sulh ceza mahkemesine sevk edilmiştir. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından gerekli görülmesi üzerine olayın gerçekleşme şartlarına dair ve olayda tutuklama nedeninin oluşup oluşmadığının tespitine yönelik olarak -ek soru da sorulmak suretiyle- şüphelinin sorgusunun yapıldığı görülmüştür (bkz. § 31). Neticede Sulh Ceza Mahkemesi tarafından şüpheli hakkında adli kontrol kararı verilmesi takdir edilmiştir.

163. Tüm bu veriler doğrultusunda, yürütülen soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığının olayın gerçekleşme şartlarının aydınlatılması ve sorumluların tespiti amacıyla delilleri

toplama konusundaki isteğinden şüphe duyulmasını gerektirecek bir eksiklik tespit edilmediği belirtilmelidir.

164. Yargılama aşamalarında da yargılama makamları, hem bilişim suçları uzmanından hem de Yargıtayın bozma kararı gereğince TRT'deki görüntü inceleme konusunda uzman görevlilerden olay anına ait netleştirilmiş görüntülere dair bilirkişi raporları temin etmiştir (bkz. §§ 41, 79). Sanık A.Ş.nin yargılama sırasında hem SEGBİS aracılığıyla hem de başvuruculara talebi doğrultusunda huzurda ayrıntılı savunmaları alınmıştır (bkz. §§ 48, 57, 59).

165. Hem soruşturma makamınca temin edilen hem de başvuruculara sunduğu olay anına ilişkin görüntü kayıtları bizzat Mahkeme Heyeti tarafından izlenmiştir (bkz. § 77). Başvurucular ve vekilleri yargılamanın her aşamasında katılan sıfatıyla beyanda bulunabilmiş, temin ettikleri özel bilirkişi raporlarını da yargılama makamının dikkatine sunabilmiştir (bkz. § 39).

166. Sanık polis memurunun kimlik tespitinin yapılamadığına dair iddialar bakımından ise polis memurunun tehdit alması ve birtakım güvenlik endişeleri nedeniyle Ankara Ağır Ceza Mahkemesindeki ilk duruşmaya peruk ve bıyık takarak geldiği, duruşma öncesinde tartışmalar çıkması nedeniyle ilk duruşmanın, dolayısıyla sanığın kimlik tespitinin gerçekleştirilemediği anlaşılmıştır (bkz. § 43). Sonrasında A.Ş.nin Şanlıurfa'dan katıldığı duruşmada kimlik tespiti SEGBİS aracılığıyla yapılmış ve kimlik belgesinin resimli fotokopisi ile çekilen bir fotoğrafının gönderilmesine karar verilmiştir (bkz. § 48). Dolayısıyla yargılama sırasında sanığın gerçek kimliğine yönelik bir tereddüt bulunmamaktadır.

167. Tüm bu bilgiler ışığında yargılama aşamasında da olayın gerçekleşme şartlarının aydınlatılması ve sorumluların tespitiyle cezalandırılması hususunda gerekli tüm adımların atıldığı değerlendirilmiştir.

168. Başvuruculara da birtakım iddiaları olduğu üzere (bkz. § 121) soruşturma ve yargılama süreçlerinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri gerekliliği bakımından da somut olayı incelemek gerekir.

169. "Genel İlkeler" kısmında belirtildiği gibi (bkz. § 143) soruşturmanın etkili yürütülmesindeki unsurlardan biri de ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanmasıdır. Belirtmek gerekir ki katılımın etkililiğinin seviyesi, başvuruya konu soruşturma ve kovuşturmaların kendine özgü koşullarına göre değişmektedir.

170. Soruşturma aşamasında başvurucu Mustafa Sarısülük ölü muayenesinde tanık olarak hazır bulunmuş ve dinlenmiş, otopsi işleminde ise başvuruculara talebi üzerine başvuruculara gözlemcisi sıfatıyla bir adli tıp uzmanı doktor hazır bulunmuş ve kamera kaydı yapılmıştır (bkz. § 19). Yine Cumhuriyet savcısının gerçekleştirdiği olay yeri incelemesinde başvurucu Mustafa Sarısülük ve vekilleri hazır bulunmuş, dinlenmesini talep ettikleri tanıkların Cumhuriyet savcısı tarafından olay yeri incelemesi sırasında beyanları alınmıştır (bkz. §§ 15, 16).

171. Dolayısıyla yukarıda belirtilen hususlarla beraber başvuruculara soruşturmaya aktif bir şekilde katılabildikleri, delilerini, taleplerini ve itirazlarını detaylı şekilde soruşturma makamına sunabildikleri (bkz. §§ 13, 16, 23, 32), iddialarını soruşturma makamı önünde ileri sürebildikleri görüldüğünden başvuruculara soruşturma sürecine meşru menfaatlerini

korumak için gerekli olduğu ölçüde katılabildikleri kanaatine ulaşılmıştır.

172. Başvuruculaların sürece etkili katılım sağlayamadıkları iddiasının temelini oluşturan davanın bir başka ildeki mahkemeye nakledilmesi hususunun incelenmesinde ise somut olayda Ankara Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama sırasında ilk duruşmadan itibaren duruşma salonu içinde ve dışında tartışmaların çıktığı hatta ilk duruşmanın bu nedenle ertelendiği (bkz. § 43), adliye kapılarının kırıldığı, polis araçlarının yakıldığı, duruşma sırasında yaşanan olaylar ve Mahkeme Heyetine yapılan hakaretler nedeniyle Heyetin suç duyurusunda bulunduğu (bkz. § 44), Ankara Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hem 2013/349 esasa hem de 3/9/2014 tarihli mahkûmiyet kararının bozulması sonrasında 2015/307 esasa kayden görülen yargılamalarda duruşma tarihlerinin öncesinde güvenliğin sağlanması amacıyla ilgili güvenlik birimlerine müzekkereler yazıldığı (bkz. §§ 42, 44, 47, 54, 56, 58) hatta bozma sonrası gerçekleştirilecek ilk duruşma için Mahkeme tarafından duruşma öncesinde duruşma salonunda bomba araması yapılmasının dahi talep edildiği (bkz. § 63), sanığın çeşitli tehditlere maruz kaldığı (bkz. §§ 50, 67) anlaşılmaktadır.

173. Nitekim Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin davanın nakli talebine dair görüşünde bildirdiğini teyit eder biçimde Valilik tarafından iletilen görüşte de adliye dışında yasa dışı gösteriler yapıldığı, adliye binasına ve güvenlik güçlerine saldırıda bulunulduğu, sanığın adliyede, ceza infaz kurumundan adliyeye getirilip ceza infaz kurumuna götürülmesi sırasında kargaşa çıkarılmasının, saldırıya uğramasının, kaçırılmaya ve öldürülmeye çalışılmasının muhtemel olduğu, alınan güvenlik tedbirlerine rağmen öngörülemeyen ve kamu güvenliğini ciddi olarak ihlal edebilecek, infihal yaratabilecek olayların çıkabileceği bildirilerek davanın naklinin kamu güvenliği bakımından zaruri olduğu belirtilmiştir (bkz. § 67). Nitekim Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından da Ankara Ağır Ceza Mahkemesi ve Valiliğin davanın naklinin gerektiğine dair görüşündeki gerekçelerin benimsendiği ifade edilmek üzere "davanın başka bir yere naklinin uygun olacağı yönündeki görüş ... yerinde görüldüğünden" denilmek suretiyle davanın Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakline karar verilmiştir (bkz. § 69).

174. Bu şartlar altında Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde bozma ilamı sonrası görülecek olan yargılamada dahi güvenlik endişesinin devam ettiği (bkz. § 63), yargılamanın güvenli ve adil yargılama yapılmasına uygun şartlarda gerçekleştirilemeyeceğine dair veriler bulunduğu, başvurucular ve/veya vekillerinin davanın nakledildiği Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinde görülen yargılamanın her duruşmasında hazır bulunduğu (bkz. §§ 74, 80, 81, 83), başvuruculaların birden fazla vekil tarafından temsil edildiği ve duruşmada sanığa bizzat soru sorabilme imkânına sahip oldukları (bkz. §§ 49, 55), Ankara Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama esnasında, temin ettikleri özel bilirkişi raporlarını mahkemeye sundukları (bkz. § 39), bu raporların Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi tarafından da değerlendirmeye alındığı (bkz. § 81), Yargıtay 5. Ceza Dairesinin davanın nakline karar verirken Ankara Ağır Ceza Mahkemesi ve Valiliğin davanın naklinin gerektiğine ilişkin görüşünü benimsediğine dair gerekçesini de sunduğu (bkz. § 69), başvuruculaların sanığın mahkeme huzurunda savunma yapmasına dair ısrarlı taleplerinin hem Ankara Ağır Ceza Mahkemesi hem de Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi nezdindeki yargılama süreçlerinde de devam ettiği (bkz. §§ 55, 75), dolayısıyla sanığın SEGBİS aracılığıyla değil mahkeme huzurunda savunma vermesine takdiren karar verilmesi ihtimalinin mevcut olduğu hususları da gözönünde bulundurulduğunda yargılamanın ciddi güvenlik sorunu yaşanan ve Ankara Ağır Ceza Mahkemesi tarafından adil yargılama yürütülemeyeceğinin değerlendirildiği bir ortamdan Ankara'ya 2,5 saat mesafede bulunan ve ulaşımı kolay olan Aksaray'a nakline karar

verilmesinin başvurucuların yargılamaya gerekli olduğu ölçüde katılım sağlayamamasına, dolayısıyla soruşturmanın etkililiğinin zedelenmesine neden olduğunu söylemek mümkün değildir.

175. Ayrıca başvurucuların katılma talebi Ankara Ağır Ceza Mahkemesince kabul edilmiş ve başvurucular tüm yargılama boyunca neredeyse her duruşmaya bizzat katılmış, çok sayıda vekille duruşmalarda temsil edilmiş, bilirkişi raporları başta olmak üzere her türlüitirazlarını ve taleplerini dile getirebilmiş, duruşmalarda ayrıntılı olarak beyanda bulunabilmiş, özel bilirkişi raporları da dâhil olmak üzere tüm delillerini mahkemeye sunabilmiştir. Başvurucuların talepleri doğrultusunda gerekli görülen araştırmalar adli makamlarca yapılmıştır.

176. Başvurucuların iddialarından etkili katılım ilkesine ilişkin olduğu değerlendirilen bir başka husus ise sanık polis memurunun SEGBİS aracılığıyla savunmasının alınması nedeniyle başvurucuların soru soramadığı iddiasıdır. Bu noktada dosya incelendiğinde A.Ş.nin Ankara Ağır Ceza Mahkemesindeki 2/12/2013 tarihli duruşmaya Şanlıurfa'ya tayin olması nedeniyle SEGBİS aracılığıyla katıldığı, sanığın sözlü savunma vermediği, yazılı savunmasının ise duruşmada okunduğu, yazılı savunmasının soruşturma aşamasındaki ifadesiyle benzer hususlar içerdiği, başvurucuların duruşmada hazır bulunduğu, birçok vekille temsil edildiği ve katılma taleplerinin kabul edildiği görülmüştür. Sanık bu duruşmada başvurucular vekillerinin sorduğu sorulara SEGBİS aracılığıyla cevap vermiştir (bkz. § 49).

177. Diğer yandan Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucuların talebi üzerine A.Ş.nin duruşmada hazır edilmesine karar vermesi nedeniyle A.Ş. 26/5/2014, 7/7/2014 ve 3/9/2014 tarihli duruşmalarda hazır bulunmuş ve bizzat savunmasını yapmıştır (bkz. §§ 57, 59). Nitekim Ankara Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararında "Mahkemenin buradaki amacı, tarafların beyanlarını değerlendirirken sanık savunmasına ilişkin sanık vekillerinin de beyanları göz önüne alınarak adil yargılama ilkeleri çerçevesinde savunmanın alınması olduğundan, tekrar savunma alınmıştır. Esasen mahkememizin görüşüne göre SEGBİS sistemiyle yapılan savunma geçerli olmasına rağmen, özellikle sanık vekillerinin sanığı hazır etmeleri suretiyle savunmasının alınmasını talep etmeleri sebebiyle talepleri kabul edilmiştir." şeklinde bu duruma değinmiştir (bkz. § 60).

178. Davanın Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakli sonrasındaki yargılama sürecinde ise polis memuru A.Ş. 11/1/2016 tarihli duruşmaya SEGBİS ile katılmış, bu sırada başvurucuların bir kısmı ile çok sayıda vekili duruşmada hazır bulunmuştur (bkz. § 74).

179. Yukarıda değinilenler doğrultusunda sanığın savunmasının SEGBİS ile alınması sırasında başvurucuların sorduğu soruları A.Ş.nin yanıtladığı, A.Ş.nin duruşmada hazır edilerek savunma da yaptığı gözetildiğinde olayın gerçekleşme şartlarının yeterince ortaya konulduğunun değerlendirildiği somut yargılamada SEGBİS ile sanığın duruşmalara katılmasının başvurucuların soruşturmaya etkili katılım sağlamaları gerekliliği bakımından sorun teşkil etmediği değerlendirilmiştir.

180. Sonuç olarak başvurucuların olayın kendine özgü koşullarında, soruşturma va yargılama süreçlerine gerekli olduğu ölçüde katıldığı kanaatine ulaşılmıştır.

181. Toplamda 5 yıl 9 ay gibi bir sürede tamamlanan soruşturmanın makul bir süratle yürütülmesi ilkesi yönünden yapılan inceleme neticesinde soruşturma aşamasının -toplanan pek çok delil olmasına rağmen- 1,5 aya yakın ve hızlı sayılacak bir sürede tamamlandığı

tespit edilmiştir. Yargılama aşamasının süresi bakımından yapılan inceleme neticesinde ise ağır ceza mahkemeleri tarafından verilen mahkûmiyet kararlarının Yargıtay 1. Ceza Dairesinin temyiz incelemesinden üç kez geçtiği ve temyiz inceleme sürelerinin toplamda 2 yıl 8 ay olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu inceleme süresinin -yargılama dosyasının hacmi ve söz konusu Yargıtay Dairesinin iş yükü gözönüne alındığında- makul bir süre olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

182. Yargılama aşamasının temyiz incelemesi dışında kalan üç yıl civarındaki süresi bakımından yapılan incelemede ise pek çok yargılama işlemi yapıldığı, başvuruculların tüm yargılama boyunca çok sayıda vekil ile temsil edildiği, duruşmalarda taraflar ile vekillerinin pek çok kez söz alarak dinlendiği, mahkemenin tarafsızlığı ve bağımsızlığına, yargılamanın adil şekilde yürütülmediğine ilişkin başvurucular tarafından yapılan ısrarlı itirazlar nedeniyle hâkimin davadan çekindiği, diğer yandan yargılama sırasında davanın her iki tarafı bakımından çeşitli güvenlik sorunlarının yaşandığı, bahse konu güvenlik sorunları nedeniyle davanın nakline karar verilmesinin gerektiği, olayın oluş şeklinin netleştirilmesi amacıyla birçok bilirkişi raporunun temin edilmesi gerektiği gözönüne alındığında bu sürenin de makul bir süre olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

183. Sonuç olarak yukarıda değinilen etkenler bir bütün olarak gözetildiğinde güç kullanımı sonucu ölüme ilişkin olan ve kamuoyuna yansımış olan birtakım güvenlik sorunlarının yaşandığı, olayın gerçekleşme şartlarının netleştirilmesi bakımından karmaşık sayılabilecek yargılamanın hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesine neden olacak şekilde makul bir süratle yürütülmediği sonucuna ulaşılmamıştır.

184. Başvuruculların birtakım iddialarını ilgilendiren, soruşturmanın bağımsız ve tarafsız olarak yürütülmesi gerekliliğine dair incelemeye geçmeden önce herhangi bir soruşturma ya da davada bilirkişi raporu veya uzman mütalaasının gerekli olup olmadığına karar verme yetkisinin soruşturma makamlarına ait olduğunun, bunun Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığının, ayrıca Anayasa Mahkemesinin bilirkişilerin vardıkları sonuçların doğru olup olmadığını irdeleme görevinin de bulunmadığının (bkz. §§ 150, 151) tekrar ifade edilmesi gerekir.

185. Öncelikle ölü muayenesi, keşif/olay yeri incelemesi, tanık ve şüpheli ifadelerinin alınması gibi delillerin bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından toplandığı, kolluk birimlerine bırakılmadığı belirtilmelidir.

186. Soruşturma makamı tarafından olay yeri incelemesi gerçekleştirilirken İl Jandarma Komutanlığından bilirkişi seçilmesinin soruşturmanın bağımsız ve tarafsız yürütülmesini zedelediği iddiası bakımından ise Cumhuriyet savcısının ilk önce Adalet Komisyonu bilirkişi listesinden olay yeri inceleme konusunda uzman iki bilirkişi tespit ettiği, bu şahısların çeşitli sebeplerle görevlendirilememeleri üzerine TÜBİTAK'tan bilirkişi talep edildiği, yine uygun bilirkişi bulunamaması üzerine işin aciliyeti dikkate alınarak İl Jandarma Komutanlığı OYİ Timinden iki görevlinin bilirkişi tayin edildiği gözönünde bulundurulmalıdır (bkz. § 15). Ayrıca İl Emniyet Müdürlüğünden ayrı bir teşkilatlanmaya sahip olan, İl Emniyet Müdürlüğü ile hiyerarşik bir bağı bulunmayan İl Jandarma Komutanlığı görevlilerince somut olayda bağımsız ve tarafsız bir bilirkişi raporu hazırlanmadığına dair herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

187. Aynı şekilde bozma kararı üzerine Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi tarafından TRT görevlilerinden temin edilen bilirkişi raporu bakımından yapılan incelemede de İl Emniyet

Müdürlüğünden ayrı bir kurumsal yapı olan TRT'nin çalışanlarından seçilen bilirkişilerce olay anına dair en net görüntülerin seçilerek özel bir program kullanılmak suretiyle olay anına dair görüntülerin yavaşlatılıp çeşitli açılardan izlenerek değerlendirmelerde bulunulduğu anlaşılmıştır (bkz. § 79). Bu bakımdan söz konusu bilirkişilerce bağımsız ve tarafsız bir bilirkişi raporu hazırlanmadığına dair herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

188. Adli makamların siyasetçilerin baskısı altında ve İl Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen Görüntü İnceleme Tutanağı'na dayalı olarak karar verdiği iddiası bakımından yargılamanın tümü değerlendirildiğinde tarafsız ve bağımsız bir yargılama yürütülmediğinin söylenmesi mümkün değildir. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararında; tüm soruşturma ve yargılama işlemlerini, özellikle de resmî veya özel tüm bilirkişi raporlarını görüntülerin Mahkeme Heyeti tarafından incelenmesi üzerine edinilen kanaat ile birlikte değerlendirmeye aldığını ayrıntıları ile belirtmiştir (bkz. § 81). Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince yalnızca İl Emniyet Müdürlüğünün düzenlediği Görüntü İnceleme Tutanağı'na dayalı olarak mahkûmiyet hükmü kurulmadığı gerekçeli karardan açıkça anlaşılmaktadır.

189. Öte yandan başvuruculların Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Heyetinin bağımsız ve tarafsız yargılama yapmadığına dair iddiaları nedeniyle davanın koşulları gereğince Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Heyeti davadan çekinme kararı vermiş, bu kararı bir başka mahkeme incelemiştir. İnceleme mercii, Heyetin tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerin dosyada mevcut olmadığı kanaatiyle çekinme kararının uygun olmadığını değerlendirmiştir (bkz. § 51).

190. Başvuruculların Ankara Ağır Ceza Mahkemesi tarafından inceleme tarihinden önceki bir tarihte ve davanın nakline karar verilmesinden hemen sonra sanık polis memurunun tahliyesine karar verildiğine dair iddialarının soruşturmanın bağımsız ve tarafsız yürütülmesi gerektiğine dair ilke kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Ankara Ağır Ceza Mahkemesi tarafından davanın nakli kararı sonrasında davanın nakli sebebiyle herhangi bir gecikme olması hâlinde sanığın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesine yol açılmaması için resen tutukluluk incelemesi yapılarak sanığın tahliyesine karar verildiği, dolayısıyla bu durumun yargılamanın etkililiğini zedelemediği kanaatine ulaşılmıştır.

191. Son olarak somut yargılamanın soruşturma makamlarınca olayın sebebinin objektif analizinin yapılması ve soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekliliği bakımından incelenmesi gerekmektedir. Bu gereklilik, adli makamlarca hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesine neden olunmaması bakımından elzemdir.

192. Bu inceleme öncesinde yukarıda belirtildiği üzere (bkz. § 146) delilleri değerlendirme yetkisinin adli mercilere ait olduğu fakat Anayasa Mahkemesinin başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve başvuruculların yakınlarının ölümünün tüm yönlerinin aydınlatılması noktasında soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından atılması gereken adımları nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesinin gerekli olabildiği ifade edilmelidir.

193. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi 19/12/2016 tarihli kararında, atış anından önceki şartları, basit bir gösteri yürüyüşü boyutunda kalmayan eylemlerdeki gösterici sayısının güvenlik güçlerinin sayısından çok fazla olduğu, göstericilerin sıkıştırdıkları polis

memurlarını linç ettiği, sıkışan güvenlik güçlerinin göstericilerin sayısı, uyguladıkları şiddet nedeniyle ölüm korkusu yaşadığı, A.Ş.nin geri çekilirken en ön saftaki kalkancı grupta yer alması nedeniyle en son geri çekildiği, dâhil olduğu az sayıda polisten oluşan grubun beton banklar, ağaçlar ve telefon kulübeleri ile göstericilerin gerçekleştirdiği aralıksız saldırılar sebebiyle hızlı ve düzenli bir şekilde çekilemediği, banklara sıkıştığı, A.Ş.ye ait kalkanın göstericiler tarafından gasbedildiği, polis memurunun kaldırıma geldiği sırada göstericilerden birinin yanına geldiği, A.Ş.nin kendisine saldıran göstericiyi uzaklaştırmak amacıyla tekmeyle hamle yaptığı, bu sırada bir anda E.S.nin de aralarında bulunduğu kalabalık bir gösterici grubunun önünde kaldığı şeklinde kabul etmiştir.

194. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine göre karşısındaki eylemci grup A.Ş.ye taşla saldırmakta iken A.Ş.nin elindeki silahla göstericilere yönelik herhangi bir hamlesi bulunmamaktadır. Kalabalık gösterici grubunun yoğun şekilde taşlaması üzerine A.Ş. silahının namlusunu yere doğru tutarak silahına mermi sürmüş, bu sırada göstericilerin yoğun şekilde taş atmaları devam etmiştir. A.Ş. silahını omuz hizasından yukarıda tutarak havaya ateş etmek suretiyle göstericilerin dağılmasını sağlamak istemiş, bu sırada atılan taşlar nedeniyle sabit duramamış, üzerine gelen taşlardan geriye ve yana çekilmiştir. A.Ş. silahıyla bu şekilde iki kez havaya ateş ederken kaskına ve vücudunun değişik yerlerine taş isabet etmiştir. Bu sırada isabet etmeyen çok sayıda taş da bulunmakta ve yerde seken taşlar, kaskına çarpıp parçalanan taşlar ile bu taşların ebadı görüntülerde net olarak görülmektedir. A.Ş. sol kasığına taş isabet etmesi nedeniyle elini o bölgeye bastırmış ve isabet eden taşın verdiği acıyla havaya sıçramış, yere sadece ayak uçları temas etmiştir. İsabet eden taşın verdiği etki nedeniyle tabancası bir an yere paralel hâle gelmiş ve A.Ş. bu konumda iken anlık bir şekilde tabancası üçüncü kez ateş almıştır. Bu sırada E.S. de elindeki taşı A.Ş.ye attıktan sonra uzaklaşmak için sola döndüğü sırada tabancadan çıkan mermi çekirdeği E.S.nin başına isabet etmiştir. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi, olayın gerçekleşme anına ilişkin şartları bu şekilde kabul etmiştir. A.Ş.nin geri çekilmekte iken kaldırımdan düştüğü sırada bir göstericinin saldırmak için A.Ş.nin yanına geldiğine dair kalkancı olarak A.Ş. ile birlikte görev yapan ve olay anında orada bulunan polis F.Ö.nün tanık beyanlarına da (bkz. §§ 36, 81) hükmün gerekçesinde yer verilmiştir.

195. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi, A.Ş.nin göstericilerle karşı karşıya kalması ile silahını üçüncü kez ateşlemesine kadar geçen sürenin 1,5 saniyeden az olduğunu, ateş etmeden önce, ateş anında ve ateş ettikten sonra göstericilerin attığı taşların A.Ş.nin vücudunun çeşitli yerlerine isabet ettiğini, isabet eden taşın etkisi ve isabet etmeyen taşlardan korunma refleksi ile A.Ş.nin vücut duruşunun, el ve kol durumunun bozulduğunu, dolayısıyla A.Ş.nin hedef gözetmediğini, göstericilerin üzerine ateş etmediğini, havaya uyarı atışı yaptığı sırada taşlamanın etkisiyle olayın meydana geldiğini belirterek A.Ş.nin uğradığı saldırıyı defetmek için saldırgan sayısı ve atılan taş yoğunluğu nedeniyle saldırıyla orantılı şekilde silah kullanma yetkisi kapsamında havaya ateş ederek saldırıyı uzaklaştırmaya çalıştığı sırada sol kasık bölgesine isabet eden taşın etkisiyle tedbirsizliği ve dikkatsizliği sonucu üçüncü atışta E.S.nin vurulmasına neden olduğu sonucuna ulaşmıştır.

196. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi bu değerlendirmesi uyarınca da A.Ş.nin Çevik Kuvvet Birliğinde görevli güvenlik gücü olması nedeniyle böyle bir saldırıda dahi kendisinden daha dikkatli olmasının, silah kullanma becerisinin daha ileri seviyede olmasının, taş atıldığı sırada elinin doğrultusunun değişeceğini düşünüp ona göre tavır geliştirmesinin bekleneceğini de gözeterek A.Ş.nin olayda taksirli sorumluluğunun bulunduğu kanaatine ulaşmıştır. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi, A.Ş.nin güç kullanımı sırasında ceza

sorumluluğunu kaldıran nedenlerden meşru müdafaa hâlinin sınırını taksirle aştığını kabul ederek taksirle öldürme suçundan cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir.

197. Mahkeme bu sonuca ulaşırken -gerekçeli karardan da anlaşıldığı üzere- soruşturma aşamasında toplanan tüm delilleri, soruşturma ve yargılama aşamasında temin edilen tüm resmî bilirkişi raporlarını, başvuruculların dosyaya sunduğu özel bilirkişi raporlarını olay anına dair görüntülerin bizzat Heyet tarafından izlenmesi neticesinde ulaşılan kanaat ile birlikte dikkate almıştır. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi, tüm özel/resmî bilirkişi raporlarında itibar edilen/edilmeyen tespitlere gerekçesinde değinmiş; tanık beyanlarını gözetmiş, yalnızca İl Emniyet Müdürlüğünün hazırladığı Görüntü İnceleme Tutanağı ya da sanığın da aralarında bulunduğu gösterilere müdahale eden polis memurlarının düzenlediği görev raporuna dayalı olarak hüküm kurmamıştır.

198. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararda; A.Ş.nin eyleminin kasten öldürme, olası kasıt ile öldürme ya da bilinçli taksirle öldürme suçlarını oluşturmamasının, ayrıca eylemin hangi nedenlerle meşru müdafaa sınırları içindeolduğunun kabul edilmesinin gerekçelerine dair bilirkişi raporları ve olay anına dair görüntülerin bizzat izlenmesi doğrultusunda kapsamlı bir değerlendirme yapmıştır. Gerekçeli kararda olayın gerçekleşme koşulları, eylemin hukuki niteliği ayrıntılı bir şekilde tartışılmış, temyiz incelemesi aşamalarında da bu noktalarda değerlendirme yapılarak suç vasfının uygun şekilde tayin edildiğine karar verilmiştir (bkz. § 82).

199. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi bozma kararı uyarınca, A.Ş.nin işlediği suçtan 5237 sayılı Kanun'un 85. maddesinde düzenlenen bahse konu suça ilişkin cezanın alt sınırından ayrılarak neticeten 2 yıl 1 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme, alt sınırdan ayrılırken olayın oluş şekli ve sanığın taksire dayalı kurusunun derecesini gözettiğini ifade etmiştir. A.Ş. hakkında HAGB uygulanmasına gerek görmeyen Mahkeme, hükmedilen süreli hapis cezasının taksirli suça ilişkin olması nedeniyle hapis cezasının adli para cezasına çevrilerek A.Ş.nin neticeten 15.200 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve bu cezanın ertelenmesine yer olmadığına karar vermiştir.

200. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı ile ilgili başvurulardaki görevi olaydan sorumlu olduğu değerlendirilen kişi ya da kişilerin eyleminin hangi suçu oluşturduğunu belirlemek değildir (Gülşen Polat ve Kenan Polat, B. No: 2015/4450, 10/10/2019, § 143). Ayrıca Anayasa Mahkemesinin ilk elden olayları inceleyen yetkili adli mercilerin vardığı sonuçlardan ayrılması ancak olaya ilişkin kesin ikna edici nitelikte bulguların varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Cemil Danışman, § 58).

201. Bu noktada Anayasa Mahkemesince olay anının öncesi ve sonrasına ait görüntüler ile olay anına ilişkin görüntülerin incelenmesi neticesinde Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince ulaşılan, A.Ş.nin içinde bulunduğu diğer polis memurlarından ayrılarak göstericiler üzerine koştuğu yönündeki iddiaya kararda özel olarak gerekçesi açıklanmak suretiyle itibar edilmeden, tanık F.Ö.nün beyanlarıyla da teyit edildiği üzere sanığın bir göstericinin saldırısını tekme atmak suretiyle defetmek isterken karşı karşıya kaldığı kalabalığı uyarmak amacıyla havaya ateş ettiği sırada isabet eden taşların etkisi ve acısıyla, isabet etmeyen taşlardan sakınma refleksiyle içinde bulunduğu korku hâliyle omuz hizasından yukarıda bulunan kolunun duruşunun bir anlık değişmesi sonucu olayın meydana geldiği ve polis memurunun hedef gözeterek ateş etmediği yönündeki kabulden ayrılmayı gerektirecek bir husus tespit edilememiştir.

202. A.Ş.nin dâhil olduğu polis grubunun bulunduğu yerde sıkışarak geri çekilmekte

zorlandığı, A.Ş.nin kırk kişilik gösterici grubunun sürekli taş atışına maruz kaldığı sırada silahının namlusunu yere doğrultmak suretiyle silahına mermi sürdüğü ve havaya yaptığı üç atışın toplamda 1 saniye kadar sürdüğü, her üç atış sırasında da silahını baş bölgesinden yukarıda tuttuğu, atışlar öncesinde ve sırasında A.Ş.nin yoğun taş atışına maruz kaldığı, üzerinde herhangi bir koruyucu kıyafet veya kalkanı olmadığı, kaçmak amacıyla geriye ve yana zıpladığı, bu sırada silah tutan elinin bilek kısmından titrediği, gösterilerin boyutu ve saldırıların yoğunluğu, olay anının öncesinde gösterilere müdahale eden polislerin yaşadıkları bir bütün olarak gözetildiğinde -olayın kendine özgü şartlarında- Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince tayin edilen suç vasfının ve bu vasıflandırmaya bağlı olarak verilen mahkûmiyet kararının elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmadığının ve 14 ay süreyle tutuklu yargılanan sanık hakkında hükmedilen adli para cezasının meydana gelen netice ile orantılı olmadığının değerlendirilmesi mümkün değildir.

203. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda adli makamların olayın gerçekleşme şartları, suç vasfının tayini ile hükmedilen netice cezanın türü ve miktarı konusundaki takdirine saygı gösterilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

204. Sonuçta olaya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi yaşam hakkının gerektirdiği şekilde etkili bir soruşturma yürütüldüğünü değerlendirmiştir.

205. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculaların yakını olan E.S., 1/6/2013 tarihinde Ankara’da düzenlenen bir gösteriye katılmış, gösteriye müdahalede bulunan kolluk görevlilerinden birinin silahından çıkan merminin başına isabet etmesiyle yaralanmış, kaldırıldığı hastanede 14/6/2013 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

2. Olaya ilişkin açılan soruşturma sonucunda kolluk görevlisinin meşru savunmada sınırın kasıt olmaksızın aşılması suretiyle öldürme suçundan cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda sanığın olası kastla kişinin ölümüne sebep olma suçundan dolayı neticeden 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmen tutuklu halinin devamına karar verilmiştir.

3. Başvuruculaların temyizi üzerine karar, savcılık tarafından ifadeleri alınan bazı tanıkların yargılama sırasında dinlenmemesi ve olayla ilgili tüm görüntülerin bilirkişilere tevdii edilerek mümkün olduğu takdirde görüntü kalitesi iyileştirildikten sonra tarafların hazır bulunduğu bir oturumda izlenerek diyeceklerinin sorulmaması gerekçeleriyle Yargıtay 1. Ceza Dairesince bozulmuştur.

4. Bozma sonrasında sanık avukatlarının talebi üzerine Yargıtay 5. Ceza Dairesi, "…Davanın başka bir yere naklinin uygun olacağı yolundaki görüş ve Adalet Bakanlığının bu hususta ki isteği yerinde görüldüğünden kamu güvenliği nedeniyle" kamu davasının Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakline karar vermiştir. Burada yapılan yargılama sonunda sanık meşru müdafaa sınırlarını taksirle aşmaktan dolayı neticeten 1 yıl 4 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılmış, bu ceza da 10.100 TL adli para cezasına çevrilmiştir.

5. Temyiz üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi, sanığın "taksire dayalı kusurunun ağırlığı nedeniyle taksirle ölüme neden olma suçundan, sonuca etkili olacak şekilde teşdiden ceza tayini gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde alt sınırdan ceza belirlenmesi" gerekçesiyle kararı bozmuştur. Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi bu kez alt sınırdan ayrılarak neticeten 2 yıl 1 ay hapis cezasına, bunun 15.200 TL adli para cezasına çevrilmesine karar vermiştir. Sanığın tutuklu bulunduğu 14 aylık süre dikkate alınarak adli para cezasının infaz edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Karar, temyiz aşamasında onanarak kesinleşmiştir (bkz. §§ 60, 61, 81, 83-84).

6. Olaya ilişkin yargılama sürecinden de anlaşılacağı üzere, kolluk görevlisinin ateşli silah kullanmasına ilişkin fiilin nitelendirilmesi bakımından iki ağır ceza mahkemesi arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi fiili olası kastla işlenmiş bir suç olarak değerlendirmiş, buna karşılık Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi meşru müdafaa sınırlarının taksirle aşılması olarak nitelemiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, her iki ağır ceza mahkemesi de sonuç olarak olayda hukuka aykırı bir güç kullanımı olduğunu, dolayısıyla yaşam hakkı bağlamında devletin "öldürmeme" şeklinde ifade edilebilecek negatif yükümlülüğünün ihlal edildiğini tespit etmişlerdir.

7. Mahkememizin kararlarında vurgulandığı üzere devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin yönü, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (T.A. [GK], B. No: 2017/32972, 29/9/2021, § 138).

8. Dolayısıyla bu noktada yapılması gereken başvuruculaların yakınlarının ölümüne sebep olan öldürme fiiline ilişkin soruşturma ve kovuşturma sürecinin etkili olarak yürütülüp yürütülmediğini belirlemektedir. Bu usul yükümlülüğünün yerine getirilmediği durumlarda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermek gerekecektir.

9. Eldeki başvuruda, çoğunluk görüşünden farklı olarak, a) davanın naklinin gerekliliğinin gerekçelendirilememesi, b) cezasızlığa yol açılması ve c) altı yıla yakın yargılama süresinin makul olmaması nedenleriyle yürütülen soruşturmanın/kovuşturmanın etkili olmadığını, dolayısıyla başvuruculaların yaşam hakkının ihlal edildiğini düşünüyorum.

10. Belirtmek gerekir ki, davanın nakli ancak istisnaî şartlarda, yargılamanın sağlıklı yürütülebilmesi için zorunlu olan durumlarda başvurulması gereken bir kurumdur. Zira

keyfi nitelikteki nakil kararları bir yandan tarafların yargılamaya etkili katılımını engelleyebilecek, diğer yandan da yargılamaya müdahale edildiği görünümünün ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

11. Bu sebeple yargılamanın nakline ilişkin kararların tatmin edici bir gerekçesinin olması beklenir. Davanın görevli ve yetkili mahkemenin bulunduğu yerde görülmesi hâlinde kamu güvenliği için tehlike oluşturup oluşturmayacağı ve bunun yargılamanın sıhhatini olumsuz yönde etkileyip etkilemeyeceği ilgili ve yeterli gerekçeyle gösterilmelidir.Bunun yapılması "adalete olan güvenin sarsılmaması, hukuk devletine olan inancın sürdürülmesi ve en önemlisi genel olarak kamuoyunda özelde de mağdurlarda davanın naklinin hesap verilebilirliğe ilişkin kamuoyu denetiminin ve mağdurların etkili katılımlarının önüne geçilebilmesi amacıyla gerçekleştirildiği kanısının oluşmasına engel olunması açısından kritik bir öneme sahiptir" (Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, § 178).

12. Başvuruya konu olayda, davanın nakline Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin kararının Yargıtay tarafından bozulmasından sonra karar verilmiştir. Esasen kamu güvenliğinin ve sanığın can güvenliğinin sağlanması şeklindeki nakil gerekçelerinin, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi önünde iki yıl iki ay süren yargılama sırasında geçerli olduğu söylenebilir. Nitekim söz konusu dönemde gerek mahkeme huzurunda gerekse mahkeme dışında yaşanan asayişi bozan olaylara rağmen davanın nakline karar verilmemiştir.

13. Ankara'da yaşanan bu olumsuzluklara rağmen sonuçlandırılan yargılamanın, Yargıtay'ın bozma kararından sonra Aksaray'a nakledilmesinin ikna edici gerekçelerinin olduğu söylenemez. Olayların oldukça sıcak olduğu bir dönemde bile gerekli tedbirlerin alınması suretiyle Ankara'da görülebilen davanın, aynı yerde ve mahkemede görülmeye devam edilmesinin kamu güvenliğini ne yönde tehdit edeceği gösterilebilmiş değildir. Diğer yandan sanığın can güvenliğini sağlama şeklindeki amacın da Aksaray'a nakledilen yargılamada sanığın SEGBİS üzerinden duruşmalara katıldığı gözetildiğinde, makul bir gerekçe olarak kabul edilmesi zordur.

14. Bunun yanında, Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin adli para cezası olarak ortaya çıkan nihai kararı da dikkate alındığında, nakil kararının objektif gereklilikten ziyade sanık lehine karar verilmesini sağlamaya dönük bir karar olarak alındığı izlenimini doğurmaya elverişli olduğu söylenebilir. Buna nakle ilişkin kararın adli tatil esnasında nöbetçi heyetçe alınması da eklendiğinde yargılamaya müdahale edildiği izleniminin oluşması kaçınılmazdır.

15. Kuşkusuz bozma üzerine dava Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından görülmeye devam etseydi de Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği karar verilebilirdi. Ne var ki yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi "olgu" olduğu kadar "algı" meselesidir. Mahkemelerin gerçekten bağımsız ve tarafsız olması yetmez, bunun dışarıya da yansıması gerekir. Bu sebeple yukarıda belirtilen şartlarda somut başvuruya konu yargılamanın, ikna edici gerekçeler ortaya konmadan, bozma sonrasında -mahkûmiyet kararı veren mahkemeden- başka bir ildeki mahkemeye nakledilmesi yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesinin zedelendiği izlenimini ortaya çıkarmıştır.

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) adil yargılamanın vazgeçilmez unsurları olan yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının aynı zamanda bir "görünüm" meselesi olduğunu vurgulamıştır. AİHM'in kararlarında belirtildiği üzere "adaletin sağlanması yetmez, sağlandığının görülmesi de gerekir" (Denisov/Ukrayna, B.No: 76639/11, 25/9/2018, § 63). Bu sebeple demokratik bir toplumda tarafsızlıkları noktasında mahkemelerin kamuoyuna ve

davanın taraflarına güven vermesi gerekmektedir (bkz. Fey/Avusturya, B. No: 14396/88, 24/2/1993, § 30; Academy Trading Ltd ve diğerleri/Yunanistan, B.No: 30342/96, 4/4/2000, § 45; Sazanov/Rusya, B.No: 24647/05, 1/12/2015, § 38).

17. Bu bağlamda yargılamanın sonucuna etkili olup olmadığından bağımsız olarak yeterli gerekçe olmaksızın yargılama yerinin değiştirilmesi mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığı hakkında "haklı" şüpheye neden olabilir. Nitekim AİHM'e göre başvurucunun lehine verilen bir kararın ardından yüksek mahkeme tarafından davanın yeterli gerekçe olmadan başka bir mahkemeye gönderilmesi, bağımsızlık ve tarafsızlık konusunda şüpheye yol açmış, bu suretle bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkının ihlaline neden olmuştur (Bochan/Ukrayna, B.No: 7577/02, 3/5/2007, §§ 66, 74).

18. Anayasa Mahkemesinin önündeki başvuruya konu somut olayda da bozmadan sonra yargılama yerinin değiştirilmesi ve buna ilişkin ikna edici gerekçelerin ortaya konulamaması bir bütün olarak mahkemenin tarafsızlığı konusunda tereddütlere neden olmuştur. Bu da yürütülen soruşturma/kovuşturmanın etkili olarak kabul edilmesini engellemiştir.

19. Diğer yandan, yargılama sonunda öldürme olayından sorumlu kolluk mensubuna uygulanan yaptırımın "cezasızlık" sonucu doğurmaması gerekir. Bu noktada öncelikle Anayasa Mahkemesinin yetkili mercilerin yerine geçerek delilleri değerlendirmesinin ve sorumluluk türünü belirleyen hukuk kurallarını yorumlamasının söz konusu olmadığı belirtilmelidir (bkz. Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, §§ 68, 143).

20. Bununla birlikte yaşam hakkı ihlalleri gerçekleştiren kamu görevlilerinin cezasız kalmalarına ya da gerektiği gibi cezalandırılmamalarına yol açan uygulamalar, caydırıcılığı sağlayamadığı için etkili ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünü açıkça zedelemekte, yaşam hakkını korumak için oluşturulan mevzuatın etkili uygulanmamasına, dolayısıyla kişilerin hayatlarının kanun ile korunamamasına sebebiyet vermektedir (bkz. Seyfullah Turan ve diğerleri, § 162).

21. Bu nedenle ifade edildiği üzere, Anayasa Mahkemesinin somut olayda ceza hukuku kapsamındaki sorumluluğun türüne ilişkin bir tespitte bulunma görevi bulunmamakta ise de yargısal mercilerin Anayasa'dan kaynaklanan, yaşamı korumak için oluşturulan hukuku etkili biçimde uygulamaya ilişkin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini denetleme görevi bulunduğu açıktır.

22. Nitekim Anayasa Mahkemesi kolluk görevlisi tarafından güç kullanılması sonucu hayati tehlike geçirilmesine neden olacak şekilde yaralanmanın meydana geldiği bir olaya ilişkin soruşturma/kovuşturma sürecinin hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı ile sonuçlandırılmasını yaşam hakkının usul boyutunun ihlali olarak değerlendirmiştir. Mahkemeye göre "olayda ağır suç meydana getiren eyleme karşılık olarak yetersiz cezaya hükmolunması" benzer olaylarda caydırıcılığın sağlanması için devletin etkili bir ceza soruşturması yürütme konusundaki yükümlülüklerini ihlal ettiği anlamına gelmektedir (Seyfullah Turan ve diğerleri, § 196). Söz konusu caydırıcılık hukukun üstünlüğünün sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere tolerans gösterildiği görünümünün önlenmesi açısından hayati derecede önemlidir (konuya ilişkin AİHM'in yaklaşımı için bkz. Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006, § 65; Ateşoğlu/Türkiye, B. No: 53645/10, 20/1/2015, § 23).

23. Mevcut başvuruya konu olayda ise Mahkememiz çoğunluğuna göre "14 ay süreyle tutuklu yargılanan sanık hakkında hükmedilen adli para cezasının meydana gelen netice ile

orantılı olmadığının değerlendirilmesi mümkün değildir" (§ 202). Öncelikle belirtmek gerekir ki, cezanın orantılı olup olmadığını değerlendirirken bir tedbir olan tutuklulukta geçen sürenin dikkate alınması isabetli değildir. Kaldı ki somut olayda tutuklulukta geçen süre hükmolunan nihai cezadan indirilmiş, Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 30/5/2019 tarihli ek kararıyla sanığın "tutuklu kaldığı sürelerin hakkında hükmedilen adli para cezası miktarını karşılaması nedeniyle infazının tamamlandığını dikkate alarak" adli kontrol kararı kaldırılmıştır (§ 84).

24. Diğer yandan yaşam hakkının söz konusu olduğu bir yargılamanın sonunda hükmedilen bir "adli para cezası"nın meydana gelen netice ile orantılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira meydana gelen netice bir kişinin yaşamının sona ermesidir. Bu derece ağır bir sonucun alt sınıra yakın bir adli para cezasıyla tecziyesi cezasızlık durumu ortaya çıkarır.

25. Son olarak soruşturmanın etkili olabilmesi için makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerekir. Soruşturmanın özenle ve süratle sonuçlandırılması, özelde başvurucuların genel olarak da toplumun hukukun üstünlüğüne bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi bakımından önemlidir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B.No: 2013/4668, 16/9/2015, § 92). Kuşkusuz soruşturma/kovuşturmanın makul bir özenle ve süratle yürütülüp yürütülmediği başvuruya konu her olayın şartlarına bağlıdır. Bu anlamda şüpheli veya sanık sayısı, suçlamaların niteliği ve olayın karmaşıklık derecesi gibi hususlara bakılmalıdır (Fahriye Erkek ve diğerleri, § 91).

26. Nitekim Anayasa Mahkemesince yargılamanın beş yıl üç ay sürdüğü bir başvuruda "başvuruya konu ceza yargılamasının daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olunan önemli rolün zarar görmesine neden olabilecek şekilde makul bir özen ve süratle yürütülmediği sonucuna varılmıştır" (bkz. Fatma Akın ve Mehmet Eren, [GK], B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 110).

27. Eldeki başvuruda bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvuruya konu olayda tek sanıklı ve karmaşık olmayan bir davanın olduğu, olaya ilişkin görüntülerin ve diğer delillerin de toplandığı, üstelik soruşturma evresinin bir buçuk ayda tamamlandığı dikkate alındığında altı yıla yaklaşan yargılama süresinin makul olduğu söylenemez.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğini düşündüğümden çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Başkan Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Bilindiği üzere Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının korunması için devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. İlk derece mahkemesince kolluk görevlisinin toplumsal olaya müdahale sırasında kusuruyla ölüme neden olduğuna karar verildiği için negatif yükümlülüğün ve maddi boyutun ihlal edildiği tespiti yapılmıştır. Bu durumda başvurunun konusu usul boyutunun üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yaşama hakkının korunması bakımından usul boyutu açısından devletin yükümlülüğü, bu hakka yönelik eylemler karşısında etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmektir. Kovuşturma sürecini de kapsayan etkili soruşturma yükümlülüğü mutlak anlamda cezalandırmayı sağlama yükümlülüğü anlamına gelmemekle birlikte maddi olayın

gerçekliğinin araştırılarak failin belirlenmesini ve suçun işlendiği sonucuna ulaşılmışsa etkili bir ceza verilmesini de kapsamaktadır. Mahkememiz çeşitli kararlarında, amacı gerçekleşen ölümler veya ölümcül yaralanmalar nedeniyle varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamak olan etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğunun kabulü için bazı kriterler aramaktadır:

- Yetkili makamlar olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir.(AYM Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

- Soruşturma kamu denetimine açık olmalı ve mağdurların soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımları sağlanmalıdır. (AYM Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

- Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümler veya ölümcül yaralanmalar yönünden soruşturma bağımsız yürütülmelidir (AYM Cemil Danışman, § 96),

- Soruşturmalar makul bir özenle ve süratle yürütülmelidir (AYM Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

- Benzer yaşama hakkı ihlallerinin önlenebilmesi bakımından ceza uygulamasında da caydırıcılık sağlanmalıdır. Devletin hesap verilebilirlik ve caydırıcılığı sağlamaya ilişkin etkili soruşturma yürütme konusundaki yükümlülüğü kapsamında kamu güvenliğinin sürdürülmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi açısından yaşama yönelik bu tür ağır saldırılar cezasız bırakılmamalı ve sorumlular hakkında yeterli cezalar uygulanmalıdır (AYM Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, par. 190-191).

2. Başvuruya konu soruşturma ve kovuşturma süreci değerlendirildiğinde somut olayda yukarıda belirtilen kriterlerden ilk üçünün karşılandığı söylenebilir. Ne var ki son iki kriter yönünden ciddi sorunların bulunduğu görülmektedir. İncelenen başvuruda Mahkeme çoğunluğunca yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca belirtilen kriterler yönünden aşağıda yaptığım değerlendirmeler dolayısıyla katılamıyorum.

3. İlk olarak yargılamanın nakli kurumunun uygulanış şekli ve zamanı açısından ciddi bir sorun ortaya çıkmıştır. Yargılamanın nakli, görevli ve yetkili mahkemenin yargılamayı adil yargılama ilkelerine uygun olarak yürütmesinde ciddi bir sorun ortaya çıktığında başvurulabilecek usul hukuku kurumudur. Gerek diğer nedenlerle gerekse güvenlik sorunlarının adil yargılanma sürecini etkilemesi durumunda başvurulması zorunlu bir yol olduğu kabul edilmelidir. Mahkememiz bir kararında çeşitli meşru nedenlerin varlığı durumunda davanın nakledilebileceğini, nakle karar vermek için sadece güvenlik sorununun varlığının yeterli görülmeyip bu sorunun yargılamayı olumsuz etkileyip etkilemeyeceğinin gözetilmesi gerektiğini, ayrıca naklin soruşturmanın temel amacını tehlikeye düşürmemesi gerektiği gibi nakil sonucunda yaşama hakkı mağdurlarının meşru menfaatlerinin korunması için gerektiği ölçüde davaya katılımlarının sağlamasını talep etme haklarının özüne dokunulmaması gerektiğini ifade etmiştir (AYM Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, par. 175-177). Bununla birlikte Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinde Temmuz 2013 yılında başlayan yargılamada hükmün verildiği Eylül 2014 tarihine kadar toplam dokuz duruşma yapılmıştır. Mahkeme olası kastla öldürme suçu nedeniyle 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezasına hükmetmiş, temyiz incelemesi sonunda Yargıtay'ın bozma kararı sonrası başlayan yargılamada ikinci duruşmada sanık müdafilerinin talebi üzerine davanın

nakline karar verilmiştir. Davanın nakledildiği yerin mesafesi açısından ölenin yakınlarının katılımı yönünden önemli sorunlar yaşanmadığı söylenebilir ise de oluşan bu fotoğraf yargılamanın adilliği üzerinde bir leke bırakmıştır.

4. Belirtilen hususlar soruşturma ve kovuşturma sürecinin makul bir özenle yürütülüp yürütülmediği kriteriyle ilgilidir. Yukarıda belirtildiği üzere davanın nakliyle ilgili sorunlar ile tek sanıklı bir dava olması gözetildiğinde soruşturma tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar 6 yıla yaklaşan soruşturma-kovuşturma süresinin makul olmadığı ve yaşam hakkının korunması için beklenen özenin gösterilmediğine işaret ettiği değerlendirilmektedir.

5. İkinci sorun bozma sonrası yargılamanın neticesi açısından verilen mahkumiyet kararının yaşam hakkının korunması bakımından etkili olup olmadığı hususuyla ilgilidir. Öncelikle ilk karar ile, kesinleşen son karar arasında cezanın niceliği ve niteliği bakımından ciddi farklılık bulunmakla birlikte, sonuç karar ile mahkemenin bu olayda devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğünün ihlal edildiği tespitini yapmış olduğunu ifade etmek gerekir. Başka deyişle kolluk görevlisinin bir toplumsal olaya müdahale sırasında özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek bir kişinin yaşamını yitirmesine neden olduğu hususu mahkeme kararıyla tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşam hakkının bu kararla yeterince korunmuş olup olmadığının belirlenebilmesi için verilen cezanın etkililiği üzerinde de durulmalıdır.

6. Türk Ceza Kanununda fail hakkında hükmedilen hapis cezası yerine seçenek cezalar ve yaptırımlar öngörülmüştür. Bu hükümler kural olarak tüm suç tipleri yönünden geçerlidir. Diğer bir anlatımla suç tipine, somut olayın özelliğine ve failin durumuna göre hakimin bunlardan uygun olanı takdir etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yaşam hakkının veya işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye maruz kalmama hakkının etkin biçimde korunması bakımından gerek AİHM gerekse AYM kararlarında seçenek yaptırımların veya kurumların uygulanmasında özen gösterilmesi gerektiği, seçilen ceza türünün veya hukuki kurumun örneğin yaşam hakkının korunması bakımından yaptırımı caydırıcı olmaktan çıkarmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönde verilen kararlardan birinde fail hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin yaşam hakkının etkili soruşturulması yükümlülüğü bağlamında caydırıcı olmadığı belirtilmiştir (AYM Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, par. 194-197). Öte yandan TCK'nın 3. maddesinde belirtildiği üzere hükmedilecek cezanın fiilin ağırlığıyla orantılı olması zorunludur. İncelenen dosyada ise Yargıtay bozma kararında mahkeme tarafından verilen cezanın caydırıcı olmaktan uzak olduğu belirtilmesine karşın mahkemesince adli para cezasında nisbi bir artış yapılarak cezayı 10.000TL’den 15.000TL’ye çıkarmakla yetinilmiştir.

7. Kural olarak taksirle ölüme neden olma suçu için adli para cezasına hükmedilmesinin salt bu nedenle caydırıcılık etkisini ortadan kaldıracağı ileri sürülemez. Fakat olayın özelliği, failin toplumsal olaylara müdahale ve silah kullanımı konusunda eğitimli bir kimse olması, başka deyişle toplumsal bir olayda hangi durumda silah çekilmesi gerektiğinin, silah çekilmesi halinde koşulları oluşmadan kişilere karşı doğrudan kullanılamayacağının, böylesi bir kargaşada ateşlenen silahın ölüme yol açmaması için gösterilmesi gereken özenin yüksek olacağının dikkate alınması gerekmektedir. Dolayısıyla kamu görevlisi tarafından bir yaşama son verilerek devletin negatif yükümlülüğünün ihlal edildiği bir olayda pozitif yükümlülüğün usul boyutunu somut olayda gerçekleştirmekle görevli olan Mahkemenin de hükmettiği cezanın gerek nitelik ve gerekse nicelik olarak etkili ve caydırıcı olması gerektiğini gözetmesi zorunludur. Bu olayda Mahkeme hükmettiği hapis cezasını paraya çevirmeyi tercih ettiği gibi, paraya çevirirken de 15.000TL’den 76.000TL’ye kadar geniş bir

aralıkta tercihte bulunarak cezaya hükmedebilecek iken alt sınırdan para cezası vermeyi uygun görmüştür. Hükmedilen para cezasının, hüküm tarihi itibarıyla anılan meslekteki en düşük memur maaşıyla kıyaslandığında yaklaşık üç aylık ücrete bedel olduğu söylenebilir. Mahkememizin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere yaşam hakkının korunması için öngörülecek cezanın failin eylemiyle yüzleşerek hukuk düzenine karşı hesap vermesini sağlayacak bir etkililiğe sahip olması ve benzer olaylar bakımından gerek fail gerekse başkaları üzerinde caydırıcılık kapasitesinin bulunması gerekmektedir. Öte yandan caydırıcılık kapasitesinin tayininde bir ceza olmayıp koruma tedbiri olan tutuklu kalınan sürelerin gözetilmesi de mümkün olmayacaktır. Bu durum infazla ilgilidir.

8. Sonuç olarak mahkemece hükmedilen ceza miktarı yaşam hakkının korunması bakımından gerekli olan caydırıcılık kriterini karşılamaktan uzak olduğu gibi temyiz denetiminde de bu eksiklik giderilemediğinden yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, kolluk görevlilerince güç kullanımı sonucu meydana gelen olay nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilmesinden şikâyet etmektedir.

2. Anayasanın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasanın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete negatif ve pozitif ödevler yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No. 2012/752, 22/11/2012, § 50). Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre, “Yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülük kapsamında, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin hayatına son vermeme ödevi bulunmaktadır” (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Bu yükümlülük “hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır” (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44). Pozitif yükümlülükler kapsamında ise devletin, “yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını, kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır” (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51; AYM, E.2010/58, K.2011/8, 06/01/2011).

3. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülükleri çerçevesinde usul yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bir devlet görevlisi ya da üçüncü kişi tarafından Anayasanın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muamelenin gerçekleştiğine dair savunulabilir bir iddianın bulunması hâlinde etkili resmî bir soruşturmanın yapılması devletin yaşam hakkına yönelik pozitif yükümlülükleri arasındadır.

4. Mahkememizin yerleşik içtihadına göre, “Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda Anayasanın 17. maddesi devlete elindeki tüm imkânları kullanarak yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını, bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir” (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52). Bu yükümlülük, “doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirmektedir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen veya diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler

nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır" (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

5. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasanın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için gerekli olan ilkeler Mahkememiz kararlarında ifade edilmiştir(Bkz. Fatma Akın ve Mehmet Eren, B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 99). Buna göre;

- Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz, resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

- Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümler yönünden soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması (Cemil Danışman, § 96),

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve meşru menfaatlerini korumak için ölen kişinin yakınlarının soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

- Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30),

- Soruşturma makamlarınca olayın sebebinin objektif analizinin yapılması ve soruşturma sonucunda alınan kararın elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, olayda güç kullanımı var ise kararın ayrıca yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi şarttır (Cemil Danışman, § 99).

6. Olası cezai sorumluluğun tespiti adına yürütülen soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçilmiş ise bu aşamanın da Anayasanın 17. maddesinin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olması gerekir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/06/2015, § 30).

7. Somut olayda başvuruculaların yakını 01/06/2013 tarihinde Gezi Parkı Eylemleri veya kısaca Gezi olayları olarak bilinen toplumsal eylemlerin Ankara ayağındaki bir gösteriye katılmış, buna müdahale eden kolluk görevlilerinden birinin silahıyla yaptığı müdahale sonucu yaralanmış, kaldırıldığı hastanede 14/06/2013 tarihinde vefat etmiştir.

8. Kolluğun güç kullanımı 01/06/2013'de tarihinde gerçekleşmesine rağmen, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 06/06/2013 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğünden silah kullanan polis memurunun açık kimlik bilgisinin iletilmesini istemiştir. Başsavcılık, 6/6/2013 ve 7/6/2013 tarihli müzekkerelerle olay anı, öncesi ve sonrasını gösteren polis kamerası ve MOBESE kayıtları da dâhil olmak üzere tüm görüntüleri Ankara Emniyet Müdürlüğünden talep etmiştir. Başvuruculaların yakınının 14/06/2013'de hayatını kaybetmesinden hemen sonrasına kadar bu talepler konusunda Ankara Emniyet Müdürlüğünden bir bilgi Başsavcılığa sunulmamıştır. Ölüm olayından bir gün sonra Cumhuriyet Başsavcılığı 15/06/2013 tarihinde cevabın çabuklaştırılması ve polis memurunun olayda kullandığı silahın teslim edilmesi için Ankara Emniyet Müdürlüğüne tekrar müzekkereler yazmıştır. İstenen bilgiler ancak ikinci müzekkerelerden sonra Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmiştir.

9. Başvurucular 11/06/2013 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına sundukları dilekçede olay anına ait elde ettikleri bir video görüntüsünde şüpheli polis memurunun kask numarasının görüntülerde mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Başvurucu yakınlarının olaydan 11 gün sonra şüpheli polis memurunun kimliğinin tespit edilmesinde önemli bir bulgu olan kask numarasına erişebilirken Ankara Emniyet Müdürlüğünün bu bilgiye olaydan 11 gün,

Başsavcılık yazısından da 5 gün sonra hala erişememiş olması hayatın ve bürokratik kurumsal yapının olağan işleyişine hiç uymamaktadır. Ankara Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin ellerinde olan olayla ilgili görüntülerde şüphelinin kask numarasını tespit etmesi ve açık kimlik bilgilerine ulaşmasının çok da zaman almaması gerekirdi. Hâlbuki Ankara Emniyet Müdürlüğü 18/06/2013 tarihli yazısıyla şüphelinin kimlik bilgisini ilk müzekkereden 12 gün, olaydan da 18 gün sonra Başsavcılığa ancak iletebilmiştir. Benzer şekilde şüphelinin silahı ilk müzekkereden 11 gün, olaydan da 17 gün sonra 17/06/2013 tarihinde Başsavcılığa teslim edilmiştir.

10. Bütün bu makul sayılması güç olan gecikmeler bürokratik bir zafiyet ve iyi yönetişim eksikliği olarak görülebileceği gibi İdarenin kolluk görevlisini koruma ve kollama güdüsüyle hareket ettiğinin bir işareti olarak da algılanabilir. Başsavcılık ilk müzekkerelerde elde edemediği bilgileri almak için ölüm olayından bir gün sonra yeni müzekkereler yazmış ve bundan sonra talep ettiği bilgilere kavuşabilmiştir. Daha önce tespit edilemeyen kimliğe ve silaha ancak ikinci müzekkereden kısa bir süre sonra ulaşılabilmiştir. Bu gecikmelerin ne tür bir zorunluluktan kaynaklandığına dair tatmin edici bir açıklama mevcut değildir.

11. Çoğunluk, şüpheli polis memurunun kimlik bilgisi ve silahıyla ilgili bilgilerin İl Emniyet Müdürlüğünün “11-12 günlük bir süre içinde her iki bilgiyi de netleştirerek adli makamlara ilettiği…böylelikle herhangi bir delil kaybına sebebiyet verilmediği …gözetildiğinde söz konusu bilgi iletme süresi bakımından makul sayılamayacak bir gecikme” yaşanmadığını savunmaktadır (AYM kararı, § 159). Ankara Emniyet Müdürlüğünün Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görev yapan ki görüntülerde kask numarası da gözüken bir polis memurunun açık kimliği ve silahıyla ilgili bilgileri ancak “11-12” gün içinde “netleştirebilmesi” hayatın olağan akışına uymadığı gibi bürokratik kurumsal işleyiş mantığı ve tarzına da uygun gözükmemektedir.

12. Bütün bunların yanısıra soruşturmayla ilgili bir başka güven zedeleyici konu da Cumhuriyet Başsavcılığınca olayın gerçekleşmesinden 24 gün sonra yani hiç de makul sayılmayacak bir süre içinde şüpheli kolluk görevlisinin ifadesinin alınmasıdır. Şüphelinin ifadesinin alınması için 24 gün beklenmesinin mantıklı ve geçerli bir açıklaması da yapılmamıştır. Şüphelinin kimlik bilgisinin Başsavcılığa iletildikten 6 gün sonra ifadesinin alınmasının bir gecikme olarak nitelendirilmemesi düşünülebilir. Normalde 6 günlük bir süre fazla görülmeyebilir ama yaşam hakkına yönelik bir müdahalede açık kimlik bilgilerine ulaşılması nispeten kolay olan şüphelinin tespit edilmesinin ve ifadesinin alınmasının neden zaman aldığının ikna edici bir açıklamasının da sunulması gerekirdi.

13. Nitekim Mahkememizde bir kararında “Ölümün meydana geldiği olaylarda olayın faillerinin ifadelerinin alınmasında yaşanan…gecikmeler, ilgili soruşturmalarda gerekli özenin gösterilmediğini açıkça ortaya koymak açısından başlı başına yeterlidir. Bu durum ayrıca kolluk görevlilerinin karıştığı olaylarda mağdurlarda ve genel olarak toplumda, kolluk görevlilerinin eylemlerinden -adli makamlar dâhil olmak üzere- kimseye karşı sorumlu olmadıkları bir otorite boşluğu içinde hareket ettikleri düşüncesinin oluşmasına da yol açabilir” (Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/04/2018, § 132) tespitinde bulunmuştur.

14. Başsavcılığın Ankara Emniyet Müdürlüğünden talep ettiği ve kolaylıkla, hızlı bir şekilde iletilebilecek bilgileri, geç sayılabilecek bir zaman diliminde elde etmesi soruşturmanın etkilili yürütülmediğine dair endişe oluşturacak bir ortama zemin hazırlamıştır. Hangi neden veya nedenlerle yukarıda değindimiz gecikmelerin yaşandığının kabul edilebilir bir açıklaması yapılmamıştır. Şüphelinin açık kimlik bilgilerine ulaşılması, silahının teslimi ve

ifadesinin alınmasındaki olağan sayılamayacak gecikmelerle başlayan süreç, aşağıda değineceğimiz gibi yargılamalar esnasında da devam etmiştir.

15. Soruşturmayla ilgili bir başka sorunda başvuru dilekçesinde söz edilen olayın geçtiği mekânı kaydeden MOBESE kameralarından birini yöneten polis memurunun bir göstericinin polis tarafından vurulduğunu görünce kamerayı önce gökyüzüne sonra ilerdeki ağaçlara çevirerek olay yerinden uzaklaştırarak delil karartması yaptığı iddiasıdır. Olayı kaydeden başka bir MOBESE kamerasını yöneten polis memuru için de benzer bir iddiada da bulunulmuştur. Soruşturma sırasında başvuruculların MOBESE kameralarını kontrol eden güvenlik güçlerinin delilleri karartığı iddiasına yönelik bir değerlendirme ve araştırma dosyadan anlaşıldığı kadarıyla yapılmamıştır. Hâlbuki MOBESE kayıtlarıyla ilgili olarak başvuruculların olay anında kameraların görevliler tarafından başka yönlere çevrildiği iddiası araştırılmaya değer bir konudur.

16. Soruşturmaya ilişkin bir diğer sorunlu alanda olay yeri incelemesine İl Jandarma Komutanlığından bilirkişilerin katılmasıdır. Adalet Komisyonu bilirkişi listesinden ve TÜBİTAK'tan talep edilen bilirkişilerin çeşitli nedenlerle görevlendirilememelerinden dolayı "işin aciliyeti dikkate alınarak" İl Jandarma Komutanlığından bilirkişiler görevlendirilmesi soruşturmanın tarafsız ve bağımsızlığı konusunda tereddütler doğurma potansiyeline sahiptir. Bu durumun bir zorunluktan kaynaklandığı kabul edilse bile (AYM kararı, § 186) bunun soruşturmanın bağımsız ve tarafsız yapılması gerektiği hususunda bir tereddüte neden olması beklenebilir, zira Jandarmanın, İl Emniyet Müdürlüğünden ayrı bir teşkilatlanmaya sahip olması ve aralarında hiyerarşik bir bağ bulunmaması Jandarmanın da bir kolluk gücü olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

17. Her ne kadar çoğunluk, "yürütülen soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığının olayın gerçekleşme şartlarının aydınlatılması ve sorumluların tespiti amacıyla delilleri toplama konusundaki isteğinden şüphe duyulmasını gerektirecek bir eksiklik" tespit edilmediğini (AYM Kararı, § 163) savunsa da yukarıdaki paragraflarda belirtilen hususlar dikkate alındığında bu görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir.

18. Davanın ilk görüldüğü yargı organı olan Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi, "olay anına ilişkin video görüntüsü, tanık beyanları, katılanlar vekillerinin beyanları, otopsi raporları, adli tıp ve bilirkişi raporları ile dosya kapsamını" birlikte değerlendirerek sanığı olası kasıtla öldürme suçundan 7 yıl 9 ay 10 gün hapse mahkûm etmiştir. Başvuruculların temyizi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi 17/06/2015 tarihinde derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Sanık müvekkillerinin başvurusu üzerine dava kamu güvenliği gerekçesiyle Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından 31/08/2015 tarihinde Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakledilmiştir. Sanık bu mahkeme tarafından meşru savunmada sınırın taksirle aşılması suretiyle öldürme suçundan 2 yıl 1 ay hapisle cezalandırılmış ve bu ceza takdiren 15.200 TL adli para cezasına çevrilmiştir.

19. Davanın yargılama sürecinde de tıpkı soruşturma aşamasında olduğu gibi makul karşılanamayacak bazı durumlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi davanın nakledilme meselesidir.

20. Olayın üzerinden 2 yıl 2 ay geçip, soruşturma ve kovuşturma yürütülüp kamu güvenliği için tehlike oluşturan bir durum veya bu durumla birlikte yargılamayı etkileyen bir unsur tespit edilmemişken, dahası Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesince kurulan hüküm sonucunda sanık 7 yıl 9 ay 10 gün ağır hapis cezasına mahkûm edilmişken, sanık avukatlarınca sanığın ve kamunun güvenliği gerekçesiyle davanın nakli talep edilmiş, bu talep Yargıtay 5. Ceza

Dairesi tarafından kabul edilmiştir. Bunun üzerine dava Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinden alınarak Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine verilmiştir. Davanın daha uygun bir dönemde daha yargılamanın başlarında nakledilmesi mümkünken, hüküm açıklandıktan sonra nakledilmesi üzerinde durulması gereken bir konudur.

21. Kamuoyunun ve bir kısım medyanın yakından izlediği davanın görülmekte olduğu başkentdeki bir mahkemeden küçük bir ildeki başka bir mahkemeye nakli davaya etkili katılım hakkına müdahale anlamına gelmektedir. Burada ilginç olan Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi hükmünü açıkladıktan sonra davanın kamu güvenliği ve düzeni gerekçesiyle Aksaray iline nakledilmesine karar verilmesidir. Gerekçe olarak öne sürülen ilk duruşma esnasında mahkeme ve adliye de olan olaylar yargılamanın sağlıklı yürütülmesinin önünde bir engel olarak değerlendirilmiş olsaydı, bu olaylardan sonra davanın başka bir ile nakledilmesi gerekirken, bu yapılmamış, aksine sükûnetin sağlandığı bir anda, üstelik Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hüküm kurulduktan sonra yargılama yetkisi Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine devredilmiştir.

22. Çoğunluk, Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama sırasında "ilk duruşmadan itibaren duruşma salonu içinde ve dışında tartışmaların çıktığı hatta ilk duruşmanın bu nedenle ertelendiği, adliye kapılarının kırıldığı, polis araçlarının yakıldığı, duruşma sırasında yaşanan olaylar ve Mahkeme Heyetine yapılan hakaretler nedeniyle Heyetin suç duyurusunda bulunduğu ve sanığın çeşitli tehditlere maruz kaldığı" gerekçesiyle davanın başka bir kente naklinde sorun görmemiştir (AYM kararı § 172).

23. Açıktır ki yaşam hakkı kapsamındaki bir davanın görevli ve yetkili mahkemenin bulunduğu yerde yürütülmesi kamu güvenliği için ciddi olumsuz sonuçlar doğuracaksa davanın başka bir yere nakledilmesi gerekebilir ancak bunun olayların veya tehditlerin ortaya çıktığı zamanda değilde somut olayımızda olduğu gibi hüküm açıklandıktan sonra yapılması zihinlerde soru işaretleri doğmasına neden olmaktadır. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinde duruşmanın ilk celsesinde meydana gelen bazı olaylar dışında izleyicilerin yoğun ilgi gösterdiği duruşmalarda herhangi bir ciddi olay meydana gelmemiştir. Kaldı ki, kamu güvenliğini ve yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine zarar verebilecek durumlar devam ederken bile yargılama sürdürülmüş ve mahkemece bir hükme varılmıştır.

24. İki yıl iki ay boyunca sorun olmayan kamu güvenliğinin her nedense hüküm verildikten sonra sorun olarak ortaya çıkması sanığın Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesince verilen cezadan kurtarılmaya çalışıldığı yönünde bir izlenim uyandırmaya müsaittir, çünkü sanık yargılandığı Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince daha hafif bir hapis cezasına çarptırılmış, bu ceza da adli para cezasına çevrilmiştir. Bütün bunlar, davanın nakliyle amaçlanın sanığın hafif bir ceza verilmesinin amaçlanıp amaçlanmadığını akla getirmektedir.

25. Sanığın tahliye edildiği "duruşmanın" tarihi ve heyetin toplanması da tartışılması gereken bir başka konudur. Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından verilen davanın nakli kararıyla birlikte yargılama yetkisi Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinden Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine 31/08/2015 tarihinde geçmiştir. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 10/07/2015 tarihli tensip kararında duruşma günü 07/09//2015 olarak belirlenmiş ve bu taraflara tebliğ edilmişken mahkeme tarafların bilgisi dışında 03/09/2015 günü başka bir heyetle toplanarak resen duruşma yapmıştır.

26. Duruşma tutanağında yazılan, "Belirli gün ve saatte 1.celse açıldı." ibaresi de yanıltıcıdır zira 03/09/2015 tarihi daha önce tespit edilen belirli gün değildir. Halbuki dava ile ilgili duruşma yapma ve karar yetkisi 31/08/2015 tarihinden sonra Yargıtay tarafından Aksaray

Ağır Ceza Mahkemesine nakledildiğinden Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin bu tarihten sonra davaya bakma yetkisi mevcut değildi. Nitekim 03/09/ 2015 tarihli "duruşma" tutanağında, "Duruşmada güvenliğin sağlanması hususunda müzekkere yazılan emniyet ve jandarma birimlerine, davanın nakli sebebiyle duruşma yapılmayacağı hususunun bildirilmesine" cümlesi bulunmaktadır. Yani mahkeme heyeti davanın nakli nedeniyle duruşma yapılmayacağını tespit etmesine ve nakil kararına rağmen "duruşma" yapmaktadır! Bu "duruşma"da sanık tahliye edilmiştir. Müdahil tarafın haberi olmadan yapılan bu "duruşma" müdahil tarafın çağrılmaması ve düşüncesinin alınmamasına neden olduğundan "silahların eşitliği" ilkesi yönünden sorunludur.

27. Çoğunluk, Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 03/09/2015 tarihinde resen celse açtığını ve başvurucular ile vekillerinin yokluğunda karar verdiğini kabul etmekte(AYM kararı, § 70) ve "Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından davanın nakli kararı sonrasında davanın nakli sebebiyle herhangi bir gecikme olması halinde sanığın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihmal edilmesine yol açılmaması amacıyla resen tutukluluk incelemesi yapılarak tahliyesine karar verildiğini" belirtmektedir (AYM kararı,§ 190).

28. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemenin daha önce hazırladığı tensip tutanağına göre zaten 04/09/2015'de sanığın tutukluluk hali hususunda bir inceleme yapılacaktı. Bu nedenle 3 Eylül'de duruşma yapılmasının mantığını anlamak zordur. Sanık 04/09/2015'de ki incelemede de tahliye edilebilirdi. Kişilerin haksız yere bir gün bile özgürlüklerinden mahrum kalmamasının sağlanması esastır ama mevcut olayda sanığın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının bir gün bile ihlal edilmemesi için taraflara ilan edilenden bir gün önce duruşma ve tutukluluk incelemelerinin yapılması ülkemizdeki yargı sisteminin işleyişi düşünüldüğünde fazla örneği olmayan bir uygulamaya benzemektedir.

29. Yargılama sürecinde hangi bilirkişi raporlarının değerlendirileceği yerel mahkemenin takdirinde olan bir husustur. Bununla birlikte, Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin "bilirkişi raporu" olarak kabul ettiği ama aslında görüntü izleme tutanağı olan belgenin sanığın bağlı bulunduğu Ankara Emniyet Müdürlüğünde çalışan polis memurlarınca hazırlanmış olması ve buradaki bulgulara itibar edilmesi, buna karşılık İl Emniyet Müdürlüğünden ayrı bir kurumsal yapıda çalışan ve sanıkla herhangi bir hiyerarşik, mesleki ve kurumsal bağı olmayan TRT bilirkişilerinin hazırladığı rapora itibar edilmemesi makul ve akılcı gerekçelerle izah edilmemiştir.

30. Derece mahkemesi polislerce hazırlanan görüntü inceleme tutanağına bilirkişi raporu muamelesi yaparak TRT raporu da dâhil olmak üzere tüm diğer bilirkişi raporlarını bu inceleme tutanağını esas alarak değerlendirmiştir. Mahkemenin kesin hükme esas teşkil eden kararında görüntü inceleme tutanağındaki tespitler suç vasfı tayininde belirleyici olmuştur. Sanık polis memurunun bağlı olduğu kurumda çalışan meslektaşlarınca hazırlanan görüntü inceleme tutanağına Mahkemece sanıkla kurumsal ve hiyerarşik hiçbir bağı bulunmayan, örneğin TRT bilirkişi raporuyla eşdeğer muamele yapılması, hatta bunun da ötesine geçilerek polis memurlarınca hazırlanan görüntü tutanağına dosya kapsamındaki tüm bilirkişi raporlarını değerlendiren bir üst-değer atfedilmesi ve diğer raporları adeta denetleyici bir kıstas gibi işlev görmesinin makul ve ikna edici bir açıklaması mahkeme kararında bulunmamaktadır.

31. Mahkememiz çoğunluğu Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince "…TRT çalışanlarından seçilen bilirkişilerce olay anına dair en net görüntülerin seçilerek… yavaşlatılarak ve çeşitli açılardan izlenerek…" hüküm oluşturulduğu kanaatindedir. (AYM kararı, §187). Tabi bu

durumda akla şu sorunun gelmesi kaçınılmazdır; madem ki TRT bilirkişilerinin "olay anına dair en net görüntüleri" seçtiğini Mahkememiz çoğunluğu kabul etmektedir, neden Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin "olay anına ait en net görüntü"lere dayanan TRT raporunu dikkate almadığının da çoğunluk tarafından sorgulanması gerekirdi.

32. Somut olayda ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri de hem başvurucular bakımından hem de toplumsal vicdan ve kanaat açısından bir bütün olarak cezasızlık olarak nitelendirilebilecek yargılama sonucundan kaynaklanmaktadır.

33. Anayasa Mahkemesinin "ceza hukukuna ilişkin sorumluluğa ve suçluluğa ilişkin bir tespitte bulunma görevi olmamakla birlikte yargı mercilerinin Anayasadan kaynaklanan yaşamı koruma yükümlülüğünü etkili biçimde uygulamaya ilişkin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini denetleme görevi vardır. Kamu görevlilerinin Anayasanın 17. maddesi kapsamında işledikleri suçlar için yapılan uygulamalara ilişkin olarak suçun ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlığın bulunduğu durumlarda Anayasa Mahkemesinin anayasal denetim yapma görevi bulunmaktadır" (Cembeli Erdem, § 103; Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/07/2014, § 76).

34. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkına yönelik güç kullanımının gerekliliği ve orantılılığı yönlerinden bu tür olaylara yetersiz ve hafif cezalar verilerek müsamaha gösterilip gösterilmediğini ve kolluk görevlilerinin kollanıp kollanmadığını incelemekle görevlidir. Kolluk tarafından silahlı güç kullanımlarında, eylemlerin ağırlığı ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlık bulunması hâlinde Anayasa Mahkemesi, "derece mahkemelerinin yaptırımları belirlemedeki tercihlerine saygı duymasına ve görevi doğrudan bu olmamasına rağmen söz konusu duruma müdahale etmek mecburiyetinde kalabilmektedir" (Cembeli Erdem, § 102).

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre, ulusal mahkemelerin yaşam hakkını ilgilendiren konularda karar verirken, hukuk sisteminin caydırıcı etkisinin korunması ve yaşam hakkının ihlallerinin önlenmesinde oynaması gereken rolün öneminin altının çizilmesi amacıyla, davaya gereken ihtimamı gösterip göstermediğini ya da ne dereceye kadar gösterdiğinin değerlendirilmesi gerekir (Külah ve Koyuncu/Türkiye, B. No. 24827/05, 23/4/2013, § 39). Kamu güveninin idamesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve kanunsuz eylemlere yönelik herhangi bir tolerans ya da ihtilaf olduğu görünümünün önlenmesi açısından bu durum hayati önem taşımaktadır (Okkalı/Türkiye, B.No. 52067/99, § 65; Külah ve Koyuncu/Türkiye, § 40). Strazburg Mahkemesi, "yürürlükteki adli sistemin caydırıcı etkisinin ve bunun, yaşam hakkı ve kötü muamelenin yasaklanmasını engellemede oynaması gereken rolün öneminin zayıflamasının" önlenmesi için "yerel mahkemelerin kararlarını verirken Sözleşmenin 2. ve 3. maddelerinin gerektirdiği titizlikle davrandıklarının varsayılıp, sayılmayabileceği ve ne dereceye kadar varsayılabileceği"ne özel bir önem vermektedir (Ali ve Ayşe Duran/Türkiye, B. No. 42942/02, 8/4/2008, § 62).

36. Somut olayda yargı makamlarının bir kişinin ölümüne neden olan hukuka aykırı silahlı güç kullanımına karşı yaptırım olarak adli para cezasını uygun ve yeterli buldukları görülmektedir. Bir kolluk görevlisinin silah kullanımı sonucu neden olduğu derece mahkemesince de kabul edilen ölüm olayına karşın karşı takdir edilen adli para cezasının benzer hak ihlallerinin önlenebilmesi ve caydırıcı olması bakımından uygun ve yeterli bir yaptırım olduğu söylenemez. Suç vasfının nitelendirilmesi yerel mahkemeye ait olmakla birlikte ölüm gibi son derece ağır bir sonuç doğuran durumlarda mahkemelerin sahip olduğu takdir hakkının eylemin sonuçlarını hafifletmeye dönük olarak kullanıldığı

görünümün verilmemesi insan haklarının korunması, hukukukun üstünlüğünün korunması ve adalet sistemine toplumun güven duymasının sağlanması ve sürdürülmesi açısından son derece önemlidir.

37. Çoğunluk, "…gösterilerin boyutu ve saldırıların yoğunluğu, olay anının öncesinde gösterilere müdahale eden polislerin yaşadıkları bir bütün olarak gözetildiğinde -olayın kendine özgü şartlarında- Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince tayin edilen suç vasfının ve bu vasıflandırmaya bağlı olarak verilen mahkûmiyet kararının elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmadığının ve 14 ay süreyle tutuklu yargılanan sanık hakkında hükmedilen adli para cezasının meydana gelen netice ile orantılı olmadığının değerlendirilmesi mümkün değildir" görüşündedir (AYM kararı, § 202). Kısacası, çoğunluk sanığın 14 ay tutuklu kalmasının ve 15.2000 TL olarak verilen adli para cezasının sanığın mahkûm olduğu suç bağlamında orantılı olduğunu kabul etmektedir.

38. Derece mahkemesi olay ve olgular üzerinde yaptığı değerlendirme sonucunda takdir yetkisini hafif bir ceza yönünde kullanmıştır. İlgili mevzuat derece mahkemelerine, hapis cezasını adli para cezasına çevirme konusunda takdir yetkisi tanımaktadır ancak mahkemeler bu yetkilerini ölüm gibi ciddi ve ağır bir duruma neden olan bir eylemin sonuçlarını hafifletmek için kullanmamalıdır. Hukuka aykırı biçimde yaşam hakkına yönelik müdahalelerde bulunan sorumlu kişiler hakkında devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri bağlamında ceza hukukunun etkin bir şekilde kullanılması gerekir. Bu tür eylemlere hiçbir şekilde müsamaha edilmeyeceğine işaret eden bir caydırıcılık unsurunun ceza tayin edilirken mahkemelerce göz önünde bulundurulması hukukun üstünlüğünün sağlanması, toplumun yargı sistemine olan güvenin zedelenmemesi ve kamu görevlilerinin kanunsuz eylemlerine hoşgörüyle yaklaşıldığı izlenimine meydan verilmemesi bakımından hayati önem taşımaktadır (Cembeli Erdem, §§ 100-101).

39. Derece mahkemesinde hükmedilen ve Mahkememiz çoğunluğunca da orantılı olduğu kabul edilen ceza, ölüm gibi vahim bir sonuca yol açan mevcut olayda bir cezasızlık algısı yaratmaktadır. Bilindiği üzere yargının ve adalet sisteminin bağımsız ve tarafsız olması kadar öyle görünmesi ve algılanması da kişilerin ve toplumun hukuk sistemine güven duymasının sağlanması yönünden şarttır. Somut başvurudaki gibi durumlarda sorumlulara etkili ve caydırıcı cezalar verilmemesi yaşamı koruyan anayasal hükümlerin ve yasaların kâğıt üzerinde kaldıkları gibi hiç de haksız sayılmayacak bir izlenimin oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

40. Son olarak, olayımızda ceza muhakemesi sürecinin toplamda 5 yıl 9 ayda sonuçlandığı düşünülürse, davanın makul bir sürede tamamlandığı söylenemez. Mahkememiz bir kararında bazı durumlarda soruşturmanın ilerlemesine engel olan güçlüklerin ortaya çıkabileceğini "…ancak böyle bir durumda dahi yetkililerin süratle hareket etmeleri olayın aydınlatılabilmesi, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir öneme sahiptir" (Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96) değerlendirmesinde bulunmuştur.

41. Anayasa Mahkemesine göre, "Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yapılıp yapılmadığına ilişkin tespit; başvuruya konu olayın kendi koşullarına, soruşturmadaki şüpheli veya sanık sayısına, suçlamaların niteliğine, olayın karmaşıklık derecesine, soruşturmanın ilerlemesine engel olan unsurlar ya da güçlüklerin bulunup bulunmadığına göre farklılık gösterebilecektir" (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, §

91).

42. Somut başvuru çok da karışık olmayan, çözümü için görüntüler de dâhil olmak üzere çeşitli delil ve bulgular bulunan ve sadece bir şüphelisi olan bir olayı içermektedir. Dolayısıyla davanın bu kadar uzamasının haklı bir nedeni bulunmamaktadır. Bahse konu ceza yargılamasının daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesi amacına hizmet edecek şekilde makul bir özen ve süratle yürütülmediği görülmektedir.

43. Mahkememizin yerleşik içtihadında soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesinde dikkat çektiği bir nokta da "...sadece başvuruculaların soruşturmanın süratle ve özenle sonuçlandırılmasındaki menfaatlerinin korunması değildir". Bunun kadar önemli olan bir başka nitelik de "özelde başvuruculaların ve genel olarak da toplumdaki diğer bireylerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından yeterli sürat ve özenin gösterilip gösterilmediğinin ortaya konulmasıdır" (Fahriye Erkek ve diğerleri, § 92).

44. Hem başvurucular bakımından hem de toplumsal vicdan ve kanaat açısından soruşturma ve yargı süreçlerinde bir şeylerin üstünün kapatılmaya çalışıldığı ve birilerinin korunduğu izleniminin verilmemesi ve böyle bir algının oluşmasının önüne geçilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Maalesef, somut olay bağlamında böyle bir algının ortaya çıkmadığı söylemek mümkün görünmemektedir. Sanığın yargılanması sırasında kamuoyuna yapılan bazı açıklamaların da bu yönde intibaların oluşmasına yol açması muhtemeldir.

45. Başvuru konusu olayla ilgili soruşturma ve yargılama sürecine bir bütün olarak baktığımızda bu dava özelinde uygulandığı şekliyle ceza hukuku sisteminin hukuk dışı fiillerin önlenmesinde caydırıcı bir etki doğurmasının çok zor olduğu kanaatine varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği düşüncesiyle karara katılmıyorum.

Üye Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, katıldığı bir toplumsal gösteride bir yakınlarının güvenlik güçlerince güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm olayı ile ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır. Mahkememiz çoğunluk kararında yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin olarak başvuru kabul edilebilir bulunduktan sonra, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul yönünün ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

2. Çoğunluk kararında, hakkında mahkumiyet kararı verilen polis memuru A.Ş.'nin de dâhil olduğu polis grubunun bulunduğu yerde yaşananlar, gösterilerin boyutu, saldırıların yoğunluğu ve olay anı öncesinde gösterilere müdahale eden polislerin yaşadıkları bir bütün olarak gözetildiğinde somut başvuruda adli makamların olayın gerçekleşme şartları, suç vasfının tayini ile mahkemece hükmedilen netice cezanın türü ve miktarı konusundaki takdirine saygı gösterilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve olaya ilişkin olarak yaşam hakkının gerektirdiği şekilde etkili bir soruşturma yürütüldüğü belirtilerek başvuru konusu olayda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmiştir (§§ 201-205).

3. Bahse konu ölüm olayıyla ilgili soruşturma başlatılması, delillerin özenli ve hızlı biçimde toplanması, nihai yargısal kararda nesnel ve detaylı bir gerekçe bulunması konularında hassasiyet gösterilmediğini ve bu konularda sorunlar bulunduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Dolayısıyla bireysel başvuruya konu olayla ilgili olarak bu hususlara dayalı biçimde yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılması mümkün değildir.

4. Bununla birlikte bu başvuruda asıl sorunlu olan boyutun önemli ölçüde davanın nakli ve yargılama sürecinin uzunluğu ile ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Davanın, olayın gerçekleştiği Ankara gibi merkezi bir yerden iki yüz kilometre uzaklıktaki bir ile nakli mağdurların davaya katılımını belli ölçüde zorlaştırmıştır. Bununla birlikte bu bağlamda davanın nakli ile ilgili asıl sorunlu yön bu naklin zamanlaması hususunda ortaya çıkmaktadır. Zira davanın nakli davanın ilk görülmeye başlandığı zamanlarda veya devam eden duruşmalarda değil çok daha sonraki bir zamanda gündeme gelmiş ve gerçekleştirilmiştir.

5. Yargılama ilk olarak Ankara'da başlamış ve açılan dava Ankara Ağır Ceza Mahkemesince 3/9/2014 tarihli kararla sanığın neticeten 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezasına mahkûm edilmesi ile sonuçlandırılmıştır. Başvuruculların temyizi üzerine bu karar Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17/6/2015 tarihli kararıyla bozulmuştur.

6. Bozma kararı sonrasındaki aşamalarda sanık müdafilerinin talebi de dikkate alınarak Ankara Ağır Ceza Mahkemesince yeni bir süreç başlatılmıştır. Detaylı bir yazışma, görüş alma ve karar verme sürecinin ardından nihai olarak Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 31/8/2015 tarihli kararıyla "Davanın başka bir yere naklinin uygun olacağı yolundaki görüş ve Adalet Bakanlığının bu hususstaki isteği yerinde görüldüğünden kamu güvenliği nedeniyle CMK.nun 19/2. maddesi uyarınca Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/307 esasında kayıtlı kamu davasının Aksaray Ağır Ceza Mahkemesine nakline" karar verilmiştir.

7. Öncelikle bu aşamada davanın naklinin güvenlik sebebiyle gerçekleştirilmiş olduğunun gerekçelerinin yeterli biçimde ortaya konulduğunun söylenemeyeceğini ifade etmek gerekir. Güvenlik nedeniyle davanın nakli yerine Ankara'daki yargılamalarda pekala daha sıkı güvenlik tedbirlerinin alınması ile yargılamanın yine aynı yerde sürdürülmesi seçeneği devreye sokulabilirdi.

8. Öte yandan davanın nakli sonrasında Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinde gerçekleştirilen yargılamalarda sanık polis memurunun davaya SEGBİS aracılığıyla katıldığı da göz önünde tutulduğunda güvenlik endişesi ile davanın nakledildiğine ilişkin gerekçenin daha sorunlu hale geldiği ortaya çıkmaktadır. Elbette ki davaya katılımın SEGBİS aracılığıyla yapılması ve yargılamanın bu şekilde gerçekleştirilmesinin tek başına her durumda sorunlu olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Bununla birlikte kamuoyunu oldukça meşgul eden ve güvenlik gerekçesi ile nakledilen bir davada sanık konumundaki kişinin SEGBİS aracılığıyla davaya katılmaya devam etmesi "davaya etkin katılımın sağlanması" yönünden farklı bir durum ortaya çıkarmamaktadır. Zira burada ifade etmek gerekir ki davanın nakli sanık müdafilerinin talebi üzerine başlatılan sürecin sonucunda gerçekleşmiştir.

9. Daha da önemlisi davanın naklinin sanık hakkında verilen 7 yılı aşkın bir hapis cezasının Yargıtay tarafından bozulmasından sonraki aşamada gerçekleşmiş olması önemli bir diğer sorunlu husustur. Zira böyle bir durumda, her ne kadar Aksaray Ağır Ceza Mahkemesince gerçekleştirilen yargılamada verilen 2 yıl 1 ay hapis cezasıyla cezalandırma ve hükmedilen süreli hapis cezasının taksirli suça ilişkin olması nedeniyle hapis cezasının adli para cezasına çevrilerek A.Ş.nin neticeten 15.200 TL adli para cezasıyla cezalandırılması ve bu

cezanın ertelenmesine yer olmadığı şeklindeki yeni kararın detaylı bir hukuki gerekçeye dayandığı ve Mahkemenin olası kast ve bilinçli taksirle ilgili temel ilkeleri somut olaya uyarlayan detaylı gerekçelerle yargılamayı sonuçlandırdığı aşikar ise de Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin bu kararının Ankara'da gerçekleşen ilk yargılama sonucu verilen mahkumiyet kararının Yargıtay tarafından bozulmuş olmasının ve akabinde davanın naklinin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Bu faktörler ise bahse konu yargılamayı ister istemez algı boyutuyla olumsuz biçimde etkilemektedir.

10. Esasında kamuoyunda ilgi uyandıran ve yakından takip edilen bir davanın görülmesi sürecinde Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde bu davanın ilk görüldüğü zamanlarda "güvenlik" gerekçesiyle davanın naklinin gündeme getirilmiş olması yargılama sürecine ilişkin bu derece olumsuz bir izlenim oluşmasına yol açmayabilirdi. Buradaki temel sorun aynı zamanda davanın naklinin olması gereken zamanda gündeme getirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

11. Dolayısıyla bu bağlamda somut bireysel başvuruya konu yargılamada yaşam hakkının usul boyutuna ilişkin ihlal iddiasını ele alırken aynı zamanda yargılama sürecine bir bütün olarak bakmak gerekir. Gerek Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin ve gerekse Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin kararları, karar gerekçeleri ve ulaştıkları sonuçların nesnel hukuki değerlendirmelere ve kendi içinde tutarlı hukuki dayanaklara sahip oldukları ifade edilmelidir.Ancak, kamuoyunda yakın takip edilen bir davada verilen ilk mahkumiyet kararının Yargıtay tarafından bozulması sonrasındaki bir aşamada davanın nakli yolunun gerçekleşmiş olması ve davanın nakli sonrasındaki yargılamada daha hafif bir cezaya hükmedilmiş olması bu yargılama sürecine ilişkin olumsuz izlenimin doğmasına neden olmaktadır. Bu da bir bütün olarak yargılama sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

12. Gerçekten bu biçimdeki bir bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin yapacağı denetim bir kanun yolu incelemesi şeklinde gerçekleşmemelidir. Dolayısıyla bu başvuruda Anayasa Mahkemesi bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik olmadığı sürece derece mahkemelerinin verdiği mahkumiyetin bilinçli taksire mi olası kasta mı girdiğinin değerlendirmesini yapmamaktadır. Bunlar somut olay bağlamında hem Ankara ve Aksaray Ağır Ceza Mahkemelerindeki ilk derece mahkemesi kararlarında hem de temyiz merciinin kararlarında detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi burada bu yargılama süreçlerinde bir bütün olarak yaşam hakkının usul boyutu ile ilgili yükümlülüklere uygun bir yargılama yürütülüp yürütülmediğine bakmaktadır.

13. Burada yargılamanın adil biçimde gerçekleştirilmesi noktasında derece mahkemelerdeki yargısal süreçlerin adil yargılanma hakkının güvencelerine riayet edilerek yürütülmesi kadar dikkat edilmesi gereken önemli bir diğer hususun ise bu yargılama sürecinin adil biçimde yürütüldüğüne yönelik kamuoyundaki kanaatin varlığıdır. Algısal boyutla ilgili olan bu hususa riayet edilmesinin de önem arz ettiğini ifade etmek gerekir.

14. Öte yandan bu bireysel başvuruda yaşam hakkının usul boyutu ile ilgili yapılan incelemede Anayasa Mahkemesi yürütülen yargılamanın makul bir sürede gerçekleşip gerçekleşmediğine de bakmalıdır. Bu bağlamda yürütülen ceza yargılaması süresinin de makul olması önem arz etmektedir. 2013 yılı ortalarında başlayan yargılamadaki süreç nihai olarak 11/03/2019 tarihinde sonuçlanmıştır.

15. Bu bağlamda Mahkememiz yerleşik içtihadında da ortaya konulduğu üzere soruşturmanın makul bir özen ve süratle yapılıp yapılmadığına ilişkin tespit; başvuruya konu olayın kendi koşullarına, soruşturmadaki şüpheli sayısına, suçlamaların niteliğine, olayın

karmaşıklık derecesine, soruşturmanın ilerlemesine engel olan unsurlar ya da güçlüklerin bulunup bulunmadığına göre farklılık gösterebilecektir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 91).

16. Beş yıldan daha uzun süren bu ceza davasında esasında en önemli delilin güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm olayına ilişkin video kayıtları olduğu ve bu kayıtların da henüz ölüm olayının gerçekleştiği ana çok yakın bir zamanda Savcılığa ulaştığı dikkate alındığında yargılama süresinin bu derece sürmesinin makul sayılamayacağı söylenebilir. Zira dava çok karmaşık bir nitelik arz etmediği gibi davadaki deliller de zaten olayın gerçekleşmesinden sonra kısa süre içinde elde edilmiştir. Bu nedenle yargılamanın makul bir sürede bitirilememiş olması da yaşam hakkının korunmasına ilişkin usul yükümlülüğünün bu başvuruda ihlal edildiği kanaatine ulaşılmasını gerektirmektedir.

17. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği kanaatinde olduğumuz için Mahkememiz çoğunluğunun aksi yöndeki kararına katılmamaktayız.

Üye Celal Mümtaz AKINCI Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

Güvenlik kuvvetlerince güç kullanımı sonucunda meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi sebebiyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin başvuruda, söz konusu hakkın usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

Çoğunluğun buna ilişkin kararının gerekçesinde; şüpheli bir ölüm olayı hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütüldüğünün kabul edilebilmesi için gerekli şartlar sayılarak bunların gerçekleştiği, derhal ve re'sen soruşturma başlatıldığı ve yaklaşık birbuçuk ayda dava açıldığı, toplanmayan bir delil bulunmadığı gibi yargılama da dahil olmak üzere beş yıl dokuzayda tamamlanması sebebiyle soruşturmanın makul bir süratleyürütülmediğinin söylenemeyeceği, başvuruculara olayın kendine özgü koşullarında soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabildiği ve ondört ay tutuklu yargılanan sanık hakkında hükmedilen adlî para cezasının meydana gelen netice ile orantılı olmadığından da söz edilemeyeceği belirtilerek, yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kararda yaşam hakkının usul boyutu yönünden belirtilen genel ilkeler ve bu ilkelerin olaya uygulanmasıyla ilgili olarak soruşturma makamlarının resen ve derhal harekete geçmesi ve ölenin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine yeterli ölçüde katılımı yönlerinden yapılan tespitler isabetli olmakla birlikte, çoğunluğun "İlkelerin Olaya Uygulanması" başlığı altında yaptığı bazı değerlendirmelere ve ulaştığı sonuca katılmak mümkün değildir.

Bilindiği gibi, Mahkememize ve AİHM'e göre, kamu görevlilerinin güç kullanması sonucu gerçekleştiği iddia edilen ölüm olaylarında devletin etkili soruşturma yükümlülüğü, kasıt olmaksızın gerçekleşen güç kullanımını da içermektedir.

Anayasanın 17. maddesi ile Sözleşmenin 2. maddesinin ilk fıkraları demokratik toplumların en temel değerlerinden olan yaşam hakkını korumakta, bu nedenle de mezkûr hakkın ihlal edildiğine ilişkin iddiaların çok dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, kolluk görevlileri tarafından ölümcül bir gücün kullanılması anılan maddelerde belirtilen hâllerde haklı görülebilirse de son çare olarak kullanılabilecek güç gerekli olandan

fazla olmamalı ve can kaybının haklı görülebileceği durumlar dar yorumlanmalıdır.

Yaşam hakkı kapsamında olayla ilgili olarak etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün temel amacının, yaşam hakkını koruyan kanun hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını teminat altına almak ve kamu görevlilerinin sorumlulukları altında meydana gelen ölümler hakkında hesap vermelerini sağlamak olduğu da tartışmasızdır.

Kuşkusuz, buna ilişkin olarak Mahkememizce yapılacak değerlendirmeler kişilerin masum veya suçlu olduğuna ilişkin bir nitelik taşımamakta; delillerin değerlendirilmesi konusunda sorumlu ve yetkili mercilerin olayları ilk elden inceleyen adlî makamlar olduğu da bilinmektedir. Başka bir anlatımla, Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçecek şekilde delilleri doğrudan kendisinin değerlendirmesi söz konusu değildir.

Yine kararlarımızda birçok defa vurgulandığı üzere, soruşturmanın gerektirdiği yeterlilik boyutu her olayın niteliğine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu anlamda, şüpheli ölüm olaylarında Devletin yükümlülüğü bir sonuç yükümlülüğü olmadığı gibi, ölüm olayının gerçekleştiği şartların ve varsa sorumluların tespitine engel olmadığı sürece, Anayasanın 17. maddesi uyarınca yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının olayın gelişimi ve deliller konusunda ölenin yakınlarının bütün iddialarını ve taleplerini karşılama zorunluluğu da bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, Anayasanın mezkûr hükmünün gerektirdiği ölçüde etkili bir soruşturma yürütüldüğünün kabul edilebilmesi için şüpheli bir ölüm olayı hakkındaki ceza soruşturmasının (kovuşturma aşamasına geçilmesi hâlinde ise karar verme safhası da dahil olmak üzere kovuşturmanın tamamının) kanunla yaşamı koruma yönündeki pozitif yükümlülüğün gereklerine uygun olması zorunludur (örn. olarak bkz. Ali ve Ayşe Duran/Türkiye, B. No: 42942/02, 8/4/2008, § 61; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 30).

Buna göre, bütün kovuşturmaların mutlaka belirli bir cezaya hükmedilmesiyle sonuçlanması gerekmese de (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 56), ulusal mahkemelerin kamu görevlilerinin taksirle de olsa kişilerin hayatlarını sona erdiren veya tehlikeye atan fiillerinin cezalandırılmamasına hiçbir şartta imkân vermemesi gerekir (örn. olarak bkz. Okkalı/Türkiye, B.No: 52067/99, 17/10/2006; Kasap ve diğerleri/Türkiye, B.No: 8656/10, 14/1/2014, §§ 54-61).

AİHM, kamu görevlilerinin karıştığı öldürme olayları için uygun yaptırımların seçilmesi hususunda ulusal mahkemelerin yetkili olmasına rağmen, fiilin vahameti ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlık olduğunu değerlendirdiği durumlarda da ihlal sonucuna ulaşmakta (Nikolova ve Velichova/Bulgaristan, B.No: 7888/03, 20/12/2007, § 61) ve belirtilen yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğini incelemek için mahkemelerin karar verirken hukuk sisteminin caydırıcı etkisinin korunması ve yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesi bakımından davaya gereken önemi gösterip göstermediğini değerlendirme görevinin bulunduğunu belirtmektedir (Ali ve Ayşe Duran/Türkiye, § 62).

Kolluk görevlilerinin silahlı güç kullanması sebebiyle meydana gelen ölüm olaylarında ödenen tazminatla mağduriyetin giderildiği itirazlarını da değerlendiren AİHM, devletin sorumluların tespit edilerek cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün bulunduğunu (örn. olarak bkz. Mustafa Tunç ve Fecire Tunç/Türkiye [BD], B. No: 24014/05, 14/4/2015, § 177) ve aksinin kabulünün bazı durumlarda kamu

görevlilerine fiilî bir dokunulmazlık sağlayarak öldürmeye ilişkin genel yasakların uygulamada etkisiz kalmasına yol açacağını hükme bağlamaktadır (örn. olarak bkz. Özcan ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18893/05, 20/4/2010, § 54).

İncelenen başvuruya konu somut olaya ilişkin iddianamede; Ankara Güvenpark'ta yapılan gösterilerde göstericilerin sert cisimler atmak suretiyle saldırıda bulunmaları üzerine Çevik Kuvvete mensup polis memurlarının geri çekilme emri aldığı, kalkan taşıyan ve ön safta bulunan bir grup memurun taşlı, sopalı saldırıda bulunan göstericilerle beton banklar arasında sıkışarak kalkanlarını düşürdüğü, grup içinde bulunan şüphelinin üzerine gelen bir göstericiyi uzaklaştırdığı ve yere düşen bu göstericiye tekmeyle vurduğu, göstericiye tekme atmadan önce tabancasını çeken şüphelinin göstericiler tarafından taşlanınca havaya iki defa ateş ettiği ve geriye çekilirken elinin yere paralel duruma gelmesinden sonra üçüncü defa ateş ettiği, bu sırada elindeki taşı atarak uzaklaşmak isteyen maktulün vurularak yere düştüğü iddia edilmiştir.

Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin ilk kararında da, olay benzer şekilde aktarılarak sanığın geri çekilme imkânı varken geri çekilmeyip silahını çektiği belirtilmiş ve duruşmadaki ifadesinde de olaydan hemen sonra polis arkadaşlarına söylediklerini kabul etmesi sebebiyle fiil olası kasıtla adam öldürme olarak değerlendirilmiştir.

Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin kararında ise olay genel olarak benzer şekilde aktarılmakla birlikte, sanığın taş atan bir göstericiyi kendisinden uzaklaştırmak amacıyla tekmelemeye başladığı, bu sırada yoğun taşlı saldırıda bulunan kalabalık bir gösterici grubunun önünde kalması ve atılan taşların vücuduna isabet etmesi sebebiyle havaya ateş ederek göstericileri dağıtmaya çalıştığı ve meşru müdafaa şartları içinde iken bu sınırı taksir derecesinde kusurlu olarak aştığı belirtilmiştir.

Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 5/12/2017 tarihli kararıyla olayın meydana gelişiyle ilgili bu kabul üzerinden, taksirle ölüme neden olma suçundan, sonuca etkili olacak şekilde teşdiden ceza tayin edilmesi gerekirken alt sınırdan ceza verilmesi sebebiyle karar bozulmuştur.

Başka bir anlatımla, iddianamede ve mahkeme kararlarında, söz konusu polis memurunun fiilinin kendisi açısından kontrol edemeyeceği olayların başlamasında ve sonuçlanmasında etkili olduğu belirlenmiş, sonuç olarak sanığın fiili derece mahkemelerince hukuka aykırı bulunmuştur.

Olay öncesinde yaşananlar ancak fiilin hukuka uygun olup olmadığının belirlenmesinde dikkate alınabileceğinden, Mahkememizce yapılacak olan değerlendirme derece mahkemelerince hukuka aykırı olduğuna hükmedilen fiile ilişkin olarak tayin edilen müeyyidenin yukarıda aktarılan AİHM kararlarındaki ilkelere uyup uymadığı yönünde olmalıdır.

Birçok kararımızda da vurgulandığı üzere, Anayasa Mahkemesinin, bireysel başvuru incelemelerinde ceza hukukuna ilişkin sorumluluk ve suçluluk konusunda bir tespitte bulunması mümkün olmamakla birlikte, yaşamı korumak için oluşturulan hukuku etkili bir şekilde uygulama yükümlülükleri bulunan yargı mercileri tarafından bu yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğini denetleme görevi bulunmaktadır. Yaşam hakkı ihlali ile ilgili sorumlulukları belirlenen kamu görevlilerinin cezasız kalmalarına veya gereği gibi cezalandırılmamalarına yol açan bazı yaptırımların caydırıcılığı sağlayamaması sebebiyle etkili ceza soruşturması yürütme yükümlülüğü zedeleneceğinden, incelenen başvuruda olduğu gibi hakkın ihlal edildiğinin mahkemelerce de tespit edildiği durumlarda

başvurucuların ihlalden kaynaklanan mağduriyetinin giderilip giderilmediğinin Mahkememizce incelenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda; kamu güveninin sürdürülmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve böyle ihlallere müsamaha edildiği intibaının verilmemesi açısından, mahkemelerin takdir yetkilerini suçun sonuçlarını hafifletmek için kullanmayı tercih ettikleri görüntüsünü vermemeleri zorunludur. Kuşkusuz bu yükümlülük sadece cezasızlık için değil, güç kullanımı sonucunda meydana gelen ölümle ceza arasında açık bir orantısızlık bulunması hâlinde de geçerlidir.

AİHM gibi Mahkememiz de çok sayıda kararında, kolluk görevlilerinin silah kullanımı sonucunda gerçekleştiği kabul edilen ölüm sebebiyle hükmedilen adlî para cezasının, kişilerin yaşamının korunması ve benzer hak ihlallerinin önlenebilmesi bakımından uygun ve yeterli bir yaptırım olmadığına, yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde kritik bir rolü olan mahkemelerin takdir yetkilerini bu yönde kullanmalarının adalete olan güveni ve hukuk sisteminin caydırıcı etkisini ortadan kaldıracağına hükmetmiştir.

Somut olaya ilişkin olarak Yargıtay, 5/12/2017 tarihli kararında Türk Ceza Kanununda iki yıl ilâ altı yıl hapis cezası verilmesi öngörülen taksirle ölüme neden olma suçundan, “sonuca etkili olacak şekilde teşdiden ceza tayini gerektiği gözetilmeden…alt sınırdan ceza belirlenmesi”ni bozma sebebi olarak belirtmiş; ilk derece mahkemesi ise, bozma kararı üzerine, cezanın tayininde alt sınırdan ayrılırken olayın oluş şekli ile taksire dayalı kusurun derecesini gözeterek takdir yetkisini fiille ceza arasında uygun bir orantı sağlamak amacıyla kullanmasının gerekmesine rağmen, alt sınırdan sadece bir ay uzaklaşarak sanığın iki yıl bir ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş, ancak bunu da tamamen etkisiz kılacak şekilde sonuç olarak adlî para cezasına hükmetmiştir.

Yargılama sürecinde, davanın başka bir ile nakledilmesi ve yukarıda belirtilen sonuca ulaşılması, yukarıda belirtilen ilkelere aykırı bir görüntünün oluşmasına sebep olmuştur.

Davaya ilk olarak bakan Ankara Ağır Ceza Mahkemesince hüküm verilinceye kadar, yargılamaya Ankara’da devam edilmesinin kamu güvenliğini tehlikeye düşüreceğinden söz edilmemesine rağmen, anılan mahkemece neticeten yedi yıl dokuz ay on gün hapis cezasına hükmedilmesinin ve bu kararın usulî sebeplerle Yargıtayca bozulmasının ardından -olaydan iki yıl iki ay sonra- adlî tatil sırasında sanık müdafilerinin talebi üzerine, davanın -kamu güvenliğinin sağlanması bakımından Ankara’dan daha uygun bir yer olduğuna dair bir gerekçe de belirtilmeden- Aksaray’a nakledilmesine ve davanın nakli başvuruculların yargılamaya etkili bir şekilde katılımlarını etkilemiş olmasa da, sanığın bozulan ilk mahkûmiyet kararından çok daha düşük olan iki yıl bir ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına, bu cezanın da 15.200 TL adlî para cezasına çevrilmesine karar verilmesi, Mahkememizin ve AİHM’in yukarıda aktarılan kararlarında belirtilen ilkelere aykırı olarak, bu tür ihlallere müsamaha gösterildiği, mahkemelerin takdir yetkilerini bu tür suçların sonuçlarını hafifletmek için kullandıkları, kolluk görevlilerinin, eylemlerinden dolayı adlî makamlar da dahil olmak üzere kimseye karşı sorumlu olmadıkları ve bir otorite boşluğu içinde hareket ettikleri yönünde şüphelere ve tereddütlere yol açabilecek bir sonuç doğurmuştur.

Başka bir deyişle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, süreç yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında oluşturulan hukukun etkili bir şekilde uygulanmadığı intibaını doğuracak şekilde yürütülmüş ve sonuçlanmıştır.

Diğer taraftan, somut olayda, öldürme fiilinin hukuka aykırı olduğunun ve yaşam hakkının çiğnendiğinin ilgili mahkemelerce de belirlenmesine rağmen, anılan kolluk görevlisinin disiplin cezasıyla da cezalandırılmadığı dikkate alındığında, başvuruculaların açtıkları tam yargı davasında idare aleyhine tazminata hükmedilmiş olması da -yukarıda aktarılan ilkelerde belirtildiği üzere- ilgiliye bir tür fiilî dokunulmazlık sağlayarak, öldürmeye ilişkin genel yasakların uygulamada etkisiz kalmasına yol açabileceğinden yeterli olmamıştır.

Son olarak, iddianamenin birbuçuk ay gibi kısa bir sürede hazırlandığı tek sanıklı mezkûr davada toplam beş yıl dokuz ay süren yargılama süresinin makul olduğunu söylemek de mümkün değildir (beş sanıklı bir ceza davasında beş yıl üç ay üç günlük yargılama süresinin makul olmadığı ve yargılamadaki hiçbir unsurun yargılamanın bu kadar uzamasını haklı kılmadığı yönündeki yakın tarihli bir ihlal kararımız için bkz. Fatma Akın ve Mehmet Eren [GK], B.No: 2017/26636, 10/11/2021, § 110). Aynı nedenle, bu başvuruya konu ceza yargılamasının da, makul bir özenle ve süratle yürütüldüğü söylenemez.

Bu sebeplerle, başvuru konusu olayla ilgili olarak yaşam hakkının gerektirdiği şekilde etkili bir soruşturma yürütülmediği ve anılan hakkın usul boyutunun ihlal edildiği düşüncesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararına karşıyım.

Üye M. Emin KUZ

CÜNEYT DURMAZ (2)

B. No: 2016/35468 | Karar tarihi: 15.12.2021

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/35468

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CÜNEYT DURMAZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/35468)

Karar Tarihi: 15/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 25/1/2022 - 31730

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Cüneyt DURMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, nezarethanede tutulma koşulları nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

8. İkinci Bölüm tarafından 21/7/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Genel Olarak

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 1978 doğumlu olan başvurucu, Sayıştay denetçisi olarak görev yapmaktayken 1/9/2016 tarihinde meslekten çıkarılmıştır.

11. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında 19/10/2016 tarihinde gözaltına alınarak Ankara Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Şube Müdürlüğü nezarethanesine yerleştirilmiştir. Başvurucu 27/10/2016 tarihinde nezarethaneden çıkarılmıştır.

12. Başvurucu, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 27/10/2016 tarihinde tutuklanarak Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmiştir.

13. Başvurucu 23/11/2016 tarihinde nezarethane koşullarına ilişkin olarak bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Gelişmeler

14. Başvurucu, nezarethanede kaldığı süre boyunca kötü koşullarda tutulduğunu belirterek ilgili kamu görevlileri hakkında 24/11/2016 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 27/4/2017 tarihinde söz konusu şikâyet hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara yapılan itiraz Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 5/7/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

15. Başvurucu, nezarethanede yetersiz koşullarda tutulduğunu ileri sürerek İçişleri Bakanlığından 27/10/2017 tarihli dilekçeyle 50.000 TL maddi tazminat ve 50.000 TL manevi

tazminat talep etmiştir. Başvurucu, dilekçesine altmış gün içinde cevap verilmediğini belirterek Ankara 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde İçişleri Bakanlığı aleyhine 22/2/2018 tarihinde tazminat davası açmıştır.

16. Mahkeme 13/12/2018 tarihli kararıyla davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, gözaltına alma ve gözaltında tutmanın adli kolluk hizmeti olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş ve bu süreçte uğranıldığı ileri sürülen zararın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında açılacak tazminat davasına konu edilebileceği ifade edilmiştir. Kararda, soruşturma ve kovuşturma sırasındaki fiiller sebebiyle uğranıldığı ileri sürülen zararın tazmini istemiyle açılan davanın 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesi uyarınca adli yargının görevinde olduğu belirtilmiştir.

17. Bu karara karşı başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine anılan karar, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesinin 8/5/2019 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. (Değişik: 10/6/1994 - 4001/1 md.) İdari dava türleri şunlardır:

a) (İptal: Anayasa Mahkemesinin 21/9/1995 tarihli ve E.1995/27, K.1995/47 sayılı kararı ile; Yeniden Düzenleme: 8/6/2000 - 4577/5 md.) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

…

2. İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır…"

19. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

20. 5271 sayılı Kanun’un "Gözaltı işlemlerinin denetimi" kenar başlıklı 92. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adlî görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade

alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Gözaltı" kenar başlıklı 91. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

"(5) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımı, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir."

22. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 4., 11., 25. ve 26. maddelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 4 - ...

Nezarethane: Şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adlî mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri,

...

ifade eder.

...

Madde 11 - Üst araması yapılan kişinin nezarethaneye girişi, bu Yönetmeliğe ekli Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter"e (EK-B) kaydedilerek sağlanır.

Nezarethane işlemlerinde;

a) Aynı suçla ilgisi olanlar, birbirine hasım olanlar, erkek ve kadınlar bir araya konulmazlar, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulurlar.

b) Nezarethanede zarurî hâller dışında beşten fazla kişi bir arada bulundurulmaz.

c) Tuvalet, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesi görevli memurun gözetiminde sağlanır.

...

g) Gözaltına alınan kişilerin yaşama haklarını koruyucu gerekli önlemler alınarak, bu amaçla ilgili gözetlenebilir. Gözetleme işlemi teknik imkânlar ölçüsünde kayda alınabilir.

h) Gözaltındaki kişinin beslenme, nakil, sağlığının korunması ve gerektiğinde tedavisi, yakalandığının yakınlarına haber verilmesi giderleri ilgili birimin bağlı olduğu Bakanlığın bütçe ödeneklerinden karşılanır.

...

Madde 25 - Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenir. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanır. Ancak, şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle

nezarethane imkânlarının yetersiz olması durumunda, nezarethaneler için öngörülen fizikî şartlara sahip başka yerler de kullanılabilir.

Nezarethanelerde gözaltına alınan kişilerin yatmaları ve oturmaları için yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulur.

Mevsim ve gözaltı yerlerinin maddî şartları da dikkate alınarak, geceyi gözaltında geçirecek şahıslar için yeterli miktarda battaniye ve yatak temin edilir.

Tuvalet, banyo ve temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirler alınır.

...

Madde 26 – Nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygunluğunu sağlamak amacı ile kolluk kuvvetlerinin yetkili birimleri tarafından denetleme yapılır.

Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adlî görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Deftere kaydederler.

Yetkili ve görevli mercilerin mevzuatta öngörülen denetim yetkileri saklıdır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İşkence yasağı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelelere tabi tutulamaz."

24. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

25. Sözleşme'nin 13. maddesinde yer alan düzenlemenin amacı, Sözleşme'de korunan hakları ihlal edilen kişilerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuruda bulunmadan önce ulusal düzeyde bir çözüme ulaşmalarını sağlamaktır (Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 152). Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun bulunması gerekir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır (İlhan/Türkiye [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; Kudla/Polonya, § 157; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

26. Ayrıca Sözleşme'nin 13. maddesinin gerektirdiği başvuru yolunun hem teoride hem de pratikte devam eden ihlali önlemesi ve meydana gelen ihlaller için uygun telafi imkânı sağlaması, özellikle başvurunun yerine getirilmesinin haksız bir şekilde kamu makamlarının eylemleri veya ihmalleri ile engellenmemesi gerekmektedir (Ananyev ve diğerleri/Rusya, B.

No: 42525/07 ve 60800/08, 10/1/2012, § 96; Çakıcı/Türkiye [BD], B. No: 23657/94, 8/7/1999, § 112; M.S.S./Belçika ve Yunanistan [BD], B. No: 30696/09, 21/1/2011, § 288).

27. AİHM, Sözleşme tarafından söz konusu hükme atfedilen özel önemin devlet tarafından tazmin edici bir hukuk yoluna ilaveten bu tür muamelelerin tamamını hızla sonlandıracak etkili bir mekanizma kurulmasını gerektirdiğini kabul etmektedir (Yarashonen/Türkiye, B. No: 72710/11, 24/6/2014, § 61).

28. AİHM, Ulemek/Hırvatistan (B. No: 21613/16, 31/10/2019, § 88) kararında bazı durumlarda başvuranın yetersiz koşullarda tutulmasının kısa süreli olması dikkate alındığında etkili bir önleyici hukuk yoluna başvurulmasının anlamsız olacağı ve bu nedenle başvuranın geçmişte bu tür koşullarda tutulması nedeniyle yaşadığı zararların tazmin edilmesini sağlayabilecek bir tazminat yoluna başvurmanın mümkün olan tek seçenek olabileceğini belirtmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

30. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu; 10 m² olan nezarethanede dokuz gün boyunca on bir kişiyle kaldığını, pencerenin, havalandırma sisteminin ve ışıklandırmanın bulunmadığını, yanmayan kaloriferler nedeniyle nezarethanenin soğuk olduğunu, iki bank dışında yatmak ve oturmak için yeterli yer bulunmadığını, nezarethanenin çok kirli olduğunu, duş alma ve çamaşır değiştirme imkânının bulunmadığını, verilen gıdanın günlük ihtiyacın çok altında kaldığını, bu koşulların iyileştirilmesini, düzeltilmesini ve gözaltı süreci sona erdikten sonra bu koşullardan kaynaklanan zararlarının tazmin edilmesini sağlayacak bir hukuk yolu bulunmadığını ileri sürerek kötü muamele yasağı ve bununla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

33. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin Nebahat Baysal Gül (B. No: 2016/14634, 28/5/2019) başvurusunda vermiş olduğu karar doğrultusunda başvurucunun tam yargı davası açması gerektiğini belirterek başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi yönünde görüş bildirmiştir.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında idari yargıda tam yargı davası açtığını ve davanın reddedildiğini belirterek buna ilişkin belgeleri sunmuştur.

2. Değerlendirme

a. İncelemenin Kapsamı Yönünden

35. Başvurucu, etkili başvuru hakkının yanı sıra nezarethanede tutulma koşullarının elverişsizliği nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasında bulunmuştur. Bireysel başvuru yaptıktan hemen sonra başvurucunun idare mahkemesinde açtığı tam yargı davası görev yönünden reddedilmiştir. Bu nedenle somut olayda başvurucunun iddialarına ilişkin olarak kamu makamlarınca ve yargı mercilerince yapılmış herhangi bir inceleme ve tespit bulunmamaktadır.

36. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek kural olarak yargı mercilerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 96). Dolayısıyla kötü muamele yasağıyla ilgili şikâyetleri aydınlatmaya yeterli veri bulunmadığından yalnız kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiası incelenmiştir.

37. Etkili başvuru hakkına yönelik iddialar ise iki eksende yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki tutulma koşullarının iyileştirilmesini sağlayacak bir mekanizmanın bulunmadığı, diğeri ise bu koşullar nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi için elverişli bir tazmin yolunun olmadığı iddiasıdır.

38. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının mutlak nitelikli olmasından ötürü bu yasak açısından sağlanması gereken başvuru yolunun etkili olduğundan söz edilebilmesi için bunun ihlali önleme ve gerektiğinde tamamlayıcı bir unsur olarak makul bir tazmin imkânı sunması gerekir. Aksi takdirde bu tür ihlaller açısından sadece tazmin yollarının öngörülmüş olması, bu tür muamelelere maruz kalan kişilere yapılanları meşrulaştırmış ve devletin tutma koşullarını Anayasa’nın güvence altına aldığı standartlara yükseltme yükümlülüğünü kabul edilemez bir şekilde azaltmış olacaktır. Bu nedenle ancak tutulma koşullarının iyileştirilmesi/düzeltilmesi ve ayrıca bu koşullardan kaynaklanan zararların tazmin edilmesini sağlayacak bir başvuru yolunun etkililiğinden söz edilebilir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, §§ 72, 73).

39. Bununla birlikte kişinin nezarethaneden çıkarılması durumunda tutma hâli de sona ereceği için tutmadan kaynaklanan ihlalin devam ettiğinden söz edilemez. Kişinin gözaltı süreci sonunda tutuklanmasıyla veya salıverilmesiyle birlikte gözaltı sürecindeki tutma hâli sona erer. Gözaltı sürecinden sonra kişinin tutuklanması nezarethanede tutulmayı sonlandıran bir işlemdir. Zira kişi tutuklandıktan sonra ceza infaz kurumuna gönderilmekte, dolayısıyla tutma koşulları değişmektedir. Ayrıca ceza infaz kurumundaki tutma hâlinde kişilerin tutma koşullarına ilişkin olarak infaz hâkimliklerine başvurma imkânı bulunmaktadır. Başvurucunun tutulduğu dokuz günlük sürenin "Ulusal Hukuk" kısmında yer verilen önleyici hukuk yoluna başvurmasını anlamsız kılacak kadar kısa olduğu da dikkate alındığında gözaltı süreci sona eren kişilerin artık mevcut ihlali önleyici ya da tutma koşullarının geleceğe yönelik olarak düzeltilmesini temin edici hukuk yollarına başvurması anlamını yitirmekte, bu durumda uğradıkları zararları tazmin edici mekanizmaların varlığı yeterli hâle gelmektedir. Dolayısıyla gözaltı süreci sona erenlerin nezarethaneden ayrıldıkları tarihe kadar maruz kaldıkları tutma koşullarına ilişkin şikâyetler bakımından etkili hukuk mekanizmasının tazminat yolu olduğu söylenebilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, § 49; Nebahat Baysal

Gül, § 23).

40. Yukarıdaki açıklamalar ışığında somut başvuruda tutulma koşullarının düzeltilmesi için etkili bir yolun bulunmadığı iddiası üzerinde durulmamış, inceleme sadece başvurucunun tutulma koşullarının yol açtığını öne sürdüğü zararının giderimi için etkili bir hukuk yolunun bulunmadığı iddiasıyla sınırlı olarak yapılmıştır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Başvurucu, hiçbir idari ya da yargısal merciye müracaat etmeden doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş; daha sonra açtığı tam yargı davası ise görev yönünden reddedilmiştir. Bu durumda başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği ele alınmalıdır.

42. Başvurucunun başvuru yollarının tüketilmesi noktasında kendisinden beklenebilecek özen yükümlülüğünün yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, §§ 27, 28). Başvurucu, bireysel başvuru yaptıktan sonra idare mahkemesine açtığı tam yargı davası neticesinde verilen görev yönünden ret kararını Anayasa Mahkemesine sunmuştur. Başvurucunun başvuru tarihi itibarıyla başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmakta ise de bireysel başvuru sürecinde nezarethanede tutulma koşullarının kötülüğünden bahisle idari yargıda açtığı tam yargı davasında verilen görevsizlik kararı kesinleşmiştir. Görevsizlik kararında işaret edilen adli yargı merciinde tazminat davası açmasının beklenmesi nezarethanede tutulma koşullarıyla ilgili etkili hukuk mekanizmasının idari yargı yeri olduğunu tespit eden Anayasa Mahkemesinin Nebahat Baysal Gül kararındaki içtihadı karşısında başvurucuya fazla bir külfet yüklenmesi anlamına geleceğinden başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılmıştır.

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

44. Anayasa’nın 40. maddesinde, Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama başvurma hakkı güvence altına alınmaktadır. Buna göre etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 59, 60).

45. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ileri sürülebileceği bir başvuru yolunun mevzuatta öngörülmesi yeterli değildir. Söz konusu başvuru yolunun aynı zamanda uygulamada da etkili olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, § 61).

46. Etkili başvuru hakkının Anayasa ile korunan diğer hakların tamamlayıcısı olması

nedeniyle tek başına ihlal edildiğinin ileri sürülmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle etkili başvuru hakkının ileri sürülebilmesi için öncelikle Anayasa ile korunan diğer hakların ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddia olmak zorundadır. Buna karşılık etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılması kural olarak başka bir Anayasa hükmünün ihlal edildiğine önceden karar verilmiş olması şartına bağlı değildir (Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, § 64).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Nezarethanede tutulma koşullarının elverişsizliği konusundaki iddialar, Anayasa Mahkemesince verilen Nebahat Baysal Gül kararında ele alınmıştır.

48. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi gözaltında tutmanın yargısal nitelik taşıyan bir karara dayandığını, gözaltı işleminin gerçekleştiği nezarethanelerin yönetim, denetim ve işletilmesinin idare tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, nezarethane koşullarının ilgili ulusal ve uluslararası hukukta belirtilen standartlara uygun hâlde bulundurulmasından idarenin sorumlu olduğunu, 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan muhtel olanlarca idari yargıda tam yargı davası açılabileceğini ve kişinin nezarethaneden çıkması hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (Nebahat Baysal Gül, §§ 19-32).

49. Başvurucu, gözaltından çıkarıldıktan sonra nezarethanede insan haysiyetiyle bağdaşmayan koşullarda tutulduğu iddiasıyla otuz gün içinde doğrudan Anayasa Mahkemesine müracaat etmiştir. Başvuru hakkında henüz bir karar verilmemişken başvurucu, İçişleri Bakanlığı aleyhine 22/2/2018 tarihinde tazminat davası açmıştır. Bireysel başvuru tarihinden sonra açılan dava İdare Mahkemesi tarafından görev yönünden reddedilmiş ve istinaf kanun yolu denetiminden geçen bu karar kesinleşmiştir.

50. Nezarethanedeki tutma koşullarının yetersizliğine ilişkin şikâyetlerin çözüm yerinin idari yargı makamları olduğunu belirten Anayasa Mahkemesi tarafından verilmiş Nebahat Baysal Gül kararı doğrultusunda idare mahkemelerinin başvurucunun tutulma koşullarını tespit ederek ileri sürülen iddiaların doğruluğunu idare hukuku ilkeleri gereğince değerlendirip ulaştığı sonuca göre meselenin esasına ilişkin bir karar vermesi gerekir. Somut olayda İdare Mahkemesinin başvurucunun kötü muamele iddiasına temel teşkil eden tutulma koşullarını araştırarak sonucuna göre başvurucunun zararının tazmin edilip edilmeyeceğine karar vermek yerine Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen içtihadıyla bağdaşmayacak biçimde davayı görev yönünden reddettiği görülmüştür.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

53. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

55. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

56. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

57. İncelenen başvuruda kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

58. Bu durumda kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal

kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2018/475, K.2018/2296) gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

59. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2018/475, K.2018/2296) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH TANTAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/2739 | Karar tarihi: 15.12.2021

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/2739

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABDULLAH TANTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/2739)

Karar Tarihi: 15/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 8/2/2022 - 31744

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Abdullah TANTAŞ

2. Aylin CAN

3. Figen Pınar ÖZÇELİK

4. Haldun ERCANOĞLU

5. İlter YÜCEL

6. İsmail ÖZMEŞE

7. Mehmet Hüsnü ERCANOĞLU

8. Selahattin AKÇAY

9. Türkan ERCANOĞLU

10. Yusuf KAYA

Başvurucular Vekili : Av. Rıza KARAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapulu taşınmazların kıyı kenar çizgisi içinde kalması nedeniyle açılan tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 23/5/2018, 12/7/2018, 1/6/2018 ve 8/1/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. 2018/2739 numaralı bireysel başvuru ile 2018/15926, 2018/20004, 2018/20006, 2018/20010, 2018/20011, 2018/23922 numaralı bireysel başvuruların konu yönünden hukuki irtibatlarının bulunması nedeniyle 2018/2739 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. İkinci Bölüm tarafından 24/2/2021 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvuruların Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Altınova beldesinde bulunan 4254 parsel sayılı taşınmaz, başvurucuların da üyesi olduğu kooperatif tarafından 1973 yılında satın alınmış ve başvurucular arasında ifraz edilmiştir.

11. Altınova Belediyesinin (Belediye) 16/11/1973 tarihli encümen kararı ile başvuruculara ait taşınmazlar için inşaat izni verilmiştir.

12. Başvuru konusu taşınmazlar 7/4/1977 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan kıyı kenar çizgisi içinde kalmıştır. Kıyı kenar çizgisi tespitine ilişkin işlemin iptali

talebiyle açılan dava reddedilmiş ve kıyı kenar çizgisi 30/11/1983 tarihinde kesinleşmiştir.

13. Başvuruculaların vekilinin inşaat izni verilmesi talebine karşılık Belediyenin 11/12/2012 tarihli yazı cevabında; 1/5.000 nâzım imar planı ile 1/1.000 uygulama imar planının kıyı kenar çizgisine istinaden 28/10/1982 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girdiği, buna göre taşınmazların kıyı kenar çizgisi içinde kaldığı açıklanarak inşaat yapılamayacağı belirtilmiştir.

14. Başvurucular tarafından taşınmazların rayiç bedellerinin ödenmesi talebiyle Ayvalık Mal Müdürlüğüne yapılan başvurular ise kıyıda kalan taşınmazların kamulaştırılacağına dair hüküm bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

15. Bunun üzerine başvurucular tarafından hukuki el atma nedeniyle tazminat davaları açılmıştır. Balıkesir İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 27/2/2017, 27/11/2017, 13/10/2017 ve 3/11/2017 tarihli kararlarıyla davaların kabulüne karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde, genel hükümler doğrultusunda uyuşmazlık konusu taşınmazların kıyı kenar çizgisi içinde devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerden olduğunun belirlenmesiyle tapu kayıtlarının iptali ve uygun bir tazminat verilmesi hâlinde başvuruculaların mağduriyetinin giderilebileceği açık olmakla birlikte idarece girişimde bulunulmayarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği belirtilmiştir.

16. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. İdare Dava Dairesince (Daire) 14/11//2017, 11/4/2018, 5/6/2018, 5/7/2018 ve 23/5/2018 tarihlerinde Mahkemenin kabul kararları kaldırılarak davaların kesin olarak reddine karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde; taşınmazların tapu kaydının iptal edilmediği, taşınmazlar üzerindeki kısıtlılık hâlinin Anayasa ile 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'ndan kaynaklandığı ve hukuki el atma koşullarının oluşmadığı belirtilmiştir.

17. Nihai kararlar, başvuruculara tebliğ edilerek kararlar kesinleşmiştir.

18. Başvurucular 23/5/2018, 12/7/2018, 1/6/2018 ve 8/1/2018 tarihlerinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

19. 3621 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda geçen deyimlerden;

Kıyı çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını,

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı,

...

ifade eder."

20. 3621 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır.

..."

21. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 715. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır."

22. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.

Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder."

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

23. Anayasa Mahkemesinin 24/9/2008 tarihli ve E.2008/26, K.2008/147 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Başvuru kararında, geçerli tapu kaydına dayanarak yıllarca bir taşınmazı iyi niyetle kullanan bireylerin taşınmazlarının hiçbir bedel ödenmeksizin tapu kayıtlarının iptal edilerek sicilden silinmesinin Anayasa'nın 35. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1. Protokolün 1. maddelerinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını ihlal edeceği savıyla 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 43. maddesinde kıyıların Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği belirtilmektedir.

Anayasa'nın 43. maddesine paralel olarak Medeni Kanun'un 715. ve itiraza konu 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. maddeleri de kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hükmünü içermektedir.

Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan ve su hareketlerinin oluşturduğu, kayalık, kumluk, sazlık, bataklık, çakıllık gibi alanlar olarak tanımlanmakta ve 9. maddesinde kıyı kenar çizgilerinin nasıl belirleneceği düzenlenmektedir. Buna göre deniz, göl ve ırmak kenarlarındaki kıyılara uygulanacak hukuki statü, ancak kıyı kenar çizgilerinin belirlenmesi ile fiilen ortaya çıkacaktır.

Kıyıların bu hukuksal durumu nedeniyle, uygulamada Anayasal ve yasal düzenleme yapılmadan ya da yasaya uygun olarak kıyı kenar çizgisi belirlenmeden önce özel mülkiyete konu olmuş ve tapu siciline tescil edilmiş olan taşınmazlar üzerinde kazanılmış hak doğmayacağı, buraların zamanaşımı yoluyla iktisap edilemeyeceği, tapu sicili hükümlerine bağlı tutulamayacağı ve haczedilmeyeceği kabul edilmektedir.

Anayasa'nın 35. maddesinde 'Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.' denilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1. Protokolün 1. maddesinde de 'Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir

kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.' denilmektedir.

Temel bir insan hakkı olan mülkiyet hakkı bireyin eşya üzerindeki hâkimiyetini güvence altına almaktadır. Eşya üzerindeki hâkimiyet bir yönüyle bireye devletin müdahale edemeyeceği özel bir alan yaratırken, diğer taraftan emeğinin karşılığını güvence altına almakla bireye kendi hayatını yönlendirme ve geleceğini tasarlama olanağı sunmaktadır. Bu nedenle birey özgürlüğü ile mülkiyet hakkı arasında yakın bir ilişki vardır.

Ancak mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığı ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılabileceği, kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması nedeniyle özel mülkiyete konu yapılamaması Anayasa'da öngörülmektedir.

Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, buraların özel mülkiyete konu olamayacağı ve doğasına uygun olarak, genellik, eşitlik ve serbestlik ilkeleri gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Hukukumuzda kıyılar, sahipsiz doğal nitelikli ve herkese açık bir kamu malı olarak düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 43. maddesi kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hükmünü içermektedir. Buna göre anayasa koyucu kıyıların toplum için önemini dikkate alarak mülkiyet konusu olmasını yasaklamaktadır. İptali istenilen 3621 sayılı Yasa'nın 5. maddesinin birinci fıkrası, Anayasa'nın 43. maddesindeki hükmün bir tekrarı niteliğindedir. Bu nedenle 5. maddenin Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

İtiraz başvurusunda değinilen uygulama sorunu, son yıllarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları çerçevesinde kıyı kenar çizgisi içinde kalan tapu siciline kayıtlı taşınmazların karşılıklı hak dengesini sağlamak amacıyla mülk sahibine tazminat niteliğinde bir bedelin ödenmesi gerektiği yolundaki yargı kararları ile ortadan kalkmıştır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'ya aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerekir..."

24. Anayasa Mahkemesinin 12/5/2011 tarihli ve E.2009/31, K.2011/77 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"A- 5841 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile 21.6.1987 günlü, 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 12. Maddesinin Üçüncü Fıkrasına Eklenen 'Bu hüküm iddia ve taşınmazın niteliğine yahut Devlet veya diğer kamu tüzel kişileri dâhil, tarafların sıfatına bakılmaksızın uygulanır' Cümlesinin İncelenmesi

Dava konusu kuralın uygulanması halinde kıyı ya da orman niteliğinde olduğu belirlenen alanlar kadastro işlemleri sırasında özel mülk olarak tespiti yapılmış ve kadastro işlemlerinin kesinleşmesinden itibaren on yıldan daha fazla bir süre geçmiş ise bu alanlara ilişkin olarak kamu idaresi tarafından tapu iptali davası açılması olanağı ortadan kalkacaktır. Bunun sonucunda tapu kayıtları kesinlik kazanacak ve özel mülkiyete ilişkin tapular geçerli kabul edilecektir. Böylece dava konusu kuralın uygulanması ile kıyı ya da orman alanına dâhil olan bir taşınmaz üzerinde özel mülkiyet mümkün hale gelecektir.

Anayasa'nın 43. ve 169. maddelerinde temel bir değer olarak çevrenin korunması ve

herkesin çevreden eşit şekilde yararlanması hakkını güvence altına almak amacıyla kıyıların ve ormanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilerek bu alanlarda özel mülkiyet yasaklanmıştır. Bu nedenle belli bir sürenin geçmesiyle söz konusu alanlarda özel mülkiyet edinilmesi olanaklı değildir.

Ancak, hukuk devletinin en temel unsurlarından birisi olan hukuki güvenlik ilkesi bireyleri keyfi yönetimlere ve hukuki sürprizlere karşı korumak ve bireylerin ileride başlarına gelebilecekleri öngörebilmesi ve hareketlerini buna göre ayarlayabilmesi amacıyla hukuk kurallarının açık, anlaşılabilir ve öngörülebilir olmasını gerektirir. Hukuki güvenlik ilkesini eşya hukuku alanında somutlaştıran kurum tapuya güven ilkesidir. Tapu sicilinin temel işlevi bir taşınmazla ilgili tüm hakların bu sicile kaydedilerek herkese karşı ileri sürülebilmesi ve sicile kayıtlı olmayan hakların da iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesidir. Bu aynı zamanda mülkiyet hakkının sağladığı güvencenin de bir sonucudur.

Anayasa'nın 35. maddesi ise kişi özgürlüğü ile yakından ilişkili olan mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Ancak mülkiyet hakkı mutlak bir hak olmayıp kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir ve bu sınırlandırmanın ölçülü ve orantılı olması gerekir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hem kıyılar hem de ormanlarla ilgili kararlarında kadastro tespiti ya da satın alma yoluyla tapulu taşınmazları edinen kişilerin tapularının, kıyı kenar çizgisi ya da orman alanı içinde kaldığı gerekçesiyle ve herhangi bir tazminat ödenmeksizin iptal edilmesini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 1. protokolün 1. maddesinin ihlali olarak nitelendirmiştir. AİHM bu kararlarında çevrenin korunmasına ilişkin kamu yararı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasında makul bir dengenin bulunması gerektiğini belirterek, karşılığı ödenmeksizin mülkiyet hakkına müdahale edilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Kıyıların ya da ormanların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve yasa koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 43. ve 169. maddelerine aykırıdır; iptali gerekir...

B- 5841 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile 21.6.1987 günlü, 3402 sayılı Kadastro Kanunu'na Eklenen Geçici 10. maddenin İncelenmesi

Dava dilekçesi ve başvuru kararlarında dava konusu kuralın aleyhe bir hüküm olduğu ve kazanılmış hakları ihlal ettiği belirtilerek Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava ve itiraz konusu kural, Kadastro Kanunu'nun 12. maddesinin üçüncü fıkrasına eklenen hükmün devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu iddiası ile kanunun yürürlük tarihinden önce açılmış ve henüz kesin hükme bağlanmamış davalarda da uygulanmasını öngörmektedir.

Kadastro Kanunu'nun 12. maddesinin üçüncü fıkrasına eklenen kuralın yukarıda yapılan incelenmesi neticesinde Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna ulaşıldığından aynı gerekçelerle kural, Anayasa'nın 43. ve 169. maddelerine aykırıdır; iptali gerekir..."

3. Yargıtay İçtihadı

25. Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 23/10/2007 tarihli ve E.2007/6214, K.2007/9985 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, 3621 sayılı yasadan kaynaklanan tapu iptal ve sicil kaydının terkini ve elatmanın önlenmesi isteğine ilişkindir.

Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiştir.

Dosya içeriğinden, toplanan delillerden; kayden davalıya ait çekişme konusu 6 parsel sayılı taşınmazın kabul kapsamında kalan bölümünün 28.11.1997 tarih 5/3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca belirlenen kıyı kenar çizgisine göre tanımı aynı yasanın 4.maddesinden yapılan kıyıda kaldığı saptanmak suretiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

Hemen belirtelim ki, mülkiyet hakkı gerek Anayasa ve yasalarla iç hukuk yönünden, gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokolleri ile kabul edilmiş temel haklardandır. (Anayasa Md. 35/1, AİHS Ek Prot. 1-1). Türk Medeni Yasasının 683. maddesinde de bir şeye malik olan kimsenin hukuk düzeninin sınırları içerisinde o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisi belirtilmiş, malikin malını haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı istihkak davası açabileceği gibi her türlü haksız el atmanın önlenmesini de dava konusu edebileceği hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 28.11.1997 tarih 5/3 Sayılı Kararında da ifade edildiği gibi, kıyılar doğal nitelikleri itibariyle herkesin kullanımına açık, diğer taraftan da bu nitelikleri nedeniyle özel mülkiyet alanı dışında ve özel mülkiyete konu olamayacak yerlerdir. Kıyılar, herhangi bir tahsis işlemine gerek olmaksızın doğrudan doğruya herkesin serbestçe yararlanmasına sunulmuş sahipsiz kamu mallarıdır. Bunun sonucu; kıyının zamanaşımı yoluyla kazanılması, tapu sicili hükümlerine bağlı tutulması, haczedilmesi mümkün değildir. Kıyılar, bu özelliklerinden dolayı Anayasanın 43. maddesinde ayrı bir bölümde düzenlenmiş, düzenlemede yukarıda sayılan nitelikler vurgulanmıştır.

Bilindiği ve yukarıda sözü edilen yasa ve sözleşmelerin hakkı tanımlayan maddelerini takip eden fıkralarda ifade edildiği gibi, mülkiyet hakkı da kamu yararının bulunduğu hallerde sınırlandırılabilir veya tamamen kaldırılabilir.

Ne varki, bu sınırlandırma veya kaldırma gerçekleştirilirken; T.C. Anayasasının 90/5.maddesi ile iç hukukun üstünde sayılan AİHS. Hükümlerince AİHM tarafından oluşturulan 30.5.2006 tarih 1262/02 sayılı kararda ifade edildiği üzere; '... bir kişiyi mülkünden yoksun bırakan bir önlemin...', 'kamu yararına meşru bir amaç gütmesi gerektiği...', bu önlem alınırken '... başvurulan yollar ve gerçekleştirilmesi amaçlanan hedef arasında makul bir oransallık ilişkisi olması gerektiği...', kişinin '... kişisel ve haddinden fazla yük taşıma zorunda kalması halinde gerekli dengenin kurulamayacağı...' açıktır.

Diğer bir anlatımla, kamu yararı ile mülkiyet hakkından kısmen veya tamamen yoksun bırakılan kişinin hakkı arasında makul, kabul edilebilir, hak ve adalet dengesini sağlayacak bir oranın kurulması asıldır.

Bu arada, üzerinde durulması gereken konulardan biri de; çekişme yaratılan tapu kaydına bağlanan ve böylece kişi adına mülkiyet hakkı oluşturulan kıyı kapsamındaki yere ait tapunun niteliğinin belirlenmesidir.

Devlet tarafından verilen, doğru esasa ve geçerli kayda dayalı tapu ile sağlanan mülkiyet hakkına değer verileceği kuşkusuzdur. Böyle bir yer kıyı kapsamında kalmakla, temel vasfı yani kamu malı olma niteliği değişmemekle birlikte, kişinin söz konusu tapuya dayalı

hakkının yukarıda ifade edildiği gibi korunması gerekeceği muhakkaktır.

Aksi düşünce tarzının, devletin verdiği tapunun geçersizliğini ileri sürerek, hiçbir karşılık ödemeksizin iptalini istemesi, geçerli kayda dayalı mülkiyet hakkı ile bağdaşmayacağı gibi, devletin saygınlığını zedeler nitelikte bir tutum olacaktır.

Bu durumda, kıyılar kamunun yararlanacağı yerlerden olup buralarda yukarda belirtilen nitelikte tapu kaydı oluşturulmuş ise tapunun iptalinde, Anayasanın 43., Tapu Kanununun 33., Kadastro Kanununun 16. maddesi gözönüne alınarak, kamu yararının bulunduğunun kabulü gerekir. Ancak, kişinin mülkiyet hakkı sona erdirilirken karşılıklı hak dengesinin sağlanması için mülkiyet hakkı sahibine tazmini nitelikte bir bedelin ödeneceği de kuşkusuzdur. Tazminatın nedeni yasa dışı bir işlemden değil hak dengesinin sağlanmasından kaynaklandığından, taşınmazın tam değerini karşılaması da gerekli değildir. Bu düşünce, AİHM.'sinin bir kararında '…Ulusal hukuk ihlalin yol açtığı sonuçları tam olarak gidermeye imkan tanımıyorsa 41. madde AİHM.'ni uygun gördüğü adil bir tazminata hükmetmeye yetkili kılar…' şeklinde dile getirilmiştir.

Yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda somut olay incelendiğinde, kamu yararı nedeni ile davalının tapusunun iptal edilerek taşınmazın kayıt dışı bırakılmasında hukuka aykırı bir durum bulunmayıp, davalının tapu kaydının iptalinden dolayı ancak tazminat talebinde bulunabileceğinden usul ve yasaya uygun bulunan yerel mahkeme kararının ONANMASINA"

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

27. Sporrong ve Lönnroth/İsveç ([GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23/9/1982) kararına konu olayda başvuruculaların taşınmazlarının imar planı çerçevesinde kamulaştırılması öngörülerek taşınmazlar için on iki ve yirmi beş yıl süren inşaat yasakları uygulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bu taşınmazlar henüz kamulaştırılmadığından mülkten yoksun bırakmanın söz konusu olmadığını belirtmiştir. AİHM, gerçek anlamda bir kamulaştırmanın olmadığı, dolayısıyla mülkiyetin devredilmediği bu gibi durumlarda görünenin arkasına bakılması ve şikâyet edilen hususta gerçek durumun ne olduğunun araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM, bu bağlamda getirilen kamulaştırma tedbirlerinin taşınmazlar üzerindeki sınırlandırıcı etkilerinden söz etmiş ve bu tedbirlerin taşınmazların değerinde olumsuz etkiye yol açtığını, başvuruculaların taşınmazlarından dilediği gibi yararlanmalarının veya taşınmazları kullanmalarının önemli ölçüde kısıtlandığını vurgulamıştır. AİHM bu gibi kamulaştırma izinlerinin genel kamulaştırma sürecinin ilk aşaması olması nedeniyle kontrol amacı da gütmediğini belirterek müdahaleyi, mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir. AİHM sonuç olarak kamulaştırma tedbirlerinin uygulandığı sürenin uzunluğu ve bu süre içinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği

kanaatiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, §§ 56-75).

28. AİHM'e göre bir taşınmazın orman veya kıyı kenar çizgisi ya da başka bir kamu alanında olduğu gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesi hukuken öngörülebilir olup kamu alanlarının korunmasına yönelik kamu yararına dayalı meşru bir amaç da içermektedir. Ancak AİHM, mülkiyet tespitine ilişkin hukuki hatalar nedeniyle tapuların iptal edilerek kişilerin mülkiyetlerinden yoksun bırakıldıkları başvurular bakımından istikrarlı olarak hiçbir tazminat ödenmemesini haklı gösterecek herhangi bir istisnai durum da bulunmadığı hâlde bir tazminat ödenmeksizin bireylerin tapu kayıtlarının iptal edilmesi şeklindeki mülkiyetten yoksun bırakmaya yol açan müdahalenin kamu yararı ile bireylerin hakları arasında olması gereken adil dengeyi bozduğu ve bu müdahalelerin başvurucuları aşırı bir yük altına soktuğu kanaatine vararak başvurucuların mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (N.A. ve diğerleri/Türkiye, B. No: 37451/97, 11/10/2005, §§ 36-43; Rimer ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18257/04, 10/3/2009, §§ 34-41).

29. Köktepe/Türkiye (B. No: 35785/03, 22/7/2008) kararına konu olayda, Orman Bakanlığınca açılan bir davada uyuşmazlık konusu taşınmazın tapu kaydına konulan ihtiyati tedbir şerhinin mülkiyet hakkı bakımından sonuçları tartışılmıştır. Bu olayda, Hazine 1953 yılında bir araziyi özel bir kişiye satmıştır. Arazi, tapu kayıtlarına tarım arazisi (tarla) olarak işlenmiştir. 1953'ten 1993'e kadar olan dönemde bu arazi dört kez el değiştirmiş, 26/7/1993 tarihinde taşınmazı alan başvurucuya -kendisinden önceki üç alıcıya olduğu gibi- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce tapu senedi verilmiştir. Bu esnada 24/8/1990 tarihinde Kadastro Komisyonu başvurucunun arazisinin bir kısmının devlet ormanları sınırları içinde kalması sonucunu doğuran bir sınır belirleme işlemi yapmıştır. Bu işlem 19/11/1990 tarihinde ilan edilmiş ancak tapu kaydında bir işlem yapılmamıştır. 17/7/1996 tarihinde başvurucu, Orman Genel Müdürlüğünün bu işlemini hatalı olduğu gerekçesiyle dava etmiştir. İlk derece mahkemesinde yapılan yargılamada Mahkeme sonuç olarak kamu orman arazisinin özel mülkiyete ait olamayacağına dikkat çekmiş, bu nedenle başvurucunun davasını reddetmiştir. Başvurucunun Yargıtaya yaptığı temyiz başvurusu ve sonraki karar düzeltme talebi reddedilmiştir (Köktepe/Türkiye, §§ 8-25).

30. Öte yandan başvurucu 1995 ve 1996 yılında açılan davalar üzerine -bir keresinde arazinin bir kısmını izinsiz olarak temizlemekten ve diğerinde de temizlenmiş arazide buğday yetiştirmekten olmak üzere- 2005 yılında iki kez 1 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırılmış ancak cezaların infazı ertelenmiştir. Bu cezalara karşı yapılan başvurular Yargıtayca reddedilmiştir (Köktepe/Türkiye, §§ 26-32).

31. Orman Bakanlığı ise 28/9/2007 tarihinde Kadastro Mahkemesine başvurucunun ihtilaflı arazi üzerindeki tapusunun iptali ve tapunun Hazine adına tescili için dava açmıştır. Orman Bakanlığı ayrıca arazinin üçüncü şahıslara devredilmesini önlemek için ihtiyati tedbir talebinde bulunmuştur. Mahkeme, ihtiyati tedbir talebini kabul etmiş ve tapu müdürlüğünün tapu kaydına şerh koymasına hükmetmiştir. AİHM'e yapılan başvuru esnasında bu dava derdesttir (Köktepe/Türkiye, §§ 33-35).

32. AİHM bu olay üzerine yapılan başvuruda mülkiyet hakkı bakımından yaptığı incelemede mülkün varlığı, müdahalenin varlığı ve müdahalenin türü bakımından aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

"82. …Mahkeme, başvurucunun üzerinde herhangi bir şerh olmayan araziyi satın aldığında sınırlandırma hakkında bilgi sahibi olduğu hiçbir nesnel kanıtla kanıtlanmadığından, mevcut

davanın Hükümet tarafından dayanılan davalardan farklı olduğunu kaydeder. Her halükarda, iç hukuka ve uygulamaya göre, geçerli bir tapu sahibi, kadastro komisyonlarının çalışmaları sonucunda getirilen kısıtlamalara karşı tebliğden itibaren on yıllık süreyle itiraz hakkına sahiptir. Başka bir deyişle, böyle bir tapunun sahibi, bu konudaki kesin bir kararla sınırlandırma kesinleşene kadar sınırsız bir mülkiyete sahip olmayı tamamen umut edebilir. Bu nedenle başvurucu, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında 'mülk'e sahiptir (diğerlerinin yanı sıra bkz. Kopecký - Slovakya [BD], no. 44912/98, § 35, AİHM 2004-IX).

83. Müdahalenin mevcudiyetine ilişkin olarak, Mahkeme, tarafların, ihtilaflı gerekçeye göre verilen kamu orman alanı niteliği nedeniyle başvurucunun mülkünden barışçıl bir şekilde yararlanma hakkına bir müdahale olduğunu kabul etmekte anlaştıklarını kaydeder. Ancak, müdahalenin etkileri konusunda farklı görüştedirler.

84. Mevcut davada, başvurucu sınırlamanın fiili kamulaştırma olduğunu, Hükumet ise, söz konusu durumun mülkün kullanımına ilişkin düzenleme kapsamına girdiğini ileri sürmektedir.

85. Mahkeme, başvurucunun şikayet ettiği kısıtlamanın etkilerinin, söz konusu malların kullanılabilirliğindeki önemli bir azalmadan kaynaklandığını (bkz. aşağıdaki 90. paragraf) not eder ve bu durumun, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafının ilk cümlesi [barışçıl yararlanma] perspektifinden incelenmesi gerektiğini kaydeder.

…

90. …Mahkeme, bir tarım arazisi satın almış olan başvurucunun, halen sahibi olduğu malik unvanına rağmen, onu ekemeyeceğini, meyvelerini toplayamayacağını veya arazi üzerinde herhangi bir işlem yapamayacağını gözlemlemektedir. Kısacası, başvurucunun mülkünden gerçek manada bir yararlanma imkânı yoktur.”

33. AİHM olaya ilişkin değerlendirmesinde derece mahkemelerinin anayasal gerekçelerle başvurucunun mülkünün bir bölümüne tahdit getirdiğini, bu mahrumiyetin doğanın ve çevrenin korunması şeklindeki kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu, dolayısıyla hukuka aykırı ve keyfî hiçbir işlem olmadığını kabul etmiştir. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun taşınmazı 1993 yılında iyi niyetle edindiğini vurgulamıştır. Mülkiyet hakkına yapılan bu müdahaleye karşın iç hukukta etkin bir tazminat yolunun mevcut olmadığını ise kararda özellikle belirtmiştir. Kararda, başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanması engellendiği hâlde bir tazminat ödenmemiş olması nedeniyle kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasının gereklilikleri arasındaki adil dengenin bozulduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun şahsi olarak olağan dışı ve aşırı bir yüke katlanmış olduğu kanaatiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Köktepe/Türkiye, §§ 87-93).

34. Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye (B. No: 23060/08, 24/11/2020) kararında, başvuru konusu taşınmazlar üzerinde derece mahkemesince yapılan keşfe ve bilirkişi raporlarına göre yirmi yıldan fazla bir süre aralıksız ve nizasız kazandırıcı zamanaşımına dayalı zilyetliğinin mevcut olduğu 24/9/1951 tarihli mahkeme kararıyla tespit edilerek tapu kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirildiği ve sonrasında parselin ifraz edildiği belirtilmiştir. Ardından 1997 yılında yapılan kadastro çalışmalarında bazı taşınmazların Hazine adına tescil edilmesi üzerine başvurucular tarafından açılan tapu iptali ve tescil davasının arazilerin bir kısmının baraj suları altında kaldığı, yararı kamuya ait suların özel mülke konu olamayacağı ve parsellerin kalan kısımlarının tarımsal faaliyete uygun olmadığı

gerekçesiyle reddedildiği açıklanmıştır. Öte yandan Yargıtayın başvuruculara ait tapu kaydının dayanağı olan 1951 tarihli yargı kararının o davada taraf olmadığı için Hazineyi bağlamadığı gerekçesiyle kararı onadığı vurgulanmıştır (Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye, §§ 3-18).

35. AİHM, tapu kütüğüne yapılan tescilin mülkün varlığı bakımından yeterli bir delil olduğuna vurgu yapmış ve başvuruculaların mülkü tapuları iptal edilinceye kadar çok uzun bir süre kullandıklarını ve tapu kaydına duyulan güvenden yararlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkten yoksun bırakma teşkil ettiğini kabul etmiş ve başvuruyu ölçülülük ilkesi kapsamında iyi yönetişim konusundaki içtihada atıf yaparak incelemiştir. Buna göre kamu makamlarının yaptıkları bir hatayı düzeltirken makul, süresinde ve tutarlı bir biçimde hareket etmeleri, bütün külfeti başvuruculara yükletmemeleri gerektiği belirtilerek tapuların iptaliyle ilgili olarak iyi yönetişim ilkesinin kamu makamlarına tazminat ödeme yükümlülüğü getirdiğine vurgu yapmıştır. Öte yandan AİHM ilk davada Hazinenin taraf olmadığını, bu yüzden kararın Hazineyi bağlamayacağını kabul etmiştir. Ancak bu hususun sonuca etkili olmayacağını, nihai bir yargısal karara dayalı olarak oluşturulan tapu kaydının üçüncü kişilere karşı ileri sürebileceğini ifade etmiştir. Sonuç olarak tapu kaydının 46 yıl gibi uzun bir süre sonra iptal edilebildiği ve başvuruculaların iyi niyetli olmadıklarının da ortaya konulamadığı açıklanarak başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği için adil dengenin bozulduğuna ve Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Muharrem Güneş ve Diğerleri/Türkiye, §§ 70-83).

36. AİHM ölçülülük bağlamında dile getirdiği iyi yönetim ilkesinin kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda kamu makamlarının uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı hareket etmesini gerektirdiğini vurgulamıştır (Bogdel/Litvanya, B. No: 41248/06, 26/11/2013, § 65; Krstić/Sırbistan, B. No: 45394/06, 10/12/2013, § 78). Ancak AİHM'e göre eski bir yanlışın düzeltilmesi gereği, meşruiyeti kamu otoritesinin eylemine dayalı olarak birey tarafından iyi niyetle kazanılmış yeni bir hakka orantısız bir şekilde müdahale etmemelidir. Başka bir ifadeyle kendi prosedürlerine uymayan ya da onlara bağlı kalmayan devlet makamlarının yanlış davranışlarından fayda elde etmelerine ya da yükümlülüklerinden kaçmalarına izin verilmemelidir (Bogdel/Litvanya, § 66). AİHM, mülkiyetin hatalı olarak başkasına devredilmekle yoksun bırakılmaya yol açılan müdahaleler yönünden iyi yönetim ilkesinin kamu makamlarına hatalarını uygun bir biçimde düzeltme yükümlülüğü getirdiği gibi ayrıca iyi niyetli mülk sahibine yeterli bir tazminat ödenmesini veya uygun bir başka giderim sağlanmasını da gerektirdiğini kabul etmiştir (Bogdel/Litvanya, § 66; Moskal/Polonya, B. No: 10373/05, 15/9/2009, § 69; Pincová ve Pinc/Çek Cumhuriyeti, B. No: 36548/97, 5/11/2002, § 53; Toşcuţă ve diğerleri/Romanya, B. No: 36900/03, 25/11/2008, § 38; Beyeler/İtalya, B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 120). Bu bağlamda eski bir yanlışlığı düzeltme ihtiyacı, iyi niyetli kişilerin resmî mercilerin meşru işlemleri sonucu kazanılmış haklarına orantısız şekilde müdahale sonucuna da yol açmamalıdır (Pincová ve Pinc/Çek Cumhuriyeti, § 58; Moskal/Polonya, § 73).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

38. Başvurucular, öncesinde inşaat izni verilen tapulu taşınmazlarının kıyı kenar çizgisi

içinde kalmasından dolayı inşaat izni verilmemesi ve hukuki el atma nedeniyle açtıkları tam yargı davalarının reddedildiğini belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın "Kıyıların korunması" kenar başlıklı 43. maddesi şöyledir:

"Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvuruculaların asıl şikâyetinin kıyı kenar çizgisi sebebiyle maliki oldukları taşınmazlardan diledikleri gibi yararlanamadıklarına, taşınmazlarını kullanamadıklarına ve ondan tasarruf edemediklerine yönelik olduğu anlaşıldığından başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

43. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda kıyı kenar çizgisi içerisinde kalan taşınmazlar, tapuda başvurucular adına tescillidir. Bu bağlamda tapuda kayıtlı olan taşınmazların Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı

44. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma

ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

45. Anayasa’nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

46. Başvurucular adına kayıtlı taşınmazların bir kısmının kıyı kenar çizgisi içinde kalması nedeniyle talep edilmesine rağmen tapu kayıtları iptal edilmemiş ve taşınmazlar şeklî olarak tapuda başvurucular adına kayıtlı kalmıştır. Bununla birlikte kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerden olduğundan, özel mülkiyete konu olamadığından ve şeklen sahip olunan tapu senedinin herhangi bir hukuki değeri bulunmadığından kıyı kenar çizgisi tespitinin 30/11/1983 tarihinde kesinleşmesiyle başvurucular fiilî olarak mülkten yoksun kalmıştır. Dolayısıyla başvuruya konu müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

47. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

48. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

49. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması; müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun

hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

50. Somut olayda başvuruculaın taşınmazları 3621 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılan belirleme neticesinde kıyı kenar çizgisinin kıyıda kalan kısmında bırakılmıştır. Dolayısıyla müdahalenin kanuni bir dayanağının olduğu kuşkusuzdur.

ii. Meşru Amaç

51. Kamu yararı, doğası gereği geniş bir kavramdır. Yasama ve yürütme organları toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak neyin kamu yararına olduğunu belirlemede geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Kamu yararı konusunda bir uyuşmazlığın çıkması hâlinde ise kamulaştırma gibi hususlarda uzmanlaşmış ilk derece mahkemelerinin ve temyiz yargılaması yapan mahkemelerin uyuşmazlığı çözme konusunda daha iyi konumda oldukları açıktır. Bu nedenle müdahalenin kamu yararına uygun olmadığını ispat yükümlülüğü iddiada bulunana aittir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 35).

52. Anayasa'nın 43. maddesine göre, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyılar özel mülkiyete konu olamaz. Kıyılar; doğasına uygun olarak genellik, eşitlik ve serbestlik ilkeleri gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmalıdır ve kıyılardan yararlanma ancak kıyının herkese açık olması ile mümkün olabilir (AYM, E.1990/23, K.1991/29, 18/9/1991). 3621 sayılı Kanun kıyıların ortak kullanımını düzenlemek, yararlanmaya ilişkin karar ve önlemleri almak amacıyla çıkarılmıştır. Kanun'un amacı çerçevesinde kıyı kenar çizgisindeki taşınmazların kamu hizmetine tahsis edilmesi, bu bağlamda somut olayda olduğu gibi kıyıdan herkesin istifade edebileceği değerlendirildiğinde müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmiştir. (Melahat Altın ve Filiz Freıfrau Von Thermann, B. No: 2014/11408, 8/12/2016, §§ 52-54).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

53. Son olarak kamu makamlarınca başvuruculaın mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

54. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

55. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet

Akdoğan ve diğerleri, § 38).

56. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

57. Kamu makamlarının kıyıların ortak kullanımını düzenlemek, yararlanmaya ilişkin karar ve önlemleri almak takdir yetkisinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer verilen güvence ölçütlerini gözetecek şekilde kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesi zorunludur (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

58. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacına dönük olması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması gerekir. Özel mülkiyette bulunan taşınmazların imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılmasında kamusal yarar bulunmakla birlikte bu yolla malike aşırı ve orantısız bir külfet yüklenmemelidir (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Kıyı kenar çizgisi tespit işlemiyle amaçlanan kamu yararı ile başvuruculların mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil denge, ancak taşınmazların bedelinin ödenmesiyle sağlanabilir.

59. Orantılılık ilkesi değerlendirilirken dikkate alınması gereken hususlardan biri de kamu makamlarının tutum ve davranışlarıdır. Bu bağlamda idarenin iyi yönetim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda kamu makamlarının uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir. Bu bağlamda idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gidermeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 100; Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Başvuruculara ait taşınmazlar 7/4/1977 tarihinde onaylanıp 30/11/1983 tarihinde kesinleşen kıyı kenar çizgisine göre kıyıda kalan kısımda kalmıştır. Başvurucular; taşınmazlarının kıyı kenar çizgisi içinde kalması nedeniyle uzun yıllar taşınmazlarını kullanamadıklarından, inşaat izni alamadıklarından ve buna rağmen kamulaştırma talebinin idare tarafından kabul edilmediğinden yakınmaktadır. Başvuruculların kamulaştırma talebi idare tarafından reddedilmiş, başvuruculların idare aleyhine açtığı tam yargı davası da sonuçsuz kalmıştır. Mahkemece kabul edilen davalar; taşınmazların tapu kaydının iptal edilmediği, taşınmazlar üzerindeki kısıtlılık hâlinin Anayasa ve 3621 sayılı Kanun'dan kaynaklandığı ve hukuki el atma koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle Daire tarafından reddedilmiştir.

61. Kamu makamlarının yaptıkları bir hatayı düzeltirken makul sürede, uygun yöntemle ve tutarlı bir biçimde hareket etmeleri, bütün külfeti başvuruculara yükletmemeleri gerekir. Tapuların iptali ile ilgili olarak ise iyi yönetim ilkesinin kamu makamlarına tazminat ödeme yükümlülüğü getirdiğine vurgu yapılmalıdır.

62. Nitekim AİHM kıyı kenar çizgisi tespitiyle ilgili verdiği kararlarda, kıyı kenar çizgisi tespitinden önce özel mülk hâline gelmiş taşınmazların değeri ile orantılı tazminat ödenmeksizin tapunun iptali nedeniyle mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (bkz. § 28). Yargıtay da 2007 yılından itibaren verdiği kararlarda, kıyıda kaldığı gerekçesiyle tapuları iptal edilen taşınmaz maliklerine tazminat verilmesine hükmetmiştir (bkz. § 25). Ancak başvuru konusu olayda başvuruculara ait taşınmazlar 7/4/1977 tarihinde onaylanıp 30/11/1983 tarihinde kesinleşen kıyı kenar çizgisi içinde kalmasına rağmen bugüne kadar başvuruculara herhangi bir tazminat ödenmemiştir. Öte yandan taşınmazlar üzerinde kısıtlılığın devam ettiği bu süre zarfında başvuruculara mülkiyet hakkından dilediği gibi yararlanabilmeleri, mülkiyetini kullanabilmeleri veya ondan tasarruf edebilmeleri de mümkün olmamıştır.

63. Somut olayda başvurucular, tapu kayıtları iptal edilmiş olsaydı tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan sorumlu olan idare aleyhine 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine istinaden tazminat davası açma imkânına sahip olacaktır. Ancak idarenin pasif davranarak tapuların iptaline yönelik girişimde bulunmaması ve bu fiilî duruma göre de başvuruculara mülkiyet haklarını kullanamamaları nedeniyle açtıkları tam yargı davaları; tapu kayıtlarının iptal edilmemiş olması, taşınmazlardaki kısıtlılık hâlinin Anayasa ve Kıyı Kanunu'ndan kaynaklanması gerekçesiyle hukuki el atma koşullarının oluşmadığı kabul edilerek reddedilmiştir.

64. Anayasa'nın 43. maddesinde kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması nedeniyle özel mülkiyete konu edilemeyeceği vurgulanmıştır. Öte yandan kıyılar; doğasına uygun olarak, genellik, eşitlik ve serbestlik ilkeleri gereği herkesin ortak kullanımına açık bir kamu malı olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte kıyıların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu müdahaleden etkilenen mülk sahiplerine kamusal külfetin tamamının yüklenemeyeceğine, adil bir dengenin muhafaza edilmesi gerektiğine dikkat çekmek gerekir (bkz. §§ 23, 24).

65. Somut olayda tapu kayıtları şeklen iptal edilmemiş ise de kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, özel mülkiyete konu olamaması nedeniyle kıyı kenar çizgisi tespitinin kesinleşmesiyle birlikte başvuruculara taşınmazları kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkilerinin sınırlandırıldığı tartışmasızdır. Öte yandan müdahalenin niteliği ve sonucu dikkate alınarak tapudaki şeklî kaydın tazminat istemine engel teşkil etmemesi gerekirken Dairece tazminat davası açılması, tapunun iptali şartına bağlanmıştır. Diğer bir deyişle başvuruculara tazminat hakkı objektif hukuk kuralları yerine idarenin subjektif iradesine terk edilmiştir. Ayrıca taşınmazların fiilî olarak kamu hizmetinde kullanılmadığı da nazara alındığında başvuruculara kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminat davası açma imkânın da bulunmadığı vurgulanmalıdır.

66. Sonuç olarak kıyı kenar çizgisi tespit işleminin onaylanmasından itibaren bireysel başvuru tarihi itibarıyla yaklaşık kırk bir yıl geçmesine rağmen kıyı kenar çizgisi içinde kalan taşınmazların tapusu iptal edilmese dahi tapudaki şeklî kaydın tazminat istemine engel teşkil etmemesi gerekirken taşınmazlar üzerinde fiilî ve hukuki tasarrufta bulunulmasını imkânsız derecede zorlaştıran fiilî durum dikkate alınmadan tazminat davası açılmasının tapunun iptali şartına bağlanması başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemektedir. Bu durumda başvuruculara mülkiyet hakkının korunması ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

68. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

69. Başvurucular, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

70. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

71. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

72. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

73. Somut olayda başvuruculara ait taşınmazlar kıyı kenar çizgisi tespiti işlemiyle kıyıda kalmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin eyleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir. Bu açıdan ihlal aynı zamanda mahkeme kararlarından da kaynaklanmaktadır.

74. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

75. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculara tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

76. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harcın 2., 4., 7. ve 9. başvuruculara müştereken, diğer başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine; 4.500 TL vekâlet ücretinin tüm başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir İdare Mahkemesine (E.2015/1857, K.2017/552; E.2016/920, K.2017/2590; E.2016/1226, K.2017/2528; E.2016/1223, K.2017/2525; E.2016/1224, K.2017/2527; E.2016/1225, K.2017/2526; E.2016/1227, K.2017/2330) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harcın 2., 4., 7. ve 9. başvuruculara MÜŞTEREKEN, diğer başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE; 4.500 TL vekâlet ücretinin tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve ilgili İdareye GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKSAL ÇETİN VE İSMAİL TEMEL

B. No: 2018/13305 | Karar tarihi: 15.12.2021

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/13305

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GÖKSAL ÇETİN VE İSMAİL TEMEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/13305)

Karar Tarihi: 15/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 25/1/2022 - 31730

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : 1. Göksal ÇETİN

2. İsmail TEMEL

Başvurucular Vekili : Av. Serhat MENZİLCİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, belediyenin hukuki el atma dolayısıyla verilen mahkeme kararı sonucu paydaşı olduğu taşınmazda ön alım hakkını kullanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

7. İkinci Bölüm tarafından 16/6/2021 tarihinde yapılan toplantıda niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular 1959 ve 1955 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

A. Arka Plan Bilgisi

10. Ankara'nın Yenimahalle ilçesi Yuva köyünde kâin 43249 ada 1 parsel numaralı ve 45.656 m² büyüklüğünde olan arsa vasıflı taşınmaz Ankara Büyükşehir Belediyesinin (Belediye) 12/10/1995 tarihli ve 1/5.000 ölçekli revizyon nâzım imar planına dayanılarak çıkarılan 13/6/1996 tarihli ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında ve 6/5/1997 tarihli parselasyon planında kentsel rekreasyon alanı olarak tespit edilmiştir.

11. Taşınmazın hissedarlarından biri olan H.Y. tarafından 27/6/2011 tarihinde, kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan dava sonucunda Ankara 19. Asliye Hukuk Mahkemesinin 27/4/2012 tarihli kararıyla Belediye tarafından taşınmaza kamulaştırmasız el atıldığı tespit edilerek davacı lehine tazminata hükmedilmiş, ayrıca taşınmaz hissesinin (7021/228280) Belediye adına tescil edilmesine karar verilmiştir. Karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 19/11/2012 tarihli kararıyla onanmıştır. Onama kararında; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/12/2010 tarihli kararına atıfta bulunularak imar planında park, yol ve okul alanı gibi kamu hizmetine ayrılmış yerlere fiilen el atılmamış olsa dahi 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 10. maddesinin amir hükmü uyarınca 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının kesinleştiği tarihten itibaren 5 yıl içinde sorumlu davalı idarece kamulaştırma görevinin yerine getirilmemesi ve malikinin süresi belirsiz şekilde mülkiyet hakkının kısıtlanması nedeniyle taşınmaz bedelinin ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Karar düzeltme istemi 2/5/2013 tarihinde reddedilerek kararın kesinleşmesi üzerine taşınmazın 7021/228280 oranındaki hissesi 1/8/2013 tarihinde Belediye adına tapuda tescil edilmiştir.

12. Söz konusu taşınmaz 11/12/2013 tarihli ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında ticari rekreasyon alanına dönüştürülmüştür.

13. Başvurucular anılan taşınmazın bir kısım hissesini M.A.dan 31/7/2013 tarihli tapu senediyle toplam 112.000 TL bedelle satın almıştır. Birinci başvurucunun taşınmazdaki hissesi 75/5707 (600 m²), ikinci başvurucunun ise 73/11414 (292 m²) şeklindedir.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

14. Belediye 17/4/2015 tarihinde Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 31/7/2013 tarihli satıştan doğan ön alım hakkı nedeniyle tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Dava dilekçesinde, Belediyenin taşınmazın hissedarı olması nedeniyle 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 734. maddesi uyarınca ön alım hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Dilekçede, satış işleminin Belediyenin bilgisi ve rızası dışında gerçekleştiği vurgulanarak taşınmazın Belediye adına tesciline karar verilmesi talep edilmiştir.

15. Başvurucular 20/5/2015 tarihli cevap dilekçesinde, davanın dürüstlük kuralına aykırı olarak açıldığını ileri sürmüştür. Başvuruculara göre 31/7/2013 tarihinde gerçekleşen satış işlemine yönelik olarak 17/4/2015 tarihinde dava açılması kötü niyetin göstergesidir. Taşınmaz son bir yıl içinde oldukça değerlenmiştir. İdare, yüksek kamulaştırma bedeli ödememek için ön alım hakkını kullanmıştır. İdarenin kamulaştırma bedeli yerine tapudaki satış bedelini ödemesi hakkaniyetle bağdaşmaz. Doktrine atıfta bulunan başvurucular ön alım davasında tapudaki satış bedeli yerine taşınmazın rayiç bedelinin esas alınması gerektiğini savunmuştur. Başvurucular cevap dilekçesinde ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Hentrich/Fransa (B. No: 13616/88, 22/9/1994) kararına atıfta bulunarak kamu makamlarının kamulaştırma yerine ön alım hakkını kullanmalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ve Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştir.

16. Başvurucular ikinci cevap dilekçesinde önceki iddialarına ek olarak taşınmazın satın alındığı tarihte Belediyenin tapu sicilinde hissedar gözükmediğini, tapu siciline güvenerek hareket ettiklerini, bu nedenle satıştan sonra gerçekleşen tescilin aleyhlerine sonuç doğuramayacağını ileri sürmüştür. Başvuruculara göre kendileri Belediyenin ön alım davası açacağını öngörebilecek durumda değildir.

17. Belediye, Mahkemenin verdiği süre içinde resmî satış senedinde gösterilen 112.000 TL satış bedeli ile başvuruculara ödediği harç ve diğer masrafları bankaya depo ettirmiştir.

18. Mahkeme 29/12/2016 tarihli kararla davayı kabul etmiştir. Mahkeme öncelikle davanın iki yıllık hak düşürücü süre içinde açıldığını tespit etmiştir. Mahkemeye göre 4721 sayılı Kanun'un 732. maddesinde ön alım hakkı taşınmazın maliklerine tanınmıştır. Yargıtay içtihatları gözetildiğinde ön alım hakkı mülkiyet hakkının kazanılmasından itibaren sahip olunan bir hak olup bu hakkın kullanımı tapuya tescil şartına bağlı değildir. Dolayısıyla Belediye 2/5/2013 tarihinde mülkiyet hakkını kazandığından 31/7/2013 tarihinde yapılan satış işleminde ön alım hakkına sahiptir. Mahkeme, başvurucunun ibraz ettiği AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarının somut olaya uygun düşmediğini belirtmiştir. Netice olarak Mahkeme başvurucular tarafından satın alınan hisselere ilişkin tapu kaydının iptal edilerek anılan hisselerin Belediye adına tesciline, bankaya depo ettirilen tutarların başvuruculara ödenmesine hükmetmiştir.

19. Başvurucular bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, ilk derece mahkemesine sunulan dilekçelerdeki iddiaları tekrarlamıştır. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 5/4/2017 tarihli kararıyla istinaf

istemini esastan reddetmiştir. Kararda, ön alım hakkının mülkiyet ilişkisinin kurulmasıyla doğacağı ve payın üçüncü kişiye satılmasıyla kullanılabilir hâle geleceği belirtilmiştir. Ön alım hakkının kullanılmasıyla hak sahibi paydaş ile alıcı arasında kapsam ve şartları satıcı ile alıcı arasında yapılan sözleşmenin aynı olan bir satım ilişkisi kurulacağının ifade edildiği kararda, ön alım bedelinin tapuda gösterilen satış bedeli ile davalı tarafından ödenen harç ve masrafların toplamından ibaret olduğu vurgulanmıştır. Kararda ayrıca ön alım hakkının satışın hak sahibine bildirildiği tarihin üzerinden üç ay ve her hâlde satışın üzerinden iki yıl geçmesiyle düşeceğine dikkat çekilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi sonuç olarak ilk derece mahkemesinin kararında usule ve hukuka aykırılık bulunmadığını değerlendirmiştir.

20. Başvurucular, benzer iddialarla kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi 14/3/2018 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır. Nihai karar başvuruculara 19/4/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucular 17/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucular Tarafından Açılan Tazminat Davası

22. Başvurucular 24/11/2015 tarihinde Belediyeye karşı kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde, taşınmazın Belediye tarafından hafriyat yeri olarak kullanılması suretiyle taşınmaza fiilî olarak el atıldığını belirtmiş ve fazlaya ilişkin hakları saklı tutulmak üzere her bir davacı için 500 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

23. Davaya bakan Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi 14/4/2016 tarihinde taşınmaz mahallinde bilirkişilerle birlikte keşif yapmıştır. Bilirkişi kurulu tarafından hazırlanan 6/5/2016 tarihli raporda; başvuruculaların hisselerinin dava tarihi itibarıyla değeri birinci başvurucu için 441.600 TL, ikinci başvurucu için 214.912 TL olmak üzere toplam 656.512 TL olarak tespit edilmiştir.

24. Başvurucular bilirkişi raporunu dikkate alarak 20/5/2016 tarihinde tazminat taleplerini ıslah etmiştir. Talep edilen tazminat tutarı birinci başvurucu için 441.600 TL, ikinci başvurucu için 214.912 TL şeklinde revize edilmiştir. Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi, Belediye tarafından açılan ön alım davasının bekletici mesele yapılmasına karar vermiştir. Söz konusu davanın sonraki aşamalarıyla ilgili olarak başvurucular herhangi bir bilgi vermemiştir.

D. Başka Hissedarlar Tarafından Açılan Tazminat Davası

25. Aynı taşınmaza hissedar olan M.İ., Y.U.K., A.H. ve K.B.A. tarafından 15/5/2013 tarihinde Belediye aleyhine kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açılmıştır. Ankara 21. Asliye Hukuk Mahkemesi 8/5/2014 tarihli kararıyla davayı kabul etmiş, davacılar lehine tazminata hükmetmiş, buna karşılık taşınmaz hissesinin Belediye lehine tescil edilmesine karar vermiştir. Söz konusu karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 1/10/2015 tarihli kararıyla harç yönünden düzeltilerek onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

26. 4721 sayılı Kanun'un 732. maddesi şöyledir:

"Paylı mülkiyette bir paydaşın taşınmaz üzerindeki payını tamamen veya kısmen üçüncü kişiye satması hâlinde, diğer paydaşlar önalım hakkını kullanabilirler."

27. 4721 sayılı Kanun'un 733. maddesi şöyledir:

"Önalım hakkından feragatin resmî şekilde yapılması ve tapu kütüğüne şerh verilmesi gerekir.

Belirli bir satışta önalım hakkını kullanmaktan vazgeçme, yazılı şekle tâbidir ve satıştan önce veya sonra yapılabilir.

Yapılan satış, alıcı veya satıcı tarafından diğer paydaşlara noter aracılığıyla bildirilir.

Önalım hakkı, satışın hak sahibine bildirildiği tarihin üzerinden üç ay ve her hâlde satışın üzerinden iki yıl geçmekle düşer. "

28. 4721 sayılı Kanun'un 734. maddesi şöyledir:

"Önalım hakkı, alıcıya karşı dava açılarak kullanılır.

Önalım hakkı sahibi, adına payın tesciline karar verilmeden önce, satış bedeli ile alıcıya düşen tapu giderlerini, hâkim tarafından belirlenen süre içinde hâkimin belirleyeceği yere nakden yatırmakla yükümlüdür."

B. Uluslararası Hukuk

29. Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

30. AİHM kamu makamlarınca ön alım hakkının kullanılmasının mülkiyet hakkına müdahale niteliğinde olduğunu kabul etmiştir (Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 107; Hentrich/Fransa, § 35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

32. Başvurucular;

i. Taşınmazın kamulaştırılması yerine ön alım hakkı hükümlerine göre ve gerçek satış bedeli olmayan tapudaki satış bedeli üzerinden Belediye adına tesciline hükmedilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir.

ii. Taşınmazı satın aldıkları 31/7/2013 tarihinde Belediyenin tapu sicilinde malik gözükmediğini ifade etmiştir.

iii. Belediyenin taşınmaza hafriyat dökmek suretiyle kamulaştırmasız olarak el attığını vurgulamıştır. Belediyenin satın alma veya bağışlama yoluyla değil kamulaştırmasız el atma davası sonucunda mahkemece kurulan bir tescil hükmü sebebiyle taşınmaza hissedar

olduğuna dikkat çekmiştir. Belediyenin kamulaştırmasız el attığı yer için bu yerin rayiç bedelini ödemesi gerekirken mahkeme kararıyla edindiği hisseye bağlı ön alım hakkından yararlanarak daha düşük bir bedel ödediğini savunmuştur. Başka bir hissedar tarafından açılan dava sonucu paydaş olan Belediyenin ön alım hakkı sahibi olduğunun kabul edilmesinin Anayasa'ya ve iyi niyet kurallarına aykırı olduğunu belirtmiştir.

iv. Ön alım hakkının amacının istenmeyen kişilerle hissedar olunmasının önlenmesi olduğunu ileri sürmüştür. Somut olaydaki taşınmaz, imar planında kamu hizmetine ayrıldığı ve idarece de fiilen -kamulaştırılmaksızın- kamu hizmetinde kullanıldığı için ön alım hakkının hukuk sisteminde yer almasına sebep olan istenmeyen kişilerle paydaş olunması riskinin bulunmadığını ifade etmiştir.

v. Ön alım hakkına ilişkin olarak 4721 sayılı Kanun'da yer alan hükümlerin amacının özel kişiler arasındaki mülkiyet ilişkisini düzenlemek olduğunu vurgulamış, ön alım hakkının kamulaştırmanın alternatifi olarak kullanılamayacağını iddia etmiştir. AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararında da kamu otoritelerinin ön alım hakkının olamayacağının kabul edildiğini savunmuştur. AİHM'in Hentrich/Fransa kararına atıfta bulunarak Belediyenin kanuna karşı hile yaptığını, kamulaştırma mevzuatından doğan yükümlülüklerinden kaçınmak amacıyla ön alım hakkını kullandığını belirtmiş, bu durumun Anayasa'nın 35. maddesi ile Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesine aykırı olduğunu ifade etmiştir.

vi. Derece mahkemelerindeki yargılamanın her aşamasında Belediyenin 4721 sayılı Kanun hükümleri uyarınca ön alım davası açamayacağını, kamu kurumlarının mülk edinmesinin tek yolunun kamulaştırma olduğunu, Belediyenin ön alım davası açmasının gerçek sebebinin kamulaştırma mevzuatından kaynaklanan yükümlülüklerinden kaçınmak olduğunu ve taşınmazı edindikleri tarihte tapu sicilinde Belediye adına bir kaydın bulunmadığını ileri sürdüğü hâlde bu iddialarının ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmadığını iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. İncelemenin Kapsamı ve Yöntemi

33. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın ''Kamulaştırma'' kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının yanında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculların adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü tüm iddiaların mülkiyet hakkının usul güvenceleri kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

36. Olayda Belediyenin tek taraflı bir idari işlemle başvuruculların mülkiyet hakkına müdahalesi söz konusu değildir. Başvuruculların mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden işlem, taşınmazın Belediye adına tesciline hükmeden mahkeme kararıdır. Mahkeme hükmünün kamu otoritesi işlemi sayılacağı açıktır. Ancak müdahalenin mahkeme kararıyla gerçekleştiği her şikâyetin -idari işlemlerden farklı olarak- otomatik olarak negatif yükümlülük kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilemez. Mahkeme kararının özel hukuk kişileri arasındaki ihtilafların çözümlenmesi kapsamında verilmiş olması hâlinde müdahale teşkil eden işlem kamu gücü işlemi olsa da ilgili şikâyetin pozitif yükümlülük kapsamında incelenmesi söz konusu olur. Zira bu gibi hâllerde mahkeme kamu gücünün bireyler arasındaki uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma pozitif yükümlülüğünün gereği olarak bir karar vermiştir. Dolayısıyla özel hukuk kişileri arasındaki ihtilafın çözümüne yönelik olarak verilen mahkeme kararına dayanan müdahalelerle ilgili şikâyetler kural olarak pozitif yükümlülükler kapsamında incelenir.

37. Somut olayda 4721 sayılı Kanun uyarınca açılmış bir dava söz konusudur. 4721 sayılı Kanun kişiler hukukunu, aile hukukunu, miras hukukunu ve eşya hukukunu düzenleyen bir kanundur. Diğer bir ifadeyle 4721 sayılı Kanun'da esas itibarıyla bireylerin toplumda barış ortamı içinde birlikte yaşamalarının şartları ve hangi koşullarda ve ne tür araçlarla devletin bu ilişkilere müdahale edeceği, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde ihtilaf çıkması hâlinde bu ihtilafların nasıl çözümleneceği düzenlenmektedir. Somut olayda Belediye 4721 sayılı Kanun'un 732. ve devamı maddelerinde düzenlenen ön alım hakkı kapsamında dava açmış ve bu dava neticesinde taşınmazın başvuruculara ait hisselerinin Belediye adına tesciline hükmedilmiştir.

38. Bireysel başvuruya konu davanın kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kanunun uygulanmasından kaynaklı uyuşmazlığın çözümüne yönelik olduğunun altı çizilmelidir. Buna karşılık davanın taraflarından biri medeni hukuk kişisi değil bir kamu tüzel kişisi olan ve kamu gücü yetkisiyle donatılan Belediyedir. Bununla birlikte 4721 sayılı Kanun'un 732. ve devamı maddelerinde düzenlenen ön alım hakkından yararlanan Belediyenin kamu gücü kullanması söz konusu değildir. Derece mahkemelerinin kabulüne göre Belediye sıradan bir özel hukuk kişisi gibi mülkiyet hakkından kaynaklanan yetkisini kullanmıştır. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında Belediyenin mülkiyet hakkından doğan yetkilerini kullanması tek başına ihlalin kamu gücüne atfedilebilmesine imkân vermemektedir (benzer bir değerlendirme için bkz. Tülay Arslan ve diğerleri, B. No: 2014/7051, 2/2/2017, §§ 72-75).

39. Bununla birlikte olayın somut koşullarının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Olayda Belediyenin taşınmazın bir kısım hissesine malik olması özel hukuk ilişkisi çerçevesinde gerçekleşmemiş, Belediyenin malik statüsü taşınmaza hukuki olarak el attığını tespit eden

bir mahkeme kararına dayalı olarak vücut bulmuştur. Diğer bir ifadeyle Belediyenin hisselerinin bir kısmına malik olduğu taşınmaza hukuki olarak el attığı (taşınmazı beş yıllık kanuni süresi içinde kamulaştırmadığı) mahkeme kararıyla tespit edilmiştir. Belediyenin mülkiyeti kazanması da taşınmazı beş yıllık kanuni süresi içinde kamulaştırmamış olmasının doğurduğu mağduriyetlerin giderilmesi için verilen hükmün sonucunda söz konusu olmuştur. Kamu hizmetine ayrılması nedeniyle hukuki kısıtlamalara tabi tutulan taşınmazın uzun süre kamulaştırılmadan bırakılmasının idari bir fiil olduğu, dolayısıyla bu suretle gerçekleşen müdahalenin kamu gücüne atfedilebilirliği tartışmasızdır. Sonuç olarak olayın koşulları bir bütün olarak gözetildiğinde -her ne kadar derece mahkemelerinin kabulüne göre Belediye mülkiyet hakkından doğan yetkilerini kullanması neticesinde başvuruculların hisselerini edinmiş ise de- Belediyenin medeni hukuk yetkilerinin (ön alım hakkının) sahibi olması, hukuki el atma fiilinin doğurduğu mağduriyetin giderilmesi sonucunda meydana geldiğinden başvuruculların mülkiyet hakkına ilişkin şikâyetinin negatif yükümlülükler kapsamında incelenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

41. Başvurucular ihtilaf konusu taşınmazın bir kısım hissesini (birinci başvurucu 75/5707, ikinci başvurucu ise 73/11414) M.A.dan 31/7/2013 tarihli tapu senediyle satın almıştır. Dolayısıyla başvuruculların mülkünün bulunduğu açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, üzerinde tasarruf etme ve ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlandırılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Belediyenin ön alım hakkını kullanması nedeniyle başvuruculların taşınmaz hisselerinin mahkeme kararıyla Belediye adına tesciline hükmedilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. § 30).

43. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı

maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

44. Somut olayda mülkiyet hakkı yönünden şikâyet edilen temel husus başvuruculara ait hisselerinin iptal edilerek Belediye adına tesciline karar verilmesidir. Başvuruculara ait tapu kaydının iptali mülkün kaybı sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla somut olaydaki müdahale mülkten yoksun bırakma mahiyetindedir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

47. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini temel bir ilke olarak benimsemiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

48. Derece mahkemelerinin kararlarında başvuruculara ait hisselerinin Belediye adına tesciline karar verilmesinin dayanağı olarak 4721 sayılı Kanun'un 732. ve devamı maddeleri gösterilmiştir. Anılan Kanun'un 732. maddesinin birinci fıkrasında, paylı mülkiyette bir paydaşın taşınmaz üzerindeki payını tamamen veya kısmen üçüncü kişiye satması hâlinde diğer paydaşların ön alım hakkını kullanabileceği belirtilmiştir.

49. Belediyenin mahkeme kararına istinaden taşınmazın paydaşlığını kazandığı hususunda ihtilaf bulunmamaktadır. Mahkeme, Ankara 19. Asliye Hukuk Mahkemesi kararının kesinleştiği 2/5/2013 tarihinde Belediyenin mülkiyet hakkını kazandığını ve 31/7/2013 tarihinde yapılan satış işlemine ilişkin olarak ön alım hakkına sahip olduğunu kabul etmiştir. Başvurucular ise öncelikle, bir kamu kurumu olan Belediyenin ön alım hakkına sahip

olamayacağını öne sürmüştür. Başvurucular ayrıca payı satın aldığı tarihte Belediyenin tapu sicilinde paydaş gözükmediğini, Belediyenin payının alış işleminden bir gün sonra -1/8/2013 tarihinde- tapuya işlendiğini, bu sebeple Belediyenin ön alım hakkını kullanamayacağını belirtmiştir.

50. 4721 sayılı Kanun medeni hukuk kişileri arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu bakımdan kamu gücüyle donatılan ve kamulaştırma gibi üstün yetkilere sahip olan kamu otoritelerinin 4721 sayılı Kanun'un 732. ve devamı maddelerindeki ön alım hakkından yararlanmasının mümkün olup olmadığı konusunda tereddüt oluşabilir. Ne var ki uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarını yorumlama yetkisi öncelikle derece mahkemelerine ait olduğundan derece mahkemelerinin Belediyenin 4721 sayılı Kanun'un 732. maddesi uyarınca ön alım hakkının süjesi olduğu yolunda ulaştıkları sonuçla ilgili olarak daha öte bir değerlendirme yapılması gerekli görülmemiştir.

51. Tapuda satış işleminin gerçekleştiği tarihte Belediyenin tapu sicilinde malik gözükmediği iddiasının müdahalenin ölçülülüğü kapsamında incelenmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

52. Sonuç olarak taşınmazın Belediye adına tescil edilmesinin yeterli bir kanuni temelinin bulunduğu kanaatine varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

53. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

54. Özellikle mülkiyetten yoksun bırakmayı düzenleyen kanunlar gibi sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasını belirleyen düzenlemeler konusunda yasama organının geniş bir takdir yetkisinin olması doğaldır. Kural olarak kamu makamları ekonomik veya toplumsal bir politikayı hayata geçirmek amacıyla mülkiyet hakkına müdahale etmişlerse burada meşru bir kamu yararı amacının bulunduğunu varsaymak gerekir. Bu nedenle müdahalenin kamu yararına uygun olmadığını ispat yükümlülüğü bunu iddia edene aittir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 35). Makul bir temelden açıkça yoksun olan düzenlemelerin ve uygulamaların ise kamu yararının tespitine ilişkin takdir yetkisi kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir (Yunis Ağlar, § 29).

55. Mevcut başvurunun konusunu, taşınmazın beş yıllık kanuni süresi içinde Belediye tarafından kamulaştırılmayarak taşınmaza hukuki olarak el atılması değil başvuruculaların hissesinin ön alım hakkı hükümleri çerçevesinde Belediye adına tescil edilmesi oluşturmaktadır. Ön alım hakkı; malikin malını bir üçüncü kişiye satması hâlinde hak sahibine, tek taraflı bir beyanla malın alıcısı olma yetkisini veren, yenilik doğuran bir haktır. 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre müşterek mülkiyette, paydaşlardan birinin hissesini diğer paydaşlar dışındaki üçüncü bir kişiye satması durumunda diğer paydaşların kanunda öngörülen sürede dava açmak ve hâkimin belirlediği süre içinde satış bedeli ile alıcıya

düşen tapu giderini ödemek suretiyle satılan hisseyi devralma hakkı bulunmaktadır. Müşterek maliklere ön alım hakkı tanınmasının amacı, paylı mülkiyet beraberliğine yabancıların girmesini engellemek, arzu etmedikleri kişilerle paydaş olmaktan kaçınma fırsatını paydaşlara vermek ve paydaşlar arasında işletme bakımından devamlı anlaşmazlık yaratması nedeniyle kullanışlı olmayan paylı mülkiyet ilişkisinin belirli bir müddet sonra ortadan kalkmasını sağlamaktır (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2014/133, K.2014/165, 30/10/2014).

56. Paydaş olmaya bağlanan birçok hak ve sorumluluk bulunmaktadır. Bu hak ve sorumlulukların birçoğu diğer paydaşlara yöneliktir. Dolayısıyla paydaşın kim olduğu müşterek mülkiyet ilişkisinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için önem taşımaktadır. Paydaşlar arasındaki ihtilaflar sadece paydaşlara zarar vermekle kalmaz, toplumsal barışı da zedeleyebilir. Bu sebeple paydaşın kimliği önemli hâle gelmektedir. Kanun koyucunun tüm bu hususları gözeterek paydaşa ön alım hakkı tanımasının kamu yararına yönelik olduğu ve anayasal açıdan meşru bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

57. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

58. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

59. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

60. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

61. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde bulundurulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

62. Olayda başvuruculların satın aldığı taşınmaz hisselerinin Belediyenin ön alım hakkını kullanması sonucu Belediye adına tesciline karar verilmiştir. Müşterek maliklere ön alım hakkı tanınmasının amacı, paylı mülkiyet beraberliğine yabancıların girmesini engelleme ve arzu etmedikleri kişilerle paydaş olmaktan kaçınma fırsatını paydaşlara sunmak, ayrıca kullanışlı olmayan paylı mülkiyet ilişkisinin zamanla tasfiyesini sağlamaktır. Gelgelelim somut olayda Belediyenin ön alım hakkının doğduğu 31/7/2013 tarihinde taşınmazın imar planında henüz kamu hizmetine ayrılan yerlerden olduğu anlaşılmıştır. Belediye tarafından kamu hizmetine ayrılan bir taşınmazın medeni hukuk hükümlerine tabi olarak özel mülkiyette bırakılması düşünülemeyeceğinden, diğer bir ifadeyle taşınmazın özel mülkiyette bulunan diğer hisselerinin de kamulaştırılması gerekeceğinden müşterek mülkiyet birlikteliğine yabancıların girmesinin önlenmesi ve müşterek mülkiyet ortaklığının zamanla tasfiyesinin sağlanması amacının ön alım hakkının doğduğu tarihte geçerli olduğu söylenemez.

63. Ancak Belediyenin ön alım hakkını kullandığı tarihte taşınmazın imar planındaki kullanım amacının ticari rekreasyon alanı şeklinde değiştiğini gözetmek gerekir. Taşınmazın kamu hizmetine ayrılma durumunun ortadan kalktığı dikkate alındığında ön alım hakkının yeni paydaşların birlikteliğe girmesine engel olma ve paydaş sayısını azaltma amacının tartışılabilir hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu durumda ön alım hakkının taşınmazın ticari rekreasyon alanına dönüştürüldüğü tarihten sonrası için yukarıda belirtilen amaçlara erişilmesi bakımından elverişli bir araç hâline geldiği söylenebilir.

64. İkinci olarak başvuruculların hisselerinin Belediye adına tescil edilmesinin gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Gereklilik, hedeflenen amaca ulaşılması için hakka en az müdahale teşkil eden aracın seçilmesini ifade etmektedir. Başvuruculların hisselerinin iptal edilerek Belediye adına tescil edilmesinin oldukça ağır bir müdahale olduğu kabul edilmelidir. Ancak ön alım hakkının kullanılması biçimindeki müdahalenin gerekli olmadığının ifade edilebilmesi için aynı amaca ulaştırmaya elverişli alternatif bir aracın bulunması gerekir. Müşterek mülkiyet birlikteliğine yeni paydaşların girmesine engel olmaya ve paydaş sayını azaltmaya elverişli başka bir aracın varlığı başvurucu tarafından ileri sürülmediğinden ön alım hakkının kullanılması suretiyle başvuruculların tapusunun iptal edilmesi şeklinde aracın tercih edilmesinin kamu makamlarının takdir yetkisi kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir.

65. Son olarak başvurucunun tapusunun iptal edilmesinin orantılı olup olmadığı

değerlendirilmelidir. Müdahalenin orantılılığı değerlendirilirken olayın tüm koşulları gözönünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda öncelikle başvurucuların tapusunun Belediyenin ön alım hakkını kullanması sebebiyle iptal edilebileceğinin somut olayın koşulları özelinde öngörülebilir olup olmadığına bakılmalıdır.

66. 4721 sayılı Kanun hükümleri gözetildiğinde bir taşınmaz hissesini satın alan kişinin diğer paydaşlardan birinin ön alım hakkını kullanabileceğini bilebilecek durumda olduğu tereddütsüzdür. Ancak somut olayda başvurucular taşınmaz hissesini satın alırken tapuda Belediye adına herhangi bir kayıt mevcut olmadığından Belediye tarafından ön alım hakkının kullanılabileceğini öngörebilecek durumda değildir. Belediyenin hissedarlığının tapuya işlenmesi satış işleminden bir gün sonra söz konusu olmuştur. Başvuruculara taşınmazın hisselerinin bir kısmının Belediye adına tesciline hükmedildiğine dair mahkeme kararından haberdar olduklarına ilişkin bir bilgi de başvuru dosyasında mevcut değildir. Tapu siciline kayıtlı paydaşlar ile sicile kayıtlı olmayan paydaşların ön alım hakkını kullanmasının öngörülebilirliği yönünden aynı kefede olamayacağı açıktır.

67. Öte yandan Belediyenin Anayasa'nın 46. maddesini açıkça ihlal eden bir uygulamasının yaptırımı olarak taşınmaza hissedar olduğunun altı bir kere daha çizilmelidir. Diğer bir ifadeyle Belediye satın alma, bağış kabul etme veya benzeri usullerle değil kamu hizmetine ayrılan bir taşınmazı uzun süre kamulaştırmayarak Anayasa'yı ve kamulaştırmaya ilişkin kanuni düzenlemeleri ihlal ettiğini tespit eden mahkeme kararına dayalı olarak taşınmazın hisselerinin bir kısmının maliki olmuştur. Kamu hizmetine ayrılan bir taşınmazın uzun süre kamulaştırılmamasının mülkiyet hakkına yönelik ağır bir müdahale oluşturduğu ve kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi malik aleyhine bozduğu Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilmiştir (detaylı açıklama için bkz. AYM, E.2016/196, K.2018/34, 28/3/2018, §§ 15-24). Dolayısıyla Belediyenin diğer paydaşlarla aynı kefeye konulması somut olayın koşullarında hakkaniyete uygun olmayacaktır.

68. Aksi bir yaklaşım, kamu kurumlarının kamulaştırmayla ilgili anayasal yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmalarına imkân sağlayabilecek; Anayasa'nın 46. maddesini açıkça bertaraf eden uygulamaların daha çok avantaj sağlayacağını gören kamu idarelerini anayasal yükümlülüklere uymada daha isteksiz davranmaya teşvik edebilecektir. Kamulaştırmasız el atma Anayasa'nın 46. maddesine açıkça aykırı olan bir uygulama olup bu suretle mülkiyet hakkına müdahalede bulunulan hâllerde kamu idarelerinin haksız fiillerinden lehlerine haklar çıkaracak veya bu uygulamaları meşru görülmesi sonucunu doğuracak değerlendirme ve yorumların hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırılması mümkün değildir.

69. Bunun yanında Belediyenin ön alım hakkının doğduğu 31/7/2013 tarihinde taşınmazın imar planındaki kullanım amacının kentsel rekreasyon alanı olduğunu da dikkate almak gerekir. Kamulaştırılması zorunlu olan bir taşınmazın kamulaştırma yükümlüsü idare tarafından ön alım hakkına konu edilmesinin 4721 sayılı Kanun'un 732. maddesindeki ön alım hakkının amacıyla bağdaşmayacağı açıktır. Dolayısıyla somut olayda taşınmazın imar planında kentsel rekreasyon alanı olarak ayrıldığı dönemde Belediye tarafından ön alım hakkının kullanımına konu edilmesi mümkün değildir.

70. Ne var ki Belediye, taşınmaza hissedar olmasından sonra -11/12/2013 tarihinde- yaptığı uygulama imar planı değişikliğiyle taşınmazı ticari rekreasyon alanına dönüştürmüştür. Taşınmazın kamu hizmetine ayrılması durumu ve kamu hizmetine ayrılmasından kaynaklı

olarak ortaya çıkan kısıtlamalar 11/12/2013 tarihli imar planı değişikliğinin yürürlüğe girmesiyle sona ermiştir. Dolayısıyla taşınmazın Belediye tarafından ön alım hakkına konu edilmesi ancak bu değişiklikten sonra mümkün hâle gelmiştir. Bu itibarla Belediyenin ön alım hakkını kullanabilmesinin üstün bir kamusal yetki olan imar planı değiştirme gücünün kullanılması neticesinde olanaklı duruma geldiği anlaşılmaktadır. Öte yandan başvuruculaların hisseleri satın aldığı tarihte imar planı değişikliğini öngörebilmesi de mümkün değildir.

71. Belediyenin imar planı değiştirme yetkisini kullanarak 4721 sayılı Kanun'da düzenlenen ve bir özel hukuk kurumu olan ön alım hakkını kullanılabilir hâle getirmesi Belediyeye ciddi bir avantaj sağlamıştır. Doğduğu tarihte kullanılması hukuken mümkün olmayan ön alım hakkının özel hukuk kişilerinde bulunmayan kamusal bir yetkinin icrasıyla mahkemelerde öne sürülebilir hâle getirilmesi başvurucu aleyhine önemli bir dengesizliğin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kamusal bir yetkinin tarafların eşitliği prensibine dayanan özel hukuk ilişkilerinde avantajlı bir pozisyon elde etmek amacıyla kullanılması hakkaniyet ilkesiyle bağdaştırılamamıştır.

72. Ayrıca Belediyenin ön alım hakkını kullanmasının temelinde vergi kaçırılması amacıyla satış bedelinin düşük gösterilmesi fiili olmadığı gibi muvazaalı fiilin yaptırıma bağlanarak önlenmesi gibi bir amacın da bulunmadığı vurgulanmalıdır. Türk hukuk sisteminde vergi kaçırılmasını önlemek amacıyla belediyelere ön alım hakkı tanınması şeklinde bir müessese mevcut değildir. 4721 sayılı Kanun'un 732. ve devamı maddelerinde düzenlenen ön alım hakkının amacı vergi kaçırılmasını değil müşterek mülkiyet birlikteliğine yabancıların girmesini önlemek ve ortak sayısının zamanla azalmasını sağlamaktır.

73. Sonuç olarak Belediyenin Anayasa'yı ihlal ettiğini tespit eden mahkeme kararına dayalı olarak taşınmaza hissedar olduğu, başvuruculaların taşınmazı satın aldığı tarihte Belediyenin tapu sicilinde hissedar olarak kayıtlı olmadığı ve ön alım hakkının imar planı değişikliğiyle kullanılabilir hâle geldiği hususları gözetildiğinde somut olayda Belediyenin ön alım hakkını kullanması suretiyle başvuruculaların tapularının iptal edilmesinin orantılı olmadığı değerlendirilmiştir. Bu koşularda, başvuruculaların tapusunun iptal edilmesinin kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki dengeyi başvurucular aleyhine bozduğu ve mülkiyet hakkının ihlal edilmesine yol açtığı kanaatine varılmıştır.

74. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

75. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

76. Başvurucular ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesi ve her biri için ayrı ayrı 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

77. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

78. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

79. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

80. İncelenen başvuruda, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

81. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

82. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

83. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/182, K.2016/565) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REMZİ ŞANLI VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1990 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1990

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

REMZİ ŞANLI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1990)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Remzi ŞANLI ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/1990 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/1990 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZCAN DERELİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/6606 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6606

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZCAN DERELİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6606)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Özcan DERELİ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/6606 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/6606 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculaın iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçtan oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın REDDİNE,

F. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP KESKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/25444 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25444

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP KESKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25444)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Recep KESKİN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/25444 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/25444 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULCABBAR KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/25918 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25918

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULCABBAR KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25918)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Abdulcabbar KAYA ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/25918 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/25918 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYÇA ÖZDOĞAN KAYMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/34963 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34963

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYÇA ÖZDOĞAN KAYMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34963)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Ayça ÖZDOĞAN KAYMAZ ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/34963 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/34963 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN TARHAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/39356 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39356

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN TARHAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39356)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Hasan TARHAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/39356 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/39356 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/39675 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39675

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39675)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Ahmet ARSLAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/39675 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/39675 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSAK ERTURAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/4880 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4880

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSAK ERTURAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4880)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : İsak ERTURAL ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/4880 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/4880 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvurucularaödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaın maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET AKGÜL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/4998 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4998

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET AKGÜL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4998)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Mehmet AKGÜL ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/4998 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/4998 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN KARAHAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/8403 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8403

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN KARAHAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8403)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Ramazan KARAHAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/8403 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/8403 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAKİR ASLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/11952 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11952

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAKİR ASLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11952)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Şakir ASLAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/11952 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/11952 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İNCELER TURİZM OTELCİLİK SEYAHAT VE TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/12799 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12799

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İNCELER TURİZM OTELCİLİK SEYAHAT VE TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12799)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : İnceler Turizm Otelcilik Seyahat ve Ticaret A.Ş. ve

Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen

başvuru dosyalarının 2020/12799 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/12799 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLEK ÖZGEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/13231 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13231

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLEK ÖZGEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13231)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Dilek ÖZGEN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/13231 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/13231 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİS TEMEŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/14075 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14075

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİS TEMEŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14075)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Halis Temeş ve diğeri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/14075 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/14075 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculaaödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAMİT KIZRAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/19332 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19332

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAMİT KIZRAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19332)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Abdulhamit KIZRAK ve Diğerleri [bkz. Ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular vekili : bkz. Ekli (1) numaralı Tablonun (F) Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/19332 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/19332 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır

(Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

20. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvurucularaödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların

uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden-ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA TAKYAN

B. No: 2020/27974 | Karar tarihi: 15.12.2021

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27974

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MUSTAFA TAKYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27974)

Karar Tarihi:15/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 21/1/2022-31726

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Mustafa TAKYAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlik tedbirinden

yararlanma taleplerinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/8/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda başvurucunun adli yardım talebi kabul edilerek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarıyla ilgili olarak 11/2/2021 tarihinde açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmezlik kararı verilmiştir.

5. Komisyonca adil yargılanma hakkına ilişkin iddiaların incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. Birinci Bölüm tarafından 26/5/2021 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiş ve cezası 7/6/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Başvurucunun ilgili mevzuata göre bihakkın tahliye tarihi 17/11/2022, koşullu salıverilme tarihi ise 26/4/2021'dir.

12. Niğde E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda cezası infaz edilen başvurucu, koşullu salıverilme tarihine bir yıl kala 27/4/2020 tarihinde açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve kalan cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesi talebinde bulunmuştur.

13. Niğde E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (İdare ve Gözlem Kurulu) 30/4/2020 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Adı geçenin kurumumuza geldiği tarihten itibaren terör hükümlü ve tutukluların bulunduğu C-2 Koğuşunda kaldığı, kaldığı süre içerisinde örgütten ayrıldığına dair bir talebinin olmadığı gibi bu günü kadar Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma (FETÖ/PDY) suçundan hükümlü ve tutuklular ile birlikte kaldığı, kurum idaresine bugüne kadar örgütle bağlantısı olmadığına dair somut bir olay, bilgi ve belge sunmadığı, koğuşların yatakhane bölümü güvenlik kamerası ile kontrol edilemediği, terör suçluların tekli koğuşlara ayrılma taleplerin olması halinde kurumumuzun fiziki konumu itibari ile tekli odalarının olmadığı, tekli oda açılsa bile bunun örgütten ayrılma anlamına da gelmeyeceği terör hükümlüsünün koşullu salıverme tarihi 1 Yıl'dan aşağı kaldığından cezaevinden çıkmak için bu yolu

denediği hükümlü hakkında yapılan gözlem ve değerlendirmede örgütten ayrıldığına dair kanaate varılmadığından Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Şartlarını Taşımadığı, Açık hakkı olmayanların denetim hakkından da faydalanamadığından Hükümlü MUSTAFA TAKYAN' ın denetimli serbestlikten yararlanma talebinin reddine...[karar verildi.]"

14. Başvurucu yeniden denetimli serbestlik talebinde bulunmuş, İdare ve Gözlem Kurulu 28/5/2020 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Silahlı Terör Örgüt suçundan Hükümlü Mustafa TAKYAN'ın öngörülen gözlem süresinde; Bağımsız koğuşa geçme talebi ve iyileştirme kapsamında 27/04/2016 tarihinden 28/05/2020 tarihine kadar olan muhtelif tarihlerde kendisi ile bireysel görüşme talebinde bulunmadığından bireysel görüşme yapılmadığı,

Adı geçenin, gerek mahkeme aşamasında, gerekse sonrasında istihbari bilgi paylaşımı, etkin pişmanlık talebi vb. beyanı olmadığı, idareye başvurduğu dilekçelerinde C-4 koğuşunda bulunan diğer Silahlı Terör Örgütü (fetö/pdy) suçundan hükümlü ve tutukluların koğuş ortamında arkadaşları ile iyi anlaştığını, bir sorununun olmadığını beyan ettiği, terör suçlusu hükümlü ve tutukluların koğuşlarında sorun olmadığı, birbirleri ile anlaştıkları genel bir durum olup, idarecede bu durumun gözlenmekte olduğu,

Adı geçenin, toplu koğuş da kaldığından kendisini anlatamaya bildiğinden idare heyetine görüşmeye gelebileceği, örgüt ile ilgili istihbaratı bilgi ve pişmanlık duyduğunu beyan eden ifade de bulunmasına imkan verildiği halde, hiçbir görüşmeye gelmediği,

Hükümlünün Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan Açık Ceza İnfaz Kurumuna ve Denetimli Serbestlikten Faydalanma talebinin bulunduğu; Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliğinin 6. Madde (ç) şıkkında ise; 'Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup mensup oldukları örgütten ayrıldıkları İdare ve Gözlem Kurulu kararıyla tespit edilenlerin, koşullu salıverme tarihine bir yıldan az süre kalması olduğu ve toplam cezalarının üçte birini bu kurumlarda iyi halli olarak geçiren ve koşullu salıverme tarihine Bir yıl veya daha az süre kalanlar, açık ceza infaz kurumuna ayrılabilir' denildiği, 5272 sayılı Kanunun 52. Maddesinde; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere 105/A maddesinin 1. Fıkrasında; terör suçlularının şartla tahliye tarihine 1 yıl kala denetimli serbestlikten yararlanabileceği,

Hükümlünün koşullu salıvermesinin 26/04/2020 tarihi itibariyle 1 yılın altına düştüğü ve toplam cezasının 1/3 ünü kapalı ceza infaz kurumunda tamamladığı, 26/04/2020 tarihine kadar tekli oda, iyileştirme ve örgütten ayrıldığına dair somut beyanı olmadığı,

Hükümlünün bu güne kadar örgütten ayrıldığına ve pişman olduğuna dair bir talebinin bulunmadığı, Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan 3713 SY 7/1.maddesi delaletiyle 5237 SY TCK'nun 314/2, 3713 SY 5/1, TCK 62, 53/1,2,3, 58/9, 63. maddelerinin uygulandığı, etkin pişmanlık hüküm maddesi olan TCK'nın 221. maddesinden yararlanma imkanı olduğu halde bu hakkını kullanmadığı, kurumumuzda kaldığı süre içerisinde de, ayın tutum ve davranışları sergilediği, koğuş dışına çıktığında örgütle ilgili herhangi bir istihbari bilgi vermediği, tutum ve davranışları nedeni ile bir kanaat oluşmadığından, mahkemesince de pişmanlık duymadığından dolayı hüküm giydiği,

Adı geçenin kurumumuza geldiği tarihten itibaren, terör hükümlü ve tutuklularının bulunduğu C-Blok Koğuşlarında kaldığı, kaldığı süre içerisinde örgütten ayrıldığına dair bir talebinin olmadığı gibi, bu günü kadar Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma (FETÖ/PDY)

suçundan hükümlü ve tutuklular ile birlikte kaldığı, kurum idaresine bugüne kadar örgütle bağlantısı olmadığına dair bilgi ve belge sunmadığı, koğuşların yatakhane bölümünün güvenlik kamerası ile kontrol edilemediği, terör suçlularının tekli ve bağımsız koğuşlara ayrılma taleplerinin olması halinde ise; Kurumumuzun fiziki konumu itibari ile tekli odalarının olmadığı, tekli oda açılsa bile bunun örgütten ayrılma anlamına da gelmeyeceği, terör hükümlüsünün koşullu salıverme tarihi 1 Yıl'dan aşağı kaldığından, cezaevinden çıkmak için bu yolu denediği, bir yıl kalana kadar hiç bir somut talebinin olmadığı,

Adı geçen hakkında yapılan gözlem ve değerlendirmede sonucu; İdare ve Gözlem kurulunca Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma (FETÖ/PDY) örgütünden ayrıldığına dair kanaate varılmamıştır [karar verildi.]"

15. Başvurucunun her iki karara karşı itirazı, Niğde İnfaz Hâkimliğinin 21/7/2020 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliğinin 6. Madde (ç) bendinde; 'Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup mensup oldukları örgütten ayrıldıkları İdare ve Gözlem Kurulu kararıyla tespit edilenlerin, koşullu salıverme tarihine bir yıldan az süre kalması olduğu ve toplam cezalarının üçte birini bu kurumlarda iyi halli olarak geçiren ve koşullu salıverme tarihine Bir yıl veya daha az süre kalanlar, açık ceza infaz kurumuna ayrılabilir' denildiği, Bu bağlamda terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olanların, ancak mensup oldukları örgütten ayrıldıklarının idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilmesi halinde diğer kanuni şartlar da oluşmuşsa açık ceza infaz kurumuna ayrılabilecekleri, İtiraza konu idare ve gözlem kurulu kararında ise, 'Adı geçenin Kurum Müdürü Başkanlığında İdare ve Gözlem Kurulu Heyeti ile görüşme talebinin olduğu, yapılan görüşmelerde hareket, davranış ve tutumunun olumlu olmadığı, suç işlediğine dair bir pişmanlığının olmadığı, bireysel sorunları dile getirdiği, tüm görüşme ve telkinlere rağmen silahlı terör örgütünden (Fetö/Pdy) ayrıldığına dair somut istihbari bir bilgi vermediği, pişmanlık duymadığı gözlenmiştir. Hükümlünün bu güne kadar örgütten ayrıldığına ve pişman olduğuna dair bir talebinin bulunmadığı, kurumumuzda kaldığı süre içerisinde de, aynı tutum ve davranışları sergilediği, koğuş dışına çıktığında örgütle ilgili herhangi bir istihbari bilgi vermediği, tutum ve davranışları nedeni ile bir kanaat oluşmadığı, adı geçenin kurumumuza geldiği tarihten itibaren kaldığı süre içerisinde örgütten ayrıldığına dair bir talebinin olmadığı gibi, terör hükümlüsünün koşullu salıverme tarihi 1 Yıl'dan aşağı kaldığından cezaevinden çıkmak için bu yolu denediği, bir yıl kalana kadar hiç bir somut talebinin olmadığı, örgütünden ayrıldığına dair kanaate varılmamıştır.' denilmek suretiyle somut gerekçe gösterilmiş ve hükümlünün örgütten ayrılmadığı kanaatine varıldığı belirtilerek hükümlünün talebinin reddine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu suretle somut gerekçe gösterilerek verilen idare ve gözlem kurulu kararında usul ve yasaya aykırı olan bir yön bulunmadığı anlaşılmakla, hükümlünün itirazının reddine... [karar verilmiştir.]"

16. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı 23/7/2020 tarihli dilekçeyle itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde başvurucu; ceza infaz kurumu idaresinin uygun gördüğü koğuşta kaldığını, herhangi bir disiplin cezası almadığını, ceza infaz kurumunda geçirdiği süre içinde de hiçbir olumsuz tutum ve davranışının bulunmadığını, ayrıca aynı suç tipinden ceza infaz kurumunda kalan başka hükümlülerin tahliye olduğunu ancak kendisinin tahliye edilmediğini bildirerek bu yöndeki taleplerinin ceza infaz kurumu ile İnfaz Hâkimliğince soyut gerekçelerle reddedildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucunun itirazı, Niğde 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/7/2020 tarihli kararı ile

reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Hükümlü Mustafa Takyan hakkında Niğde İnfaz Hakimliği'nin 21/07/2020 tarih 2020/1908 Esas 2020/2400 Karar sayılı kararı usul ve yasaya uygun olduğundan hükümlünün itirazının reddine karar vermek gerekmiştir..."

18. Karar, başvurucuya 30/7/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 24/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başvurucu, Niğde E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda cezasını infaz etmekte iken 26/4/2021 tarihinde koşullu salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Açık ceza infaz kurumları" kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır. Açık ceza infaz kurumları ihtiyaca göre ayrıca; a) Kadın açık ceza infaz kurumları, b) Gençlik açık ceza infaz kurumları,

şeklinde kurulabilir.

...

(3) Hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına 89 uncu madde uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda karar verilir.

(4) Toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanların kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına ilişkin idare ve gözlem kurulu kararları, infaz hâkiminin onayından sonra uygulanır.

..."

22. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi hâlin belirlenmesi" kenar başlıklı 89. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlüler, ceza infaz kurumlarında bulundukları tüm aşamalarda, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadığı, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığı hususlarında idare ve gözlem kurulu tarafından iyi hâlin belirlenmesine esas olmak üzere en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulur.

(2) Birinci fıkra uyarınca yapılacak değerlendirmede, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer

hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezaları dikkate alınır.

(3) Toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanlar hakkında yapılacak açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin değerlendirmelerde idare ve gözlem kuruluna Cumhuriyet başsavcısı veya belirleyeceği bir Cumhuriyet savcısı başkanlık eder. Ayrıca, idare ve gözlem kuruluna Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenen bir izleme kurulu üyesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri tarafından belirlenen birer uzman kişi katılır.

...

(5) Kanunlarda iyi hâlliliğin arandığı durumlarda, hükümlülerin tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi bakımından bu madde hükümleri uygulanır.

(6) Açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin olarak tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma süreleri bir yılı geçemez.

(7) İdare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmelere esas olacak ilkeler ve kurulun bu maddeye ilişkin çalışma usul ve esasları ile tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma süreleri yönetmelikle düzenlenir."

23. 5275 sayılı Kanun'un "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı" kenar başlıklı 105/A maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) (Değişik:14/4/2020-7242/46 md.) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebilir...''

24. 2/9/2012 tarihli ve 28399 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Kapalı kurumdan açık kuruma ayrılacak hükümlüler" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlülerden;

a) (Değişik:RG-22/8/2015-29453) Toplam (Değişik ibare:RG-22/2/2017-29987) cezaları on yıldan az olanlar bir ayını, on yıl ve yukarı olanlar ise onda birini kurumlarda infaz edip, iyi hâlli olan ve koşullu salıverilme tarihine yedi yıl veya daha az süre kalanlar,

...

açık kurumlara ayrılabilir.

(2) Açık kurumlara ayrılabilmek için, ayrıca;

...

ç) Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması,

şartı aranır..."

25. Yönetmeliği'nin "Açık kuruma ayrılamayacak hükümlüler" kenar başlıklı 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(Değişik:RG-22/8/2015-29453) (1) Kapalı kurumlarda bulunan hükümlülerden;

...

ç) Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, 6 ncı maddenin ikinci fıkrasının (c) ve (ç) bentleri dışında kalanlar,

açık kurumlara ayrılamaz."

26. "Kapalı kurumdan açık kuruma ayırma kararı" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kapalı kurumlarda bulunan hükümlülerin talepleri üzerine, koşulları taşıdıklarının anlaşılması hâlinde kurum idare ve gözlem kurulu tarafından açık kurumlara ayrılmalarına karar verilir. Hükümlünün koşulları taşımadığının anlaşılması halinde ise talebin reddine dair verilen gerekçeli karar ilgiliye tebliğ edilir.

...

(3) İdare ve gözlem kurulu kararı ile birlikte;

...

ç) İyi hâl kararı,

d) Gözlem ve sınıflandırma formu,

...

Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

...

(7) (Ek:RG-22/8/2015-29453) Hükümlülerin talebi olmasa dahi, açık kurumda barınmalarında risk bulunmadığı takdirde ve bu Yönetmelikte belirtilen şartları taşımaları halinde idare ve gözlem kurulunun vereceği açığa ayırma kararı üzerine Cumhuriyet başsavcılığınca resen açık kuruma gönderilir..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) süregelen içtihatlarına göre Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilmesi için ya cezai anlamda bir suçlamanın ya da medeni hak ve yükümlülüklerin esasıyla ilgili bir uyuşmazlığın olması gerekmektedir (pek çok karar arasından bkz. Boulois/Lüksemburg [BD], B. No: 37575/04, 3/4/2012, §§ 85, 86).

29. AİHM'in yerleşik içtihadı gereğince, serbest bırakılma taleplerinin veya hürriyeti kısıtlayıcı bir cezanın infaz edilme şekillerine ilişkin sorunların incelenmesi, 6. maddenin (1) numaralı fıkrası kapsamında değildir (Neumeister/Avusturya, B. No: 1936/63, 27/6/1968, §§ 22, 23; Lorsé et autres/Hollanda, B. No: 52750/99, 28/8/2001).

30. AİHM, Sözleşme kurumlarının-tutarlı bir şekilde- Sözleşme'nin 6. maddesinin infaz meseleleri için geçerli olmadığına karar verdiklerini ifade etmektedir (AB /İsviçre (k.k.), B. No: 20872/92, 22/2/1995).

31. Ganusauskas/Litvanya ((k.k.), B. No: 47922/99, 7/9/1999) kararında AİHM, bir hükümlünün iç hukuktaki koşulları sağlayarak koşullu salıverilmeyi hak edip etmediğine ilişkin anlaşmazlığın görüldüğü davanın yeterli usule ilişkin güvenceleri içermediği için Sözleşme'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlal ettiği şikâyetini incelemiştir. Bu davada AİHM, Sözleşme'nin koşullu salıverme yönünden bireylere bir hak temin etmediğini, koşullu salıvermenin bir mahkeme tarafından verilmesini yahut incelenmesini gerekli kılmadığını vurgulamıştır. Uyuşmazlığa konu şikâyet kapsamında başvurucuya yöneltilen bir suç ithamının da bulunmadığını tespit eden AİHM, adil yargılanma hakkı şikâyetini konu bakımından yetkisizlik gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.

32. Benzer şekilde adil yargılanma hakkı kapsamında af yahut koşullu salıverme imkânlarından yararlanamama şikâyetinin dile getirildiği bir başka başvuruda da AİHM, Sözleşme'nin izne bağlı ya da bir gereklilik olarak şartlı tahliye kararı verilmesi yönünde bir hak tesis etmediğini belirtmiştir (Jankauskas/Litvanya, B. No: 59304/00, 16/12/2003). AİHM bu içtihadını benzer yönde şikâyetler barındıran başka kararlarda da istikrarlı şekilde sürdürmüştür (şartlı tahliye ile ilgili uyuşmazlıklar için bkz. Hudec/Slovakya (k.k.), B. No: 4123/02, 24/10/2006; infaz ile ilgili uyuşmazlıklar için bkz. Beier/Almanya (k.k.), B. No: 20579/04, 22/1/2008; af başvurusu ile ilgili davalar için bkz. Montcornet de Caumont/Fransa (k.k.), B. No: 59290/00, 13/5/2003).

33. AİHM, başvuranın cezasını sağlık durumuna uygun bir kurumda çekmesi ya da salıverilmesi talebine ilişkin uyuşmazlığı bir suç isnadı veya medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirmemiştir. AİHM bu kanaate ulaşırken başvuranın talebinin doğrudan cezanın infaz edilme şekline ilişkin olduğunu vurgulamıştır (Dybeku/Arnavutluk, B. No: 41153/06, 18/12/2007, § 55).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvurucu; denetimli serbestlikten yararlanma koşulları gerçekleştiği hâlde terör örgütünden ayrılmadığı gerekçesiyle açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlik tedbirinden faydalanma talebinin Mahkemece reddedildiğini oysa terör örgütüyle hiçbir ilgisinin bulunmadığını, kararın bireysel durumunun değerlendirildiği nesnel ve objektif gerekçeler içermediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde özetle İdare ve Gözlem Kurulu ve İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarını taşımadığı kanaatine ulaşırken yaptığı değerlendirmelerin bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi uyarınca derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması hususlarıyla ilgili olduğu, dolayısıyla iddiaların bireysel başvuruya konu edilemeyeceği vurgulanmıştır.

37. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı daha önceki beyanlarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

38. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir...."

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

40. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerin de kapsamına girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

41. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa’da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin Sözleşme’nin 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

42. Sözleşme’nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Bu ifadeden, hak arama hürriyetinin ihlal edildiği

gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

43. Başvuruda, açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma taleplerinin reddine ilişkin olarak İdare ve Gözlem Kurulu kararına yapılan şikâyetle ilgili İnfaz Hâkimliği kararının bu itirazları karşılayacak ölçüde yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

44. Somut olayda hükümlünün açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma taleplerinin reddine ilişkin yapılan şikâyetin adil yargılanma hakkı kapsamında kalıp kalmayacağının incelenmesi gerekmektedir.

45. 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesinde, haklarındaki kesinleşmiş ceza hükmü infaz edilmekte olan ve cezasının son altı ayını kesintisiz şekilde açık ceza infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirmiş olup koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az bir süre kalan hükümlülerin ceza infaz kurumunda geçirdikleri sürenin son bir yılını denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle dışarıda infaz edebilmelerine yönelik yeni bir infaz rejimi öngörülmüştür.

46. Denetimli serbestlik; kanunlarla belirlenen, şüpheli, sanık ve hükümlüler hakkında mahkemelerce hapis cezası yerine verilen seçenek ceza ve tedbirlerin uygulanması ile şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde denetim, takip ve iyileştirilmesini kapsayan alternatif bir ceza ve infaz müessesesidir (AYM, E.2017/170, K.2018/77, 5/7/2018, § 13).

47. 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesinde hükümlülerin şartlı tahliyesine bir yıl kala denetimli serbestlikten yararlanabilecekleri belirtilmiştir. Yönetmelik'in 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendinde ise terör suçu ve örgütlü suçlardan hükümlü olup mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması hâlinde hükümlülerin açık ceza infaz kurumuna ayrılabilecekleri düzenlenmiştir. Somut olaydaki gibi denetimli serbestlik ile açık ceza infaz kurumuna ayrılma sürelerinin çakıştığı durumda açık ceza infaz kurumuna ayrılma prosedürü işletilmeden hükümlülerin denetimli serbestlikten faydalanabildikleri görülmektedir.

48. Koşulları taşıyan hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbirine karar verilmesi zorunlu olmayıp bu konuda infaz hâkiminin takdir yetkisi bulunmaktadır. Yine bu çerçevede denetimli serbestlik tedbirinin belirleyici unsurlarından olan hükümlünün iyi hâlli olma şartı da aranmaya devam edecektir. Salıverildikten sonra hükümlünün bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulması ve gereklerine uyulmaması durumunda denetimli serbestlik tedbirinin uygulanarak cezanın infazı kararının geri alınabilmesi bu kapsamdaki hükümlüler bakımından da geçerli olacaktır (AYM, E.2020/44, K.2020/41, 17/7/2020, §§ 53, 54).

49. Başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve ceza yargılaması kesinleşerek sona ermiştir. İnfaz Hâkimliği kararına konu olan başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı, meselesi doğrudan doğruya başvurucunun cezasının infaz edilme şekline ilişkindir. Başka bir ifadeyle denetimli serbestlikten yararlanma talebi ile ilgili meseleler tamamen infaz hukukunun

şekline yönelik olup suçun esası ya da cezanın miktarı ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

50. Dolayısıyla başvurucunun suç isnadı altında bulunmadığı bir döneme ilişkin olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talebiyle ilgili ileri sürdüğü ihlal iddiasının cezai anlamda suç isnadı niteliği taşımadığı bu yönüyle başvuru konusu uyuşmazlığın adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığı açıktır.

51. Bu durumda suç isnadı niteliğinde olmadığı anlaşılan başvuru konusu uyuşmazlık çerçevesinde dile getirilen adil yargılanma hakkına dair şikâyetlerin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkına ilişkin iddiaların konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAKİM ASAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/28559 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/28559

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAKİM ASAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/28559)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Abdulhakim ASAN ve Diğerleri

[bkz. Ekli (1) numaralı tablo]

Vekili : bkz. Ekli (1) numaralı Tablonun F Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları

belirtilen başvuru dosyalarının 2020/28559 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/28559 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği

tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara

ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculların tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden-ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL KILIÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/30051 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30051

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL KILIÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30051)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Erdal KILIÇ ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/30051 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/30051 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHADİ ÇİÇEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/30989 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30989

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHADİ ÇİÇEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30989)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Abdulhadi ÇİÇEK ve Diğerleri [bkz. Ekli (1) numaralı tablo]

Vekili : bkz. Ekli (1) numaralı Tablonun F Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/30989 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/30989 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır

(Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

20. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara

uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden-ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İ.B. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/31738 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31738

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İ.B. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31738)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : İ.B. ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/31738 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/31738 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği

gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvuruculaların kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAZİFE SARIÖZDEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/35086 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35086

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAZİFE SARIÖZDEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35086)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : Nazife SARIÖZDEN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/35086 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/35086 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere / ilgili Valiliklere (Zarar Tespit Komisyonuna) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜVEN İTAH VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/314 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/314

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜVEN İTAH VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/314)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Güven İTAH ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/314 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/314 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABRİ ERTUNÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/3824 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3824

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SABRİ ERTUNÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3824)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Sabri ERTUNÇ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/3824 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/3824 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere ve ilgili Valiliklere (Zarar Tespit Komisyonuna) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET SEYYAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/16803 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16803

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET SEYYAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16803)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Ahmet SEYYAR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/16803 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/16803 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculaaödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMİT ANARAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18572 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18572

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMİT ANARAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18572)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Hamit ANARAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18572 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18572 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUZAFFER UÇKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18704 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18704

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUZAFFER UÇKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18704)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Muzaffer UÇKAN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18704 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18704 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CÜNEYT TOPRAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/22293 | Karar tarihi: 15.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/22293

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CÜNEYT TOPRAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/22293)

Karar Tarihi: 15/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : Cüneyt TOPRAK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/22293 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin2021/22293 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEBAHAT AKAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/27785 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27785

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEBAHAT AKAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27785)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Nebahat AKAR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/27785 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/27785 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET GÖKGÖZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/30809 | Karar tarihi: 15.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/30809

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET GÖKGÖZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/30809)

Karar Tarihi: 15/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Mehmet GÖKGÖZ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/30809 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/30809 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 15/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURCU REİS

B. No: 2016/5824 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5824

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURCU REİS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/5824)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 27/1/2022-31732

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Burcu REİS

Vekili : Av. Emel ATAKTÜRK SEVİMLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; aynı işyerinde çalışan bazı kadınlara kreş imkânı sağlanırken bazılarına bu imkânın tanınmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/3/2016 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 1979 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir. Başvurucu 3/10/2005 tarihinden 19/4/2011 tarihine kadar C. Anonim Şirketine ait bir işyerinde çalışmıştır. Başvurucu 31/8/2006 tarihinde doğan çocuğunu 18/3/2010-2/6/2011 tarihleri arasında kreşe göndermiştir. Başvurucu, toplam 4.000 TL kreş ücreti ödediğini iddia etmiştir.

6. Başvurucu 17/6/2011 tarihinde İstanbul Anadolu 21. İş Mahkemesinde (İş Mahkemesi) işveren aleyhine tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde, işyerinde çalışan çocuklu bazı kadınlara kreş imkânı sağlanırken kendisine bu imkânın tanınmadığını iddia etmiş; işverenin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun mülga 88. maddesine dayanılarak çıkarılan ve 14/7/2004 tarihli ve 25522 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (mülga) Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik'in (Yönetmelik) 15. maddesiyle getirilen yükümlülüğü ihlal ettiğini belirtmiştir. Başvurucu dava dilekçesinde ayrıca çocuğunun kreşi için ödediğini ileri sürdüğü 4.000 TL'nin yasal faiziyle birlikte ödenmesini, bunun yanında eşit işlem yükümlülüğüne aykırı davranılması sebebiyle ayrımcılık tazminatına da hükmedilmesini istemiştir.

7. İşveren tarafından sunulan cevap dilekçesinde; kreş konusundaki yasal yükümlülüğe uyulmamış olması idari para cezasını gerektirse de bunun başvurucuya, ödediği kreş ücretini talep etme hakkı bahşetmeyeceği belirtilmiştir. İşveren ayrıca 4857 sayılı Kanun'un mülga 88. maddesinden doğan yükümlülüğünü ifa ettiğini vurgulamış, işçilerin işe başladığı mağazada kreşin bulunması hâlinde nakledildiği mağazada kreş bulunmasa bile kreş yardımından faydalandırıldığını veya başladığı mağazada kreş olmasa bile nakledildiği mağazada kreşin bulunması hâlinde bu haktan yararlandırıldığını ifade etmiştir.

8. İş Mahkemesi 12/1/2012 tarihli yazıyla bazı çalışanların ismini vererek bu kişilere yapılan kreş ödemelerine ilişkin belgelerin sunulmasını istemiştir.

9. İş Mahkemesi başvurucunun gösterdiği tanıkları 28/3/2012 tarihli duruşmada dinlemiştir.

i. İşyerinde bir dönem kasa ekip şefi olarak çalışan Z.İ.; başvurucuyla aynı işyerinde çalıştığını, çalıştığı süre boyunca birinci çocuğunu işverenin anlaşmalı olduğu bir kreşe gönderdiğini ancak ikinci çocuğunda benzer bir imkânın sağlanmadığını belirtmiş, işyerindeki bazı kişilerin kreş hakkından yararlandırıldığını, bazılarının ise faydalandırılmadığını, bunun ölçüsünün ne olduğunun belli olmadığını beyan etmiş, hâlen kreş yardımından yararlanan bazı çalışanların ismini söylemiştir.

ii. İşyerinde bir dönem reyon şefi olarak çalışan T.E., başvurucuyla aynı işyerinde beraber çalıştıklarını, işyerindeki bazı kişilerin kreş imkânından yararlandırıldığını, bazılarının ise faydalandırılmadığını, bunun ölçüsünün ne olduğunun belli olmadığını beyan etmiş; hâlen kreş yardımından yararlanan bazı çalışanların ismini söylemiştir.

10. İş Mahkemesince bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bilirkişi tarafından hazırlanan 6/8/2012 tarihli raporda; işyerinde, personelin çocukları için kreş yardımından yararlanacağına ya da bu kişilere kreş ödemesi yapılacağına dair yazılı bir uygulamanın bulunmadığı, bununla birlikte tanık anlatımlarından işverenin mağaza bazında kreş uygulaması gerçekleştirdiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Raporda, 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen işverenin eşit işlem yükümlülüğü hatırlatılmış; işverenin eşit işlem yükümlülüğünü ihlal edip etmediğinin takdiri mahkemeye ait olmak üzere başvurucunun ispat yükümlülüğünü yerine getirdiği sonucuna ulaşılması hâlinde işverenin ödemesi gereken ayrımcılık tazminatının 3.787,28 TL olduğu ifade edilmiştir. Raporda,

başvurucunun yoksun kaldığı haklar yönünden ise işverenin personele kreş için ne kadar ödeme yaptığı anlaşılamadığından hesaplama yapılmadığı vurgulanmış; başvurucunun kreşe ödediği ücret ise 4.650 TL olarak hesaplanmıştır.

11. İş Mahkemesi 5/12/2012 tarihli duruşmada 12/1/2012 tarihli yazıya cevap verilmesini, aksi takdirde ibrazdan kaçınmış sayılacağını işverene ihtar etmiştir. İş Mahkemesi benzer bir ihtarı 1/4/2013 tarihli duruşmada da yapmıştır. İşveren, İş Mahkemesinin ara kararına cevap vermemiştir.

12. İş Mahkemesi 19/6/2013 tarihinde davayı ayrımcılık tazminatı yönünden kabul ederek başvurucuya 3.787,28 TL tazminat ödenmesine, yoksun kaldığı haklar ile kreşe ödenen bedelin tazmini isteminin ise reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, işverenin eşit davranma borcunun işyerinde çalışan ve aynı durumda bulunan işçiler arasında keyfî biçimde ayrım yapmasını yasakladığı belirtilmiştir. Kararda; işverenin kreş uygulaması konusunda işçiler arasında farklı muamele gerçekleştirdiğinin tanık beyanlarıyla ispatlandığı, işverenin ise bunun aksini ortaya koyamadığı ifade edilmiştir. Yoksun kalınan haklara yönelik olarak ise kararda; işverenin sağladığı imkânın işçilerin çocuklarının anlaşmalı kreşlere gönderilmesinden ibaret olduğu, bunun dışında herhangi bir ödemenin yapıldığının başvurucu tarafından ispatlanamadığı vurgulanmıştır. Kararda son olarak 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesinin altıncı fıkrasına göre başvurucunun ancak ayrımcılık tazminatı ile yoksun kaldığı hakları isteyebileceği, çocuğunun kreşi için yaptığı masrafları talep edemeyeceği, bu sebeple kreşe ödediği tutara ilişkin talebinin kanuni dayanağının bulunmadığı açıklanmıştır.

13. Tarafların karşılıklı temyizi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesince (Daire) 16/2/2015 tarihinde İş Mahkemesi kararı başvurucu aleyhine bozulmuştur. Kararın gerekçesinde; Anayasa'nın 10. maddesine, bazı uluslararası sözleşme ve belgelerin eşitlik ilkesiyle ilgili hükümlerine ve 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesine yer verildikten sonra işverenin eşit işlem borcunun dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi sebeplere dayalı ayrımcılık yapmasını yasakladığı vurgulanmıştır. Kararda; somut olayda başvurucunun 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan ayrımcılık sebeplerinin gerçekleştiğini ispatlayamadığı, bu nedenle başvurucu lehine ayrımcılık tazminatına hükmedilmesinin hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir.

14. İş Mahkemesi bozma kararına uyarak 14/10/2015 tarihinde; yoksun kalınan haklar ve kreş bedeli yönünden önceki karardaki gerekçeyle, ayrımcılık tazminatı yönünden ise bozma kararındaki gerekçeyle davayı reddetmiştir.

15. İş Mahkemesi kararı 12/1/2016 tarihinde Dairece onanmıştır. Nihai karar 23/2/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 4857 sayılı Kanun'un "Eşit davranma ilkesi" kenar başlıklı 5. maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.

İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.

İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz.

...

İş ilişkisinde veya sona ermesinde yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davranıldığında işçi, dört aya kadar ücreti tutarındaki uygun bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir. 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 31 inci maddesi hükümleri saklıdır.

20 nci madde hükümleri saklı kalmak üzere işverenin yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davrandığını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak, işçi bir ihlalin varlığı ihtimalini güçlü bir biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren böyle bir ihlalin mevcut olmadığını ispat etmekle yükümlü olur."

17. 4857 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan "Gebe veya çocuk emziren kadınlar için yönetmelik" kenar başlıklı mülga 88. maddesi şöyledir:

"Gebe veya çocuk emziren kadınların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştırılmalarının yasak olduğu ve bunların çalışmalarında sakınca olmayan işlerde hangi şartlar ve usullere uyacakları, ne suretle emzirme odaları veya çocuk bakım yurdu (kreş) kurulması gerektiği (Ek altı çizili ibare:15/5/2008-5763/6 md.) veya hangi hallerde dışarıdan hizmet alabilecekleri Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir."

18. Mülga Yönetmelik'in "Oda ve yurt açma yükümlülüğü" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 100-150 kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, bir yaşından küçük çocukların bırakılması ve bakılması ve emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odasının kurulması zorunludur.

Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 150 den çok kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, 0-6 yaşındaki çocukların bırakılması ve bakılması, emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın bir yurdun kurulması zorunludur. Yurt açma yükümlülüğünde olan işverenler yurt içinde anaokulu da açmak zorundadırlar. Yurt, işyerine 250 metreden daha uzaksa işveren taşıt sağlamakla yükümlüdür.

İşverenler, ortaklaşa oda ve yurt kurabilecekleri gibi, oda ve yurt açma yükümlülüğünü, bu Yönetmelikte öngörülen nitelikleri taşıyan yurtlarla yapacakları anlaşmalarla da yerine getirebilirler.

Oda ve yurt açma yükümlülüğünün belirlenmesinde, işverenin belediye ve mücavir alan sınırları içinde bulunan tüm işyerlerindeki kadın işçilerin toplam sayısı dikkate alınır."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

20. Sözleşme'nin 14. maddesi ise şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, mülkiyet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 8. maddesinin ebeveynlik iznini güvence altına almadığı gibi devlete, ebeveyne çocuk bakımıyla bağlantılı mali imkânlar tanınması konusunda herhangi bir pozitif yükümlülük yüklemediğini belirtmiş; bununla birlikte çocuklarına bakmaları için anne-babalara izin verilmesini ifade eden ebeveynlik izninin ve çocuk bakımıyla ilgili ödemelerin aile yaşamını geliştirdiğini ve aile yaşamının organize şeklini zorunlu olarak etkilediğini ifade etmiştir. AİHM, bu nedenle ebeveynlik izninin ve ebeveynlik ödemelerinin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamına girdiğini kabul etmiştir (Konstantin Markin/Rusya [BD], B. No: 30078/06, 22/3/2012, § 130).

22. AİHM'in yerleşik içtihadına göre Sözleşme'nin 14. maddesi, Sözleşme ve eki protokollerde yer alan diğer hak ve özgürlükleri tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla sadece güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerden yararlanılması bağlamında uygulanan bu hakkın bağımsız bir şekilde uygulanabilmesi ise söz konusu değildir (Fâbian/Macaristan [BD], B. No: 78117/13, 15/12/2015, § 112; Rasmussen/Danimarka, B. No: 8777/79, 28/11/1984, § 29). Zira 14. madde yalnızca Sözleşme'de bulunan hak ve özgürlüklerin kullanılması bakımından yapılan ayrımcılığı yasaklamaktadır (Gaygusuz/Avustralya, B. No: 17371/90, 16/9/1996, § 36). Bu sebeple bu hakkın ihlal edildiğine ilişkin şikâyet, Sözleşme'deki hangi hak veya özgürlük bakımından ayrımcılık yapıldığı iddiasını da içermelidir. Ancak başka bir Sözleşme maddesinin ihlal edildiğini iddia ve ispat etmek şart olmayıp başvurudaki uyuşmazlık konusunun Sözleşme'deki diğer maddelerin kapsamında olması gerekli ve yeterlidir (Rasmunssen/Danimarka, § 29).

23. AİHM'e göre farklı muamele, nesnel ve makul bir gerekçeye sahip olmaması hâlinde ayrımcı olarak nitelendirilir. Diğer bir deyişle meşru bir amaç taşımadığı veya kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmadığı tespit edilen farklı muamele, ayrımcılık oluşturur (Fabris/Fransa [BD], B. No: 16574/10, 7/2/2013, § 56). AİHM, taraf devletlerin başka koşullarda benzer durumlar teşkil eden farklılıkların farklı bir muameleyi gerektirip gerektirmediğinin ve ne ölçüde gerektirdiğinin değerlendirmesinde takdir yetkileri bulunduğunu kabul etmektedir. Bu takdir alanının kapsamı koşullara, olayın konusuna ve arka planına göre değişiklik gösterir (Stummer/Avusturya [BD], B. No: 37452/02, 7/7/2011, § 88). Özellikle ekonomik ve toplumsal stratejiye ilişkin genel tedbirlerin uygulanması söz konusu olduğunda devletin geniş bir takdir yetkisinin olduğu kabul edilmektedir (Hämäläinen/Finlandiya, B. No: 37359/09, 16/7/2014, § 109).

24. AİHM'in Beian/Romanya (1) (B. No: 30658/05, 6/12/2007) kararına konu olayda, zorunlu askerlik hizmeti yerine kaim olmak üzere bir askerî birlikte inşaat işçisi olarak çalıştırılan

başvurucu 1955 yılında bu yükümlülüğünü tamamlamıştır. 2002 yılında yürürlüğe giren bir kanunla, bu şekilde -Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde- zorunlu çalışmaya tabi tutulanlara aylık bağlanması dâhil olmak üzere birtakım telafi edici imkânlar sağlanmıştır. Başvurucunun bu kanundan yararlanmak amacıyla yaptığı müracaat reddedilmiştir. Başvurucunun söz konusu işlemin iptali istemiyle açtığı dava, inşaat işçiliği yaptığı askerî birimin Çalışma Genel Müdürlüğüne bağlı olmadığı, bu sebeple 2002 yılında yürürlüğe giren kanunla getirilen imkândan yararlanamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir (Beian/Romanya (1), §§ 6-21).

25. AİHM, başvurucunun 2002 tarihli kanunla getirilen imkândan yararlandırılmamasını mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelemiştir. Başvurucu temel olarak, askerliğe alternatif zorunlu hizmete tabi tutulanlardan Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde çalıştırılanlar ile bu Müdürlüğün dışındaki birimlerde çalıştırılanlar arasında ayrım yapılmasının ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. AİHM, farklı muamelenin "objektif ve makul bir nedene dayanmaması", yani "meşru bir amacı" izlememesi ya da "tercih edilen araç ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunmaması" hâlinde Sözleşme'nin 14. maddesi bağlamında ayrımcı nitelikte olacağını belirtmiştir. Somut olay yönünden ise AİHM, temyiz mahkemesinin Çalışma Genel Müdürlüğüne bağlı olamayan birimlerde çalışanların da 2002 tarihli kanunla getirilen imkânın kapsamına girdiğine dair kararlarının bulunduğuna dikkat çekerek farklı muamelenin bulunduğu tespitini yapmıştır. AİHM, hükûmetin farklı muamelenin haklı sebebe dayandığına ilişkin herhangi bir açıklama yapmadığını kabul etmiştir. Bu bağlamda AİHM, hükûmetin farklı muamelenin Sözleşme'nin 14. maddesinde sayılan sebeplerden birine dayanmadığı savını, anılan maddede sayılan sebeplerin tüketici mahiyette olmadığını ifade ederek reddetmiştir. AİHM sonuç olarak Romanya Hükûmeti tarafından ileri sürülen argümanların başvurucuya farklı muamelede bulunulmasının haklı ve nesnel bir temele dayandığını ortaya koyma konusunda ikna edici olmadığı kanaatine varmıştır (Beian/Romanya (1), § 58-64).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Aile Hayatına Saygı Hakkıyla Bağlantılı Olarak Ayrımcılık Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu;

i. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Çocuğunu kreşe gönderemediği için hem aile hayatının hem de iş yaşamının etkilendiğini belirtmiştir. Tanık beyanlarıyla sabit olduğu üzere işverenin bazı işçilere kreş imkânı sağlarken kendisine bunun tanınmadığından şikâyet etmiştir. AİHM'in Garcia Mateos/İspanya (B. No: 38285/09, 19/5/2013) kararına atıfta bulunarak bu durumun Sözleşme'nin 14. maddesini ihlal ettiğini değerlendirmiştir.

ii. Yargıtayın ayrımcılık temelinin varlığının gösterilemediği gerekçesiyle İş Mahkemesi kararını bozmasının hatalı olduğunu, aynı durumda bulunan işçiler arasında keyfî bir biçimde farklı muamele yapıldığının açık olduğunu savunmuştur. İşverenin İş Mahkemesinin ara kararlarına bile cevap vermediğini ve mahkemeden bilgi ve belge sakladığını, Yargıtayın

bu hususu gözden kaçırdığını vurgulamıştır.

iii. İlk derece mahkemesince davanın konusunun alacak olarak belirlendiğini, buna göre mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

iv. Yargıtayın bozma kararının ayrımcılık tazminatının bozulmasına ilişkin kısmının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediğinden yakınmıştır. Yargıtayın bozma kararında, işverenin İş Mahkemesince istenen bilgi ve belgeyi sunmadığı hususunun gözardı edilmesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

29. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

30. Anayasa'nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

31. Anayasa'nın 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

...

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tüm şikâyetlerinin aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

a. Uygulanabilirlik

i. Genel İlkeler

33. Eşitlik ilkesi hem başlı başına bir hak hem de diğer hak ve özgürlüklerden

yararlanılmasına hâkim temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Anayasa'nın 10. maddesi eşitlik ilkesinden faydalanacak kişi ve ilkenin kapsamı konusunda bir sınırlama getirmemiştir. Anayasa'nın 11. maddesinde yer alan "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır." hükmü uyarınca Anayasa'nın "Genel Esaslar" bölümünde düzenlenen eşitlik ilkesinin sayılan organlar, kuruluşlar ve kişiler açısından da geçerli olduğu açıktır. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 10. maddesinin son fıkrasında yer alan "Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." hükmü gereğince yasama, yürütme ve yargı organları ile idari makamlar eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına uygun davranmakla yükümlüdür (Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, § 35; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 42). Nitekim Anayasa'nın 10. maddesine ilişkin olarak Danışma Meclisi gerekçesinde, devletin organları ve idari makamların bütün işlemlerinde insanlar arasında ayrım yapmadan devlet faaliyetini yürütmek zorunda olduğu belirtilmektedir.

34. Anayasa'nın 10. maddesi ayrımcılık yasağı biçiminde düzenlenmemiş olsa bile eşitlik ilkesinin anayasal bağlamda her durumda dayanılacak normatif bir değer taşıması nedeniyle ayrımcılık yasağının da etkili bir şekilde hayata geçirilmesi gerekir (AYM, E.1996/15, K.1996/34, 23/9/1996). Başka bir deyişle eşitlik ilkesi somut bir ölçü norm olarak ayrımcılık yasağını da içerir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 108; Nurcan Yolcu, § 30; Gülbu Özgüler, § 37).

35. Ayrımcılık yasağı Anayasa'da güvenceye bağlanan hak ve özgürlüklerden yararlanılması bağlamında bir etkiye sahip olduğundan maddi haklardan bağımsız olarak bir varlığa sahip olmayıp diğer hakların tamamlayıcısı mahiyetindedir. Ayrımcılık yasağının tatbik edilmesi diğer hükümlerin ihlal edilmesini zorunlu kılmasa da ihtilaf konusu mesele Anayasa'daki diğer haklardan biri veya birkaçının kapsamına girmedikçe ayrımcılık yasağının uygulanması mümkün değildir (Nuriye Arpa, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, § 43).

36. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa’nın 41. maddesinin -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

37. Anayasa'nın 41. maddesinin ikinci fıkrası devlete, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alma ödevi yüklemekle birlikte bu tedbirlerin neler olduğunu açıkça düzenlememiş, bu konuyu kanun koyucunun takdirine bırakmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinin çalışan ebeveyne kreş yardımı sağlanmasını garanti ettiği söylenemeyecektir. Bununla birlikte kreş yardımının aile düzeninin sağlanmasıyla, dolayısıyla ailenin huzur ve refahının korunmasıyla ilgili bir tedbir olduğu açıktır. Bu nedenle kanun koyucunun bu yönde düzenlemeler yapması hâlinde bunların aile hayatına saygı hakkının kapsamında değerlendirilmesi gerekeceği tabiidir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Olayda özel bir şirkette işçi olarak çalışan başvurucunun diğer bazı kadın çalışanlardan farklı olarak kreş imkânından yararlandırılmadığı iddiasıyla ayrımcılık tazminatı ödenmesi ve çocuğunun kreşine ödediği bedelin de tazmin edilmesi istemiyle açtığı dava, kanunda

sayılan ayrımcılık temellerinden birinin varlığının ispatlanamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

39. Aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı yönünden inceleme yapılabilmesi için öncelikle aile hayatına saygı hakkının kapsamına giren bir menfaate müdahalede bulunulduğunun tespiti gerekir.

40. 4857 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 88. maddesinde; çocuk emziren veya gebe kadınların çalışmalarında sakınca olmayan işlerde hangi şartlar ve usullere uyacaklarının, ne suretle emzirme odaları ya da çocuk bakım yurdu (kreş) kurulması gerektiğinin veya hangi hâllerde dışarıdan hizmet alabileceklerinin Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanacak bir yönetmelikte gösterileceği hükme bağlanmıştır. Anılan maddeye dayanılarak çıkarılan mülga Yönetmelik'in 15. maddesinin ikinci fıkrasında ise yaşları ve medeni hâlleri ne olursa olsun, 150'den çok kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, 0-6 yaşındaki çocukların bırakılmasının ve bakılmasının, emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın bir yurdun işveren tarafından kurulmasının zorunlu olduğu, yurt açma yükümlülüğünde olan işverenlerin yurt içinde anaokulu da açma mecburiyetinde oldukları düzenlenmiştir.

41. Sözü edilen hükümler gözetildiğinde işyerlerinde 150'den çok kadın işçi çalıştıran işverenlerin kreş kurma yükümlüğü altında oldukları görülmektedir. Dolayısıyla kanun koyucunun 150'den fazla kadın işçinin çalıştığı işyerlerindeki kadın işçiler yönünden kreş imkânına sahip olmayı kanuni bir hak olarak düzenlediği anlaşılmaktadır. Kreşten yararlanmanın ailenin huzur ve refahını etkilediği açık olduğundan 4857 sayılı Kanun'un mülga 88. maddesi ve buna dayanılarak çıkarılan Yönetmelik'te düzenlenen kreş imkânının Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

42. Bu durumda başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki aile hayatına saygı hakkının norm alanına giren bir menfaatinin bulunduğunun tespit edilmiş olması, Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağı kapsamında inceleme yapılması için yeterli görülmüştür.

43. Öte yandan somut olayda ayrımcılık yasağını ihlal ettiği öne sürülen müdahale kamu otoritelerince değil özel bir işveren tarafından gerçekleştirilmiştir. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağı sadece kamu otoritelerine hitap eden bir güvence olmayıp özel kişileri de bağlayan temel anayasal bir ilkedir. Devletin ayrımcılık yasağının özel kişiler tarafından ihlal edilmesini önleme pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

45. Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin

amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2009/47, K.2011/51, 17/3/2011).

46. Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesi Sözleşme'nin 14. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağını da kapsayan daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Bu sebeple bireysel başvuru bakımından bütün eşitlik ilkesine aykırılık iddialarının incelenmesi mümkün olmayıp yalnızca ortak koruma alanında yer alan ayrımcılık yasağı ile sınırlı olarak değerlendirme yapılabilir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 78).

47. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 10. maddesi kapsamında inceleyebileceği bir meselenin varlığından söz edilebilmesi için aynı veya göreceli olarak benzer durumda olan kişilere yönelik olarak farklı muamelenin varlığı şarttır. Benzer durumun varlığının gösterilmesi şartı kıyaslanan grupların tıpatıp aynı olmasını gerektirmez (Nuriye Arpa, § 55).

48. Her farklı muamele otomatik olarak ayrımcılık yasağının ihlali sonucunu doğurmaz. Sadece Anayasa'nın 10. maddesinde sayılan belirlenebilir özellikler temelinde yapılan farklı muamele ve durumlar bu anlamda farklı muamele teşkil edebilir. Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." düzenlemesinde geçen "dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep" şeklindeki ayrımcılık temellerine -söz konusu unsurların birçok uluslararası düzenlemede de karşılık bulan önemli ayrımcılık temelleri olması nedeniyle- açıkça yer verilmiştir. Bununla birlikte madde metninde yer alan "herkes" ve "benzeri sebepler" ifadeleri ayrımcılığa karşı korunan kişi ve ayrımcılık temelleri açısından sınırlı bir yaklaşımın benimsenmediğini ortaya koymakta olup madde metninde yer alan temeller örnek niteliğindedir (Hüseyin Kesici, B. No: 2013/3440, 20/4/2016, § 56; Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş., § 79).

49. Anayasa Mahkemesi "benzeri nedenler" ifadesinin yorumu bağlamında "...Özgürlüklerle ilgili olarak Anayasada yer alan en önemli kavramlardan birini de yasa önünde eşitlik ilkesi oluşturmaktadır. ...eşitlik açısından ayırım yapılmayacak hususlar madde metninde sayılanlarla sınırlı değildir. 'Benzeri sebeplerle' de ayırım yapılamayacağı esası getirilmek suretiyle ayırım yapılamayacak konular genişletilmiş ve böylece kurala uygulama açısından da açıklık kazandırılmıştır..." diyerek ayrımcılık temellerinin maddede sayılanlarla sınırlı olmadığını açıkça ifade etmiştir (AYM, E.1986/11, K.1986/26, 4/11/1986).

50. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi Anayasa'da güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlanılırken nesnel ve haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelede bulunulmasını yasaklamaktadır. Nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılamayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10. maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilir (Nuriye Arpa, § 58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı

muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir.

51. Kuşkusuz benzer durumlara farklı muamelenin haklı bir temelinin bulunup bulunmadığının veya farklılığın ne dereceye kadar müstahak olacağının değerlendirilmesinde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte bu takdir yetkisinin kapsamı somut olayın özelliklerine ve hususiyetle farklı bir şekilde yararlandırılan hakkın niteliğine göre değişebilecektir (Nuriye Arpa, § 59).

52. Ayrımcılık yasağı kapsamında farklı muamelenin bulunduğunu ispatlama mükellefiyeti başvurucudadır. Ne var ki başvurucunun farklı muamelenin bulunduğunu göstermesi hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve haklı bir temelinin bulunduğunu ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin mevcut olduğunu ispatlama yükümlülüğü kural olarak kamu otoritelerine ait olur (Nuriye Arpa, § 60). Ancak farklı muamelenin nesnel ve haklı bir sebebinin bulunmadığı konusunun olgusal olarak başvurucu tarafından temellendirilmediği ya da objektif olarak ispatın imkansız ya da beklenmesinin makul olmayacağı durumlar istisna tutulmalıdır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Ayrımcılık iddiasının incelenmesinde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilecek, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında aile hayatına saygı hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenecektir. Bundan sonra farklı muamelenin objektif ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve farklı muamelenin orantılı olup olmadığı sorgulanarak sonuca varılacaktır.

(1) Benzer Durumun ve Farklı Muamelenin Tespiti

54. Somut olay bağlamında ilk tespit edilmesi gereken husus, aynı işyerinde çalışan ve kreş çağında çocuğu bulunan kadın işçilerin kıyaslanabilir ve benzer durumda olup olmadığıdır.

55. İşverenin, bazı kadın çalışanlarına çocuklarını anlaşmalı bir kreşe kaydettirme imkânını tanıdığı hususu yargılama sırasında dinlenen tanıkların ifadeleriyle ortaya konulmuştur. Nitekim İş Mahkemesi ilk kararında bu tanık ifadelerine dayanarak farklı muamelenin bulunduğu hükmüne varmıştır. Daire, İş Mahkemesinin kararını bozmuş ise de ilk derece mahkemesinin işverenin bir kısım kadın çalışanına kreş imkânı sağladığı tespitinin aksine bir değerlendirme yapmamıştır. Başvurucunun durumunun kreş çağında çocuğunun bulunması yönüyle işverenin kreş imkânı sağladığı kadın işçilerle benzer olduğu açıktır.

56. İkinci olarak başvurucuya benzer ve kıyaslanabilir durumdaki kadın çalışanlara göre farklı bir muamelenin yapılmış olup olmadığı belirlenmelidir. Farklı muamelenin varlığı tespit edilirken olayın tüm koşullarının bir bütün olarak dikkate alınması gerekmektedir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş., § 88).

57. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağından doğan güvenceler, hukuki durumları benzer olanlara farklı muamele edilmesiyle harekete geçer. Dolayısıyla öncelikle benzer durumun ve farklı muamelenin ortaya konulması gerekir. Farklı muamelenin varlığının ilk bakışta anlaşılabildiği hâllerde başvurucunun herhangi bir ispat çabasına girişmesi beklenmez. Bu bağlamda mevzuattan kaynaklanan veya uygulamadan kaynaklansa bile muamele sahibinin saikinden/niyetinden bağımsız bir biçimde oluşan farklı

muamele için başvurucunun ayrıca bir ispat külfeti altına girmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte -ayrımcı saiklerle bir kimseye kötü muamelede bulunulması gibi- farklı muamelenin ancak uygulayıcının saikiyle/niyetiyle ortaya çıktığı durumlarda bunun ispatlanması yükümlülüğü başvurucuya ait olur. Zira bu gibi hâllerde ilgili işlem veya eylemi farklı muamele hüviyetine büründüren olgu, muamelede bulunanın niyetidir.

58. Öte yandan bir statüye girişin birtakım şartlara bağlanması ve bu şartları taşımadığı değerlendirilenlerin söz konusu statüye alınmaması kural olarak farklı muamele biçiminde yorumlanamaz. Dolayısıyla kişilerin şartları taşımadıkları gerekçesiyle birtakım hak ve imkânlardan yararlandırılmaması ilke olarak ayrımcılık yasağından kaynaklanan güvencelerin harekete geçmesine yol açmaz. Bu çerçevede bir hak veya imkândan, ilgili mevzuat gereğince ancak kısıtlı sayıda kişinin yararlanması ve yetkili makamın bu kişileri belirlerken takdir yetkisi kullanması farklı muamele olarak telakki edilemez. Ancak statüye giriş veya haktan/imkândan yararlanma şartlarından birinin kendi başına farklı muamele teşkil etmesi ya da bunların uygulanmasında nesnel değerlendirmelerden ziyade ayrımcı saiklerle hareket edilmesi durumunda Anayasa'nın 10. maddesindeki teminatlar uygulanabilir hâle gelir.

59. Olayda, işverenin başvurucuya kreş imkânı sağlanmamasının farklı muamele teşkil ettiği hususu ilk bakışta anlaşılabilecek niteliktedir. Diğer bir ifadeyle başvurucunun kreş imkânından yararlandırılmaması işverenin saikinden bağımsız olarak farklı muamele teşkil etmektedir. Dolayısıyla işverenin, durumları benzer olan çocuklu kadın çalışanları arasında kreş imkânından yararlandırma bakımından farklılık yarattığının ortaya konulduğu kabul edilmelidir.

(2) Nesnel ve Haklı Bir Sebebin Varlığı

60. Daire; ayrımcı muamelenin varlığının kabul edilebilmesi için 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesine belirtilen dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi sebeplere dayalı olarak farklı muamelede bulunduğunun işçi tarafından ispatlanması gerektiğini, somut olayda ise başvurucunun işverenin bu sebeplerden birine dayalı olarak ayrımcı muamelede bulunduğunu ispatlayamadığını kabul etmiştir.

61. Yukarıda da değinildiği üzere Anayasa Mahkemesi daha önce Anayasa'nın 10. maddesinde sayılan ayrımcılık sebeplerinin cinsiyet, ırk veya din gibi bireylerin doğuştan taşıdıkları ya da sonradan edindikleri kişisel olarak nitelendirilebilecek sebeplerle sınırlı olmadığını kabul etmiştir. Dolayısıyla bu maddede geçen benzer sebepler kavramı geniş bir anlamı içermekte olup maddede yer alan "herkes" ve "benzeri sebepler" ifadeleriyle ayrımcılığa karşı korunan kişi ve ayrımcılık temelleri açısından sınırlı bir yaklaşımın benimsenmediği gözetilmelidir (bkz. § 48). Nitekim 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesinde de Anayasa'nın 10. maddesine benzer bir düzenleme yapılarak ayrımcılık temelleri tüketici bir biçimde sayılmamış, "ve benzeri" ifadesi kullanılmak suretiyle Kanun'da açıkça sayılanlara benzeyen durumların da ayrımcılık temeli teşkil edebileceği kabul edilmiştir.

62. Olayda işverenin hangi sebep temelinde başvurucuyu kreş imkânından yararlandırmadığı anlaşılamamaktadır. Sabit olan husus şudur ki işveren, bir kısım kadın işçisine kreş imkânı sağlamaktadır. İşverenin kreş imkânından yararlandırdığı kadın işçileri hangi kriterlere göre seçtiği bilinmemektedir. İşveren, bu kriterleri yargı mercilerine açıklamadığından işverenin farklı muameleyi hangi temele dayandırdığı tespit edilememektedir.

63. Ne var ki -ilk bakışta anlaşılabilen farklı muameleler yönünden- işverenin esas aldığı temeli açıklamamış olması farklı muamelenin bir sebebe dayanmadığı anlamına gelmez. Esasen sebebi bulunmayan bir farklı muamelenin varlığından söz edilmesi mantıken mümkün değildir. Her farklı muamele zorunlu olarak bir sebebe dayanır. Bu bağlamda ayrımcılık sebebinin varlığı ile haklılığı birbirine karıştırılmamalıdır. Ayrımcılık yasağı bakımından kritik öneme sahip yön, bu sebebin objektif ve makul olup olmadığıdır. Farklı muamelenin sebebinin açıklanmadığı durumlar, hangi temelde gerçekleştirildiğinin bilindiği hâllerden daha az anayasal öneme sahip değildir. Kimi durumlarda işverenin birtakım keyfî yaklaşımları dahi farklı muamelenin sebebini teşkil edebilir. Diğer bir ifadeyle işveren tamamen keyfî bir temelde işçiler arasında farklılığa yol açmış olabilir. Salt sebebin bilinmemesinden hareketle farklı muamelenin bulunmadığının söylenmesi Anayasa'nın 10. maddesiyle güvence altına alınan ayrımcılık yasağının içinin boşaltılmasına neden olur.

64. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının amacı benzer durumda bulunanlara objektif ve makul bir sebebi olmaksızın farklı muamelede bulunulmasının önlenmesidir. Ayrımcılık yasağının sağladığı asıl koruma, bireylerin objektif ve makul bir sebebe dayanmayan farklı muamelelere maruz kalmamasıdır. Dolayısıyla ayrımcılık yasağı yönünden esas incelenecek mesele, farklı muamelenin sebebinin gösterilip gösterilmediği değil objektif ve makul bir sebebe dayanıp dayanmadığıdır. Anayasa'nın 10. maddesinde sayılan durumlar objektif ve makul kabul edilmeyen nedenlerin örnekleri olarak görülmelidir. Buna göre aynı durumda bulunanlara yönelik olarak gerçekleştirilen bir farklı muamelenin ayrımcılık yasağını ihlal etmemesinin ön koşulu, objektif ve makul bir nedene dayanmasıdır. Objektif ve makul bir nedene dayanmayan her türlü farklı muamele otomatik olarak ayrımcılık yasağını ihlal eder.

65. Hâl böyle olunca -ilk bakışta anlaşılabilen farklı muameleler yönünden- farklı muameleye maruz kalan kişiden farklı muamelenin sebebini ortaya koymasını beklemek anlamlı değildir. Bu bağlamda ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini iddia eden kişiden beklenenin, farklı muamelenin varlığını ispatlamasıyla sınırlı olması gerekir. Bundan öte farklı muamelenin dayandığı sebebi gösterme külfetinin kişiye yüklenmesi kimi durumlarda farklı muamelede bulunanın sadece kendisinin bildiği ve onun zihninde saklı olan sebebi bulup ortaya koyması yükümlülüğü altına sokulması anlamına gelebilir. Bu durumda da farklı muamelede bulunanın tamamen keyfî davrandığı ve farklı muamelenin sebebinin, maruzu tarafından bilinmesinin mümkün olmadığı veya ispatlanamayacağı durumlarda ayrımcı uygulamayı yapan kişiye hukukun denetiminden kaçırılmış bir alan oluşturma fırsatı verilmiş olur.

(3) Sonuç

66. Sonuç olarak somut olayda durumları benzer olan kadın işçiler arasında kreş imkânından yararlanma bakımından farklılık oluşturulduğu açıktır. Farklı muamelenin varlığının ortaya konulmasından sonra bunun nesnel ve makul bir sebebe dayandığını ispatlama külfeti işverene aittir. Olayda işverenin farklı muamelenin sebebi konusunda herhangi bir açıklama getirmediği görülmektedir. Derece mahkemelerinin işverenin farklı muamelenin nesnel ve makul bir sebebe dayandığını ispatlama yükümlülüğünü yerine getirmediğini gözetmemiş olması nedeniyle ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

67. Farklı muamelenin nesnel ve haklı bir sebebinin bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından orantılılık yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

68. Öte yandan işverenin bir kısım kadın işçisine kreş imkânı sağladığı sabit olduğuna göre İş Mahkemesinin işverenin bazı kadın çalışanlarına sağladığı imkânın ekonomik değerini ortaya koyma külfetini işçiye (başvurucuya) yüklemesinin ve başvurucunun yoksun kaldığı haklara ilişkin tazminat talebini bu temelde reddetmesinin Anayasa'nın 10. maddesinin devlete yüklediği pozitif yükümlülüklere uygun bir yaklaşım olmadığı belirtilmelidir. İşverenin bazı kadın çalışanlarına sağladığı kreş imkânının mali değerini ortaya koymasını ayrımcılığa maruz kalan başvurucudan beklemek, başvurucuya aşırı külfet yüklenmesi anlamına geleceği gibi işverene kendi kusurundan lehine haklar çıkarma fırsatı sunar. İş Mahkemesinin ispat külfetine ilişkin bu yaklaşımı, işveren tarafından yapılan ayrımcı muamelenin telafi edilmesini önlemiştir.

69. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

70. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

71. Başvurunun 24/3/2016 tarihinde yapıldığı tespit edilmiş olup bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

72. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

73. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurularla ilgili olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmış ve potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

74. Mevcut başvuruda, söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

75. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

76. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

77. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

78. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebi kabul edilmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 21. İş Mahkemesine (E.2015/337, K.2015/645) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.739,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURETTİN BALTA

B. No: 2016/10023 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/10023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURETTİN BALTA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/10023)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2022-31746

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Nurettin BALTA

Vekili : Av. Abdulselam KAVŞUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sulhname imzalandığı gerekçesiyle davanın esasının incelenmemesi nedeniyle mahkeme hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin koşulları oluşmadığı gerekçesiyle reddine karar verilmiştir.

5. Başvuru harcının yatırılması sonrasında Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1957 doğumlu olup Batman'da ikamet etmektedir.

10. Başvurucu, Siirt'in Kurtalan ilçesi Aydemir köyünde ikamet etmekte iken terör olayları sonucu 1989 yılında köyünü terk etmek zorunda kaldığını ileri sürerek 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında zararlarının karşılanması talebiyle Siirt Valiliği Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonuna (Zarar Tespit Komisyonu) dosyadan anlaşılamayan bir tarihte başvurmuştur.

11. Başvurucu 22/6/2009 tarihinde Zarar Tespit Komisyonuna müracaat ederek alt bilirkişi raporuna itiraz ettiğini bildirmiştir. Söz konusu dilekçede, Alt Bilirkişi Kurulunun sadece tapulu taşınmazları dikkate alacağını, tapusu bulunmayan taşınmazları hesaba katmayacağını bildirdiğinden yakınmış ve yeniden keşif yapılması talebinde bulunmuştur.

12. Zarar Tespit Komisyonu, başvurucunun babasından miras kalan mal varlığı (ev ve araziler) nedeniyle miras hissesi oranında başvurucuya toplam 7.063,31 TL tazminat ödenmesine 20/5/2014 tarihinde karar vermiştir. Zarar Tespit Komisyonu 13/11/2014 tarihli davetiyeyle otuz gün içinde sulhnameyi imzalamasını, aksi takdirde sulhnameyi kabul etmemiş sayılacağını başvurucuya bildirmiştir. Başvurucu, Zarar Tespit Komisyonuna sunduğu 21/11/2014 tarihli dilekçeyle sadece babasına ait ev ve arazilerin dikkate alındığını, şahsının ev ve eklentilerinin hesaba katılmadığını belirtmiş; şahsına ait ev ve eklentilerinin yıkılmasından kaynaklanan zarara ilişkin haklarını saklı tutarak 1/12/2014 tarihli sulhnameyi kabul ettiğini beyan etmiştir.

13. Başvurucu 19/1/2015 tarihinde Batman İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; Zarar Tespit Komisyonunun sadece babasından kalan tapulu mal varlığı için zarar hesapladığını, şahsına ait olup tapusu bulunmayan ev ve eklentileri dikkate almadığını belirtmiştir. Dilekçede, Aydemir köyü ve mezrasında toplam 115 ev bulunduğu hâlde bunlardan sadece 15-20 tanesinin tapuya kayıtlı olduğu ifade edilmiş; tapusuz ev için tazminat hesaplanmamasının hukuka aykırı olduğu savunulmuştur. Davalı idare savunmasında ise başvurucunun sulhname imzaladığı, bu nedenle dava konusu edilebilir bir uyuşmazlığın bulunmadığı ileri sürülmüştür.

14. Mahkeme 10/7/2015 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesi metnine yer verildikten sonra sulhname imzalanmasıyla uyuşmazlığın ortadan kalkacağı belirtilmiş ve eksik ödendiği ileri sürülen zarar kalemlerinin karşılanmadığı gerekçesiyle dava açılamayacağı ifade edilmiştir. Kararda başvurucu tarafından bazı mal varlıklarına yönelik haklar saklı tutulmak suretiyle ihtirazı kayıt konulmuş ise de başvurucunun sulhnameyi imzalamış olduğu gözetildiğinde uyuşmazlığın ortadan kalktığı ve davanın reddi gerektiği vurgulanmıştır.

15. Başvurucu bu karara karşı Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesinde (Bölge İdare Mahkemesi) itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde, Danıştay içtihadına göre ihtirazi kayıtla dava açılmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. Dilekçede ayrıca sulhnameye ihtirazi kayıt konulmasına müsaade edilmediği için sulhnameyi imzalamak zorunda kaldığını ancak ihtirazi kaydın ayrı bir dilekçeyle idareye bildirildiğini ifade etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi 6/1/2015 tarihinde itirazı esastan reddetmiştir.

16. Başvurucu, karar düzeltme yoluna başvurmuş ise de karar düzeltme istemi Bölge İdare Mahkemesinin 1/3/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Nihai karar 2/5/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 24/5/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 5233 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."

19. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar. "

20. 5233 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine göre sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar şunlardır:

a) Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar.

...

c) Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddî zararlar."

21. 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesi şöyledir:

"Komisyon, doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra 8 inci maddeye göre belirlenen zararı, 9 uncu maddeye göre hesaplanan yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerindeki nakdî ödeme tutarını, 10 uncu maddeye göre ifa tarzını ve 11 inci maddeye göre mahsup edilecek miktarları dikkate alarak, uğranılan zararı sulh yoluyla karşılayacak safi miktarı belirler. Komisyonca, bu esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının örneği davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Davet yazısında hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere otuz gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesi gerektiği, aksi takdirde sulhname tasarısını kabul etmemiş sayılacağı ve yargı yoluna başvurarak zararının tazmin edilmesini talep etme hakkının saklı olduğu belirtilir.

Davet üzerine gelen hak sahibi veya yetkili temsilcisi sulhname tasarısını kabul ettiği takdirde, bu tasarı kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanır.

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemiş sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneği ilgiliye gönderilir.

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır."

22. 5233 sayılı Kanun'un "Zararın karşılanması" kenar başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra valinin onayı üzerine ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten üç ay içerisinde karşılanır."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mahkeme hakkı ile ilgili olarak verdiği Kutic/Hırvatistan (B. No: 48778/99, 1/3/2002) kararında yaptığı değerlendirmede Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının hukuki uyuşmazlıkların tespiti için mahkemeye erişim hakkını güvence altına aldığını yinelemekte ancak bu hakkın yalnızca dava açma hakkı ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda mahkemenin uyuşmazlık konusundaki kararını elde etme hakkını da kapsadığını belirtmektedir. AİHM'e göre bir taraf devletin iç hukuk sistemi uyarınca, bir birey tarafından açılan davaya ilişkin yürütülen yargılamalar neticesinde davanın nihai bir karara bağlanacağı garanti edilmeden bu kişinin bir mahkeme önünde hukuk davası açmasına izin verilmesi yanıltıcı olur. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının davacılara tanınan usule ilişkin güvenceleri -adil, aleni ve hızlı yargılama- uyuşmazlıkların nihai bir çözüme kavuşturulacağını garanti etmeksizin detaylı olarak açıklamasının anlamsız olacağına dikkat çekmektedir (Kutic/Hırvatistan, § 25).

25. Diğer taraftan AİHM, bir istihbarat personelinin görevini gerçekleştirmeye zihinsel olarak uygun olmadığına dair doktor raporu nedeniyle görevine son verilmesi üzerine açılan davada, yargı yerinin doktor raporunu irdelemeyi reddetmesinin ve raporu tartışmamasının Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. AİHM, başvurucunun istihbarat toplama ve verileri işlemekten sorumlu olan Ulusal Güvenlik Teşkilatında bir memur olduğunu ve meşru ulusal güvenlik hususlarına ilişkin olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan hakların kısıtlanmasının haklı kılınabileceğini belirtmiş ancak bununla güdülen amacın meşruluğunun ve orantılılığının gerekçelendirilmediğine dikkat çekmiştir (Fazliyski/Bulgaristan, B. No: 40908/05, 16/4/2013, §§ 56-63).

26. Benzer şekilde AİHM, Cezayir'deki bir tıp fakültesinden mezun olan başvurucunun diplomasının denkliğinin tanınmaması nedeniyle açtığı davada, Fransa Danıştayının başvurucu tarafından ileri sürülen hukuki meseleler ile maddi olayları değerlendirmeden yalnızca idari makamların mütekabiliyet şartı ile ilgili görüşüne bağlı kalarak karar vermesi

nedeniyle başvurucunun ileri sürdüğü iddialar çerçevesinde uyuşmazlığın tespiti ile ilgili tüm olgusal ve hukuki konuları incelemek üzere yeterli yargı yetkisine sahip olan bir mahkemeye eriştiğinin düşünülemeyeceğini belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Chevrol/Fransa, B. No: 49636/99, 13/2/2003, §§ 76-84).

27. AİHM mevcut başvuruya benzer şekilde terör olaylarından dolayı köyü terke mecbur kalınması nedeniyle uğranılan zararın tazminine ilişkin olarak sulhname imzalanmasının ardından köyü terkten önce var olan hayvanlarına ilişkin zararla manevi zararının tazmin edilmediği iddialarıyla yapılan şikâyetleri kapsayan bir grup başvuruyu incelediği Akbayır ve diğerleri/Türkiye (B. No: 30415/08, 28/6/2011) kararında sulhname imzalanmasının -taleplerden feragat edilmesini gerektirdiği için- yerel boyuttaki bu uzlaşmanın tartışmasız olarak ihtilaflı tazminat hakkında öne sürülen itiraza son verdiği gerekçesiyle başvuruları kabul edilemez bulmuştur. AİHM, başvuranlar tarafından imzalanan dostane çözüm beyanlarında (sulhnamelerin) manevi tazminattan söz edilmediğini gözlemlediğini belirterek dostane çözüme dair bu beyanların (sulhname) ilgili tarafların prosedürü sona erdirmeye ilişkin açık iradesinin tezahürü olduğunu ifade etmiştir. AİHM; tüm başvuru sahiplerinin iç hukukta ve AİHM huzurunda avukatlar tarafından temsil edildiğini, bu hâlde başvuranların hem 5233 sayılı Kanun ve kendi beyanlarının manevi zarara ilişkin hiçbir talep içermediği iddiasını hem de bu anlaşmaların sonuçlarından habersiz oldukları iddiasını ileri süremeyeceklerini belirtmiştir. AİHM'e göre söz konusu düzenleme, başvuranların prosedürle ilgili her türlü iddiadan feragat etmelerini gerektirmektedir ve uluslararası boyutta bu anlaşmanın söz konusu ödemeyle ilgili anlaşmazlığı tartışmasız bir şekilde sonlandırması nedeniyle başvuranların şikâyette bulunamayacakları sonucuna ulaşılmıştır (Akbayır ve diğerleri/Türkiye, § 77). AİHM, sürü hayvanlarının farklı türlerine göre besicilikten elde edilen gelirlerin tazminatının komisyonlarca yanlış değerlendirilmesine ilişkin şikâyetle ilgili olarak da dostane çözümün kabul edilmesiyle ilgili yukarıda belirtilen sonuçların ayrıca bu şikâyete de uygulanabilir olduğu kanaatinde olup AİHM'e göre sulhnamelerin imzalandığı ve ödemeler gerçekleştiği andan itibaren Sözleşme bağlamında, başvuranların mağdur sıfatı yok olmaktadır (Akbayır ve diğerleri/Türkiye, § 78).

28. AİHM Sözleşme'nin ne lafzının ne de ruhunun bir kimsenin adil yargılanma hakkının güvencelerinden açık veya örtülü bir irade beyanıyla feragat etmesini engellemediğini belirtmekte, buna karşılık adil yargılanma güvencelerinden feragatin Sözleşme'ye uygun düşebilmesi için açık bir biçimde ve konunun önemiyle orantılı usul güvenceleriyle desteklenerek düzenlenmesi ve ayrıca üstün kamu yararıyla çatışmaması gerektiğini kabul etmektedir (Sejdovic/İtalya [BD], B. No: 5658100, 1/3/2006, § 86).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; Zarar Tespit Komisyonunun sadece babasından kalan tapulu mal varlığı için zarar hesapladığından, şahsına ait olup tapusu bulunmayan ev ve eklentileri dikkate almadığından yakınmıştır. Köy ve mezrasında toplam 115 ev bulunduğu hâlde bunlardan sadece 15-20 tanesinin tapuya kayıtlı olduğunu ifade eden başvurucu, tapusuz ev için tazminat hesaplanmamasının hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Başvurucu, ihtirazi kayıt

konulmasına müsaade edilmediği için sulhnameyi imzalamak zorunda kaldığını ancak ihtirazi kaydın ayrı bir dilekçeye idareye bildirildiğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca idareye sundukları 21/11/2014 tarihli dilekçenin şahsına ait ev yönünden sulh olmak istemediği iradesinin açık bir göstergesi olduğunu vurgulamış, Danıştay içtihadına göre ihtirazi kayıtla dava açılmasının mümkün olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu sonuç olarak mülkiyet hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânının başvurucunun genel hükümlere göre dava açmasının önünde herhangi bir engelin bulunmadığı, başvurucunun genel hükümlere göre dava açtığına dair bir bilginin mevcut olmadığı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de iddiaların özü davaya konu uyuşmazlığın esası hakkında bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan davanın reddedilmesine yönelik olduğundan başvurunun mahkeme hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Ayrıca bu hakka ilişkin olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

35. Öncelikle somut olayda kanuni temeli bulunan ve mahkemeler önünde savunulabilir nitelikte olan bir hakkın var olup olmadığı incelenmelidir. 5233 sayılı Kanun'un 1. maddesinde anılan Kanun'un amacının terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan 5233 sayılı Kanun'un 7. maddesinde taşınmaz mallara verilen her türlü zararlar ile terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddi zararların Kanun'un kapsamına girdiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla 5233 sayılı Kanun'da düzenlenen tazminat hakkının kapsamına kişilerin taşınmazlarının terörle mücadele sırasında veya terörle mücadele sebebiyle alınan tedbirler nedeniyle hasar görmesinden kaynaklanan zararların da dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan 5233 sayılı Kanun'da tapulu-tapusuz taşınmaz ayrımının yapılmadığı görülmektedir.

36. Şu hâlde terörle mücadele kapsamında köyünden ayrıldığı ve mallarına ulaşamadığı konusunda bir ihtilaf bulunmayan başvurucunun hasar gördüğünü ileri sürdüğü evi ve müştemilatı için tazminat talep etmesinin kanuni temelden yoksun olmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca 5233 sayılı Kanun'da düzenlenen tazminat hakkının medeni karakterli olduğu hususunda da bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu durumda 5233 sayılı Kanun'un uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlığın adil yargılanma hakkının kapsamında kaldığı sonucuna varılmaktadır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

38. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Sözleşme'yi yorumlayan AİHM de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 54).

39. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 55; Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 49; Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, § 54).

40. Mahkeme hakkı Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkıyla da yakından ilişkilidir. Bilindiği gibi Anayasa’nın 40. maddesinde Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 59). Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya)

elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanmasıdır. Ancak temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ileri sürülebileceği bir başvuru yolunun mevzuatta öngörülmesi yeterli değildir. Söz konusu başvuru yolunun aynı zamanda uygulamada da etkili olması gerekir (A.A. ve A.A., §§ 60, 61).

41. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Emin Arda Büyük, § 51; Berrin Baran Eker, § 56).

42. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Emin Arda Büyük, § 52; Berrin Baran Eker, § 57).

43. Bununla birlikte öngörülen yükümlülüğün mutlak olmadığı da belirtilmelidir. Bu bağlamda mahkeme hakkının görülmekte olan bir davanın yargılama usulü kuralları gereğince esasının incelenemeyeceği durumlara özgü olarak neticelenmiş olmasını da (düşme, açılmamış sayılma, karar verilmesine yer olmadığı, süre aşımı vb.) yasaklamadığı belirtilmelidir. Davanın usule ilişkin haklı bazı nedenlerle reddedilmesi, karar hakkı yönünden bir sorun oluşturmaz. Zira söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus, açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma potansiyeline sahip olmasıdır (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 56; Emin Arda Büyük, § 53; Berrin Baran Eker, § 58).

44. Öte yandan İbrahim Demiroğlu kararında; devletin uyuşmazlıkların bir an önce sonlandırılması ve yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkmasının önüne geçilerek dava sayısının azaltılması suretiyle iyi adalet yönetimini sağlamak, böylece toplumsal barışın tesis edilmesine de katkıda bulunarak nihai olarak kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla belirli konulardaki uyuşmazlıklara ilişkin davaların ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler yapma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Söz konusu kararda yapılan değerlendirmeye göre yargı merciince uyuşmazlığın esasının incelenmesini engelleyen ve dolayısıyla bireyin bu hususta bir karar elde etme imkânını ortadan kaldıran bu tip düzenlemeler karar hakkını ihlal etmez. Bununla birlikte bireyin karar elde etme imkânını ortadan kaldıran düzenlemelerin bireye aşırı ve orantısız bir yük yüklememesi gerekmektedir. Bu bağlamda bireyin ortadan kaldırılan davayı açmakla elde etmek istediği maddi uyuşmazlığa ilişkin menfaatlerini kısmen de olsa korumaya, telafi etmeye yönelik birtakım imkânlardan faydalandırıldığı durumlarda davanın ortadan kaldırılmasının bireye aşırı ve katlanılamaz bir külfet yüklediği söylenemeyecektir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. İbrahim Demiroğlu, § 57, Emin Arda Büyük, § 54; Berrin Baran Eker, § 59).

45. Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Dolayısıyla kişilerin mahkeme hakkından feragat etmesi kural olarak Anayasa'ya aykırı olmaz. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir.

46. Ayrıca adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemektedir. Anılan hak yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Emin Arda Büyük, § 55; Berrin Baran Eker, § 60).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Somut olayda başvurucunun 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptığı başvuruda Zarar Tespit Komisyonunca babasından kalma ev ve araziler için başvurucuya -miras hissesi oranında- toplam 7.063,31 TL tazminat ödenmesine karar verildiği ve bu tutara (babasından kalma ev ve arazilere) ilişkin olarak sulhnamenin imzalanmasıyla taraflar arasında uzlaşmaya varlığı konusunda tereddüt bulunmamaktadır. İhtilaf, başvurunun şahsına ait ev ve eklentilerine ilişkindir.

48. Başvurucu uzlaşmanın şahsına ait evin yıkılmasından doğan zararları kapsamadığını ileri sürmüştür. Buna karşılık Mahkeme, sulhun başvurucunun 5233 sayılı Kanun kapsamındaki tüm taleplerini kapsadığını kabul etmiş; sulh nedeniyle başvurucunun şahsına ait ev ve eklentileriyle ilgili talebinin de incelenemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

49. Mahkeme hakkı bağlamında öncelikle tespiti gereken husus başvurucunun açtığı davanın esasının karara bağlanıp bağlanmadığıdır. Başvurucunun Zarar Tespit Komisyonuna sunduğu 22/6/2009 ve 21/11/2014 tarihli dilekçelerde babasından kalan ev ve araziler dışında şahsına ait bir evin de bulunduğunu belirttiği ve bu evin yıkılmasından dolayı da tazminat talep ettiği açıkça anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun Mahkemede açtığı davanın temel sebebi de şahsına ait ev ve eklentilerinin yıkılmasından kaynaklanan zararın karşılanmamış olmasıdır. Bu durumda başvurucunun davasının şahsına ait ev ve eklentilerinin yıkılmasından kaynaklanan zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmini gerekip gerekmediğinin karara bağlanmasını kapsadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak Mahkeme tarafların sulhname imzaladığını gözeterek başvurucunun bu talebinin esasını karara bağlamamıştır. Dolayısıyla mahkeme hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu açıktır.

50. İkinci olarak incelenecek mesele başvurucunun şahsına ait ev ve müştemilatının yıkılmasından kaynaklanan zararlar için mahkeme hakkından feragat edip etmediğidir. 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinde, sulhnameyle çözülen uyuşmazlıkların yargı mercilerinin önüne taşınması mümkün bulunmadığından sulhnamenin imzalanmasının mahkeme hakkından feragat iradesi olarak yorumlanması somut olayların koşulları çerçevesinde mümkün olabilir.

51. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Gönek ve Şahin Toprak (B. No: 2015/4683, 22/1/2019) kararında 5233 sayılı Kanun'un gerek genel gerekçesine ve içerdiği düzenlemelere atıfla Kanun'da terör eylemleri ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan idarece en kısa sürede sulh yoluyla karşılanmasının amaçlandığını, bu çerçevede sulhname düzenlenerek uyuşmazlıkların bir an evvel bitirilmesine özel önem atfedildiğini vurgulamıştır. Söz konusu kararda 5233 sayılı Kanun'dan kaynaklanan uyuşmazlıklara bakan idare mahkemeleri ve Danıştay Onbeşinci Dairesinin Kanun'u bu amacı esas alarak yorumladıklarına, sulhname imzalanmasıyla davacıların uğradıkları zararların tazmin edilmek suretiyle uyuşmazlığın ortadan kalktığı ve dolayısıyla sulhname imzalanmasının ardından uyuşmazlığın artık yargıya taşınmasının mümkün olmadığı sonucuna vardıklarına işaret edilmiştir (Hüseyin Gönek ve Şahin Toprak, §§ 35-36).

52. İdare mahkemelerinin ve Danıştayın sulhname dışı bırakılan bakiye zarar sebebiyle açılan davaların sulhname imzalanmış olması nedeniyle reddedilmesi yönündeki bu yaklaşımı bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine taşınmış ve Anayasa Mahkemesi -sulhname konusu paranın ödenmediği iddiasının bulunması durumu hariç- makul bir tazminata hükmedilmesini temin eden sulhnameyle birlikte başvurucuların mağdur sıfatının ortadan kalkacağı sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu durumlarda mağdur sıfatının ortadan kalkmış olması gerekçesiyle başvuruların kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Zübeyit Kaya, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, §§ 29-43; Faris Arslan, B. No: 2014/1026, 20/5/2015, §§ 45-58; Salih Alkan, B. No: 2013/4747, 31/3/2016).

53. Diğer taraftan Danıştay Onuncu Dairesinin sulhname dışı bırakılan hususlar için dava açılabileceği yönündeki kararlarına rağmen aksi yönde karar verilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiası da daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu içtihadında Danıştay dava daireleri arasındaki iş bölümü kapsamında 5233 sayılı Kanun'dan kaynaklanan davaları ve temyiz başvurularını inceleme görevi Danıştay Onuncu Dairesine ait iken Danıştay Genel Kurulunca alınan 25/4/2011 tarihli kararla bu görevin Danıştay Onbeşinci Dairesine devredildiğini, aynı yıl Danıştay Onbeşinci Dairesinin içtihat değişikliğine giderek 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinin metni ve gerekçesinden hareketle sulhname imzalanması ile uyuşmazlık ortadan kalktığından bakiye zararlar için dava açılamayacağı şeklinde içtihadını oluşturduğunu ve Onbeşinci Dairenin bu içtihadı istikrarlı şekilde uyguladığının anlaşıldığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerince hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesinde farklılıklar meydana gelmesi ya da önceki çözümün tatminkâr bulunmaması veya yeni kabul edilmiş bir yasanın yorumlanmasında içtihadın müstakar hâle gelmesi için belli bir zamana ihtiyaç duyulması gibi çeşitli nedenlerle içtihat değişikliği yaşanabileceğini belirterek söz konusu iddiayı kabul edilemez bulmuştur (Ramazan Acar, B. No: 2013/7939, 15/12/2015; Selvi Ağgül ve diğerleri, B. No: 2013/6201, 21/4/2016).

54. Somut olaydaki durumun yukarıda işaret eden ve sulhname imzalanmış olması nedeniyle Anayasa Mahkemesince kabul edilemez bulunan başvurulardan farklı olduğunun altını çizmek gerekir. Olayda başvurucunun babasından kalan taşınmazlara ilişkin olarak belirlenen tazminata dair uyuşmazlığın sulhname imzalanmak suretiyle sonlandırıldığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucunun şahsına ait ev ve eklentilerinin yıkılmış olmasından kaynaklanan zararla ilgili olarak aynı sonuca ulaşılması mümkün görülmemiştir. Birincisi, uyuşmazlığın daha Zarar Tespit Komisyonunun önünde

olduğu 22/6/2009 tarihinde başvurucu, anılan Komisyona başvurarak Alt Bilirkişi Komisyonunun şahsına ait ev ve müştemilatını dikkate almamasından şikâyetçi olmuştur. Dolayısıyla başvurucu, şahsına ait ev ve müştemilatı için de tazminat hesaplanması talebini idareye bildirmiştir. İkincisi, Zarar Tespit Komisyonunca başvurucuya gönderilen 13/11/2014 tarihli davetiyeden sonra başvurucu otuz günlük süresi içinde -21/11/2014 tarihli dilekçeyle- şahsına ait ev ve müştemilatı yönünden haklarını saklı tuttuğunu idareye bildirmiştir.

55. Başvurucu, sulhnameyi imzalamış ise de 21/11/2014 tarihli dilekçeyle şahsına ait ev ve müştemilatı yönünden haklarını saklı tuttuğunu açıkça belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun sulhnameye çekince konularak imzalanmasına izin verilmediği yönündeki beyanını da dikkate almak gerekir. Zarar Tespit Komisyonunca belirlenen tazminat tutarının ödenebilmesi için sulhnamenin imzalanmasının şart olduğu da gözetildiğinde başvurucunun babasından kalan mal varlığıyla ilgili olarak belirlenen tazminat tutarını tahsil edebilmek için sulhnameyi imzalamış olması makul karşılanmalıdır. Bu koşullarda başvurucunun şahsına ait ev ve müştemilatı yönünden idareyle uzlaştığının ve dolayısıyla mahkeme hakkından feragat ettiğinin kabulü olanaksızdır. Dolayısıyla Mahkemenin başvurucunun tüm talepleri yönünden idareyle sulha vardığı ve mahkeme hakkından feragat ettiği yönündeki kabulü somut olayın koşullarında makul bir yorum olarak değerlendirilmemiştir.

56. Öte yandan Mahkemenin uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasını önleyen bir yasal düzenlemenin de bulunmadığı görülmektedir.

57. Bu durumda başvurucunun şahsına ait ev ve müştemilatının yıkılmasından kaynaklanan zararlar yönünden başvurucunun tazminat talebinin esasının incelenmemiş olması sebebiyle mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

59. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

60. Bakanlık görüşünde Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına atıfta bulunularak somut olayın koşulları çerçevesinde değerlendirme yapılmasının Anayasa Mahkemesinin takdirinde olduğu belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

61. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

62. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle

verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

63. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 27-36) kararında Anayasa Mahkemesi; yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

64. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36)

65. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve ayrıca 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

69. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler

belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

70. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

71. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

72. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

73. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

74. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

75. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.739,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine (E.2015/209, K.2015/1584) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.739,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KIRMIZI ŞEMSİYE CİNSEL SAĞLIK VE İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

B. No: 2016/14547 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14547

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KIRMIZI ŞEMSİYE CİNSEL SAĞLIK VE İNSAN HAKLARI DERNEĞİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14547)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği

Vekili : Av. Nihan ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşüne orantısız müdahale ettiklerinden bahisle şikâyet edilen kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/8/2016 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği (Dernek) 2013 yılında Ankara'da kurulmuş olan ve Ankara Valiliği İl Dernekler Müdürlüğüne kayıtlı, tüzel kişiliği bulunan bir dernektir. Dernek; amacını Türkiye'deki savunmasız ve dezavantajlı toplumsal gruplar içinde yer alan seks çalışanlarının cinsel sağlık ve insan hakları noktasındaki sorunlarını gündeme taşımak, bu sorunlara karşı çözüm önerileri geliştirmek ve yetkililer nezdinde toplumsal cinsiyet eşitliği, adalete erişim, sosyal politikaların geliştirilmesi, kamu sağlığı, ayrımcılık ve nefret suçları ile mücadele ve benzeri diğer konularda savunuculuk çalışmaları yapmak niyetiyle projeler geliştirmek olarak belirlemiştir.

6. Dosya kapsamındaki tutanaklara göre Taksim Meydanı'nda toplanılarak "13. LGBTİ Onur Haftası Yürüyüşü" adı altında gerçekleştirilmek istenilen toplantıyı, çeşitli basın yayın organları ve sosyal medya hesaplarından çağrıda bulunan "İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği" organize etmiştir.

7. Başvurucu Dernek ile birlikte üç dernek, kolluk görevlilerinin barışçıl nitelikte olan yürüyüşe katılmak isteyen göstericilere kötü muamelede bulunmak suretiyle müdahale ettiklerini ileri sürerek İçişleri Bakanı, İstanbul Valisi ve İl Emniyet Müdürü ile isimlerini ve unvanlarını belirtmediği kolluk amirleri ve memurları hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

8. Başsavcılık 6/7/2015 tarihinde, İçişleri Bakanı, Vali ve İl Emniyet Müdürü yönünden soruşturmanın Başsavcılığın Özel Soruşturma Bürosu görevi kapsamına girmesi nedeniyle soruşturma evrakını ilgili Büroya göndermiştir.

9. Hakkında suç duyurusunda bulunulan İl Emniyet Müdürlüğü görevlileri kamu görevlisi olduğu gerekçesiyle soruşturma izni verilmesi için dosya, aynı tarihte Valiliğe gönderilmiş; Valilik tarafından 6/11/2015 tarihinde soruşturma izni verilmemesine karar verilmiştir.

10. Bu karara yapılan itirazın İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 24/2/2016 tarihli kararıyla reddedilmesi üzerine Başsavcılıkça 11/5/2016 tarihinde "soruşturma yapılmasına yer olmadığına" dair karar verilmiştir.

11. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz, İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) 27/6/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Anılan karar 13/7/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 12/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk kaynaklarının yer aldığı kararlar için bkz. Medine Eren, B. No: 2016/14588, 12/2/2020, §§ 27-36; Özge Özgürengin, B. No: 2014/5218, 19/4/2018, §§ 22-38 ve Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 23-27, 29-45.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu Dernek 28/6/2015 tarihinde Beyoğlu ilçesinde (İstanbul) LGBTİ tarafından yirmi üçüncüsü düzenlenen "Onur Yürüyüşü" adlı gösteride kolluk kuvvetleri tarafından tazyikli su, göz yaşartıcı gaz, ses bombası ve plastik mermi kullanmak suretiyle barışçıl

nitelikte olan yürüyüşünün hukuka aykırı şekilde engellenmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucu bununla birlikte toplantı hakkına hukuka aykırı olarak müdahale eden sorumlular hakkında soruşturma izni verilmemesi ve Hâkimliğin kararının -itirazların değerlendirilmemesi ve olay ile hüküm arasında bağlantı olmaması- yeterli gerekçe içermemesi nedenleriyle hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun kolluk görevlilerinin toplantıya orantısız müdahale ettiğine ve sorumluları hakkında yapılan şikâyet sonucu verilen soruşturmaya yer olmadığı kararının ilgili ve yeterli gerekçe içermediğine ilişkin iddiaları bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığı açık olan şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 21).

20. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak ve bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19; Cemal Günsel, § 22).

21. Anayasa Mahkemesinin görevi kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun denetimini kendiliğinden yapmak değildir. Üstelik Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucunun başvuru formunda ileri sürdüğü gerekçelerle sınırlı bir incelemeyi kapsamaktadır. Bu sebeple de başvurucunun başvurusunun esasını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur. Anayasa Mahkemesinin başvurucu yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma, delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır (Cemal Günsel, §§ 24, 25).

22. Hukukumuzda özel hukuk tüzel kişilerinden biri olan derneklerin sadece dernek tüzel kişiliğine ait hakların ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabileceği öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesinin yerleşik hâle gelmiş içtihadına göre ise yalnızca üyelerinin haklarını etkileyen müdahaleler nedeniyle topluluk tarafından bireysel başvuruda bulunulamayacağı kabul edilmiştir (Türk Pediatrik Onkoloji Grubu Derneği, B. No: 2012/95,

25/12/2012, §§ 20-23; Ahmet Pervane ve İnsan Hakları Derneği, B. No: 2016/3349, 2/6/2020, §§ 32-37; Egeçep Derneği, B. No: 2015/17415, 17/4/2019, §§ 33-38; Pak Eğitim İşçileri Sendikası, B. No: 2015/13767, 29/11/2018, §§ 10-14).

23. Somut olayda başvuruya konu toplantının, başvurucu Dernek tarafından organize edildiğine ya da Derneğin düzenlenen toplantıyla kuvvetli bir ilişkisi bulunduğuna dair bireysel başvuru forumunda herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Başvurucu Dernek, üyelerinin katıldığını ileri sürdüğü toplantıda kolluk kuvvetlerinin orantısız müdahalesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının engellendiğini genel ifadelerle ileri sürmüştür. Başvurucunun hukuka aykırı olduğunu ileri sürdüğü söz konusu müdahalenin toplantının niteliği ya da katılımcıların davranışları nedeniyle veya başka herhangi bir sebeple gerçekleştirilmiş olup olmadığı dahi anlaşılamamaktadır.

24. Bu kapsamda bireysel başvuruda ihlal iddialarına ilişkin delillerin sunulması, temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunulması yönündeki yükümlülüğün yerine getirilememesi nedeniyle başvurucunun toplantıya yönelik müdahaleye somut şekilde hedef olup olmadığı anlaşılmamaktadır.

25. Diğer yandan başvurucu tüzel kişiliğin, başvuru konusu toplantıya katılım konusunda bir karar alındığına ve kararı üyelerine duyurduğuna ilişkin dosya kapsamına herhangi bir bilgi ve belge sunulmamıştır. Salt bir derneğin faaliyetinin toplantı konu ve amaçlarıyla örtüşmesi, başvurucu tüzel kişiliğe mağdur statüsü vermez. Ayrıca derneğin anılan toplantıya katılım iradesi de gerekmektedir. Aksi halin kabulü halinde, toplantının konu ve amaçlarıyla örtüşen tüm tüzel kişiliklerin, bu yönde bir iradesi olmasa dahi, bireysel başvuruda bulunabileceğinin kabulü anlamına gelir. Tüm bu açıklamalara göre, başvurucu Derneğin, somut olayda mağdur statüsünün bulunup bulunmadığı yönünde bir değerlendirme dahi yapılamamaktadır.

26. Daha önce de belirtildiği üzere ihlale neden olduğu ileri sürülen müdahale yalnızca üyelerinin haklarını etkilediğinin kabul edilmesi hâlinde tüzel kişinin mağdur statüsü olduğu kabul edilemeyecektir (bkz. § 22).

27. Kaldı ki başvurucunun gerçekleştiğini iddia ettiği ihlale dair de yeterli açıklama yapmadığı görülmektedir. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20). Somut olayda ise toplantı hakkına orantısız müdahalenin hangi aşamada ve kimlere karşı gerçekleştirildiği, olayların gerçekleşme şekli ve sırasının ne şekilde olduğu da açıklanmamıştır.

28. Bunun yanında başvurucu, Hâkimlik kararının yeterli gerekçe içermediğini soyut olarak ileri sürmüş; karara yönelik olarak hangi itirazları ileri sürdüğüne ve bu itirazlarından hangilerinin Hâkimlik tarafından karşılanmadığına dair bir açıklamada da bulunmamıştır.

29. Sonuç olarak başvurucu, ihlal iddialarını soyut ve genel ifadelerle ileri sürmüş; şikâyetlerine ilişkin delillerini sunma, temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Dolayısıyla başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar

verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERHAT ALTINKÖK

B. No: 2017/10628 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/10628

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERHAT ALTINKÖK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/10628)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Serhat ALTINKÖK

Vekilleri : Av. İbrahim Halil UZUN

Av. Aylin ONURSEV

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; avukatla ve aile bireyleriyle ceza infaz kurumunda yapılan görüşmelerin teknik araçlarla kayda alınması, infaz memurunun görüşmeleri izlemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin

kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde sona ermiştir. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Başvurucu, eski Sayıştay denetçisi olup 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç edilmiş; Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 19/10/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu 20/10/2016 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğünde ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucuya ifadesi sırasında; FETÖ/PDY'ye üye olup olmadığı, bu örgüte mali destek sağlayıp sağlamadığı, ByLock ve benzeri uygulamaları kullanıp kullanmadığı, Bank Asyada hesabının bulunup bulunmadığı, cep telefonu numaraları, öz geçmişi, örgüt toplantılarına katılıp katılmadığı, darbe girişimi gecesi nerede olduğu, işe yerleşirken referanslarının kimler olduğu, kapatılan dergi ve gazetelere abone olup olmadığı, girmiş olduğu sınavlarda soruları önceden alıp almadığına ilişkin sorular sorulmuştur.

12. Başvurucu ifadesinde özetle öğrencilik döneminde ailesiyle birlikte kaldığını, 2011 yılında Anayasa Mahkemesinde raportör olarak göreve başladığını, darbe girişiminden sonra Anayasa Mahkemesindeki görevlendirmesinin sonlandırıldığını ve Sayıştaydaki görevine geri gönderildiğini, birkaç gün sonra ise açığa alınıp ihraç edildiğini, ByLock ve benzeri herhangi bir uygulama kullanmadığını, FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının olmadığını, örgütsel toplantılara da katılmadığını, örgüte herhangi bir parasal yardımda

bulunmadığını, Anayasa Mahkemesine mesleki yeterliliği ve akademik çalışmaları nedeniyle kabul edildiğini, Sayıştaya girerken o dönemin genel sekreteri ve bir uzman denetçiyi referans gösterdiğini, darbe girişimiyle de herhangi bir bilgisi ve ilgisinin bulunmadığını, herhangi bir yayına aboneliğinin ve Bank Asya hesabının olmadığını belirtmiştir.

13. Başvurucu, Başsavcılık tarafından üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 27/10/2016 tarihinde Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu sorgusunda, Başsavcılıktaki ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiş ve tutuklanması hâlinde ailesinin mağdur olacağını söylemiştir.

14. Başvurucu, Hâkimlikçe yapılan sorgusunun ardından 27/10/2016 tarihinde terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince suçun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunması, şüphelilerin kaçma şüphesi altında olduğunu gösteren somut olguların bulunması, delilleri yok etme gizleme değiştirme ihtimalini gösteren olguların bulunması ve şüphelilere isnat edilen suçun niteliği, atılı suçun CMK'nın 100/3 maddesinde öngörülen suçlardan oluşu ve atılı suç ile tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıması dikkate alınarak tüm şüphelilerin isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ayrı ayrı tutuklanmasına... [karar verildi.]"

15. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, itirazı inceleyen Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği 9/11/2016 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu bu kararın kendisine tebliğ edilmediğini belirtmiş ve 6/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Başsavcılık 23/10/2017 tarihinde soruşturmanın geldiği aşama, mevcut delil durumu itibarıyla başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğuna dair tespit bulunmaması ve tutuklu kaldığı süre gözetilerek tutuklama tedbirinin devamının artık gereksiz olduğu gerekçesiyle başvurucunun adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

17. Bu talep üzerine Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği 23/10/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Tahliye kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Cumhuriyet Başsavcılığının 23/10/2017 tarih ve 2017/172343 soruşturma sayılı yazıları gözönünde bulundurularak şüphelinin tutuklu kalmasının bu aşamada gereksiz olduğu ve adli kontrol tedbiri uygulanarak serbest bırakılmasının yeterli olacağı kanaatine varılmış ve talep hususunda aşağıdaki şekilde karar verilmiştir. ... Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 27/10/2016 tarih ve 2016/492 sorgu sayılı kararı ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan şüpheli Serhat Altınkök'ün tahliyesine, başka suçtan tutuklu veya hükümlü değil ise derhal serbest bırakılmasına ... [karar verildi.]"

18. Başsavcılık tarafından 8/6/2020 tarihli iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında kamu davası açılmıştır.

19. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY hakkında genel bilgiler verilmiş, daha sonra ise başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilerek başvurucunun terör örgütü üyesi olduğu iddia edilmiştir.

20. Bu bağlamda iddianamede yer verilen olay ve olgular özetle şöyledir:

i. Başvurucunun ikametgâhında ve işyerinde yapılan aramalar neticesinde ele geçirilen dijital materyallerde Sızıntı dergisinden ve Fetullah Gülen'e ait kitaplardan alıntıların

yapıldığına rastlanıldığı belirtilmiştir.

ii. Sayıştay Başkanlığı tarafından gönderilen yazı ve ekindeki belgelerde; başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğuna dair yapılan bazı tespitlere ve Anayasa Mahkemesi Başkanlığı tarafından yapılan soruşturmalar kapsamında dinlenen bir kısım tanığın beyanına dayanılarak 672 sayılı KHK ile meslekten çıkartıldığı belirtilmiştir.

iii. Başvurucuyla ilgili tanık beyanlarına da dayanılmıştır. Bu kapsamda "Tanık-4" kod isimli gizli tanık ifadesinde "...Ben Anayasa Mahkemesinin eski raportörlerindenim ve Fetullah Gülen cemaati olarak bilinen yapıyla ilişkiliydim... Mahkemede çalıştığım dönemde Anayasa Mahkemesi'nin eski üye ve raportörlerinden ... Serhat Altınkök... isimli kişilerin cemaat üyesi olduğunu biliyorum...Diğer grupta ise Serhat Altınkök... vardı. Emin olmamakla beraber bu grubun başında Serhat Altınkök'ün olacağını tahmin ediyorum. Daha önce de söylediğim gibi bunlar benim bildiğim gruplardı. Bunlar dışında da gruplar vardı fakat hangi gruba kimin dahil edildiğini bilmiyorum..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

iv. "Tanık-5" kod isimli gizli tanık ifadesinde "...Ben HSYK'nın 16 Temmuz 2016 tarihli açığa alma işlemine kadar Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görev yapıyordum ve Mahkemede Fetullah Gülen Cemaati olarak bilinen yapıya mensup idim...Raportörlerden ise ...Serhat Altınkök'ün... aynı yapı içerisinde olduğunu biliyorum...Mahkemedeki yapılanma son haliyle şöyleydi: Uyuşmazlık Mahkemesi raportörleri U.Y., İ.S. ve S.Ş.K., İ.Ç.nin sorumlu olduğu grubu, A.R.Ç., H.T.G. ve Serhat Altınkök, M.S.nin sorumlu olduğu grubu oluşturuyordu." şeklinde beyanda bulunmuştur.

v. "Defne" kod isimli gizli tanık ifadesinde "...Anayasa Mahkemesinde görev yaptığım dönemde doğrudan gözlemlerim, ilişkilerim, raportörlerden cemaat üyesi tanıdıklarımın söylem ve tutumlarına dayanarak söyleyebilirim ki. Anayasa Mahkemesi eski üye ve raportörlerinden ... Serhat Altınkök... üyesidir...Anayasa Mahkemesi'nden daha sonra bazı cemaat üyesi raportörlerin gönderilmesinden sonra gruplar kıdemden ziyade üyelerin ikamet yakınlıkları dikkate alınarak yeniden oluşturuldu. Bu süreçte birinci grupta, İ.Ç., S.Ç. dışında Uyuşmazlık Mahkemesi raportörleri U.Y., İ.S. ve S.Ş.K. bulunmakta idi. Diğer grup ise Serhat Altınkök, Ö.D.,C.Ş., R.Ü., B.Y.den oluşmakta idi. Bu grupların abiliğini İ.Ç. ve emin olmamakla birlikte Serhat Altınkök yapmakta idi..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

vi. R.Ü. ifadesinde "...Örgüt üyesi olarak bildiğim Anayasa Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesi raportörlerini daha detaylı olarak yeniden bilgilerinize arz etmek istiyorum...Yeniler grubunda olduğunu bildiğim raportörler...Serhat Altınkök...idi...Benim bulunduğum grubun abisi E.T. oldu ve grupta C.Ş., Serhat Altınkök ve Ö.D. yer alıyordu..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

vii. Çanakkale Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında dinlenen E.D. ifadesinde "...A.A. beni o dönem Ankara Üniversitesinde Siyasal Bilimler Fakültesinde okuduğunu bildiğim, o dönem yani 1997 yılında 22-25 yaşlarında Serhat Altın veya Altınkök isimli şahıs ile tanıştırdı, hatta A.A. o dönem benimle aynı okulda okumayan ve yaşıtım olan soy isimlerini hatırlamadığım şahısları da benimle beraber Serhat isimli şahısla tanıştırmıştı, Serhat Altın veya Altınkök isimli şahıs ilk olarak bizi Cebeci semtinde bulunan bir Etüt merkezine götürerek bizi sınav yapmıştı, daha sonra bizleri yine Cebeci semtinde bulunan bir öğrenci evine götürdü, bu evde kalan başka kişilerde vardı fakat bu kişiler ile tanıştırılmadık, evde sadece Serhat'ı tanıyorduk, evde ilk zamanlar sadece ders çalışıyorduk, bu eve 2 veya 3 haftada bir gidiyorduk, Serhat isimli şahıs bizi daha sık çağırıyordu fakat evlerimizin gitmiş olduğumuz öğrenci evine uzak olması sebebiyle

gidemiyorduk, daha sonraları namaz kılmaya akabinde de Fetullah Gülen'in kitaplarını okumaya başladık, Serhat Altın veya Altınkök isimli şahıs Fetullah Gülen'in bir din alimi ve hocalarının olduğunu söylüyordu, bende de bu dönem namaz kılmaya başladığım için dine biraz daha eğilmeye başlamıştım, ailem zaten muhafazakar bir yapıdaydı ve zorluk da çekmemiştim. Ortaokul sonlarında yani 1997 yılında girmiş olduğum sınavlardan Astsubay Hazırlama Okulunu yedekten kazandım, kazandıktan sonra Serhat ile görüşme yapmıştık, Balıkesir ilinde okurken yanıma gelirdi zaman aralıkları ile geleceğini, ayrıca bana bir yer söyleyerek 2 ay sonra haftasonu burada buluşacağımızı söyledi, ben okula giderek başlamamı yaptım, okula başladıktan 2 ay kadar sonra Serhat'ın söylediği yere gittim, görüşmemiz 5 dakika kadar sürdü. Ayaküstü görüştük, görüşmemizde bana sadece hal hatır sordu ve bir sonraki görüşmenin yine 2 ay sonra aynı yerde olacağını söyledi, daha sonra ayrıldık, okulda bu ara anne tarafından akrabam olduğunu öğrendiğim ve meslektaşım olan A.A. ile tanıştım, birlikte zaman geçirmeye başladık, Serhat isimli şahıs ile de 2 veya 3 aylık periyotlarla 1. sınıfın sonuna kadar görüşmelere gittim, görüşmelerimiz yine dışarıda ve kısa süreli hal hatır sorma şeklinde oldu. Balıkesir Astsubaylık Hazırlama Okulu 2. Sınıfa geçtiğimde Serhat ile görüşmelere devam ettim, bir gün yine buluşmaya gittiğim gün A.A.nın da Serhat ile görüşmeye geldiğini öğrendim, o güne kadar A.A.nın bu yapı içerisinde olduğunu bilmiyordum, Serhat artık görüşmelere birlikte geleceğimizi söyleyerek bizi bir grup yaptı, okul bitene kadar da bu şekilde A.A. ile birlikte Serhat ile görüşmelere gittik. 2000 yılında Balıkesir Astsubay Hazırlama Okulundan mezun olduktan sonra ben İstanbul Piyade Sınıf Okuluna, A.A. ise Ankara Zırhlı Birlikler Sınıf Okuluna atandı, bu dönem Serhat isimli şahıs ikimizle ayrı olarak görüşme yaptı ve bana İstanbul'da tekrar görüşeceğimizi söyledi, İstanbul'da Sınıf Okuluna başladığımda Serhat isimli şahıs ile görüştük, fakat İstanbul ilinde Serhat ile görüşmelere devam edip etmediğimi veya başka birine devredilip devredilmediğimi hatırlamıyorum, İstanbul sınıf okulundayken yapı ile de bağım zayıflamıştı, çünkü arkadaş çevrem ile sosyal bir hayatım vardı, bu yüzden bu dönemi fazla hatırlamıyorum, bu dönem hatırladığım sigara içtiğim için Serhat bana kızıyordu..." şeklinde beyanda bulunmuştur. E.D. kendisine gösterilen fotoğraftan başvurucuyu kesin ve net olarak teşhis etmiştir.

21. İddianame 10/6/2020 tarihinde Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından kabul edilerek E.2020/155 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. Gülhane Askerî Tıp Akademisinde (GATA) tabip albaylık yapan E.U., hakkında yürütülen soruşturma kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak istemiş ve bu kapsamda Başsavcılık tarafından 7/2/2020 tarihinde E.U.nun ifadesine başvurulmuştur. E.U. fotoğraftan yaptığı teşhiste FETÖ/PDY'nin GATA yapılanması adı altındaki toplantılarda başvurucuyu gördüğünü, örgüt içindeki konumunu ve görevini ise bilmediğini ifade etmiştir.

23. Başsavcılık 10/6/2020 tarihinde bu İfade ve Teşhis Tutanaklarını başvurucunun yargılandığı dosyaya sunmuştur.

24. Mahkeme 18/3/2021 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın,672 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarıldığı, sanığa ait dijital materyallerde Sızıntı dergisinden ve Fethullah Gülen'e ait kitaplardan alıntıların yapıldığına rastlanıldığı, gizli tanık 5'in 27/9/2016 tarihli bilgi alma tutanağında beyanında, sanığın yapı içerisinde olduğunu bildiğini, Ö.D., C.Ş., R.Ü.nün aynı grupta olduğunu, tahminine göre sanığın

grubun başında olduğunu ifade ettiği, tanık R.Ü.nün beyanlarında, Anayasa Mahkemesi'ndeki yapılanmada yeniler grubunda sanığın da bulunduğunu, sanığın söylemlerinden zaman zaman farklı meslek gruplarından kişiler ile toplantıya katıldığını beyan ettiği, gizli tanık Defne'nin beyanında, 2014-2015 yıllarında A. bey isimli birinin olduğunu, kendisinin Anayasa Mahkemesi'nden ayrılmasından sonra grupların yeniden şekillendirildiğini, sanığın da yeni grubun içerisinde olduğunu, sanığın öncesinde de yapı içerisinde olduğunu bildiğini, toplantıların genel olarak gruptaki kişilerin evlerinde yapıldığını, sanığı ortak toplantıda gördüğünü, toplantılarda örgüt liderinin videolarının izletildiğini, video olmadığı zaman örgüt liderinin talimat notlarının okunduğunu beyan ettiği, tanık E.D. sanık hakkında yapıya ait öğrenci evlerine gittiğim dönem içerisinde sanığın kendileri ile ilgilendiğini, sanığın kendisini Cebeci semtinde öğrenci evine götürdüğünü, eve iki üç haftada bir gittiklerini, başlarda ders çalıştıklarını, daha sonra namaz kılıp Fethullah Gülen'in kitaplarını okumaya başladıklarını, sanığın Fethullah Gülen'in din alimi ve hocalarının olduğunu söylediğini, 1997 yılında Astsubay Hazırlama Okulu'nu kazandıktan sonra da sanık ile görüşme yaptıklarını, 2 ya da 3 aylık periyotlarla 1. Sınıfın sonuna kadar görüşmelere gittiğini, 2. Sınıfta da A.D. ile kendilerini bir grup yaptığını ve sanık ile görüşmeye devam ettiklerini, mezun olduktan sonra Serhat'ın ikisi ile de görüştüğünü, İstanbul'da Piyade Sınıf Okulu'na başladığında da Serhat ile görüştüğünü beyan ettiği, gizli tanık 4 ve gizli tanık 5'in, sanığın örgüt ile bağlantılı olduğunu beyan ettiği, E.U. isimli şahsın 7/2/2020 tarihli fotoğraftan teşhis tutanağında ' ...o dönemdeki cemaatin GATA yapılanması adı altındaki toplantılarda kendisini gördüğüm, örgüt içindeki konumunu ve görevini bilmediğim şahıstır.' şeklinde teşhiste bulunduğu, sanığın aksi yöndeki savunmasının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, sanığın, örgütün sivil imamları kontrolünde sohbet adı altındaki toplantılarına katıldığı ve bu durumun yıllar içerisinde süreklilik arz ettiği, toplantılarda örgüt liderinin kitaplarının okutulup videolarının izletildiği, belirtilen hususlar karşısında sanığın silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapısına dahil olduğu ve eylemlerinin çeşitlilik, süreklilik ve yoğunluk içerdiği anlaşıldığından üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği mahkememizce kabul edilerek eylemine uyan 5237 sayılı TCK.'nun 314/2 maddesi gereğince cezalandırılmasına dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

25. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 27-82.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında delilleri karartma ihtimalini gösterir olguların neler olduğunun açıklanmadığını, dosyada somut bir delilin de olmadığını, bakmakla yükümlü olduğu küçük çocuklarının, felçli babasının ve kayınbiraderinin bulunduğunu belirtmesine rağmen kaçma şüphesini azaltan bu durumun dikkate alınmadığını, pasaportunun iptal

edilmiş olmasının da kaçma şüphesini azaltan bir olgu olduğunu, üzerine atılı suçun katalog suç olmasına atıf yapılmasının tek başına yeterli olmayacağını, adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını, bu yönüyle tutuklamanın ölçüsüz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açılmadan başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebileceği ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile sulh ceza hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

30. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında Bakanlığın kuvvetli şüphe ve tutuklama nedenleri yönünden soruşturma dosyasında yer alması gereken somut delil ve olguların ne olduğuna ilişkin bir cevap vermediğini, tutukluluğun hukukiliğine ilişkin somut, bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapılmadığını belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında Komisyonca verilen kısmi kabul edilemezlik kararında suç ve cezaların kanuniliği ilkesi bağlamında (terör suçlarının öngörülemez şekilde geniş yorumlanması) nitelendirilebilecek iddialarının değerlendirilmediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının tutuklamanın hukuki olmadığına yönelik olduğu değerlendirilmiş ve Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu, Komisyonca verilen kısmi kabul edilemezlik kararında suç ve cezaların kanuniliği ilkesi bağlamında nitelendirilebilecek iddialarının değerlendirilmediğini

belirtmiş ise de başvuru formunda bu nitelikte bir şikâyetin bulunmadığı görüldüğünden bu kapsamda bir inceleme yapılmamıştır.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

34. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

35. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

36. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, FETÖ/PDY ile bağlantısının bulunduğu iddiasıyla terör örgütüne üye olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

39. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

40. Başsavcılığın tutuklama talep yazısında veya Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu genel olarak ifade edildikten sonra kuvvetli belirtinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

41. Bu bağlamda soruşturma dosyasında yer alan ve iddianamede yer verilen olgular ise şöyledir:

- Gizli tanık (Defne) beyanında; başvurucunun yapı içinde olduğunu bildiğini, Ö.D., C.Ş. ve

R.Ü. adlı kişilerle aynı grupta olduğunu, tahminine göre başvurucunun grubun başında olduğunu ifade etmiştir.

- Tanık R.Ü.; Anayasa Mahkemesindeki yapılanmada "yeniler grubu" olarak ifade ettiği grubun içinde başvurucunun da bulunduğunu, söylemlerinden zaman zaman farklı meslek gruplarından kişilerle de toplantıya katıldığını anladığını ifade etmiştir.

- Gizli tanık Defne 2014-2015 yıllarında Anayasa Mahkemesinde A. isimli birinin olduğunu, kendisinin Anayasa Mahkemesinden ayrılmasından sonra grupların yeniden şekillendirildiğini, başvurucunun da yeni grubun içinde olduğunu, başvurucunun öncesinde de yapı içinde olduğunu bildiğini, toplantıların genel olarak gruptaki kişilerin evlerinde yapıldığını, başvurucuyu ortak toplantıda gördüğünü, toplantılarda örgüt liderinin videolarının izletildiğini, video olmadığı zaman örgüt liderinin talimat notlarının okunduğunu beyan etmiştir.

- Tanık E.D. yapıya ait öğrenci evlerine gittiği dönemde başvurucunun kendileri ile ilgilendiğini, başvurucu tarafından Cebeci semtinde bir öğrenci evine götürüldüğünü, bu eve iki üç haftada bir gittiklerini, başlarda ders çalıştıklarını, daha sonra namaz kılıp Fetullah Gülen'in kitaplarını okumaya başladıklarını, başvurucunun Fetullah Gülen'in din alimi ve hocalarının olduğunu söylediğini, 1997 yılında Astsubay Hazırlama Okulunu kazandıktan sonra da başvurucu ile görüşme yaptıklarını, iki ya da üç aylık periyotlarla birinci sınıfın sonuna kadar görüşmelere gittiğini, ikinci sınıfta da başka bir şahısla bir grup hâlinde başvurucuyla görüşmeye devam ettiklerini, İstanbul'da Piyade Sınıf Okuluna başladığında da başvurucuyla görüştüğünü beyan etmiştir.

- E.U. isimli kişi 7/2/2020 tarihinde fotoğraftan yaptığı teşhiste o dönemde FETÖ/PDY'nin GATA yapılanması adı altındaki toplantılarda başvurucuyu gördüğünü ancak başvurucunun örgüt içindeki konumunu ve görevini bilmediğini beyan etmiştir.

42. Söz konusu tanık anlatımları yer, zaman, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmekte ve bu anlamda yargı makamlarına denetim yaparak söz konusu beyanları doğrulama ya da çürütme imkânı tanımaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun tutuklanmasında söz konusu tanık anlatımlarının yargı makamlarınca kuvvetli bir belirti olarak kabul edilmesi yönündeki değerlendirmelerin keyfî ya da temelsiz olduğu söylenemeyecektir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir (aynı kararda bkz. § 75) kararı ve sonrasında verdiği birçok kararda, başvuruculların FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna, bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik somut olgular içeren tanık anlatımlarını suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (örneğin bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43; Yusuf Erdoğan, B. No: 2017/11828, 10/2/2021, § 46; Mustafa Onuk, B. No: 2016/21484, 9/7/2020, §§ 49-52; İbrahim Okur, B. No: 2016/50394, 27/2/2020, § 82; Y.G., B. No: 2017/5933, 9/1/2020, § 55; İsmail Çıtak, B. No: 2016/78629, 28/11/2019, § 52).

43. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda

işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

44. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır.

45. Somut olayda Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken delilleri etkileme ve kaçma ihtimalinin bulunmasına, başvurucunun üzerine atılı suçun tutuklama nedeni varsayılabilen suçlardan olmasına dayanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

46. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151). Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

47. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

49. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

50. Başvurucu; avukatıyla ve aile bireyleriyle görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması

ve bu sırada üçüncü bir kişinin görüşmeyi izlemesi, mektuplarının okunması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Bakanlık, ilgili kurumlardan elde edilen bilgi ve belgelere göre somut olayda başvurucunun avukatıyla görüşmelerinin kayıt altına alınması hususunda adli makamlar tarafından alınan herhangi somut bir karar kaydına rastlanmadığını, yine ilgili kurumlardan alınan bilgi ve belgelere göre başvurucunun çeşitli tarihlerde farklı avukatlarla görüştüğünü, söz konusu görüşmelerin kaydedilmesine dair adli makamlarca verilmiş herhangi bir dinleme veya kayıt kararı olmadığından dinleme-kayıt işlemi yapılmadığını ve dolayısıyla özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğini belirtmiştir.

52. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında avukatla yaptığı görüşmelerin kaydedilip kaydedilmediğine ilişkin olarak adli makamlara yazılmış bir yazı ya da bu yazılara verilmiş cevapların Bakanlık görüşünde yer almadığını, soyut nitelikteki açıklamalara cevap vermesinin mümkün olmadığını, ailesiyle yaptığı görüşmelerin kayda alınmasıyla ilgili ise Bakanlığın hiçbir açıklamada bulunmadığını, görüşmelerin kayda alınmasının Sözleşme'ye açıkça aykırı olduğunu belirtmiştir.

2. Değerlendirme

53. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâl döneminde çıkarılan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesi uyarıca terör suçları dâhil olmak üzere bazı suçlardan tutuklanan kişiler hakkında uygulanan avukatla görüşmelerin kayda alınması ve ceza infaz kurumu görevlileri aracılığıyla izlenmesi tedbirine ilişkin olarak -ilgili kanun hükümleri ve ülke genelinde derece mahkemelerinin karar ve uygulamalarından hareketle- infaz hâkimliklerine şikâyet yolunun tüketilmesi gereken ulaşılabilir ve etkili bir başvuru yolu olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 102-106; Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020 §§ 132-136). Somut olayda terörle (FETÖ/PDY) bağlantılı bir suçtan tutuklu bulunan başvurucu yönünden anılan bu kararlardaki değerlendirme ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

54. Öte yandan başvurucu, aile bireyleriyle yaptığı görüşmelerin de kayıt altına alındığından ve bir görevli tarafından izlendiğinden de şikâyet etmektedir. Bu bağlamda 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 4., 5. ve 6. maddeleri uyarınca başvurucu, anılan şikâyet yönünden de uygulamanın hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle infaz hâkimliğine başvurabilecek ve verilen karara karşı ilgili ağır ceza mahkemesine itiraz edebilecektir. Bireysel başvuru dosyası incelendiğinde ise başvurucunun bu şikâyetlerine ilişkin olarak infaz hâkimliğine başvuruda bulunduğu hususunda herhangi bir bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal başvuru yollarını tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durum bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuka uygun olduğu sonucuna varılması nedeniyle kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Ceza infaz kurumunda avukatla ve aile bireyleriyle yapılan görüşmelerin kayda alınması dolayısıyla özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT SAÇAN VE SERPİL SAÇAN

B. No: 2017/32278 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/32278

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT SAÇAN VE SERPİL SAÇAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/32278)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucular : 1. Murat SAÇAN

2. Serpil SAÇAN

Başvurucular Vekili : Av. Tuncer AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi müdahale sonucu zarara uğranılması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucuların 1996 doğumlu olan çocukları M.S.ye, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesinde kemiklerinde ve boynunda iltihap olduğu gerekçesiyle 28/11/2009 tarihinde enjeksiyon yapılmıştır. Yapılan tıbbi müdahale sonrası çocuğun sol ayağında oluşan şikâyetlerle ilgili yapılan muayenede düşük ayak tanısı konulmuştur.

8. Başvurucular, gerekli dikkat ve özeni göstermeden yapılan enjeksiyon nedeniyle düşük ayak oluşmasına sebebiyet verilmesinin idarenin hizmet kusurundan kaynaklandığını belirterek Sağlık Bakanlığı aleyhine Erzurum 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 7/9/2010 tarihinde çocukları adına velayeten maddi ve manevi tazminat davası açmıştır.

9. Yargılama sürecinde Adli Tıp Kurumu (ATK) tarafından hazırlanan 13/2/2012 tarihli raporda; çocukta gelişen bulguların enjeksiyon nöropatisi ile uyumlu olduğu ancak tıbbi belgelerde enjeksiyonun yanlış uygulandığına dair kayıt bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca enjeksiyonun doğru bölgeye uygulanması durumlarında da yapılan yerde oluşabilecek ödem, hematomunda mekanik baskı yapabileceği gibi difüzyon yoluyla sinire nüfuzu sonucu toksik etkiyle nöropatinin gelişebileceği tüm bu durumların enjeksiyon uygulamalarının beklenebilir komplikasyonu olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir.

10. Mahkeme 31/5/2012 tarihinde anılan bilirkişi raporunu hükme esas alarak davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde çocuğa uygulanan tıbbi tetkik ve tedavilerin eksik veya hatalı olduğu yönünde bir bulgunun mevcut olmaması, tıbbi müdahale sonrası gelişen şikâyetlerin enjeksiyon nöropatisi ile uyumlu olduğu ancak tıbbi belgelerde enjeksiyonun yanlış yere uygulandığına dair kayıt bulunmadığı hususları gözetildiğinde idarenin olayda bir ihmali ya da hizmet kusurunun olmadığının anlaşıldığı belirtilmiştir.

11. Başvurucular vekilinin temyizi üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesince (Daire) 26/5/2016 tarihinde maddi tazminat ile manevi tazminat isteminin ve hükmedilen maktu vekâlet ücretine yönelik temyiz itirazlarının reddine, davalı idare lehine nispi vekâlet ücretine yönelik hüküm yönünden ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına oy çokluğuyla karar verilmiştir. Bir üye karşıoy görüşünde, 13 yaşında bir çocuğa sunulan sağlık hizmeti neticesinde kendisini ömür boyu takip edecek bir arazla karşı karşıya bırakılmasında çocuk ve ailesine atfedilecek bir kusur olmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda iyi sunulmayan bir kamu hizmeti neticesinde ortaya çıkan böyle bir sonuç karşısında tazminat taleplerinin tamamen reddedilmesi yönündeki çoğunluk görüşüne katılmadığını vurgulamıştır.

12. Başvurucuların karar düzeltme talebi de Dairenin 13/6/2017 tarihli kararıyla oyçokluğuyla reddedilmiştir. Karşıoy görüşünde; yapılan enjeksiyon sonrası çocukta düşük ayak oluştuğunun sabit olduğu, idareye kusur atfedilmemesinin mümkün olmadığı, ayrıca hizmet kusurunun olmadığı kabul edilse bile zararın kusursuz sorumluluk ilkesi kapsamında karşılanması gerektiği belirtilmiştir.

13. Nihai karar 2/8/2017 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 4/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları"

16. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Kişilerin uğradıkları zararlar" kenar başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. ... Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

18. Sözleşme'nin "Bireysel başvurular" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme veya protokollerinde tanınan haklarının Yüksek Sözleşmeci Taraflar'dan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Büyük Daire [BD] tarafından verilen Valentın Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya (B. No: 47848/08, 17/7/2014) kararında başvuruculların doğrudan ya da dolaylı mağdur olarak somut bir başvuruyu sunma ehliyetine sahip olup olmadıklarına yönelik olarak genel yaklaşım açıklanmıştır. Bu kapsamda AİHM'e göre doğrudan mağdurlar yönünden Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca bir başvuruda bulunabilmek için bir kişinin şikâyet konusu yapılan tedbirden doğrudan etkilenmiş olduğunu kanıtlamalıdır. AİHM'in pratiğine ve Sözleşme'nin 34. maddesine göre başvurular ancak yaşayan kişiler tarafından veya adına yapılabilmektedir. Bu nedenle doğrudan mağdurun başvuru sunulmadan evvel hayatını kaybetmiş olduğu bir dizi davada AİHM, Sözleşme'nin 34. maddesi amaçları bakımından doğrudan mağdurun, temsil ediliyor olsa dahi, başvurucu olarak dava hakkı bulunduğunu kabul etmemiştir (Valentın Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya [BD], § 96).

20. AİHM; H.A./Türkiye (B. No: 35765/08, 20/6/2019) kararında başvurucunun doğrudan ya da dolaylı mağdur olarak somut başvuruyu sunma ehliyetine sahip olup olmadığını inceleme konusu yapmıştır. Başvurucu; Sözleşme'nin 6., 8. ve 14. maddeleri kapsamında, reşit olmayan kızına yönelik tecavüz ve/veya cinsel istismara ilişkin söz konusu olayda sanığa verilen cezanın, orantılı ve koruyucu nitelikte olmadığından şikâyetçi olmuştur (H.A./Türkiye, §§ 13-14).

21. AİHM, somut başvurunun iddia edilen ihlallerin doğrudan mağduru olan M.A.nın annesi H.A. tarafından yapıldığını, başvurunun yapıldığı 2008 yılında M.A.nın yirmi üç yaşında ve

dolayısıyla reşit bir birey olduğunu, buna rağmen M.A.nın yerel yargılamaların bitişini takip eden 6 aylık süre içerisinde AİHM'e başvuruda bulunmadığını belirtmiştir. Başvuru formunda da H.A.nın kızı adına değil, kendi adına başvuruda bulunduğunun açıkça belirtildiğini ayrıca yetki belgesinin sadece H.A. tarafından imzalandığını ifade etmiştir. Öte yandan, iç hukukta yürütülen yargılamaların başlatılması ve sona ermesinin ardından yaklaşık 5 yıl sonra 8 Şubat 2013 tarihinde, M.A. tarafından imzalanmış yetki belgesi AİHM'e ulaşmış ve böylece avukata başvuruda bulunma yetkisi verilmişse de M.A.nın başvurucu olarak yer aldığı yeni bir başvurunun yapmadığı ve kendi bakış açısıyla şikâyetlerine ilişkin herhangi bir bilgi de sunmadığı vurgulanmıştır (H.A./Türkiye, § 17).

22. AİHM başvurunun koşullarını dikkate alarak yaptığı değerlendirmede somut başvuruda M.A.nın başvurucu olarak kabul edilemeyeceği kanaatinde olduğunu açıklamıştır. Bu sebeple AİHM öncelikle H.A.nın doğrudan ya da dolaylı mağdur olarak somut başvuruyu sunma ehliyetine sahip olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini ve bu bağlamda, Valentın Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya ([BD], §§ 96-100) kararında konuya ilişkin yaklaşımının özetlendiği belirtilmiştir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca bir başvuruda bulunabilmek için, kişinin bahsi geçen şikâyetten doğrudan etkilendiğini gösterebilmesi gerekmektedir. Somut başvuruda AİHM; iddia edilen ihlallerden doğrudan etkilenen mağdurun H.A.nın kızı olduğunu gözlemleyerek, H.A.nın kızı adına geçerli bir başvuru yapılmadığından, H.A.nın somut başvuruyu sunmak için gerekli ehliyete sahip olduğunun kabul edilemeyeceğini, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları kapsamında kişi bakımından bağdaşmadığı gerekçesiyle başvurunun reddedilmesine karar vermiştir (H.A./Türkiye, §§ 18-21).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

24. Başvurucular; gerekli dikkat ve özen gösterilmeden hatalı şekilde yapılan enjeksiyon sonucu çocuklarının engelli kaldığını, hizmet kusurunun varlığına rağmen tazminat taleplerinin reddedildiğini belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

26. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.

27. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, kasıt söz konusu olmaksızın hekim kusuru nedeniyle vücut bütünlüğünün zarar gördüğü şeklindeki tıbbi ihmale dair şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında incelemiştir (Melahat Sönmez, B. No: 2013/7528, 9/9/2015; Ahmet Sevim, B. No: 2013/474, 9/9/2015; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690,

11/5/2017).

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

29. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

30. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlali iddiasıyla başvurucu ebeveynler tarafından yapılan başvuruda öncelikle mağdur statüsünün -AİHM'nin genel yaklaşımı da (§§ 19-22) dikkate alınarak- değerlendirilmesi gerekmektedir.

31. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı; kişiye sıkı sıkıya bağlı, devredilmez ve vazgeçilmez haklardandır. Kural olarak bu hakkın mağduru da maddi ve manevi bütünlüğüne müdahalede bulunulan kişidir.

32. Öte yandan tıbbi müdahaleye maruz kalan kişinin yakınlarının kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında mağdur sıfatının olduğu ya da olmadığı yönünde kategorik bir değerlendirme yapmak sakıncalı sonuçlar doğurabilir. Bu bakımdan doğrudan mağdur olan kişinin yakınlarının mağduriyetlerine ilişkin somut açıklamalarda bulunmaları hâlinde bireysel başvuru hakkına sahip olabilecekleri gözardı edilmemelidir. Mağduriyete ilişkin somut açıklama yapılması, görünenden öte yaşanan etkinin başvuruculara özgü koşullar üzerinden anlatımda bulunulmasını gerekli kılar.

33. Somut olayda başvurucular, çocuklarının tıbbi işlem dolayısıyla zarara uğraması nedeniyle açılan tam yargı davasının reddedilmesinden şikâyetçidir. İdarenin faaliyetinde -sorumluluğu olduğu iddia edilen kişilerin icra ettiği eylemlerinde- ihmali/kusuru bulunduğuna ilişkin şikâyetten başvuruculların çocuklarının kişisel olarak ve doğrudan etkilendiği ve dolayısıyla mağdur olarak bireysel başvuru hakkına sahip olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak başvurucular, derece mahkemesinde görülen davayı tıbbi müdahaleye maruz kalan çocukları adına velayeten sürdürmüştür. Bireysel başvuruyu da yine çocukları adına velayeten yaptıkları, çocuklarının ayrıca bir başvurusunun olmadığı görülmüştür.

34. Başvuru konusu olayda maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının öznesinin hakkın ihlalinden doğrudan etkilenen başvuruculların oğulları olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumla birlikte başvurucular bireysel başvuru tarihinde reşit -yirmi bir yaşında- olduğu anlaşılan 1996 doğumlu çocuklarının bireysel başvuruda bulunmamasının nedenini açıklamamıştır. Ayrıca başvuruculların çocuklarının gördüğü zararla ilişkili olarak kendilerinin de mağdur olduklarına dair bir beyanları bulunmadığı gibi bu iddiayla kendileri adına açtıkları bir tam yargı davasının da olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda başvurucular sadece çocuklarının tıbbi müdahale nedeniyle zarar gördüğünü ifade etmekle yetinmiş, söz

konusu olay nedeniyle -her ebeveynin yaşadığı üzüntünün ötesinde- ne gibi sorunlar yaşadıkları hususunda açıklamada bulunmamıştır. Bu nedenlerle başvuruculaların oğulları adına yaptıkları başvurunun incelenmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Mahkemenin Sayın çoğunluğu tarafından başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Sayın çoğunluğun görüşüne aşağıda belirtilen gerekçelerle katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

3. Somut olayda başvurucular çocuklarının tıbbi işlem dolayısıyla zarara uğraması nedeniyle açılan tam yargı davasının reddedilmesinden şikayetçidirler. Başvurucular bu davayı çocukları adına velayeten sürdürmüşlerdir. Kendi adlarına açtıkları bir dava bulunmamaktadır.

4. Sayın çoğunluk başvuruculaların çocuklarının reşit olduğu çocuğun bir başvurusunun bulunmadığı başvuruculaların kendilerinin de mağdur olduklarına dair bir beyanları bulunmadığı gerekçesiyle kişi bakımından yetkisizlik kararı vermiştir.

5. Başvurucular ilk derece mahkemesinde davayı velayeten açmışlardır. Velayeten açılan davada Anayasa mahkemesi şahıslara bir bildirimde bulunmadan kişi bakımından yetkisizlik kararı vermemelidir. Dava esasen velayeten açıldığı için velayeten açılan davada en azından bir bildirimde bulunduktan sonra sonucuna göre işlem tesis edilmesi gerekir. Bu sebeplerle Sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ